

Kuate Tuku Pasa

Siroi Bible

1975, 1999

Kuate Tuku Pasa
Siroi Bible

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MULUM PASA	4	KOLOSI	308
RUT	47	1 TESALONIKA	312
1 SAMUEL.....	51	2 TESALONIKA	315
2 SAMUEL.....	80	1 TIMOTEUS	317
MUNE WANJE.....	0	2 TIMOTEUS	321
YONA	106	TITUS	324
MATEUS.....	108	FILEMON	326
MARKUS	143	HIBRU	328
LUKAS.....	164	YAKOBUS.....	340
YOHANUS.....	199	1 PETRUS.....	344
APOSEL.....	223	2 PETRUS.....	348
ROM.....	254	1 YOHANUS.....	351
1 KORIN.....	270	2 YOHANUS.....	355
2 KORIN.....	283	3 YOHANUS.....	356
GALESIA.....	293	YUDAS.....	357
EFESUS.....	299	DIR PASA	359
FILIPi	304		

MULUM PASA

Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina

1 Tugu mbolŋge Kuate nu samba kilke kile-mayokkina. ² Nu kilke te-mayokna ta kilke ake baknu minna. Kule suŋgo kilke ŋakmba songa minna le ma make suŋgoŋge kule ta kaimba minmba minna le Kuate tuku Guwa kule ta mbolŋge kine promba minna.

³ Kile Kuate nu sakina: Ma purfewa ŋgina le ma purfena. ⁴ Ma purfena le Kuate nu kaŋgermba garena. Taŋamba nu ait armba yimyam patike likina ta ande ma purfeŋ tuku ande ma make tuku. ⁵ Taŋana sulumba ma purfeŋ ta mafe ŋgina sulumba ma make ta furir ŋgina. Taŋakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ndindo.

⁶ Kile Kuate nu sakina: Kule purkuwa sulumba ande mbol ambeŋge ka minwa le ande ibeŋŋge minwa. Ma baknu ŋgamu taŋge kule ar ta tukulnikam tuku minamŋgat ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ⁷ Kuate nu ma baknu taŋge te-mayokmba kule ar ta ande mbolŋge ande ibeŋŋge patikina. ⁸ Patikina sulumba ma baknu ta samba ŋgina. Taŋakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait arnu.

⁹ Kile Kuate nu sakina: Kule suŋgo ibeŋŋge minit ta ka ma ndindo mbolŋge ulendikuwa le kilke pagranu prowaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ¹⁰ Kilke pagranu pronaig ta kilke ŋgina sulumba kule suŋgo ulendikina ta yu ŋgina. Taŋakina sulumba kaŋgerka nu garena. ¹¹ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbol taŋge agaŋ waŋe ŋak prowaig. Aŋga yeki yeki silonu ŋak, ilinzu yeki yeki tumunu ŋak, kumzaŋ ail tiŋnu tumunu ŋak yeki yeki ŋakmba prowaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ¹² Aŋga yeki yeki silonu ŋak, ilinzu yeki yeki tumunu ŋak, ail yeki yeki tiŋnu ŋak ta ŋakmba kilke mbolŋge fare prowe likinaig le Kuate nu kaŋgerka garena.

¹³ Taŋana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait keŋnu.

¹⁴ Kile Kuate nu sakina: Agaŋ bulu ŋak samba mbolŋge mayok kuwaig le buluŋga kilke tugu kilŋawam tuku mafef furir walam tuku mine likuwaig. Ait ŋakmba ki tuku ait, sawe tuku ait, mara tuku ait, piro tugu tuku ait ta ŋakmba tumningam tuku minwaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ¹⁶ Kuate nu bulu sugo armba kile-mayokkina ta ande suŋgo ta mafef kulatkam tuku ande fudiŋ ta furir kulatkam tuku kile-mayokka mbai turmba kile-mayokkina. ¹⁷ Nu bulu kame ta samba mbol taŋge kilke tugu kilŋawam tuku mafef furir walmba kulatkam tuku patike likina.

Taŋana sulumba kaŋgerka nu garena le ¹⁹ furir promba kumba ka maratukuk ta ait bailkanu.

²⁰ Kile Kuate nu sakina: Kule sinamŋge agaŋ abo minam tuku kuasmbi ŋak mayok ke likuwaig. Sar umaŋ mata mayok ke lika samba kumnemŋge bunga likuwaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ²¹ Nu kualegaŋ sugo agaŋ abo minam tuku yeki yeki kule sinamŋge likade ta ŋakmba kile-mayokka sar umaŋ yeki yeki ŋakmba turmba kile-mayokkina. Taŋamba nu kaŋgerka garena sulumba ²² nyaro niŋmba saniŋgina: Tane tugekap sulumba kule sina yu sina ŋakmba kumungap. Sar umaŋ mata kilke mbolŋge tugekap ŋgina. ²³ Taŋakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba.

²⁴ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbolŋge agaŋ abo minam tuku yeki yeki mayok kuwaig. Agaŋmor tumbranok duŋekok agaŋ yeki yeki rabmba likam tuku ta ŋakmba mayok kuwaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina. ²⁵ Nu agaŋmor tumbranok ŋguikok agaŋ yeki yeki rabmba likade ta ŋakmba kile-mayokkina sulumba kaŋgerka garena.

²⁶ Taŋana sulumba Kuate nu maŋ lato sakina: Kile sine tango kile-mayokkuba le siŋgine suk minwaig. Nane kilke tugu ŋakmba agaŋ ndende ŋakmba kulatka gabat minwaig. Kualegaŋ, sar umaŋ, kilke mbolok agaŋmor agaŋ yeki yeki kilke mbolŋge rabmba likade ta ŋakmba tuku gabat minwaig ŋgina. ²⁷ Taŋakina sulumba Kuate nu tango nuŋe suk kile-mayokkina. Nu tango pino turmba kile-mayokkina. ²⁸ Kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba sanikina: Tale kiŋo kame kilepatikap le tugeka kilke tugu ŋakmba kumunguwaig. Tane kilke tugu ta ŋakmba kilap sulumba kulatkap. Kualegaŋ, sar umaŋ, agaŋmor ŋguikok ta mata ŋakmba kulatke likap ŋgina. ²⁹ Taŋakina sulumba nu maŋ sanikina: Tale kaŋgerap. Nyamagaŋ ŋakmba kilke mbolŋge prode ta ye tane tiŋget. Ilinzu tumunu ŋak ail tiŋnu tumunu ŋak ta ŋakmba tane tuku nyamagaŋ minamŋgaig. ³⁰ Agaŋ ŋakmba nzu ŋak ŋak ta ye agaŋmor nyuwaig ŋga nane niŋgen tuku. Agaŋ nzu ŋak ŋak ta sar umaŋ kilke mbolok agaŋmor nane tuku nyamagaŋ minamŋgaig ŋgina. Taŋakina ta kumungina le ³¹ Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta kaŋgerka ŋakmba magenu ndo minnaig le nu ndek gare torna. Taŋana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba wai ŋgiri ndindo.

2 Kile kilke samba agaŋ ndende ŋakmba kumungge likinaig le piro ŋakmba kugana. ² Ait 7-nu mbolŋge Kuate nu piro ŋakmba ke likina ta piroke suglukina sulumba ³ mabtina. Ta tuku nu ait ta

tukulmba kusem pilna. ⁴ Kuate Sunġo nu taŋamba samba kilke kile-mayokkina tuku.

⁵ Kuate Sunġo nu samba kilke kile-mayokkina ta nu sawe te-iberġ ndana tukunu agaŋ waŋe ħak mine ndakinaig. Agaŋ kitek mata mbur ndanaig. Taŋgo ande kilke mbolġge tumtuwam tuku mata mine ndakina. ⁶ Ait ta mbolġge kule nu kilke sinamġge nzomba minna le kilke nu bisuknu minna.

Kuate Sunġo nu Eden kumamġge piro ande wakeina

⁷ Kuate Sunġo nu taŋgo wakeiyam tuku ġga kilke tumba tambi taŋgo wakeina. Wakeina sulumba taŋgo ta fumbenu mbolġge abo guwa Nġtna le taŋgo ta abo guwa ħak aboŋga tiŋgina. ⁸ Tiŋgina le Kuate Sunġo nu Eden kumamġge ki prote kumam taŋge piro ande wakeina. Wakeina sulumba taŋgo buk wakeina ta tumba piro ta sinamġge pilna le minna.

⁹ Piro ta sinamġge Kuate Sunġo nu ail magenu yeki yeki kile-mayokkina. Ail ta ħakmba kaŋgerka nzali tumba alowaig le nyam tuku. Piro ta ġgamuġge nu ail armba turmba patikina le pronaik ta ande alonu nyumba minmba minam tuku ail ande maŋau magenu ġaigonu pilenġa kila palmbim tuku ail. ¹⁰ Eden kilke mbolġge kule sunġo ande bulbulmba prona sulumba piro ta bisumba minna. Nu Eden kusremba mayok ka wai fet bailkana. ¹¹ Wainu sunġo ande nyunu Pison ta kinit kumba ka Awila kilke laipmba kinit. ¹² (Awila kilke ta gol, ail ġair mundur mayenu, ndame magenu ħak minit). ¹³ Wainu ande nyunu Gion ta Kus kilke laipmba kinit. ¹⁴ Wainu ande nyunu Tigris ta Asiria kilke ki prote kumam tambi kinit. Wainu ande ta nyunu Yufretis.

¹⁵ Kuate Sunġo nu taŋgo ta tumba Eden piro ta mbolġge piroka kulatka minam tuku pilna sulumba ¹⁶ wam pagumba sana: Ail ħakmba piro te sinamġge minig ta alonu ne nyam kumuġ. ¹⁷ Ail ndindo ndo ye ne peunumba tukulnet. Ail ta maŋau magenu ġaigonu pilenġa kila palmbim tuku. Ne ail ta tuku alonu ndanya. Mbula. Ne nyumba ta ait ta mbolġge ndo ne kumamġgat ġgina.

¹⁸ Taŋakina sulumba Kuate Sunġo nu sakina: Taŋgo te nuġe ndo minit. Maŋau ta mayenu kuga tukunu ye tur nuġe ande nu suk wakeiyamġgit ġgina. ¹⁹ Taŋamba sakina sulumba nu kilke tumba sar umaŋ agaŋmor ħakmba wakeika nuġge nyu patikuwa ġga kilmba taŋgo ta tugum prona le nu agaŋmor ta ħakmba nyu yimyam niŋgina le nane nyu ta ħak minnaig. ²⁰ Nu sar umaŋ agaŋmor tumbraŋok ġguikok ħakmba tuku nyu patike likina ta tur nuġe nu suk ande nda mayok kina le taŋgo ta nu nuġe ndo minna.

²¹ Kile Kuate Sunġo nu taŋgo ta ginyum pak tuna le nu kinymba ġilaiŋgina le Kuate Sunġo nu taŋgo ta takelnu ande gona sulumba ndemnu tumba takelnu gona ma mbolġge tukulmba pilna. ²² Takelnu tambi nu pino ande wakeina sulumba tumba ka taŋgo tugum taŋge pilna le ²³ taŋgo ta nu pino ta kaŋgermba sakina: Ese. Agaŋ te ye tuku isu ye tuku ndem minit tenen. Nu taŋgo tuku ġgarosu mbolġge mayok ket

tukunu ye nu nyun ta pino ġgamuġgit ġgina. ²⁴ Ta tuku taŋgo nu ina mam nuġe kusreka piyo nuġe ndoġ muŋgu kile-denġa minwaik. Nale ġgarosu ndindo mayok kaŋgaik.

²⁵ Taŋgo ta piyo nuġe ndoġ wagek minnaik ta nale kiko ndanikina.

Une maŋau mayok kina

3 Mberġ nu yabri paknu ħak minmba agaŋmor ħakmba Kuate Sunġonge patike likina ta nane tuku maŋau liniŋmba mbolġge minna. Taŋamba mberġge pino kusnana: Kuate nu tale ndaŋmba satikina? Tale piro te tuku kumzaŋ ail alonu ndanyam tuku satikina e ġgina le ² pino ta nu mberġ tuku pasa lafumba sana: Kuga. Sile piro te tuku kumzaŋ ail ħakmba alonu nyam tuku sasikina. ³ Nu teŋenmba sile sasikina: Tale ail ndindo piro te ġgamuġge minit ta ndo alonu kirembe ndanyap. Tale kumpekaik ġga sasikina ġgina le ⁴ mberġ ta ndek nu sana: Tale kume nda. ⁵ Tale nyap sulumba wamdus pulutikuwa le Kuate suk maŋau magenu ġaigonu pilenġam tuku kila ħak minamġgaik ta Kuate nu kila. Ta tuku nu tale nda nyam tuku satikina ġga pino sana le ⁶ pino ta nu nuġe wamdusmbi sakina: Ail ta mayenu ndo ġgina sulumba nu alonu ta kaŋgermba am kikoġ tiŋga wamdus kuyar mayenu ħak minam tuku nzalina le nu ail ta alonu ande purmba tumba nyina. Tumba nyina sulumba inum tumba taŋgo nuġe tuna le nyina. ⁷ Nale nyinaik sulumba wamdus pulunikina le nale wagek minnaik ta katesemba kila pilnaik sulumba kikonikina le fik waŋenu kilmba ġgika malnu tiŋginaik.

⁸ Taŋamba minnaik le furiram Kuate Sunġo nu pro piro ta sinam lika minna le nalekam zigna isnaik sulumba ail sumba kuirkinaik. ⁹ Taŋanaik le Kuate Sunġo nu taŋgo ta wika sana: Ne aniŋge minit ġgina le ¹⁰ nu ndek sakina: Ye ne tuku zigna ismba wagek minet te kuru-kuruka kuirket ġgina le ¹¹ nu ndek kusnana: Ne wagek minit ta imanġe sanat e? Ne ail alonu tale peunikmba tukultiken ta nyat e ġgina le ¹² taŋgo ndek lafumba sana: Pino ye ndoġ minam tuku ye sina nuġge ail alonu ta tumba sat le nyit ġgina. ¹³ Taŋakina le Kuate Sunġo nu pino ta kusnana: Ne ndaŋam taŋawat ġgina le nu lafumba sana: Mberġge ye yabriyat le nyit ġgina.

Kuate nu nane kasurniŋgina

¹⁴ Kile Kuate Sunġo ndek mberġ ta sana: Ne maŋau ta kat ta agaŋmor ħakmba ġgamuġge ye ne kasurnumba te-yamoknamġgit. Ne mara mindek funġulmbi ndo lika kilke kutur nyumba taŋamba minmba ma ma kumamġgat. ¹⁵ Tale pino ta ndoġ tale ġgamuġge gubra pili le tale muŋgu ġgueu ħak minamġgaik. Ne tuku kutu pino tuku kutu nane mata taŋamba muŋgu ġgueu ħak minamġgaig. Nu ne tuku gabat to fetkuwa le ne nu tuku kupe tugunu makewamġgat ġgina.

¹⁶ Taŋakina sulumba nu ndek pino ta sana: Ne kiġo kile-patinu ait mbolġge ye ne ġgaro rar sunġo tini le

tamngat ta ne maŋ taŋgo naŋe nzalinamngat. Ne nu tuku miŋge kumnemngge mina le nuŋge ne kulatka minamngat ngina.

¹⁷ Taŋakina sulumba nu ndek Adam sana: Ne piyo naŋe tuku miŋge ismba dubimba ail alonu peutikmba tukultiken ta tumba nyat tukunu ye ne tuku nga kilke kasuramngit. Ne nyamagaŋ te-silikam tuku piro kareŋka tumba nyamngat. Ne mara mindek taŋamba minmba ma ma kumamngat. ¹⁸ Kilke te mbolŋge anga ŋaigonu prowe likuwaig le ne fare fare ilinzu sota nyumba minamngat. ¹⁹ Ta tuku ne piro kareŋka ŋgarosu mundunuwa le kilke mbolŋge nyamagaŋ te-silika nyamngat. Taŋamba minmba ma ma ne luka kilkek sinam kaŋgat. Ye ne kilkemi wakeinen tukunu ne tuku ŋgarosu ta kilke. Ne maŋ luka ta sinam kumba kilke kuilkamngat nga taŋgo sana.

²⁰ Adam nu piyo nuŋe nyunu Eva ngina. Nyu ta tugu nu teŋemba: Nu taŋgo pino ŋakmba tuku ina naŋgine.

²¹ Kuate Suŋgo nu agaŋmor ŋgaronumbi tawi wakeika Adam nale piyo nuŋe ndoŋ tiŋgine nikina.

Kuate nu Adam le Eva pitaikina le kilim kinaik

²² Taŋana sulumba kile Kuate Suŋgo nu sakina: Taŋgo nu maŋau magenu ŋaigonu pileŋgam tuku kila palet tukunu nu sine taŋaŋ minit. Nu minmba minam tuku ail alonu ta turmba nyuwa sulumba minmba minikat ngina. ²³ Nale taŋapekaik nga Kuate Suŋgo nu nale Eden piro ta sinamngge pitaika kukulnikina le kilke tumba taŋgo wakeina ta mbolŋge piroka minnaik. ²⁴ Taŋamba minnaik le taŋgo nu ail alonu nyumba minmba minam tuku ta tugum kakat nga Kuate nu nuŋe eŋel afu kukulningina le Eden piro ki prote kumam taŋge ndin tukulmba ail ta ŋgailkinaig. Kame baŋi suŋgo pa bulu ŋak ta turmba taŋge pilna le kuanyi-kuanyinga minna.

Kume maŋau mayok kina

⁴ Adam nu piyo nuŋe Eva ndoŋ minnaik sulumba pino ta buk fungul ŋakna sulumba kiŋo te-pilmba sakina: Suŋgoŋge ye sinzaŋyat le ye kiŋo ande tepilit ngina. Taŋakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Kain ngina.

² Taŋamba minnaig ma ma nu maŋ kiŋo ande te-pilna ta nyunu Abel ngina. Kiŋo ta suŋgoka nu sipsip kulat taŋgo mayok kina le aba nuŋe nu mara mindek nyamagaŋ piroka minanu.

³ Minnaig ma ma mara ande aba nuŋe nu nyamagaŋ afu kilmba Suŋgo atraukam tuku patikina le ⁴ maib nuŋe nu sipsip mulum mayenu ande balemba ndem- nu kuya ŋak ta tumba nu mata Suŋgo atraukam tuku pilna. Pilna le Suŋgo nu kaŋgermba ndek Abel tuku garena sulumba ⁵ Kain tuku atrau agaŋ ta kaŋgermba Kain tuku gare ndana le Kain nu gubra kagli ŋrka aiŋel pasi kume ŋgurŋgurkina. ⁶ Taŋana le Suŋgo nu ndek Kain kusnana: Ne ndaŋam tuku gubranate e? Ndaŋam ne tuku aiŋel pasi kume ŋgurŋgurkate e? ⁷ Ne maŋau

mayete kande ye ne tuku gare-gareket kande. Ne maŋau ŋayote tukunu une ta ne kainumba te-ibenŋuwa nga ne kagmate ta ne saŋgri tiŋga une ta te-ibenŋmba te-siwa nga sana. ⁸ Taŋaka sana le Kain nu maib nuŋe wika sana: Sile piro mbol nzi kap ngina. Taŋamba nale kinaik ka piro mbol taŋge Kain nu tiŋga maib nuŋe balena le kumna.

⁹ Taŋana le Suŋgo nu Kain kusnana: Maib naŋe aningge minit ngina le nu ndek sana: Iyo. Ye nu kaŋger ndawit. Ndaŋam saka maib yiŋe tuku kusnayate? Ye nu tuku kulat taŋgo kuga ngina le ¹⁰ Suŋgo nu ndek sana: Ne siŋka maŋau ŋayonu kat. Maib naŋe tuku ndare kilke mbolŋge kutuwat ta witite le iset. ¹¹ Nu tuku ndare kutuwat ta kilke teŋge ndare ta biyat. Ta tuku ye ne kasurnumba pitaini le ne ma te mbolŋge mine nda. ¹² Ne kilke mbolŋge nyamagaŋ ŋguka ta alowe nda. Ne mara mindek tumbraŋ tumbraŋ ŋakmba kine promba minamngat nga sana.

¹³ Taŋakina le Kain ndek lafumba Suŋgo sana: Ta tuku lafunu ye pa ta kurawam kumuŋ kuga. ¹⁴ Ne kilke te mbolŋge ye pitaiya le ye ne ndoŋ mine ndaka kine promba minamngit. Taŋgo andeŋge ye ndinŋge kaŋgeryuwa sulumba ye baleyuwa le kumamngit ngina le ¹⁵ Suŋgo nu Kain sana: Kuga. Taŋgo inum ne balenuwa ta ye lafumba nu tuku kuasmbi 7 bale fariŋgamngit ngina. Taŋakina sulumba Suŋgo nu taŋgo ande Kain kaŋgermba ndabalewa nga nu tuku ŋgarosu mbolŋge peuka suku kuyar ande pilna.

¹⁶ Taŋana le Kain nu Suŋgo kusremba ka Eden ma ki prote kumamngge minna. Ma tugu ta nyunu Kine Pro.

Kain tuku ndare

¹⁷ Kain piyo nuŋe nu kiŋo ande nyunu Enok te-pilna. Taŋamba minnaig ma ma Kain nu tumbraŋ suŋgo ulmba wande patikina sulumba tumbraŋ ta mata nyunu Enok ngina. ¹⁸ Enok tuku kiŋo nuŋe nyunu Irad. Irad nu kiŋo ande nyunu Mehuyal te-pilna. Mehuyal nu kiŋo ande nyunu Lamek te-pilna.

¹⁹ Lamek nu pino armba kilna ta ande nyunu Ada ande Zila. ²⁰ Ada nu kiŋo ande nyunu Yabal te-pilna. Yabal nu makau kulatkade kuasmbi ta tuku mbuŋ naŋgine. Nane kinenumba baibai patika minanu. ²¹ Mambo nuŋe nyunu Yubal nu gita le tabu tabu usrede kuasmbi ta tuku mbuŋ naŋgine. ²² Zila nu kiŋo ande nyunu Tubal-Kain te-pilna. Tubal-Kain nu ain ye ki yekimbi piro agaŋ suŋgomba wakeikanu. Zila nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Nama.

²³ Mara ande Lamek nu piyo kat nuŋe sanikina: Ada le Zila tale isap. Kiŋo ande ye katyina le ye nu balewen le kumna. ²⁴ Taŋgo ande Kain balewa ta lafumba taŋgo 7 bale faramnggaig. Taŋgo ande ye baleyuwa ta lafumba taŋgo 77 bale faramnggaig ngina.

Abel kumna ta tuku lafuknu Set prona

²⁵ Adam le piyo nuŋe nale maŋ kiŋo ande te-pilnaik sulumba Eva nu sakina: Kain nu Abel balena le kumna. Kile Kuaterge kiŋo ande ye sat le kiŋo ta Abel tuku ma

tamngat ngina sulumba nu kiŋo ta nyunu Set^I ngina.

²⁶ Set nu sunŋokina sulumba pino ande tina. Pino ta kiŋo ande nyunu Enos te-pilna. Ait ta mbolŋge taŋgo pino nane Sunŋo tuku nyu te-dunŋam tuku tugu pil-naig.

Adam tuku ndare

⁵ Kuate nu taŋgo pino nuŋe suk kile-mayokkina. Nu taŋgo pino turmba kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba nyu ta taŋgo ngina. Adam tuku ndare tuturmba tenŋemba kina.

³ Adam nu yar 130 ŋak minna sulumba kiŋo ande nuŋe suk te-pilna. Nu kiŋo ta nyunu Set ngina. Taŋana sulumba Adam maŋ lato yar 800 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 930 kusrena sulumba nu kumna.

⁶ Set nu yar 105 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Enos te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 807 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 912 kusrena sulumba nu kumna.

⁹ Enos nu yar 90 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Kenan te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 815 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 905 kusrena sulumba nu kumna.

¹² Kenan nu yar 70 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Mahalalel te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 840 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 910 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁵ Mahalalel nu yar 65 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Yaret te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 830 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 895 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁸ Yaret nu yar 162 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Enok te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 800 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 962 kusrena sulumba nu kumna.

²¹ Enok nu yar 65 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Metusala te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 300 minmba Kuate biye demba minna. Taŋamba nu kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 365 kusrena sulumba Kuate ndoŋ sail mayena le Kuateŋge nu ngarosu ŋak tina. Nu kume ndakina.

²⁵ Metusala nu yar 187 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Lamek te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 782 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 969 kusrena sulumba nu kumna.

²⁸ Lamek nu yar 182 ŋak minna sulumba kiŋo ande te-pilmba sakina: ²⁹ Sunŋo nu kilke te kasurna le sine piro kareŋka wamdus pitisiŋgit. Kiŋo te sine tuku wamdus bul sersiŋgamngat ngina. Taŋakina sulumba kiŋo ta nyunu Noa^{II} ngina. ³⁰ Lamek nu maŋ lato yar

595 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 777 kusrena sulumba nu kumna.

³² Noa nu yar 500 kusrena sulumba kiŋo keŋmba kile-patikina ta ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet.

Une maŋau sunŋokina

⁶ Taŋgo pino tugeka sili-silinaig sulumba kulim kame kile-patike likinaig le ² Kuate tuku kuasmbi nane kulim kame ta kaŋgerkinaig. Kulim kame ta ngarosu tumail pasi magenu ndo le nzaliniŋgina le nane ndoŋ minnaig. ³ Taŋanaig le Sunŋo nu sakina: Taŋgo nane ngarosu ndo. Nane minmba mine nda. Ye nane tuku ait kuerkamngit. Nane tuku yar 120 ndo palmbimngit ngina.

⁴ Kuate tuku kuasmbi nane pino kame ndoŋ minnaig sulumba taŋgo sugo saŋgriknu kile-patikinaig. Ait ta mbolŋge ngumneŋga mata taŋgo sugo saŋgri ŋak ta kilke te mbolŋge mine likinaig. Nane saŋgri sugo nyu ŋak minnaig.

Kuate nu waŋ kusam tuku Noa sana

⁵ Taŋgo pino ŋakmba nane maŋau ŋaigonu kumba wamdus mata ŋaigonu ndo kumba minanu le Sunŋo nu nane kaŋgerka ⁶ ngamuŋgal ramba wamdus tatrakina sulumba sakina: Ndaŋam saka ye taŋgo pino kile-mayokka kilke te mbolŋge patiken a. ⁷ Ye kile taŋgo pino ŋakmba sar umaŋ agaŋmor tumbraŋok ŋguikok kilke te mbolŋge ma gureŋmba kile-ŋgisike suluwamngit. Ye yiŋe wakeika kile-mayokken ta kile ye wamdus tatrakate ngina. ⁸ Taŋakina ta Sunŋo nu Noa tuku maŋau kaŋgermba nu ndo nzalina.

⁹ Noa nu taŋgo purfeŋnu mayenu. Nu Kuate ndoŋ sail mayena. Nu tuku kiŋo keŋmba ta Sem Ham Yafet. Noa tuku ait mbolŋge taŋgo pino ŋakmba maŋau ŋaigonu ndo ke lika minnaig ta nane ngamukŋge Noa ndo maŋau purfeŋnu dubimba minna. ¹¹ Kilke te mbolŋge Kuate am mbolŋge maŋau ŋaigonu ta tumbraŋ kilke ŋakmba kumuŋgina le nanŋine taŋgo afu ŋaigo siglika minnaig.

¹² Kuate nu taŋgo pino ta tuku maŋau ŋaigonu kaŋgerka nane tuku unenŋge tumbraŋ ŋakmba ŋaigo siglikina ta nu kaŋgerkina sulumba ¹³ nu ndek Noa sana: Ye taŋgo pino ŋakmba pitaikē suluwamngit. Nanŋine nanŋine taŋgo afu ŋaigo siglikade le nane tuku maŋau ŋaigonu ta kilke tugu ŋakmba kumuŋgade tukunu ye nane ŋakmba kile-ŋgisikamngit. ¹⁴ Ta tuku ne ail magenu pikmba waŋ inum wakeimba kusa. Kusmba wandenu pilmba sinanu afu pugurke lika sulumba waŋ ta sinamngē kilimngē gulgol danga le tikŋguwa. ¹⁵ Waŋ ta tenŋemba wakeiya. Kuennu mita 130 wakeiya. Sunŋonu mita 22 wakeiya. Ngirpenu arŋeŋ mita 13 wakeika. ¹⁶ Taŋamba ne funu tukula sulumba ngirpenu mbol ta tukul ndawa. Wai dagol ndindo burok waŋ laipmba pale le waŋ sinanu purfeŋnu minwa. Ngirpenu mbolŋge malaŋga wakeimba pale sulumba sinamngē mbain armba kusa le waŋ sinanu keŋmba minwaig. Ande mbolŋge ande ngamuŋge

I Set nyu ta tugunu Lafunu II Noa nyu ta tugunu Wamdus Bulok

ande ibenŋge minwaig. ¹⁷ Yenŋe saki le kule sunŋo prowa sulumba tanŋo pino ŋakmba kilke mbol agan ndende ŋakmba songuwa le butoka ŋgisike suluwamŋgaig ta ¹⁸ ye ne ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa sanet ta ye siŋka kumuwaŋgit. Ne, piyo naŋe, kiŋo kat naŋe, rukan kat naŋe tane ŋakmba waŋ poŋgap sulumba ¹⁹ agan nyunu mindek abo minig ta mata turmba kilmba waŋ poŋgap. Ar ar pailnu paŋgarnu nane abo minam tuku kilmba patika. ²⁰ Sar umaŋ yeki yeki aganmor tumbranŋok ŋguikok ta ŋakmba ar ar kilmba waŋ poŋgap. ²¹ Tanŋine nyamagan aganmor tuku nyamagan yeki yeki turmba kilmba patikap ŋga Noa sana.

²² Tanŋakina le Noa nu Kuate tuku miŋge dubimba tanŋamba ndo kina.

Kule sunŋo prona

7 Kile Sunŋo nu Noa sana: Ye tanŋo pino ŋakmba kanŋerket ta nane ŋgamukŋge neŋge ndo maŋau purferŋnu ŋak minit le ye ne kagmanet. Ta tuku kile ne naŋe gageu turmba waŋ ta poŋgap ŋgina. ² Aganmor nyam tuku atraukam tuku ta ar ar pailnu ⁷ paŋgarnu ⁷ kilmba waŋ mbolŋge patika. Aganmor tane pintiŋgen ta armba ndo pailnu paŋgarnu kila. ³ Sar umaŋ ar ar pailnu ⁷ paŋgarnu ⁷ kila. Agan ŋakmba tumunu minam tuku kila. ⁴ Kussem ndindo te kugawa le ye saki le sawe sunŋokanu ki ⁴⁰ furir ⁴⁰ piymba minamŋgat. Sawe ta mbolŋge ye agan wakeiken le abo minig ta ŋakmba ma gureŋmba kile-ŋgisike suluwamŋgit ŋgina. ⁵ Sunŋo nu Noa wam paguna ta Noa nu miŋge kumumba tanŋamba ndo kina. ⁶ Noa nu yar ⁶⁰⁰ ŋak minna le kule sunŋo ta promba kilke songina. ⁷ Noa, kiŋo kat nuŋe, piyo nuŋe, rukan kat nuŋe nane kule prowamŋgat ŋga waŋ poŋginaig. ⁸ Sar umaŋ aganmor nyam tuku pinkam tuku ⁹ ar ar pailnu paŋgarnu nane Kuate nu Noa wam paguna ta kumumba Noa ndoŋ waŋ poŋginaig. ¹⁰ Waŋ poŋginaig le kusem ndindo kugana le kule sunŋo ta kilke mbol prona.

¹¹ Noa tuku yar ⁶⁰⁰ tambun arnu ait ¹⁷ ait ta mbolŋge kilke puluke lika kule sugokanu bulbulmba kilke mbolŋge prowe likinaig. Samba mata puluka sawe sunŋokanu piyna. ¹² Ki ⁴⁰ furir ⁴⁰ sawe ta pur ndamba piymba minna. ¹³ Ki ait ndui ta mbolŋge Noa nuŋe piyo nuŋe kiŋo kat nuŋe Sem Ham Yafet nuŋe rukan kat nuŋe keŋmba ndoŋ nane waŋ poŋginaig. ¹⁴ Sar umaŋ aganmor tumbranŋok ŋguikok nane yeki yeki ar ar ŋakmba Noa nane ndoŋ waŋ poŋginaig. ¹⁶ Kilke mbol agan nyu mindek pailnu paŋgarnu Kuate buk sana ta kumumba waŋ poŋginaig. Tanŋanaig le Sunŋonŋe malaŋga tukulna.

¹⁷ Sawe ta mara ⁴⁰ piymba minna le kule ta nzomba waŋ te-faitna. ¹⁸ Tanŋamba kule nzomba mbolka waŋ te-faitna le kule mbol mbol lika minna. ¹⁹ Kule sunŋo ŋayomba tabe sugu funu basleniŋmba biŋ ŋakmba kile-butokina. ²⁰ Kile-butokina sulumba maŋ kule mbolke ŋayomba mita ⁷ mbolŋge kumuŋgina. ²¹ Sar umaŋ aganmor tumbranŋok ŋguikok agan ŋakmba

kilke mbolŋge likinaig tuku tanŋo pino ŋakmba turmba butoka ŋgisike sulunaig. ²² Agan nyunu mindek kilke mbolŋge mabsen ŋak ta ŋakmba kume sulunaig. ²³ Sunŋonŋe kilke mbol mbal ŋakmba ma gureŋmba kile-ŋgisike suluna. Tanŋo pino sar umaŋ aganmor tumbranŋok ŋguikok agan afu mine ndakinaig. Noa nane ndo waŋ sinam tanŋe abo minnaig.

²⁴ Kule ta tambun ⁵ mara ¹⁵⁰ tanŋamba kilke mbolŋge iben ndaka sunŋokanu minna.

Kule sunŋo ta iben kina

8 Kuate nu Noa nane aganmor ndoŋ waŋ sinam tanŋe minnaig ta nu sina so ndana. Nu nane idusniŋmba minna sulumba bubre sakina le pinderka kule muku serna. ² Tanŋamba nu kilke mbolŋge kule bulbulnaig ta mata tukulningina sulumba samba mata tukulna le sawe ta kugana. ³ Tambun ⁵ ta sinamŋge kule ta iben-ibenmba minna. ⁴ Tanŋamba minna ka ka tambun ⁷ ait ¹⁷ mbolŋge waŋ ta ndeka Ararat biŋ mbol tanŋe minyokina. ⁵ Kule iben-ibenmba minna le tambun ¹⁰ ait ¹ mbolŋge biŋ funu afu mayok kinaig.

⁶ Mara ⁴⁰ kinaig le Noa nu bubre malaŋga fudiŋndo ta talka ⁷ kal ande kukulna le nu kule parakuwa ŋga ta tairŋga kine promba minmba luka pro ndana.

⁸ Tanŋana le Noa nu kilke buk parakina e ŋga idusna sulumba gami ande kukulna le kina ⁹ kumba ka kule ndo minna le tiŋga mabtam tuku ma kugatok le nu maŋ luka waŋ tugum ta prona. Prona le Noa ndek wai kuitka tumba waŋ sinamŋge pilna.

¹⁰ Minna ma ma kusem ndindo kina le nu gami ta maŋ kukulna le kina ¹¹ kumba ka furiram maŋ luka olif waŋenu abonu purmba tina ta nzonŋa tumba luka nu tugum ta prona. Tanŋana le Noa nu ail waŋe ta kanŋermba kule buk iben ket ŋga idusna.

¹² Minna ma ma maŋ kusem ande kugana le maŋ gami ta kukulna le kina sulumba maŋ luka pro ndana. Nu nduiye kina. ¹³ Noa tuku yar ⁶⁰¹ tambun ndindo ait ndindo mbolŋge kule kilke mbolŋge ta parakina le Noa nu wande funu buromba burok tambi mambilm-ba kilke kanŋerna ta parakina. ¹⁴ Tambun arnu ait ²⁷ mbolŋge kilke paraka kareŋgina.

¹⁵ Kile Kuate nu Noa sana: ¹⁶ Ne, piyo naŋe, kiŋo kat naŋe rukan kat naŋe tane ŋakmba waŋ mbolŋge mayok ka iben kape. ¹⁷ Aganmor ŋakmba tane ndoŋ minig ta sar umaŋ turmba ŋakmba kilmba kile-ibenkap. Tanŋawap le nane tugeka kilke ŋakmba kumuŋge likamŋgaig ŋgina. ¹⁸ Tanŋakina le Noa, nuŋe kiŋo kat nuŋe, piyo nuŋe, rukan kat nuŋe nane ŋakmba iben kinaig. ¹⁹ Sar umaŋ aganmor ŋakmba kilke mbolŋge likinaig tuku ta nyu mindek nane mata iben kinaig.

Noa nu Sunŋo tuku atraukina

²⁰ Iben kinaig le Noa nu Sunŋo tuku idusmba ndame afu kilmba atraukam tuku pa lanlan wakeina. Wakeina sulumba sar umaŋ aganmor nyam tuku ndui ndui kilmba bale farmba pa lanlan ta mbolŋge patika Sun-

go atraukam tuku pasokina le ugmba usarkinaig.

²¹ Usarkinaig le Sunjo nu mundur mayenu ta kamus-na sulumba nu garena le wamdusmbi sakina: Tanjo pino nane man mbarwaig ta ye kilke te man nayo siliwe nda. Nane kiyo ndo wamdus nagonu jak sugoka tanjamba ndo minig. Ye buk aganj abo minnaig tuku ta jakmba kile-ngisike suluwen ta ye man tanawe nda. ²² Kilke te minwa le nyamaganj ngunu tuku ait, nyamaganj mayekam tuku ait, sawe tuku ait, ki tuku ait, mafenj tuku ait, furir tuku ait ta jakmba kugawe nda. Mara mindek munju dubika minmba minamngag ngina.

Kuate nu Noa ndonj wamdus ulendikina

9 Kuate nu Noa nuje kiyo kat nuje turmba nyaro pasa ninge lika saningina: Tane kiyo kulim kilepatikap le tane tuku ndare mbolnje kilke te kumunguwaig. ² Ye kile aganj ndende jakmba tane kulatkam tuku tinjet. Sar umanj kilke mbolok aganjmor kualeganj jakmba tane tuku kuru-kuruka minamngag. ³ Aganj jakmba likade ta tane tuku nyamaganj minig. Ye buk ilinzu jakmba tinjen tanjamba ndo kile aganjmor jakmba tinjet. ⁴ Tane aganjmor ndemnu ndare jak jak ndanyap. Mbulap. Ta ndanam? Ndare ta nuje abo tugu. Ta tuku tane ndanyap. ⁵ Tanjo andenje ko aganjmor andenje tanjo inum balewa le kumwa ta nu mata kumamngat. ⁶ Kuate nu tanjo pino kile-mayokkina ta nuje suk. Ta tuku tanjo andenje tanjo inum balewa ta nu mata kumamngat. ⁷ Ye tane satinjet: Tane tugeka kiyo kulim kilepatikap le kilke kumunguwa ngina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Noa nuje kiyo kat nuje ndonj tenjenmba saningina: ⁹ Tane isap. Ye kile tane ndonj wamdus ulendika sinja son pasa satinjet te ye sinja kumuwanngit. Ngumnennga tane tuku ndare mbolnje mata pasa te kumuwanngit. ¹⁰ Sar umanj aganjmor tumbranok nguikok kilke mbolok aganj jakmba abo minig tane ndonj wanj mbolnje ibenj kinaig ta nane mata tane jakmba tuku pasa te saket. ¹¹ Ye manj kule sunjombi aganj ndende jakmba kilengisike nda. Kule sunjonge kilke manj nayo siliwe nda ngina.

¹² Tanjakina sulumba nu manj lato saningina: Ye kile tane jakmba ndonj wamdus ulendiket. Mara mindek tanjamba minmba minamngit. ¹³ Ta tuku ye kile wanzu kuambor tananj gau mbolnje pilet. Kilke mbol mbal jakmba nane wanzu ta kanjerwaig sulumba pasa te idusamngag. ¹⁴ Yenje wi le gau tinjuwa le wanzu prowa ta ¹⁵ ye sinja son pasa satinjet te idusamngit. Kule sunjo manj promba tane jakmba kile-ngisike nda. ¹⁶ Wanzu ta gau mbolnje minwa le ye kanjeri sulumba pasa te idusamngit. Ye sinja son pasa te aganj jakmba ngarusu jak abo minig ta tane satinjet ta sinja kumuwanngit. ¹⁷ Ye kilke mbol mbal jakmba ndonj wamdus ulendika wanzu kuambor tananj pilet ngina.

¹⁸ Noa tuku kiyo kame wanj mbolnje ibenj kinaig ta nyu kat nangine Sem Ham Yafet. Kanan nu Ham tuku

kiyo. ¹⁹ Noa tuku kiyo kame kenj ta nane tuku ndare tugeka kile sine kilke mbol mbal jakmba mineg.

Noa nu Ham kasurna

²⁰ Noa nu nyam piro ndo kumba minna tuku. Nuje tugu pilmba grep piro ande ngukina. ²¹ Mara ande nu grep kule afu nyina le grep kulenge balena le nginnganka baibai sinamngge tawi kuklikina le wagek kinymba minna. ²² Tanjana le Kanan mam nuje Ham nu mam nuje wagek kinymba minna ta kanjerna sulumba nu ndek kumba ka aba kat nuje sanikina le ²³ Sem nale Yafet ndonj nale ndek tawi ande tumba kaika ngumnem-ngumnem baibai sinam kumba mam nakile kainaik. Nale mam nakile wagek minna ta kanjeram mbulmba tumail te-sinaik.

²⁴ Kile Noa nu ngaro purfena le kiyo ngtribik wam kina ta kubenaik le isna sulumba nu ndek sakina: ²⁵ Ye kile Kanan kasuri le nu nuje tira kame kumnemngge nane tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁶ Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Sine Sunjo tuku nyu te-dungube. Nu Sem tuku Mbara. Kanan nu Sem kumnemngge nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat. ²⁷ Kuatenge Yafet sinzanjwa le nu tuku ndare tugekamngat. Nu tuku mbunj kame Sem tuku mbunj kame ndonj ulendika minwaig le Kanan nu Yafet kumnemngge nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁸ Kule sunjo ta kugana le Noa nu manj lato yar 350 minna. ²⁹ Nuje yar ulendimba ta 950 kusrena sulumba nu kumna.

Noa tuku ndare

10 Noa tuku ndare ta tenjenmba. Noa tuku kiyo kenjmba ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet. Kule sunjo ibenj kina le nane kenj ta kiyo afu kilepatikinaig.

Yafet tuku ndare

² Yafet tuku kiyo kat nuje nyu nangine ta tenjenmba. Gomer, Makok, Madai, Yawan, Tubal, Mesek, Tiras. Ngumnennga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

³ Gomer tuku mbunj kat nuje ta Askenas mbal Rifat mbal Tokarma mbal.

⁴ Yawan tuku mbunj kat nuje ta Elisa mbal Spen mbal Siprus mbal Rodes mbal. ⁵ Nane yu make tumba minig mbal le nuy mbolnje minig mbal ta tuku mbunj nangine.

Yafet tuku ndare ta tanjamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Ham tuku ndare

⁶ Ham tuku kiyo kat nuje nyu nangine ta tenjenmba. Kus, Isip, Libia, Kanan. Ngumnennga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

⁷ Kus tuku mbuḅ kat nuḅe ta Seba mbal Awila mbal Sabta mbal Rama mbal Sabteka mbal. Rama tuku mbuḅ ta Zeba mbal Dedan mbal.

⁸ Kus tuku kiḅo ande nyunu Nimrod. Nimrod nu kame bumba tumbuḅ afu kilke yaika kilmba minna tukunu nu gabat sunḅo mayok kina. ⁹ Nu Sunḅonge turna le nu kanzerek tanḅo minna. Ta tuku nane afu nanḅine nanḅine teḅenmba sakade. Sunḅonge ne tur-nuwa le kanzerek tanḅo Nimrod suk minamḅgat ḅgade.

¹⁰ O buk Nimrod nu Babilonia kilke ta tuku tumbuḅ keḅmba kulatkina. Tumbuḅ keḅmba ta ande nyunu Babilon ande Ereke ande Akad. ¹¹ Nu Babilonia kilke kusremba Asiria kina sulumba tumbuḅ sugo baillkamba ninde lika wande patike likina. Tumbuḅ sugo ta ande nyunu Nineve ande Rehobot-Ir ande Kala ande Resan. ¹² Resan nu Nineve le tumbuḅ sunḅo Kala ḅgamu-ḅgamunḅe minna.

¹³ Isip tuku mbuḅ kat nuḅe ta Lidia mbal Anam mbal Leab mbal Naftu mbal Patrus mbal Kaslu mbal Kreta mbal. Kreta mbal nane Filistia mbal nane tuku mbuḅ nanḅine.

¹⁵ Kanan nu kiḅo armba ḅak minna. Kiḅo mulum ta Sidon ande nyunu Het. Ngumneḅga nale tuku ndare tuḅekinaik sulumba mbuḅ kat nanḅine tuku nyu ta tumba nanḅine tumbuḅ yimyam kilmba minnaig.

¹⁶ Kanan nu Yebus mbal Amor mbal Girkas mbal Hiwi mbal Arka mbal Sini mbal Arwat mbal Semar mbal Hamat mbal nane tuku mbuḅ nanḅine. Kanan tuku tumbuḅ mboḅ nane sili-silinaig le ¹⁹ nane tuku tumbuḅ mboḅ makenu ande kumba ka Sidonḅe tingina le ande kumba ka Gerarḅe tingina. Gerar tumbuḅ ta Gasa tumbuḅ patumba. Tumbuḅ make ki prote kumam kina ta kumba ka Sodom, Gomora, Atma, Seboimḅe tingina. Seboim tumbuḅ ta Lasa tumbuḅ patumba minna.

²⁰ Ham tuku ndare ta taḅamba ndo. Nane tuku tumbuḅ yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Sem tuku ndare

²¹ Yafet aba nuḅe Sem nu Hibru mbal ḅakmba tuku mbuḅ nanḅine. ²² Sem tuku kiḅo kat nuḅe tuku nyu ta teḅenmba. Elam, Asur, Arpaksad, Lud, Aram. Ngumneḅga nane tuku ndare tuḅekinaig sulumba mbuḅ kat nanḅine tuku nyu ta tumba nanḅine tumbuḅ yimyam kilmba minnaig.

²³ Aram tuku mbuḅ ta Us mbal Hul mbal Geter mbal Mesek mbal.

²⁴ Arpaksad tuku kiḅo nuḅe nyunu Sela. Sela tuku kiḅo nuḅe nyunu Eber. ²⁵ Eber nu kiḅo armba kilepatikina ta ande nyunu Pelek. Pelek tuku ait mbolḅe tanḅo pino ḅakmba sili-silinaig. Eber tuku kiḅo ande nyunu Yoktan.

²⁶ Yoktan tuku mbuḅ ta Almodad mbal Selef mbal Hasarmawet mbal Yera mbal Hadoram mbal Usal mbal Dikla mbal Obal mbal Abimael mbal Seba mbal Ofir mbal Awila mbal Yobab mbal. Nane ḅakmba Yoktan tuku ndare. ³⁰ Nane tuku ma tugu makenu ta

Mesange tinḅa laipmba kumba ka Sefarḅe tingina. Sefar tumbuḅ ma taknu ki prote kumamḅe minna.

³¹ Sem tuku ndare ta taḅamba ndo. Nane tuku tumbuḅ yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

³² Tanḅo kuasmbi ḅakmba ta Noa tuku ndare. Kule sunḅo kugana le Noa tuku kiḅo kat nuḅe tuku ndare puluka tuḅekina. Nane keḅ ta kilke mbol mbal ḅakmba tuku mbuḅ kat nanḅine.

Kuate nu tanḅo tuku mane tugu mbilnḅe likina

11 O buk tugu mbolḅe tanḅo pino kilke ḅakmba mbolḅe pasa ndindo agaḅ ndende ḅakmba nyu ndindo saka minnaig. ² Nane ki prote kumamḅe kine promba minnaig. Tanḅamba minnaig ma ma mara ande nane kinaig ka Babilonia tuku ma gutorḅ ande mbol pronaig sulumba nane tanḅe tumbuḅ ulnaig. ³ Tanḅamba nane nanḅine nanḅine sakinaig: Sine kilke kilmba pasoka ndame wakeikube le kareḅguwaig ḅginaig. Nane tanḅamba wakeikinaig sulumba wande palmbim tuku gulgol ta tumba ndame ta pisneninginaig le ndame ta denḅinaig.

⁴ Kile nane ndek sakinaig: Sine tumbuḅ sunḅo ande ulmba wande patikube sulumba wande sunḅo kuen ḅayo ande pilbe. Funu ka samba kirewa. Tanḅamba sine nyu ḅak minbe sulumba sili-silimba ma tugu ḅakmba kine ndakube ḅginaig.

⁵ Nane wande ta pilnaig le Sunḅo nu nane tumbuḅ ulmba wande kuen ḅayo pilnaig ta kanḅeram ndekina sulumba ⁶ sakina: Tanḅo pino nane ndare ndindo pasa kuale ndindo. Nane maḅau te tugu pilmba kade ta ḅgumneḅga nanḅine nzali dubimba maḅau afu kam tuku sakuwaig sulumba ta kamḅgaig. ⁷ Ta tuku sine ndek kab sulumba tanḅo tuku mane tugu mbilnḅe le nane nanḅine nanḅine pasa katese ndawaig ḅgina.

⁸ Tanḅakina sulumba Sunḅo nu tanḅo pino ḅakmba tugena le nane wande piro sunḅo ta kusremba sili-silimba kilke tugu ḅakmba mbol kine likinaig. ⁹ Tumbuḅ sunḅo ta nyunu Babilon ḅginaig. Ma ta mbolḅe Sunḅo nu nane tuku mane tugu mbilnḅe likina le nane sili-silimba kilke tugu ḅakmba mbol kine likinaig.

Sem tuku ndare

¹⁰ Sem tuku ndare tuturmba teḅenmba kina. Kule sunḅo ta ibeḅ kina le yar armba kinaig le Sem nu yar 100 ḅak minmba kiḅo ande nyunu Arpaksad te-pilna.

¹¹ Te-pilna sulumba nu maḅ lato yar 500 kusremba kiḅo kulim afu turmba kile-patikina.

¹² Arpaksad nu yar 35 ḅak minna sulumba kiḅo ande nyunu Sela te-pilna. ¹³ Te-pilna sulumba nu maḅ lato yar 403 minmba kiḅo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁴ Sela nu yar 30 ḅak minna sulumba kiḅo ande nyunu Eber te-pilna. ¹⁵ Te-pilna sulumba nu maḅ lato yar 403 minmba kiḅo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁶ Eber nu yar 34 ḅak minna sulumba kiḅo ande nyunu Pelek te-pilna. ¹⁷ Te-pilna sulumba nu maḅ lato yar 430 minmba kiḅo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁸ Pelek nu yar 30 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Reu te-pilna. ¹⁹ Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 209 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina.

²⁰ Reu nu yar 32 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Seruk te-pilna. ²¹ Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 207 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina.

²² Seruk nu yar 30 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Nahor te-pilna. ²³ Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 200 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina.

²⁴ Nahor nu yar 29 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Tera te-pilna. ²⁵ Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 119 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina.

²⁶ Tera nu yar 70 kusrena sulumba kiño afu kile-patikina ta ande nyunu Abram ande Nahor ande Haran.

Tera tuku ndare

²⁷ Tera tuku ndare tuturmba teñenmba kina. Nu kiño keñmba kile-patikina ta ande Abram ande Nahor ande Haran. Haran nu Lot te-pilna sulumba nu kulim armba turmba kile-patikina ta ande nyunu Milka ande Iska. Mam nangine kume ndakina le Haran nu ambonga nuñe tumbrañ tuguk Urñge minmba kumna. Ma tugu ta nyunu Babilonia. Abram nu Sarai tina le Nahor nu mambo nuñe Haran tuku kulim Milka tina. ³⁰ Sarai nu niñka kiño kugatok minna.

³¹ Kile Tera nu kiño nuñe Abram rukan nuñe Sarai wa nuñe Lot nane keñ ta kilmba Babilonia ma tugu Ur tumbrañ kusremba Kanan kilke mbol kambim saka kinaig kumba ka Haran tumbrañ promba tanje minnaig ma ma Tera nu kumna. ³² Nu yar ñakmba 205 kusrena sulumba Haran tumbrañ tanje nu kumna.

Sunngo nu siñka pasa sangrinu Abram sana

12 Mara ande Sunngo nu Abram sana: Ne naje kilke naje tumbrañ tuguk naje ndare kusreka ye ma ande tumni le ne ka kilke ta mbolñge mina. ² Yenje ki le ne tuku ndare tugeka tanjo kuasmbi sunngokanu mayok kanjat. Yenje ne nyaro tini le ne tanjo sunngo nyu ñak minamngat. Tanjawa le nane ngumneñga ne tuku saka nane afu nyaro niñge likamngai. ³ Nane afu ne nyaro tinwaig ta ye mata nane nyaro niñgamngit. Ko nane afu ne kasurnuwaig ta ye mata nane kasurniñgamngit. Ne mbolñge ye kilke tugu ñakmba mbolñge wam mayenu kamngit ngina.

⁴ Sunngo nu tanjakina le Abram nu miñge dubimba tinnga Haran tumbrañ kusremba kina le Lot nu dubimba kina. Ait ta mbolñge Abram nu yar 75 ñak minna. ⁵ Abram nu kumba piyo nuñe Sarai, nzamu nuñe Lot, Haran mbal afu nu piyaniñmba kilna ta agañ ndende ñakmba kilmba Kanan kambim saka kinaig kumba ka ka Kanan kilke mbol pronaig. ⁶ Pronaig sulumba kilke ngamu fetka kumba ka Sekem ma promba More ma tuku ail sunngo ta tugumngge minnaig. Ait ta mbolñge Kanan mbal nane kilke ta mbolñge mine likinaig.

⁷ Minnaig le Sunngo nu Abram tugum promba sana: Ye ne tuku ndare kilke te siñka serniñgamngit ngina. Tanjakina le Abram nu Sunngo nu tenje ye tugum prowat nga ndame afu kilmba turñanga atraukam tuku pa lanlan inum wakeina. ⁸ Tanjana sulumba nu ma ta kusremba kina ka tabe ande ponnga baibai patika tanje minnaig. Tabe ta Betel tumbrañ ki butungate kumam Ai tumbrañ ki prote kumam nu ngamunje minna. Tabe mbol tanje Abram nu ndame turñanga Sunngo atraukam tuku pa lanlan wakeimba Sunngo mbariñmba nu tuku nyu te-dunnga minna. ⁹ Tanjana sulumba nu mañ tinnga kumba ka Negeb ma baknu ta kambim saka kina. Negeb ma baknu ta Kanan kilke mbolñge minit.

Abram nu Isip kilke mbol kina

¹⁰ Nu kina ta Negeb kilke mbolñge guba sunngo prona tukunu Abram nane gubak minnaig sulumba ndeka kilke ta kusremba Isip kilke mbol ndekinaig. ¹¹ Ndekinaig sulumba Isip kilke mbol prowam bafumba nu piyo nuñe Sarai sana: Ne pino tumail pasi ngarosu mayenu ndo. ¹² Isip tanjo kame nane ne kanjgernumba nuñe piyo nuñe nga idusmba ne tam tuku ye baleyumba ne kusrenamngai. ¹³ Ta tuku tanjo te ye tuku leu nga saniñga le nane ne tuku nga ye bale ndayuwaig le ye maye minamngit nga Sarai sana.

¹⁴ Tanjakina sulumba Abram nu Isip kilke mbol prona le Isip mbal mambilmba Sarai kanjgermba pino ta mayenu ndo nginaig le ¹⁵ Farao tuku mbal afu nane Sarai kanjgermba kumba ka Farao sanaig. Sanaig le nu ismba tanjo afu kukulningina le pro Sarai tumba Farao tuku wande mbol kinaig le nu tanje minna.

¹⁶ Minna le Farao nu Sarai tuku garena le nu Abram kigamba agañ ndende sunngomba tuna. Nu agañmor sunngomba sipsip makau kamel donki piro mbal turmba Abram tuna le kilna.

¹⁷ Farao nu Abram piyo nuñe Sarai pinonu tina tukunu Sunngo nu Farao nuñe wande tuma mbal turmba ñaigo siglikina le guaze sugo kile-likinaig.

¹⁸ Tanjanaig le Farao ndek Abram wika kusnana: Ne ame mañau ye mbolñge kina? Ndanam saka ne naje piyo naje ta ye ndasayina? ¹⁹ Ne yiñe kulim nga sayina tukunu ye yiñe pinonu ten. Kile piyo naje te tumba kua kaye nga Abram sana. ²⁰ Tanjakina sulumba nu nuñe mbal saniñgina le nane Abram mindemba kumba ndinñge mbilnaig le Abram nale piyo nuñe ndoñ agañ ndende ñakmba kilmba kinaik.

Lot nu Abram kusremba Sodom tumbrañ kina

13 Abram nu piyo nuñe Sarai nzamu nuñe Lot agañ ndende ñakmba kilmba Isip kusremba kina ka Negeb ma baknu mbol prona. ² Abram nu agañmor silwa ndametiñ gol ndametiñ agañ ndende ta sunngomba ñak minna.

³ Nu Negeb ma mbol prona sulumba mañ tinnga kumba ka ka Betel tumbrañ patumba nu o buk baibai patikina ma ta tugum prona. Ma ta Betel tumbrañ Ai

tumbranŋ ngamu-ngamunŋe minit. ⁴ Minna sulumba o buk atraukam tuku pa lanlan wakeina ma ndui ta mbolŋge maŋ Sunŋo mbarinŋmba nu tuku nyu te-duŋga minna.

⁵ Lot nane Abram ndoŋ minnaig ta nu mata agaŋ ndende sipsip makau baibai sunŋomba ŋak minna. ⁶ Nale ar ta agaŋmor sunŋomba ŋak tukunu nale ma ta tuma minam kumuŋ kuga. ⁷ Ta tuku Abram tuku agaŋmor kulat tanŋo nane Lot tuku agaŋmor kulat tanŋo ndoŋ muŋgu gubra ŋak minnaig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal Peris mbal nane ma ta mbolŋge minnaig tuku.

⁸ Kile Abram nu ndek Lot sana: Ne sile ndare ndui ta ndo. Ta tuku sile ngamukŋge muŋgu gubra ŋak mine ndakupe. Sile tuku piro tanŋo mata nane muŋgu gubra ŋak mine ndakuwaig. ⁹ Ma te sunŋokanu. Ne naŋe kilke inum kaŋgermba madiwa le sile purkupe. Ne ma ande mbol kaye ndeta ye ma ande mbol ka ŋgina.

¹⁰ Tanŋakina le Lot nu mambilmba Yordan kule kumamŋge ma guton ta kaŋgerna. Ma ta kule sunŋomba ŋak kumba ka Soar tumbranŋge tinŋina. Ait ta mbolŋge Sunŋo nu Sodom le Gomora ŋaigo sili ndakina. Ma ta mayenu ndo Sunŋo tuku piro Isip mbal tuku kilke tanŋa. ¹¹ Ta tuku Lot nu ma ta mayenu ndo ŋga Yordan ma guton ta ŋakmba madimba te-suluna. Tanŋamba nu Abram kusremba ki prote kumam ma ta mbolŋge ka minna le nale yimyam minnaik.

¹² Abram nu Kanan kilke mbolŋge minna le Lot nu Yordan ma guton ta kumba ka tanŋe minyokina sulumba nuŋe baibai Sodom tumbranŋ patumba patike likina sulumba nu tanŋe minna.

¹³ Sodom mbal nane une maŋau sunŋomba kumba Sunŋo tuku miŋge ngurmbe minnaig.

Sunŋonge Abram Kanan kilke ŋakmba tuna

¹⁴ Lot nu Abram kusrena le Sunŋo nu Abram sana: Ne tinŋa mambilmba ma tugu ŋakmba kaŋgerka.

¹⁵ Ma ŋakmba ne kaŋgerkate ta ne naŋe ndare ŋakmba ndoŋ sertinŋi le tane tuku kilke minmba minamŋgat. ¹⁶ Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka ne tuku mbuŋ burnu kumuŋ kuga prowamŋgaig. Kilke mbolŋge tub tub tanŋa burnu kumuŋ kuga. ¹⁷ Kile ne tinŋa kilke tuku kuennu kilke tuku sunŋonu ŋakmba lika kaŋgerka. Ye kilke ta ŋakmba ne tanbimŋgit ŋga Abram sana.

¹⁸ Tanŋakina le Abram nu nuŋe baibai sambrininŋmba ma ta kusremba kumba ka Hebron tumbranŋge Mamre tuku ail sugo tugum tanŋe minyokina. Minyokina sulumba Sunŋo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

Abram nu gabat sugo afu ndoŋ kame bunaig

14 Mara ande Babilonia tuku gabat sunŋo Amrafel, Elasar tuku gabat sunŋo Ariok, Elam tuku gabat sunŋo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunŋo Tidal nane bailka ta ² gabat sugo 5 ndoŋ kame bunaig.

Gabat sugo 5 ta Sodom tuku gabat sunŋo Bera, Gomora tuku gabat sunŋo Birsa, Atma tuku gabat sunŋo Sinab, Seboim tuku gabat sunŋo Semeber, Bela tuku gabat sunŋo turmba. Bela tumbranŋ tuku nyu ande Soar ŋginaig.

³ Gabat sugo 5 ta ulendika pasa katnaig sulumba Sidim tuku ma guton ta kinaig. Ma ta kile Yu Kagli Njajo tanŋe te-suluna. ⁴ Kedorlaomer nu yar 12 gabat sugo 5 ta kulatkina le nane ta tuku ndagarininŋina le yar 13 mbolŋge nane nu ndoŋ kame bunaig.

⁵ Yar 14 mbolŋge Kedorlaomer nuŋe gulab kame gabat sugo keŋ ta ndoŋ nane naŋgine kame mbal kile-maŋgurka kinaig ka tumbranŋ afu ndoŋ kame bunaig. Asterot-Karnaim tumbranŋge Kedorlaomer nu Refaim mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkina sulumba ka Ham tumbranŋge nu Susim mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkina sulumba ka Kiriatim tuku ma guton tanŋe nu Emim mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkina. ⁶ Tanŋamba nu maŋ kina ka Edom ma biŋ tanŋe nu Hor mbal ndoŋ kame bumba nane yokerkina le nane sili-silinaig le nu nane dubika kina ka Elparan tumbranŋ ma baknu ta makembinge lukina.

⁷ Lukina sulumba kumba ka Enmispat tumbranŋ pronaig. (Tumbranŋ ta kile nyunu Kades ŋgade). Tumbranŋ tanŋe nane Amalek mbal Amor mbal ndoŋ kame bunaig sulumba nane tuku kilke ta yaikelikinaig. Amor mbal nane Hasason-Tamar tumbranŋge minnaig tuku.

⁸ Ait ta mbolŋge Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Bela tumbranŋ 5 ta tuku gabat sugo nane naŋgine kame mbal ndoŋ Sidim tuku ma guton ta kinaig sulumba tanŋe nane kame tuku kuaneka minnaig. ⁹ Elam tuku gabat sunŋo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunŋo Tidal, Babilonia tuku gabat sunŋo Amrafel, Elasar tuku gabat sunŋo Ariok nane mata kame tuku kuaneka minnaig. Gabat sugo bailka ta nane gabat sugo 5 ta ndoŋ kame buwam bafunaig.

¹⁰ Sidim tuku guton ta nane buk ndame dabuk dabuk kolta suk ta sota burok sunŋomba sarke likinaig. Kile kame saŋgri tinŋina le Sodom tuku gabat sunŋo Gomora tuku gabat sunŋo nale kuru-kuruka nakile kame mbal ndoŋ kua ka baringa burok ta sinam kinaig le gabat sugo keŋ ta nane kame kuasmbi afu ndoŋ kua ka ma tabenu ta poŋga kinaig. ¹¹ Tanŋanaig le gabat sugo bailka ta nane Sodom le Gomora tuku agaŋ ndende, nyamagaŋ, tanŋo pino turmba yomba kilmba kinaig. ¹² Abram nzamu nuŋe Lot nu Sodomŋge minna le nane nu tumba nu tuku agaŋ ndende turmba kilmba kinaig.

¹³ Tanŋanaig le tanŋo ande nu wam ta kaŋgermba kua ka Abram sota kina sulumba Abram kila sana. (Abram nu Mamre tuku ail tugum tanŋe minna. Mamre nu Amor tanŋo ande. Nu nuŋe mambo kat nuŋe ndoŋ nane keŋ ta Abram tuku gulab kat nuŋe minnaig. Mambo ar ta nyu nakile Eskol le Aner). ¹⁴ Nane Abram tuku nzamu nuŋe tumba kinaig ta tanŋo tanŋe wam kubeu tuna le Abram nu ismba nuŋe kuasmbi kame tanŋo 318 ta ŋakmba kile-maŋgurkina sulumba nane ndoŋ gabat sugo bailka ta dubika Dan tumbranŋ

kinaig. ¹⁵ Furir ngamuna le nu nuŋe kuasmbi ta kilm-ba walna sulumba gabat sugo bailka ta ndoŋ kame bumba nane kile-ibenka yokerkinaig le nane sili-sili-naig le nane dubika kinaig ka Hoba tumbraŋ pronaig. Hoba tumbraŋ ta Damaskus tumbraŋ patumba minna. ¹⁶ Nu Sodom le Gomora tuku gabis agaŋ ndende ŋakmba ta kile-luka kilmba nzamu nuŋe Lot turmba tumba Lot tuku agaŋ ndende taŋgo pino ŋakmba turmba kilmba luka kinaig. ¹⁷ Abram nu gabat sugo bailka ta ndoŋ kame bumba nane kile-ibenkina sulumba luka prona le Sodom tuku gabat sungo ta Abram sota kina ka Zawe ma gutoŋ taŋge Abram te-silikina. (Ma gutoŋ ta tuku nyu ande Gabat Sugo tuku Gutoŋ ŋgade).

Melkisedek nu Abram nyaro tuna

¹⁸ Salem tuku gabat Melkisedek nu Kuate o mbolok tuku pris minna. Nu bret grep kule kilmba Abram tugum kumba ¹⁹ nyaro pasa tuna sulumba sakina: Kuate nu o mbolok. Nuŋge samba kilke kile-mayokkina. Nuŋge ne nyaro pasa tinwa. ²⁰ Kuate nu o mbolok. Sine nu tuku nyu te-dungube. Nuŋge ne sinzaŋnat le naŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenkat ŋgina.

Taŋakina le Abram nu gabis agaŋ ndende ŋakmba kilna ta maŋgur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ²¹ Taŋana le Sodom tuku gabat sungoŋge ndek Abram sana: Taŋgo pino ŋakmba yiŋe kili le gabis agaŋ ndende ŋakmba ne kila ŋgina le ²² Abram ndek Sodom tuku gabat sungo ta sana: Kuate Sungo nu o mbolok. Nuŋge samba kilke kile-mayokkina le ye kile Sungo tuku nyu mbolŋge pasa saŋgri pilewet. ²³ Ne ngumnenna sakikat: Yeŋge Abram agaŋ ndende sun-gomba tuwen le kile nu agaŋ ndende sun-gomba ŋak minit nga sakikat tukunu ye ne tuku agaŋ inum te nda. Muli foŋfoŋ afu ko kupe ngaro tuku muli ande mata ye te nda. ²⁴ Ye mbulit. Ye agaŋ ndende afu kile nda. Ye tuku kuasmbiŋge nyamagaŋ afu kilmba nyinaig ta maye. Ye tuku gulab kame Aner Eskol Mamre nane ndo agaŋ ndende afu niŋga nga sana.

Kuate nu Abram ndoŋ wamdus ulendinaik

15 Mara ande Abram nu kiŋatanu suk Sungoŋge wika sana: Abram, ne kuru kuru ndaka. Ye ne tuku kandim taŋaŋ ne kulatka minet. Ne lafu mayenu sun-gokanu tamŋgat ŋgina. ² Taŋakina le Abram nu ndek sana: O Kuate Sungo, ye kiŋo kugatok minet. Ye kumi le Damaskusnu taŋgo Elieser nuŋge ye tuku agaŋ ndende kilamŋgat. Ta tuku ne ame agaŋ mayenu ye samŋgat? ³ Ne ye tuku ndare tumunu ande ndasina tukunu ye tuku kukul taŋgo nuŋge ye tuku agaŋ ndende kilamŋgat ŋgina.

⁴ Taŋakina le Sungo nu pasa lafumba sana: Kuga. Kukul taŋgo naŋe Elieser nu ne tuku agaŋ ndende kile nda. Naŋe kiŋo ndinok ta nuŋge ne tuku agaŋ ndende kilamŋgat ŋgina. ⁵ Taŋakina sulumba nu Abram tumba kilim kumba sana: Ai ambe. Samba mbol ambe tande-ka mambilmba mbai kaŋgerka. Ne ŋakmba burkam

kumuŋ e? Ngumnenna ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommba mayok kaŋgaig. Samba mbolŋge mbai minig taŋaŋ burnu kumuŋ kuga ŋgina. ⁶ Taŋakina le Abram nu Sungo tuku pasa ta ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Sungo nu tuku ngamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina.

⁷ Taŋakina sulumba nu Abram sana: Ye Sungo. Ye ne Babilonia mbal tuku kilke Ur tumbraŋge ye ne min-denumba te prowen. Kilke te ne sernam tuku nga ye taŋawen ŋgina le ⁸ Abram ndek lafumba sakina: O Kuate Sungo, ye kilke te miro minam tuku sayate ta ye ndaŋmba pasa ta son pasa nga kila pili e ŋgina le ⁹ Kuate nu ndek sana: Agaŋmor afu kilmba ye tugum te prowa. Makau paŋgarnu ande, meme paŋgarnu ande, sipsip pailnu ande ŋakmba yar keŋmba ŋak, gami ande, sar umaŋ kitek ande turmba kilmba ye tugum te prowa ŋgina le ¹⁰ Abram nu pasa ta kumumba agaŋmor ta kilmba nu tugum prona sulumba agaŋmor ta ngamuŋge fetke lika inumnu ndinamŋge inumnu ŋaiŋamŋge patike likina sulumba umaŋ armba ta fet ndakina. ¹¹ Taŋana le wir afu ndem ta kilam tuku fumba ndekinaig le Abram nu ndem ta ngaikale nane yok-erke likina.

¹² Ki ka butuŋgina le Abram nu kinymba ma make sungo kaŋgermba ngamuŋgal pitina le nu kuru kuru sungo tina. ¹³ Taŋamba minna le Sungo nu Abram sana: Ye siŋka sanet. Ne tuku mbuŋ kilke te kusremba kilke kise mbolŋge rawe taŋgo minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piro kareŋnu ningguwaig le piroka nane ait kuen ŋayo yar 400 nane sanzalnu minamŋgaig. ¹⁴ Ait ta kugawa le ye kilke ta mbolok mbal lafumba piti niŋgi le naŋe mbuŋ kame kusrekuwaig le agaŋ ndende sun-gomba ŋak tiŋga ma ta kusrewamŋgaig. ¹⁵ Neŋge ndo mine mayemba ma ma saibo pilmba kuma le ngununggaig. ¹⁶ Amor mbal kilke te mbolŋge minig ta naŋgine mbar sugo ke likade ta kumuŋguwaig le naŋe ndare pulumba kinit ta ka bailka-nu mbolŋge maŋ luka te prowamŋgaig nga Abram sana.

¹⁷ Taŋakina le ki butuŋga furirna le waim ande pa guwa ŋak sati ande turmba mayok kinaik sulumba agaŋmor ndemnu Abrahamŋge fetka patikina ta ngamuk ngamuk kinaik. ¹⁸ Taŋanaik le Sungo nu Abram ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa Abram sana: Ne tuku ndare ye kilke te serniŋgamŋgit. Isip tuku kule sungo kumamŋge kumba ka kule sungo Yufretis kumamŋge tiŋgate kilke ta ŋakmba tane sertiŋgamŋgit. ¹⁹ Ken mbal Kenis mbal Kadmon mbal Hit mbal Peris mbal Refaim mbal Amor mbal Kanan mbal Girkas mbal Yebus mbal nane tuku kilke ta ŋakmba tane sertiŋgamŋgit nga Abram sana.

Sarai tuku piro pino Hagarŋge kiŋo te-pilna

16 Sarai nu Abram tuku kiŋo ande te-pile ndakina sulumba nu taŋgo nuŋe sana: Sungo nu kiŋo ande ndasina tukunu ne ye tuku piro pino ndoŋ minap le nu kiŋo ande te-pilwa le yiŋe kiŋonu tamŋgit ŋgina. (Sarai tuku piro pino ta nyunu Hagar. Hagar nu Isipnu).

Abram nu Sarai ndoŋ wamdus ulendinaik sulumba
³ Sarai nu nuŋe piro pino ta tumba Abram pinonu tuna. Ait ta mbolŋge Abram buk yar 10 Kanan kilke mbolŋge minna.

⁴ Abram nu Hagar tumba nu ndoŋ minnaik sulumba Hagar nu kiŋo konna ta kamusmba nu Sarai ake agaŋ taŋaŋ ŋga talana. ⁵ Taŋana le nu ndek Abram sana: Hagarŋge ye talayate ta naŋe mbar. Ye yiŋe piro pino ne tinnen ta nu kile funŋulok minmba nu ye talayate. Sunŋoŋge ndo nu sile pilesikuwa ŋga taŋo nuŋe sana. ⁶ Taŋakina le nu ndek Sarai sana: Pino ta ne tuku piro pino ndo. Ne ame wam nu mbol kam ndeta ka ŋgina. Taŋakina le Sarai nu Hagar sawe lika katna le kua ka nu kusrena.

⁷ Hagar nu Sarai kusremba Sur kambim tuku ndin dubimba kina ka ma baknu mbolŋge kule burok tugum taŋe minna le Sunŋo tuku Eŋel nu tugum prona sulumba ⁸ nu kusnana: Hagar, Sarai tuku piro pino, ne aniŋge prowat sulumba animbi kaŋgat e ŋgina le nu ndek eŋel ta sana: Ye yiŋe piro gabat Sarai tuku kuru-kuruka kua ka tembi prowit ŋgina le ⁹ Sunŋo tuku Eŋel nu sana: Ne luka naŋe piro gabat sota kumba naŋe ŋgamuŋgal te-ibenmba Sarai kum-nemŋge mina. ¹⁰ Yenŋe ki le ne tuku ndare tugeka kuasmbi sunŋokanu mayok kaŋgat. Burnu kumuŋ kuga ŋgina.

¹¹ Taŋakina sulumba Sunŋo tuku Eŋel maŋ lato sana: Ne kiŋo te-palmbimŋgat. Sunŋo nu ne tuku malmbi ta isna tukunu ne kiŋo ta nyunu Ismael ¹ ŋga. ¹² Nu doŋki ŋguikok taŋaŋ minmba nu taŋo pino ŋakmba tuku ŋgueu minamŋgat. Nu nuŋe ndare tuma ndoŋ mata nu mine nda. Nu kasomŋge minamŋgat ŋgina.

¹³ Taŋaka sana le Hagar nu nuŋe wamdusmbi sakina: i ... Ye Kuate kaŋgerit ta ye kume ndakit ŋgina.

Sunŋo nu Hagar ndoŋ pasatina le Hagar nu sakina: O Kuate, ne tuku am mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba mayokŋge minit ŋgina. ¹⁴ Ta tuku nane kule burok ta nyunu "Sunŋo abo tugu ŋak nu ye kaŋgeryate" ŋgade. Kule burok ta Kades tumbraŋ Bered tumbraŋ ŋgamu-ŋgamuŋge minit.

¹⁵ Abram Hagar funŋul te-tuna ta kile nu kiŋo te-pilna le Abram nu kiŋo ta nyunu Ismael ŋgina. ¹⁶ Abram nu yar 86 ŋak minna le Hagar nu kiŋo ta te-pilna.

Kuate nu ŋgaro pikam tuku maŋau te-mayokna

17 Abram nu yar 99 ŋak minna le Sunŋo nu Abram tugum promba sana: Ye Kuate Saŋgri Nayo. Ye ne sanet. Ne ye tuku miŋge dubimba maŋau purferŋnu ndo ŋak mina. ² Ye ne ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa pilet ta dubimba kumuwaŋgit. Yenŋe ki le ne tuku ndare tugeka taŋo pino sunŋomba mayok kaŋgaig ŋgina.

³ Taŋakina le Abram ndek truk kina le Kuate nu maŋ lato sana: ⁴ Ne isa. Ye tuku siŋka son pasa ne mbolŋge minit tukunu ne taŋo kuasmbi sunŋomba tuku mbuŋ naŋgine minamŋgat. ⁵ Ta tuku ne tuku nyu Abram ku-

ga. Ne taŋo kuasmbi sunŋomba tuku mbuŋ minamŋgat tukunu ye ne tuku nyu kitek Abraham pili le minamŋgat. ⁶ Yenŋe ki le ne tuku ndare mbolŋge kuasmbi sunŋomba mayok kaŋgaig. Afu gabat sugo mayok kaŋgaig. ⁷ Ye ne ndoŋ ne tuku ndare kame ndoŋ wamdus ulendika siŋka son pasa te pilet ta kugawe nda. Ye siŋka kumuwaŋgit. Ye ne tuku Mbara, ne tuku ndare pulumba tuturmba kaŋgat ta tuku turmba Mbara minmba minamŋgit. ⁸ Ne kilke te tuku tuguk taŋo kuga ta ye kilke te nduiye naŋe ndare kame ta ndoŋ tane sertingamŋgit. Kanan kilke ŋakmba te tane tuku kilke minmba minamŋgat. Kugawe nda. Ye siŋka tane tuku Mbara minmba minamŋgit ŋgina.

⁹ Kuate nu maŋ lato Abraham sana: Ye siŋka son pasa te sanet. Naŋe ndare puluka tuturmba kuwaig ta tane pasa saket te ismba kumumba dubiwap. ¹⁰ Ye ne ndoŋ naŋe ndare kame ndoŋ wamdus ulendika pasa dubimba kumuwaŋgit tuku ta teŋenmba. Tane taŋo kiŋo kame ŋakmba tuku ŋgaro pikap sulumba ¹¹ ye tane ndoŋ pasa katet te gilai ndaŋgap. ¹² Tane kiŋo kile-patikap sulumba mara 8 kugawaig le nane tuku ŋgaro pikap. Taŋgine piro taŋo tuku kiŋo kame tane kasomok taŋo piyamba kile-likinaig ta ŋakmba tuku ŋgaro pikap. Taŋamba minmba minap le ¹³ ye tane ŋakmba ndoŋ wamdus ulendika minmba minamŋgit. Ta tuku nane ŋakmba tuku ŋgaro pikap le taŋgine ŋgarosu mbolŋge nzilal ta minwaig. ¹⁴ Taŋo ande ŋgarosu nzilal ta kugatok ta nu tane ŋgamuŋge mine nda. Nu ye ndoŋ wamdus ulendikam tuku wam ta purmba pitaite ŋga sakina.

¹⁵ Kuate nu maŋ lato Abraham sana: Ye kile piyo naŋe Sarai tuku sanet. Ne kile nyunu Sarai ndaŋga. Kile nyunu kitek Sara ŋga. ¹⁶ Yenŋe nu nyaro tuwi le nu ne ndoŋ kiŋo ande te-palmbimŋgaik. Taŋamba nu taŋo kuasmbi sunŋomba gabat sugo afu turmba tuku ina naŋgine minamŋgat ŋgina.

¹⁷ Taŋakina le Abraham nu truk ka nzumilka wamdusmbi sakina: Yoi. Ye buk saibo pilmba yar 100 ŋak minet ta ndaŋmba ye kiŋo tam tuku sakate? Sara mata buk saibo pilmba yar 90 ŋak minit tukunu nu mata kiŋo te-palmbim kumuŋ kuga ŋga idusna.

¹⁸ Taŋamba idusna sulumba Abraham nu Kuate sana: Ne ye tuku kiŋo Ismael ndo kulatka le nu maye minwa ŋgina kande ¹⁹ Kuate ndek Abraham sana: Kuga. Piyo naŋe Sara nu ne tuku kiŋo ndinok te-palmbimŋgat ta ne kiŋo ta nyunu Isak ŋga. Ye kiŋo ta tuku ndare ŋakmba ndoŋ wamdus ulendika yiŋe siŋka son pasa kumumba dubimba minmba minamŋgit. Kugawe nda.

²⁰ Ne Ismael tuku sayat ta ye mata isit. Yenŋe nu nyaro tuwi le nu tuku ndare tugekuwaig sulumba nu tuku ndare mbolŋge gabat sugo 12 mayok kaŋgaig. Nu tuku ndare mbolŋge kuasmbi sunŋo mayok kaŋgat. ²¹ Ye Ismael tuku taŋawamŋgit ta ye Isak ndoŋ wamdus ulendika yiŋe pasa kumumba minmba minamŋgit. Yar ande si ait teŋen prowa le Sara nu kiŋo ta te-palmbimŋgat ŋgina. ²² Taŋakina sulumba Kuate nu Abraham ndoŋ pasate denpurmba nu kusremba kina.

²³ Kile Abraham nu Kuate tuku minje dubimba ki ait ndui ta mbolnje kiyo nuje Ismael tuku ngaro pikna sulumba nu tuku wande tuma mbal nu tanjo ndametiŋmbi piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro pike likina. ²⁴ Abraham nu yar 99 njak minna le kiyo nuje Ismael nu yar 13 njak minna le nane nale tuku ngaro piknaig. ²⁶ Ki ait ndui ta mbolnje ndo nane Abraham le Ismael tuku ngaro piknaig sulumba ²⁷ nu tuku wande tuma mbal nu tanjo ndametiŋmbi piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro turmba pike likinaig.

Kuate nu maŋ Sara kiyo te-palmbim tuku Abraham sana

18 Mara ande ki pa tingina le Abraham nu Mamre tuku ail sugo tugum tanje nuje baibai kawaŋŋe minyok minna le Sunjo nu tugum prona. ² Abraham nu mambilmba tanjo keŋmba kaŋgerkina sulumba tinga pinderka kumba ka nane tugumŋge dagol tidroŋga loka saniŋgina: ³ O tanjo sugo, mayemba prowaig. Tane ye liyumba ndakape. Tane tenge mabtumba isukusmba kape. ⁴ Tenge minap le nane kule fudiŋ tumba prowaig le kupe minyanga ail kumnem tenge minyoka mabtap. ⁵ Mabta minap le ye nyamagaŋmbi tane turtingi le nyumba saŋgri tumba kape ŋgina. Tanjagina le nane sakinaig: Ne sakate tanjamba ka ŋginaig.

⁶ Tanjaginaig le Abraham nu pitik ndo nuje baibai sinam kina sulumba Sara sana: Pitik ndo plaua mayenu inum kunya sulumba waimbi pipmba bret foŋfoŋ pasoka ŋgina. ⁷ Tanjagina sulumba Abraham nu pinderka nuje makau fonde tugum promba fatnu kitek butuknu kuya njak ande madimba tumba nuje piro tanjo tuna le nuje pre pre balemba kuapikina. ⁸ Tanjana le Abraham nu makau fatnu kuapikina ta tumba bata le amo turmba kilmba nane tugumŋge patikina le nane kilmba nyumba minnaig.

Nane isukusmba minnaig le Abraham nu nane tugum tanje ail kumnemŋge nane tairŋga tiŋ minna le ⁹ nane nu kusnanaig: Piyo naŋe Sara nu aninge minit ŋginaig le nu ndek sakina: Nu baibai sinam tenge minit ŋgina le ¹⁰ tanjo inum tanje ndek nu sana: Yar ande si piyo naŋe Sara nu kiyo tuwa le ye siŋka luka prowamŋgit ŋgina. Tanjagina le Sara nu nu ngumnemŋge baibai malaŋga tugum tanje pasa ta kagmanja ismba tiŋ minna.

¹¹ Abraham nale Sara ndoŋ buk saibo patika yar gudommba kinaig le Sara nu kiyo te-palmbim kumuŋ kuga tukunu ¹² nu wamdusmbi nzumilka sakina: Ye buk saibo pilen. Yiŋe gabat mata saibo pilna. Ye ndaŋdanjamba tuma kinymba kamusi ŋga idusna. ¹³ Tanjamba idusna le Sunjo nu Abraham sana: Ndaŋam tuku Sara nu nzumilka sakat: Ye buk saibo pilen ta ndaŋmba ye kiyo tamŋgit ŋga sakat. ¹⁴ Ye Sunjo. Ne iduste ye wam ta kam kumuŋ kuga ŋga ne iduste e? Kuga. Ye wam njakmba kam kumuŋ. Ye buk sakit. Yar ande si ait tenjen mbolnje Sara nu kiyo tuwa le ye luka prowamŋgit ŋgina. ¹⁵ Tanjagina le Sara nu yabuka saki-

na: Ye nzumil ndakit ŋgina le nu ndek nu sana: Kuga. Ne siŋka ne nzumilkat ŋgina.

Kuate nu Sodom le Gomora tumbranj kile-ŋgisikam sakina

¹⁶ Kile tanjo keŋ ta tinga Sodom tumbranj tumail tumba kinaig le Abraham nu nane mindeka ndinŋge mbilinŋgam bafuna le ¹⁷ Sunjo nu wamdusmbi sakina: Ye maŋau kam bafuwet te ye Abraham yabuwe nda. Kuga. ¹⁸ Ngumneŋga Abraham tuku ndare mbolnje tanjo kuasmbi sunjo saŋgri njak mayok kaŋgaig. Nu mbolnje kilke tugu njakmba mbolnje ye wam mayenu kamŋgit. ¹⁹ Ye nu madiwen le nu nuje kiyo kame nuje wa kat nuje ye tuku maŋau tumninguwa le nane maŋau purfeŋnu tiŋreknu njak minamŋgaig. Tanjawa le ye nu mbolnje siŋka pasa sawen ta kumumba tambimŋgit ŋga idusna. ²⁰ Tanjamba idusmba nu Abraham sana: Sodom Gomora nale une maŋau sugokanu njak. Nale tuku une maŋau ta tanjo pino njakmba naŋgine naŋgine sakade le iset. ²¹ Nane sakade ta kumumba une ta minit e ta ye kumba katesewamŋgit ŋgina.

²² Tanjagina le tanjo ar ta Sodom tumail tumba kinaig le Sunjo nu Abraham ndoŋ minna le ²³ nu ndek Sunjo kusnana: Ne tanjo tiŋreknu ŋaigonu njakmba ulendimba bale faramŋgat e? ²⁴ Tumbranj tanje tanjo tiŋreknu 50 minwaig ndeta ne tumbranj ta te-ŋgisiwamŋgat e ko nanenu ŋga mapewamŋgat? ²⁵ Ne nane tiŋreknu ŋaigonu njakmba ulendimba bale faramŋgat e? Ne tanjawa kumuŋ kuga. Ne tanjo njakmba kulatka kumumbi pilenŋgate tuku. Ne maŋau mayenu ndo kate tuku ŋgina le ²⁶ Sunjo nu lafumba sana: Ye Sodom tanjo tiŋreknu burka ka 50 ta ye nanenu ŋga njakmba mapenunŋgit ŋgina.

²⁷ Tanjagina le Abraham nu maŋ lato sana: O Sunjo, ye maŋ ne kusnani le ne ye tuku ndagari ndanuwa. Ye ake tanjo ndo. Ne ye tuku ise ndaka. ²⁸ Ne tanjo tiŋreknu burka ka 50 kuga 5 den ndeta ne tumbranj ta te-ŋgisiwamŋgat e ŋgina le Sunjo nu sana: Tanjo tiŋreknu 45 ndo minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

²⁹ Kile Abraham nu maŋ lato Sunjo kusnana: Ata. Tanjo tiŋreknu 40 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Nane 40 ndo nziŋge minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³⁰ Tanjaka sana le Abraham nu maŋ kusnana: O Sunjo, ye maŋ lato kusnanamŋgit ta ne ye tuku ndagari ndanuwa. Tanjo tiŋreknu 30 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Ye nane 30 ndo kaŋgerkumba ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³¹ Kile Abraham maŋ lato nu kusnana: O Sunjo, ye gabat kuilŋga ne ndoŋ pasatet. Tanjo tiŋreknu 20 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 20 ndo minwaig ta ye tumbranj ta te-ŋgisiwe nda ŋgina.

³² Tanjakina le Abraham nu maŋ lato kusnana: O Sunjo, ye pasa ndindo te ndo sani le ne ye ndoŋ gubra ndata. Tanjo tiŋreknu 10 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 10 ndo minwaig ta ye tumbraŋ ta te-ŋgisiwe nda ŋgina. ³³ Tanjakina sulumba Sunjo nu Abraham ndoŋ pasate deŋpurmba nu kusremba kina le Abraham nu luka nuŋe tumbraŋ kina.

Sodom tuku une maŋau

19 Furirna le eŋel ar ta Sodom pronaik. Lot nu Sodom tumbraŋ fonde malaŋga tugum tanje minyok minna sulumba nu nale kaŋgerka tiŋga kumba ka nale tugumŋge loka sakina: ² O tanjo sugo, mayemba prowaik. Tale kupe minyaŋga ye tuku wande mbolŋge kinyamba indole mafewa le maŋ kape ŋgina le nale ndek Lot sanaik: Kuga. Sile tumbraŋ ŋgamu mayok siŋge kinyamŋgik ŋginaik kande ³ Lot nu nale saŋgrimba sarsarnikmba nu tuku wande mbol kuwaik ŋga sanikina le nale tiŋga nu dubimba nu tuku wande mbol kinaig. Tanjamba Lot nu nuŋe piro mbal saniŋgina le nane nale tuku pagunaig sulumba bret yis kugatok pasokinaig le nu nyamagaŋ ta kilmba nale nikina le nyinaik.

⁴ Isukuse deŋpurmba nale kinyam bafunaik le Sodom tumbraŋ tanjo kiŋo kame ta ŋakmba pro Lot tuku wande kornaig sulumba ⁵ wi kuerka nu sanaig: Tanjo ar furirat le ne sota prowaik ta nale aniŋge minik? Ne nale kile-mayokka le sine nale ndoŋ karbe ŋginaig.

⁶ Tanjakinaig le Lot nu nane sota kilim kina sulumba malaŋga tukulmba saniŋgina: ⁷ Tira kame, tane maŋau ŋayonu te nale mbolŋge ndakap. ⁸ Ye tuku kulim ar minik te nale tanjo ande ndoŋ kinye ndakinaik. Ye nale kile-mayokka tane tiŋgi le tane ame maŋau kam ndeta nale mbolŋge kap. Tanjo ar te mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndakap. Nale ye tuku gulab prowaik le ye nale kulatket ŋgina. ⁹ Tanjakina le nane Lot sanaig: Ne kua kaye. Ne tumbraŋ tuguk tanjo kuga. Ne ndaŋam saka siŋgine maŋau te kusremba tuku peusiŋgit? Kua kaye. Kuga ta sine ne mata tumba ŋayo silinamŋgig ŋginaig. Tanjakinaig sulumba nane Lot mbiti-mbitimba malaŋga sambriwam bafunaig le ¹⁰ tanjo ar tanje malaŋga talka wai sirmba Lot didikinaik le sinam kina le nale malaŋga tukulnaik. ¹¹ Tukulnaik sulumba nale tanjo kiŋo kame malaŋga tugumŋge minnaig ta ŋakmba am tukulniŋge likinaig le nane malaŋga te-sili ndakinaig.

Lot nane Sodom kusrenaig

¹² Kile nale ndek Lot sanaik: Naŋe ndare afu minig e? Naŋe mbiyel, naŋe kiŋo, naŋe kulim afu turmba minig kande kilmba tumbraŋ te kusremba kua kape. ¹³ Sile tumbraŋ te te-ŋgisiwamŋgik. Tumbraŋ te tuku tanjo pino nane tuku une maŋau sunjokina le tanjo pino nane naŋgine naŋgine sakade le Sunjo nu isna. Ta tuku Sunjo nu sile tumbraŋ te te-ŋgisiwam tuku

kukulsikina le prowik ŋginaik. ¹⁴ Tanjakinaik le Lot nu tiŋga kumba tanjo armba nu tuku kulim kat nuŋe kilam tuku madinikina ta sanikina: Tale tiŋgap le sine tumbraŋ te kile ndo kusremba kua kab. Sunjo nu tumbraŋ te te-ŋgisiwamŋgat ŋgina kande nale nu usre pasa sakate ŋga idusmba nale numbik ri ndanaik.

¹⁵ Mafena le Sunjo tuku eŋel ar ta nale saŋgri mbakmba Lot sanaik: Ne tiŋga piyo naŋe, naŋe kulim ar ta kilmba kile ndo tiŋga pitik kua kape. Kuga ta tumbraŋ te tuku une ŋayonu lafunu ne turmba ŋgisiŋgat ŋginaik.

¹⁶ Tanjakinaik le Lot nu wam nzumbilenŋga gitmba minna ta Sunjo nu Lot sinana le tanjo ar ta Lot le piyo nuŋe, kulim ar ta nane wainu kilmba kumba tumbraŋ tuku fonde kilimŋge patikinaik. ¹⁷ Nane kilimŋge patikumba eŋel inum ta nane saniŋgina: Kua ka kape sulumba mbilka ŋgumnem mambil ndawap. Ma gutoŋ tenje mabte ndakap. Kua ka ka tabe si poŋgap. Tane ŋgisikubekaig ŋgina le ¹⁸ Lot nu lafumba sakina: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. ¹⁹ Tale buk ye tuku sinatikina le ye mbolŋge maŋau mayenu kaik. Tabe si masken ŋayo tukunu ye tabe mbol ambe kua ka kambim fuguwet. Kumba mini le ndinŋge pa ta ye tuwa le kummba ŋgisiŋgit. ²⁰ Ta tuku tale maŋ ye mbolŋge maŋau mayenu kap. Tumbraŋ patuk si kaŋgerap. Si fudiŋndo. Maye ndeta ye siŋge ka mini sulumba kummba ŋgisike nda ŋgina le ²¹ nu lafumba sana: Ta maye. Ne sakat tanjawamŋgit. Ye tumbraŋ si te-ŋgisiwe nda. ²² Ne paten kua ka tumbraŋ si kaye. Ye ne tairŋgamŋgit. Ne kumba si prowa le ye ma tugu te te-ŋgisiwamŋgit ŋgina.

Lot nu tumbraŋ ta fudiŋndo ŋgina tukunu nane tumbraŋ ta nyunu Soar ^I ŋginaig.

Kuate nu Sodom Gomora kile-ŋgisikina

²³ Ki mbol kina le Lot nu Soar prona le ²⁴ Sunjo nu ndame pa soŋ ŋak sawe piyanu sukmba Sodom Gomora tuku ma tugu ŋakmba kumuŋge likina. ²⁵ Tumbraŋ ar ta tuku ma gutoŋ ta tanjo pino agaŋ ŋakmba kilke mbolŋge prowe likinaig ta ŋakmba usarke sulunaig. ²⁶ Tanjanaig le Lot piyo nuŋe mbilka ŋgumnem mambilna kande nuŋe ŋgarosu ta sol kuilka kareŋga makek suk tiŋ minna.

²⁷ Mafena le Abraham nu maratukuk tiŋga kina ka Sunjo ndoŋ pasata minnaik ma ta tugum prona sulumba ²⁸ mambilmba Sodom Gomora tuku ma gutoŋ kilke ŋakmba kaŋgerkina ta pa guwa sunjo tafil ŋak tiŋga minna le kaŋgerna.

²⁹ Kuate nu ma gutoŋ ta te-ŋgisiwam bafuna sulumba nu Abraham idusmba Lot kukulna le nu tiŋga ma kise kina. Tanjana le nu Lot buk minna tumbraŋ ta ŋakmba kile-ŋgisike suluna.

Lot tuku kulim ar ta kiŋo kile-patikinaik

³⁰ Lot nu Soar tumbraŋge minam tuku kuru-kuruka nuŋe kulim ar ta kilmba tumbraŋ ta kusremba tabe

^I Soar nyu ta tugunu Fudiŋndo

ponga kinaig ka ndame burok ande kanjermba sinam tanje minnaig.

³¹ Tanjamba tanje minnaig sulumba kulim mulum ta mambo nuje sana: Mam buk saibo pilna. Kilke te mbolnje tanjo ande sile kilam tuku mine ndakate.

³² Ta tuku ne isa. Sile mam grep kule tupe le nu nyumba nginngankuwa le sile nu ndoj kinype. Tanjape sulumba sile kiyo kile-patikupe ngina. ³³ Tanjamba furir na le nale mam nakile grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le kulim nuje mulum ta mam nuje ndoj kinyaik ta mam nuje nginnganka nu wam ta katese ndana.

³⁴ Mafena le kulim mulum ta ndek mambo nuje sana: Furir ye mam ndoj kinyit. Ngilainje sile manj mam grep kule tupe le nyumba nginngankuwa le ne suk mam ndoj kinya. Tanjape sulumba sile kiyo njak minpe ngina. ³⁵ Tanjakina sulumba nale mam nakile manj grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le mambo nuje suk mam nuje ndoj kinyaik ta mam nuje nginnganka wam ta mata katese ndana.

³⁶ Tanjana le Lot tuku kulim ar ta mam nakilenje fungul nikina le kutunaik. ³⁷ Kulim mulum ta kiyo ande te-pilna sulumba kiyo ta nyunu Moab ngina. Kiyo ta nu Moab mbal tuku mbun nangine. ³⁸ Mambo nuje mata kiyo ande te-pilna sulumba kiyo ta nyunu Ben-Ami ngina. Ben-Ami nu Amon mbal tuku mbun nangine.

Abraham le Abimelek

20 Abraham nu kumba ka Negeb ma baknu mbol prona sulumba Gerar tumbrañnge minna. Gerar nu Kades tumbrañ Sur tumbrañ ngamu-ngamunje minna. ² Tanje minna sulumba Abraham nu Sara nu yije kulim ngina le Gerar tuku gabat sunjo Abimelek nu tanjo afu kukulningina le nane pro Sara tumba ka Abimelek tunaig.

³ Tanjamba minmba ait ande furir ngamu Abimelek nu kinya sulumba kijatina le Kuatenje sana: Ne isa. Ne pino te tanjo njak tina tukunu ne kumamngat ngina.

⁴ Abimelek nu Sara ndoj kinye ndakinaik tukunu nu Sunjo lafumba sana: O Sunjo, ye mbar ndawen. Ne tanjo mbar ndade ta ne baleningam kumuñ e? ⁵ Abraham nu nuje ye sayina: Pino te ye tuku kulim ngina le Sara mata ye sayina: Tanjo te ye tuku leu ngina. Ye mbar ndawen. Ye tanjo pino njakmba am mbolnje ye manjau te ken ngina le ⁶ Kuate nu kijambi lafumba sana: Ne tanjo pino njakmba tuku am mbolnje tanjana ta ye kila. Ta tuku ye ne nu ndoj une ndaka nga peunen le ne pino ta kire ndana. ⁷ Ne kile pino ta tumba luka ka tanjo nuje tawe. Tanjo ta nu tuan tanjo ande. Nu ne tuku yabanywa le ne kume nda. Ne pino ta luka nu ndatawe ta ne nanje kuasmbi ndoj tane njakmba kume likamngaig ngina.

⁸ Mafena le maratukuk tinja Abimelek nu nuje piro tanjo njakmba kile-manjurka pasa njakmba Kuatenje sana le isna ta saningina le nane kuru kuru sunjo

tinaig. ⁹ Tanjanaig le Abimelek nu Abraham wika sana: Ne ame manjau sine mbolnje kina? Ye ame mbar ken le ne sine njakmba piti sunjo te sinjam bafute? Ne sinja manjau ta nayonu kina. ¹⁰ Ne ndanam saka manjau tenjenmba kina ngina le ¹¹ Abraham lafumba nu sana: Ye idusen tumbrañ te tuku tanjo nane Kuate tuku minje kumnemnje minmba nu tuku nyu kurau ndakade tukunu nane ye tuku pino tumba ye baleyubekaig nga idusen. ¹² Pino te son ye tuku kulim. Sile mamnje kile-patikina ta sile ina yimyam le ye nu pinonu ten. ¹³ Kuate nu ye kukulyina le ye yije tumbrañ tuguk kusrewen sulumba nu sawen: Ne ye mbolnje manjau mayenu kumba ma njakmba mbolnje tanjo njakmba tenjenmba saningja: Tanjo te ye tuku leu nga saka ngen.

Abraham nu tanjamba Abimelek sana le ¹⁴ nu kina ka Sara tumba pro Abraham tuna sulumba sipsip makau piro tanjo pino afu turmba kilmba promba Abraham tuna sulumba ¹⁵ sana: Kilke te njakmba ye tuku ndo. Ne ma ani nzalinu minam idusmba ndeta ka tanje minyoka ngina. ¹⁶ Tanjamba nu ndek Sara sana: Ne mbar ndana. Tanjo kame ne ndoj minig ta nane katesewaig nga ye leu nanje ndametij soñ 100 tuwet. Ye tanjawi le ne mbar ande ke ndakina ta nane njakmba katesemba kila palmbimngaig ngina.

¹⁷ Abimelek nu Abraham piyo nuje tina tukunu Kuate nu Abimelek tuku piyo nuje, piro pino kat nuje nane njakmba kiyo ngailningina tukunu Abraham ndek Kuate yabanywa le Abimelek nale piyo nuje ndoj, nuje piro pino njakmba nane wakeikina le nane manj kiyo kile-patike likinaig.

Sara nu Isak te-pilna

21 Sunjo nu sinja pasa buk Abraham sana ta nu Sara mbolnje kina le ² nu fungul njakna. Abraham nu buk saibo pilmba yar 100 njak minna le piyo nuje Sara nu Kuate nu ait sana ta mbolnje kiyo ta tepilna le ³ Abraham nu kiyo ta nyunu Isak ngina.

⁴ Kile Sara ndek sakina: Kuatenje ye sinzanyat le ye kiyo te-pilit. Ta tuku nga ye gare-gareka nzumilket. Nane njakmba ye manjau kit ta iswaig sulumba gare-gareka nzumilkamngaig ngina. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Nane buk idusnaig Sara nu Abraham tuku kiyo ande te-pile nda nga idusnaig ta ye tuku tanjo saibo pilna le kile ye nu tuku kiyo ande te-pilit ngina.

Isak nu mara 8 kusrena le ki ait ta mbolnje Kuate nu Abraham buk sana ta kumumba nu kiyo nuje tuku ngaro pikna.

Abraham nu Hagar nale Ismael ndoj pitaikina le kinaik

⁸ Kiyo ta sunjokina le ina nuñenge nu amo ngailna. Ki ait ta mbolnje Abraham nu kiyo amo kusrena ta tuku pagumba nye sunjokina. ⁹ Tanjana le Abraham

I Hibru mbal tuku manjau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane munjo kilanu (2 Samuel 13 kanjerap).

tuku kiŋo Ismael nu Isipnu pino Hagar ndoŋ te-pilnaik ta nu Isak maim maim pasa tumba minna le Sara nu ismba ¹⁰ tanŋo nuŋe sana: Kiŋo ta Isak ndoŋ ne tuku agaŋ ndende tuma kile nda. Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ pitaika le kasom kuwaik ŋgina le ¹¹ nu pasa ta ismba kiŋo nuŋe Ismael tuku wamdus pitina le ¹² Ku-ateŋge nu sana: Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ ne wamdus piti ndanuwa. Ne Sara tuku pasa ismba dubi-wa. Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig. ¹³ Piro pino ta tuku kiŋo nu mata ne tuku kiŋo tukunu yeŋge ki le nu tuku ndare mbolŋge tanŋo kuasmbi suŋgo ande tugekamŋgat ŋga Abraham sana.

¹⁴ Tanŋakina le maratukuk tiŋga Abraham nu nyama-gaŋ kilmba agaŋmor ŋgarombi kule kunyna ta turmba kilmba Hagar tuku kailmane mbolŋge patika kiŋo nuŋe ndoŋ kukulnikina le kinaik kumba ka Berseba tuku ma baknu mbolŋge kine promba lika minnaik. ¹⁵ Lika minnaik ma ma kule kugana le kiŋo nuŋe tumba kumba ka ail fudiŋndo ande kumnemŋge pilna le kinymba minna. ¹⁶ Kinymba minna le Hagar nu kiŋo nuŋe ta kusremba nane tui fat parsinŋade le kumba tiŋgate taŋamba nu kumba ka minyokina sulumba wamdusmbi sakina: Ye kiŋo kaŋgermba mini le kumwa ta ŋayo ŋgina. Tanŋakina sulumba nu tanŋe minyok minmba malmbika minna.

¹⁷ Kiŋo ta mata malmbika minna le Kuate nu isna le samba mbolŋge Kuate tuku Eŋel ndek Hagar wika sana: Hagar, ne ndaŋam wamdus pitinate? Ne kuru kuru ndaka. Kiŋo naŋe malmbikate ta Kuate nu o buk isat. ¹⁸ Ne tiŋga kumba ka kiŋo naŋe tumba wamdus bul sera. Yeŋge ki le nu tuku ndare tugeka tanŋo kuasmbi suŋgo ande mayok kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Tanŋakina sulumba Kuate nu Hagar tuku am talkina le kule burok ande kaŋgerna sulumba kumba ka agaŋmor ŋgaro tamba kule kunyna. Kunyna sulumba kiŋo nuŋe kule ta tuna le nyina.

²⁰ Kuateŋge kiŋo ta kulatka minna le suŋgokina sulumba kumba ka Paran tuku ma baknu mbolŋge minyokumba kanzerek tanŋo minna le ²¹ ina nuŋeŋge Isipnu pino ande tumba Ismael te-tuna.

Abraham nu Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²² Ait ta mbolŋge Abimelek nuŋe kame gabat nyunu Pikol tumba Abraham tugum promba sana: Kuate tuku nyaro ne mbolŋge minit. ²³ Ta tuku ne kile Kuate tuku nyu tamba pasa saŋgri pilewa sulumba ye mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye tuku kutu mbolŋge ye tuku wa kame mbolŋge mata maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye buk ne mbolŋge maŋau mayenu ken ta kile ne suk ye mbolŋge, kilke kile ne rawe tanŋo taŋaŋ minit ta mbolŋge maŋau mayenu ndo ka ŋgina le ²⁴ Abraham ndek nu sana: Ne sakate taŋamba ye pasa saŋgri pilewet ŋgina.

²⁵ Tanŋakina le Abraham nu kule burok ande Abimelek tuku piro taŋgoŋge tinaig ta tuku nu sana le ²⁶ nu ndek Abraham sana: Imaŋge kule burok ta tina

ta ye gilai. Ne ye ndasayina. Kile ndo sayate le ye iset ŋgina.

²⁷ Tanŋakina le Abraham nu kina ka sipsip makau turmba kilmba promba Abimelek tuna sulumba nale wamdus ulendinaik. ²⁸ Tanŋanaik sulumba Abraham nu sipsip fat 7 kilmba yamokŋge patikina le ²⁹ Abimelek nu Abraham kusnana: Ne ndaŋam sipsip fat 7 ta yamokŋge patikat e ŋgina le ³⁰ Abraham lafumba nu sana: Yeŋge kule burok ta sarken ta ne son ŋga sulumba sipsip fat 7 te kila ŋgina. ³¹ (Nale wamdus ulendinaik tuku ma ta nane kile nyunu Berseba ¹ ŋgade).

³² Bersebaŋge wamdus ulendika Abimelek nuŋe kame gabat Pikol ndoŋ nale luka Filistia ma mbol ki-naik le ³³ Abraham nu Bersebaŋge ail ande ŋgukina sulumba Kuate Suŋgo abo tugu ŋak nu tuku nyu te-duŋgina. ³⁴ Taŋamba nu yar gudommaba Filistia kilke mbolŋge minna.

Abraham nu Isak tumba Kuate tuku atraukam bafuna

22 Mara ande Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagomba nu wika sana: Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ² Tanŋakina le Ku-ate nu sana: Ne tiŋga naŋe kiŋo naŋe ndindo Isak ne nu tuku kume purte ta tumba kumba ka Moria kilke mbolŋge tabe ande ye ne tumnamŋgit ta mbolŋge ne ye tuku atrauka kiŋo ta balemba piya le ugmba us-arkuwa ŋgina. ³ Taŋamba sana le Abraham nu maratukuk tiŋga kuaneka doŋki inum tumba saŋgilnu mbolŋge kumiŋ depolka kusmba nuŋe piro tanŋo armba kilmba atraukam tuku pa fetka ndaleka tumba Isak ndoŋ Kuate nu ma sakina ta kinaig.

⁴ Kumba minnaig le mara armba kinaig le mara keŋnu mbolŋge Abraham nu tiŋga mambilmba Kuate nu ma sakina ta maskenŋge kaŋgerna sulumba ⁵ nuŋe piro tanŋo ar ta sanikina: Tale doŋki tumba teŋge minap. Ye yiŋe kiŋo ndoŋ kumba ambeŋge Ku-ate mbariŋmba nu tuku nyu te-duŋga maŋ luka ndekamkik ŋgina. ⁶ Tanŋaka sanikmba nu pa ndale ŋak tumba Isak tuna le kurana le Abraham nu pa wagmbi bagi turmba kilmba nale kigriŋga kinaik ⁷ kumba ka ndinŋge Isak nu mam nuŋe wika sana: Mam o ŋgina le mam nuŋe ae ŋgina le Isak nu kusnana: Sile pa wagmbi pa ndale ŋak kilcik ta Kuate atraukam tuku sipsip fat aninŋe ŋgina le ⁸ Abraham lafumba sana: Kiŋo, Kuate nuŋe atraukam tuku sipsip fat ande sile sikamŋgat ŋgina. Taŋamba saka nale maŋ kigriŋga kinaik.

⁹ Nale Kuate nu ma sakina ta mbol pronaiik sulumba Abraham nu ndame turŋaŋga pa laŋlaŋ wakeimba pa ndale ŋak ta kuklimba ta mbolŋge farna sulumba kiŋo nuŋe Isak kupe wai kusmba pa farna ta mbolŋge pilna. ¹⁰ Tanŋana sulumba nu nuŋe kiŋo balewam saka bagi gomba tumba wai sukakina kande ¹¹ Suŋgo tuku Eŋel samba mbolŋge wika sana: Abraham, Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina le ¹² Eŋelŋge nu sana: Kiŋo tuku ŋgarosu ŋayo sili ndawa. Ne naŋe kiŋo naŋe ndindo mape ndamba

¹ Berseba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule Brok

balemba ye atraukam bafuwat ta ye kanjerit. Ne ye tuku minje dubite ta ye kile kila pilit ngina. ¹³ Tanjakinale Abraham nu mbilka mambilmba meme pailnu ande ail fudiŋndo sinamŋge naunu konka minna le kanjerna sulumba kumba ka meme ta Isak tuku lafuknu tumba balemba Kuate atraukina. ¹⁴ Tanjana sulumba Abraham nu ma ta nyunu "Sunŋonje sine tursiŋgit" ngina. (Kile nane tenjenmba sakade: Sunŋo tuku tabe mbolŋge nu sine tursiŋgit ngade).

¹⁵ Kile Sunŋo tuku Eŋel nu samba mbolŋge Abraham wi arnu sana: ¹⁶ Ye Sunŋo. Ne ye tuku minje dubimba naŋe kiŋo naŋe balemba ye atraukam bafuwat tukunu ye yiŋe nyu tambi pasa saŋgri pilewamŋgit ta ne isa. Ye siŋka ne mbolŋge wam mayenu kamŋgit. ¹⁷ Yenje ne tuku ndare te-tugewi le samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig tanjaŋ sungomba mayok kanjaig. Ne tuku mbuŋ kat naŋe ŋgueu mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenjamŋgaig. ¹⁸ Tanŋo kuasmbi ŋakmba nane ne tuku saka nane afu nyaro niŋge likamŋgaig. Ne ye tuku minje ismba dubiwat ta tuku ŋga sanet ngina.

¹⁹ Tanjakina le Abraham nale maŋ luka nuŋe piro tanŋo ar ta tugum pronaik sulumba nane luka Berseba tumbraŋ kinaig. Tanjamba Abraham nu Bersebanje minmba minna.

Nahor tuku kiŋo kat nuŋe

²⁰ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane afu Abraham tugum promba sanaig: Milka nu maib naŋe Nahor tuku kiŋo 8 kile-patikina. ²¹ Kiŋo mulum ta nyunu Us. Nu tuku mambo kat nuŋe ta nyu nangine Bus, Kemuel, Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel. Kemuel tuku kiŋo nuŋe Aram ŋga Abraham sanaig.

²³ Betuel nu Rebeka te-pilna. Milka nu kiŋo 8 ta Abraham maib nuŋe Nahor ndoŋ kile-patikinaik le ²⁴ Nahor nu nuŋe pino ande nyunu Reuma ndoŋ Teba, Gaham, Tahas, Maka nane kile-patikinaik.

Sara nu kumna

²³ Sara nu yar 127 ŋak minna sulumba ² Kanan kilke Hebron tumbraŋge nu kumna. Nu kumna le Abraham nu wamdus tatrakina le nu kumba Sara tugumŋge malmbikina. ³ Malmbikina sulumba tinja piyo nuŋe tuku mindesiŋ ta kusremba Hit mbal tugum promba nane saningina: ⁴ Ye tumbraŋ tuguk tanŋo kuga. Ye rawe tanŋo minet. Tane kilke ande ye sap le ye piyawi sulumba yiŋe pino nguki ngina le ⁵ Hit mbal nane lafumba Abraham sanaig: ⁶ O tanŋo sunŋo, ne isa. Ne gabat sunŋo tanjaŋ sine ngamukŋge minit. Sine tuku ndame burok mayenu ndo ande kanjermba madiwa sulumba kumba ka piyo naŋe nguka. Ne piyo naŋe ngukam tuku ndame burok ande madiwa ta tanŋo andeŋge ne ngailne nda ŋga Abraham sanaig.

⁷ Tanjakinaig le Abraham nu Hit mbal ŋakmba tugumŋge loka saningina: ⁸ Tane son sakade ndeta tane Sohar tuku kiŋo nuŋe Efron sawap le nu nuŋe ndame burok nyunu Makpela nuŋe kilke make

mbolŋge minit ta ye suwa le ye yiŋe pino ngukam tuku piyawi. Tane nu sawap le ndame burok ta tuku piyanu giganmba ta sakuwa le ye tane tuku am mbolŋge piyawi sulumba mindesiŋ ngunu tuku ti ngina.

¹⁰ Efron nu Hit mbal tuku gabat ande minna. Nu nane ŋakmba ndoŋ tumbraŋ ta tuku fonde malaŋga tugumŋge minyok minna sulumba nu sakina: ¹¹ O tanŋo sunŋo, ne isa. Kilke sakat ta ndame burok turmba ye kile nane ŋakmba tuku am mbolŋge ne tinet. Ne piyo naŋe tumba kumba ka tanje nguka ngina le nane ŋakmba isnaig.

¹² Kile Abraham ndek Hit mbal ŋakmba tugumŋge lokina sulumba ¹³ Efron sana: Ye pasa ande sanamŋgit ta ne isa. Ye kilke ta piyawi sulumba ndametiŋ ne tamberimŋgit. Tanjawi sulumba ye yiŋe pino tanje ngunungit ngina le nane ŋakmba isnaig le ¹⁴ Efron lafumba Abraham sana: ¹⁵ O tanŋo sunŋo, sile mbolŋge kilke te tuku piya ta sungokanu kuga. Soŋ 40 ndo. Ne kilke ta tumba kumba ka piyo naŋe nguka ngina le ¹⁶ Abraham nu pasa ta ismba ndametiŋ Efron sakina le Hit mbal nane ŋakmba isnaig ta nane piyade mbal ndametiŋ pitinu kanjerde ta kumumba Efron tuna.

¹⁷ Tanjamba Abraham nu Efron tuku kilke Makpela tumbraŋge Mamre tugumŋge minna ta tina sulumba kilke ta tuku ndame burok ail ŋakmba turmba kilna le ¹⁸ Hit mbal tumbraŋ ta tuku malaŋga tugumŋge minyok minnaig ta nane ŋakmba ismba wokinaig. ¹⁹ Tanjanaig le Abraham nu piyo nuŋe Sara tumba kumba ka Makpela kilke ndame burok ta sinamŋge pilna. (Ma ta Kanan tuku kilke mbolŋge Hebron tumbraŋ patukŋge minna). ²⁰ Tanjamba Hit mbal tuku kilke ta ndame burok turmba mindesiŋ ngunu tuku Abraham tunaig.

Isak nu Rebeka tina

²⁴ Sunŋo tuku nyaro mara mindek Abraham mbolŋge minna le nu yar sunŋomba kusremba saibo pilna sulumba ² nuŋe piro tanŋo ambokok Abraham tuku agaŋ ndende kulatkina ta wika sana: Naŋe wai tumba ye tuku fel karaukŋge pale. ¹³ Ne samba le kilke tuku Mbara Sunŋo nuŋe nyu tambi ne pasa saŋgri pilewa sulumba Kananŋge yiŋe kiŋo tuku pino ande ndata. ⁴ Ne kumba ka yiŋe kilke tuguk ta mbolŋge yiŋe ndare tugumŋge Isak tuku pino ande ta ngina le ⁵ piro tanŋo tanje ndek Abraham kusnana: Pino ta nuŋe kuasmbi kusreka ye dubiyam mbulwa ndeta ye kiŋo naŋe kukuli le nu naŋe tumbraŋ tuguk kuwa e ngina le ⁶ Abraham lafumba sana: Tanjamba kuga. Ne ye tuku kiŋo kukula le kilke ta mbol ndakuwa. ⁷ Samba tuku Mbara Sunŋo nuŋge ye kuku-lyina le ye yiŋe ndare yiŋe tumbraŋ tuguk yiŋe kilke kusreken le nuŋge ye siŋka son pasa saŋgrinu tenjenmba sayina: Ne tuku ndare ye kilke te siŋka serningamŋgit ŋga sayina. Nuŋge nuŋe eŋel kukulwa le ambonja kanŋat. Ne kumba tanje yiŋe kiŋo tuku pino ande ta. ⁸ Pino ta ne dubinam mbulwa ndeta

¹ *Hibru mbal nane tanjamba pasa saŋgri pilewanu (Mulum Pasa 47.29 kanjerap)*

pasa ta ake ngisikuwa. Ne ye tuku kiŋo ta ndoŋ luka kilke ta mbol ndakape nga piro tanŋo nuŋe sana.

⁹ Tanŋaka sana le piro tanŋo ta nuŋe gabat Abraham tugum promba wai tumba Abraham tuku fel ka-raukŋe pilna sulumba Abraham pasa sakina ta kumu-wamŋgit nga wokina.

¹⁰ Tanŋamba piro tanŋo ta nu Abraham tuku kamel ¹⁰ kilmba Abraham tuku agaŋ ndende magenu turmba kilna sulumba tinŋa Mesopotamia kilke Nahor tuku tumbraŋ ta kina kumba ka ka ta prona. ¹¹ Prona sulumba kamel ¹⁰ ta saniŋgina le nane tumbraŋ kilimŋe kule burok ta tugumŋe mabta kinyamba minnaig.

Ki butuŋgina le furiram pino kame nane kule kunyam prowam bafunaig le ¹² tanŋo ta yabaŋmba sakina: O Sunŋo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, ne kite yiŋe gabat Abraham idusmba ye turya. ¹³ Ye kule burok te tugumŋe minet le tumbraŋ te tuku pino mbanzo kame nane kule kunyam prode. ¹⁴ Ye pino ande teŋenmba sawamŋgit: Naŋe waim kule ŋak ta ye sa le ye nyi nga sawamŋgit. Pino ta nu sakuwa: Ne ilm-ba nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamŋgit nguwa ndeta ye katesewamŋgit. Ne pino ta naŋe piro tanŋo Isak tuku pino madina nga katesewamŋgit. Nu tanŋakuwa le ne ye tuku gabat buk turat ta ye katesewamŋgit ngina.

¹⁵ Nu yabaŋmba minna le Betuel tuku kulim nyunu Rebeka nu kilke waim kuramba prona. (Rebeka mam nuŋe Betuel. Betuel nu Nahor le Milka tuku kiŋo nakile. Nahor nu Abraham tuku maib nuŋe). ¹⁶ Rebeka nu ngarosu tumail pasi mayenu ndo. Nu buk tanŋo ande ndoŋ kinye ndakina. Nu ndeka kule burok ta tugum promba waim kule kunyna sulumba maŋ luka mbuna. ¹⁷ Tanŋana le piro tanŋo ta nu pinderka nu tugum kina sulumba sana: Waim kule ta ye sa le ye kule nyi ngina le ¹⁸ nu ndek sana: O tanŋo sunŋo, ne ilm-ba nya ngina sulumba nu waim kule te-iberŋmba biye ŋak minmba nu tuna le kule nyina.

¹⁹ Nu kule nye deŋpurna le Rebeka nu sana: Ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi le nane mata nyuwaig ngina. ²⁰ Tanŋakina sulumba nu pitik ndo nuŋe waim kule agaŋmor kule nyade tuku nza ta sinamŋe kutuna sulumba pinderka kumba ka kule burok tugum promba tanŋo ta tuku kamel kame tuku kule kunye niŋmba minna le kamel kame ta ŋakmba nyinaig le ²¹ piro tanŋo ta nu ye Sunŋonge buk turyat e nga idusmba maninok pino ta kaŋgermba minna.

²² Nu kule kunye deŋpurna le tanŋo ta fumbe sikor ande golmbi wakeiwanu ta tumba nu tuku fumbe mbolŋge pilmba sagi armba golmbi wakeikanu ta turmba kilmba nu tuku wai mban mbolŋge siluk tuna sulumba sana: ²³ Ne saka. Ne mam naŋe ima? Mam naŋe tuku wandekŋe yiŋe kuasmbi ye ndoŋ sine kinyam tuku ma ŋak e ngina le ²⁴ nu sana: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiŋo. ²⁵ Sine ire sunŋomba kamel kinyam tuku ŋak. Kamel tuku nyamagaŋ mata sunŋomba minig. Tane mata kinyam tuku ma ŋak ngina le ²⁶ tanŋo ta pasa ta ismba loka Sunŋo

tuku nyu te-dunŋina sulumba ²⁷ sakina: O Sunŋo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, sine ne tuku nyu te-dunŋube. Ne mara mara ye tuku gabat turte. Neŋge ye mindeyumba ndin tumat le ye yiŋe gabat tuku kuasmbi tugum prowit ngina.

²⁸ Kile pino ta pinderka ina nuŋe tuku wande mbol kumba pro tanŋe nane wam kubeu niŋgina le ²⁹ Rebeka tuku leu nuŋe Laban nu kulim nuŋe wam kubeu niŋgina ta isna sulumba fumbe tuku sikor ta kaŋgermba sagi ar kulim nuŋe tuku wai mban mbolŋge minnaik ta turmba kaŋgerka nu pitik ndo kilim ka Abraham tuku piro tanŋo kamel kame ndoŋ kule burok tugum tanŋe minnaig ta sota kina sulumba sana:

³¹ Sunŋo tuku nyaro ne mbolŋge minit. Ne ndaŋam kilim teŋe tiŋ minit? Ne yale le sine wande mbol kab. Ye buk tane tuku ma wakeiwit. Ne tuku kamel kame tuku ma mata ŋak ngina. ³² Tanŋakina le piro tanŋo ta nu wande mbol kina le Laban nu kamel kame tuku kumiŋ depol kame ta paske lika ire faniŋgina sulumba nyamagaŋ kilmba pro niŋgina le nyinaig. Tanŋanaig le Laban nu maŋ kumba Abraham tuku piro tanŋo, tanŋo kame nu ndoŋ promba minnaig ta tuku kule tumba luka prona le nane kupe minyanŋinaig.

³³ Tanŋanaig le nane piro tanŋo ta tuku pagumba tunaig kande nu sakina: Ye pasa ande ŋak. Nyamagaŋ te minwa le ye pasatumba isukusamŋgit ngina le Laban ndek sakina: Ta maye. Saka le sine isbe ngina.

³⁴ Tanŋakina le nu ndek sakina: Ye Abraham tuku piro tanŋo. ³⁵ Sunŋonge ye tuku gabat nyaro mayenu tuna le nu maror tanŋo mayok kina. Nu Sunŋonge sipsip meme makau kamel doŋki silwa ndametiŋ, gol ndametiŋ, piro tanŋo, piro pino agaŋ ndende gudommba tuna. ³⁶ Yiŋe gabat tuku pino Sara nu saibo pilmba Abraham tuku kiŋo te-pilna le nu nuŋe agaŋ ndende ta kiŋo nuŋe tuna. ³⁷ Yiŋe gabat nu ye sayina le ye nu tuku pasa saŋgri pilewen. Nu teŋenmba sayina: Ne Kananŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ndata.

³⁸ Ne kumba yiŋe kuasmbi yiŋe ndare kame tugum kaye sulumba nane ngamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ta nga sayina le ³⁹ ye ndek yiŋe gabat teŋenmba kusnawen: Pino ta ye dubiyam mbulwa ndeta ye ndaŋi ngen le ⁴⁰ nu lafumba sayina: Ye mara mara Sunŋo tuku mingge dubiwet tuku. Nu nuŋe eŋel kukulwa le ne turnamŋgat. Tanŋawa le ne ye tuku kuasmbi mbolŋge ye tuku ndare ngamukŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande tamŋgat. ⁴¹ Ne ye tuku pasa saŋgri pilewat ta pur ndawa. Ne ye tuku kuasmbi tugum prowa le nane pino ta ne ngailnuwaig ndeta pasa ta ake ka ngisikuwa nga ye sayina.

⁴² Ye kite kule burok tugum nziŋge prowit sulumba teŋenmba yabaŋjit: O Sunŋo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, ye ilit ta tuku agaŋ alonu te-mayokmba tumya le kaŋgeri. ⁴³ Ye kule burok te tugumŋe minet. Pino mbanzo ande kule kunyam prowa le ye nu teŋenmba sawamŋgit: Naŋe waim kule ŋak ta ye sa le ye nyi nga sawamŋgit. Pino ta nu sakuwa: ⁴⁴ Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamŋgit nguwa

ndeta ye katesewamngit. Pino ta nenje yiŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino madina ngit.

⁴⁵ Ye wamduŋmbi yabaŋmba minit le Rebeka nu waim kuramba prowat sulumba ndeka kule burok sinam tanje waim kule kunyat le ye nu sawit: Ye kule afu nyam nja sawit. ⁴⁶ Tanakit le nu pitik ndo waim te-ibenjat sulumba sayat: Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi ngat. Ye kule tumba nyit le nu kamel kame tuku mata kule kunyat.

⁴⁷ Tanawat le ye nu kusnawit: Ne mam naje ima ngit le nu sayat: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiŋo nja sayat le ye fumbe sikor ta tumba nu tuku fumbe mbolŋge pilit sulumba sagi armba ta kilm-ba nu tuku wai mban mbolŋge patikit sulumba ⁴⁸ loka Sunjo tuku nyu te-dungit. Nu yiŋe gabat Abraham tuku Mbara. Nuŋge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yiŋe gabat tuku kuasmbi tugum prowit sulumba nza-mu nuŋe tuku kulim kanjerit ta ye yiŋe gabat nu tuku kiŋo nuŋe tuku pinonu tamngit. ⁴⁹ Ta tuku tane ye tuku gabat idusmba pino ta ye sam kumuŋ e ko kuga? Tugusemba ye sayap le ye isi sulumba ame maŋau kam tuku ta kila palmbimngit nja Laban nane saningina.

⁵⁰ Tanakina le Laban nale Betuel ndoŋ lafumba sakinaiŋ: Sunjoŋge ne kukulnat le ne te prowat tukunu sine ame pasatube? Sine pasa kuga. ⁵¹ Rebeka minit te. Ne nu tumba kaye. Nu naje gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino minamngat. Ne Sunjo tuku miŋge dubimba tanamba ka nginaik le ⁵² Abraham tuku piro tanjo ta pasa ta ismba truk kumba Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ⁵³ mindepiyam tuku agaŋ ndende silwa golmbi wakeikinaig tuku tawi afu turmba kilmba Rebeka tuna sulumba agaŋ ndende magenu afu leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ nikina. ⁵⁴ Tanana sulumba nu tanjo kame nu ndoŋ pronaig ta nane nja kmba isukusmba kule nyumba furirna le tanje kinynaig.

Mafena le maratukuk tinja nu nane saningina: Ye kile luka yiŋe gabat sota kambimngit ngina le ⁵⁵ Rebeka leu nuŋe nale ina nuŋe ndoŋ sakinaiŋ: Kulim te kusem ndindo ait 10 tanamba sine ndoŋ minwa le tumba kape nginaik. ⁵⁶ Tanakinaik le nu ndek sanikina: Tane ye ngail ndakap. Sunjoŋge ye turyina le alonu mayok ket tukunu ye dalke nda. Ye kile ndo maŋ luka yiŋe gabat sota kanjit ngina. ⁵⁷ Tanakina le nale sakinaiŋ: Sile kulim wika kusnawamkik nginaik sulumba ⁵⁸ Rebeka wika kusnanaik: Ne tanjo te ndoŋ kambimngat e nginaik le nu sakina: Au. Ye kambimngit ngina.

⁵⁹ Tanakina le Rebeka nuŋe kulat pino ndoŋ nale Abraham tuku piro tanjo kame ndoŋ kambim bafunaig le ⁶⁰ nale Rebeka nyaro pasa tumba sakinaiŋ: O sile tuku kulim, ne tanjo kuasmbi sunjokanu tuku ina nangine minwa. Ne tuku mbuŋ kat naje nane ngueu mbal ndoŋ kame bumba nangine tumbran jaika kilwaig nginaik. ⁶¹ Tanakinaik le Rebeka nuŋe piro pino mbanzo afu ndoŋ nane kamel poŋga mbolŋge minyokinaig le Abraham tuku piro tanjo ta Rebeka tumba kinaig.

⁶² Ait ta mbolŋge Isak nu Negeb ma baknu mbolŋge minna tuku. Mara ande nu kule burok nyunu "Sunjo abo tugu nja nu ye kanjeryate" ta kusremba ⁶³ furi-ram tinjinka ake kaloymba kina sulumba mambilmba kamel afu promba ilnaig le kanjerkina. ⁶⁴ Rebeka nu mambilmba Isak kanjermba kamel mbolŋge iben kina sulumba ⁶⁵ Abraham tuku piro tanjo ta kusnana: Tanjo ilit si imanje ngina le piro tanjo ta lafumba sana: Tanjo si yiŋe gabat ngina le Rebeka nu kumiŋ tumba tumail pasi songina.

⁶⁶ Piro tanjo ta promba nu maŋau kina ta nja kmba Isak kubeu tuna le ismba ⁶⁷ Rebeka tumba ina nuŋe Sara tuku baibai sinamngge pilmba nuŋe pinonu tina. Tanamba nu Rebeka tuku kume purna sulumba ina nuŋe buk kumna le nu ngamunggal tatraka minna ta kile nu garena.

Abraham tuku ndare

25 Abraham maŋ pino ande nyunu Ketura tina le ² nu Simran, Yoksan, Medan, Midian, Isbak, Sua nane kile-patikina. ³ Yoksan nu kiŋo armba kile-patikina ta ande Seba ande Dedan. Dedan tuku mbuŋ ta Asur mbal Letus mbal Leum mbal. ⁴ Midian nu kiŋo 5 kile-patikina. Nane tuku nyu ta tejenmba. Efa, Efer, Hanok, Abida, Elda. Kiŋo kame ta nja kmba Ketura tuku ndare.

⁵ Abraham nu nuŋe agaŋ ndende nja kmba Isak tuku wai mbolŋge kusrekina sulumba ⁶ nuŋe kiŋo kat nuŋe pino afu ndoŋ kile-patike likina ta mata gare agaŋ afu ningina sulumba nane kukulningina le kinaig. Abraham nu kume ndaka minna le nane Isak kusremba ki prote kumam kinaig ka tanje minnaig.

Abraham nu kumna

⁷ Abraham nu saibo pile mayemba yar 175 nja minna sulumba nu kumna. ⁹ Kiŋo kat nuŋe ar ta Isak nale Ismael nale mam nakile tuku mindesin tumba ka Makpela ndame burok ta sinamngge nu tumba pilnaiŋ. Ndame burok ta Abraham nu o buk piyo nuŋe Sara tumba pilna. Makpela kilke ta Mamre tugumngge minna ta o buk Hitnu tanjo Soar tuku kiŋo nuŋe Efron nu tuku kilke minna le Abrahamngge nu tugumngge piyana tuku.

¹¹ Abraham nu kumna le Kuate nu Abraham tuku kiŋo nuŋe Isak nyaro tuna le nu mine mayena. Nu kule burok nyunu "Sunjo abo tugu nja nu ye kanjeryate" ta tugumngge minna.

Ismael tuku ndare

¹² Sara tuku piro pino Isipnu Hagar nu Abraham ndoŋ Ismael te-pilnaiŋ. ¹³ Ismael tuku kiŋo kat nuŋe ta tejenmba. Kiŋo mulum ta nyunu Nebayot. Kiŋo afu nu dubimba pronaig ta nyu nangine tejenmba. Kedar, Adbel, Mihsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema. ¹⁶ Nane nja kmba Ismael tuku kiŋo kat nuŋe. Nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuŋ kat nangine tuku nyu ta tumba nane afu

tumbran yimyam ninde lika minnaig le nane afu ma yimyam mbol kine promba minnaig. Nane 12 ta tumbran mboj 12 ta tuku gabat minnaig.

¹⁷ Ismael nu yar 137 njak minna sulumba nu kumna. ¹⁸ Ismael tuku mbuŋ kat nuŋe nane Awila tuku kilke Sur tuku kilke ma ngamu-ngamunŋe minnaig. (Ma ta Isip limba ki prote kumamŋe Asiria kambim tuku ndin ta tugumŋe minit). Nane Isak tuku mbuŋ kat nuŋe ndoŋ purka yimyam minnaig.

Isak tuku kiŋo armba

¹⁹ Abraham tuku kiŋo nuŋe Isak tuku wam kube ta teŋenmba.

²⁰ Isak nu yar 40 njak minna sulumba Rebeka tina. Rebeka nu Aramnu Mesopotamia kilke mbolok pino. Mam nuŋe Betuel. Leu nuŋe Laban.

²¹ Isak nu piyo nuŋe niŋkina le nu Sunŋo yabaŋna le Sunŋo nu tuku yabaŋ pasa ismba piyo nuŋe wakeina le kiŋo konna ta ²² funŋul sinamŋe kiŋo armba njak. Kiŋo ar ta nale funŋul sinamŋe sunŋomba muŋgu signa-signaŋga minnaik le nu kamusmba wamdusmbi sakina: Ndaŋam tuku ye tuku kiŋo ar te muŋgu signa-signaŋga minik ngina. Taŋakina sulumba nu katesewam tuku Sunŋo kusnawam kina le ²³ Sunŋonŋe nu sana: Kiŋo armba ne tuku funŋul sinamŋe minik ta kile-patika le nale tuku ndare tugeka taŋgo kuasmbi armba mayok ka nane purka yimyam minamŋgaig. Andeŋge ande tuku saŋgri liwamŋgat. Kiŋo mulum nu kiŋo ngumnemŋgat ta tuku miŋge kumnemŋge minamŋgat nga sana.

²⁴ Rebeka nu kiŋo te-palmbim tuku ait kumunŋina le nu kiŋo armba kile-patikina. ²⁵ Kiŋo mulum te-pilna ta ngarosus gurgurnu ngue kumuk. Ta tuku nane nyun ta Esau I nginaig. ²⁶ Nu dubiknu maib nuŋe nu Esau tuku kupe tugu biymba njak prona. Ta tuku nane nyun ta Jakob II nginaig. Isak nu yar 60 njak minna le Rebeka nu nale ar ta kile-patikina.

²⁷ Nale sugokinaik sulumba Esau nu kanzerek taŋgo minmba nu mara mindek sayokam duŋe kambinu le Jakob nu taŋgo mukuknu minmba nu mara mindek tumbranŋge ndo minanu. ²⁸ Esau nu agaŋmor bale farmba mam nuŋe tambinu le kuapika nyumba minanu tukunu nu Esau tuku kume purna le Rebeka nu Jakob tuku kume purna.

²⁹ Ait ande Jakob nu pagumba minna le Esau nu duŋeŋge sayokmba minna sulumba guba mayena le luka tumbran prona sulumba ³⁰ Jakob sana: Kule pak gurgur ta ye inum sa le nyi. Ye guba mayeyumba isu baklelyumba am kuilkuliyate ngina. (Ta tuku nane nu tuku mape nyu ande kitek Edom III nginaig).

³¹ Taŋakina le Jakob nu lafumba sakina: Ne kiŋo mulum tuku agaŋ ndende nyaro pasa njakmba ye samŋgat kande ye kule pak te ne tini le nya ngina le ³² Esau nu ndek sakina: Ta maye. Ye guba mayeyate. Ye kumi le nyaro pasa ta ye turye nda. Kule pak ta ye inum sa le nyi ngina le ³³ Jakob ndek nu sana: Kuga. Ambonŋa

I *Esau nyu ta tugunu Ngue Kumuk* II *Jakob nyu ta tugunu Kupe Tugu* III *Edom nyu ta tugunu Gurgur*

ne siŋka son pasa saŋgrinu ye saya ngina le Esau nu pasa ta saŋgri pilemba kiŋo mulum tuku agaŋ ndende ta Jakob tuna. ³⁴ Taŋakina le Jakob nu kule pak bret afu turmba Esau tuna le nyina. Nyina sulumba nu tiŋga kina. Taŋamba Esau nu mulum maŋau ta ake agaŋ taŋaŋ nga bukngina.

Isak nu Gerar tumbranŋge minna

²⁶ O buk Abraham tuku ait mbolŋge guba sunŋo prona taŋamba kile maŋ guba sunŋo prona le Isak nu Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek sota Gerar tumbran kina.

² Taŋana le Sunŋo nu Isak tugum promba sana: Ne Isip kilke mbol ndakaye. Ne ye tuku miŋge dubimba kilke te mbolŋge ndo mina le ³ ye ne ndoŋ mini sulumba ne nyaro tanmbimŋgit. Kilke te njakmba ye ne naŋe ndare ndoŋ sertinŋi sulumba siŋka son pasa buk mam naŋe Abraham sawen ta kumuwanŋgit. ⁴ Yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le taŋgo pino gudommba samba mbolŋge mbai minig taŋaŋ mayok kuwaig le ye kilke te njakmba nane serninŋamŋgit. Mam naŋe nu ye tuku miŋge dubina sulumba pasa njakmba nu sawen ta kumuna. Ta tuku taŋgo kuasmbi njakmba nane tane tuku saka nane naŋgine naŋgine afu nyaro niŋge likamŋgaig nga Isak sana.

⁶ Isak nu Gerar tumbranŋge minna le ⁷ tumbran ta tuku taŋgo kame nane piyo nuŋe tuku Isak kusnanaig le nu nane saninŋina: Pino te yiŋe kulim ngina. Rebeka nu tumail pasi ngarosus mayenu ndo tukunu nu taŋgo kame nane Rebeka tam tuku ye baleyanŋgaig nga idusmba kuru-kuruka pino te yiŋe pino ngam mbulna.

⁸ Taŋamba minnaig le mara ande Filistia mbal tuku gabat sunŋo Abimelek nu bubre malanŋambi mambilna kande Isak nu Rebeka kire-kiremba minna le kanŋerna. ⁹ Kanŋerna sulumba nu taŋgo afu kukulningina le pro Isak tumba Abimelek tuku wande mbol kinaig le Abimelek nu sana: Ne ndaŋam saka pino ta yiŋe kulim ngina. Pino ta naŋe pino nga Isak sana le nu ndek sakina: Ye idusen ye taŋaki le nane ye baleyanŋgaig nga idusen ngina. ¹⁰ Taŋakina le Abimelek nu sana: Ne ame maŋau sine mbolŋge kina tuku? Ye tuku taŋgo ande piyo naŋe ndoŋ kinyna kande neŋge sine une siŋgina kande ngina. ¹¹ Taŋakina sulumba Abimelek nu nuŋe mbal njakmba saninŋina: Taŋgo andeŋge taŋgo te ko piyo nuŋe nayo siliwa ta nu kumamŋgat ngina.

¹² Sunŋo tuku nyaro Isak mbolŋge minna le Isak nu agaŋ tumunu bareŋningina ta yar ta mbolŋge nyamaŋaŋ sunŋomba pronaig le kanŋerkina. ¹³ Taŋamba nu agaŋ ndende sunŋomba kilmba maror taŋgo mayok kina. ¹⁴ Nu sipsip makau piro mbal sunŋomba njak minna le Filistia mbal nane nu kanŋermba am kikoŋ tiŋginaig le ¹⁵ nane kule burok kame mam nuŋe Abraham kume ndakina le nuŋe piro taŋgo kameŋge sarke likinaig ta luka kilke kaininginaig. ¹⁶ Taŋanaig le Abimelek nu Isak sana: Ne taŋgo sunŋo nyu njak. Ne sine njakmba lisingit. Ne sine tuku kilke te kusremba kaye ngina. ¹⁷ Taŋakina le Isak nu ma ta kusremba

Gerar tuku ma gutoŋ ta mbol kina sulumba taŋge nane baibai patika minnaig.

¹⁸ Taŋamba minnaig ma ma Isak nane kule burok kame mam nuŋe Abraham tuku ait mbolŋge sarke likinaig le Filistia mbalŋge luka kilke kainiŋginaig ta maŋ luka sarke likinaig. Sarke likinaig sulumba Isak nu mam nuŋe kule burok ta buk nyu patike likina ta taŋamba maŋ nyu ndui ta ndo patike likina. ¹⁹ Taŋamba Isak tuku piro taŋgo nane ma gutoŋ taŋge burok inum maŋ sarkinaig le kule bulbulumba prona. ²⁰ Prona le Gerar tumbraŋ tuku agaŋmor kulat taŋgo nane Isak tuku kulat taŋgo kame ndoŋ kualeyauka kame pasa tumba minnaig sulumba sakinaig: Kule burok te sine tuku ŋginaig. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Kame Pasa ŋgina.

²¹ Kile Isak tuku piro taŋgo nane maŋ burok inum sarkinaig le kame pasa maŋ tiŋgina. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Munŋu Gubra ŋgina. ²² Taŋamba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina sulumba burok inum sarkina le kile kame pasa pro ndana tukunu Isak nu kule burok ta nyun ta Mine Mayenu ŋgina. Taŋakina sulumba sakina: Suŋgoŋge kilke suŋgokanu siŋgina le sine mine mayewamŋgig ŋgina.

²³ Kile Isak nu ma ta kusremba Berseba tumbraŋ prona le ²⁴ furir ŋgamu Suŋgo nu nu tugum promba sana: Ye mam naŋe Abraham tuku Mbara. Ne kuru kuru ndaka. Ye ne ndoŋ minmba siŋka son pasa buk mam naŋe Abraham sawen ta kumuwi sulumba yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le taŋgo pino suŋgomba mayok kaŋgaig ŋgina. ²⁵ Taŋakina le Isak nu ndame turŋaŋga atraukam tuku pa laŋlaŋ wakeina sulumba Suŋgo mbariŋmba nu tuku nyu te-duŋgina. Taŋamba nane taŋge baibai patika minnaig le nu tuku piro taŋgo kame nane maŋ kule burok ande sarkinaig.

Isak nale Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²⁶ Abimelek nu Ahusat le kame gabat Pikol ndoŋ nane Gerarŋge Isak sota pronaig. (Ahusat nu kame ait mbolŋge nu Abimelek wam paguwanu taŋgo).

²⁷ Nane pronaig le Isak nu nane kaŋgerka kusnaniŋgina: Tane buk ye kasuryumba pitaiyinaig. Tane kile ndaŋam tuku ye tugum prode ŋgina le ²⁸ nane nu sanaig: Suŋgo nu ne ndoŋ minit ta sine kila. Ta tuku sine ne ndoŋ wamdus ulendiwam proweg. Ne pasa saŋgri pilemba ²⁹ sine mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndaka. Sine mata buk ne mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndakigerj. Sine ne mbolŋge maŋau mayenu kumba mine mayegerj le ne sine kusreka kina. Kile Suŋgo tuku nyaro ne mbolŋge minit ŋginaig. ³⁰ Taŋakinaig le nu nane tuku paguna le nane nyinaig.

³¹ Mafena le nane pasa katmba ŋgamuŋgal tumanaig sulumba nane kinaig le Isak nu nane mindeka ndiŋge mbilniŋgam kina.

³² Ki ait ndui ta mbolŋge ndo Isak tuku piro taŋgo kame nane pro kule burok ande sarkinaig ta tuku Isak kila samba sanaig: Sine buk kule inum kaŋgergig ŋginaig le ³³ nu kule burok ta nyun ta Seba¹ ŋgina. Ta tuku tumbraŋ ta kile Berseba tumbraŋ ŋgade.

Esau tuku pino afu

³⁴ Esau nu yar 40 kusremba Hitnu pino armba kilna. Pino ar ta ande Yudit ande Basemat. (Yudit nu Beri tuku kulim nuŋe. Basemat nu Elon tuku kulim nuŋe). ³⁵ Esau nu pino ar ta kilna le Isak nale Rebeka ndoŋ nale pino ar ta tuku ŋgamuŋgal piti ŋak minnaik.

Isak nu nyaro pasa Yakob tuna

²⁷ Isak nu saibo pilmba am tukulok minna le nu kiŋo nuŋe mulum Esau wika sana: Mam o ŋgina le nu ndek sakina: Ye minet te ŋgina. ² Taŋakina le mam nuŋe nu sana: Ye buk saibo pilmba kumam tuku ait patukate ta ne kila. ³ Ne kile tui tumba duŋge kumba ye tuku agaŋmor ande ŋguikok balewe sumba ⁴ ye nzaliyate taŋamba pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ŋgina.

⁵ Isak nu Esau wam pagumba minna le Rebeka nu kagmamba ismba minna. Esau nu sayokam kina le ⁶ Rebeka nu kiŋo nuŋe Yakob sana: Mam naŋe aba naŋe Esau ndoŋ pasataik le ye isit. ⁷ Nu teŋenmba aba naŋe sawat: Ne agaŋmor ande balemba ye tuku pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba Suŋgo am mbolŋge nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ŋga sawat. ⁸ Ta tuku kiŋo, ne kile ye isa sulumba ame wam kam tuku sani kande ne kumu-kumuwa. ⁹ Ne agaŋmor tuku fonde ta sinam kaye sulumba meme fatnu armba butuknu kilmba ye tugum te prowa le mam naŋe nzalite taŋamba paguwi le ¹⁰ ne tumba ka mam naŋe tawe. Mam naŋe nyamagaŋ ta nyumba nuŋe nyaro pasa ta ne tinwa sulumba nu kumwa ŋga Yakob sana.

¹¹ Taŋakina le Yakob ndek ina nuŋe sana: Ye tuku aba Esau nu ŋgue kumuk. Ye ŋgarosu basleŋnu.

¹² Mamŋge ye kireyuwa sulumba ye nu yabriwi ta nu kateseyumba ye nyaro pasa se nda. Nu ye kasuryumba ŋguspeyamŋgat ŋgina le ¹³ ina nuŋe nu sana: Kiŋo, nu taŋawa ndeta kasur pasa ta ye mbolŋge minamŋgat. Ne kile ndo pasa ne sanit ta kumumba ka meme sakit ta kilmba yale ŋgina.

¹⁴ Taŋakina le Yakob nu kumba meme armba ta kilmba ilmba ina nuŋe tuna le ina nuŋenge mam nuŋe nzalina taŋamba paguna sulumba ¹⁵ Esau tuku tawi mayenu ndo wande mbolŋge minna tuku ta tumba Yakob tuna le silikina. ¹⁶ Silikina le Rebeka nu meme ŋgaronu kilmba Yakob tuku wai mbolŋge ŋinfok basleŋnu ta mbolŋge turmba patikina sulumba ¹⁷ nyamagaŋ kikoŋnu kuapikina ta tumba bret piyna ta turmba tumba Yakob tuna.

¹⁸ Taŋana le Yakob nu mam nuŋe tugum kina sulumba sana: Mam a ŋgina le mam nuŋe woka sakina: Ae ne kiŋo ima e ŋgina le ¹⁹ Yakob nu sakina: Ye kiŋo naŋe mulum Esauŋge. Ne pasa sakat ta ye ne tuku miŋge kumuwit. Ne ndem ye kilmba prowit te nya sulumba ye nyaro pasa sa ŋgina le ²⁰ mam nuŋe nu sana: O kiŋo, ne ndaŋmba pitik ndo agaŋmor te-silikat

ngina le Yakob nu lafumba sana: Ne tuku Mbara Surgo nunge ye turyat le ye aganjmor inum te-silikit ngina. ²¹ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ne dirka ye tugum te yale le ye ne kireni. Ne sonndo Esau e ko kuga ngina le ²² nu dirka mam nuje tugum kina le mam nuje nu kirembe sakina: Ne tuku njin tugu Yakob tuku njin tugu tananj ta wai Esau tuku wai tananj ngina. ²³ Ta ndanjam? Yakob tuku wai ta Esau tuku wai tananj ngue kumuk tukunu Isak nu nginnganka Yakob kila pile ndakina sulumba nu Yakob nyaro pasa tambim bafumba ²⁴ nu manj lato kusnana: Ne sonndo Esaunge e ngina le au ye nunge ngina.

²⁵ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ndem kilmba prowat ta ye sa le ye nyi. Ye isukuse denpurmba ne nyaro pasa sani ngina. Tanjakina le Yakob nu nyamaganj tumba mam nuje tuna sulumba nu grep kule tumba turmba mam nuje tuna le nyina. ²⁶ Nyina sulumba mam nuje ndek nu sana: Kiño, ne ilmba ye mu-muya ngina le ²⁷ nu dirka mam nuje tugum kumba nu mumuna. Tanjana le nu tawi mundur ta kumusmba nyaro pasa tuna sulumba sakina: Yiñe kiño tuku tawi te piro ande Sunjonje nyaro tuna le mundur mayete tanjamba mundurkate. ²⁸ Kuatenje sakuwa le mbai ngislu ne tuku piro mbolnje minwa le nyamaganj sunjgomba prowamngai. Nu wit, grep sunjgomba ne tanmbimngat. ²⁹ Kuasmbi sunjgomba ne nanje mbun kat nanje ndonj kumnemnje sanzalnu piroka minamngai. Tane tanjine tira kame tuku gabat minap le nane tane kumnemnje minamngai. Nane afu tane kasurtinguwaig ta Kuatenje mata nane kasurningamngat. Nane afu tane nyaro tinguwaig ta Kuatenje mata nane nyaro ningamngat nga Yakob sana.

Esau nu mata nyaro pasa tam sakina

³⁰ Isak nu nyaro pasa saka denpurna le Yakob nu mam nuje kusrembe kina le kile ndo aba nuje Esau duñenge luka prona. ³¹ Nu mata nyamaganj mayenu kikonju kuapika tumba mam nuje tugum promba sana: Mam, ne ndem ye tumba prowit te tumba nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina. ³² Tanjakina le mam nuje nu kusnana: Ne imanje ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kiño nanje mulum Esaunge ngina le ³³ mam nuje ndek pirerek purka sakina: i ... Imanje ambonja ye tuku aganjmor inum balemba kuapika tumba prowat le ye nyit? Ye buk nyit le ne prote. Ye buk nyaro mayenu ta nu tuwit. Nyaro pasa ta nduiye nu mbolnje minamngat ngina.

³⁴ Tanjaka sana le Esau nu pasa ta ismba ngamungal nyayongina le sunjgomba mindesimba sakina: Mam, nyaro pasa ande ye sa ngina le ³⁵ mam nuje nu sana: Mambo nanje promba ye yabriyat le ye nyaro pasa ne tanmbim tuku ta nu tuwit ngina le ³⁶ Esau ndek sakina: Nu kile buk ye yabriyam aryate. Nu tuku nyu Yakob I ngade ta kumumbi. Ambonja nu kiño mulum tuku aganj ndende ta kilna. Kile manj ye tuku nyaro mayenu tat. Nyaro pasa inum ye sam tuku mine ndakate e ngi-

na ³⁷ le mam nuje nu sana: Ye buk nyaro pasa nu tuwit le nu ne tuku gabat minwa le ne nu tuku kumnemnje minamngat. Nu tuku tira kame mata nu kumnemnje sanzal minamngai. Ye buk wit le grep njakmba nu tuwit. O kiño, ye kile ne mbolnje manjau ande kam kumunj kuga ngina.

³⁸ Tanjakina le Esau nu manj sangri tinga mam nuje sarsarmba sana: Mam, ne nyaro pasa ndindo not ndo e? Ye mata nyaro pasa inum sa ngina sulumba nu sunjgomba malmbikina le ³⁹ mam nuje nu sana: Mbai ngislu ne tuku piro mbolnje nde ndakuwa le nyamaganj sunjgomba prowe nda. ⁴⁰ Ne mbun kat nanje ndonj tane kame bumba nyamaganj kilmba nyamngai. Tane mambo nanje tuku mbun kat nuje kumnemnje sanzal minamngai. Tane sangri tingap ta tanjine sangrimbi minamngai nga Esau sana.

Yakob nu nga nuje Laban sota kina

⁴¹ Esau nu mam nuñenge Yakob nyaro pasa tuna le nu Yakob kasurmba gubra tumba ndek sakina: Mam kumam tuku ait buk patukate. Nu kumwa le nu tuku kuamel minmba ta kugawa le ye Yakob balewamngit ngina le ⁴² tanjo ande nu Esau pasatina ta kagmamba minna sulumba kumba ka Rebeka sana le nu tanjo ande kukulna le kumba Yakob sana le prona. Prona le Rebeka nu sana: Kiño, ne isa. Aba nanje Esaunge ne manjau nu mbolnje kat ta lafumba ne balenam sakate. ⁴³ Ta tuku ne kile ye isa. Ne paterj tinga nga nanje Laban sota Haran kaye ⁴⁴ kumba ka tanje nga nanje ndonj mina le aba nanje ngamungal mukuwa le ⁴⁵ manjau ne nu mbolnje kat ta gilainguwa le ye tanjo ande kukuli le ne tam prowamngat. Kuga ta ye tuku kiño tale arñej ait ndindo mbolnje kumamngai ngina.

⁴⁶ Tanjakina sulumba Rebeka nu Isak tugum kumba sana: Esau nu Hitnu pino armba kilna tukunu ye nale kanjerka kanyum mayeyate. Yakob nu mata Hitnu pino ande tuwa ta ye abo minam para ndayikat ngina.

28 Tanjakina le Isak nu Yakob wika wam pagu pasa sana: Kiño, ne Kanan pino ande ndata.

² Ne tinga wa nanje Betuel tuku kuasmbi sota Mesopotamia kilke mbol kaye sulumba tanje nga nanje Laban tuku kulim ande ta. ³ Kuate Sangri Nyajo nunje kuwa le ne tuku ndare tugeka tanjo pino gudommba mayok kuwaig le ne kuasmbi sunjgomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁴ Kuate o buk wa nanje Abraham nyaro tuna tanjamba kile ne nanje mbun kat nanje ndonj mata nyaro tinguwa le ne buk Kuatenje wa nanje Abraham kilke serna le ne rawe tanjo tananj minyokate ta yaika minyokap nga Yakob sana.

⁵ Tanjamba Isak nu Yakob kukulna le nga nuje Laban sota Mesopotamia kilke mbol kina. Laban nu Aramnu tanjo Betuel ta tuku kiño nuje. Laban tuku kulim Rebeka nu Yakob le Esau tuku ina nakile.

Esau nu maŋ pino ande tina

⁶ Isak nu Yakob nyaro pasa tumba nu Kanan pino ande ndatuwa nga wam pagu pasa sana sulumba nu kukulna le nu ina mam nuŋe tuku miŋge dubimba pino tam tuku Mesopotamia kilke mbol kina le Esau nu wam ta kila pilna sulumba ⁸ mam nuŋe Isak nu Kanan pino tuku nzali kuga ta kamusmba ⁹ nu nzamu nuŋe Ismael sota kina sulumba Ismael tuku kulim Mahalat pinonu tina. Ismael nu Abraham tuku kiŋo ande. Ismael tuku kulim ande nyunu Nebayot.

Yakob nu Betelŋge kiŋatina

¹⁰ Yakob nu Berseba kusremba Haran kambim tuku nga kumba ¹¹ tukul ma ande mbol promba furirna le ndame ande tumba gabat tatu pilmba nu kinyina. ¹² Nu kinyina sulumba nu kiŋata mbili ande kuen ŋayo ndumornu samba mbolŋge tugunu kilke mbolŋge tiŋgina ta kaŋgerna. Mbili ta mbolŋge Kuate tuku eŋel kame muŋgu lilika minnaig le kaŋgerkina. ¹³ Taŋana le Sunŋo nu nu tugum taŋge mayok ka ndek sana: Ye wa naŋe Abraham mam naŋe Isak tuku Mbara Sunŋo. Ne kinyimba minit kilke te ta ye ne naŋe mbuŋ kat naŋe ndoŋ sertiŋgamŋgit. ¹⁴ Ne tuku ndare tugeka kilke mbolŋge tub tub minig taŋawamŋgaig. Ma ŋakmba tugeka kumuŋge likamŋgaig. Taŋawaig le taŋgo kuasmbi ŋakmba tane tuku saka nane naŋgine naŋgine afu nyaro niŋge likamŋgaig. ¹⁵ Ye siŋka sanet. Ye ne ndoŋ mara mindek minmba mini sulumba ne ki-graibkamŋgit. Ne ma aniŋge minamŋgat ta ye ne ndoŋ mini sulumba ŋgumneŋga maŋ tumba luka te prowamŋgit. Ye pasa te kumumba ne kusrene nda ŋgina.

¹⁶ Taŋakina le Yakob nu aboŋga sakina: Ake ma ŋga-muŋge ye kinyit ŋga idusit ta Sunŋo nu ma te mbolŋge minit ŋgina sulumba ¹⁷ nu piriri ŋayomba kuru-kuruka sakina: Ma te tukul ma ande. Kuate minit tuku ma. Samba malaŋga teŋge minit ŋgina.

¹⁸ Mafena le maratukuk tiŋga Yakob nu ndame gabat tatu pilna ta tumba kilke mbolŋge te-timba gureŋ manza ŋak ndame ta mbolŋge kutuna sulumba ¹⁹ ma ta nyunu Betel^I ŋgina. (O buk nyunu minna ta Lus). ²⁰ Taŋaka sakina sulumba nu Kuate ndoŋ pasa katmba sakina: O Sunŋo, ne ye ndoŋ minmba ye ki-graibka sulumba nyamagaŋmbi tawimbi ye turyumba ²¹ ne maŋ ye tumba luka mam tuku tumbraŋ tuguk prowa ndeta ne ye tuku Mbara Sunŋo mina le ye ne tuku miŋge kumnemŋge minamŋgit. ²² Ndame te-ti-wit ma te ne tuku nyu te-duŋgam tuku ma minamŋgat. Ne agaŋ ndende ŋakmbambi ye turya ta ye agaŋ ndende ta maŋgur 10 patika ande tumba ne tanmbimŋgit ŋgina.

Yakob nu nga nuŋe Laban tugum prona

29 Yakob nu maŋ tiŋga ki prote kumam kina ka ² ma baknu mbolŋge kule burok ande tugum

I Betel nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

prona. Kule burok ta tugumŋge sipsip kuaŋ keŋmba kinyimba minnaig le kaŋgerkina. Tumbraŋ ta tuku sipsip kulat taŋgo nane kule burok ta sipsip kule niŋganu ta ndame sunŋo ande tumba kule burok ta tukulanu. ³ Tumbraŋ ta tuku sipsip furiram ŋakmba ta prowanu le sipsip kulat taŋgo nane ndame ta barimba talka sipsip kule niŋganu. Nane kule nye denpuranu le nane ndame ta maŋ tumba luka kule burok ta tukulanu.

⁴ Kile Yakob nu sipsip kulat taŋgo kame ta kusnaniŋgina: Tira kame, tane anikok ŋgina le nane nu sanaig: Sine Harannu ŋginaig. ⁵ Taŋakinaig le nu ndek nane saniŋgina: Tane Nahor tuku kiŋo nuŋe Laban tane kila e ŋgina le nane lafumba sanaig: Au. Sine kila ŋginaig le ⁶ nu nane kusnaniŋgina: Nu maye minit e ŋgina le nane nu sanaig: Au. Nu maye minit. Ai si. Kulim nuŋe Rahel mam nuŋe tuku sipsip kilmba ilit si ŋginaig le ⁷ Yakob nu ndek nane saniŋgina: Ki mbolŋge minit te tane ndaŋam sipsip kile sinam kambim bafude? Tane sipsip kame kule niŋmba kilmba kape le nyamagaŋ sota nyuwaig ŋgina le ⁸ nane nu sanaig: Sineŋge ndo maŋau ta kam kumuŋ kuga. Nane ŋakmba sipsip kilmba prowaig le sine ndame sunŋo si barimba talkube sulumba sipsip kame kule niŋgamŋgig ŋginaig.

⁹ Yakob nu nane ndoŋ pasata minna le Rahel nu sipsip kilmba prona. ¹⁰ Yakob nu Rahel kaŋgermba nga nuŋe Laban tuku sipsip turmba kaŋgerkina sulumba kule burok ta tugum kumba ndame sunŋo ta barimba talkumba sipsip kame ta kule niŋgina. ¹¹ Taŋamba nu nuŋem nuŋe Rahel mumumba gare tormba malmbikina sulumba ¹² nu sana: Mam naŋe ta ye tuku nga. Kulim nuŋe Rebeka ta yiŋe ina ŋgina. Taŋaka sana le nu pinderka mam nuŋe sota kina le ¹³ mam nuŋe Yakob prona pasa ta ismba nu pinderka nga nuŋe te-silika bagailmba mumuna. Taŋamba nu nga nuŋe tumba wande mbol kinaik.

Yakob nu nga nuŋe ndoŋ maŋau ŋakmba kina ta kubeu tuna le ¹⁴ Laban nu ismba sana: Son. Ne siŋka ye tuku ndare ŋgina. Taŋakina le Yakob nu tambun ndindo nga nuŋe ndoŋ minna.

Yakob nu Laban tuku piro taŋgo taŋaŋ minna

¹⁵ Laban nu kulim armba ŋak minna. Kulim mulum ta nyunu Lea. Mambo nuŋe nyunu Rahel. Lea nu am magenu kuga^{II} ta Rahel nu pino ŋgarosu tumail pasi mayenu ndo.

Kile Laban nu Yakob sana: Ne ake pirokate ta ŋayo. Ne yiŋe ndare. Ne mata piya fudiŋ tam tuku. Ne saka. Ne ame piya tam tuku iduste ŋgina le ¹⁸ Yakob nu Rahel tuku nzali sunŋokanu ŋak minna tukunu nu nga nuŋe sana: Ye yar 7 ne tuku piro taŋgo mini sulumba kulim naŋe Rahel tamŋgit ŋgina le ¹⁹ Laban nu lafumba sana: Ta maye. Ye tuku kulim neŋge tamŋgat. Ye taŋgo ande tambim tuku idus ndawet. Ne ye ndoŋ piroka mina nga Yakob sana.

II Hibrū pasa te purfeŋnu kuga. Nu tuku am ŋaigonu e ko magenu ta sine katesewam kumuŋ kuga

²⁰ Tanjakina le Yakob nu Rahel tam tuku yar 7 nga nuje tuku piro tanjo tanja minna ta nu Rahel tuku nzali sungokanu jak minna tukunu yar 7 ta ait armba ko kenmba tanja nga idusna.

²¹ Ait ta kumungina le Yakob nu nga nuje sana: Ne ait sakina ta kile kumungat. Ye kile kulim naje tamngit ngina. ²² Tanjakina le Laban nu nale mungu kilam tuku nane jakmba wikina sulumba pagumba nye sungokina. ²³ Isukuse denpurmba furir ta mbolnge Laban nu Lea tumba Yakob tugum kina le nu Lea tumba nu ndonj kinyaik. ²⁴ (Laban nu nuje piro pino Zilpa tumba kulim nuje Lea tuna).

²⁵ Mafena le Yakob nu Lea tunaig ta kanjer timba nu kumba ka mbiyel nuje Laban tugum kumba sana: Ne ndanam saka manau te ye mbolnge kat? Rahel tam tuku ye piroken ta ndanam saka ne ye yabriumba Lea sat ngina le ²⁶ Laban ndek lafumba nu sana: Sine tuku manau ta kulim mulum ta abonga tanjo tuweg tuku. ²⁷ Tale mungu kilnaik tuku kusem mineg ait 7 te kugawaig le ye ne Rahel tini le ne man lato yar 7 ye tuku piro tanjo tanja mina nga Yakob sana.

²⁸ Tanjakina le Yakob nu wokina le mungu kilnaik tuku kusem ta ka kugana le Laban nu kulim nuje Rahel tumba Yakob tuna. ²⁹ (Laban nu nuje piro pino Bila tumba kulim nuje Rahel tuna).

³⁰ Yakob nu Rahel ndonj kinyaina Rahel tuku kume purmba Lea tuku kume pur ndana. Tanjamba nu man lato yar 7 Laban tuku piro tanjo tanja minna.

Lea nu kiyo bailkamba kile-patikina

³¹ Yakob nu Lea tuku kume pur ndana ta Sunjo nu katesemba Lea turna le kiyo afu kile-patikina le Rahel nu njka kiyo kugatok minna.

³² Lea nu fungul jakna sulumba kiyo ande te-pilmba sakina: Sunjo nu ye tuku piti kanjerna. Kile yije tanjo nu ye tuku kume puramngat ngina. Tanjakina sulumba nu kiyo ta nyunu Ruben ^{II} ngina.

³³ Lea nu man fungul jakna sulumba kiyo ande te-pilmba sakina: Yije tanjo nu ye tuku kume pur ndate ta Sunjo nu ismba kiyo te turmba ye sat ngina. Tanjakina sulumba nu kiyo ta nyunu Simeon ^{III} ngina.

³⁴ Nu man lato fungul jakna sulumba kiyo ande te-pilmba sakina: Kile yije tanjo nu ye ndonj sailkamngat. Ye kile buk nu tuku kiyo kenmba kile-patikit ngina. Tanjakina sulumba nu kiyo ta nyunu Levi ^{IV} ngina.

³⁵ Kile nu man lato fungul jakna sulumba kiyo ande te-pilmba sakina: Ye kile Sunjo tuku nyu tedungamngit ngina sulumba kiyo ta nyunu Yuda ^V ngina. Tanjakina sulumba nu man lato kiyo ande te-pile ndakina.

Lea le Rahel nale Yakob piraibka kiyo afu kile-patiki-naig

³⁰ Rahel nu Yakob tuku kiyo ande te-pile ndakina tukunu nu aba nuje tuku tirakina sulumba Yakob sana: Ne ye kiyo ande nda te-sa ta ye kumamngit ngina. ² Tanjakina le Yakob nu Rahel ndonj gubrana sulumba sana: Ye Kuate tuku ma tam kumunguga. Nunje ne kiyo ngailnate ngina le ³ nu ndek sakina: Ai te. Ye tuku piro pino Bila minit te. Ne nu ndonj kinyap le nu ye tuku kiyo ande te-pile suwa. Tanjawa le ye kiyo jak mini ngina. ⁴ Tanjakina sulumba nu Bila tumba tanjo nuje tuna le nu nu ndonj kinyaik.

⁵ Tanjamba Bila nu fungul jakna sulumba Yakob tuku kiyo ande te-pilna le ⁶ Rahel nu ndek sakina: Kuate nu manau tinreknubi ye turyat. Nu ye tuku yaban pasa ismba kiyo ande ye sat ngina sulumba nu kiyo ta nyunu Dan ^{VI} ngina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma Bila nu man fungul jakna sulumba Yakob tuku kiyo arnu te-pilna le ⁸ Rahel ndek sakina: Ye yije aba ndonj tanjo piraibkek ta kile ye nu te-iberjit ngina. Tanjakina sulumba nu kiyo ta nyunu Naftali ^{VII} ngina.

⁹ Lea nu man kiyo ande te-pile nda nga katesemba nu nuje piro pino Zilpa tumba Yakob pinonu tuna. ¹⁰ Tanjana le Zilpa nu Yakob ndonj kinyaik sulumba nu tuku kiyo ande te-pilna le ¹¹ Lea nu sakina: Ye yije mambo liwit ngina sulumba nu kiyo ta nyunu Gat ^{VIII} ngina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Zilpa nu man Yakob tuku kiyo ande te-pilna le ¹³ Lea nu sakina: Ye sinjka gare sunjo tet. Pino kame jakmba nane sanunggaig: Pino ta gare sunjo jak minit nga sanunggaig ngina. Tanjaka nu kiyo ta nyunu Aser ^{IX} ngina.

¹⁴ Wit alonu kilam tuku ait mbolnge Ruben nu piro mbol kumba ail waje ^X afu kilna ta kumba ka ina nuje Lea tuna le Rahel nu ndek aba nuje sana: Naje kiyo naje tuku ngirman aganj ta inum ye sa ngina le ¹⁵ aba nuje nu lafumba sana: Ne buk ye tuku tanjo tina ta kile ne man yije kiyo tuku ngirman aganj te kilam sakate ngina le Rahel lafumba nu sana: Ne ngirman aganj ta inum ye sa ta ne furir Yakob ndonj kinyamngaik ngina le Lea nu wokina.

¹⁶ Furiram bafuna le Yakob nu piro mbolnge prona le Lea nu tugum kumba sana: Furir te ne ye ndonj kinyamkik. Ye yije kiyo tuku ngirman aganj tamba ye ne piyanit ngina. Ta tuku Yakob nu furir ta mbolnge Lea ndonj kinyaik le ¹⁷ Kuate nu Lea tuku yaban pasa ta isna le nu fungul jakna sulumba Yakob tuku kiyo 5-nu te-pile tuna. ¹⁸ Tanjamba Lea nu ndek sakina: Ye buk yije piro pino ta tumba yije tanjo tuwen le kile Kuate nu ye tuku lafu mayenu sat ngina. Tanjakina sulumba nu kiyo ta nyunu Isakar ^{XI} ngina.

VI Dan nyu ta tugunu: Kumumbi pilengate VII Naftali nyu ta tugunu: Piraib VIII Gat nyu ta tugunu: Nu lina IX Aser nyu ta tugunu: Gare sunjo X Ail waje ta nane pino fungul wakeika pino ngirman turmba wakeiwanu XI Isakar nyu ta tugunu: Lafu mayenu

I Lea nu nangine manau dubimba tumail songina tukunu Yakob nu Rahel sat nga nu tumba kinyaik II Ruben nyu ta tugunu: Piti kanjerna III Simeon nyu ta tugunu: Nu isna IV Levi nyu ta tugunu: Saika minit V Yuda nyu ta tugunu: Nyu te-dunga

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Lea nu maŋ fungul ħak-na sulumba Jakob tuku kiŋo 6-nu te-pile tuna sulumba ²⁰ sakina: Kuate nu agaŋ mayenu ye sat. Kile yiŋe taŋgo ye ndoŋ minamŋgat. Ye buk kiŋo 6 kile-patike tuwit ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Sebulun ^I ŋgina.

²¹ Ngumneŋga nu kulim ande te-pilna ta nyunu Dina ŋgina.

²² Kile Kuate nu Rahel idusna sulumba nu tuku yabaŋ pasa ta ismba Rahel tuku fungul wakeina le nu kiŋo konmba fungulok minna sulumba ²³ kiŋo ande te-pilmba sakina: Kuatenŋge ye tuku kiko pitaiwat ŋgina. ²⁴ Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Yosef ^{II} ŋgina sulumba sakina: Sunŋo nu maŋ kiŋo ande turmba ye suwa ŋgina.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban tuku agaŋmor kulatkina

²⁵ Rahel nu Yosef te-pilna le Jakob nu mbiyel nuŋe Laban sana: Ne woka le ye maŋ luka yiŋe tumbraŋ tuguk ka. ²⁶ Ye yiŋe pino pirokumba kilen ta yiŋe kutu kame ta turmba kilmba kaŋgit. Ye ne sinzaŋ mayenen ta ne kila ŋgina le ²⁷ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Yauk. Ne isa. Sunŋo nu ne idusnumba ye nyaro mayenu sina ta ye katesemba kila pilen. ²⁸ Ne ame piya tam ŋga idusmba ndeta ye saya le ne tini ŋgina le ²⁹ Jakob lafumba nu sana: Ye ne tuku piro taŋgo minen le ne tuku agaŋmor ye kulatken ta ħakmba tugekinaig ta ne kila. ³⁰ Ye te nda prowen ta ne agaŋ ndende sunŋomba ħak nda minna. Ye ne tugum te prowen le ne tuku agaŋmor puluka tugekinaig. Sunŋo nu ye idusyumba ne nyaro mayenu tinna. Ye kile yiŋe kuasmbi idusningamŋgit ŋga mbiyel nuŋe sana.

³¹ Tanjakina le mbiyel nuŋe nu sana: Ye ame piya ne tini ŋgina le Jakob ndek sana: Ye ndametiŋ kilam tuku idus ndawet. Ne ye tuku wamdus ismba ye tuku nzali dubiwa ta ye maŋ ne tuku agaŋmor kulatkamŋgit.

³² Ye tuku nzali ta teŋenmba. Ye kite ne tuku agaŋmor ta ħakmba pileniŋamŋgit. Sipsip fat baseunu ta ye ħakmba kilmba meme kitek ŋgarosu kalbob ħak ŋgarosu bagli ħak ta turmba ħakmba kilamŋgit. Agaŋmor kame ta ye tuku piya agaŋ taŋaŋ minamŋgaig.

³³ Ye ne yabrini ta ne pitik ndo katesewamŋgat. Ne ŋgumneŋga ye tuku piya ta pileniŋmba meme ande ŋgarosu bagli kugatok ŋgarosu kalbob kugatok ko sipsip ande baseunu kuga ta kaŋgermba ye agaŋmor ta kuayaren ta ne kila palmbimŋgat ŋgina le ³⁴ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Ne sakate ta maye. Sile taŋape ŋgina.

³⁵ Ki ait ta mbolŋge ndo Laban nu kumba ka meme pailnu ŋgarosu mambriŋ ħak ŋgarosu kalbob ħak meme paŋgarnu ŋgarosu bagli ħak ŋgarosu kalbob ħak ta ħakmba kilna sulumba sipsip baseunu ta ħakmba turmba kilna sulumba agaŋmor ta kiŋo kat nuŋe kulatkam tuku niŋgina. ³⁶ Tanjamba nu agaŋmor ta kilmba Jakob kusremba ma masken kina. Ait keŋmba kuganaig le ma ta tugum prona le Jakob nu mbiyel nuŋe agaŋmor afu kusrekina ta ndo kulatkina.

I Sebulun nyu ta tugunu: Gare agaŋ II Yosef nyu ta tugunu: Kiko pitaina

³⁷ Tanjamba Jakob nu ail tugu keŋmba ta tuku wainu afu kilna sulumba bagimbi waswas pike likina le ndemnu kaukauk prowe likinaig. ³⁸ Tanjanaig le nu waswas pike likina ta kilmba kumba ka agaŋmor kule nyade tuku nza sinam taŋge patikina. Patikina le agaŋmor kame kule nyam promba pailnuŋge paŋgarnu dubikinaig. ³⁹ Meme kame nane waswas patikina ta tugumŋge paŋgarnu dubikanu ta nane meme fatnu ŋgarosu mambriŋ ħak ŋgarosu bagli ħak ŋgarosu kalbob ħak ta ndo kile-patike likinaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Jakob nu sipsip kilmba ħakmba kasomŋge Laban tuku agaŋmor ŋgarosu mambriŋ ħak baseunu ta tumailamŋge patikina. Tanjana le Jakob tuku agaŋmor tugekinaig le nu ndek agaŋmor kame ta pilenŋga mbiyel nuŋe tuku agaŋmor kasomŋge patika nu nuŋe ta kasomŋge patikina.

⁴¹ Agaŋmor ŋgarosu saŋgri ħak paŋgarnu dubikanu ta Jakob nu waswas pike likina ta kilmba agaŋmor kule nyade tuku nza ta sinamŋge patikanu. Tanjawanu le nane waswas ta tugumŋge paŋgarnu dubikanu.

⁴² Agaŋmor baklelok prowanu ta Jakob nu waswas pike likina ta nane tugumŋge nda patikanu. Tanjawanu le Laban nu agaŋmor baklelok ndo kilna le Jakob nu agaŋmor ŋgarosu saŋgri ħak ta ħakmba kilna. ⁴³ Wam ta mbolŋge Jakob nu maror taŋgo mayok kumba agaŋmor, piro mbal, kamel, dorŋki, agaŋ ndende sunŋomba ħak minna.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban kusremba kua kina

31 Laban tuku kiŋo kat nuŋe nane naŋgine naŋgine sakinaig: Jakob nu mam tuku agaŋ ndende ħakmba kile likina. Nu tuku agaŋ ndende ta ħakmba buk mam tuku minnaig ŋginaig le Jakob nu pasa ta isna. ² Mbiyel nuŋe buk nu ndoŋ gulab mayemba minnaik ta kile nu wamdus kareŋgina ta Jakob nu mata kamusna. ³ Tanjana le Sunŋo nu ndek Jakob sana: Ne luka wa mbuŋ tuku kilke mbol naŋe ndare kame sota kaye le ye ne ndoŋ minamŋgit ŋgina.

⁴ Ta tuku Jakob nu taŋgo ande kukulna le nu kumba ka Rahel nale Lea kile-siglika sanikina le Jakob sota kinaik ka nu piro mbolŋge agaŋmor kulatka minna le te-silikinaik. ⁵ Te-silikinaik le nu nale sanikina: Mam takile buk ye ndoŋ gulab mayemba minkeŋ ta kile nu wamdus kareŋgate le kamuset ta yiŋe mam tuku Mbara nu ye kusre ndayina. ⁶ Ye mam takile tuku piro taŋgo minmba piro kareŋ sunŋowen ta tale kila. ⁷ Nu ye yabri-yabriyumba ye tuku piya mata mbilmbilam gudomna ta Kuate nu ye kulat mayeyina le nu ye ŋayo sili ndayina. ⁸ Mam takile nu meme ŋgarosu bagli ħak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ħakmba fatnu ŋgarosu bagli ħak ndo kile-patikinaig. Nu ndek meme ŋgarosu mambriŋ ħak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ħakmba fatnu ŋgarosu mambriŋ ħak ta ndo kile-patikinaig. ⁹ Kuatenŋge mam takile tuku agaŋmor kilmba ye sina ŋga sanikina.

¹⁰ Tanjakina sulumba nu maŋ lato sanikina: Agaŋmor paŋgarnu dubikam tuku ait mbolŋge ye kinymba kiŋaten sulumba meme paŋgarnu dubikinaig maŋau

ta kanjeren. Meme pailnu kanjerken ta njakmba ngarosu mambriŋ njak ngarosu kalbob njak ngarosu bagli njak kanjerken le ¹¹ Kuate tuku Enjel kinjambi ye wika sayina: Yakob ngina kande ye minet te ngen.

¹² Nu maŋ lato sayina: Ne kanjera. Meme kame paŋ-garnu dubikade ta njakmba ngarosu mambriŋ njak ngarosu kalbob njak ngarosu bagli njak minig. Laban nu ne mbolŋge maŋau njayonu kate ta ye kanjeren. Ta tuku maŋau te yeŋge ken. ¹³ Ye Kuate. Ye Betelŋge ne tugum prowen le ne ndame ande pilmba kilke mbolŋge te-timba gureŋ manza njak ndame ta mbolŋge kutuna sulumba siŋka son pasa saŋgrinu sakina ta kile ne tiŋga luka naje tumbranŋ tuguk kaye ngina nga nale sanikina.

¹⁴ Taŋakina le nale ndek Yakob sanaik: Mam nu sile tuku wai mbolŋge agaŋ ande kusrewam tuku mine ndakate. ¹⁵ Nu sile rawe taŋgo taŋaŋ nga iduste. Am-bonŋa nu sile tuku nga nu ndametiŋ sungokanu tina sulumba ngumneŋga maŋ ndametiŋ ta njakmba panke suluna. ¹⁶ Mam tuku agaŋ ndende njakmba Kuateŋge yaina ta sine tuku siŋgine kiŋo kame tuku. Kuate ne sanina taŋamba ka nginaik. ¹⁷ Taŋakinaik le Yakob nu kuaneka mam nuŋe sota Kanan kilke mbol kambim bafuna sulumba kutu kat nuŋe piyo kat nuŋe ta njakmba kilmba kamel mbolŋge patike likina. Taŋamba nu agaŋmor Mesopotamia kilke mbolŋge kilna ta njakmba sisilaniŋgina sulumba nu tuku agaŋ ndende njakmba ta turmba kilmba kina.

¹⁹ Laban nu nuŋe wande kusremba sipsip nguenu kugernu kina le Rahel nu mam nuŋe tuku wande mbol kumba mbara kanunu saike likina ta kuayar kilna.

²⁰ Yakob nu mbiyel nuŋe yabrimba nu kila sa ndamba kua kina. ²¹ Nu nuŋe agaŋ ndende njakmba kilmba pitik ndo kua ka kina sulumba Yufretis kule ulmba Gilead ma taknu mbol kina.

Laban nu mbiyel nuŋe Yakob ngumnem dubimba kina

²² Ait keŋmba kinaig le Yakob nu kua kina ta sakinaig le Laban nu isna. ²³ Isna sulumba nu nuŋe gageu ta kilmba mara 7 Yakob dubimba kinaig ka ka Gilead ma taknu mbolŋge nu te-silikinaig. ²⁴ Furir ta mbolŋge Laban nu kinymba kinjatina le Kuate nu tugum promba sana: Ne kurauka. Ne Yakob tuku njerjerka pasa pitinu sa ndawa ngina.

²⁵ Yakob nu nuŋe baibai Gilead ma taknu inum mbolŋge patike likina le Laban nu nuŋe kuasmbi ndoŋ nuŋe baibai ma taknu inum mbolŋge patike likinaig.

²⁶ Kile Laban nu Yakob te-silika sana: Ndanjam ne ye yabriyumba yiŋe kulim ar ta kame ait mbolŋge pino didika kilig taŋamba kilmba kua kina? ²⁷ Ne ndanjam ye yabriyumba ye nda sayumba siŋsiŋndo kua kina? Ne ye sayina kande ye ne mindenumba ndinŋge sine gare-gareka mune ulmba gita katmba tambariŋ katmba mbilnamba ne kusrenigeŋ kande. ²⁸ Ne sonndo maŋau njayonu kina. Ye mata yiŋe wa kame yiŋe kulim ar ta mumu ndaniŋmba kanjer ndaken le kinaig. ²⁹ Ye ne njayo silinam kumuŋ ta furir ngamuŋge mam naje tuku Mbara nu ye ne njerjerka pasa pitinu nda sanam

tuku nga rironŋ pasa sat. ³⁰ Ne naje tumbranŋ tuguk kambim paranina le ye kusreyina ta ye kila ta ndanjam tuku ne ye tuku mbara kanunu saike liken ta kuayar kilna nga Yakob sana le ³¹ nu mbiyel nuŋe tuku pasa lafumba sana: Ne naje kulim ar te ngailka yaiyikat nga ye kuru-kuruka taŋawen ngina.

³² Rahel nu mbara kanunu afu mam nuŋeŋge saike likina ta kuayar kilna ta Yakob nu gilai tukunu nu ndek mbiyel nuŋe sana: Ne kumba kanjerka. Andeŋge ne tuku mbara kanunu kilna ndeta nu balewamngig. Ne kile ndo taŋgo te njakmba tuku am mbolŋge mambila sulumba ne tuku agaŋ inum kanjermba ndeta agaŋ ta luka ta ngina. ³³ Taŋakina le Laban nu kumba ka Yakob tuku baibai sinamŋge mambilna sulumba ka Lea tuku baibai sinamŋge mambilmba ka piro pino ar ta tuku baibai sinamŋge mambilna ta agaŋ inum kanjer ndana. ³⁴ Rahel nu mbara kanunu ta kilmba baibai sinamŋge kamel tuku kumiŋ saŋgil mbolŋge depolka kusam tuku pale ta sinamŋge sigrikina sulumba nu ta mbolŋge minyokina. Taŋge minyokina le mam nuŋe pro baibai sinamŋge mambilna ta agaŋ inum kanjer ndana le ³⁵ Rahel ndek nu sana: Mam, ne ye tuku gubra ndanuwa. Ye wandek kat tukunu ye ne tuku am mbolŋge ye tiŋgam kumuŋ kuga ngina. Taŋakina le Laban nu mambilna ta nu nuŋe mbara kanu kame ta kanjer ndakina.

³⁶ Taŋana le Yakob nu gubra mayena le mbiyel nuŋe sana: Ye ame maŋau mbaren le ne ye agaŋmor yoker-anu sukte? ³⁷ Ne ye tuku agaŋ ndende njakmba kanjerka mambilat. Ne naje agaŋ inum te-silikat ndeta tenge pale le sile tuku piro taŋgo te njakmba kanjerwaig. Taŋamba nane sile tuku maŋau pilenguwaig. ³⁸ Ye yar 20 taŋaŋ ne tuku piro taŋgo minen. Ne tuku sipsip ne tuku meme nane mara mara kutunaig. Ye ne tuku meme pailnu ande kuayarmba nda nyen. ³⁹ Agaŋmor nguikok ande ne tuku sipsip ande balewanu ta ye ta lafumba yiŋe sipsip inum tumba ne tinmba minen. Agaŋmor ande ki mbol ko furir ngamu ngisikanu ta ne ye pasa saŋgrinu sayanu le ye yiŋe agaŋmormbi lafumba ne tinen. ⁴⁰ Mara afu ki mbolkanu ta ye ngaro pa tiŋganu ko furir ma tido njayo prowanu ta ye murkenu kinyam kumuŋ kuga. ⁴¹ Taŋamba minmba ma ma ye yar 20 ne tuku piro taŋgo taŋaŋ minen. Ye yar 14 ne tuku kulim ar ta kilam tuku piroken sulumba maŋ lato yar 6 ne tuku agaŋmor kilam tuku piroken ta ne ye tuku piya mbilmbilam gudomna. ⁴² Yiŋe mam Isak yiŋe wa Abraham tuku Mbara nu ye nda turyina kande ake sinaŋ ne kusrenen kande. Ta tuku Kuate nu ye tuku piti kanjerna sulum-ba furir ne rironŋ pasa tanet nga mbiyel nuŋe sana.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban ndoŋ wamdus ulendinaik

⁴³ Kile Laban nu ndek mbiyel nuŋe sana: Kulim ar te yiŋe. Kiŋo kame te mata ye tuku. Agaŋmor te njakmba mata yiŋe. Agaŋ ndende njakmba ne kile kanjerkate ta yiŋe ta ye nane ngailniŋgam kumuŋ kuga. ⁴⁴ Kile sile wamdus ulendipe sulumba ndame afu kilmba pro tenge patikupe. Taŋamba sile maŋau ta gilainge nda

ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Yakob nu ndame ande tumba kilke mbolŋge te-tina sulumba ⁴⁶ nuŋe kuasmbi kile-manŋurka nane saningina: Tane kumba ndame afu kilmba pro te tanŋe ndame ta ŋakmba turŋanŋap ngina. Nane tanjanaig le nane ndame turŋanŋaig ta tugumŋge isukusnaig. ⁴⁷ Tanjamba Laban nu ma ta Yegar Saduta ngina le Yakob nu ndek ma ta Galed ^I ngina. ⁴⁸ Ta ndanŋam? Laban nu Yakob sana: Sile ngumnenŋa ndame manŋur ta kanŋgermba wamdus ulendiwik ta idusamŋgik ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu Galed nginaig.

⁴⁹ Laban nu maŋ sakina: Sile pur yimyam ka minpe le Kuate nu sile kanŋgerkuwa ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu ande Mispa ^{II} nginaig.

⁵⁰ Kile Laban maŋ lato mbiyel nuŋe sana: Ne ye tuku kulim ar te ŋaigo siglika ko pino afu kitek kila ta ye kila pile nda ta Kuate nu maŋau ta kanŋgeramŋgat. ⁵¹ Ai te. Ndame turŋanŋit ndame ne kilke mbolŋge te-tiwat minig te. ⁵² Aganŋ ta kanŋgerka sile wamdus ulendiwik ta maŋ idusamŋgik. Ye ne ŋayo silinam tuku ndame te liwe nda. Ne mata ye ŋayo siliyam tuku ndame te nda liwa. ⁵³ Abraham le Nahor tuku Mbara sile pilesikuwa ngina. Tanjakina le Yakob nu mam nuŋe Isak tuku Mbara nyu mbolŋge mbiyel nuŋe ndoŋ pasa katmba sanŋri pilena. ⁵⁴ Tanjamba Yakob ndek kumba ka aganŋmor inum tumba balemba tabe ta mbolŋge atraukina. Atraukina sulumba nuŋe kuasmbi wikina le nane promba isukusnaig. Isukuse denŋpurmba nane tabe ta mbolŋge kinyinaig.

⁵⁵ Mafena le Laban nu wa kat nuŋe nuŋe kulim ar ta mumuningina sulumba nane kusreka luka nuŋe tumbranŋ kina.

Yakob nu aba nuŋe te-silikam tuku kuanekina

32 Kile Yakob nu tinŋa ndin dubimba kina le Kuate tuku eŋel afu promba nu te-silikinaig le ² nu kanŋgerka sakina: Ma te Kuate nuŋe kuasmbi minig tuku ma ngina sulumba ma ta nyunu Mahanaim ^{III} ngina. ³ Tanjakina sulumba Yakob nu tanŋo afu wam paguka saningina: Tane kumba ka yiŋe aba Esau te-silika tenŋemba sawap: Ye Yakob. Ye ne tuku piro tanŋo. Ye sikile ŋga Laban tugumŋge rawe tanŋo tanan minen ma ma kile ndo makau doŋki sipsip meme piro tanŋo piro pino sunŋomba kilmba luka prowet. Ye tanŋo afu kukulninggen le nane ne kila pasa tinwaig le ne ye mbolŋge maŋau mayenu ka. Tane ka tanjamba nu sawap ngina. Nu wam paguninge denŋpurmba nu nane kukulningina le ambonŋa Esau sota Edom kilke mbol kinaig. ⁶ Kinaig ka ndinŋge nane Esau te-silika maŋ luka Yakob tugum promba sanaig: Sine aba nanŋe Esau sota kageŋ ta ka ndinŋge nu tanŋo 400 kilmba ne sota ilit ta kanŋgergeŋ nginaig.

⁷ Tanjakinaig le Yakob nu ndek kuru kuru sunŋo tumba wamdus pitina le nu nuŋe kuasmbi nuŋe sipsip

I Yegar Saduta ta Aramek pasa. Galed ta Hibru pasa. Nyu tugunu ta ndindo: Pasa katam tuku ndame manŋur II Mispa nyu ta tugunu: Nu sile kanŋgerkuwa III Mahanaim nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

meme makau kamel aganŋmor ta ŋakmba fet arna sulumba ⁸ nuŋe wamdusmbi sakina: Aba Esau promba kuasmbi ande ndoŋ kame buwa ndeta kuasmbi ande kua kuwa ŋga idusna. ⁹ Tanjamba Yakob nu yabanŋmba sakina: O yiŋe wa Abraham yiŋe mam Isak tuku Mbara ne ye isa. Ne Sunŋo, nenŋe ye sayina le ye luka yiŋe tumbranŋ tuguk yiŋe ndare tuma mbal sota ka le ne ye kulatka turyam tuku sayina. ¹⁰ Ye ame maŋau mayenu ken le ne tanjamba ye turyina? Ye ne am mbolŋge tanŋo mayenu kuga ta ne nanŋe pasa dubimba mara mindek ye tuku kume purmba tur mayeyina. O buk ye aganŋ ndende kugatok ndumndum ndo biymba Yordan kule pakarken ta kile ye tanŋo kuasmbi armba ŋak minet. ¹¹ O Sunŋo, ye kile ne yabanŋnet. Aba Esauŋge ye yiŋe pino kiŋo kame ndoŋ balesingikat ŋga ye kuru-kuruket. Ta tuku ne sine kigraibka ŋga ne yabanŋnet. ¹² Ne o buk ye sayina: Ne tuku ndare piyalŋge fulbul minig tanan gudommmba tugekamŋgaig burnu kumuŋ kuga ŋga sayina. Ta tuku nenŋe sine kigraibka ŋga yabanŋnet ngina.

¹³ Furirna le nu kinyina ka mafena le maratukuk tinŋa Yakob nu aganŋ ndende afu Esau tambim tuku walmba patikina. ¹⁴ Meme paŋgarnu 200 pailnu 20 kilmba sipsip paŋgarnu 200 pailnu 20 kilmba ¹⁵ kamel paŋgarnu fat ŋak ŋak ta 30 kilmba makau paŋgarnu 40 pailnu 10 kilmba ¹⁶ aganŋmor ta ŋakmba fetkina sulumba nuŋe piro tanŋo afu aganŋmor kuanŋ ndui ndui kulatkam tuku ningina sulumba saningina: Tane kuit nduimba ndakape. Aganŋmor kuanŋ mindek mungu dubi-dubikuwaig ngina. ¹⁷ Tanjakina sulumba nu nuŋe piro tanŋo ambonŋa kambim tuku ta wam pagumba sana: Ne yiŋe aba te-silika le nu ne kusnanuwa nanŋe gabat aningne minit? Ne ani kinit? Aganŋmor te ŋakmba ima tuku ŋga ne kusnanuwa kande ne tenŋemba nu tuku pasa lafuwa: ¹⁸ Aganŋmor te ŋakmba ne tuku piro tanŋo Yakobŋge ne tanmbim tuku patikina le kilmba prowet. Nu mata sine dubika ilit ŋga sawa ngina.

¹⁹ Yakob nu tanŋo afu piro tanŋo ambonŋa kina ta dubimba aganŋmor kilmba kambim tuku ta mata tanjamba ndo wam pagukina sulumba saningina: Tane yiŋe aba te-silika tenŋemba sawap: ²⁰ Nanŋe piro tanŋo Yakob nu sine dubika ilit ŋga sawap ngina. Yakob nu tenŋemba idusna: Nu aganŋmor te ŋakmba kanŋgerka ye tuku mbar gilainŋamŋgat. Tanjamba nu ye kanŋgeryumba ye ndoŋ wamdus tumawamŋgik ŋga idusna.

²¹ Yakob nu aganŋmor ta ŋakmba patikina le kilmba kinaig le furir ta mbolŋge nu bubre tam tuku ma ta mbolŋge nu kinyina.

Yakob nu Penielŋge Kuate ndoŋ kame bunai

²² Furir ndui ta mbolŋge ndo Yakob nu tinŋa nuŋe pino ar ta, nuŋe piro pino ar ta, nuŋe kiŋo kame ¹¹ ta nane ŋakmba kilmba kumba ka Yabok kule pakarka sim kinaig. ²³ Tanjamba nu maŋ luka nuŋe piro tanŋo kame tugum kumba nane kukulningina le nu tuku aganŋ ndende ŋakmba kilmba kule ta pakarka kinaig le ²⁴ Yakob nu nuŋe ndo tanŋe minna.

Tanje minna le tanjo ande nu tugum prona sulumba nu ndonj kame bumba munju bagailka minnaik le ka mafena. ²⁵ Tanjo tanje Yakob te-kinye ndana tukunu nu ndek Yakob tuku manunsu katna le supikina. ²⁶ Tanjana le tanjo ta nu Yakob sana: Mafete le ye kusreya le ka ngina le Yakob nu ndek sana: Ne ye nyaro sa ta ye ne kusrenamngit ngina. ²⁷ Tanjakina le tanjo ta nu Yakob kusnana: Ne tuku nyu ima ngina le ye Yakobnge ngina le ²⁸ tanjo ta nu sana: Ne tuku nyu Yakob kuga. Ne tuku nyu kitek Israelnge. Ne Kuate ndonj tanjo kame ndonj mata ne sangri munju tumka minna ta ne buk nane kile-ibenjkina tukunu ne tuku nyu kitek Israel ^I ngina.

²⁹ Kile Yakob nu tanjo ta kusnana: Ata. Ne tuku nyu ima ngina le tanjo ta nu sana: Ne ndanam ye tuku nyu kila palmbim sakate ngina. Tanjakina sulumba nu Yakob nyaro tuna. ³⁰ Tanjana le Yakob nu sakina: i ^{II} Ye Kuate tuku tumail pasi kanjerit ta ye kume ndakit ngina. Ta tuku nu ma ta nyunu Peniel ngina.

³¹ Maratukuk nu Peniel ma ta kusremba nu grisemka gitmba kumba minna le ki prona.

³² Tanjo ta nu Yakob tuku manunsu katna le supikina. Ta tuku kile nane Israel mbal aganjmor manunsunu nda nyade tuku.

Yakob nu aba nuje te-silikina

33 Kile Esau nu nuje piro tanjo 400 ta ndonj ilm-ba minna le Yakob nu nane kanjerka nuje kiyo kat nuje kilmba walna sulumba afu Lea tumba afu Rahel tumba afu nuje piro pino ar ta nikina. ² Tanjamba nu piro pino ar ta nakile kiyo kat nakile ndonj tumailamnge kile-tidingina le tinginaig. Tinginaig le kile Yakob nu Lea kiyo kat nuje ndonj piro pino ar ta ngumnemnge kile-tidingina le tinginaig. Nane ngumnemnge manj Rahel nale Yosef ndonj kile-tidingina le tinginaig. ³ Tanjamba Yakob nu nane kusreka kina ka aba nuje tuku tumailamnge truk kam 7-na le ⁴ Esau nu pinderka nu sota kina sulumba Yakob bagailmba mumuna. Tanjamba nale munju malmbimalkinaik.

⁵ Kile Esau ndek mambimba pino kame kiyo kame ta kanjerka mambo nuje kusnana: Te ima kate tuku kuasmbi ne ndonj prowaig ngina le Yakob nu sana: O aba, te yije kuasmbi. Kuate nu ye tur mayeyina sulumba kiyo kame te njakmba ye sina ngina. ⁶ Tanjakina le nuje piro pino ar ta nakile kiyo kame kilmba pro Esau tugumnge lokinaig. ⁷ Lokinaig le kile Lea ndek nuje kiyo kat nuje ndonj nane dubika pro Esau tugumnge lokinaig le Yosef nale Rahel ndonj nale ndek nane dubika pro Esau tugumnge lokinaik. ⁸ Tanjanaig le nu mambo nuje kusnana: Kuasmbi ambonja ye tugum prowaig ta ndanam tuku ngina le mambo nuje nu sana: Ye ne tuku wamdus te-ibenjam tuku nane kukuningit le ne sota kagig ngina le ⁹ aba nuje nu sana: O aba, ye mata aganj ndende sunjgomba njak. Aganj ndende ta njakmba nanje minwaig ngina le ¹⁰ mambo

nuje nu sana: Kuga. Sile gulab mayewik nga idusmba ndeta ne aganj ndende te njakmba kila. Ne manj ye ndonj gulab mayewik tukunu ne tuku tumail pasi kanjeret ta Kuate tuku tumail pasi kanjeranu suk.

¹¹ Aganj ndende ne tanmbim tuku kilmba prowit te ne kila. Kuate nu ye tur mayeyina le ye aganj ndende sunjgomba njak minet ngina. Tanjamba Yakob nu aba nuje sarsarmba pasa sangrinu sana le nu aganj ndende ta kilna.

¹² Kile Esau nu sakina: Kile sine kab. Ye ambonja kangit ngina le ¹³ mambo nuje nu sana: Kiyo kame te sangri kugatok ta ne kila. Sipsip makau afu mata fat njak njak. Sine aganjmor ta mara ndindo mbolnge sunjgomba sisilanijebe ta nane njakmba kume suluwamnggaig. ¹⁴ Ne ambonja sila le ye gitmba aganjmor kiyo kame te njakmba kilmba ne dubinamngit. Tanjamba ye Edomnge ne manj te-silikamngit ngina. ¹⁵ Tanjakina le aba nuje ndek sakina: Tanjamba ndeta ye yije piro tanjo afu ne ndonj kusreki ngina le Yakob nu lafumba sana: Kuga. Ye maye. Ne nane njakmba kilmba kaye ngina.

¹⁶ Tanjakina le ki ait ta mbolnge Esau nu manj tinga luka Edom kilke mbol kina le ¹⁷ Yakob nu Sukot kilke mbol kina sulumba nuje wande pilmba aganjmor tuku baibai afu turmba patikina. Ta tuku nu ma ta nyunu Sukot ^{III} ngina. ¹⁸ Yakob nu Mesopotamia kilke kusremba ndinngge piti ande te-sili ndaka Sehem tumbranj Kanan kilke mbolnge prona sulumba tumbranj sunjo ta tugumnge nuje baibai patike likina. ¹⁹ Nu silwa ndametin sorj 10 tambu nuje baibai patike likina kilke ta Sehem mam nuje Hamor tuku kiyo kat nuje tugumnge piyana. ²⁰ Tanjamba nu tanje ndame turngga atraukam tuku pa lanlan ande wakeina sulumba pa lanlan ta Israel Mbara tuku nyu tumba El ngina.

Sehem nu Dina biye timba tumba totona

34 Mara ande Yakob le Lea tuku kulim Dina nu tinga Kanan pino afu kanjerkam kina. ² Kilke ta tuku gabat sunjo ta nyunu Hamor. Hamor nu Hiwinu tanjo.

Dina nu ma ta mbol prona le Hamor kiyo nuje Sehem nu Dina kanjermba biye timba tumba totona. ³ Tanjamba nu kulim ta tuku nzali mayena sulumba nu Dina pinonu tam tuku wamdus sunjo tumba nu tuwa nga sarsarmba sangri tingina sulumba ⁴ nu nuje mam nuje sota kumba sana: Mam, ne kulim ta ye tuku pinonu ta ngina.

⁵ Yakob nu Dina kiko manjau tina ta nu buk isna ta nu tuku kiyo kat nuje nane aganjmor kulatkam tuku ma ande mbol kinaig tukunu Yakob nu nane ndo tairnga minna. ⁶ Tanjamba minna le Sehem nu mam nuje Hamor ndonj Yakob ndonj pasatam pronaik le ⁷ ait ndui ta mbolnge ndo Yakob tuku kiyo kat nuje mata luka pronaig. Sehem nu Israel mbal mbolnge manjau njayonu kumba Yakob tuku kulim nuje biye timba tumba

I *Israel nyu ta tugunu: Kuate ndonj sangri munju tumkam tuku*
II *Peniel nyu ta tugunu: Kuate tuku tumail pasi*

III *Sukot nyu ta tugunu Baibai*

totona ta nane ismba wamdus njaigonginaig sulumba gubra mageningina.

⁸ Kile Hamor nu Yakob sana: Yiŋe kiŋo Sehem nu kulim naŋe tuku nzali sunŋo ŋak. Ne kulim naŋe ta ye tuku kiŋo tambim kumuŋ e? ⁹ Sine wamdus ulendika kulim kame kiŋo kame nane muŋgu kile-kile kuwaig. ¹⁰ Taŋamba tane kilke te mbolŋge minap sulumba ma aŋiŋge minam ŋga idusmba ndeta ka taŋge minmba agaŋ afu piyawam ŋak ndeta piyawap sulumba agaŋ ndende afu kilap ta taŋgine minmba minwaig ŋgina. ¹¹ Taŋakina le Sehem nu ndek Dina mam nuŋe leu kat nuŋe teŋenmba saniŋgina: Tane ye mbolŋge maŋau mayenu kap le ame agaŋ kilam ŋga idusap ta tane tiŋgamŋgit. ¹² Tane ame piya kilam ŋga idusde ta ye sayap. Kulim ta tuku piya mata sunŋokanu mbolŋge madiwap. Tane taŋgine kulim ye sap le tane ame piya kilam sakap ta tane tiŋgamŋgit ŋgina.

¹³ Sehem nu kulim naŋgine Dina kiko maŋau tuna tukunu Yakob tuku kiŋo kat nuŋe nane Sehem le mam nuŋe Hamor yabrinikmba sanikinaik: ¹⁴ Taŋgo ŋgaro pike ndakanu ta nu sine tuku kulim te nda. Wam ta sine mbolŋge kiko ŋak. ¹⁵ Sine buk taŋgo ŋakmba tuku ŋgaro pike likigeŋ. Tane taŋamba ndo taŋgo ŋakmba tuku ŋgaro pike likap ta sine siŋgine kulim ta sertingamŋgig. ¹⁶ Tane taŋawap le sine muŋgu kile-kile kube sulumba tane ndoŋ sine tugu ndindo taŋaŋ ulendika minbe. ¹⁷ Tane wam sakeg te kam mbulap ndeta sine siŋgine kulim tumba ma tugu te kusrewamŋgig ŋginaig le ¹⁸ Hamor le kiŋo nuŋe Sehem nale pasa ta ismba maye ŋginaik.

¹⁹ Taŋgo mo ta nu nu nuŋe kuasmbi ŋgamukŋge taŋgo sunŋo nyu ŋak minna. Nu Yakob kulim nuŋe tuku nzali mayena tukunu nu dal ndaka nuŋe mbal kila saniŋgam kina.

²⁰ Hamor nale kiŋo nuŋe Sehem ndoŋ nale kinaik ka nakile tumbraŋ tuku fonde malaŋga tugum promba nakile mbal maŋgurka minnaig ta saniŋginaig: ²¹ Taŋgo kame ta sine ndoŋ gulab mayenu. Nane sine tuku kilke mbolŋge minwaig sulumba ma ŋakmba mbol kuwaig. Kilke te sunŋokanu sine ŋakmba minam kumuŋ. Sine nane tuku kulim kame kilbe le nane sine tuku kulim kame kilwaig. ²² Nane sine wam ndindo ndo kam tuku sasikaig ta teŋenmba. Sine taŋgo ŋakmba tuku ŋgaro pikam tuku sakaig. Nane buk naŋgine taŋgo kame ta ŋakmba tuku ŋgaro pike likinaig. Sine mata taŋamba kube ta nane sine ŋgamukŋge tugu ndindo taŋaŋ minamŋgig. Nane taŋamba sile sasikaig le iskik. ²³ Sine taŋabe ta nane tuku agaŋmor nane tuku agaŋ ndende ŋakmba sine tuku minamŋgaig. Ta tuku sine wokube le nane sine ŋgamukŋge minwaig ŋginaig le ²⁴ tumbraŋ ta tuku taŋgo ŋakmba nane Hamor le Sehem tuku pasa ta ismba pasa katmba wokinaig sulumba nane taŋgo ta ŋakmba tuku ŋgaro pike likinaig.

²⁵ Mara keŋmba kuganaig le taŋgo kame ŋgaro pike likinaig ta nane ŋgaro rar ŋak minnaig tukunu nane tambik ri ndamba minnaig le Dina tuku leu kat nuŋe ndinok armba Simeon nale Levi ndoŋ nale kame bagi

kilmba tumbraŋ ta kinaik sulumba taŋgo ta ŋakmba bale far sulunaik. ²⁶ Taŋamba nale Hamor le kiŋo nuŋe Sehem turmba bale farnaik sulumba Sehem tuku wande mbol kumba Dina te-silika tumba kinaik. ²⁷ Taŋanaik le Yakob tuku kiŋo afu nane pro kulim naŋgine kiko maŋau tuna ta lafumba tumbraŋ sunŋo ta tuku gabis agaŋ ndende ŋakmba yomba kilmba kinaig. ²⁸ Nane sipsip makau doŋki tumbraŋ ta tuku agaŋ ndende ŋakmba kilmba ka piro mbolŋge mata agaŋ ndende ŋakmba yomba kilmba kinaig. ²⁹ Taŋamba nane tumbraŋ ta tuku gabis agaŋ ndende ta ŋakmba kilmba kiŋo kame fonŋon pino kame ta ŋakmba turmba kilmba kinaig.

³⁰ Taŋanaig le Yakob nu ndek Simeon nale Levi sanikina: Kile Kanan mbal Peris mbal kilke te tuku taŋgo ŋakmba nane ye kasuryamŋgaig. Ye mata piro taŋgo sunŋomba kuga. Nane ŋakmba ulendika pro ye ndoŋ kame bumba sine ŋakmba bale farsingamŋgaig ŋgina le ³¹ nale ndek sakinaik: Taŋgo ta nu sine tuku kulim ma ŋgamukok pino taŋaŋ ŋga idusmba nu biye timba tumba totona. Maŋau ta sine mapewam kumuŋ kuga ŋginaik.

Kuate nu Yakob Betelŋge nyaro tuna

35 Kile Kuate nu Yakob sana: Ne tiŋga Betel kaye sulumba kumba ka taŋge mina. Taŋge mina sulumba ne ndame turŋaŋga ye atraukam tuku pa laŋlaŋ ande wakeiwa. Ye Kuate. Ne aba naŋe Esau kusremba kua kina ait ta mbolŋge ye ne tugum prowen ŋgina. ² Taŋakina le Yakob nu nuŋe kuasmbi nuŋe piro taŋgo ta wam paguka saniŋgina: Tane taŋgine mbara kise ta ŋakmba pitaike likap. Ngarosu purfeŋnu mayok kuwaig le tawi purfeŋnu silikap. ³ Sine ma te kusremba Betel kab kumba ka taŋge ye Kuate atraukam tuku pa laŋlaŋ wakeiwamŋgit. Ye piti sunŋomba ŋak minen le Kuatenŋge ye turyina sulumba ye ma ŋakmba liken ta nu mata ye ndoŋ minna ŋgina.

⁴ Taŋakina le nane mbara kanu saike likinaig ta ŋakmba Yakob kile tunaig sulumba naŋgine kilba sikor ta turmba nu kile tunaig. Taŋanaig le Yakob nu agaŋ ndende ta ŋakmba kilmba Sekem tumbraŋge ail sunŋo ande kumnemŋge ŋguke likina. ⁵ Taŋamba Yakob nane tiŋga ma ta kusrenaig le tumbraŋ sugo ta ŋakmba Kuatenŋge kuru kuru serniŋgina le nane dubi ndakinaig.

⁶ Yakob nu nuŋe taŋgo kuasmbi ŋak ndoŋ kinaig ka Lus tumbraŋ Kanan kilke mbol pronaig. Lus tumbraŋ ta kile Betel ŋgade. ⁷ Tumbraŋ ta prona sulumba Yakob nu Kuate atraukam tuku pa laŋlaŋ ande wakeina sulumba nu buk aba nuŋe tuku kuru-kuruka kua kina le Kuatenŋge nu tugum prona ta idusmba nu ma ta nyunu Betel tuku Mbara ŋgina.

⁸ Nane taŋge minnaig ma ma Rebeka tuku piro pino Debora nu kumna le nane nu tumba ail sunŋo ande Betel patumba minna ta kumnemŋge ŋgukinaig sulumba ail ta nyunu Malmbikam tuku Ail ŋginaig.

⁹ Yakob maŋ luka Mesopotamiŋge prona le Kuate maŋ nu tugum promba nu nyaro tuna sulumba

10 sana: Ne tuku nyu Yakob ta kile ne tuku nyu Israel palmbimnggit ngina. Tanjamba Kuate nu Yakob nyunu Israel tuna. 11 Tanjakina sulumba Kuate nu sana: Ye Kuate Sangri Njajo. Tane kiño kame kile-patikap le ne tuku ndare mbolngge kuasmbi sunngomba mayok kanngagig. Ne gabat sugo kame tuku mbuñ nangine prowamnggat. 12 Ye o buk Abraham le Isak kilke te serniken ta kile ne tanmbimnggit. Ngumnenga naje ndare kame tuku kilke minamnggat ngina. 13 Tanjaka sakina sulumba Kuate nu kusremba kina le 14 Yakob nu ndame sunngo ande tumba Kuate nu Yakob ndon pasatina ma ta mbolngge te-tina sulumba grep kule tumba gurenj butol njak ta turmba tumba ndame ta mbolngge kutuna sulumba 15 ma ta nyunu Betel ngina.

Rahel nu kumna

16 Yakob nuñe kuasmbi ndonj Betel tumbranj kusremba Efrat tumbranj patu ndanaig le Rahel nu kiño te-palmbim tuku ait kumungina le nu ngaro rar torna. 17 Ngaro rar torna le nuñe kulat pinongge nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Nu buk kiño te-palet ngina. 18 Tanjakina le Rahel nu kumam bafuna le nu tuku sangri buk kuganaig le nu kiño ta Ben-Omi^I ngina le mam nuñenge kiño ta Benyamin^{II} ngina. 19 Rahel nu kumna le nane nu tuku mindesinj tumba Efrat tumbranj kambim tuku ndin ta tugumngge ngukinaig. (Kile nane tumbranj ta nyunu Betlehem ngade). 20 Tanjamba Yakob nu ndame ande tumba Rahel ngukinaig ma ta mbolngge te-tina. Ndame ta kile minit. 21 Tanjana sulumba Israel nane tinga kumba ka Eder tumbranj tuku wande kuen njajo ta kusremba bubre tam tuku baibai patika minnaig.

Yakob tuku kiño kame 12

22 Yakob nu kilke ta mbolngge minna le Ruben nu mam nuñe tuku piro pino nyunu Bila ta ndonj kinyna. Tanjana le Yakob nu kiño nuñe wam kina ta ismba nu gubra sunngo tina. 23 Yakob tuku kiño kame ta ulendika 12 minnaig. 23 Piyo nuñe Lea tuku kiño kat nuñe ta tejenmba. Yakob tuku kiño mulum ta nyunu Ruben ande Simeon ande Levi ande Yuda ande Isakar ande Sebulun. 24 Piyo nuñe Rahel tuku kiño ar ta Yosef le Benyamin. 25 Rahel tuku piro pino Bila nuñe kiño ar ta Dan le Naftali. 26 Lea tuku piro pino Zilpa nuñe kiño ar ta Gat le Aser. 27 Kile Yakob nu tinga mam nuñe Isak sota Mamre tumbranj Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe tango tanjanj tanje minnaik.

Isak nu kumna

27 Kile Yakob nu tinga mam nuñe Isak sota Mamre tumbranj Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe tango tanjanj tanje minnaik.

I Ben-Omi nyu ta tugunu: Sina sunngo tuku kiño II Benyamin nyu ta tugunu: Maye minam tuku kiño

28 Isak nu yar 180 kusremba 29 saibo pile mayena sulumba nu kumna le kiño kat nuñe ar ta Esau le Yakobngge nu tumba ngukinaik.

Esau tuku ndare

36 Esau tuku ndare tuturmbe tejenmba kina. Esau tuku mape nyu ande Edom. 2 Esau nu Kanan pino keñmba kilna ta ande Ada ande Oholibama ande Basemat. 3 Ada mam nuñe Elon nu Hitnu. Oholibama mam nuñe Ana wa nuñe Sibeon. Sibeon nu Hiwinu. Basemat nu Ismael tuku kulim nuñe. Leu nuñe Nebayot. 4 Ada nu Elifas te-pilna le Basemat nu Ruel te-pilna le 5 Oholibama nu Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. Esau tuku kiño kame Kanan kilke mbolngge kile-patikina ta tanjamba ndo. 6 Esau le Yakob nale aganjmor sunngomba njak minnaig tukunu kilke nale tuma minnaik ta nale turkam kumuñ kuga. Ta tuku Esau nu pino kat nuñe, kiño kat nuñe, kulim kat nuñe, nuñe wande tuma mbal ta njakmba kilmba nuñe aganjmor nuñe aganj ndende njakmba Kanangge kile likina ta turmba kilmba maib nuñe Yakob kusremba kilke ande mbol kinaig. 8 Tanjamba Esau nu Edom tuku ma taknu ta mbolngge minna. 9 Esau tuku ndare tuturmbe tejenmba kina. Esau nu Edom mbal njakmba tuku mbuñ nangine. 10 Esau piyo nuñe Ada nu kiño ndindo te-pilna ta nyunu Elifas. Elifas nu kiño kame 5 Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenas nane kile-patikina. Elifas tuku piyo nuñe ande nyunu Timna nu kiño ande nyunu Amalek te-pilna. 11 Esau piyo nuñe Basemat nu kiño ande nyunu Ruel te-pilna. Ruel nu kiño bailkamba Nahat Sera Sama Misa nane kile-patikina. 12 Esau piyo nuñe Oholibama nu Sibeon kiño nuñe Ana tuku kulim. Nu kiño keñmba Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. 13 Esau tuku ndare mbolngge kuasmbi afu pronaig ta tejenmba. Esau tuku kiño mulum Elifas nu Teman mbal Omar mbal Sefo mbal Kenas mbal 14 Kora mbal Gatam mbal Amalek mbal ta njakmba tuku mbuñ nangine. Nane njakmba Esau piyo nuñe Ada tuku ndare. 15 Esau tuku kiño nuñe ande Ruel nu Nahat mbal Sera mbal Sama mbal Misa mbal ta njakmba tuku mbuñ nangine. Nane njakmba Esau piyo nuñe Basemat tuku ndare. 16 Esau piyo nuñe Oholibama nu Ana kulim nuñe. Oholibama nu Yeus mbal Yalam mbal Kora mbal ta njakmba tuku mbuñ nangine. 17 Mbal ta njakmba Esau tuku ndare.

Seir tuku ndare

20 Edom kilke tuguk mbal nane buk purka tumbranj mbonj 7 minnaig. Tumbranj mbonj 7 ta tuku mbuñ kat nangine ta njakmba Hornu tango Seir tuku ndare.

Nane tuku nyu nangine ta tenjenmba. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

²² Lotan nu Hori tumbraŋ mboŋ le Hema tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ nangine. Lotan tuku kulim nuŋe nyunu Timna.

²³ Sobal nu Alwan tumbraŋ mboŋ, Manahat tumbraŋ mboŋ, Ebal tumbraŋ mboŋ, Sefo tumbraŋ mboŋ, Onam tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ nangine.

²⁴ Sibeon nu kiŋo armba. Ande nyunu Aia ande Ana. Mara ande Ana nu mam nuŋe tuku doŋki kame kulatka minna sulumba ma baknu mbol tanŋe nu kule mbam paknu kanŋerkina.

²⁵ Ana tuku kiŋo nuŋe nyunu Dison. Dison nu Hemdan tumbraŋ mboŋ, Esban tumbraŋ mboŋ, Itran tumbraŋ mboŋ, Keran tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ nangine. Ana tuku kulim nuŋe nyunu Oholibama.

²⁷ Eser nu Bilan tumbraŋ mboŋ, Sawan tumbraŋ mboŋ, Akan tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ nangine.

²⁸ Disan nu Us le Aran tumbraŋ mboŋ tuku mbuŋ nangine.

²⁹ Edom kilke tuku Hor mbal ta tenjenmba. Lotan mbal Sobal mbal Sibeon mbal Ana mbal ³⁰ Dison mbal Eser mbal Disan mbal.

Edom tuku gabat sugo

³¹ Israel mbal nane buk gabat sugo kugatok. Ait ta mbolŋge Edom tuku gabat sugo afu nane Edom kilke kulatkinaig. ³² Gabat sugo dubike likinaig ta tenjenmba.

Beor kiŋo nuŋe Bela nu Dinabanu.

³³ Sera kiŋo nuŋe Yobab nu Bosranu.

³⁴ Husam nu Temannu.

³⁵ Bidad kiŋo nuŋe Hadad nu Awitnu. (Kame sunŋo ande mbolŋge nu Moab kilke mbolŋge Midian mbal ndoŋ kame bumba nane kile-iberŋkina).

³⁶ Samla nu Masrekanu.

³⁷ Saul nu Rehobotnu tanŋo. (Rehobot tumbraŋ ta kule sunŋo ande tugumŋge minna).

³⁸ Akbor kiŋo nuŋe Baal-Hanan.

³⁹ Hadad nu Paunu tanŋo. (Hadad piyo nuŋe nyunu Mehetabel. Mehetabel mam nuŋe nyunu Matred. Matred mam nuŋe nyunu Mesahab).

⁴⁰ Esau nu Edom tumbraŋ mboŋ sunŋomba tuku mbuŋ nangine. Tumbraŋ mboŋ ta tuku nyu nangine ta tenjenmba. Timna, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenas, Teman, Mibsar, ⁴³ Magdiel, Iram. Nangine kilke ta mata tumbraŋ mboŋ ta tuku nyu tinaig.

Yosef nu kiŋatina

37 Yakob nu Kanan kilke mbolŋge minna. O buk mam nuŋe rawe tanŋo tanŋaŋ nu kilke ta mbolŋge minna. ² Yakob nuŋe ndare tuku wam kube ta tenjenmba.

Yosef nu kiŋo mo yar 17 ŋak minmba nu mam nuŋe tuku agaŋmor aba kat nuŋe afu ndoŋ kulatka minnaig. Aba kat nuŋe ta Bila le Zilpa tuku kiŋo kame. (Bila le

Zilpa nale Yakob tuku pino kame). Yosef nu maŋau ŋaigonu aba kat nuŋe ke likanu ta pro mam nuŋe tugumŋge kile-mayokka sawanu.

³ Israel nu saibo pilmba Yosef te-pilna tukunu nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna. Kiŋo kame ŋakmba tuku nzalina ta liningina. Tanjamba Israel nu Yosef tuku tawi kuen wainu kuennu ŋak mindepiye yeki yeki ŋak wakeimba tuna. ⁴ Tanjana le Yosef tuku aba kat nuŋe mam nangine nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna ta kanŋermba nane Yosef kasurnaig sulumba gulab mayenu tanŋaŋ nu ndoŋ pasate ndakinaig.

⁵ Furir ande Yosef nu kiŋatina sulumba mafena le maratukuk tinŋa nu kumba ka aba kat nuŋe kubeu ningina sulumba ⁶ saningina: Tane ye kiŋatit te kubewi le isap. ⁷ Sine ŋakmba wit ndaleke likig ta ye tuku ndale ta tiŋreknu tinŋat le tane tuku ndale ta ye tuku ndale ta laipmba loke likaig le kanŋerkit ngina.

⁸ Tanjakina le aba kat nuŋe ndek nu kusnanaig: Ne iduste nenge ndo gabat sunŋo mina le sine ŋakmba ne kumnemŋge minbe ŋga iduste e nginaig. Tanjamba nane Yosef kiŋatina pasa ta tuku nane gubra lato sunŋomba tumba nu kasur mayenaig.

⁹ Ngumnengga Yosef nu maŋ kiŋatina sulumba aba kat nuŋe tugumŋge maŋ kiŋa ta kubeu niŋmba saningina: Ye maŋ kiŋatit sulumba ki tambun mbai 11 ŋakmba ye tugumŋge lokaig le ye kanŋerkit ngina. ¹⁰ Tanjamba nu kumba ka kiŋa ta mam nuŋe ndoŋ ma ta sakina le mam nuŋenŋe nu sigair-sigairmba kusnana: Anikok kiŋa tanŋaŋ. Ne iduste ye, ina naŋe, aba kat naŋe sine ŋakmba ne tugumŋge lokamngig ngga iduste e ngina.

¹¹ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane Yosef ndoŋ tironaig. Mam nuŋe nu Yosef tuku kiŋa ta idus timba minna.

Nane Yosef piyanaig le tumba Isip kinaig

¹² Mara ande Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane agaŋmor kulatkam tuku Sekem tumbraŋ kinaig.

¹³ Tanjanaig le Israel nu kiŋo nuŋe Yosef sana: Ne kaye sulumba kumba ka Sekemŋge aba kat naŋe agaŋmor kulatkade ta kanŋerka ngina le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kanŋit ngina le ¹⁴ Israel nu ndek sana: Ne kaye sulumba aba kat naŋe tuku mine agaŋmor tuku mine kanŋerka nane mage minwaig kande luka promba ye saya le isi ngina. Tanjamba Israel nu Yosef kukulna le nu Hebron ma guton ta kusremba kina ka Sekem tumbraŋ prona. ¹⁵ Pro tanŋe nu kine promba minna le tanŋo andeŋge nu kanŋermba kusnana: Ne ima sota te prote ngina le ¹⁶ nu lafumba sana: Ye yiŋe aba kame sotet. Nane agaŋmor kulatka tembi ndekinaig ngina. Tanjakina sulumba nu ndek tanŋo ta kusnana: Ne nane kanŋerkat e ngina le ¹⁷ tanŋo tanŋe nu sana: Nane buk ma te kusremba Dotan kambim sakinaig le ye isen ngina. Tanjakina le Yosef nu aba kat nuŋe ngumnem dubika kina ka Dotanŋge nane kile-siglikina.

¹⁸ Yosef nu maskenḡge ilm̄ba minna le nane nu kaḡgernaig sulumba Yosef balewam tuku pasa katmba ¹⁹ naḡgine naḡgine sakinaig: Ai si. Kiḡa tugu taḡgo prote si. ²⁰ Kile sine nu balemba mindesiḡ nuḡe tumba kule kugatok sambu ande sinamḡge bukḡgube.

Taḡamba sine teḡenmba mam sabe: Nu agaḡmor ḡguikok andeḡge balemba nyina ḡgube. Taḡamba sine nu tuku kiḡa alonu prowa le kaḡgerbe ḡginaig.

²¹ Nane taḡamba sakinaig ta Ruben nu isendo ka ismba nu Yosef mapewam idusmba nane saningina: Sine nu balemba ²² ake sinaḡ nu tuku ndare kutu ndabe. Ake nu biye timba tumba sambuk teḡge bukḡgube le ma ḡgamu teḡge minwa ḡgina. Ruben nu Yosef turmba maḡ luka mam nuḡe sota kukulam tuku ḡga taḡakina.

²³ Kile Yosef nu aba kat nuḡe tugum ta prona le nane nu biye timba tawi kuen wainu kuenu ḡak ta biymba sambrinaig sulumba ²⁴ nu tumba kumba ka sambu sakina ta sinamḡge bukḡginaig le minna. Sambu ta kule buk parakina tuku. ²⁵ Taḡamba nane isukusmba minnaig le kile ndo Ismael kuasmbi ande Gileadḡge Isip kambim tuku pronaig le kaḡgerkinaig. Nane agaḡ ndende suḡgomba gureḡ magenu afu kilmba kamel mbol patike likinaig.

²⁶ Kile Yuda ndek aba kat nuḡe saningina: Sine Yosef balemba yubengube wam ta mayenu kuga. ²⁷ Sine nu ḡayo sili ndamba nu tumba Ismael mbal prode si nane mbol piyabe. Nu mata sine tuku maib. Sine ndare ndui ta ndo ḡgina. Taḡakina le nane wokinaig le ²⁸ Midian mbal pronaig le nane Yosef sambuk sinam taḡge tumba silwa ndametiḡ soḡ armbambi nane mbolḡge piyanaig le tumba Isip kinaig.

²⁹ Taḡanaig le Ruben nu luka sambu miḡge ta tugum promba mambilna kande Yosef sambu sinam ta mine ndakina le nu nuḡe tawi silikina ta fetfetna sulumba ³⁰ luka mambo kat nuḡe sota kumba saningina: Kiḡo ta siḡge mine ndakate. Ye kile ndaḡamḡgit e ḡgina.

³¹ Taḡakina le nane meme ande tumba balemba Yosef tuku tawi ta tumba meme ndarenu pisnenaig sulumba ³² tawi ta tumba kumba ka mam naḡgine tumnaig sulumba sanaig: Sine agaḡ te-silikig te kiḡo naḡe tuku tawi e ḡginaig le ³³ Yakob nu tawi ta kaḡgermba katesemba sakina: Son. Tawi te nu tuku tawi. Yiḡe kiḡo ta agaḡmor ḡguikok andeḡge balemba make purpurmba nyina ḡgina.

³⁴ Taḡakina sulumba Yakob nu sina suḡgona sulumba nuḡe tawi kat fetfetmba tawi ḡayonu ande tumba silikina. Taḡamba nu ait kuen ḡayo kiḡo nuḡe tuku malmbika minna le ³⁵ nu tuku kiḡo kat nuḡe kulim kat nuḡe nane ḡakmba mam naḡgine wamdus te-iberḡam tuku pronaig ta nu nane ise ndakina sulumba sakina: Ye yiḡe kiḡo tuku ninanka malmbika ma ma kumi sulumba kumanu mbal tuku ma mbolḡge nu ndoḡ minamkik ḡgina. Taḡakina sulumba Yakob nu kiḡo nuḡe Yosef tuku wamdus tatrakina le ninanka minna.

³⁶ Yakob nu kiḡo nuḡe tuku ninanka minna le Midian mbal ta nane Yosef tumba pro Isipḡge taḡgo ande

nyunu Potifar nu mbol piyanaig. Potifar nu Farao tuku gabat suḡgo ande. Nu Farao tuku wande kulatkanu gabat minna.

Yuda le Tamar tuku wam kube

38 Ait ta mbolḡge Yuda nu aba kat nuḡe kusreka Adulamnu taḡgo ande nyunu Hira sota kumba nu ndoḡ minnaik. ² Minnaik ma ma nu Kanan kulim ande kaḡgermba pinonu tina. Pino ta mam nuḡe nyunu Sua.

³ Minnaig ma ma pino ta nu fuḡgul ḡakna sulumba Yuda tuku kiḡo ande te-pilmba nyunu Er ḡgina.

⁴ Taḡamba nu maḡ fuḡgul ḡakna sulumba kiḡo ande te-pilmba nyunu Onan ḡgina. ⁵ Nu maḡ lato fuḡgul ḡakna sulumba kiḡo ande nyunu Sela te-pilna. Yuda nu Kesibḡge minna le piyo nuḡe kiḡo ta te-pilna.

⁶ Er nu suḡgokina le mam nuḡe Yuda nu kiḡo nuḡe mulum ta tuku pino ande nyunu Tamar tumba tuna.

⁷ Er tuku mine ḡayonu ta Suḡgo nu kaḡgermba ndagarina le Suḡgoḡge nu balena le kumna. ⁸ Taḡana le Yuda nu kiḡo nuḡe Onan sana: Ne kumba ka siḡgine maḡau ta dubimba aba naḡe tuku pino pinonu tumba nu ndoḡ kinya le aba naḡe tuku kiḡo te-pilwa ḡgina.

⁹ Taḡakina le Onan nu kiḡo ta ye tuku kiḡo kuga ḡga idusna sulumba pino ta aba nuḡe tuku kiḡo ande nda te-pilwa ḡga nu pino ta ndoḡ kinyamba nuḡe minde kule ta ake kilke mbolḡge kutuna. ¹⁰ Taḡana le Suḡgo nu maḡau ta kaḡgermba nu gare ndana le nu mata balena le kumna. ¹¹ Taḡana le Yuda nu rukan nuḡe Tamar sana: Ne luka mam naḡe sota kaye sulumba pino kuembol taḡaḡ mina le yiḡe kiḡo Sela nu suḡgokuwa le ne tini ḡgina. Sela nu mata kumat ḡga mam nuḡe nu taḡakina. Taḡakina le Tamar nu luka mam nuḡe sota kina.

¹² Taḡamba minnaig ma ma Yuda piyo nuḡe kumna. Nu tuku kuamel kugana le Yuda ndek nuḡe Adulamnu gulab Hira ndoḡ nuḡe sipsip ḡguenu kugerkam Timna tumbraḡ kinaik. ¹³ Taḡanaik le taḡgo ande pro Tamar sana: Rukan naḡe sipsip ḡguenu kugerkam tuku Timna ket ḡgina.

¹⁴ Yuda tuku kiḡo ḡgrimbik ta buk suḡgokina ta Yuda nu kiḡo ta ḡgailka Tamar nda tuna. Ta tuku Tamar nu kuembol tawi o buk silikina ta paska tawi kitek silika tumail pasi tawimbi soḡgina sulumba kumba ka Timna kambim tuku ndin Enaim tumbraḡ tuku fonde malaḡga ta tugumḡge minyok minna. ¹⁵ Pino ta tumail pasi soḡgina le Yuda nu kaḡgermba ndin ḡgamukok pino ande ḡga idusmba ¹⁶ nu tugum ndin dabil inum kumba pino ta rukan nuḡe ta katese ndamba sana: Ye ne ndoḡ kinyamḡgit ḡgina le nu ndek sakina: Ne ame agaḡ ye samḡgat ḡgina. ¹⁷ Taḡakina le nu sakina: Ye yiḡe meme fatnu inum tumba taḡgo ande tuwi le tumba ilm̄ba ne tanmbimḡgat ḡgina le nu sakina: Ta maye. Naḡe agaḡ inum ye sa le meme fatnu ta prowa le naḡe agaḡ ta maḡ luka tini ḡgina le ¹⁸ Yuda nu kusnana: Ye ame agaḡ ne tini ḡgina le nu sakina: Naḡe sikor muli ḡak naḡe ndumndum ta turmba ye sa ḡgina le nu agaḡ ndende ta pino ta kile tuna. Taḡamba nu nu

ndonj kinyana le nu kiyo konna. ¹⁹ Tanjamba Tamar nu luka nuje tumbranj kina sulumba tumail pasi songina tawi ta paska kuembol tawi manj silikina.

²⁰ Kile Yuda nu gulab nuje Hira kukulna le meme ande pino ta tambim tuku tumba kina ta nu pino ta kanjer ndana sulumba aganj ndende pino ta kilna ta mata luka kile ndakina. ²¹ Tanjamba nu tumbranj ta tuku tanjo afu kanjerka kusnaningina: Pino ande ndin tenge minyok minna ta kile ani tanje minit ngina kande nane nu sanaig: i ... Pino ande ndin tenge mine ndakate nginaig. ²² Tanjamba sanaig le Hira nu luka Yuda tugum kumba sana: Ye pino ta te-sili ndakit. Tumbranj ta tuku tanjo kame nane pino ande kanjer ndanaig nga sakaig ngina le ²³ Yuda nu ndek sakina: Tanjo kame sine nzumilsinbekaij nga aganj ndende ta nuje kilwa ngina. Nu nuje piya ye tambim tuku sakit ta ne nu te-sili ndakat ngina.

²⁴ Tanjamba minnaig ma ma tambun kenjmba kinaig le nane afu pro Yuda sanaig: Rugan nanje Tamar nu fare-farekina sulumba kile nu fungul njak minit nginaig le Yuda ndek nane saningina: Tane kumba ka pino ta tumba te-kilimba pambi piyap le kumwa ngina.

²⁵ Nane nu tumba te-kilimam bafunaig le Tamar nu pino ande kukulna le rugan nuje Yuda sota kumba sana: Rugan nanje tejenmba sakate. Tanjo nu fungul ye sina ta nu tuku aganj ndende noten. Ne sikor muli njak te ndumndum te turmba kanjerka nga sakate ngina. ²⁶ Tanjakina le Yuda nu aganj ndende ta kanjerka katesena sulumba sakina: Pino ta nu son sakate. Ye mbaren. Ye yiye kiyo Sela nu tambim tuku ta tuwe ndaken ngina. Tanjamba Yuda nu manj Tamar ndonj kinye ndakina.

²⁷ Tamar nu kiyo te-palmbim tuku ait kumungina le nu kiyo armba kile-patikam tuku ngaro kamusna. ²⁸ Nu kutumba minna le kiyo ande tuku wai prona le kulat pino tanje wai ta tumba muli ande gurgur wai mbol kusna sulumba sakina: Te ta mulum ngina kande ²⁹ kiyo ta wai te-lukina le kiyo inum ta amborjga prona. Tanjana le kulat pino ta nu sakina: Ne sonndo sambrimba prote ngina. Ta tuku nane kiyo ta nyunu Peres ^I nginaig. ³⁰ Tanjakinaig le maib nuje wainu muli gurgur njak ta prona le nyunu Sera ^{II} nginaig.

Yosef nu Potifar tuku piro tanjo minna

39 Ismael mbal nane Yosef tumba Isip pronaig le Isipnu tanjo Potifar nu Isip tuku gabat sunjo kumnemnje nuje wande kulatkade mbal ta kulatka minna ta nuje Yosef piyamba tina.

² Yosef nu nuje kulat tanjo tuku wandeknje minna le Sunjo nu Yosef sinzarjga le nu tuku mine mayenu ndo mayok kina le ³ nuje kulat tanjo ta nu tuku piro mayenu ta kanjerna sulumba ⁴ nu Yosef tuku garena le Yosef nu nu kumnemnje pirokina. Tanjamba nu nu tuku wande, wande mbolnje aganj ndende, nu tuku tanjo kame ta njakmba Yosef tuku wai mbolnje patikina le nuje nane kulatkina. ⁵ Tanjana le Sunjo nu Isip

I Peres nyu ta tugunu: Sambrimba prote II Sera nyu ta tugunu: Ma tuguramte

tanjo ta tuku aganj njakmba wandeknje piro mbolnje nyaro ningina le mine mayemba minnaig. ⁶ Tanjamba Yosefnje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minna le nuje kulat tanjo ta nu nuje aganj ndende ta tuku idus ndana. Nu isukusam tuku ta ndo idusmba minna.

Yosef tuku ngarosu tumail pasi maditaknu ndo. ⁷ Mara ande Potifar piyo nuje nu Yosef kanjermba am kikonj tingina le Yosef sana: Ne ilmba ye ndonj karpe ngina ta ⁸ nu mbulmba wo ndamba nuje kulat tanjo tuku piyo nuje ta tejenmba sana: Yiye kulat tanjo nu wande te mbolnje aganj ndende njakmba ye tuku wai mbolnje patikina le ye kulatka minet. Nu aganj ande tuku idus ndate. ⁹ Wande te mbolnje tanjo ande ye li ndayate. Aganj inum ye ngail ndayina. Nenge ndo nu tuku piyo nuje ye ne kulat ndaket. Ta tuku ye ndanjmba manjau njayonu sunjo te ki? Ye sinjka Kuate tuku minje lukamba une te kam kumu nj kuga ngina. ¹⁰ Pino ta mara mindek Yosef te-saimba minanu ta Yosef nu nda womba nu ndonj minam mbulanu.

¹¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Yosef nu pirokam wandek sinam kina. Ait ta mbolnje piro tanjo ande mine ndakina le ¹² pino ta manj pro Yosef tuku tawi kuennu silikina ta pakarka biymba sana: Sile karpe ngina kande Yosef nu mbulmba nuje tawi kuen nu ta pino ta tuku wai mbolnje kusremba kua ka mayok kina. ¹³ Tanjana le pino ta tawi kuen nu tuku wai mbolnje kusrena ta kanjermba ¹⁴ nuje piro tanjo kame wike lika saningina: Ai te. Hibru tanjo ta sine kiko pilesingam tuku sine tugum prona. Nu ye ndonj minam tuku ye tugum prowat le ye sungomba witiwit le ¹⁵ nu ye tuku wi ismba tawi kusremba kua ka mayok ket ngina. ¹⁶ Tanjamba saningmba nu tawi ta pilna le minna.

Tanjo nuje luka prona le ¹⁷ nu wam kubeu tumba sana: Ne Hibru tanjo tumba sine tugum prona ta nu ye kiko pileyam tuku ye tugum prowat le ¹⁸ sungomba witiwit le ismba nu tawi kusremba kua ka mayok ket nga sana le ¹⁹ Yosef tuku kulat tanjo nu piyo nuje tuku pasa ta ismba gubra mayena le ²⁰ nu Yosef mulinjumba wandeknje pilna le minna. Muli wande ta Farao tuku tanjo mulinj kilanu le nane kilmba wandek sinam tanje patikanu le minanu.

²¹ Yosef nu muli wandek sinam tanje minna le Sunjo nu mara mindek nu sinzarjmba nyaro mayenu tambinu. Ta tuku muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef tuku garena le ²² mulinj kilanu tanjo njakmba nu tuku wai mbolnje patikina le nu piro njakmba kulatka minna. ²³ Sunjo nu Yosef sinzarjga tukunu muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef aganj ndende kulatkina ta nu idus ndaningina. Aganj ndende njakmba nu kulatkina ta mine magenaig.

Yosef nu kiya tugu kukliningina

40 Mara afu kuganaig le Isip tuku gabat sunjo tuku grep kule kulatkanu gabat nale bret pasokanu gabat ndonj nale nakile gabat sunjo Farao tugumnje manjau ande mbarnaik le ² Farao nu piro

gabab ar ta tuku gubra sunjo tina sulumba ³ nale mulij kilmba kame gabab tuku wandeknje patikina le minnaik. Yosef nu mata muli wande ndui ta sinamnje minna. ⁴ Tanjamba minnaig ma ma kame gabab sunjo ta Yosef nale tuku kulat tanjo minwa nga madina.

⁵ Furir ait ande Farao tuku bret pasokanu gabab nale grep kule kulatkanu gabab ndonj nale kinjatinaik ta kinja ta tugunu yimyam. ⁶ Mafena le maratukuk Yosef nu nale tugum prona le nale wamdus sulumba minnaik le nu katesemba ⁷ nale kusnanikina: Tale ndanjam tumail pasi kume ngurngurka minik ngina le ⁸ nale ndek sanaik: Sile kinjatik ta andenje sile tuku kinja tugu ta biteknjam tuku mine ndakate nginaik. Tanjakinaik le Yosef ndek nale sanikina: Kuatenje ndo nu sine tuku kinja tugu biteknjam kumu. Tane ye ndonj kubewap le ye isi ngina le ⁹ grep kule kulatkanu gabab ta nu nunje kinjatina ta ndek Yosef kubeu tuna sulumba sana: Ye kinjatumba grep muli ande ye tugumnje minnat le kanjerit. ¹⁰ Grep muli ta wainu kenjmba. Nu pitik ndo nzumba silo promba alonu mayok ka pitik ndo manderke suluwaig le kanjerkit. ¹¹ Tanjamba ye ndek Farao tuku murko biye njak grep muli alonu afu kilmba waimbi piske likit le kulenu murko sinam ket le murko njak tumba ka Farao tuwit nga Yosef sana.

¹² Tanjaka sana le Yosef nu ismba sakina: Ne tuku kinja tugunu ta tenjemba. Grep muli wainu kenjmba kanjerkit ta mara kenjmba tuku. ¹³ Mara kenjmba ta kuwaig le Farao nu ne manj te-luka tamngat. Tanjamba nu ne manj nanje piro mbolnje palmbimngat. Tanjawa le ne buk Farao tuku grep kule murko njak Farao tumba minna ta ne manj piro ta kamngat. ¹⁴ Ta tuku ne isa. Ne tanjamba mine mayewa sulumba ye idusyumba minna. Ne ye tuku nga Farao sawa le ye muli wandek sinam tenje minet ta ye te-kilimyuwa. ¹⁵ O buk nane ye Hibru mbal tuku kilke mbolnje ye sanzal tanjo tanjan kuayar tumba te pronaig. Ye Isip kilke te mbolnje minen ta ye manjau ande mbar ndawen. Nane ye ake sinanj mulijntumba wande te sinamnje pilnaig le ye minet ngina.

¹⁶ Tanjakina le bret pasokanu gabab ta kinja tugunu mayenu ta ismba nu suk ndek Yosef sana: Ye mata kinja ande tit ta tenjemba. Ye sambe kenjmba kilmba babokit ta sinamnje bret yeki yeki sambe ta liganu njak. ¹⁷ Sambe kenjnu mbolmba babowit ta Farao tuku bret kikonjo fonfon yeki yeki minaig le sar umanjje pro nye suglukaig le kanjerkit ngina.

¹⁸ Tanjakina le Yosef nu kinja ta isna sulumba sana: Kinja ta tugunu tenjemba. Sambe kenjmba ta mara kenjmba tanjan. ¹⁹ Mara kenjmba kugawaig le Farao ne tumba te-kilimnuwa le nane ne tuku njinfok kat puramngag. Tanjawaig sulumba ne tuku mindesinj ta tumba ail darok ande mbolnje taikuwaig le sar umanjje pro ne tuku ndem paska nyamngag ngina.

²⁰ Mara kenjmba kuganaig le Farao te-pilna tuku pagumba nye sunjo ait ta mbolnje nu nunje gabab kame ta njakmba wike likina. Tanjamba nu mulij kilanu tanjo ar ta turmba kile-kilimka nunje gabab kame tumailamnje kile-tidjngina sulumba ²¹ nu grep kule ku-

latkanu gabab ta manj luka tumba nunje piro mbolnje pilna sulumba ²² bret pasokanu gabab ta ndo tumba nunje kame mbal ninjina le nanenje nu tuku njinfok kat purnaig le kumna. Yosef nu nale tuku kinja tugu kuklinjngina ta tanjamba ndo kumungina. ²³ Tanjana le grep kule kulatkanu gabab ta nu Yosef idus ndamba ndo gilai mayena.

Yosef nu Farao tuku kinja tugu kukliwe tuna

41 Bret pasokanu gabab ta balenaig le yar armba kinaig le Farao nu kinjatina sulumba nu Nail kule make mbinge tij minna. ² Nu tanje tij minna le makau butuknu ⁷ kule sinam tanje pronaig sulumba pibi nyumba minnaig le kanjerkina. ³ Kanjerka minna le makau nzironjsu prowanu ⁷ kule sinam tanje pronaig sulumba kuasmbi ambonga prona ta tugumnje kule make mbinge tinginaig. ⁴ Tanjamba makau nzironjsu prowanu kame tanje makau butuknu ta kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu birteknja abongina.

⁵ Tanjamba nu manj kinyana sulumba manj lato kinjatumba wit tugu ndindo ta mbolnje alonu ⁷ kanjerkina. Nane alonu tiknganu magekinaig. ⁶ Wit tugu ndui ta mbolnje manj alonu ⁷ pronaig ta nane alo pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunge fruunjngina tuku. ⁷ Tanjamba wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kile-ninke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu abonga kinjatina ta idusmba minna.

⁸ Mafena le nu kinja ta tuku wamdus sulumba minna. Tanjamba nu Isipnu kila tanjo kagmaikanu mbal ta njakmba wike likina le nane promba manjurkinaig le nu ndek kinja kilna ta kubeu ninjina ta ande nu kinja ta tugunu kukliwam tuku mine ndakina.

⁹ Tanjamba minnaig le grep kule kulatkanu gabab ta nu ndek Farao sana: Kile ye mbaren ta ne ndonj sanungit. ¹⁰ O buk ne tuku piro tanjo ar sile bret pasokanu gabab ndonj ne sile tuku gubra tina sulumba ne sile mulij kilmba ka kame gabab tuku wandeknje patikina le sile minker. ¹¹ Tanje minker sulumba furir ande mbolnje sile kinjatiker. Kinjatiker ta tugunu yimyam. ¹² Hibru tanjo mbanzo ande nu kame gabab tuku piro tanjo nu sile njak minna le sile kinjatiker ta nu kubeu tukenj le nunje kinja tugunu kuklinjmba sasikina. ¹³ Sasikina ta kumumba mayok kina. Ne ye luka tina sulumba yije piro mbolnje pilna. Bret pasokanu gabab ta ne tumba njinfok kuerka ail mbolnje taikina ngina.

¹⁴ Tanjakina le Farao ndek tanjo afu kukulnjngina le nane pitik ndo kinaig ka muli wandek sinamnje Yosef te-mayoknaig. Tanjanaig le Yosef ndek gigloka tawi mayenu tinjmba Farao tugum prona. ¹⁵ Prona le Farao ndek nu sana: Ye kinja ande ten ta tanjo njakmba nane kinja tugunu biteknjam kumu. Kuga le tanjo ande tenjemba ye sayat: Ne kinja ismba ta ne tugunu biteknjam kumu ngat le ye isit ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yosef ndek sakina: O tanjo sunjo, yenje kumu. Kuga. Kuate nunje ndo ne tuku kinja tugu bitek mayewam kumu ngina le ¹⁷ Farao nu sana: Ye kinjat-

en ta tenjenmba. Ye Nail kule make mbinge tij minen le ¹⁸ makau butuknu 7 kule sinam tanje promba kule make mbinge pibi nyumba minnaig le kanjerken. ¹⁹ Ngumnennga maŋ makau 7 nzironŋsu prowanu kule sinam tanje pronaig. Ye buk Isip ma te mbolŋge makau taŋaŋ ande kanjer ndawen. ²⁰ Makau nzironŋsu prowanu tanje ndek makau butuknu ta ŋakmba kile-ŋinkinaig. ²¹ Nane kile-ŋinkinaig ta nane ndanyanu sukmba nane nzironŋsu prowanu taŋamba ndo minmba minnaig. Taŋamba kanjerken sulumba ye aboŋgen. ²² Kile ye maŋ kinyen sulumba maŋ kiŋaten. Ye wit tugu ndindo mbolŋge alonu 7 kanjerken ta alonu sugokanu tikŋganu. ²³ Tugu ndui ta mbolŋge maŋ alonu 7 pronaig ta alonu pirik-parak ndo ma paknu tuku burenunŋge fruŋŋiŋgina tuku. ²⁴ Kile wit alo pirik-parak tanje wit alo tikŋganu ta ŋakmba kilmba kile-ŋinke suglukinaig. Ye taŋamba kanjerken sulumba kiŋa ta kagmaikade mbal saniŋgen ta nane ŋga-mukŋge ande kiŋa tugunu kuklimba sa ndayina ŋgina. ²⁵ Taŋaka sakina le Yosef ndek Farao sana: Kiŋa arma ba ta tugunu ndindo ndo. Kuate nu maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁶ Makau butuknu 7 ta yar 7 taŋaŋ. Wit alo tikŋganu 7 ta mata yar 7 taŋaŋ. Kiŋa ar ta tugunu ndui ta ndo. ²⁷ Makau 7 nzironŋsu prowanu ngumnennga pronaig le wit alonu pirik-parak ndo 7 bubre paknunŋge fruŋŋiŋge likina tuku ta tenjenmba. Yar 7 guba sunŋgo tuku ait prowamŋgat. ²⁸ Ye buk ne sanit taŋamba ndo Kuate maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁹ Yar 7 ta sinamŋge Isip kilke te mbolŋge nyamaganŋge ndo kumunŋgamŋgat. ³⁰ Yar 7 ta kugawaig le maŋ yar 7 guba sunŋgo prowamŋgat. Isip kilke ŋakmba gubak minwaig sulumba nyamaganŋ ŋak ait ta iduse nda. Nane gilainŋgamŋgaig. Guba ait sunŋgonŋge kilke tugu te ŋayo siliwamŋgat. ³¹ Guba ait ta sonndo ait ŋayonu tukunu taŋgo pino nane maro sunŋgo te-silikuwaig sulumba nyamaganŋ ŋak ait ta iduse nda. ³² Kuate nu o buk wam ta kam tuku wamdus kuyarki-na. Nu siŋka maŋau ta kamŋgat. Ta tuku ne kiŋa ta tam arna. Mine minemba Kuate nu wam kame ta kilemayokkamŋgat. ³³ Ta tuku ne taŋgo ande wamdus kuyar mayenu ŋak te-silika le nunŋge Isip ma tugu te ŋakmba kulatkuwa. ³⁴ Gabat kame afu turmba madinaŋga le nane yar 7 nyamaganŋ sunŋgomba ŋak ta sinamŋge nane Isip mbal tuku nyamaganŋ ŋakmba walmba patike likuwaig. Bailkamba taŋgo pino nyam tuku ndindo minam tuku. ³⁵ Ne gabat kame ta saniŋga le nane yar magenu 7 ta tuku wit ta ŋakmba kilemaŋgurka patikuwaig sulumba kulat magekuwaig. ³⁶ Guba tuku yar 7 ta Isip kilke mbolŋge prowa le Isip taŋgo pino nane nyamaganŋ maŋgurkuwaig ta nyumba nane gubanu kume nda ŋga Farao sana.

Farao nu Yosef tumba Isip tuku gabat sunŋgo pilna

³⁷ Farao nu nunŋge gabat sugo ta ndoŋ pasa ta ismba maye ŋginaig sulumba ³⁸ nu ndek nane saniŋgina: Taŋgo te nu Kuate tuku Guwa ŋak. Sine taŋgo tenjen inum animŋge te-silikube ŋgina.

³⁹ Taŋamba nu ndek Yosef sana: Kuate nu nunŋge miroŋ wam kame te tumnat. Ta tuku taŋgo ande wamdus kuyar mayenu ŋak ne minit taŋaŋ mine ndakate. ⁴⁰ Kile ye ne tumba yiŋe kilke tugu te tuku gabat sunŋgo palmbimŋgit. Yiŋe kuasmbi ŋakmba nane ne tuku miŋge kumnemŋge minamŋgaig. Yenŋe ndo ye gabat sunŋgo minmba nyu ŋak mbolŋge minamŋgit. ⁴¹ Kile ye ne tumba Isip kilke tugu te ŋakmba tuku gabat sunŋgo madinet ŋgina. ⁴² Taŋakina sulumba Farao nu nunŋge waitok yubi ta paska Yosef tuku waitok mbolŋge pilna. (Waitok yubi ta gabat sunŋgo tuku waitok yubi ndo. Farao tuku kuyar ŋak). Taŋamba nu ndek tawi mayenu ande tumba Yosef siluk tuna sulumba kalolai mayenu ande golmbi wakeinaig tuku tumba nu tuku ŋinfok mbolŋge birŋeŋ tuna sulumba ⁴³ nu ndek Farao dubiknu tuku karis mayenu ta tumba Yosef tuna le nu tambi likina. Kame mbal nane ngumbeyumba kumbanŋge sakinaig: Ndin kusrewap o, ndin kusrewap o ŋginaig. Maŋau ta mbolŋge Farao nu Yosef tumba Isip kilke ŋakmba tuku gabat sunŋgo pilna.

⁴⁴ Kile Farao nu ndek Yosef sana: Ye gabat sunŋgo Farao ye ne sanet. Isipnu taŋgo kame nane nangine nzalimbi maŋau afu ke nda. Nane maŋau ande kam idusmba ne kusnanuwaig le ne woka ta nane maŋau ta kamŋgaig ŋgina. ⁴⁵ Taŋamba nu Yosef tuku nyu kitek tuna ta Safenat-Paneya ŋgina sulumba nu pino ande tumba Yosef tuna le tina. Pino ta nyunu Asenat. Mam nunŋge nyunu Potifera. Nu Heliopolis tumbranŋ sunŋgo tuku pris minna. Yosef nu yar 30 ŋak minna sulumba Farao tuku piro tugu pilna. Nu Farao kusremba Isip tuku ma tugu ŋakmba mbol likina.

⁴⁷ Yar magenu 7 ta sinamŋge kilke nyamaganŋge ndo kumunŋgina le ⁴⁸ nu nyamaganŋ ta kilmba tumbranŋ ŋakmba tuku nyamaganŋ wandek sinamŋge patike likina sulumba tumbranŋ mindek sinamŋge wit yeki yeki kile-wandek ke likina. ⁴⁹ Yosef nu wit sunŋgomba maŋgurkina ta burnu kumuŋ kuga piyalŋge fulbul minig taŋaŋ.

⁵⁰ Guba tuku ait ta pro ndamba minna le Yosef piyo nunŋge Asenat nu kiŋo arma kile-patikina. ⁵¹ Taŋana le Yosef ndek sakina: Kuate nu ye sinzaŋyina le ye yiŋe piti ŋakmba yiŋe ndare tuma tuku maŋau ŋaigonu ta ŋakmba gilainŋgen ŋgina. Ta tuku nu nunŋge kiŋo mulum ta nyunu Manase ^I ŋgina. ⁵² Taŋamba nu maŋ lato sakina: Ye kilke piti ten te mbolŋge Kuate nu kiŋo te ye sat ŋgina sulumba kiŋo arnu ta nyunu Efraim ^{II} ŋgina.

⁵³ Kile yar 7 nyamaganŋ ŋak ta kuganaig le ⁵⁴ yar 7 guba tuku ait Yosef tuku pasa kumumba tugu pilna le kilke ŋakmba guba sunŋgo te-silikinaig. Isip kilke mbolŋge ndo nane nyamaganŋ ŋak minnaig.

⁵⁵ Taŋamba minnaig ma ma Isip mbal nane mata guba sunŋgo tinaig sulumba Farao tugum kumba sanaig: Sine nyamaganŋmbi turka ŋginaig le nu ndek nane saniŋgina: Tane Yosef tugum kape le ndanmba satinŋuwa ndeta taŋamba kap ŋgina.

^I Manase nyu ta tugunu: Mbar gilainŋgen ^{II} Efraim nyu ta tugunu: Kiŋo ye sina

⁵⁶ Guba ta kile sungo nyayomba Isip ma tugu nyakmba kumungina le Yosef nu ndek nyamagan wande nyakmba talke likina le Isip mbal nane pro wit piyawe likinaig. ⁵⁷ Kilke nyakmba guba sungo tinaig tukunu kilke tugu nyakmba nane mata wit piyawam tuku Isip kilke mbol Yosef tugum prowe likinaig.

Yosef aba kat nuje wit piyawam Isip kilke mbol kinaig

42 Kile Yakob Isipnge wit minnaig ta isna sulumba nuje kiyo kat nuje saningina: Ndanam sa-ka tane guba tuku ri ndamba ake minig? ² Isipnge wit minig nga sakade le iset. Tane kumba ka afu piyawap. Kuga ta sine gubanu kumamngig ngina. ³ Tanjakina le Yosef tuku aba kat nuje 10 ta tinga wit piyawam tuku Isip kilke mbol kinaig ta ⁴ Yakob nu Yosef tuku mambo nuje ndinok Benyamin piti ande te-silikikat nga nane ndon pilna le ndakina.

⁵ Kananngge guba sungo prona tukunu Israel tuku kiyo kat nuje mbal afu ndon wit piyawam Isip kilke mbol pronaig. ⁶ Yosef nu Isip tuku gabat sungo minna tukunu nuje wit nyakmba kulatka piyamba minna. Ta tuku nuje aba kat nuje nane pro nu tumailamnge dagol tidronga lokinaig le ⁷ Yosef nu nuje aba kat nuje kanjerka katesena sulumba nu ndek nane-naneningmba nernjerka pasa sangrimbi nane kusnaningina: Tane aninge prowaig ngina le nane nu sanaig: Sine Kananngge nyamagan piyawam tuku te prowig nginaig.

⁸ Yosef nu aba kat nuje kateseningina ta nane nu kanjermba wam lislisnaig le ⁹ nu o buk kinatina ta kile idusmba saningina: Tane ma wam katesewam tuku likade. Tumbran ndan ndan nu kame buwam tuku san-gri kuga ta kanjermba likade ngina le ¹⁰ nane nu sanaig: O tango sungo, tanjamba kuga. Sine ne tuku piro tango ndo. Sine nyamagan piyawam prowig.

¹¹ Sine tugu ndindo ndo. Sine ma wam katesewam tuku li ndakeg. Sine yabri pasa sa ndaka son pasa sakeg nginaig kande ¹² Yosef ndek nane saningina: Kuga. Tane sine tuku kilke tugu te ndan ndan nu kame buwam tuku san-gri kuga ta kanjeram prowaig ngina.

¹³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: O tango sungo, sine tango ndindo tuku kutu. Mam nu Kanannu. Sine nyakmba tango 12 ta sine tuku mambo ande kumna. Sine maib fudij kusreger le mam ndon minit nginaig kande ¹⁴ Yosef ndek nane saningina: Ye sakit not ndo. Tane ma wam katesewam tuku likade. ¹⁵ Ye katesewam tuku tane tenenmba tagotingamngit. Ye sonndo Farao tuku nyu mbolnge pasa san-gri pilewet. Tane tuku maib tangine te nda prowa ta tane nyakmba man luka tangine tumbran kine nda. ¹⁶ Tane tuku ande luka kumba ka maib tangine tumba te prowa. Tane afu nyakmba muli wande kape le tane son sakade e ko yabrikade ta ye kanjeramngit. Ye sinjka Farao tuku nyu mbolnge saket. Maib tangine nda prowa ta ye kila tane ma wam katesewam tuku likade ngina. ¹⁷ Nu tanjamba sake denpurmba nane kilmba muli wande sinamnge patikina le ait kenjmba minnaig.

¹⁸ Ait kenju mbolnge Yosef ndek nane saningina: Ye Kuate kumnemnge minmba nu tuku nyu kurauket

tuku. Tane ye tuku minge dubiwap ta tane maye minamngai. ¹⁹ Tane son pasa sakade ndeta tane tuku ande muli wande sinam tenge minwa le tane afu nyakmba tangine wit piyanaig ta kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta ningap. ²⁰ Tanjamba tangine maib tangine fudij ta tumba ye tugum prowap. Tanjawap le ye tane son sakade ta kanjermba ye tane baletinge nda ngina.

²¹ Tanjakina le Yosef aba kat nuje nangine nangine tenenmba sakinaig: Son. Sine sinngine miroj sinngine maib tumba nyayo siliger le nu wamdus fagka sarsarka ye turyap e ngina ta sine ismba nda isanu sukger. Wam ta tuku kile sine piti teg nginaig. ²² Tanjakinaig le Ruben ndek sakina: Ye o buk satingen: Sinngine maib nyayo sili ndawap ngen ta tane ye tuku pasa nda sanaig. Kile ndare ta lafunu piti teg ngina.

²³ Yosef nu nane tuku pasa ta kagmanga minna ta aba kat nuje nane katese ndanaig. Ta ndanam? Yosef nu nane ndon Hibrus pasa ndatina. Nane pasatanu le pasa mbilam tango andenge pasa mbilmba Yosef aba kat nuje saninganu.

²⁴ Kile Yosef nu nane kusreka ka malmbikina. Nu malmbi denpurmba man pro nane ndon pasatumba minna sulumba Simeon madimba aba kat nuje tumailamnge ndaleka kusnaig.

Yosef aba kat nuje luka Kanan kinaig

²⁵ Kile Yosef ndek nane afu wam pagukina le nu tuku pasa dubimba aba kat nuje tuku bek ta wit fuluknye likinaig sulumba nane tuku ndametij mata luka wit bek sinam tange sigrikinaig. Tanjanaig sulumba nyamagan afu ndinngge nyam tuku turmba ninginaig.

²⁶ Tanjanaig le aba kat nuje nane wit piyanaig ta kilmba nangine donki kame mbolnge patikinaig sulumba kinaig kumba ka ²⁷ furirna le kinyanu ma ande mbol promba nane tuku ande nuje donki tuku nyamagan kilam saka nuje bek talka mambilna kande nuje ndametij bek sinam tange minnaig le kanjerkina.

²⁸ Kanjerkina sulumba aba kat nuje wika saningina: Ai te. Ye tuku ndametij luka sigrikaig te ngina. Tanjakina le nane wamdus fulilka kuru-kuruka nangine nangine sakinaig: i ... Kuate nu ame manau sine mbolnge tenenmba kat nginaig.

²⁹ Nane ndek kumba ka Kanan kilke mbol promba mam nangine tugum kinaig sulumba wam nyakmba ta nu kubeu tumba sakinaig: ³⁰ Isip tuku gabat sungo ta nernjerka pasa sangrimbi sine ndon pasatina sulumba tane ma wam katesewam tuku likade ngina le ³¹ sine lafumba sakiger: Sine ma katesewam tuku mbal kuga. Sine son pasa ndo sakeg. ³² Sine tango ndindo tuku kutu. Sine nyakmba tango 12 ta mambo ande kumna le sine tuku maib fudij kile mam ndon Kananngge minit nga sager le ³³ tango ta nu sakina: Tane son sakade e ko kuga ta ye kanjeramngit. Tane ande ye ndon minwa le tane afu nyakmba wit kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta ningap. ³⁴ Tanjamba tangine maib tangine tumba ye tugum prowap le tane ma katesewam tuku mbal kuga tane son pasa sakade ta

ye kanjeramngit. Tane tanjawap le ye tangine aba tangine paska luka tane tingi le tane tenge ndo nyamagan piyamba minap nga sasingina nginaig.

³⁵ Nane tanjamba mam nangine sanaig sulumba nangine bek wit jak ta kutuniŋmba nangine pale fat yimyam ndametiŋ jak jak ta kanjerka mam nangine ndoŋ kuru kuru sungo tinaig sulumba ³⁶ mam nangine ndek saningina: Tane ndanjam saka yiŋe kiŋo kame jakmba kile-ngisikade e? Yosef buk ngisikina. Simeon kile maŋ ngisikat. Kile tane maŋ Benyamin tumba kambim tuku sakade. Ye sonndo piti sunngomba kile-sigliket ngina.

³⁷ Tanjakina le Ruben ndek mam nuŋe sana: O mam, ne isa. Ye Benyamin nda tumba ne tugum luka prowi ndeta ne yiŋe kiŋo ar ta bale fara. Sine kumba yenje Benyamin kulatki sulumba maŋ luka ne tugum prowanngit ngina le ³⁸ Yakob nu sana: Yiŋe kiŋo ta tane ndoŋ kine nda. Aba nuŋe buk kumna. Kile nu nuŋe ndo minit. Nu mata ndinŋe piti ande te-silikikat. Ye buk saibo pilen. Nu kumwa ta tane ye tuku ngamunggal kuerkap le ye wamdus taturkuwa le kumamngit ngina.

Yosef aba kat nuŋe nane Benyamin tumba luka Isip kilke mbol kinaig

43 Kile Kananŋe guba ait ta sunngokina le ² Yakob tuku kuasmbi wit Isipngge kilnaig ta buk nye suglukinaig sulumba Yakobngge kiŋo kat nuŋe kukulningina le maŋ luka nyamagan piyawam tuku Isip kuwaig ngina. ³ Tanjakina le Yudanŋe nu sana: Mam, sine buk ne pasa sanigen ta Isip tuku gabat sunngo ta nu sine kanjerka nernjerka pasa sangrinu sasingina. Nu sakina sine maib tumba kine ndakube ta nu sonndo sine kanjerke nda. ⁴ Ne singine maib fudin ta ngail ndaka ta sine maŋ kumba ka ne tuku nyamagan afu piyaningamngig. ⁵ Kuga ta sine kine nda. Isip tuku gabat ta nu buk sakina sine maib nda tumba kab ta nu sine kanjerke nda nga mam nuŋe sana.

⁶ Tanjakina le Israel ndek sakina: Tane ndanjam tuku gabat sunngo ta mambo tangine tuku sanaig le ye kile piti sunngoyate ngina le ⁷ nane ndek nu sanaig: Tanjo ta nu sine kusnasingmba lok ndeka minna sulumba nu sine tuku tugu mata kusnasingina le sine maŋau ke fuguger. Ne tuku mata kusnasingina. Nu tenjenmba sakina. Tane mambo tangine ande minit e ko kuga ngina. Tanjakina le sine nu sager. Nu singine mambo tumba nu tugum kambim tuku ta sine kila kande nu sandager kande nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba Yuda nu maŋ mam nuŋe sana: Mam, Benyamin sine ndoŋ kukula le yenje kulatki. Ne tanjawa le sine kile ndo kanngig. Tanjamba sine gubanu kume nda. ⁹ Ye nu kulat maye ndamba luka tumba pro ndawi ndeta piti ta ye mbolngge minmba minamngat. ¹⁰ Sine dal ndakiger kande sine buk Isip kilke mbol kumba lukam arger kande ngina.

¹¹ Tanjamba sana le Mam nanginenge nane saningina: Tanjamba ndeta tane singine nyamagan magenu kikonnu afu kilmba sigrika gabat sunngo ta tambim

tuku kilmba kape. Grep alonu pagranu, nguimzan ku-lenu, agan ndende mundur magenu afu ta jakmba kilmba kape sulumba kanjair alonu pistasio le amon afu turmba kilmba kumba nu tape. ¹² Tane ndametiŋ soŋ ambonga nyamagan tuku kilnaig ta kilmba maŋ nyamagan kitek tuku ta ulendimba kilmba maŋ luka kape. Nane mbarmba ndametiŋ ta luka sigrikinaig inde. ¹³ Mambo tangine te tap sulumba pitik tanjo ta sota luka kape. ¹⁴ Kuate Sangri Njajo nuŋe tanjo ta wamdus biye mbilwa le nu tane sinatiŋmba Benyamin nale aba tangine ande ta turmba maŋ patikuwa le luka prowap. Yiŋe kiŋo kame jakmba ngisikuwaig ndeta tanjaig ta Kuate nuŋe agan ngina.

¹⁵ Tanjakina le Israel tuku kuasmbi nane Isip gabat tuku gare tambim tuku agan ndende ta kilmba ndametiŋ armba ta turmba kilmba Benyamin tumba Isip kilke mbol kinaig ka tanje Yosef tugum pronaiŋ. ¹⁶ Yosef nu ndek mambimba aba kat nuŋe Benyamin turmba kanjerka nuŋe wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne tanjo kame te kilmba yiŋe wande mbol kaye. Nane ki mbol ye ndoŋ isukusamngig. Ne kumba ka aganmor ande balemba kuapika ngina. ¹⁷ Tanjakina le piro tanjo ta Yosef pasatina ta kumumba kina. Nu nane ta kilmba Yosef tuku wande mbol kinaig le ¹⁸ nane kuru-kuruka tenjenmba idusnaig: Ndametiŋ buk nyamagan piyagen ta luka sigrikinaig ta tuku sine kilmba wande te mbolngge patikate inde. Ngilainge nane sine ndoŋ kame bumba sine tuku doŋki kilamnggaig. Tanjawaig le sine nane tuku piro tanjo tanjan minamngig nga idusnaig.

¹⁹ Tanjamba idusmba nane kumba ka Yosef tuku wande kulatkanu gabat ta tugum kumba sanaig: ²⁰ O tanjo sunngo, sine buk pro tenge nyamagan piyagen sulumba ²¹ kumba ka furirna le kinyam saka ndinŋe sine bek minngenu talka sine singine ndametiŋ ta jakmba kanjerkigen. Kile sine ndametiŋ ta maŋ kilmba lukig sulumba ²² ndametiŋ kitek afu turmba nyamagan piyawam tuku kilmba prowig. Imanŋe ndametiŋ ta luka sigrikina ta sine gilai nginaig. ²³ Tanjakinaig le piro tanjo tanje ndek nane saningina: Tane ta tuku kuru-kuruka wamdus sunngo te ndakap. Tane tuku Mbara, mam tangine tuku Mbarange maŋau ta kina kande. Tane tuku ndametiŋ ambokok ta yenje buk kilen ngina. Tanjamba nu kumba ka Simeon tumba pronaiŋ.

²⁴ Kile nu ndek nane kilmba Yosef tuku wandek sinam kina sulumba nu kule kilmba nane ningina le kupe minyanginaig. Tanjanaig le nu doŋki kame ta nyamagan ningge likina le nyinaig. ²⁵ Tanjamba nane ki mbol Yosef ndoŋ isukusam tuku pasa ta ismba nane Yosef gare tambim tuku agan ndende kilmba pronaiŋ ta kilmba kuaneka ²⁶ wande mbol tanje minnaig le Yosef pronaiŋ le nane gare tambim tuku agan ndende ta kilmba Yosef tugum kinaig sulumba nu tugumngge dagol tidronga lokinaig le ²⁷ Yosef ndek nane kusnasingina: Tane jakmba mage minig e ko kuga ngina sulumba maŋ lato kusnasingina: Mam saibo tangine buk ye sayinaig ta nu maye minit e ngina le ²⁸ nane nu

sanaig: Ne tuku piro tanjo sine tuku mam ta maye minit nginaig sulumba maŋ dagol tidronga nu tugum tanje lokinaig.

²⁹ Kile Yosef nu mambilmba mambo nuŋe Benjamin kanjermba sakina: Tane tuku mambo fudiŋ tane buk ye sayinaig ta not e ngina sulumba maŋ sakina: O kiŋo, Kuate nu ne make pilmba sinzaŋnuwa ngina.

³⁰ Tanjakina sulumba Yosef nu mambo nuŋe tuku wamdus tatruga nŋin tugu malmbi prona le nu nane kusreka nuŋe wandek sinam kumba kuirka malmbikina. ³¹ Malmbike denjurmaba nu tumail pasi minyaŋgina sulumba ngamuŋgal wamdus tatrugini ta tomba luka nane tugum prona sulumba nuŋe piro tanjo kame ta saniŋgina le nyamagan wakeika patikinaig.

³² Nane Yosef tuku nyamagan kilmba mbain inum mbolŋge patikinaig sulumba aba kat nuŋe tuku nyamagan ta mbain inum mbolŋge patikinaig. Isip mbal afu Yosef ndoŋ minnaig ta nane mata mbain yamokŋge isukusnaig. Ta ndaŋam? Isip mbal nane Hibu mbal talaniŋmba ake agar tanjaŋ nga nane ndoŋ tuma isukuse ndakanu.

³³ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane isukusam tuku mbili mbolŋge ina kat nanjineŋge kile-patike likinaig ta kumumba nane kile-minyokinaig. Kiŋo mulum mbolŋge kumba ka kiŋo ngrimbik mbolŋge tingina. Tanjanaig le nane maŋau kinaig ta kanjermba nane nanjine nanjine muŋgu kanjerka wamdus sulumba minnaig. ³⁴ Tanjamba minnaig le piro tanjo kame ta nane nyamagan afu Yosef tuku isukusanu mbili mbolŋge patikinaig ta kilmba pro nane niŋginaig sulumba nane Benjamin tuku nyamagan sunjomba tanjo 5 tuku nyamagan tanjaŋ patikinaig. Tanjamba nane Yosef ndoŋ isukusmba kule nyumba gare-gareka minnaig.

Murko ngisikina

44 Nane isukuse denjurnaig sulumba Yosef nu wande kulatkanu gabat ta wam pagumba sana: Nane kambim tuku ta idusmba nyamagan fuluknye niŋmba nane tuku bek nduik nduik sinamŋge ndametij ta mata luka sigrika. ² Tanjawa sulumba ye tuku murko silwa ta tumba kiŋo ngrimbik ta tuku bek sinam siriwa sulumba ndametij wit piyawam tuku ta turmba sigrika ngina. Tanjakina le Yosef tuku piro tanjo ta nu tanjamba ndo kina.

³ Mafena le maratukuk tinga piro tanjo tanje nane kukulniŋgina le nane doŋki kilmba kinaig. ⁴ Nane tumbraŋ sunjo ta kusremba masken ndakumba minnaig le Yosef nu wande kulatkanu gabat ta kukulmba sana: Ne paterij tinga nane kuasmbi kagig ta ngumnem dubika kaye. Ne kumba ndinŋge nane kanjerkumba ndeta tenjenmba saniŋga: Ndaŋam tuku tane maŋau mayenu kig ta idus ndamba maŋau nyayonu kaig?

⁵ Tane ndaŋam saka yiŋe gabat tuku murko silwa ta kuayar taig? Nu murko tambi kule nyate tuku. Murko tambi maŋau ngumneŋga prowam tuku katesete. Ne ka tanjamba nane saniŋga ngina.

⁶ Yosef tuku piro tanjo ta kumba ka ndinŋge nane kanjerkina sulumba nu Yosef tuku pasa ta nane saniŋgina le ⁷ nane ndek sakinaig: O gabat sunjo, ne ndaŋam tuku njerjerkate? Sine maŋau ande tanjawan kumuŋ kuga. ⁸ Sine ndametij o buk bek sinamŋge kanjerkigen ta kilmba luka Kanan kilke mbolŋge prog-eŋ ta ne kila. Ne ndaŋam sine gabat nanje tuku silwa ko gol kuayarig nga iduste? ⁹ O gabat sunjo, ne murko ta ima tuku bek sinamŋge kanjermba tumba ndeta nuŋge ndo kumwa le sine njakmba ne tuku piro tanjo tanjaŋ minbe nginaig. ¹⁰ Tanjakina le piro tanjo ta lafumba saniŋgina: Tane sakade ta maye ta ye ima tuku bek sinamŋge murko ta te-siliki ta nuŋge ndo ye tuku piro tanjo minwa le tane afu njakmba luka kape ngina.

¹¹ Tanjakina le nane pitik ndo nanjine bek kame ta paska ibenŋge patike likinaig sulumba nane bek miŋgeni talke likinaig. ¹² Tanjanaig le Yosef tuku piro tanjo ta nu murko ta bek mindek sinamŋge sotina. Nu kiŋo mulum ta tuku bek sinamŋge tugu pilmba kumba ka kiŋo ngrimbik mbolŋge tingina. Tanjamba Benjamin tuku bek sinamŋge murko ta te-silikina.

¹³ Tanjana le aba kat nuŋe ta nane ndek wamdus pitiniŋgina le nane nanjine tawi ta njakmba kat fetfetmba agar ndende njakmba doŋki mbol patika luka Isip kinaig.

¹⁴ Tanjamba Yuda nane luka kumba ka Yosef tuku wande mbol pronaig. Yosef nu wande mbol tanje minna le nane kumba ka nu tugum promba nu tuku tumailamŋge lokinaig le ¹⁵ Yosef nu nane saniŋgina: Tane ndaŋaig? Tane idusde ye wam kurok minig ta ye kila palmbim kumuŋ kuga nga idusde e ngina.

¹⁶ Tanjakina le Yuda lafumba nu sana: O gabat sunjo, sine ndaŋmba pasa lafube? Sine ndaŋmba mbar te lafumba wakeibe? Kuatenŋe sine tuku une ta buk te-mayokat. Ta tuku o gabat sunjo, tanjo murko tat tanje ndo nu ne tuku sanzal mine nda. Sine njakmba ne tuku piro tanjo tanjaŋ minamŋgig ngina. ¹⁷ Tanjamba sana le Yosef ndek sakina: Kuga. Ye tanjamba ke nda. Tanjo murko tat ta nuŋge ndo ye tuku sanzal minwa le tane afu njakmba luka mam tanjine sota kape. Ye tane ndoŋ pasa kuga ngina.

Yuda nu Benjamin tuku ma tumba sanzal minam tuku sakina

¹⁸ Tanjakina le Yuda ndek Yosef tugum kina sulumba sana: O gabat sunjo, ne Farao suk minit. Ne ye tuku gubra te ndaka ye tuku pasa te isa. ¹⁹ Ne o buk tenjenmba sine kusnaniŋgina: Tane mam njak e ko mambo tanjine ande njak e nga kusnaniŋgina le ²⁰ sine lafumba sanigen: Sine mam njak. Mam nu saibonu. Maib mbanzonu mata minit. Mam buk saibo pilna sulumba kiŋo ngrimbik ta te-pilna. Aba nuŋe ta nu o buk kumna. Kile nu nuŋe ndo ina nuŋe tuku kiŋo minit. Mam nu tuku kume purte nga sanigen. ²¹ O gabat sunjo, ne tenjenmba sine sasiŋgina: Tane tanjine mambo fudiŋ ta tumba prowap le ye kanjeri ngina le ²² sine ne tuku pasa tenjenmba lafugen: Kiŋo ta nu mam kus-

rewam kumuŋ kuga. Nu mam kusrewa ta mam nu kumamngat ngigene le ²³ ne ndek sakina: Mambo tanjine ndaprowa ta ye maŋ tane kaŋgertinge nda nga sakina. ²⁴ Ne tanakina le sine maŋ luka mam sota kageŋ sulumba maŋau ne sakina ta njakmba mam ndoŋ wam kubegen le nu isna.

²⁵ Tanjamba ngumneŋga mam ndek sasingina: Tane maŋ luka kape sulumba nyamagan fudiŋndo piyamba kilmba luka te prowap ngina le ²⁶ sine nu sager: O mam, sine maŋ luka kambim kumuŋ kuga. Singine maib fudiŋ te nu sine ndoŋ ndakuwa ta sine gabat ta tuku am mbol prowam kumuŋ kuga. Maib fudiŋ te sine ndoŋ kuwa ta sine kaŋgig ngigene le ²⁷ mam nu teŋenmba sasingina: Yiŋe pino ta nu kiŋo armaŋ ndo kile-patikina ta tane kila. ²⁸ Ande buk ye kusreyina le kile ye nu ndakaŋgeret. Agaŋmor nguikokŋge balena le kumna. ²⁹ Tane kile ande te tumba kape le nu kumwa ta tane ye tuku ngamunŋgal kuerkap le wamdus tatrakuwa le ye kumamngit. Ye buk saibo pile mayewit nga sasingina.

³⁰ O tanjo sunjo, ye kiŋo te kusremba ake luka mam tugum prowi ta nu maib fudiŋ te ndakaŋgerwa sulumba kumamngat. Nu tuku ngamunŋgal ta njakmba kiŋo te mbolŋge ndo kume pur mayete. Sine tuku mam nu saibo pile mayena. Sine kiŋo te ndoŋ ndakab ta mam tuku wamdus kuerkuba le nu wamdus tatrakuwa le kumamngat. ³² Ye mata teŋenmba mam sawen: Ye kiŋo te tumba luka ne tugum pro ndawi ndeta piti ta ye mbol minmba minwa le kumamngit nga nu sawen. ³³ Ta tuku ye kiŋo te tuku ma tumba teŋge ne tuku sanzal mini le ne nu ndo pitaiwa le aba kat nuŋe ndoŋ luka mam sota kuwaig. ³⁴ Kiŋo te ye ndoŋ luka ndakuwa ta ye luka mam tugum kambim kumuŋ kuga. Piti ta ye mam mbol kaŋgeram mbulit nga Yosef sana.

Yosef nu nuŋe ngaro te-mayokna

45 Yosef nu Yuda pasatina ta ismba ngamunŋgal tatrakina le nuŋe piro mbal am mbolŋge parewam fugumba nu ndek wi kuenka sakina: Tane piro tanjo njakmba kilmba kilim kape ngina. Tanjamba nu nuŋe ndo aba kat nuŋe ndoŋ minna sulumba nu ndek nane saningina: Ye Yosefŋge. Tane tuku maib tanjineŋge ngina. ² Tanakina sulumba Yosef ndek malmbi sunjona le Isip mbal malmbi ta isnaig sulumba ka Farao tuku wande tuma mbal kubeu niŋginaig le isnaig.

³ Kile Yosef ndek aba kat nuŋe saningina: Ye Yosefŋge. Ye tuku mam minit e ko kumna ngina kande aba kat nuŋe nane kuru-kuruka wamdus fagka nu tuku pasa lafuwam fugunaig le ⁴ Yosef maŋ lato saningina: Tane dirka ye tugum te yalpe ngina le nane dirka nu tugum kinaig le nu ndek nane saningina: Ye Yosefŋge. Ye tane tuku maib tanjineŋge. O buk tane ye tumba Midian mbal tugumŋge ye piyayinaig le tumba Isip pronaig ta ⁵ kile tane wam o buk ye mbolŋge kinaig ta tuku wamdus piti ndatinguwa. Tanjine tanjine wamdus ndagari ndatinguwa. Tane kumbekaig nga

Kuatenge ye tumba te-amboyina. ⁶ Kile yar arnu guba ait sunjo ma tugu te biyit ta guba tuku yar 5 turmba minig. Tanjawa le tanjo piro mbolŋge nyamagan ande tumba nye nda. ⁷ Kuate nu tane kumbekaig nga ye tane tugumŋge te-amboyina. Tane ngamukŋge sunjomba abo njak minap nga nu tanjana. ⁸ Ta tuku tanenge ye pilnaig le ye tumbran te pro ndawen. Kuga. Kuatenge ye pilna le ye te prowen. Nunge ndo kina le ye Farao tuku mam nuŋe tanjan minet. Yeŋge ndo nu tuku piro mbal nuŋe wande mbolŋge mine likade ta kulatket. Yeŋge ndo ye Isip ma tugu njakmba tuku gabat sunjo. ⁹ Ta tuku kile tane pitik ndo luka kape ka mam teŋenmba sawap: Kiŋo naŋe Yosef tuku pasa ta teŋenmba. Kuatenge ye Isip ma njakmba tuku gabat madiyina tukunu ne dal ndaka braiŋ ndo ye tugum te prowa. ¹⁰ Ne pro Gosen ma tugu teŋge ye patuyumba minyoka. Ne, naŋe kiŋo kame, naŋe wa kat naŋe, naŋe sipsip meme makau naŋe agaŋ ndende njakmba turmba kilmba ye tugum prowa. ¹¹ Ne Gosen ma tugu teŋge minyoka le ye ne kulatkamngit. Guba tuku yar 5 turmba minig ta ye ne, naŋe kuasmbi, naŋe agaŋmor njakmba gubanu ndakumwaig nga iduset. Tane tanjamba ka mam sawap ngina.

¹² Tanakina sulumba Yosef maŋ lato nane saningina: Tane njakmba yiŋe aba kame yiŋe maib Benyamin kile tane ye kateseyade. Ye Yosefŋge, ye kile tane ndoŋ pasatet te ka mam sawap. ¹³ Tane ka mam teŋenmba sawap. Ye kile Isip mbal ngamukŋge nyu sunjo njak minet. Wam njakmba tane kaŋgerkaig ta turmba mam sawap. Tane braiŋ kape ka nu tumba luka te prowap nga saningina.

¹⁴ Tanjaka saningina sulumba Yosef ndek mambo nuŋe Benyamin bagailmba malmbikina le Benyamin mata aba nuŋe bagail ndiŋmba malmbikina.

¹⁵ Tanjamba Yosef nu ndek aba kat nuŋe njakmba bagailniŋmba mumuniŋmba nane ndoŋ malmbikina. Malmbi denjurna le nane nu ndoŋ pasa-pasakinaig.

¹⁶ Yosef tuku aba kat nuŋe pronaig pasa ta nane afu ismba ka Farao tuku wande mbolŋge sakinaig le Farao nuŋe gabat sugo nane njakmba pasa ta ismba gareningina le ¹⁷ Farao ndek Yosef wika sana: Ne naŋe aba kat naŋe saningina le nanjine agaŋ ndende kilmba dorŋki mbol patika luka Kanan kilke mbol kuwaig.

¹⁸ Nane ka nanjine mam nanjine tumba nanjine kuasmbi njakmba kilmba ye tugum te prowaig. Yeŋge nane kilke ande mayenu ndo Isipŋge serningamngit. Tanjawi le nane ma ta mbolŋge minmba nyamagan magenu sunjomba kilmba nyumba minamngaiŋ.

¹⁹ Ne nane saningina le Isip tuku karis afu nanjine pino kutu kilmba yalmbim tuku turmba kilmba kuwaig sulumba mam nanjine tumba te prowaig. ²⁰ Nane agaŋ ndende Kanan kilke mbolŋge kusrekamngaiŋ ta tuku wamdus piti ndaninguwa. Ye nane kilke mayenu ande Isipŋge serningamngit nga Yosef sana.

²¹ Israel tuku kiŋo kat nuŋe nane Farao sakina tanjamba ndo kinaig le Yosef ndek Farao tuku miŋge dubimba karis afu niŋgina. Tanjamba nu nyamagan afu ndinŋge nyam tuku turmba nane niŋmba ²² tawi ma-

genu ndui ndui aba kat nuje ningina sulumba nuje mambo nuje Benyamin ndametiŋ soŋ 30 tuna sulumba tawi magenu 5 turmba kile-tuna. ²³ Tanjamba Yosef nu ndek Isip tuku agaŋ ndende mage mage mam nuje tambim tuku kilmba doŋki 10 ta mbolŋge patikina sulumba doŋki 10 afu ta mbolŋge wit bret nyama-gaŋ yeki yeki ndinŋge nyam tuku patikina le turmba kilmba kinaig. ²⁴ Tanjamba Yosef nu aba kat nuje kukulningina le kambim bafunaig le nu ndek wam paguka saningina: Tane kumba ka ndinŋge kualeyau ndakap ŋgina.

²⁵ Nane Isip kusremba kumba ka ka mam nangine Yakob tugum Kanan kilke mbol pronaig sulumba ²⁶ sanaig: Yosef kume ndakina. Kile nu minit. Isip ma tugu ŋakmba nuŋge kulatkate ŋginaig. Tanjakinaig ta pasa ta mam nangine tuku wamdus ulmba sili ndana. ²⁷ Tanjana le nane Yosef pasa sakina ta ŋakmba nu kubeu tunaig le nu ismba karis afu nu tumba Isip kambim tuku Yosefŋge patikina ta kaŋgerkina sulumba nu ndek gare-gareka sakina: ²⁸ Sonndo. Ye tuku kiŋo Yosef abo minit. Kile ye piti kugatok. Ye kumba ka nu kaŋgeri sulumba ndo kumamŋgit ŋgina.

Yakob nuje gageu kilmba Isip kilke mbol kina

46 Israel nu agaŋ ndende ŋakmba kuane denjurna sulumba mam nuje Isak tuku Mbara atraukam Berseba tumbraŋ kina. ² Furir ta mbolŋge nu kiŋatanu suk Kuateŋge Yakob tugum promba wika sana: Yakob, Yakob ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ³ Tanjakina le Kuate nu ndek sana: Ye Kuate. Ye mam naŋe tuku Mbara. Ne Isip kilke mbol kambim tuku kuru kuru ndaka. Yeŋge ki le ne tuku wa kat naŋe tuku kuasmbi tugekamŋgaig. ⁴ Ye ne ndoŋ Isip kaŋgik. Tanjamba ŋgumneŋga ye ne tuku wa kat naŋe tuku kuasmbi kilmba maŋ luka te prowamŋgit. Yosef nu ne ndoŋ minmba ka ne kuma le nuŋge ne tuku am tukulningamŋgat ŋgina.

⁵ Yakob nu Berseba tumbraŋ kusrena le nuje kiŋo kat nuje nu tumba nangine kutu kame foŋfoŋ nangine pino kame ŋakmba kilmba karis nane kilam tuku Faraonŋge patikina ta mbolŋge patikinaig. ⁶ Tanjamba nane makau kilmba agaŋ ndende afu Kanangŋge kilnaig ta turmba kilmba Isip kinaig. Yakob nu nuje kutu kame ⁷ wa kat nuje ta ŋakmba kilmba kina.

Yakob tuku kuasmbi 70

⁸ Israel nuje kuasmbi kilmba Isip kilke mbol kina ta nane tuku nyu nangine ta teŋenmba.

Kiŋo mulum ta nyunu Ruben. ⁹ Ruben tuku kiŋo kame ta Hanok, Palu, Hesron, Karmi.

¹⁰ Simeon tuku kiŋo kame ta Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul. Saul nu Kanannu pino ande ndoŋ tinaik.

¹¹ Levi tuku kiŋo kame ta Gesron, Koat, Merari.

¹² Yuda tuku kiŋo kame ta Er, Onan, Sila, Peres, Sera. (Er le Onan nale Kanangŋge kumnaik). Peres tuku kiŋo armba. Ande nyunu Hesron ande Hamul.

¹³ Isakar tuku kiŋo kame ta Tola, Pua, Yasub (nyunu ande Yob), Simron.

¹⁴ Sebulun tuku kiŋo kame ta Seret, Elon, Yalel.

¹⁵ Yakob tuku kiŋo kame 6 ta ŋakmba Lea ndoŋ Mesopotamia kilke mbolŋge minmba kile-patikinaik. Nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Dina. Lea tuku kiŋo kame wa kat nuje ta ulendimba 33.

¹⁶ Gat tuku kiŋo kat nuje ta teŋenmba. Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Aser tuku kiŋo kame ta Imna, Iswa, Iswi, Beria. Kulim nangine nyunu Sera. Beria tuku kiŋo kat nuje ta Heber le Malkiel.

¹⁸ Nane 16 ta ŋakmba Yakob tuku ndare. Yakob nu Zilpa ndoŋ Gat le Aser kile-patikinaik. (Zilpa nu piro pino ande Labanŋge kulim nuje Lea tuna tuku).

¹⁹ Yakob piyo nuje Rahel tuku kiŋo armba ta Yosef le Benyamin.

²⁰ Yosef nu Isipnu pino Asenat tina sulumba kiŋo armba kile-patikina ta Manase le Efraim. (Asenat nu Potifera tuku kulim nuje. Potifera nu Heliopolis tuku pris gabat).

²¹ Benyamin tuku kiŋo kat nuje ta teŋenmba. Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Art.

²² Nane 14 ta ŋakmba Yakob le Rahel tuku ndare.

²³ Dan tuku kiŋo ta nyunu Husim.

²⁴ Naftali tuku kiŋo kat nuje ta Yasel, Guni, Yeser, Silem.

²⁵ Nane 7 ta Yakob tuku ndare. Yakob nu Bila ndoŋ Dan le Naftali kile-patikinaik. (Bila nu piro pino ande Labanŋge kulim nuje Rahel tuna tuku).

²⁶ Yakob nuje ndare ŋakmba kilmba Isip kina ta ulendimba 66. Nuje rugan kat nuje ta turmba kilmba kina. ²⁷ Yosef nu kiŋo armba Isipŋge kile-patikina. Ta tuku Yakob tuku kuasmbi ta ulendimba 70 kile Isipŋge minnaig.

Yakob nu nuje gageu ndoŋ Isipŋge minnaig

²⁸ Yakob nu Yuda kukulna le nu ambonga kumba ka Yosef sawa le pro Gosenŋge mam nuje kaŋgeram tuku ŋgina. Tanjakina le Yakob tuku kuasmbi ka Gosenŋge pronaig le ²⁹ Yosef nu ismba karis ponga kumba ka Gosenŋge mam nuje te-silikina sulumba nu mam nuje tugum promba pitik ndo mam nuje bagailmba malmbi didika mine kuenna. ³⁰ Malmbi denjurna le Israel ndek Yosef sana: Ye ne abo minit ta kaŋgernet. Kile ye kumi ndeta maye ŋgina.

³¹ Kile Yosef ndek aba kat nuje mam nuje tuku kuasmbi ŋakmba wam paguka saningina: Ye kile ka Farao teŋenmba sawamŋgit. Yiŋe aba kame mam tuku kuasmbi Kanangŋge minnaig ta kile prowaig. ³² Nane sipsip makau kulatkade tuku. Nane nangine sipsip makau agaŋ ndende ŋakmba kilmba prowaig ŋga nu sawamŋgit. ³³ Farao ndek tane wika kusnatiŋmba tane ame piro kade tuku ŋguwa ndeta ³⁴ tane nu

tejenmba sawap: O gabat sunngo, sine buk fonfon ndo aganjmor kulatka pirokigen ta kile mata sine tanjamba ndo piroka minmba mineg. O buk singine wa mbun kame pirokinaig tanjamba keg. Tane tanjamba sawap ta nu tane mapekuwa le Gosen ma mbolnge minyokamngaig nga saningina. Ta ndanam? Nane Isip mbal aganjmor kulatkanu mbal ndon ulendika minam mbulnaig. Ta tuku Yosef nu aba kat nunje tanjamba wam pagukina.

47 Kile Yosef ndek aba kat nunje 5 kilmba kumba ka Farao tejenmba sana: Yiye mam yiye aba kame nane njakmba kile Kananngge Isip prowaig. Nane nangine sipsip makau nangine aganj ndende njakmba kilmba prowaig. Kile nane Gosengge minig ngina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek aba kat nunje 5 ta Farao tuku tumailamngge kile-tidingina le ³ Farao ndek nane kusnaningina: Tane ame pirokade tuku ngina le nane lafumba sanaig: O gabat sunngo, sine aganjmor kulatkeg tuku. Singine wa mbun kame nane kinaig tanjamba ndo sine tuturmba keg. ⁴ Guba sunngo Kanan kilke mbolnge prona le singine aganjmor isukusam tuku nyamagan mata kuga tukunu sine kilke te mbolnge minyoka pironu tuku prowig. Ta tuku ne woka le sine Gosengge minyokube nginaig.

⁵ Tanjaka sanaig le Farao ndek Yosef sana: Mam naje aba kat naje kile ne tugum prowaig. ⁶ Ma magenu sungomba Isipngge minig. Ne inum te-silika nane serninga le tanje minyokuwaig. Nane Gosengge minyokuwaig ta mata maye. Nane afu aganjmor kulatkam tuku kila magenu njak kanjerkumba ndeta ne nane madininga le ye tuku aganjmor kuar kulatkam tuku gabat minwaig ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef ndek mam nunje tumba Farao tugum kina le kanjerna. Tanjana le Yakobngge Farao nyaro tuna le ⁸ nu ndek nu kusnana: Ne kile yar giganmba njak e ngina le ⁹ Yakob nu sana: Ye buk ma tugu sungomba mbolnge rawe tanngo tananj kinenumba piti sungomba njak yar 130 kusreken. Yar ta sungomba ndo kuga. Ye tuku yar te yiye wa le mam tuku yar sungomba nane buk rawe tanngo tananj minmba likinaik tanjamba kuga nga Farao sana. ¹⁰ Tanjakina sulumba Yakob nu Farao man lato nyaro tumba nu kusremba kina.

¹¹ Kile Yosef nu mam nunje aba kat nunje turningina sulumba kilke ande Rameses ma tugu mbolnge ningina le nane ka tanje minyokinaig. Kilke ta mayenu ndo Isip ma tugu njakmba liningina. Tanjamba Yosef nu Farao buk sakina ta kumu-kumumba kina. ¹² Yosef nu mara mindek nyamagan mam nunje, aba kat nunje, nangine kuasmbi nane njakmba tuku kumumbi patika niymba minanu.

Guba tuku ait ta buk sungokina

¹³ Guba tuku ait ta kile sungokina le ma tugu njakmba nyamagan kugana tukunu Isip mbal Kanan mbal nane sanjri kugatok minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yosef nu ndametin Isip tanngo kame Kanan tanngo kame nge wit

piyawe likinaig ta njakmba manjurka kilmba Farao tuku wande mbol kina.

¹⁵ Isip mbal Kanan mbal kile njakmba ndametin kuganaig le Isip tanngo pino njakmba Yosef tugum promba sanaig: Ne sine nyamaganmbi turka. Kuga ta sine gubanu kumamngig. Ne sine turnu tuku ndin ande so-ta. Sine ndametin mata buk kuganaig nginaig le ¹⁶ Yosef ndek nane saningina: Tane sonndo ndametin kuganaig ndeta tanjine aganjmor kilmba ye tugum prowap. Tanjawa le ye tane nyamagan tingamngit ngina. ¹⁷ Tanjakina le nane ndek hos sipsip meme makau donki kilmba Yosef tugum kinaig le nu ndek nane nyamagan ningina. Yosef nu tanjamba minna le ka ka yar ta kugana.

¹⁸ Yar baikanu mbolnge nane man Yosef tugum kumba sanaig: O gabat sunngo, sine singine piti ne tugumngge yabune nda. Singine ndametin njakmba kuganaig. Singine aganjmor mata ne buk njakmba kilna. Sine kile ne aganj inum tanmbim tuku mine ndakate. Singine ngarosu singine kilke ta ndo minig. ¹⁹ Ne sine pile ndo sinja le gubanu kume ndakube. Ne ndin inum sine sinzansingam tuku te-silikam kumun e? Sine tuku kilke mata ake minig. Ta tuku ne sine singine kilke turmba kila sulumba nyamaganmbi sine turka. Ne tanjawa le sine Farao tuku piro tanngo tananj minbe le sine tuku kilke mata nunje kilwa. Tanjamba ne sine wit nyam tuku nyamagan tumunu ngukam tuku ta turmba sinja. Kuga ta sine njakmba gubanu kumbe le kilke mata baknu ndo minikat nga Yosef sanaig.

²⁰ Guba sunngo ta kile sanjri tingina le Isip tanngo pino kilke njakmba Yosef tunaig le piyawe suluna. Tanjana le Isip kilke njakmba Farao tuku ndo minnaig le ²¹ tanngo pino Isip kilke mbolnge mine likinaig ta mata njakmba Farao tuku piro tanngo ndo minnaig. ²² Pris kame tuku kilke ta ndo nu piya ndaningina. Ta ndanam? Nane Faraonje piyaningina le nane tamba nyamagan piyamba nyinaig. Ta tuku nu nangine kilke piya ndana.

²³ Kile Yosef ndek tanngo pino njakmba saningina: Kile tane isap. Ye tane tanjine kilke turmba Farao tuku piyawit. Ye kile nyamagan tumunu tane tingamngit ta tane kilmba ka piro mbolnge ngukap. ²⁴ Nyamagan ka magekuwaig le tane nyamagan ta walmba patikumba ndindo tumba Farao tape sulumba bailkamba ta tanjine minwaig. Afu ngunu tuku minwaig afu tanjine gageu ndon nyam tuku minwaig ngina le ²⁵ nane lafumba sakinaig: O gabat sunngo, ne sine tur magekina le sine tuku ande kume ndakina. Kile sine njakmba Farao tuku piro tanngo ndo minbe nginaig.

²⁶ Kile Yosef ndek tukul pasa ande Isipngge pilna ta tejenmba. Nyamagan piro mbolnge magekuwaig ta tanngo njakmba walmba patikuwaig. Patikuwaig sulumba ndindo tumba Farao tuwaig le bailkamba nangine minwaig. Tukul pasa ta kile minmba minit. Pris kame tuku kilke ta ndo Farao nu kile ndakina.

Yakob nu nuje kumwa le ngunu tuku Yosef wam paguna

²⁷ Israel nane Isip kilke Gosenge minyoka kiyo kame sungomba kile-patikinaig sulumba agar ndende mata sungomba kilnaig. ²⁸ Yakob nu yar 17 Isipnge minna. Nu tuku yar ulendimba ta 147.

²⁹ Tanjamba Israel nu kumam tuku ait fagkina le kamusmba nu kiyo nuje Yosef wika sana: Nanje wai tumba ye tuku fel karaukunge pilmba son pasa sangrinu saka sulumba ne ye kulat mayeyumba Isip kilke mbol tenge ye ngu ndaka. ³⁰ Ne ye Isipnge tumba kaye ka yiye ina mam wa kame tugumnge nguka ngina le Yosef ndek pasa lafumba sakina: Ye ne sakate tanjawanngit ngina. ³¹ Tanjakina le Israel nu ndek sakina: Ne sonndo manau ta kamngat kande pasa ta sangri pilewa ngina le Yosef nu pasa ta sangri pilena le Israel nu ndukuka kinyam mbili mbol tanje Kuate gare pasa tuna.

Yakob nu Efraim le Manase nyaro nikina

48 Minnaig ma ma mara ande nane Yosef sanaig: Mam nanje guaze jak nginaig le Yosef ndek kiyo kat nuje ar Manase le Efraim kilmba mam nuje kanjeram kina le ² nane ndek Yakob sanaig: Kiyo nanje Yosef ne kanjernam tuku prowat nginaig. Tanjakinaig le Israel nu sangri tinga kinyam mbili mbolnge minyokina.

³ Yosef ka prona le mam nuje ndek nu sana: Kuate Sangri Nayo nu o buk Kanan kilke Lus tumbanngge ye tugum promba ye nyaro sumba ⁴ sayina: Yenge ki le ne tuku ndare tugeka tanjo kuasmbi sungomba mayok kangaig. Ye kilke te serningge le kilke te nane tuku minmba minamngat nga sayina. ⁵ Ye ne tugum Isip ndapromba minen le piyo nanje kiyo armba kile-patikina. Kiyo ar ta ye tuku. Efraim le Manase te ye tuku kiyo kame Ruben le Simeon minik tanjan. ⁶ Kiyo afu ngumnenga Efraim le Manase dubiknu prowaig ndeta ta nanje. Ngumnenga kilke fetka kuasmbi yimyam ningam tuku ait ta ne tuku kiyo kame afu tuku ndare ta nane aba kat nangine Efraim le Manase tuku kilke mbolnge minamngaig. ⁷ Ye ina nanje Rahel idusmba manau te ket. Ye luka Mesopotamia kilke mbolnge ilmba minen le nu ndinngge Kanan kilke mbolnge Efrat tumban patumba kumna le ye wamdus tatrunkina le ye nu Efrat tumban kambim tuku ndin make mbingge nguken ngina. (Efrat tumban ta kile Betlehem ngade).

⁸ Kile Israel ndek Yosef tuku kiyo ar ta kanjerka kusnangina: Ima tuku kiyo ar te ngina le ⁹ Yosef lafumba sana: Kiyo ar te ye tuku. Ye Isipnge minen le Kuatenge sina ngina le Israel nu sana: Nale kilmba ye tugum te yale le ye nale nyaro niki ngina. ¹⁰ Israel nu buk saibo pilna tukunu nu am nuje mata agar kanjer mage ndakina tukunu Yosef nu kiyo kat nuje ar ta kilmba mam nuje tugum kina le nu ndek nale bagailnikmba mumunikina. ¹¹ Tanjana sulumba Israel ndek Yosef

sana: Ye buk idusen ye ne man kanjerne nda nga idusen ta Kuatenge ye sinzanyina le ye kile ne tuku kiyo armba kanjerket ngina.

¹² Tanjakina le Yosef ndek kiyo kat nuje ar ta mam nuje tuku fel mbolnge kile-sika mam nuje tuku tu-mailamnge dagol tidronga lokina sulumba ¹³ Yosef ndek nale tuku wai bigmba wai ndinammbi Efraim biyna le mam nuje tuku wai najam mbolnge tingina. Tanjana le nu Manase ndek wai najammbi biyna le mam nuje tuku wai ndinam mbolnge tingina kande ¹⁴ mam nuje nu wai mbilmba wai ndinam tumba kiyo nggrimbik Efraim tuku gabat mbolnge pilna sulumba wai najam tumba kiyo mulum Manase tuku gabat mbolnge pilna. ¹⁵ Tanjamba nu nale nyaro nikina sulumba sakina: Yiye wa Abraham yiye mam Isak nale Kuate kumnemnge minnaik. Mbara tanje kiyo ar te nyaro nikuwa. Kuate ye mara mindek kulatka tumba te prona le kile minet. Nunge nale nyaro nikuwa. ¹⁶ Nunje Enjel o buk ye piti sungomba kanjerken le kulatkina nunge nale nyaro nikuwa. Ye tuku nyu, yiye wa Abraham tuku nyu, yiye mam Isak tuku nyu kiyo ar te mbolnge minmba minwaig le nale tanjo kuasmbi sungomba jak prowaik ngina.

¹⁷ Yosef mam nuje wai ndinam tumba Efraim tuku gabat mbolnge pilna ta nu mbulna sulumba nu mam nuje tuku wai Efraim tuku gabat mbolnge pilna ta biymba te-simba tumba Manase tuku gabat mbolnge palmbim bafuna sulumba ¹⁸ mam nuje sana: Mam, tanjamba kuga. Kiyo te ta nu mulum. Wai ndinam tumba nu tuku gabat mbol pale ngina kande ¹⁹ mam nuje mbulmba nu sana: Kiyo, ye kila. Manase tuku ndare mbolnge mata tanjo kuasmbi sungokanu prowanngat ta kiyo nggrimbik te tuku kuasmbi kiyo mulum tuku kuasmbi liwanngat. Nu tuku ndare mbolnge tanjo kuasmbi sungomba prowanngaig ngina.

²⁰ Ki ait ta mbolnge Israel ndek nale tenemba nyaro nikina: Israel mbal tanjo afu nyaro ningam nga tale tuku nyumbi tenemba sanunggaig: Kuatenge sinzantinguwa le tane Efraim le Manase tanjan minamngaig ngina. Tanjamba Israel nu Efraim tumba kiyo mulum tanjan te-ambona.

²¹ Kile Israel man Yosef sana: Mine minemba ye kumamngit ta Kuate nu ne ndon minamngat. Nunge ne tumba luka ka wa kat nanje tuku kilke mbol kanjat. ²² Sekem ma tugu ta kilke mayenu ndo. Ye o buk kame bagimbi tuimbi Amor mbal ndon kame bumba yaiken. Kilke ta ye ne ndo sernet. Ye aba kat nanje serningge nda nga Yosef sana.

Yakob nu kiyo kat nuje nyaro pasa ningina

49 Kile Yakob nu kiyo kat nuje wika saningina: Tane ilmba ye tugumnge mangurkap le ye wam ngumnenga tane mbolnge prowanngaig ta satingi. ² Yakob tuku kiyo kame, tane jakmba ilmba minyokap sulumba ise tiwap. Tane mam tangine Israel tuku pasa isap nga saningina.

³ Ruben, ne ye tuku kiyo mulum tukunu ne ye tuku isu. Ye mbanzo minen sulumba ne kiyo mulum te-

pilen. Ne sangri sunjo njak. Ye tuku kinjo afu nane njakmba ne kumnemngge minig. ⁴ Ne kule sangrinu ndekate tanjan ta ne ye tuku pino ndonj kinyina sulumba kiko manau ye sina. Ta tuku ne mambo kat naje te tuku sunjo mine nda.

⁵ Simeon nale Levi ndonj wamdus ndindo. Nale kame aganj ndende kilmba tamba manau njaigonu kade tuku. ⁶ Ye nale yabuka pasa katik ta ye maye nge nda. Nale gubra tinaik sulumba tanjo bale farnaik tukunu ye nale tuku manjur sinamngge minyokam mbulet. Nale nakile ake sinanj usremba makau pailnu kupenu kat ngurningge likinaik. ⁷ Nale tuku gubra ta pak njayo. Ta tuku piti ta nale kanjerwaik. Ye nale pitaiki le Israel kilke mbol kuwaig sulumba Israel mbal ngamukngge mine likamnggaig.

⁸ Yuda, ne tuku tira kame ne tuku nyu te-dungamnggaig. Ne naje ngueu mbal njinfokmbi biye likamnggat. Ne tuku tira kame ta ne tugumngge lokamnggaig. ⁹ Yuda nu laion tanjan. Nu aganjmor balemba luka nune kuirkate burok sinam ta kumba nune ngaro wakeimba kinyit le andenge nu kuanemba koronj ndate. ¹⁰ Nu nune ndare kame ndonj gabat sunjo tuku ndumndum biymba minmba minwaig le gabat sunjo ande prowa le tanjo kuasmbi njakmba nu tuku minje kumnemngge minamnggaig. ¹¹ Yuda nu nune donki fatnu muli njak grep muli mayenu mbol kusit sulumba nune tawi ta grep kulenu gurgur ndare suk tamba minyangate.

¹² Nu grep kule nyate le amnu gurdade. Nu amo nyate le maketi njaukuknu ndo.

¹³ Sebulun nu piyalngge yu make mbolngge minamnggat. Piyal nune ta wanj tuku kundu magenu minamnggaig. Nune kilke make mbolngge kumba ka Sidon tumbranngge tingamnggat.

¹⁴ Isakar nu donki karenju tanjan ake sinanj pale kame ngamukngge kinyimba minit. ¹⁵ Nu kilke mayenu mabtam tuku kanjerte ta nu isu maramba aganj ndende kugrakate sulumba sanzal tanjan piro karenkate.

¹⁶ Dan nu nune kuasmbi kulatkamnggat. Kuasmbi ta nane Israel tuku kuasmbi njakmba tanjan minamnggaig.

¹⁷ Nu kame mberj tanjan ndin make mbingge minamnggat. Nu patenga hos kupenu makete le tanjo hos mbolngge minyokate ta nu baringga ndekate ngina.

¹⁸ Tanjakina sulumba nu ndek sakina: O Sunjo, ne ye ta nga ye tairngget ngina.

¹⁹ Tanjamba nu manj lato sakina: Kuayar tanjo kame afu Gat ndonj kame tingamnggaig. Tanjawaig le Gatngge mbilka pani farka nane yokerkamnggat.

²⁰ Aser tuku kilke mbolngge nyamaganj mayenu prowamnggat. Aser nu nyamaganj mayenu kikonju wakeikuwa ta gabat sugo nane nyam kumunj.

²¹ Naftali nu dia tanjan nune nzali dubimba likate. Nu tuku kutu magenu ndo.

²² Yosef nu donki nguikok kule make mbingge minit le hos nguikok tabe kumnemngge minit tanjan. ²³ Nune ngueu mbal nane nu ndonj kame njayomba nu tuimbi koronjwaig ta ²⁴ nanjine tui ta ngurke likamnggaig. Yakob tuku Mbara sangrinu tanje nanjine wai baklel

serningamnggat. Kuate nu Israel mbal tuku Kulat Tanjo mayenu. ²⁵ Mam naje tuku Mbara nu Sangri Njajo. Nunge ne turnumba nyaro tinit. Nyaro magenu sunjgomba ne mbolngge minamnggaig. Samba mbolngge sawe nyaro njak ndeka minamnggat. Kilke sinamngge kule nyaro njak minmba minamnggat. Kinjo kame sunjgomba kile-patikam tuku nyaro pino kame mbolngge minamnggat. Aganjmor tuku nyaro pangarnu kame mbolngge minamnggat. ²⁶ Wit le plaua botnu prowam tuku nyaro, tabe ambokok tuku nyaro, tabe minmba minam tuku nyaro ta njakmba Yosef mbolngge minwaig le nu aba kat nune minig tanjan mine nda.

²⁷ Benyamin nu age nguikok aganjmor bale farte tanjan. Maratukuk furiram nu aganjmor bale farnjmba nyate ngina.

²⁸ Yakob nu tanjamba Israel tugu 12 ta tuku saninggina sulumba nyaro nduik nduik kinjo kat nune ningina.

Yakob nu kumna le ngukinaig

²⁹ Tanjamba Yakob nu manj kinjo kat nune wam paguningmba saninggina: Mine minemba ye ka kumanu mbal tuku tumbranngge yije wa mbutj kame kanjerka nane ndonj minamnggit. Tane ye tumba ka ndame burok Hitnu tanjo Efron tuku kilke mbolngge minit ta sinamngge wa mbutj kame ndonj palpe. ³⁰ Ndame burok ta Makpela Mamre tugumngge Kanan kilke mbolngge minit. Abraham nu o buk ndame burok ta kilke ta turmba mindesinj ngunu tuku Hitnu tanjo Efron tugumngge piyana. ³¹ Nane o buk Abraham le piyo nune Sara tanje ngukinaig tuku. Ngumnenga manj Isak nale piyo nune Rebeka kilke ta mbolngge ngukinaig. Ye mata ina tanjine Lea kilke ndui ta mbolngge nguken. ³² Abraham nu Hit mbal tugumngge kilke ta ndame burok ta turmba piyana. Tane ka tanje ye ngukap nga saninggina. ³³ Yakob nu kinjo kat nune wam paguningge denjpurmba nu manj mbilka kinyina sulumba kumna.

50 Kumna le Yosef ndek mam nune tuku tumail mbol loka malmbika mam nune mumuna sulumba ² mam nune tuku mindesinj ta me ndanjguwa nga nane afu saninggina le mindesinj ta ail njair afu kilmba pisnenaig. ³ Nane piro ta kumba minnaig le ait 40 kuganaig. Piro ta tuku ait tanjamba madinaig tuku. Tanjanaig le Isip mbal nane ki ait 70 Yakob malmbimba minnaig.

⁴ Yosef mam nune kumna ta tuku kuamel kugana le nu Farao tuku gabat sugo ta saninggina: Tane kumba Farao sawap. ⁵ Yosef nu tenjenmba sakat. Mam nu kumam bafuna sulumba nu ye sayina ye nu tumba ka Kanan kilke mbolngge mindesinj palmbim tuku ma nunge buk wakeina tuku ta mbolngge ngukam tuku ngina. Nu tanjamba ye sayina le kile ye mam tumba kumba ka ngukumba luka prowet nga sakate. Tane ka tanjamba Farao sawap ngina. ⁶ Nane kinaig ka Farao sanaig le nu lafumba sakina: Mam naje buk sakina tanjamba tumba kaye sulumba nguka ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef nu mam nune tumba ngukam kina le Farao tuku piro tanjo kame, nu tuku gabat

kame, Isip tuku mage mage nane njakmba Yosef ndon kinaig. ⁸ Yosef tuku kuasmbi, nu tuku aba kat nuje, mam nuje tuku kuasmbi ta nane njakmba nu ndon kinaig. Nangine kiyo kame fonfon sipsip meme makau ta njakmba ndo Gosen kilke mbolnge kusrekinaig le minnaig. ⁹ Karis kame tango kame hos mbolnge likade tuku ta nane njakmba kuasmbi sungo Yosef ndon kinaig. ¹⁰ Tanjamba nane wit baurnganu tuku ma tugu Yordan kule make mbol pronaig sulumba ninanka malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba Yosef nu ait 7 mam nuje kumna ta tuku malmbika minna.

¹¹ Nane malmbi ngumbeyunaig le Kanan mbal nane kangerka sakinaig: i ... Isip mbal si nangine manjambi malmbi ngumbeyu sungokade nginaig. Ta tuku nane ma ta nyunu Abel-Misraim ... nginaig.

¹² Yakob tuku kiyo kame mam nangine buk saningina tanjamba ndo kinaig. ¹³ Nane mindesij nuje tumba Kanan kilke mbol kinaig sulumba Makpela Mamre tugumnge ngukinaig. Abraham nu buk Hitnu tango Efron tugumnge kilke ta piyana tuku. ¹⁴ Yosef nu mam nuje ngukina sulumba nu manj aba kat nuje tango kuasmbi njakmba nu ndon ilnaig ta ndon luka Isip kinaig.

Yosef nu aba kat nuje tuku kuru kuru kile-ibenjkina

¹⁵ Mam nangine kumna le Yosef tuku aba kat nuje nane ndek sakinaig: Sine buk manjau njayonu Yosef mbol kigerj. Kile Yosef nu gubrawa sulumba manjau kigerj ta lafumba sine mbol kamngat kande nginaig. ¹⁶ Tanjamba nane tango ande kukulnaig le Yosef tugum kina sulumba sana: Aba kat nanje nane tenemba sakade. Mam nanje kume ndakina sulumba ¹⁷ nu tenemba sasingina. Tane tenemba Yosef sawap. Aba kat nanje nane o buk ne mbolnge manjau njayonu kinaig. Ta tuku ye ne sanet. Nane ne mbolnge mbarmba unekinaig manjau ta gilainga. Mam nu tanjamba sakina. Sine mata mam nanje tuku Mbara kumnemnge

mineg. Ta tuku sine mata ne saneg. Sine tuku mbar ta gilainga nginaig. Aba kat nanje tanjamba sakade nga Yosef sana le nu pasa ta ismba malmbikina.

¹⁸ Kile aba kat nuje nane Yosef tugum pronaig sulumba truk ka sanaig: Sine ne tuku piro tango tanjan minamngig nginaig le ¹⁹ nu ndek nane saningina: A ... tane kuru kuru ndakap. Ye Kuate tuku ma tam kumun kuga. ²⁰ Tane buk pasa katmba manjau njayonu ye mbol kinaig ta Kuatenge manjau ta mbilmba kina le manjau mayenu prona. Ta tuku tango pino sungomba kume ndaka kile abo minig. ²¹ Ye tane satinget. Tane kuru kuru ndakap. Ye sinka tane tangine kiyo kame turmba kulatka minamngit ngina. Nu tanjamba sanjamba nane tuku wamdus kuru-kurukinaig ta wamdus kile-ibenjke ningina.

Yosef nu kumna

²² Tanjamba mam nuje tuku kuasmbi nane Yosef ndon Isip kilke mbolnge minnaig ma ma Yosef nu yar 110 kusrena sulumba nu kumna.

²³ Nu kume ndakina sulumba kiyo nuje Efraim tuku kiyo kame nu tuku wa kat nuje ta turmba kangerka minna. Yosef wa nuje Makir tuku kiyo kame nane mbun nangine Yosef tugumnge minmba sugokinaig. Makir nu Manase tuku kiyo nuje.

²⁴ Tanjamba minnaig sulumba mara ande nu aba kat nuje saningina: Ye buk kumam patuket ta Kuatenge tane kulatkamngat. Nunge kilke tuku pasa sangrinu Abraham Isak Yakob nane saningina ta ngumnenga nu tane kilke te mbolnge kilmba ka kilke ta mbolnge patinungat ngina. ²⁵ Tanjamba Yosef nu Israel kiyo kame tuku mingeknge nane pasa sangrinu sakuwaig le nu isam sakina: Kuate nu tane turkam tuku prowa le tane ye tuku isu kilmba turmba kape ngina. ²⁶ Tanjamba Yosef nu yar 110 kusremba Isip kilke mbolnge kumna le nane nu tuku mindesij ail njair pismemba tumba ter sinamnge pilnaig le minna.

RUT

Yosef nu kumna le Israel mbal nane Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nane tuku ndare tugekinaig le Isip mbal tuku gabat sunŋo Faraonŋe Kuate nu Abraham dir pasa sana ta kumumba nane kilmba sanzal piro niŋmba minna. (Mulum Pasa 15.7-16 kaŋgerap).

Taŋamba minna le yar 400 taŋaŋ kinaig le Moses nu prona. Sunŋo nu Farao Isip mbal ndoŋ piti yeki yeki niŋgina le nane Israel mbal pitaikinaig le Mosesŋe nane kilmba Isip kilke kusremba Yu Gurgur pakarka ma baknu mbol kinaig ta nane Kanan kilke mbol kine ndakinaig. Ta ndaŋam? Israel mbal nane Kuate tuku mingge ngurm-ba maŋau sunŋomba mbarnaig le nu nane kile-ndinka minna le nane sunŋomba kume likinaig.

Taŋamba minnaig ma ma Moses nu kumna le Yosuaŋge Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol kinaig. (Aposel 7.17-44 kaŋgerap).

Nane Kanan kilke mbolŋge minnaig le kulat taŋgonŋe nane kulatkinaig. Kulat taŋgo kame ta tuku nyu kat naŋgine ta Samson Gideon Yefta nane afu turmba.

Elimelek nuŋe gageu ndoŋ kumba Moabŋge minnaig

1 O buk Israel mbal nane gabat sugo kugatok kulat taŋgonŋe ndo Israel kulatka minnaig le guba sunŋo prona. Prona le Yuda kumamŋge Betlehemnu taŋgo ande nuŋe piyo nuŋe ndoŋ kiŋo armba ta kilmba guba gagnu kumba ka Moab kilke mbolŋge minyokinaig. Taŋgo ta nyunu Elimelek. Piyo nuŋe Neomi. Kiŋo kat nakile ta Malon le Kilion. Naŋgine tumbraŋ mboŋ Efrat.

3 Nane Moab kilke mbolŋge minnaig ma ma Elimelek nu kumna le Neomiŋge ndo kiŋo ar ta ŋak minna.

4 Taŋamba minnaig ma ma kiŋo ar ta Moabnu pino kilnaik. Pino ar ta nyu nakile Orpa le Rut. Nane taŋge minnaig ma ma yar 10 kusreka **5** Malon le Kilion mata kumnaik. Kumnaik le ina nakile Neomi nuŋe ndo minna.

Rut nu Neomi ndoŋ Betlehem kinaik

6 Sunŋo nu nuŋe mbal Israel nyamagaŋ ait mayenu niŋgina pasa ta Neomi nu isna sulumba nu nuŋe rugan ar ta ndoŋ kuaneka Moab kilke kusremba **7** luka Yuda ma tugu kambim saka kinaig. **8** Kinaig ka ndiŋge Neomi nu nuŋe rugan ar ta sanikina: Taŋaig le tale luka kumba ka takile tumbraŋge ina kat takile ndoŋ minap. Tale ye nane keŋ kumnaig ta sine tur magekinaig. Ta tuku tale Sunŋonge sinzaŋtikuwa le **9** tale maŋ taŋgo kilmba nale ndoŋ mine mayewamŋgaig ŋga sanikina. Taŋakina sulumba Neomi nu rugan kat nuŋe ta mumunikmba kusrekam bafuna le nale ndek malmbi ŋayonaik sulumba **10** rugan nakile sanaik: Kuga. Sile ne ndoŋ naŋe kuasmbi tugum kambimkik ŋginaik kande **11** Neomi nu sakina: Kuga. Tale luka kape. Ndaŋam tale ye ndoŋ kambim sakik? Tale idusik ye maŋ kiŋo afu kile-patiki le tale kilam idusik e? **12** Tale luka kape. Ye buk saibo pilen. Ye maŋ taŋgo

tam kumuŋ kuga. Ko ye furir te mbolŋge taŋgo tumba kiŋo kile-patiki ta **13** tale nale sugokuwaik le kilam tuku tairŋgam kumuŋ e? Kuga. Tale taŋgo kise kilam tuku idusamŋgaik. Sunŋo nu ye kusreyumba piti sina le tale tuku ninan sunŋowet ŋgina. **14** Taŋakina le Rut le Orpa maŋ lato malmbi ŋayonaik sulumba Orpa nu rugan nuŋe mumumba kusremba lukina le Rut nu rugan nuŋe kusre fuguna.

15 Kile Neomi ndek rugan nuŋe Rut sana: Ai si. Ne aba naŋe si kaŋgera. Nu luka nuŋe kuasmbi tugum kumba nuŋe mbara kame sota kinit. Ne nu ndoŋ kaye ŋgina. **16** Taŋakina le Rut ndek nu sana: Ndaŋam ne ye lukam tuku sayate? Ye ne dubinumba kambim tuku peu ndaya. Ne ma inum kaye ta ye mata ne dubinumba kaŋgit. Ne ka aniŋge minamŋgat ta ye mata ne ndoŋ ka taŋge minamkik. Naŋe kuasmbi ta yiŋe kuasmbi taŋaŋ minamŋgat. Naŋe Mbara ta yiŋe Mbara taŋaŋ minamŋgat. **17** Ne kuma le ngukuwaig ma ta ye mata kumi le ma ta mbolŋge ngukamŋgaig. Andeŋge sile tuku mine te pure nda. Kumenge ndo puramŋgat. Ye siŋka ndo saket. Pasa ŋakmba saket te dubi ndawi ta Sunŋo nu ye mapeye nda ŋgina. **18** Rut nu dirnaŋga rugan nuŋe dubimba kambim sakina le nu maninkina.

19 Taŋamba nale ndin dubimba kinaik ka ka Betlehem pronaik. Pronaik le tumbraŋ ta tuku mbal nane pirerek purka sakinaig: i ... Si Neomiŋge ŋginaig. **20** Taŋakinaig le Neomi ndek sakina: Ye Neomi **I** ndaŋgap. Kuate Saŋgri ŋayo nuŋge ye piti sina tukunu ye tuku nyu Mara **II** ŋgap. **21** Ye tumbraŋ te kusrewen ta ye gageu ŋak ye kumuŋ minen. Kile Sunŋo nu ye baknu tumba te prowat. Ndaŋam tane ye nyu tumba ngamuŋgal gare ŋak pino ngade? Sunŋo Saŋgri ŋayo nuŋge ye te-ibenŋyumba piti sunŋo sina ŋga saniŋgina.

22 Wam kube te Neomi tuku. Nu Moab kilke kusremba rugan nuŋe Rut tumba lukinaik. Rut nu Moabnu

I Neomi nyu ta tugunu: Ngamuŋgal gare ŋak II Mara nyu ta tugunu: Ngamuŋgal gare kugatok

pino. Wit magekinaig le kilam tuku ait mbolŋge nale Betlehem pronaiik.

Rut nu Boas tuku piro mbolŋge wit fambonu tanjerm-ba minna

2 Boas nu maror tanjo nu nyu sunjo ŋak minna. Nu Neomi tanjo nuŋe Elimelek nale tugu ndui ta.

2 Mara ande Rut nu rukan nuŋe sana: Ye kumba tanjo ande kusnawi le wokuwa ta ye nu tuku piro tanjo dubika wit kugerka ndaleka fambonu bude ta tanjeramŋgit ŋgina le rukan nuŋe ndek nu sana: Ta maye le kaye ŋgina.

3 Tanjakina le Rut nu kumba ka piro ande mbolŋge piro mbal dubika wit fambonu bunaig ta tanjermba manjurka minna. Piro ta Boas tuku piro ta nu katese ndana. **4** Rut nu piroka minna le Boas nu Betlehemŋge promba nuŋe piro mbal kanjerka Sunjo nu tane ndoŋ minwa ŋgina le nane ndek nu sanaig: Sunjo tuku nyaro ne mbolŋge minwa ŋginaig.

5 Kile Boas nu nuŋe piro gabat ta kusnana: Pino mbanzo si nu kuasmbi ndaŋ tuku ŋgina le **6** piro gabat ta lafumba nu sana: Pino si Moabnu. Nale Neomi ndoŋ Moabŋge te pronaiik. **7** Nu piro mbal dubika wit fambonu tanjeram tuku ye sayat. Nu maratukuk tinja piroka ma ma kile ndo baibai kumnemŋge fudiŋmba mabta minit ŋgina.

8 Tanjakina le Boas nu Rut sana: Kulim, ne ye tuku pasa isa. Ne piro kise mbol kumba wit fambonu tanjer ndawa. Ne piro te mbolŋge ndo minmba yiŋe piro pino kame tugum tenge wit fambonu tanjermba minna. **9** Nane tanjo kame pino kame pirokade magot tenge ndo piroka mina. Yiŋe piro tanjo kame ne ŋayo sili ndanuwaig ŋga saningit. Ne kule nyam paranuwa ndeta waim kule kunymba palig si kumba nya ŋga sana.

10 Tanjakina le Rut nu truk kumba Boas sana: Ye rawe pino. Ne ndaŋam ye mbolŋge manjau mayenu kumba ye tur mayeyate ŋgina le **11** Boas nu lafumba sana: Ne tanjo nanje kumna le wam ŋakmba rukan nanje mbolŋge ke likina ta sayinaig le isen. Ne nanje tumbraŋ ina mam turmba kusreka ne pro sine mbal kise ŋgamukŋge minit ta ye kila. **12** Ne Israel mbal tuku Mbara Sunjo tawok te prona. Nuŋge lafu mayenu lato-latomba ne mbolŋge kuwa ŋga sana. **13** Tanjaka sana le Rut ndek sakina: O tanjo sunjo, ne ye tur mayeyate. Ye ne tuku piro pino minig tenen kuga. Ye nane kumnemŋge minet ta ne ye pasa bafumbi sayate le ye tuku ŋgamunŋal sanjri tinjgate ŋgina.

14 Kile mabta isukusam bafumba Boas nu Rut sana: Ne te ilmba bret batenj inum tumba grep kule tomba nya ŋgina. Tanjakina le Rut nu kumba piro mbal tugum tanje minyokina le Boas nu wit afu pasokinaig ta kilmba Rut tuna le nyumba marona le nyamaganj batenju kusrekina. **15** Tanjamba Rut nu manj tinja wit fambonu tanjeram kina le Boas nu nuŋe piro mbal saningina: Pino si peu ndawap le wit ndale patikaig ta tugumŋge nu wit fambonu tanjermba manjurkuwa. Tane nu

sigair sigair ndawap. **16** Tane wit ndale ŋak ta afu goninmba kusrekap le nu kilmba manjurkuwa. Tane nu kasur ndawap ŋga saningina.

17 Rut nu piro mbolŋge wit fambonu tanjermba minna le ki kumba ka butunŋina. Nu ki kumba butunŋina le wit fambonu tanjerna ta kilmba mbanimbi baurŋgina le siŋ sikmba alonu ndekinaig le kilmba manjurkina. Alonu manjurkina ta pitinu 10 kilo tanjaŋ.

18 Kile Rut nu wit alonu manjurkina ta kilmba tumbraŋ kumba rukan nuŋe tumna sulumba nu ki mbol isukusmba marona le ŋgirmannu kilmba kina ta mata rukan nuŋe tuna. **19** Tuna le Neomi nu ndek rukan nuŋe kusnana: Ne wit te aningge kilat? Tanjo ima tuku piro mbolŋge ne pirokat? Tanjo ne turnat ta Sunjogŋge nyaro tuwa ŋgina le Rut nu sakina: Boas ŋgade tanjo ta tuku piro mbolŋge ye pirokit ŋgina.

20 Tanjakina le Neomi ndek sakina: Tanjo nane abo minig, nane kumig mbal ta Sunjo nu nane tuku kume purte. Nuŋge tanjo ta nyaro tuwa. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Tanjo ta nu sine tuku tira ande. Nu sile kulatkam tuku ŋgina **21** le Rut ndek nu sana: Nu ye pasa ande turmba sayat. Ye nuŋe piro mbal dubika piroka mini le ka piro ta kugawam tuku sakat ŋgina. **22** Tanjakina le Neomi nu sakina: O rukan, ta son sakat. Ne kumba tanjo ande tuku piro mbolŋge piroka ta piro mbal tanje ne ŋayo silinubekaig. Ne Boas tuku piro pino kame ndo dubika piroka mina ŋga sana. **23** Tanjaka sana le Rut nu mara mindek Boas tuku piro pino kame dubika piroka minna le ka ka wit kilam tuku piro ta kugana. Kugana le Rut nu rukan nuŋe ndoŋ minnaik.

Boas nu Rut mbolŋge ranjun mayenu kina

3 Tanjamba minnaik ma ma ait ande Neomi nu rukan nuŋe sana: Rukan, ye tanjo ande ne tam tuku te-siliki le nu ne tuwa le ne mine mayewamŋgat. **2** Boas ŋgade tanjo ne nu tuku piro pino kame dubika pirokina ta nu sine tuku tugu ndui ta. Ta tuku ne isa. Kite furir nu kumba ka wit baurŋgade ma mbolŋge wit roka bareŋguwa le bubrenge firfirnu pufunŋuwa le alonu ndekuwaig le kilamŋgat. **3** Ne kumba kule pismba gurej mundur mayenu ta pismba tawi mayenu sili-ka wit baurŋganu ma ta tugum ndek kumba nu tuku am mbolŋge pro ndawa. Ne nu tairŋga mina le nu isukusmba kule nye denpurmba **4** nu kumba kinyam bafuwa ndeta nu kinyit ma ta kanjera sulumba nu kinyamba ŋgilainguwa le nu ne kulatkuwa ŋga ne kumba nu tuku kupe kuitkambinje tawi kaikanu ta talka kaika sulumba nu tuku kupe tugum tanje kinya le nu ne ndaŋka sanuwa ndeta ne ka ŋga sana. **5** Tanjaka sana le Rut nu sakina: Ta maye. Ye ne tuku pasa dubimba tanjamba kamŋgit ŋgina.

6 Kile Rut nu tinja ndek kumba ka wit baurŋgade ma ta mbol promba rukan nuŋe pasa sana ta kumumba kina. **7** Boas nu isukusmba kule nyumba gare-gareka ginyumna le nu kumba ka wit manjurkinaig ta tugumŋge kinyana. Nu kinyamba gilainŋina le Rut nu

siŋsiŋndo kumba tawi kaikina ta talka nu tuku kupe kuitkambi tugum tanĝe kinyna. ⁸ Kinyna le furir ngamu Boas nu kinymba mbilkina sulumba pino nu tuku kupe kuitkambiŋge kinyna ta kamusna. Kamusna kande pino le nu piririmba ⁹ i ... Ne imanĝe ngina le Rut ndek nu sana: Ye ne tuku piro pino Rutĝe. Ne Elimelek tuku tugu ndui ta tukunu ne ye pinonu tumba kulatka ngina.

¹⁰ Tanĝakina le Boas ndek sakina: O kulim, Sunĝonĝe ne nyaro tinwa. Ne kile wam kat te ambonĝa rugan nanĝe mbolĝe wam mayenu kina ta lite. Tanĝo mo gudommba minig te. Nane afu aganĝ ndende sunĝomba ĝak afu aganĝ ndende kugatok ta ne nane tuku inum tam idus ndate. ¹¹ Ne kuru kuru ndaka. Ne pino mayenu ta sine tumbranĝ tanĝo pino ĝakmba sine kila. Wam ĝakmba ye kam tuku sayat ta ye kamĝit. ¹² Ne sakate ta son. Ye rugan nanĝe Elimelek ndonĝ tugu ndindo. Ye ne kulatkam tuku ta tira ande mata sine ndonĝ tugu ndindo minit ta nu ye tuku sunĝo. Ye nu liwam kumuŋ kuga. ¹³ Ne tenĝe mina. Ye indole maratukuk kumba nu tuku wamdus katesewamĝit. Nu ne kulatkam sukuwa ndeta maye. Nu mbulwa ndeta yiŋe ne kulatkamĝit. Ye Sunĝo tuku nyu mbolĝe pasa te sanĝri pilewet. Ne maŋ kinyna ngina sulumba ¹⁴ nu sana: Ne ye tugum prowat te tanĝo kame nane kanĝer ndanuwaig ngina. Tanĝakina le Rut nu maŋ Boas tuku kupe kuitkambiŋge kinyna.

Mafe maye ndana le Rut nu tinĝa kambim bafuna le ¹⁵ Boas nu sana: Ne nanĝe tawi inum tumba kilke mbol tenĝe fara ngina. Rut nu tanĝamba nuŋe tawi ande tumba farna le Boas nu wit maŋgur 6 kilmba tawi ta mbolĝe kutuna. Tanĝamba Boas nu Rut turmba wit tawi ĝak ta te-dunĝa tuna le tumba luka nuŋe tumbranĝ kina.

¹⁶ Rut nu kumba rugan nuŋe tugum prona le rugan nuŋenĝe nu kusnana: Rugan, ne wam kat ta kubewa le ye isi ngina le Rut nu Boasĝe wam ĝakmba kina ta kubeu tuna. ¹⁷ Kubeu tuna sulumba rugan nuŋe sana: Boas nu tenĝemba ye sayat. Ne ake luka rugan nanĝe sota kaye ta mayenu ndo kuga ngina wit te ĝakmba tolmba ye sat ngina le ¹⁸ rugan nuŋe nu sana: Rugan, ne nu ndo tairĝa mina. Kite Boas nu ake minam kumuŋ kuga. Nu pasa ta te-tiwa le ame wam prowa le sile kanĝeramkik ngina.

Boas nu ndek Rut pinonu tina

4 Boas nu mbumba kumba maŋgurkam tuku ma mbolĝe minyokina. Ma ta tumbranĝ ta tuku fonde malaŋga tugumĝe. Nu minyok minna le Elimelek tuku tugu mbolĝe Boas nuŋe tira nuŋe ilmba minna le kanĝermba wikina: Mata, ne ilmba tenĝe minyoka le ye pasa ande fudiŋndo ĝak ngina. Tanĝakina le nu ilmba nu tugum tanĝe minyokina.

² Minyokina le Boas nu tumbranĝ ta tuku gabat kame ¹⁰ saningina le nane mata promba tanĝe minyokinaig. ³ Nane minyokinaig le nu nuŋe tira nuŋe ta sana: Neomi Moabĝe luka prona ta nu sikile tira Elimelek tuku kilke sile tuku inumĝe piyawa ngina sakate ta ⁴ ye ne

sanam tuku wikit. Ne ye tuku sunĝo. Ne kilke ta piyawam idusmba kande sinĝine gabat kame tanĝo minig te am mbolĝe piyawa. Ne mbulmba ndeta ye tugusemba saya le isi. Tanĝo ande mine ndakate. Silenĝe ndo ngina. Tanĝakina le tanĝo ta nu sana: Maye. Yenĝe piyawamĝit ngina.

⁵ Tanĝakina le Boas ndek nu sana: Ne Neomi tuku kilke ta piyamba ndeta Moabnu pino kuembol Rut turmba ne tamĝat. Tanĝawa le nu kiŋo inum te-pilwa ta tanĝo kumna ta tuku kuasmbi nane tuku kilke nanĝine minamĝat ngina. ⁶ Tanĝaka sana le tanĝo ta ndek sakina: Wam minde bada tanĝanĝ ta ye kilke ta piyawam mbulit. Ngumnenĝa kiŋo tanĝe ye tuku kilke ta tuwa le ye tuku ndametinĝ ake ngisikikat tukunu ye mbulit. Nenĝe kilke ta piyawa ngina sulumba ⁷ nu nuŋe kupe ngaro paska Boas tuna. Ta ndanĝam? O buk Israel mbal nane aganĝ ande tanĝo inum tambim bafumba tanĝamba kumba minanu. Tanĝo andenĝe nuŋe kupe ngaro paska tanĝo inum tambinu. Israel mbal nane tanĝamba pasa te-tiwanu. ⁸ Ta tuku tanĝo ta nu Boas sana: Nenĝe kilke ta piyawa ngina sulumba nuŋe kupe ngaro paska Boas tuna.

⁹ Tuna le Boas nu gabat kame tanĝo pino nane tenĝemba saningina: Elimelek Kilion Malon nane kenĝ ta tuku aganĝ ndende Neominge kulatkate ta kile yenĝe ĝakmba piyamba kilit ta tane ĝakmba kanĝerde. ¹⁰ Moabnu pino Malon tuku kuembol Rut nu mata yiŋe pinonu kile tet. Tanĝawi le tanĝo kumna ta tuku kilke ta nuŋe kuasmbi tuku kilke minmba minamĝat. Nu tuku nyu mata nuŋe kuasmbi ngamukĝe ngisike nda. Minmba minamĝat. Ye maŋau ket te tane kile kanĝerde ngina saningina.

¹¹ Tanĝaka saningina le nane gabat kame tanĝo kame ndonĝ nane ndek sakinaig: Sine kile kanĝermba kila pileg. Pino nenĝe tamĝat ta ne tuku wande mbol kuwa le Sunĝonĝe sinzanĝwa le Israel mbal tuku mboŋ Rahel nale Lea tanĝanĝ minwa. Ne Efrat tumbranĝ mboŋ ngamukĝe Betlehem tumbranĝenĝe ne nyu sunĝo ĝak mayok kuwa. ¹² Pino ta Sunĝonĝe turwa le kiŋo gudommba kile-patike tinwa le ne tuku kuasmbi ta Yuda le Tamar tuku kiŋo Peres nu tuku kuasmbi tanĝanĝ mayok kuwa nginaig.

¹³ Kile Boas nu nuŋe pasa kumumba Rut pinonu tina sulumba nu tumba nuŋe wande mbol kina. Kina sulumba Boas nu Rut ndonĝ kinyna le Sunĝonĝe Rut sinzanĝna le nu fungul ĝakna. Tanĝamba minna ma ma nu kiŋo te-pilna. ¹⁴ Kiŋo ta te-pilna le tumbranĝ ta tuku pino kame nane Neomi sanaig: Sine Sunĝo tuku nyu te-dungube. Nuŋe kiŋo te ne kulatkam tuku tanet. Nu Israel mbal tuku kuasmbi ngamukĝe nu nyu sunĝo ĝak minwa. ¹⁵ Rugan nanĝe tuku maŋau mayenu tanĝe ne tuku kiŋo kame sunĝomba tanĝanĝ minanu suk. Ne kiŋo te kanĝermba ne maŋ sanĝri tingamĝat. Ne saibo pale le kiŋo tenĝe ne turnumba kulat mayenamĝat ngina sanaig.

¹⁶ Tanĝamba sanaig le Neomi ndek kiŋo ta tumba bagailmba nuŋe kulat kuapina. ¹⁷ Kulat kuapina le tumbranĝ ta tuku pino kame nane ndek sakinaig: Neo-

mi nu kiŋo inum tat ŋginaig sulumba kiŋo ta nyunu Obed ŋginaig.

Obed nu sungokina sulumba Yesi te-pilna. Yesi tuku kiŋo nuŋe David.

David tuku mbuŋ kame

¹⁸ Peres tuku ndare pulu tuturmba ka David mbolŋge tingina ta teŋenmba.

Peres kiŋo nuŋe Hesron. ¹⁹ Hesron kiŋo nuŋe Ram. Ram kiŋo nuŋe Aminadab. ²⁰ Aminadab kiŋo nuŋe Nason. Nason kiŋo nuŋe Salmon. ²¹ Salmon kiŋo nuŋe Boas. Boas kiŋo nuŋe Obed. ²² Obed kiŋo nuŋe Yesi. Yesi kiŋo nuŋe David.

1 SAMUEL

Hana nu Samuel te-pilna

1 Tanjo ande nyunu Elkana nu tumbran sunjo Rama Efraim kumamnge ma taknu mbolnge minnaig. Tanjo ta nu pino armba njak ande Hana ande Penina. Penina nu kutu njak. Hana nu kutu kugatok. Elkana mam nuje Yeroam. Wa nuje Elihu. Mbu nj mbu nj nuje Tohu. Tumbran mbo nj nangine Suf.

3 Elkana nu yar mindek Rama tumbran kusremba Sunjo Sangri Njajo tuku nyu te-dunja nu tuku atraukam saka Silo tumbran kambinu. Tumbran sunjo tanje Elai tuku ki jo armba Hofni le Pineas nale Sunjo tuku pris minnaik. **4** Elkana nu atraukam ait mbolnge aganjmor ndemnu kilmba walmba ndindo piyo nuje Penina tumba ande tumba nu tuku kutu kame foj-fojmba walmba kilwaig nga ni nganu. **5** Hana nu Sunj-gonje kutu ngailna ta Elkana nu kasur ndamba nu tuku kume purmba minna sulumba nu aganjmor ndemnu walmba Hana armba tambinu.

6 Hana nu Sunjgonje kutu ngailna tukunu Penina nu mara mindek tanjo tuku tira dirka Hana maim maim te-tumba nzumil-nzumilmba minanu. **7** Yar mindek nane wam ta kanu. Nane Sunjo tuku tukul wande mbol kambinu ta Penina nu Hana maim maim te-tambinu le nu malmbika isukuse ndaka minanu.

8 Ait ande nu tanjana le Elkananje kanjgermba Hana kusnana: Ndanjam tuku ne malmbika isukusam mbulit sulumba wamdus ngamunggal piti njak ndo minit e. Ne pino kuembol kuga. Ye ne ndonj minmba ne tuku kume puret tukunu ne ki jo kugatok ta tuku piti ndanuwa nga piyo nuje sana.

9 Tanjamba minnaig ma ma ait ande nane Silo tumbranngje atrauka isukusmba minnaig. Isukuse denjpur-naig sulumba Hana nu ngamunggal tatruka wamdus ndekina le nu ndek tinja nane kusreka ka Sunjo tuku tukul wande sinam kumba ka tanje malmbika Sunjo yabanmba minna. Yabanmba minna le Kuate tuku pris Elai nu malanja tugum tanje minyok minna.

11 Kile Hana ndek yabanmba Sunjo ndonj pasa katmba tenjenmba sakina: O Sunjo Sangri Njajo, ye ne tuku piro pino minet. Ne ye tuku ngamunggal wamdus tatrukate te kanjgermba ngumne ndayumba ye idusyumba ki jo ande te-sa le ye ki jo ta manj luka ne tini le ne tuku piro tanjo minmba minamngat. Ta tuku nu tuku gabat waje ta andenge kuerke nda ngina.

12 Hana nu wamdus sinamnge ndo Sunjo yabanmba minje motmotka minna le ma ma Elai ndek mam-bilmba nu tuku minje kanjer tina sulumba idusna: i ...

Pino si kule kamenu nyumba nginngankate nga idusmba **14** nu tinja nu tugum kumba sawe lika sana: Ne ginu le grep kule nyumba nginngankate wam ta mbulamngat e nga sana le **15** Hana ndek lafumba sana: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. Ye kule kamenu ande nye ndakit. Ye piti sunjo njak tukunu ye Sunjo yabanmba yije piti ta njakmba kile-mayokit le purfe-wat. **16** Ne ye pino njayonu nga tala ndaya. Ye piti sunjo kamusmba ngamunggal njayonga wamdus tatrukat le ye wam ta tuku yabanj nga Elai sana.

17 Tanjakina le Elai ndek lafumba nu sana: Ta maye. Ne ngamunggal mukuk wamdus bulok njak kaye le sine Israel mbal tuku Mbaranje ne ame aganj nzalinu nu yabanat ta ne kumumbi tanmbimngat ngina le **18** Hananje Elai sana: O tanjo sunjo, ne mara mindek ye gilai ndanja ye idusya nga sana sulumba nu wamdus bulka nu kusremba isukusam kina.

19 Mafena le maratukuk tinja Elkana nane Sunjo tuku nyu te-du denjpurmba luka Rama tumbran kinaig. Kinaig ka tanje Elkana nu piyo nuje Hana ndonj tuma kinynaik le Sunjo ndek Hana tuku yaban pasa ta idusmba kumuwe tuna le nu ki jo konna. **20** Tanjamba minna ma ma Hana nu ki jo ande te-pilna ta nyunu Samuel ngina sulumba nyu ta tugunu kuklimba tenjenmba sakina: Ye ki jo te tuku nga Sunjo yabanjen ngina.

21 Kile Elkana nuje gageu ndonj manj Sunjo atraukam saka Silo kinaig. Nu yar mindek nuje pasa buk sangri pilena ta kumumba manjau kanu tanjamba manj kam saka kinaig. **22** Hananje ndo nane ndonj kine ndakina. Nu tanjo nuje tenjenmba sana: Tane kape. Ye ki jo te amo ngailmba nu tumba Sunjo tuku tukul wande mbol ka le nu Sunjo tuku Wandeknje minmba minamngat ngina le **23** Elkana lafumba Hana sana: Ne sakate ta maye. Ne tumbran tenje ndo mina le ki jo amo kusrewa le tale Sunjo ndonj pasa katnaik ta tuku alonu prowamngat ngina. Tanjakina le Hana tumbranngje ki jo nuje amo tumba minna.

24 Minnaig ma ma ki jo ta sunjoka amo kusrena le ina nuje nu tumba Silo tumbran kambim saka makau pailnu yar kenjmba njak ta tumba plaua bek ande tumba grep kule aganjmor ngaronumbi tolnaig ta turmba kilmba kina. Samuel nu amo kusrena le nane nu tumba Silo tumbran Sunjo tuku Wande mbol kinaig.

25 Kinaig ka ta promba nane makau pailnu ta tumba balenaig sulumba ki jo ta tumba Elai tugum pronaig sulumba **26** Hana ndek Elai sana: O tanjo sunjo, ne ye idusyate e. Ye o buk tenje Sunjo yabanmba minen le ne ye kanjeryina ta **27** ye ki jo te tuku nga Sunjo yabanjen le ki jo te ye te-sina. **28** Ta tuku ye kile nu

tumba Sunjo tuku wai mbol palmbim tuku prowet. Nu Sunjo tuku piro tango minmba minwa nga Elai sana. Tanjaka sana le nu ndek dagol tidronga Sunjo tuku nyu te-dungina.

Hana nu Sunjo tuku nyu te-dungina

2 Kile Hana nu yabanmba sakina:
O Sunjo, ne ye sinzan mayeyina le kile ye nyu njak minmba ne tuku gare sunjo tet.

Ne ye tur mayeyina le ye mbal kasur-kasuryinaig ta nzumilninget.

2 O Sunjo, ne ndo purfenju. Ande ne suk mine ndakate.

Nenge ndo sine kigraibka turkate.

3 O Sunjo, sine manau njakmba ke likeg ta ne kumumbi pileningit.

Ta tuku tango pino nangine nyu payamkade wam ta kusreka minge tukulwaig.

4 Ne tango sangriknu tuku tui ngurningit.

Afu sangri kugatok minig ta ne nane sangri pileningit.

5 Afu buk maro njak minnaig ta kile nane gubanu nyamagan kilam tuku ake pirokade.

Afu buk gubak minnaig ta nane kile maro njak minig.

Pino kame buk niñkanu minnaig ta ne nane sinzaningit le kile kutu sungomba kile-patikade.

Afu buk kutu sungomba kile-patikinaig ta nane kile niñanu minamngaig.

6 O Sunjo, ne tango abo minig ta baleningit le kumig. Afu kume likinaig ta ne man abo tugu ningit.

Ne tango kumig ta kilmba patikate le kumanu mbal tuku tumbrañ kinig ta man luka kilit sulumba abo tugu ningit.

7 Ne nane afu ndametiñ sugo njak ta sanzal pileningit sulumba sanzal mbal ndametiñ sunjo ningit.

Ne tango nyu njak te-ibeñte sulumba tango nyu kugatok ta tango pino am mbolnge nyu sunjo tuwit.

8 Ne nane aganj ndende kugatok sanzal minig ta turkate le nane aganj ndende kumun minig sulumba tango nyu sugo njak ta ndon ulendikade le nyu sugo ningig.

O Sunjo, ne kilke te te-mayokna sulumba aganj ndende yeki yeki patikina.

9 Ne nanje minge kumnemnge minig mbal tuku kume purte sulumba ne nane kulatkate.

Afu ne idus ndanade ta ne nane kilmba piti niñmba patikate le ma furir sinamnge ngisinungaig.

Tango sangri njaigo ta nane nangine sangri tambu minam kumun kuga.

10 O Sunjo, ne samba mbolnge kuaila pilit le sungomba fudukate le ne nanje ngueu mbal njakmba njaigo siglikate. Ne tango pino kilke tugu njakmba mbolnge kilmba pasa mbolnge patika nane pileningit. Ne gabat sunjo madina ta sangri pilem-

ba nyu sunjo nuje kuasmbi ngamuknge tuwit ngina.

11 Hana nu yaban denpurmba nu tango nuje Elkana ndon luka nangine tumbrañ Rama kinaik le Samuel nu Silonge Sunjo tuku piroka minna le Elainge nu kulatka minna.

Elai tuku kiño kat nuje nale manau njaigonu ke likinaik

12 Elai tuku kiño kat nuje ar ta nale mugru sambek. Nale Sunjo idus ndanaik. **13** Nale pris kame tango pino mbolnge aganj ndende kilam tuku tukul manau ta dubi ndanaik. Tango ande atraukam tuku aganjmor tumba waimmbi kusirkam bafumba minanu ta nale piro tango ande kukulanu le nyagi tumba kumba **14** waim sinamnge nyagimbi ndem dennga kilmba kumba nikanu. Israel mbal atraukam Silo prowanu ta nale wam ndui ta ndo kanu.

15 Tanjamba ndo tango ande aganjmor kyanu te-si ndamba pa mbolnge piye ndaka minanu ta piro tango ta promba tango ta tejenmba sawanu: Pris tuku ndem afu abonu ta kile-sa le nuje pasokuwa. Nu ndem kusirkanu ta nu mbulit. Nu ndem abonu ndo nzalite nga sawanu. **16** Tango ta ndek lafumba sawanu: Ye atraukam tuku tukul manau ta dubimba ambonga kyanu ta pambi pasoki le ugwaig le ngumennga ne ndem ndanj nzalinuwa kande ne kila nga sawanu ta piro tango ta ndek sawanu: Kuga. Ne kile ndo ye sa. Kuga ta ye yiñe waimbi kilamngit nganu.

17 Wam ta mbolnge Elai tuku kiño ar ta nale Sunjo am mbolnge mbaranu le tango pino nane Sunjo atraukam tuku tukul manau ta ake aganj tananj nga talakanu.

18 Samuel nu kiño mo minna ta nu pris tuku mindepiye tawi tiñmba Sunjo tuku piroka minna. **19** Ina nuje yar mindek nu tuku tawi fudiñdo wakeimba tumba atraukam tuku ait mbolnge tango nuje ndon kumba ka nu tambinu. **20** Tanjawanu le Elainge Elkana le piyo nuje nyaro nikmba sakanu: Sungongge piyo nanje sinzanwa le kiño Sunjo tunaik te lafunu man kutu afu kile-patikamngat nga sanikanu le nale luka nakile tumbrañ kambinu.

21 Kile Sungongge Hana sinzan mayena le Hana nu kiño kenmba kulim armba kile-patike likina ta Samuel nu Sunjo tuku piroka minmba ma ma mbanzongina.

22 Elai nu buk saibo pile mayena le nu tuku kiño kat nuje ar ta nale manau njaigonu kumba Sunjo tuku baibai malanga tugum tanje pirokinaig pino kame ta ndon tuma kinyanu wam ta Israel tango pino kanjgermba kumba ka Elai samba kubeu tunaig le nu isna sulumba **23** nuje kiño ar ta sanikina: Tale ndanam manau njaigonu ta kade? Tale tanjade le tango pino njakmbange tale tuku manau njaigonu kade ta tuku sakade le iset ngina sulumba **24** sakina: O kiño kame, tale manau mbarmbarde ta kusrewap. Tango pino njakmbange tale wam mbarmbarde ta tuku sakade. Tale Sunjo tuku piro mbal ndon manau njaigonu kade ngade ta wam mayenu kuga. **25** Tango andenje tango inum mbolnge mbarwa ta Kuatenge pasa ta te-timba

manau ta kume seramngat. Tanjo ande Sunjo kumamma mbarwa ta imanjo ngamunjo tanga pasa ta te-timba kume seramngat e nga sanikina. Tanakina ta Sunjo nu buk nale balenikam tuku wamdus kuyarkina tukunu nale mam nakile tuku pasa ta ise ndakinaik.

²⁶ Samuel nu mbanzongina le tanjo pino njakmba Sunjo mata nane nu make pilnaig.

Tanjo andenje Elai dir pasa sana

²⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Kuate tuku piro tanjo ande Elai sota prona sulumba Sunjo tuku minjo tumba sana: Mbuñ^I naje nuje kuasmbi ndon Isip gabat sunjo Farao tuku piro tanjo minnaig le ye kilimok nane tugumjo mayokkan sulumba ²⁸ Israel tugu njakmba ngamukjo mbuñ naje tumba yije pris minam tuku madiwen le nuje pris tuku tawi ta tinmba atrau mbain mboljo pa guwa mundur mayenu njak ta pilmba minanu. Tanjawanu le yenje aganjmor atrauka pasokanu ndem ta nu nuje ndare kame ndon nyuwaig nga saningen. ²⁹ Ta tuku ne ndanjam tuku yije wande mboljo aganjmor balenimba atraukam tuku wam ta talaka kiño kat naje ar ta tuku wamdus sunjo njak minmba ye gilainjo tane aganjmor ndemnu kuya njak njak ta nyumba sugo njagode? ³⁰ Ye tane Israel mbal tuku Mbara Sunjo ye o buk tane tuku mbuñ kat tangine tenjemba saningen: Tane tangine ndare ndon ye tuku am mboljo pris piroka minmba minamngaj nga saningen ta kile tane manjo piro ta ke nda. Tanjo ima nu ye tuku nyu te-dunguwa ta yenje nu nyu sunjo tambimngit. Tanjo ima nu ye talayate ta yenje nu mata talawamngit ngina. ³¹ Ne ise tiwa. Mine minemba ye ne naje tugu ndon sangri kile-ibenki le tane saibo patika kume nda. ³² Tane sinamanzerka minap le ye Israel mbal afu sinzaj mayeningi le ne tuku tugu nane ndo saibo patika kume nda. ³³ Ye ne tuku ndare afu mapeki le pris piroka minwaig ta nane mbarmba piti ne tinwaig le ne tuku wamdus taturkamngat. Naje ndare ta njakmba tanjo ngaro lewaig sulumba saibo patika kume nda. ³⁴ Ne tuku kiño armba Hofni le Pineas nale ait ndui ta mboljo ndo kumamngaj. Tanjawaik le ne pasa njakmba sanet ta son ngamngat. ³⁵ Ye pris ande kateseknu madiwi le nu ye ndon wamdus ulendi njak pris piro biywa le ye nu tuku kuasmbi ndo sinzaningi le nu ye tuku am mboljo pris piroka minmba minamngat. ³⁶ Tanjawa le ne tuku ndare ande minwa ta nu pris ta sota kumba dagol tidronga ndametiñ bret fambonu nu tuwa nga sawa sulumba sawamngat: Ne ye pris piro ande sa le ye piroka nyamagan afu kili nga sawamngat nga Elai sana.

Kuate nu Samuel ndon pasatina

3 Samuel nu kiño mo minna sulumba nu Elai turturmba Sunjo tuku piroka minna. Ait ta mboljo Sunjo nu tuan tanjo sungomba wam pagu

^I Tuan tanjo ta nu Aron tuku Elai sana

pasa nda ninjanu. Nane ndui ndui ndo kinatanu suk wam afu tumninganu le kangerkanu.

² Elai nu buk am njagonginaig le furir ande mboljo nu wande sinam tanjo kinymba minna le ³ Samuel nu tukul wande sinam tanjo kinyna. Kuate tuku tukul bokis mata wande ndui ta sinamjo minna. Lam bulunjo minna le mafewam patikina le ⁴ Sunjo nu Samuel wikina le nu ndek woka sakina: Ye ilet o ngina sulumba ⁵ pinderka kumba Elai sana: Nenje ye wikat e ngina kande Elai nu sana: Kuga. Ye ne nda wikit. Luka ka kinya ngina le nu luka ka kinyna. ⁶ Kinyna le Sunjo manjo lato Samuel wikina ta Samuel nu katese ndana. Ta ndanjam? Sunjo nu buk nu tugum promba pasa ande sa ndana tukunu nu Sunjongjo wikina ta nu katese ndana. Ta tuku nu pastingja Elai sota kina sulumba sana: Nenje ye manjo wikat e ngina kande Elai nu lafumba sana: O kiño, yenje ne nda wikit. Luka ka kinya ngina le nu manjo luka ka kinyna. ⁸ Tanjamba kinyna le Sunjo manjo lato Samuel wikam kenja le nu manjo abongina sulumba Elai sota kumba sana: Nenje ye wika minit e ngina. Tanakina le Elai nu wamdus puluna le Sunjongjo kiño te wikate nga idusna sulumba ⁹ Samuel sana: Luka ka kinya le nu manjo ne wikuwa kande tenjemba sawa: O Sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ne ye saya le isi nga sawa ngina. Tanakina le Samuel luka ka kinyna.

¹⁰ Samuel nu kinymba minna le Sunjo nu manjo lato nu tugum promba wika sakina: Samuel, Samuel ngina le Samuel nu woka sakina: O Sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Pasa saya le ye isi ngina. ¹¹ Tanakina le Sunjo ndek Samuel sana: Mine minemba ye Israel mbal ngamukjo wam ande ki le nane njakmba ismba piriri njayowamngaj. ¹² Ait ta mboljo ye wam afu Elai tuku ndare mboljo ke likam tuku buk saken ta kumumba nane mboljo kamngit. ¹³ Ye buk nu sawen. Nu tuku kiño ar ta ye kumamma ngumnem pasa sakade ta Elai nu kila ta nu nale peu ndanikit tukunu yenje nu tuku ndare tuturmba kanjat ta piti sugokanu ningamngit. ¹⁴ Ta tuku ye Elai nuje kuasmbi siñka pasa sangrinu saningen. Nane ye tuku atraukamngaj ta ye nane tuku une njagonu ta sauka gilainjo nda nga Samuel sana.

¹⁵ Samuel nu nuje mbain mboljo kinymba minna le ka mafena. Mafena le maratukuk nu abonga tanga ka Sunjo tuku Wande malanga talke likina sulumba wam kinatanu suk kangermba isna ta Elai sawam kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le Elai nu wika sana: Kiño ya, ne ilmba o ngina le Samuel nu ndek sana: Au. Ye ilet o ngina sulumba nu sota kina le ¹⁷ Elai nu kusnana: Kuate nu ne ndanjamba sanat? Ye mboljo pasa afu yabu ndaka. Ne ye mboljo pasa afu yabuka ta Kuatenjo ne mapene nda nga sana. ¹⁸ Tanjaka sana le Samuel nu pasa njakmba isna ta nu kubeu tuna. Nu pasa ande yabu ndakina le Elai ndek nu sana: Nu Sunjo. Nu wam ndanj kam bafuwa ta nu kuwa ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu sungoka tanjo ngaro lena le Sunjo nu mara mindek nu ndon minna. Samuel nu wam afu prowam tuku sakanu ta Sun-

gongge alonu kile-mayokanu. ²⁰ Tanjamba minna le Israel ma tugu njakmba mbolngge tango pino njakmba nane Samuel Sungongge tuan tango madina ta nane kila pilnaig. ²¹ Sunngo nu mara mindek Silo tumbraŋge Samuel tugum promba nu wam pagu pasa sawanu. Tanjawanu le Samuel nu pasatanu ta Israel mbal njakmba nane nu isanu.

Filistia mbalngge tukul bokis ta Israel mbal yaikinaig

4 Ait ta mbolngge Israel mbal nane Filistia mbal ndonj kame buwam saka ka Eben-Eser ¹ tumbraŋge ma tumba kame tuku kuanekinaig le Filistia mbal mata nane Efekngge ma tumba kame tuku kuanekinaig. ² Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbal nane ulendika ma gutorj tanje Israel mbal ndonj kame bunaik sulumba kame sangri tingina le nane Israel mbal kile-iberjka tango 4,000 tanjaj bale farnjinaig. ³ Tanjanaig le kame tango afu ta luka Eben-Eser promba Israel mage mage wam kubeu ningginaig le nane nanjine nanjine sakinaig: Ndanjam tuku Sunngo nu sine ngumnesijmba Filistia mbal sinzaninggit le nane sine bale far sulude? Sine Silo kab sulumba Sunngo tuku pasa katanu bokis ta tumba probe le bokis tanje sine sinzansinguwa le ngueu mbal nane sine soluwe nda nginaig. ⁴ Tanjamba nane tango afu kukulninginaig le Silo kinaig sulumba Sunngo Sangri Njajo eŋel kanunu armba ngamukngge minyok minit nu tuku pasa katanu bokis ta tumba luka ilnaig. Elai tuku kiŋo armba Hofni le Pineas mata bokis ta ndonj ndonj ilnaik.

⁵ Nane Sunngo tuku pasa katanu bokis ta tumba pronaig le Israel mbal nane kanjermba gare-gareka wika raunaig le kilke buru-burukina. ⁶ Tanjanaig le Filistia mbal nane zigna ta ismba nanjine nanjine sakinaig: i ... Ndanjam saka nane Hibu mbal si tanjamba wika raude ya nginaig le nane afu pro saninginaig: Sunngo tuku tukul bokis tumba prowaig nginaig le nane pasa ta ismba ⁷ nane kuru kuru mayemba sakinaig: i ... Kile nanjine mbara nane tuku tumbraŋ towat. Kile sine ndanjamngig? Sine manjau ande tanjaj buk kanjer ndagenj. ⁸ Imange sine sinzansinguwa le nane tuku mbara Sangri Njajo ta sine njaigo siglike nda. Mbara tanje ma baknu mbolngge Isip mbal piti yeki yeki ninggina tuku. ⁹ Hibu mbal si ambonga sine tuku piro mbal minnaig ta kile sine manj nane tuku piro mbal minbekig tukunu sine kuru kuru ndaka sangri tinga kame bube nginaig. ¹⁰ Tanjakinaig sulumba Filistia mbal nane sangri tinga kame bunaig sulumba Israel mbal kile-iberjka nane sunjomba bale farnjinaig le nane afu kua ka Eben-Eser kinaig. Ki ait ta mbolngge nane Filistia mbalngge Israel tango 30,000 bale farkinaig sulumba ¹¹ Kuate tuku tukul bokis ta yaika tumba Elai tuku kiŋo armba Hofni le Pineas mata balenikinaig le kumnaik.

¹² Kile Benyaminnu tango ande kame ma ta kusremba nuje tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat pisenmba pinderka kua ka ka Silo prona. ¹³ Prona ta Elai

nu ndin makembinge nuje minyo mbili mbolngge minyoka ndin kulatka Kuate tuku tukul bokis ta tuku wamdus sulumba minna. Minna le tango ta nu promba tumbraŋge tango pino njakmba kame mbolngge manjau prowe likinaig ta kubeu ninggina le nane ismba ngamunggal njaigonga malmbi wika raunaig.

¹⁴ Tanjanaig le Elai nu malmbi wika raunaig ta ismba kusnanga sakina: Nane ndanjam tuku tanjade ngina. Tanjaka minna le tango ta pinderka kumba Elai tugum promba wam kubeu tuna. ¹⁵ Elai buk yar 98 tumba saibo pile mayemba am tukulkina.

¹⁶ Kile tango tanje nu sana: Ye kile ndo kame ma kusremba kua ka te prowet ngina le Elaingge nu kusnana: Kiŋo, ame manjau prowe likaig ngina. ¹⁷ Tanjamba kusnana le tango pasa tumba prona tanje pasa lafumba sakina: Filistia mbalngge sine tuku kame tango sunjomba bale farkaig le sine Israel mbal nane ram kua kagig. Ne tuku kiŋo armba Hofni le Pineas mata balenikaik sulumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba taig nja Elai sana. ¹⁸ Elai nu saibo butuknu tukunu tango ta nu Kuate tuku tukul bokis tinaig ta tuku sakina le nu ngumnem-ngumnem nuje minyo mbili mbolngge fonde malanga tugum tanje ndeka nduku ngurmba kumna. Nu Israel mbal kulatka minna ta yarnu 40.

¹⁹ Pineas piyo nuje ta nu fungulok minmba kiŋo tepalmbim tuku ait buk patukina le nu Filistia mbalngge Kuate tuku tukul bokis tumba rugan nuje le tango nuje kumnaik pasa ta ismba nu pirerek purka kiŋo tepilna. ²⁰ Tanjamba nu ngaro rar sunngo tumba kumam bafuna le nu kulatkinaig pino kame tanje nu sanaig: Ne kuru kuru ndaka. Ne buk kiŋo te-palet nginaig ta nu pasa ande lafu ndamba ise ndo ka ²¹ nu kiŋo ta nyunu Ikabod ngina sulumba sakina: Sine Israel mbal kile nyu kugatok ngina. Ta ndanjam? Nane tukul bokis yaika tumba rugan nuje le tango nuje kumnaik ta tuku nu idusmba pasa ta tanjamba sakina.

Filistia mbal Sungongge piti ningina

5 Filistia mbalngge Kuate tuku tukul bokis ta tumba Eben-Eser tumbraŋ kusremba kuramba tumba nanjine tumbraŋ sunngo Asdod kinaig ka ² tanje tukul bokis ta tumba nanjine mbara Dagon tuku zugu wandekngge Dagon kanunu tugum tanje pilnaig le minna.

³ Mafena le maratukuk tinga Asdod mbal nane abonginaig sulumba zugu wandek ta kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunngo tuku tukul bokis ta tugum iberj kilke mbol tanje ndeka truk ka minna le kanjernaig sulumba tumba nuje ma mbolngge te-timba pilnaig le ka furirna le nane kiny-naig.

⁴ Kinyimba mafena le maratukuk tinga manj wandek kumba mambilnaig kande nanjine mbara Dagon kanunu ta Sunngo tuku tukul bokis ta tugumngge manj ndeka truk ka minna le kanjernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnjeng ngurka iberj malanga tugum tanje bagarok minnaig le kanjerki-

naig. ⁵ Wam ta mbolŋge kile Dagon tuku pris kame taŋgo kame mata nane zugu wandek ta kambim ba-fumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁶ Kile Sunŋonŋe Asdod mbal tumbranŋ afu Asdod patukŋge minnaig ta ŋaigo siglika piti sungokanu ningina le kamka ŋaigonu nane tuku ŋgarosu mbolŋge prowe likinaig. ⁷ Taŋanaig le Asdod mbal maŋau ta kaŋgermba nane ndek sakinaig: Israel mbal tuku Mbaraŋge sine tuku mbara Dagon sine turmba ŋaigo siglikate tukunu sine nane tuku tukul bokis te pilbe le tumbranŋ ande kuwa ŋginaig.

⁸ Taŋakinaig sulumba nane Filistia tuku gabat kame ta maŋgurkuwaig ŋga pasa patike likinaig le nane promba maŋgurkinaig. Maŋgurkinaig le Asdod mbalŋge kusnaniŋginaig: Sine kile Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba ndaŋamŋgig ŋginaig le nane pasa lafumba saniŋginaig: Tumba kuramba Gat tumbranŋ kape ŋginaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta tumba kinaig ka Gat tumbranŋge pilnaig le minna.

⁹ Taŋanaig le Sunŋonŋe tumbranŋ ta tuku taŋgo pino kutu kame ŋakmba ŋaigo siglikina le kamka ŋaigonu nane tuku ŋgarosu mbolŋge prowe likinaig le nane kuru kuru sunŋo tumba wamdus fulilke likinaig.

¹⁰ Taŋanaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta pilnaig le Ekron tumbranŋ kina. Kina ka ta prona le nane Ekron taŋgo pino ganiŋgina le sunŋomba wika raumba sakinaig: Nane sine ŋakmba bale farkam saka Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba te prowaig ŋginaig sulumba ¹¹ nane Filistia gabat kame ta maŋ kilemaŋgurka saniŋginaig: Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis te singine kutu kame sine turmba bale farkikat tukunu palpe le luka nuŋe minna tuku ma ta mbol kuwa ŋga saniŋginaig. Ta ndaŋam? Kuaterŋge nane ŋaigo siglikina le nane sunŋomba kume likinaig. ¹² Afu kume ndakinaig ta kamka nane tuku ŋgarosu mbolŋge prowe likinaig le nane ŋgaro rar tormba malmbi wika raumba minnaig.

Tukul bokis ta pilnaig le luka Israel kina

⁶ Sunŋo tuku tukul bokis ta Filistia mbal tugumŋge minna le ma ma tambun ⁷ kuganaig le ² kile Filistia gabat kameŋge nane pris kame kagmai taŋgo kame kile-maŋgurka kusnaniŋginaig: Sine Sunŋo tuku tukul bokis te tumba ndaŋndaŋmba kamŋgig: Sine ndaŋndaŋmba tumba ka nuŋe ma mbolŋge palmbimŋgig ŋginaig le ³ nane lafumba sakinaig: Tane Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta ake sinaŋ palpe le kine ndakuwa. Tane mbar maŋau kinaig ta tuku atrau agaŋ afu turmba patikap le kuwaig le naŋgine Mbara taŋge tane tuku guaze pitaikuwa le nu ndaŋam tuku tane piti tiŋgit ta tugunu katesewamŋgaig ŋga saniŋginaig.

⁴ Taŋakinaig le gabat kameŋge maŋ lato kusnaniŋginaig: Sine nu garewa ŋga ame agaŋ patikube ŋginaig le nane lafumba saniŋginaig: Sine Filistia tuku gabat sugo ⁵ ta taŋgo pino turmba guaze ndui taŋge ŋaigo

siglikate tukunu nane nduik nduik ta madiniŋmba golmbi kamka kanunu ⁵ wakeikap sulumba sib sine tuku ma ŋaigo siglikade ta tuku kanunu ⁵ wakeika ta turmba patikap le kuwaig. ⁵ Tane taŋamba Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunŋap le nu tane, taŋgine mbara kame, taŋgine kilke turmba ŋaigo sigli ndakuwa.

⁶ Tane Isip mbal Farao ndoŋ wamdus kareŋ pilnaig taŋamba nda kap. Sunŋonŋe nane pilendo niŋmba piti yeki yeki ningina le nane Israel mbal pitaikinaig le kinaig wam ta tane ŋgilai ndaŋŋap ŋginaig sulumba ⁷ saniŋginaig: Tane makau armba paŋgarnu fat ŋak piro nda niŋganu ta kilap sulumba karis ande kiteknu tumba makau arŋerŋ karis ta mbolŋge kusmba fatnu ta patikap le luka naŋgine fonde sinam kuwaig.

⁸ Taŋamba Sunŋo tuku tukul bokis ta tumba karis mbolŋge palpe sulumba taŋgine mbar maŋau kinaig ta tuku peuka agaŋ kame kanunu golmbi wakeikanu ta kilmba bokis fudiŋndo ande sinamŋge patika tukul bokis ta gemmba pilmba makau armba ta sisilaniŋgap le kuwaig. ⁹ Makau armba ta kuwaig le kaŋgerndo ka minap. Nale tukul bokis ta karis ŋak didikumba ndin dubimba Bet-Semes tumbranŋ kuwaig ta sine katesewamŋgig Israel mbal tuku Mbara taŋge sine piti ser-singina ŋga idusamŋgig. Ko makau armba ta lukuwaig ta sine katesewamŋgig Mbara taŋge sine piti ser ndasiŋgina. Piti te ake sine mbolŋge prona ŋga idusamŋgig ŋga gabat kame ta saniŋginaig.

¹⁰ Kile taŋgo kame ta taŋamba kuanekinaig sulumba makau paŋgarnu armba fat ŋak ta kilmba karis mbolŋge kusmba fatnu ta kilmba luka fonde sinamŋge patikinaig. ¹¹ Taŋanaig sulumba Sunŋo tuku tukul bokis ta tumba sib le kamka kanunu golmbi wakeikinaig bokis ŋak ta turmba tumba karis mbolŋge patikinaig le ¹² makau armba ta pitik ndo ndin sunŋo Bet-Semes tumbranŋ kina ta dubimba witimba witimba kinaik. Kinaik ta nale mbilmbil ndaka kine ndo kinaik le Filistia tuku gabat sugo ⁵ ta nale ŋgumnem dubika kinaig ka Bet-Semes tuku kilke ta mbol pronaig.

¹³ Nane Bet-Semes mbal ma gutonŋ taŋge wit magekinaig le kugerka minmba tandeka mambilnaig kande tukul bokis ta prona le kaŋgermba nane gare-garekinaig. ¹⁴ Karis ta ka Bet-Semesnu taŋgo Yosua tuku piro sinam ta promba makau armba ta kinaik ka ndame sunŋo ande tugumŋge tinginaik. Tinginaik le nane Levi tuku kuasmbiŋge Sunŋo tuku tukul bokis ta tumba agaŋ kame kanunu golmbi wakeika sigrikinaig bokis ŋak ta turmba kilmba ndame sunŋo mbol taŋge patikinaig le Bet-Semes mbal taŋge karis mbainnu ta panu ŋga sambrimba kat fetfetnaig sulumba makau armba ta balenikmba Sunŋo atrauka pambi pasokinaig le uge suglukinaik. Ki ait ta mbolŋge nane atrau ta kumba agaŋmor afu turmba baleniŋmba Sunŋo atrauka pasokinaig le uge suglukinaig. ¹⁶ Nane wam ta kinaig le nane Filistia gabat sugo ⁵ ta kaŋgernaig sulumba ki ait ndui ta mbolŋge nane luka naŋgine tumbranŋ Ekron kinaig.

¹⁷ Nane Filistia mbalŋge naŋgine mbar maŋau kinaig ta tuku piti peuka kiga agaŋ kamka kanunu golm-

bi wakeikinaig ta ande Asdod tuku ande Gasu tuku ande Askelon tuku ande Gat tuku ande Ekron tuku. ¹⁸ Tanjamba ndo Filistia gabat sugo 5 ta tumbran sugokanu fondembi korninganu tumbran fonfon afu turmba kulatkinaig ta kumumba sib kanunu mata nduik nduik kidemba patikinaig.

Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinamnge ndame sunjo ta mbolnge Sunjo tuku tukul bokis pilnaig ta idusam tuku ndame ta kile minit.

¹⁹ Kile Bet-Semes tanjo afu nane Sunjo tuku tukul bokis ta talka sinanu kanjernaig tukunu Sunjo nane tuku tanjo 70 bale farkina le tanjo pino nane Sunjogonge nane ngamuknge piti tanjamba kina ta tuku wamdus tatraka malmbikinaig sulumba ²⁰ nanjine nanjine sakinaig: Mbara Sunjo te nu purfernu ndo. Ande nu kumamma mbarwa ta nu mapewe nda tukunu sine tukul bokis te pilbe le ani kanjat nginaig.

²¹ Tanjamba nane tanjo afu kukulninginaig le ka Kiryat-Yarim mbal saninginaig: Filistia mbalnge Sunjo tuku tukul bokis ta pilnaig le sine tugum tenje minit. Tane ndeka tumba mbumba kape nga saninginaig.

7 Tanjakinnaig le Kiryat-Yarimnu tanjo kame promba Sunjo tuku tukul bokis ta suku silimba waimbi tumba kinaig ka Abinadab tuku wande biy mbolnge minna ta mbolnge pilnaig. Pilnaig sulumba nu tuku kinjo nunge Elasarngge tukul bokis ta kulatkuwa nga madinaig.

Samuel nu Israel mbal kulatkina

² Tukul bokis ta Kiryat-Yarim tumbranngge minna le ma ma yar 20 kinaig. Ait ta mbolnge Israel mbal nane sinamanzerka minmba Sunjogonge turka sinzanjinguwa nga wika yabanmba minnaig. ³ Tanjamba minnaig le Samuelnge ndek Israel mbal jakmba saningina: Tane ngamunggal biye mbilmba Sunjo ndo dubiwam idusmba kande tane mbara kise kise jakmba ngumneninjmba Astarte ngade pino kanunu ta turmba kusrewap sulumba tane Sunjo ndoj ulendika nu tuku mingge kumnemnge ndo minap. Tanjapaw le nunge tane turtinjmba sinzanjinguwa le Filistia mbal tuku sanjri kile-ibenjakmnggaig nga saningina. ⁴ Tanjakinna le Israel mbal nanjine yabri mbara kusrekinaig sulumba yabri mbara Baal le Astarte tuku kanunu ta pitaika Sunjo tuku mingge kumnemnge ndo minnaig.

⁵ Tanjanaig le Samuelnge Israel mbal jakmba tuku pasa pilmba sakina: Tane jakmba pro Mispange manjurkap le yenje tane tuku nga Sunjo yabanamngit ngina. ⁶ Tanjamba saningina le nane jakmba promba Mispange manjurkinaig sulumba nane kule burok sinam tanje kule kunymba Sunjo atraukam tuku kutunaig. Tanjamba nane sakinaig: Sine Sunjo am mbolnge unekiger nga saka nyamagan pinna minnaig le ki ka butungina. Tanjamba Samuel nu Mispange nane tuku piti ismba pasa afu kile-tidingina.

⁷ Israel mbal Mispange manjurkinaig ta Filistia mbal nane isnaig sulumba gabat sugo afu nanjine kame kuasmbi ndoj kame ilnaig. Kame ilnaig le Israel mbal nane pasa ta ismba kuru-kurukinaig sulumba

⁸ Samuel sanaig: Ne sinjine Mbara Kuate Sunjo yabana le nunge sine sinzanjinguwa le sine Filistia mbalnge ngaigo siglike nda nginaig. ⁹ Tanjakinnaig le Samuel ndek sipsip fatnu ande tumba balemba Sunjo tuku atrauka jak piyna le ugna. Ugna le Sunjogonge Israel mbal turnjinguwa nga yabana le Sunjo nu isna.

¹⁰ Samuel nu atrauka minna le Filistia mbal buk nane ndoj kame buwam tuku ilmba patuninginaig. Patuninginaig le Sunjogonge pitik ndo kuaila pilna le samba mbolnge nane tugum tanje sungomba puluka nane tuku wamdus nginngan serningina le nane kuru kuru mayemba kua ka sili-silinaig. ¹¹ Tanjanaig le Israel mbalnge Mispa kusremba Filistia mbal kile-dubingga bale farka kinaig ka ka Bet-Kar tumbran pronnaig.

¹² Kile Samuelnge ndame sunjo ande tumba Mispa tumbran Sen tumbran ngamu-ngamunge te-tina sulumba sakina: Sunjogonge sine tur mayekat ngina. Tanjakinna sulumba ndame ta nyunu Eben-Eser ¹ ngina.

¹³ Samuel tuku ait mbolnge Sunjo nu Filistia mbal ngaigo siglike peuningina le nane man Israel kilke mbol pro ndanaig. ¹⁴ Israel mbal tuku tumbran afu buk Filistia mbalnge kame bumba yaika likinaig ta Ekronnge tugu pilmba ka Gatnge tingina ta kile Israel mbal man nanjine luka kilnaig. Tanjanaig sulumba tumbran kame ta tuku kilke ta nane Israel mbalnge Filistia mbal ndoj kame bumba jakmba luka yaika kilnaig. Tanjamba Israel mbal nane mine mayemba Kanan mbal ndoj mata ngan minnaig.

¹⁵ Samuel nu mara mindek Israel mbal kulatka minna sulumba ¹⁶ nu yar mindek Betel Gilgal Mispa kumba tumbran kenmba ta kidemba lika tanjo pino tuku piti gubra ismba kile-tidinganu. ¹⁷ Kile-tidinge denjurninjmba nu luka nunge tumbran Rama kambinu ka tumbran tanje mata nu pasa kile-tidinganu. Ramange minna sulumba nu ndame turnganga Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

Israel mbal nane gabat sunjo madiwam tuku sakinaig

8 Samuel nu saibo pilmba nunge kinjo ar ta Israel mbal kulatkuwaig nga madinikina. ² Kinjo mulum ta nyunu Yoel. Mambo nunge nyunu Abia. Berseba tumbranngge nale Israel mbal kulatka minnaig. ³ Kulatka minnaig ta nale mam nakile tuku wam ta dubi ndanaig. Nale ndametinj tuku ndo wamdus jak. Nale pasa tugusemba pileninjmba kanjer ndaka ande ndametinj nale nikuwa ta pasa mbolnge te-ti ndawanu.

⁴ Kile Israel mbal tuku gabat sugo sugo jakmba manjurkam Samuel sota Rama kinaig sulumba ⁵ Samuel sanaig: Ne isa. Ne buk saibo pilit ta ne tuku kinjo ar ta nale ne manjau kina tanjamba ke ndakade. Ta tuku ne gabat sunjo ande madiwa le sine kulatkuwa. Kilke afu minig tanjamba nga Samuel sanaig.

⁶ Nane gabat sunjo madiwam tuku sakinaig ta Samuel nu pasa ta tuku gare ndana le nu Sunjo yabanmba kusnana. ⁷ Kusnana le Sunjo nu ndek sana: Tanjo pino nane ame manjau ne ndoj sakuwaig

ndeta ne ismba dubiwe ninga. Nane ne pitai ndanade. Kuga. Ye nane tuku Sunjo mine ndaki nga nane ye pitaiyade. ⁸ Ye o buk nane Isipnge kilmba te prowen ta nane ye ngumneyumba mbara afu tuku nyu kile-dunge likinaig. Nane mara mindek ye mbolnge kade ta kile ne mbolnge mata kade. ⁹ Ta tuku ne nane tuku minge dubiwa sulumba rironj pasa sanijmba gabat sunjo nu ndanjanmba nane kulatkamngat ta biteknga saninga le iswaig nga Samuel sana.

¹⁰ Pasa njakmba Sunjonge Samuel sana ta nu suk ka tango pino gabat sunjo madiwam sakinaig ta saningina sulumba ¹¹ sakina: Ye kile gabat sunjo tuku piro manau tugu bitengi le tane isap. Gabat sunjo ta nu tenjemba kamngat. Nu tane tuku kinjo afu kilwa le nu tuku kame mbal tananj minamngaig. Kame ait mbolnge nane afu karis mbolnge pinderkuwaig le afu hos mbolnge pinderkamngaig. Nu tumbraj inum kambim bafuwa ta nu karis mbolnge minyokuwa le nane afu nu mindemba pinderka ambonga kanngaig. ¹² Nunge nane afu kame gabat minam tuku madingamngat. Afu kame tango 1,000 kulatkuwaig le afu kame tango 50 kulatkamngaig. Tane tuku kinjo kame afu nu tuku piro mbolnge kilke pikmba nyamaganj ngukuwaig le afu nyamaganj magekuwaig le kilamngaig. Afu nu tuku kame aganj ndende wakeikuwaig le afu karis tuku aganj ndende wakeikamngaig. ¹³ Tane tuku kulim kame afu nu tuku gurej aganj ndende mundur mayenu njak ta wakeikuwaig le afu nu tuku paguwaig le afu nu tuku bret pasokamngaig. ¹⁴ Nu tane tuku nyamaganj piro, grep piro magenu, olif piro magenu ta njakmba yaika kilmba nunge gabat sugu sugu ningamngat.

¹⁵ Ningguwa sulumba tane tuku wit grep muli ta njakmba kilmba fetka 9 tane tuku kusreka ndindo nunge tumba nunge gabat kame piro tango kame ningamngat.

¹⁶ Nu tane tuku piro tango, piro pino, tango mo afu kilmba aganjmor donki magenu ta pilengga kilwa le nu tuku piroka minamngaig. ¹⁷ Tanamba tane tuku sipsip ta kilmba fetka 9 kusreka ndindo nunge tamngat. Tane mata nu tuku piro tango tananj minamngaig. ¹⁸ Ait ta mbolnge tane tangine gabat sunjo tangine madinaig ta tuku ndumor-ndumorkap ta Sunjo nu tane tuku malmbi ise nda nga saningina.

¹⁹ Tanamba saningina kande nane Samuel tuku pasa isam mbulnaig sulumba sakinaig: Kuga. Ne sine tuku gabat sunjo ande madiwe singa. ²⁰ Tanabe sulumba sine kilke tugu afu minig tanamba minamngig. Singine gabat sunjonge pasa sijmba kulatkuwa sulumba kame ait prowa le nu sine kulatka kilmba ngueu mbal ndonj kame buwamngat nginaig.

²¹ Samuel nu nane pasa njakmba sakinaig ta ismba ka Sunjo sana le ²² Sunjo ndek lafumba sana: Nanjine nzali ta dubimba gabat sunjo madiwe ninga ngina. Tanakina le Samuel ndek Israel tango njakmba saningina le sili-silimba luka nanjine tumbraj tumbraj kine likinaig.

Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo mayok kina

⁹ Kis nu maror tango ande. Nu nyu sunjo njak Benyamin ma tugu mbolnge minna. Kis mam nunge Abiel. Wa nunge Seror. Mburj mburj nunge Bekorat. Sikar sikar nunge Afia. Tumbraj mborj nanjine Benyamin. ² Kis tuku kinjo nunge nyunu Saul. Saul nu sangrinu ngarosu tumail pasi maditaknu. Tango ande nu suk Israel ngamuknge mine ndakina. Israel ngamuknge nunge ndo kuennu.

³ Nane minnaig le ait ande Kis tuku donki afu kua ka sili-silinaig le nu ndek Saul kukulmba sana: Ne piro tango ande tumba tale kumba ka donki kame sotap ngina. ⁴ Tanakina le nale tinga kinaik ka Efraim ma taknu kumam kumba wat tinga Salisa ma tugu mbol kinaik ta donki kile-sigli ndakinaik. Tanamba nale manj tinga Salim ma tugu mbol kinaik ta mata donki kame tanje mine ndakinaig le kile nale manj tinga Benyamin tuku ma tugu mbol kinaik ta mata kile-sigli ndakinaik.

⁵ Nale donki sota sota ka Suf ma tugu mbol pronaik sulumba Saulnge piro tango nunge sana: Sile luka kap. Sile ngisikupe ta mam nu donki tuku idus ndamba sile tuku wamdus piti tikat nga sana. ⁶ Tanakina le piro tango tanje ndek Saul sana: Yauk. Tumbraj tenge Kuate tuku piro tango ande nyu sunjo njak minit ta nu wam ngumnennga prowam tuku sakate ta alonu prote. Sile ka nu kanjermba. Nunge donki ma ani tanje minig ta sile sasikam kumunj inde nga sana le ⁷ Saul ndek lafumba piro tango nunge sana: Sile ame aganj tumba nu sota kangik? Bret sigrikikerj ta buk kugawaig tukunu sile ame aganj nu tambimngig? Sile aganj inum nu tambim tuku mine ndakate ngina le ⁸ piro tango tanje manj lato Saul sana: Ye silwa ndametiñ fudiñdo njak. Ye ndametiñ ta nu tuwi le nu sile donki ma ani tanje minig ta sasikamngat ngina.

⁹ Tanakina le Saulnge nu sana: Sile kap. Ne tuku wamdus ta mayenu ngina sulumba nale Kuate tuku piro tango minna tumbraj ta kinaik. Kinaik ka tumbraj ta tuku tabe ta ponja kumba minmba pino mbanzo afu kule kunyam saka ndekinaig le kile-sigli kinaik. Kile-sigli kinaik sulumba nane kusnaninginaik: Kagmai tango ta tumbraj ambenge minit e nginaik. (Ait ta mbolnge Israel mbal nane tuan tango kame nyu kilmba kagmai tango nganu. Tango ande nu aganj inum tuku Kuate kusnawam kambim bafumba ta nu sakanu: Sine kagmai tango kanjeram kab nganu).

¹² Kile pino kame tanje pasa lafumba sanikinaik: Nu ambe minit. Nu kite tumbraj ambe prowat. Tango pino nane binj mbol ambenge atraukamngaig tukunu tale pitik mbumba kape. ¹³ Nu isukusam binj mbol ambe kakat. Tango pino nu tairnga minig. Nunge atrau aganj kame ta nyaro ningguwa le tango pino wike likinaig ta pagumba nyamngaig. Ta tuku tale pitik mbumba kape nginaig. ¹⁴ Tanakinaig le Saul piro tango nunge ndonj mbumba kumba tumbraj ta tuku fonde malanga sinam kambim saka Samuel nu binj mbol ambe kambim bafumba kilim kina le te-silikinaik.

¹⁵ Sunḡonḡe buk Samuel kila sana: ¹⁶ Indole ait tenjen mbolḡe ye Benyamin tuku tugu mbolḡe tanḡo ande kukuli le ne tugum te prowamḡgat. Nu prowa le ne gureḡ pisnewa le nuḡe yiḡe kuasmbi Israel kulatka Filistia mbal tuku wai mbolḡe kile-lukamḡgat. Filistia mbal ta nane ye tuku kuasmbi ḡgaro rar pileniḡmba piro karenḡnu niḡmba minig le ye nane tuku malmbi iset ḡga Samuel sana. ¹⁷ Kile Samuel nu Saul kanḡgerna le Sunḡo nu sana: Tanḡo kubele ye ne sanen ta noten. Nuḡe ye tuku kuasmbi kulatkamḡgat ḡgina.

¹⁸ Kile Saul nu fonde malaḡga sinam kumba Samuel kanḡgermba kusnana: Kagmai tanḡo tuku wande aniḡe minit ḡgina le ¹⁹ Samuelḡge lafumba sana: Kagmai tanḡo ta ye noten. Ne ambonḡa atraukam tuku biḡ mbol ambe kumba mina. Ye ne ḡgumnem dubinumba mbet. ḡgilaiḡge ye ne ndoḡ tuma isukusmba kinymba indole mafewa le ne pasa afu ḡak ta saka le sani le ismba kaye. ²⁰ Ne ailfu doḡki kame ḡgisikinaig ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nane afunḡe buk kile-siglikinaig. Ne ise tiwa. Israel mbal nane gabat sunḡo madiwam tuku nzali ta ne tuku mam naḡe tuku tugu mbolḡe minit ḡgina. ²¹ Tanḡakina le Saulḡge Samuel sana: Ndanḡam ne tanḡamba ye sayate? Ye Benyamin tuku tugu. Israel sinamḡge sine tuku tugu ta fudiḡndo. Mam tuku ndare mata Benyamin tuku tugu mbolḡe nyu kugatok ḡga Samuel sana.

²² Kile Samuelḡge Saul le piro tanḡo nuḡe kilmba wandek sinam kina sulumba tanḡo 30 buk promba minyok minnaig ta nane tumailamḡge kile-minyokina. ²³ Tanḡana sulumba Samuel nu pagu tanḡo ta sana: Ye ne aḡanḡmor ndemnu tinmba sanit le palet ta tumba prowa ḡgina le ²⁴ pagu tanḡo ta nu aḡanḡmor wainu ndem mayenu ḡak ta tumba promba Saul tuna. Tuna le Samuel ndek nu sana: Ye tanḡo kame tuma isukusam tuku saniḡen le nanenḡe ne tuku ndem ande pilnaig le yerḡge tumba kulatka minet te kile tumba nya ḡgina. Tanḡakina le Saul nu ait ta mbolḡe Samuel nane ndoḡ tuma isukusnaig. ²⁵ Isukuse denḡpurmba nale atraukam tuku biḡ ta kusremba ndek tumbranḡ kinaik sulumba wande ponḡa funu mbol tanḡe minyoka pasatinaik.

²⁶ Pasate denḡpurmba Saul nu wande funu mbol tanḡe kinyna. Kinymba mafena le maratukuk tinḡa Samuel nu Saul wika sana: Tinḡa ndeka le ye ne mindenumba kumba ka ndinḡge mbilni le kaye ḡgina le Saul ndek tinḡa ibenḡkumba Samuel ndoḡ wande kusremba kilim ka Saul tuku piro tanḡo ta ndoḡ ndin dubimba kinaig. ²⁷ Nane kinaig ka tumbranḡ makembi tanḡe Samuel nu Saul sana: Piro tanḡo naḡe sawa le ambonḡa kumba minwa le ye Kuatenḡge pasa afu sayi-na ta ne sanamḡgit ḡgina.

10 Piro tanḡo ta nale kusreka kina le Samuel ndek olif kule botol ḡak ta tumba Saul tuku gabat mbolḡe kutumba Saul mumuna sulumba sana: Ne Sunḡonḡe nuḡe kuasmbi Israel mbal kulatkam tuku madinina. ² Kile ne ye kusreyumba kaye ka Benyamin ma tugu Selsa tumbranḡge Rahel tuku ku-

munu tugum tanḡe tanḡo armba kile-siglika le nalenḡe ne tenjenmba sanamḡgaik: Doḡki kame ḡgisikinaig le ne sota likate ta buk kile-siglikinaig le mam naḡe kile doḡki tuku wamdus piti ndamba nu maḡ ne ḡgisikanu ḡga idusmba nu wamdus piti ḡak minit ḡga ne sanamḡgaik. ³ Nale tanḡamba ne sanuwaik le ne nale kusreka maḡ kumba ka Tabor tumbranḡ tuku ail sunḡo tugum tanḡe tanḡo keḡmba Sunḡo atraukam tuku Betel kambim bafuwaig le kile-siglikamḡgat. Nane tuku ande nu meme fat keḡmba kugrakuwa le ande nu bret keḡmba bagailniḡguwa le ande nu grep kule botol ḡak kurawamḡgat. ⁴ Nane keḡ tanḡe ne kaiye ḡga sanumba bret armba tinwaig le ne yaika kila. ⁵ Tanḡamba ne maḡ kumba ka Filistia kame mbalḡge baibai patike likinaig ma ta promba Ku-ate atraukanu tumbranḡ Gibea tuku fonde malaḡga sinam kumba tuan tanḡo kuasmbi ande Sunḡo tuku tabe mbol ndekuwaig le kile-siglikamḡgat. Tanḡo afu nane tuan tanḡo kuasmbi ta mindeka gita ye ki ye ki katniḡmba kem fitke lika tambariḡ katniḡguwaig le tu-an tanḡo kuasmbi ta Sunḡo tuku Guwanḡge wamdus niḡguwa le pasa ye ki ye ki kukliwamḡgaig. ⁶ Tanḡawaig le Sunḡo tuku Guwa ne mbol kuwa le ne mata nane ndoḡ ulendika pasa ye ki ye ki kukliwamḡgat. Tanḡawa sulumba ne kisemba kiteknu mayok kanḡgat. ⁷ Ye ne sanet pasa kame te tuku alonu prowe likuwaig ta Sunḡonḡe ne ndoḡ minwa le ne nu tuku miḡge dubimba ke ndo ka ḡga Saul sana sulumba ⁸ nu maḡ sana: Kile ne ambonḡa Gilgal kaye le ye ne dubinumba ta promba aḡanḡmor afu kilmba bale farka pasoka ḡgamunḡgal ulendiwam tuku aḡanḡmor turmba atraukamḡgit. Ne ka Gilgalḡge ye tairiḡga mina le kusem ndindo kuwa le ye ta prowi sulumba ne ame wam kam tuku ta ne sanamḡgit ḡgina.

⁹ Tanḡakina le Saul nu pasa ta ismba nu mbilka Samuel kusremba kambim bafuna le Kuatenḡge nu tanḡo kitek te-mayokna. Tanḡana le nu kina le ki ait ndui ta mbolḡe ndo Samuelḡge nu maḡau ḡakmba tuku sana ta tanḡamba prowe likinaig. ¹⁰ Nale Gibea pronaike le tuan tanḡo kuasmbi ande Saul te-silikinaig le Kuate tuku Guwa nu mbol kina le nu nane ndoḡ ulendika pasa ye ki ye ki sake likinaig. ¹¹ Tanḡanaig le nane afu nu kila ta nane wam ta kanḡgermba nanḡine nanḡine sakinaiḡ: i ... Kis tuku kiḡo nuḡe si ame maḡau kate ya? Nu mata tuan tanḡo ande e ḡga saka minnaig. ¹² Tanḡamba saka minnaig le tumbranḡ ta tuku tanḡo andenḡge ndek sakina: Nane tuku mam kat nanḡine ima? Nane mata tuan tanḡo kuga ḡgina. (Ta tuku Israel mbal nane kile yaba pasa ande tenjenmba sakade: Saul nu mata tuan tanḡo ande e ḡgade).

¹³ Saul nu tuan tanḡo kame ndoḡ maḡau ta ke denḡpurna sulumba nu atraukanu tabe mbol ambe kina le ¹⁴ bab nuḡenḡge Saul piro tanḡo nuḡe ndoḡ kusnanikina: Tale animbi kinaik ma ma maḡ te prode ḡgina le Saulḡge lafumba sana: Sile doḡki ḡgisikinaig ta sota ma ma kuga le sile Samuel kanḡgeram kakeḡ ḡgina. ¹⁵ Tanḡakina le bab nuḡenḡge ndek kusnana: Nu tale ndanḡmba satikina ḡgina le ¹⁶ Saul ndek lafumba bab

nunje sana: Nu tejenmba sile sasikina. Nanenge donki ngisikinaig ta buk kile-siglikinaig ngina nga bab nunje sana. Tanjamba sana sulumba nu Samuelnge gabat sungo prowam tuku madina ta yabuka bab nunje sa ndana.

¹⁷ Kile Samuel nu Israel njakmba wikina le Mispa tumbranngge Sungo am mbolngge mangurkinaig. ¹⁸ Mangurkinaig le Samuel nu nane saningina: Sine Israel mbal tuku Mbara Kuate Sungonge tejenmba tane tuku sakate. Yenge tangine mbun kat tangine Isip mbal tuku wai mbolngge kile-luka kilmba ilen. Nane ngueu mbalngge njago siglika minnaig le yenge nane tuku muskil kile-tidingen. ¹⁹ Ye tane tuku Mbara. Tane piro karenka piti sunngomba kangerka minnaig le yenge tane tuku muskil kile-tidinge tinggen ta kile tane ye pitaiyumba man tangine gabat sungo ande madiwam tuku sakade. Ta tuku tane ye tuku am mbolngge tangine tugu mbol kumba ka tumbran mbon nduik nduik sinamngge tingap ngina.

²⁰ Nane tanjamba tinginaig le Samuel nu ndek tugu nduik nduik tuku tango wike likina le nu tuku tumailamngge tinginaig. Tinginaig le Sungonge Benyamin tuku tugu ta madina. ²¹ Madina le Samuel ndek Benyamin tuku tugu sinamngge kuasmbi nduik nduik wikina le nu tuku tumailamngge tinginaig. Tinginaig le Sungonge Matri tuku kuasmbi madina. Matri tuku kuasmbi ta Samuel tuku tumailamngge tinginaig le Sungonge Kis tuku kiyo nunje Saul madina. Madina le nane ndek nu sota ma ma nda te-silikinaig sulumba ²² Sungo kusnanaig: Tango ta prowat e ko kuga nginaig le nu ndek lafumba saningina: Saul nu tane tuku agar ndende patikaig ta ngamuk singe kuirka minit ngina. ²³ Tanjaka saningina le nane pinderka ka Saul te-silika nu tumba luka pronaig le tango kame njakmba ndon tingina ta nane ngamukngge nunje ndo kuennu.

²⁴ Kile Samuel nu Israel mbal njakmba saningina: Sungonge tango madina ta noten. Sine ngamukngge ande nu suk mine ndakate ngina le Israel mbal njakmba wika rumba sakinaig: Ese. Sine tuku gabat sungo tenge sine kulatka minamngat nginaig.

²⁵ Tanjakinaig le Samuelnge tango pino ame manau gabat sungo mbolngge kam tuku ko gabat sungo tuku piro yeki yeki ta njakmba te-kilimba kuklimba saningina sulumba nu wane ande tumba pasa njakmba ta kuyarnimba tumba Sungo tuku am mbolngge tukul ma ta mbolngge pilna. Pilna sulumba kile tango pino njakmba kukulningina le sili-silimba luka nangine tumbran tumbran kine likinaig. ²⁶ Tanjanaig le Saul mata luka nunje tumbran Gibe kina le Kuate nge kame tango sangriknu afu wamdus ningina ta nane Saul midemba kinaig. ²⁷ Tanjanaig le tango njagonu afu nane Saul talamba sakinaig: Tango tanan ta sine tursingam kumun kuga ya nginaig sulumba nane Saul gare agar mayenu inum tuwe ndakinaig. Tanjanaig le Saul nu tanaig nga ta tuku idus ndana.

Saul nu Yabes mbal turka Amon mbal bale farna

11 Tanjamba minnaig ma ma mara ande Amon mbal tuku kame gabat Nahas nu nunje kame kuasmbi kilmba promba Gilead ma tugu mbolngge Yabes tumbran kormba kame tuku kuaneka tumbran ulnaig. Tumbran ulnaig le Yabes mbalngge ndek Nahas sanaig: Ne sine ndon pasa katmba sine mapeka le minbe ta sine ne gabat sungo madinamngig nginaig kande ² Nahas nu nane saningina: Ye tane ndon ake pasa kate nda. Ye tane Israel mbal tuku nyu kile-iberka tane njakmba tuku am ndinam ta goningi sulumba tane ndon pasa katamngit ngina. ³ Tanjakina le Yabes gabat tango kame nge Nahas sanaig: Tane sine kusem ndindo tairngap le sine tango afu kukulningbe le ka Israel ma tugu njakmba mbolngge sine tursingam tuku tango kile-siglika kilmba prowaig. Kuga ndeta sine tane kumnemngge minbe le ne ame manau kam tuku idusmba sakate ta ne ka nga Nahas sanaig le Nahas nu wokina.

⁴ Wokina le nane tango afu kukulninginaig le ka Saul tuku tumbran Gibe pronaig sulumba pasa ta temayokmba tango pino njakmba kila saninginaig le nane pasa ta ismba sinanu malmbi wika raunaig. ⁵ Wika raunaig le Saul nu piro mbolngge zigna ta ismba nunje makau kulatka minna ta kusreka prona sulumba kusnangina: Nane si ame wam tuku malmbikade e ngina le nane ndek Yabes mbal tuku pasa ta nu kubeu tunaig le ⁶ Saul nu isna le Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu gubra kagli firka ⁷ makau pailnu armba kilmba balenikmba kat pur pur fonfonmba tango kame afu madinimba kile-nimba kukulningina le kugraka Israel ma tugu njakmba mbol kumba tango pino njakmba tumnimba tejenmba riron pasa saninginaig: Tango ima nu Saul le Samuel dubika kame kine ndakuwa ta sinenge tango ta tuku makau njakmba mbolngge tejenmba kamngig nginaig. Tanjakinaig le Sungonge tango kame ta kuru kuru serningina le nane njakmba tinga mangur ma mbol prowe likinaig. ⁸ Tanjanaig le Saulnge nane njakmba Besek tumbranngge kile-mangurka burkina ta Israel tango 300,000 Yuda tango 30,000.

⁹ Kile nane pasa tumba pronaig mbal ta saninginaig: Tane luka kape sulumba Yabes tango kame tejenmba saningap. Indole ki mbol ka pa pakuwa ait ta mbolngge sine promba ngueu mbal pitaika tane luka kilamngig nginaig. Tanjakinaig le tango kame ta luka Yabes kinaig sulumba nane kila saninginaig le nane ndek garegarekinaig sulumba ¹⁰ Nahas sanaig: Indole sine kilim kab le ne nane kuasmbi ndon sine mbolngge ame manau kam idusmba kande tane kap nga Nahas sanaig.

¹¹ Tanjamba nane kinymba mafe ndamba minna le Saul nu tango fet kenja sulumba ma tugu ramba minna le nane pinder-pindermba Amon mbal tuku kame tumbran ta kinaig sulumba nane bale farka minnaig le ma ma ki promba sangri tingina. Tango ndui ndui kusrekinag ta nane kua ka sili-silinaig.

¹² Kile Israel mbalngge ndek Samuel sanaig: Tango kame buk Saul talamba sine tuku gabat sungo mine ndakuwa nginaig ta kilmba prowale sine bale farnjibe nginaig kande ¹³ Saul nu ndek saningina: Kuga. Kite Sungo nu sine Israel mbal ngueu mbal tuku wai mbolngge kile-luka kilat tukunu sine kite tango ande balewe nda ngina.

¹⁴ Tanjakina le Samuel ndek tango pino njakmba saningina: Sine Gilgal kab sulumba Saul man lato gabat sungo prowam tuku madibe ngina le ¹⁵ nane njakmba tinga Gilgal tumbrañ kinaig ka tanje Sungo am mbolngge Saul man lato gabat sungo tuku madinaig sulumba Sungo ndon ngamunggal ulendiwam tuku atraukinaig. Tanjamba Saul nu Israel njakmba ndon tumamba gare-gare sungekinaig.

Samuel nu Israel mbal riron pasa saningina

12 Kile Samuel ndek Israel mbal njakmba saningina: Tane ise tiwap. Tane buk wam njakmba tuku ye sayinaig ta kumumba ken sulumba tane kulatkam tuku gabat sungo ande madiwe tingan ta ² nu tane tuku kulat tango minamngat. Ye buk mbanzonu minmba tane kulatka minen ta kile ye gife njakmba saibo pilet. Yinje kiño kame tane ngamukngge minig. ³ Ye wam ande mbaren ndeta tane kile Sungo am mbolngge gabat sungo nuñe madina te nale am mbolngge ye sayap. Ye tango ande tuku makau ko donki ake yaiwen e? Ko ye tango ande yabri-yabrimba agañ inum yaimba ten e? Ko ye tango ande njayo siliwen e? Ko ye tango andenge kigayena le nu tumba pasa mbolngge te-ti ndawen e? Ye wam ande tanjamba ken ndeta ye wam ta lafumba te-tiwamngit nga saningina.

⁴ Tanjaka saningina le tango pinongge ndek lafumba sanaig: Kuga. Ne sine tuku ande yabrimba agañ inum ake yai ndana. Ne tango ande njayo sili ndana. Ne tango ande yabrimba ndametiñ ake te ndakina nginaig le ⁵ Samuelngge nane saningina: Tane ye tuku mbar ande kanjer ndawanu ngade ta kile Sungo nuñe gabat sungo madina te nale tane tuku pasa isaik ngina le nane lafumba sakinaig: Ta son. Sungo nu sine tuku pasa isat nginaig.

⁶ Kile Samuel man pasa lato saningina: O buk Sungonge Moses le Aron madinikmba mbur kat tangine Isip kilke mbolngge kilmba te prona. ⁷ Ta tuku kile tane Sungo am mbolngge tingap le ye tane pasa mbolngge patiki sulumba Sungonge wam magenu tane mbolngge tangine mbur kame mbolngge ke likina ta te-mayokmba satingi le isap. ⁸ O buk Jakob nuñe gageu kame ndon Isip kilke mbolngge minnaig ma ma nuñe ndare kame Sungonge nane turkuwa nga sarsarimba minnaig le Sungonge Moses le Aron kukulnikina le Isipngge mbur kat tangine kilmba promba kilke te mbol pron-aig. ⁹ Tanjamba nane nangine Mbara Sungo ngumnewanu le nuñe nane kilmba Hasornu kame gabat sungo Sisera, Filistia mbal, Moabnu gabat sungo nane tuku wai mbolngge patikanu le nane ndon kame bumba nane bale faranu. ¹⁰ Tanjawanu le nane Sungonge turkuwa nga yabanjmba sakanu: O Sungo, sine un-

ekigen sulumba ne ngumnenumba Baal le Astarte kanaanu mbaringngigen ta kile ne sine ngueu mbal tuku wai mbolngge kile-luka kila le sine ne mbaringnumba ne tuku mingge kumnemngge minamngig nganu le ¹¹ Sungo nu nane tuku wi ta ismba Yerubaal ¹ Barak Yefta Samuel nane nduik nduik ka kukulninganu le promba ngueu mbal tuku wai mbolngge kile-luka kilanu tukunu tane Israel mbal mine mayenaig.

¹² Tanjamba minnaig le Amon mbal tuku gabat sungo Nahas kame tuku prona le tane tangine Mbara Sungonge tane kulat ndakuwa nga tejenmba ye sayinaig. Ne sine tuku gabat sungo ande madiwe singa nga sayinaig. ¹³ Tane gabat sungo tam tuku wamdus sungo njak minnaig le Sungonge tane tuku madiwe tingina ta minit noten. ¹⁴ Tane Sungo tuku mingge kumnem kape sulumba nu mbaringmba nu tuku pasa ismba kumu-kumuwap sulumba tane tangine gabat sungo ndon tangine Mbara Sungo ndo dubimba minap. ¹⁵ Tane Sungo tuku pasa isam mbulmba nu tuku mingge ngurap ta Sungo nu buk mbur kat tangine piti ningina tanjamba ndo tingamngat.

¹⁶ Kile tane tinga minap le Sungonge manau ande kuwa le tane kanjerap. ¹⁷ Kile ki mara ma karenganu ait ta ye kile Sungo yabanji le nuñe gau pilwa le kuaila puluka sawe piyamngat. Tanjawa le tane wam ta kanjermba tangine mbarkinaig sulumba gabat sungo ande madiwe tinguwa nga Sungo kusnanaig ta tane katesewamnggaig nga saningina.

¹⁸ Tanjakina sulumba Samuel nu Sungo wika yabanja le ait ndui ta mbolngge Sungonge kuaila pilna le ma fuduka sawe piyna le nane wam ta kanjermba Sungo le Samuel tuku kuru-kuruka ¹⁹ tango pino njakmba Samuel sanaig: O tango sungo, nenje nanje Mbara Sungo sawa le sine mapekuwa le kume ndakube. Sine une manau sungomba kigen ta kile sine man lato mbarmba gabat sungo ande tam tuku sakigen nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le Samuel nu lafumba saningina: Tane kuru kuru ndakap. Tane sirka manau naignonu ke likinaig ta kile tane Sungo kumnemngge minmba nu ndo dubimba nu tuku piro ndo kap sulumba ²¹ yabri mbara kame dubi ndakap. Nanenge tane turke nda. Nane ake agañ ndo. ²² Sungo nuñe miron tane nuñe kuasmbi nga maditingina tukunu nu nuñe nyu sun-gokuwa nga idusmba nu tane pitaike nda.

²³ Yenge mara mindek tane tuku nga Sungo yabanjmba minet. Ye sirka manau ta kusrewe nda. Ye kusrewi ta ye Sungo am mbolngge unekamngit. Ye tane manau mayenu tingreknu dubiwam tuku wam pagutingamngit. ²⁴ Tane Sungo tuku mingge kumnem kape sulumba wamdus ndindo tumba nu tuku ndo piroka minap. Sungonge tane turkam tuku wam ke likina ta tane njakmba kila. ²⁵ Tane man lato mbar manau ke likap ta Sungonge tane tangine gabat turmba njai-g siglikamngat nga saningina.

Israel nane Filistia mbal ndoŋ kame bunaig

13 Saul nu gabat sunŋo minmba Israel mbal kulatkina le ma ma yar armba kinaig. ² Tanjamba kile nu Israel tuku tanŋo pileŋga 3,000 madiningina sulumba afu ta ŋakmba kukulningina le luka nanŋine tumbraŋ tumbraŋ kine likinaig. Tanjanaig le nu tanŋo 3,000 ta sinamŋge tanŋo 1,000 paplamba kukulningina le kiŋo nuŋe Yonatan ndoŋ kinaig ka Benyamin ma tugu Gibe a tumbraŋŋe minnaig le nuŋe kame tanŋo 2,000 ta kilmba ka Betel ma taknu Mikmas tumbraŋŋe nane ndoŋ minna.

³ Tanjamba minnaig ma ma Yonatan nu tinŋa nuŋe kame mbal ndoŋ kina ka Gebanŋge nane Filistia tuku kame kuasmbi ta ndoŋ kame bumba nane bale farkina. Bale farkina le Filistia mbal afu nane wam ta isnaig. Tanjanaig le Saul nu Hibru mbal ŋakmba nane pasa ta iswaig ŋga tanŋo afu kukulningina le Israel ma tugu ŋakmba mbol kumba tabil fitke lika ⁴ Israel mbal tenjemba saninginaig: Gabat sunŋo Saulŋge nane Filistia tuku kame kuasmbi ande bale far suluna le kile Filistia mbal nane sine tuku kagli firka gubra tormba minig tukunu tane ŋakmba Saul sota Gilgal kape ŋginaig le nane kinaig.

⁵ Filistia mbal nane Israel mbal ndoŋ kame buwam saka kame kuasmbi sunŋomba kile-manŋurkinaig. Nane kame tuku karis 3,000 kuanekinaig sulumba tanŋo hos mbolŋge minyokanu ta 6,000 manŋurkinaig. Nane tuku kame tanŋo sunŋomba piyalŋge fulbul minig tanaŋ burnu kumuŋ kuga. Kame kuasmbi ta ŋakmba kinaig ka Bet-Awen ki prote kumam tanŋe Mikmasŋge kame tuku kuaneka tumbraŋ ulnaig.

⁶ Nane tumbraŋ ulnaig le Israel tanŋo kame nane Filistia tuku kame kuasmbi ta kanŋerka nane kuru-kuruka sine bale far suluwamŋgaig ŋga ka ndame sugo sugo kumnenu kilke burok sikar burok kule ŋgurunŋ sinamŋge kuirke likinaig. ⁷ Tanjanaig le afu nane Yordan kule pakarka Gad le Gilead tuku ma tugu mbol kinaig. Tanŋo kuasmbi Saul ndoŋ Gilgalŋge minnaig ta nane mata kuru-kuruka tanŋe minnaig.

⁸ Saul nu Samuelŋge ait tuna ta kumumba kusem ndindo Gilgalŋge nu minde minna. Minde ma ma kuga le tanŋo afu buk Saul kusremba sili-silinaig le ⁹ Saul ndek nane afu saningina: Tane aganmor pambi pasokam le uge suglukam tuku ta kilmba ŋgamunŋgal ulendiwam tuku atrau agan ta turmba kilmba ye tugum te prowap ŋgina le nane kilmba nu tugum kinaig. Tanjanaig le nu aganmor kame ta kilmba baleniŋmba atrauka pambi pasokina le ugaig.

¹⁰ Uge suglukinaig le kile Samuel prona. Nu prona le Saul ndek nu kanŋeram kilim kina le ¹¹ Samuelŋge nu sana: Ne ame manau kat ŋgina le nu lafumba sana: Ne ye ait sina ta tair minit ta ne pro ndamba minat le tanŋo afu buk ye kusreyumba sili-siliwaig le ye Filistia kame kuasmbi Mikmasŋge manŋurkaig ta kanŋerkit sulumba ¹² ye idusit: Ye Sunŋonŋge sinzanŋam tuku manau ande ke ndaki le nane Filistia mbalŋge pro sine

ndoŋ kame bubekaig ŋga idusmba ye dirnanga atraukit ŋga sana.

¹³ Tanjaka sana le Samuel ndek nu sana: Ne ŋginŋgan manau kat ŋgina. Ne naŋe Mbara Sunŋo ne pasa sanina ta dubi ndawat. Ne nu tuku minŋe dubiwat kande ne naŋe ndare ndoŋ Israel mbal kulatka minmba minig kande. ¹⁴ Ne Sunŋo tuku minŋe ŋgurat tukunu ne Israel tuku gabat sunŋo mine kuene nda. Tanŋo ande kise Sunŋo ndoŋ wamdus ulendi ŋak Sunŋonŋge te-silika madiwa le nuŋge Israel mbal tuku gabat sunŋo minamŋgat ŋga Saul sana.

¹⁵ Samuel nu pasate suluna sulumba nu tinŋa Gilgal kusremba Benyamin ma tugu Gibe a kina le Saul nu tinŋa nuŋe kame mbal nu ndoŋ minnaig ta burkina ta tanŋo 600.

¹⁶ Saul le kiŋo nuŋe Yonatan nakile kame kuasmbi ndoŋ Benyamin ma tugu Gebanŋge minnaig le Filistia mbal tuku kame kuasmbi ta Mikmasŋge minnaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbalŋge nanŋine kuasmbi kenjmba kukulninginaig le kinaig sulumba ka Israel tuku agan ndende ŋakmba yomba kilmba kinaig. Kuasmbi ande ka Ofra tumbraŋ Sual kilke mbol kinaig le ¹⁸ kuasmbi ande ka Bet-Horon kinaig le kuasmbi ande ka Seboim ma gutoŋ patumba ma baknu ta tugum kinaig.

¹⁹ Ait ta mbolŋge Israel ma tugu ŋakmba mbolŋge tanŋo afu ainmbi kame agan wakeikinaig ta mine ndakinaig. Ta ndanŋam? Nane Filistia mbalŋge nane Hibru mbal kame bagi mbanduwan wakeikam tuku piro ta peuninginaig le ²⁰ Israel mbal ŋakmba nane Filistia mbal tugum kumba ain kilke pikam tuku pik sapor sarip agan ndende kame ta ŋakmba Filistia mbal niŋganu le rurke likanu. ²¹ Rurke likanu le nane Israel mbalŋge ndametin sunŋokanumbi piyaninmba yaika kilanu. ²² Ta tuku kame ait mbolŋge nane Israel tuku kame kuasmbi ŋakmba kame bagi le mbanduwan kugatok. Saul le kiŋo nuŋe Yonatanŋge ndo kame agan ndende ta ŋak minnaik.

Yonatanŋge Filistia afu bale farna

²³ Kile nane Filistia mbalŋge kame kuasmbi ande kukulnaig le ka Mikmas kumba ma tabe ŋak mbol tanŋe.

14 Minnaig le ait ande Saul kiŋo nuŋe Yonatan ndek tanŋo mo nu tuku kame agan kugrakanu ta sana: Sile kumba ka Filistia kame kuasmbi ndin kulatkade ambe kap ŋgina. Tanjakina le nu mam nuŋe Saul kila sa ndana.

² Saul nu Gibe a patumba Mikronŋge ail sunŋo ande kumnemŋge minyok minna le kame tanŋo 600 nu ndoŋ minnaig. ³ Ahia nu pris tuku tawi ta tinmba nane ndoŋ minna. (Ahia mam nuŋe Ahitub. Ahitub mambo nuŋe Ikabod. Nale Pineas tuku kiŋo kat nuŋe. Pineas mam nuŋe Elai. Elai nu buk Silo tumbraŋŋge pris minna). Saul tuku kuasmbi nane Yonatan kina ta katese ndanaig.

⁴ Kile Yonatan nu tabe fumbe armba ta ŋgamu ŋgamu ndin kina ta dubimba nane Filistia kame kuasmbi

sota kambim bafuna. Ndin make inumŋge tabe fumbe ta nyunu Boses ta Mikmas tumbran kumamŋge minna. Make inumŋge fumbenu ta nyunu Sene ta Geba tumbran kumamŋge minna.

⁶ Kile Yonatan nu tanjo mo nu tuku kame agar kugrakina ta sana: Sile Filistia kame kuasmbi ngaro nda pikanu ndin kulatkade ambe kap. Tanjape le Sunjonje sile sinzansikuwa le nane bale faramngik inde. Sunjo nu kame kuasmbi sunjokanu sinzante le ngueu mbal bale farde tanjamba ndo nu tanjo ndindo armba mata sinzanjikuwa le ngueu mbal bale faramngaik nga sana le ⁷ nu tuku kame agar kugrakanu tanjo tanje lafumba sakina: Ta maye. Ne ame manau kam bafuwa ta ye ne turnamngit ngina le ⁸ Yonatanŋge nu sana: Sile kilim si ta kap le nane sile kanjerkuwaig.

⁹ Tanjawaig sulumba nane sile sota ndekam sakuwaig ndeta sile tanje ndo tinga nane sota nda mbumba kap. ¹⁰ Ko nane sakuwaig: Tale mbape o nguwaig ndeta sile katesewamngik Sunjo nu nane kilmba sile tuku wai mbolŋge patinungat nga idusmba sile mbumba nane sota kap ngina.

¹¹ Kile nale arnej bitek kilim ka tinginaik le nane Filistia mbal nale kanjerka sakinaig: Ai si. Hibu mbal afu burok sinamŋge kuirkinaig tuku prode si nginaig sulumba ¹² Filistia kame kuasmbi tanje nale wika sanikinaig: Tale te mbape le sine tale manau tumtikbe o nginaig. Tanjakinaig le Yonatan nu tanjo mo ta sana: Sunjonje Filistia mbal si kilmba sine Israel tuku wai mbolŋge patikat tukunu ne ye ngumnem dubiya ngina sulumba ¹³ Yonatan nu rabmba ndame ponga mbumba kina le tanjo mo ta nu ngumnem dubina. Tanjamba Yonatanŋge Filistia mbal ta kat patika panke likina le kilke mbolŋge ndekinaig le tanjo mo tanje nane kame bagimbi pike patikina le kumnaig.

¹⁴ Ki ait ta mbolŋge Yonatan nu kame tugu pilmba tanjo mo ta ndo ma naj fudinjo ta mbolŋge kame tanjo 20 tanjamba bale farkinaik le kumnaig.

¹⁵ Tanjanaig le Filistia mbal afu kame mbal tuku tumbranŋge minnaig afu tumbran tumbranŋge minnaig afu ndin kulatka minnaig afu Israel mbal tuku agar ndende kuayarka yomba kilmba kinaig ta nane njakmba Kuatenje kuru kuru pileningina. Tanjana le mumni promba kilke piririna le nane njakmba kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Kile Saul tuku kame mbal Gibeata tumbran Benyamin ma tugu kulatka minnaig ta nane mambilnaig kande Filistia kame kuasmbi nane tumbran kusre pilmba pinder-pindermba pupak tinaig le kanjerkinaig sulumba ¹⁷ Saulŋge kame tanjo nu ndo minnaig ta saningina: Kame tanjo burkap sulumba ima tenge mine ndakate ta katesewap ngina. Tanjakina le nane burkinaig ta Yonatan le tanjo mo nu tuku kame agar kugrakanu ta nale ndo mine ndakinaik.

¹⁸ Ait ta mbolŋge Kuata tuku tukul bokis ta Israel mbal tugumŋge minna tukunu Saul nu pris Ahia sana: Tukul bokis tumba yale ngina. ¹⁹ Saul nu pris ndo pasata minnaik le Filistia mbal nangine kame tumbran tanje tanjo nginngakanu sukmba wika rumba min-

naig le Saulŋge ismba pris ta sana: Tanjaig le tukul bokis ta kusrewa ngina.

²⁰ Tanjakina sulumba Saul nuje kame kuasmbi ta ndo Filistia mbal tuku kame tumbran kinaig kande nane Filistia mbal nginnganka nangine nangine munjo bale-baleka minnaig le kanjerkinaig.

²¹ Tanjanaig le Hibu mbal afu o buk nane Filistia mbal ndo minnaig sulumba nangine kame kuasmbi sinamŋge minnaig ta nane kile luka Saul le Yonatan ndo ulendika nangine mbal Israel turka kame bunaig le ²² Israel mbal afu nane Efraim ma tabe mbol tanje kuirke likinaig ta nane Filistia mbal kua kinaig pasa ta ismba nane mata promba Saul le Yonatan turnikmba nane Filistia mbal kilmba yokerka ²³ kame bumba kinaig ka Bet-Awen tumbranŋge lukinaig. Tanjanaig le ki ait ta mbolŋge Sunjonje Israel mbal sinzanjimba nane Filistia mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilna.

²⁴ Ki ait ndui ta mbolŋge ndo Saul nu pasa sanjrinu Israel mbal sanimba sakina: Kile ye yije ngueu mbal tuku mbar lafumba nane njakmba bale farkamngit tukunu tane tanjo njakmba nyamagan pinka minap le ki ka butunguwa. Tanjo ande nyamagan nyuwa ta Sunjonje nu mapewe nda ngina le nane kame mbal ta isukuse ndaka gubak nane yokerka kinaig ka ²⁵ dunje ande mbol promba nguimzan kulenu ail burok sinamŋge bulmba kutuka minnaig le kanjerkinaig ta ²⁶ tanjo andenge tumba nye ndakina. Ta ndanam? Nane Saulŋge peu pasa sanjrinu pilna le nane ta tuku kuru-kuruka nye ndakinaig.

²⁷ Yonatanŋge ndo mam nuje pasa sakina ta ise ndakina tukunu nu ndumndum biyna tamba nguimzan tenu dauk tumba nyina sulumba nu gubanu am kuilkuilna ta ngarosu man sanjri tina. ²⁸ Tanjana le tanjo andenge ndek Yonatan sana: Mam nanenge sine nyamagan pinkam tuku pasa sanjrinu sasinmba sakat. Tanjo ande kite nyamagan pin ndaka nyuwa ta Sunjonje nu mapewe nda nga sakat tukunu sine njakmba gubanu baklelgeg nga sana le ²⁹ Yonatanŋge tanjo ta sana: Mam tuku pasa tanje sine njakmba najgo siglikate. Ye nguimzan kulenu fudinmba nyit tukunu ye man sanjri tinjet. ³⁰ Sine ngueu mbal tuku nyamagan kilig ta nyumba sanjri tig kande sine Filistia mbal bale far suluwig kande. Sine sanjri kugawaig tukunu sine Filistia sunjomba bale far ndaningig ngina.

³¹ Ait ta mbolŋge nane Filistia mbal ndo Mikmas tumbranŋge tugu pilmba kame bumba kinaig ka Azalon tumbranŋge tinginaig. Tanjanaig sulumba nane Israel mbal gubanu baklelnaig sulumba ³² ngueu mbal tuku agarmor kame kilmba pre pre bale farka pasoka ndare njak njak nyinaig le ³³ tanjo kame afunje kinaig ka Saul sanaig: Gabat sunjo, nane kame mbal Sunjo am mbolŋge unekumba nane ndem ndare njak nyumba minig nginaig le Saul ndek sakina: Tane sonndo mbaraig. Tane kape ka ndame sunjo ande mbarimbarimba tumba ye tugum te prowap ngina sulumba ³⁴ man lato saningina: Tane kape ka kame mbal ngamukŋge agarmor nduik nduik kilmba te promba

ndame te mbolŋge bale farmba pagumba nyam tuku ŋga nane saniŋgap. Nane Sunŋo am mbolŋge unekumba ndem ndare ŋak nda nyuwaig ŋga saniŋgap ŋgina le nane furir ta mbolŋge ndo aganmor nduik nduik kilmba promba ma ta mbolŋge bale farmba kuapika nyinaig. ³⁵ Tanjanaig le Saulŋge ndame turŋaŋga Sunŋo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina. Saul nu buk atraukam tuku pa lanlan ande wakei ndana ta kile nu tugu pilmba wakeina.

³⁶ Kile Saul nu nuŋe kame tanŋo saniŋgina: Furir te mbolŋge ndo sine kab sulumba Filistia mbal yokerka bale far sulube le ma purfewa le sine nane tuku agan ndende kat nanŋine kilbe ŋgina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe ŋginaig kande pris ta sakina: Tane yauk. Sine Kuate kusnabe sulumba ŋgina. ³⁷ Tanjagina le Saulŋge Kuate kusnamba sakina: Sine kumba Filistia mbal yokerkuba ta ne sine sinzaŋsiŋmba nane kilmba sine wai mbolŋge patikamŋgat e ŋgina kande Sunŋo nu ait ta mbolŋge Saul tuku pasa lafu ndana.

³⁸ Tanjana le Saul ndek Israel mage mage saniŋgina: Tane yalpe le sine imanŋe mbarat le Sunŋo nu sine tuku pasa lafu ndawat ta sota te-silikube ŋgina.

³⁹ Tanjamba nu maŋ sakina: Sunŋo abo tugu ŋak nu mara mindek sine Israel mbal sinzaŋsiŋgit ta ye nu tuku nyu mbolŋge siŋka saket. Tanŋo ima nu mbar te kat ta nu kumamŋgat. Ye tuku kiŋo Yonatan nu mata kumamŋgat ŋgina le tanŋo andenŋe nu tuku pasa ta lafu ndana.

⁴⁰ Kile Saul nu Israel mbal ŋakmba saniŋgina: Tane ŋakmba kape ka si tanŋe tiŋgap le sile Yonatan ndoŋ te tanŋe minamŋgik ŋgina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe ŋginaig. ⁴¹ Nane tiŋginaig le Saulŋge Sunŋo kusnamba sakina: O sine Israel mbal tuku Mbara Sunŋo, imanŋe mbar te kat ta te-mayokmba saya le isi ŋgina. Tanjakina le pris ta nuŋe tukul ndamembi wam katesemba sakina: Mbar te tanŋo pino mbolŋge kuga. Nenŋe kiŋo nanŋe Yonatan ndoŋ mbar te kaik ŋgina le ⁴² Saul ndek sakina: Ne maŋ wam katesewa sulumba yenŋe ko Yonatanŋe mbarat ndeta saka le isbe ŋgina le nu maŋ lato tukul ndamembi wam katesena le Yonatan tuku nyu mayok kina.

⁴³ Tanjana le Saul ndek Yonatan kusnana: Ne ame maŋau kat ta ye saya le isi ŋgina le Yonatan lafumba sana: Yenŋe ndumndummbi ŋguimzanŋ fudiŋmba dauk tumba nyit tukunu ne ye baleya le kumi ta maye ŋgina le ⁴⁴ Saul nu sana: Au. Kiŋo ne kumamŋgat. Ye siŋka saket. Ye ne bale ndani ta Kuatenŋe ye mapeye nda ŋgina kande ⁴⁵ tanŋo kameŋge Saul peumba sanaig: Kuga. Yonatanŋe sine Israel mbal kile-ŋgumnemka nu ambonŋa kame sunŋo ta mbol ket le sine Filistia mbal bale farkig. Nu Kuatenŋe sinzanat le nu maŋau tanjamba kat tukunu sine Sunŋo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge son pasa sakeg ta ne nu mbolŋge maŋau ande ke ndaka ŋga peunaig le nu Yonatan bale ndana.

⁴⁶ Kile Saul nuŋe kame kuasmbi ndoŋ Filistia mbal yokerkinaig ta kusreka lukinaig le nane Filistia mbal ta luka nanŋine tumbranŋ kinaig.

⁴⁷ Saul nu Israel mbal tuku gabat sunŋo minna sulumba nuŋe kame kuasmbi kilmba Israel mbal tuku ŋgueu mbal ma ŋakmba mbolŋge mine likinaig ta ndoŋ kame bumba Moab mbal Amon mbal Edom mbal Filistia mbal Soba tuku gabat sugo sugo nane ŋakmba kile-ibenŋka bale farniŋginaig. ⁴⁸ Tanjanaig sulumba nu kame kuasmbi sunŋokanu kile-maŋgurka nane sanŋri tiŋga kame bumba Amalek mbal mata bale farnaig sulumba kuasmbi afu Israel kilke mbolŋge agan ndende kuayarmba lika minnaig ta pitaikinaig le nane maŋ luka Israel kilke mbol pro ndanaig.

⁴⁹ Saul tuku kiŋo kat nuŋe kenŋmba ta nyu nanŋine Yonatan Iswi Malkisua. Kulim nuŋe mulum ta nyunu Merab. Mambo nuŋe nyunu Mikal.

⁵⁰ Saul piyo nuŋe nyunu Ahinoam. Ahinoam mam nuŋe nyunu Ahimas. Saul bab nuŋe tuku kiŋo nuŋe Abner nu Saul tuku kame gabat minna. ⁵¹ Saul mam nuŋe Kis. Kis le Ner nale Abiel tuku kiŋo kame.

⁵² Saul nu gabat sunŋo minna ta nu tuku kame kuasmbi ta nane sanŋrimba Filistia mbal ndoŋ kame buwanu. Tanjawanu le nu Israel tanŋo sanŋriknu kame tuku kuru ndakanu ta ŋakmba kilmba nuŋe kame kuasmbi tuku madiniŋganu.

Israel nane Amalek mbal ndoŋ kame bunaig

15 Ait ande Samuel nu Saul sana: Ye o buk Sunŋongge kukulyina le ne gurenŋe pisnenen le kile ne Israel mbal kulatkate tukunu ne Sunŋo Sanŋri Njayo tuku pasa te isa. ² O buk Israel mbal nane Isip kilke kusremba ilmaba minnaig le Amalek mbal pro nane ndoŋ kame tiŋginaig. ¹ Kile Sunŋongge maŋau ta lafumba Amalek mbal pa niŋgamŋgat. ³ Ne nanŋe kame mbal kilmba kape sulumba Amalek mbal mape ndaniŋmba nane tuku agan ndende ŋakmba ŋaigo siglikap. Tanŋo pino, kiŋo kame, kiŋo dabronu ta ŋakmba bale farkap sulumba makau sipsip kamel doŋki aganmor ta ŋakmba turmba bale farniŋgap ŋga Saul sana.

⁴ Tanjakina le Saul ndek nuŋe kame mbal ta ŋakmba Telem tumbranŋge kile-maŋgurka ulendimba burkina ta Israel tuku kame tanŋo 200,000 Yuda tuku kame tanŋo 10,000. ⁵ Burke denŋpurmba kile Saul ndek kame kuasmbi ta kilmba kinaig ka Amalek mbal tuku tumbranŋ sunŋo ma gutoŋ tanŋe kame tuku kuaneka minnaig.

⁶ Kame tuku kuaneka minnaig sulumba Saul ndek Ken mbal tuku pasa pilmba sakina: Tane Amalek mbal ndoŋ ulendika mine ndakap. Tane nane kusreka kua kape. Sine nane ndoŋ kame bumba tane turmba bale farbekig. Tane tuku wa kat tanŋine o buk sine tuku wa mbunŋ kame Isip kusremba ilmaba minnaig le sinzaŋniŋginaig tukunu ye tane mapekam iduset ŋgina. Tanjaka saniŋgina le nane Ken mbal ŋakmba Amalek mbal kusreka kua ka kinaig. ⁷ Kua ka kinaig le kile Saul nu nuŋe kame mbal ndoŋ Awilanŋge Amalek mbal

ndonj kame bumba nane yokerka bale farmba ka ka Isip kilke ki prote kumamngge Sur ma tugu mbol pron-aig. ⁸ Promba Amalek tanjo pino njakmba bale far sulumba nangine gabat sunjo Agag mapemba bale ndanaig. ⁹ Tanjamba nane aganjmor njagonu ta njakmba bale farka makau sipsip fatnu mage mage ta njakmba bale far ndanaig. Nane aganjmor magenu ta njakmba kusreke likinaig.

Sungonge Saul pitaina

¹⁰ Tanjanaig le Sunjo nu ndek Samuel sana: ¹¹ Ose. Yenge Saul madimba gabat sunjo pilen ta nu ye ngumneyumba ye tuku mingge ngurat tukunu ye nu tuku gare ndayate ngina le Samuel nu pasa ta ismba wamdus tatrukina le furir ta mbolngge nu Sunjo yabanjmba minna le ka mafena.

¹² Mafena le maratukuk Samuel nu tinga Saul sota kina le nane afu nu sanaig: Saul nu buk Karmel kumba ka tanje nuje nyu minwa nga ndame kuen ande tumba kilke mbol te-tiwe derpurmba nu ndo tinga Gilgal tumbran ket nga Samuel sanaig. ¹³ Tanjamba sanaig le Samuel ndek Saul dubimba kina ka nu te-silikina le Saul ndek nu sana: Sunjo nu ne nyaro tinwa. Ye Sunjo tuku mingge kumu-kumuwen ngina le ¹⁴ Samuel ndek nu sana: Sipsip makau zigna sunjo promba minit le iset ta aningge kilnaig e ngina. ¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne ngumbeyu isit ta tanjo kamejnge Amalek mbal tugumngge kilmba pronaij. Nane sipsip makau mage mage nanje Mbara Sunjo atraukam saka mapeka kilmba pronaij. Aganjmor afu ta njakmba bale far sulugen ngina le ¹⁶ nu ndek Saul sana: Ne maninka le ye furir Sungonge wam paguyat ta sani le ne isa ngina. Tanjaka sana le Saul ndek nu sana: Saka le ye isi ngina.

¹⁷ Tanjakina le Samuel nu sana: O buk ne ake tanjo nyu kugatok nga idusmba minna le Sungonge ne Israel tugu njakmba tuku gabat sunjo madinina le kile ne minit. ¹⁸ Nunje ne Amalek mbal njagonu ta njago siglike lika njakmba bale far suluwam tuku nga kukulnina ta ¹⁹ ne ndanjam saka nu tuku mingge dubi ndana? Ne ndanjam nane tuku gabis aganj ndende magenu kile-likina? Sunjo nu ne tuku nzali kugatok nga sana. ²⁰ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Kuga. Ye Sunjo tuku mingge dubiwen. Sunjo nu ye kukulyina tanjamba ndo ken sulumba Amalek mbal ta njakmba bale far sulumba nangine gabat sunjo Agag ndo biye timba tumba progenj. ²¹ Tanjo kamejnge ndo nangine nzali dubimba aganj ndende magenu aganjmor mage mage Gilgalngge nanje Mbara Sunjo atraukam tuku nga kilnaig nga Samuel sana.

²² Tanjakina le Samuel nu man lato sana: Ne ndanjamba iduste? Sunjo nu mingge dubiwanu manau sunjgomba nzalite e ko nu aganjmor kilmba atraukanu manau sunjgomba nzalite e nga iduste. Ne ise tiwa. Mingge dubiwanu manau ta nu sunjgomba nzalite. Atraukanu manau ta nu sunjgomba nzali ndate. ²³ Kuate tuku mingge nguranu manau ta une sunjgokanu anzilan guwa wikade tanjamba. Ko ande nu Kuate idus

ndamba nuje nzali ndo dubimba likate ta nu yabri mbara dubiwanu tanjanj. Ne Sunjo tuku mingge ngurna tukunu nu kile ne pitainuwa le Israel mbal manj kulatke nda nga Saul sana.

²⁴ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Son. Ye mbaren. Ye Sunjo tuku mingge ne tuku mingge turmba nguren. Ye yije kame kuasmbi tuku kuru-kuruka nane tuku mingge dubiwe ninggen. ²⁵ Ne ye tuku une te ngilainga le ye ne ndonj Gilgal kumba ka tanje Sunjo mbarinji ngina kande ²⁶ Samuel ndek sana: Ye ne ndonj kine nda. Ne Sunjo tuku mingge pitaina le nu ndek ne pitainina le Israel mbal tuku gabat sunjo mine nda nga Saul sana.

²⁷ Tanjamba Samuel nu mbilka lukam bafuna kande Saulngge nu ngaillkam saka nu tuku tawi tundunnu biye ndinnga le fetkina. ²⁸ Fetkina le Samuelngge ndek nu sana: Ne ye tuku tawi yaiyumba fetkat tanjamba ndo ki ait te mbolngge Sungonge Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba tanjo ande tawet. Tanjo ta mayenu ndo ne suk kuga. ²⁹ Israel mbal tuku Mbara Mbolok ta nu yabri ndakate tuku. Nu wamdus mbil ndate tuku. Sine kilke mbolok mbal wamdus mbilmbileg tanjamba kuga nga Saul sana le ³⁰ Saul ndek sakina: Ye mbaren ta ne Israel mage mage am mbolngge ye tala ndaya. Ye ndonj luka kap sulumba ye ne tuku Mbara Sunjo mbarinji ngina le ³¹ Samuel ndek Saul dubimba luka kinaik. Luka Gilgal pronaij sulumba Saul nu Sunjo mbarinnga.

³² Kile Samuel ndek tanjo afu kukulnijnmba saningina: Tane kape ka Amalek mbal tuku gabat sunjo Agag tumba prowap ngina le nane kinaig ka Agag tumba pronaij. Agag nu wamdus fulilka minna ta kile nu idusna ye mapeyamnggaig nga nu wamdus bulkina kande ³³ Samuel ndek nu sana: Ne buk nanje kame bagimbi tanjo kame sunjgomba bale farkina le ina nangine kinjo kugatok minig. Tanjamba ndo kile yenge ne baleni le ina nanje mata kinjo kugatok minamnggat nga Agag sana. Tanjakina sulumba Samuel ndek Agag tumba Gilgal tumbran tanje Sunjo am mbolngge balena le kumna le pike tatana. ³⁴ Tanjamba Samuel ndek tinga nuje tumbran Rama kina le Saul nu tinga nuje tumbran Gibe kina.

³⁵ Samuel nu Saul kusremba nduiye kina. Nu manj pro Saul kanjer ndana sulumba nu idusmba ngamunggal tatruka wamdus piti njak minna.

Sunjo nu nuje mironj Saul madimba Israel mbal tuku gabat sunjo pilna ta kile nu Saul tuku gare ndana.

Samuelngge David Israel mbal tuku gabat sunjo madina

16 Kile Sunjo nu Samuel sana: Ne mara mindek Saul tuku ngamunggal tatrukate. Ne wamdus piti ta ginu le kusrewamnggat? Ye buk nu Israel mbal tuku gabat sunjo nda minwa nga pitaiwen. Kile ne sipsip naunu ande tumba olif kule tolmba tumba ka tanjo ande nyunu Yesi sota Betlehem tumbran kaye. Yenge tanjo ta tuku kinjo ande gabat sunjo minwa nga madiwen ngina.

² Tanjakina le Samuel nu ndek sana: Ye ndanjmba wam ta ki? Saul nu iswa sulumba ye baleyikat ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne makau fatnu ande tumba ka tejenmba nane saniŋga: Ye Sunjo atraukam tuku te prowet nga saniŋga. ³ Tanjamba Yesi tuku pasa pale le nu mata atraukam tuku ma ta mbol prowa le ye ne ndanjmba kam tuku ta sanamngit. Yenje tango ande ne tumni le gabat sunjo minam tuku nga olif kulenu ta pisnewa nga Samuel sana.

⁴ Tanjaka sana le Samuel nu tinga Sunjo tuku miŋge dubimba Betlehem kambim saka kina le tumbran ta tuku gabat kame nane nu te-silikinaig sulumba piririmba kuru kuru mayemba nu sanaig: Ne ngamunggal mukuk singam prote e nginaig le ⁵ Samuel ndek lafumba sakina: Au. Ye Sunjo atraukam prowet. Tane mata Sunjo am mbolŋge purferŋnu mayok kumba ye dubiyap le sine atraukam kab nga saniŋgina. Tanjamba Yesi nuŋe kiŋo kame ndoŋ njakmba purferŋnu mayok kinaig le nu nane atraukam tuku ma mbol kambim tuku wikina le pronaig.

⁶ Nane pronaig le Samuel nu Yesi tuku kiŋo nuŋe Eliab kanjermba nuŋe wamdusmbi sakina: Sonndo. Tanjo Sunjoŋge madina ta prowat noten ngina kande ⁷ Sunjoŋge nu sana: Ne nu tuku ngarosu kuennu maditaknu ta kanjerte ta ye nu mbulit. Tanjo kameŋge ngarosu mbolŋge ndo pilengade ta ye tanjo tuku ngamunggal kanjerka pileninget tuku ngina.

⁸ Kile Yesi ndek kiŋo nuŋe Abinadab wika tumba Samuel tugum kina le Samuel nu sana: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ngina. ⁹ Tanjakina le Yesi nu maŋ ka Sama tumba prona le Samuel nu sakina: Sunjoŋge tanjo te mata madi ndana ngina. ¹⁰ Tanjakina le Yesi nu nuŋe kiŋo kat nuŋe bailkamba kusrekina ta maŋ nduik nduik kilmba Samuel tugum prona le Samuel nu sana: Sunjoŋge nane te inum madi ndana ngina sulumba ¹¹ nu maŋ Yesi kusnana: Ne tuku kiŋo kat naŋe noten ndo e ngina le Yesi nu sana: Kiŋo nggrimbik ta nda prowat. Nu sipsip kulatnu ket ngina le Samuel ndek nu sana: Ne ka tanjo ande kukula le kumba ka nu tumba te prowa. Prowa le sine atraukamngig ngina. ¹² Tanjakina le Yesi nu tanjo ande kukulna le kumba ka kiŋo nuŋe ta tumba prona. Kiŋo mo ta sangriknu. Nuŋe ngarosu tumail pasi gabat waŋe amnu maditaknu.

Kile Sunjoŋge Samuel sana: Tanjo sakit ta noten. Ne olif kulenu tumba tanjo te kule pisnewa ngina le ¹³ Samuel ndek David tuku aba kat nuŋe tuku am mbolŋge olif kulenu ta tumba David tuku gabat mbolŋge kutuna. Tanjamba nu tinga luka Rama kina. Kina le Sunjo tuku Guwa ta David sangri pilemba nu mbolŋge minmba minna.

Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul nginngan serna

¹⁴ Sunjo tuku Guwa o buk Saul kusrena le kile Sunjoŋge bukla ande kukulna le Saul nginngan serna. ¹⁵ Tanjana le nuŋe piro tanjo kameŋge nu sanaig: O sunjo, ne isa. Bukla ande Kuateŋge kukulna le ne nginngan sernate tukunu ¹⁶ ne sine pasa sasiŋga le

sine tanjo ande gita kat kila ta te-silika tumba ne tugum probe le bukla ta maŋ ne nginngan sernam prowa ta nuŋge gita ta katwa le ne maŋ mayekamngat nga Saul sanaig.

¹⁷ Tanjaka nu sanaig le nu piro tanjo kame ta saniŋmba sakina: Ta maye. Tane kape ka tanjo ima nu gita usre mayete ta te-silika tumba ye tugum te prowap ngina le ¹⁸ piro tanjo andeŋge ndek Saul sana: Ye Betlehemnu tanjo Yesi tuku kiŋo nuŋe nu gita usre tugunu ta ye nu kila. Nu kame tanjo sangriknu. Nu kuru kuru ndakate tuku. Nu miŋge tanjo maditaknu. Sunjo nu ndoŋ minit nga Saul sana le ¹⁹ nu ndek nane kukulniŋmba Yesi sota kape sulumba kiŋo nuŋe David sipsip kulatkate ta tumba prowap ngina le nane Yesi sota kinaig.

²⁰ Nane kinaig ka Yesi tugum pronaig le nu ndek bret afu kilmba sambe sigrika doŋki mbol pilmba grep kule aganmor ngaronumbi tolna ta tumba meme fatnu ande tumba David kile-tuna le kilmba Saul sota kinaig.

²¹ Kinaig ka Saul tugum pronaig le nu David kanjermba nzali mayena le Saul nu David madimba nuŋe kame agan ndende kugraka nu dubiwam tuku piro ta nu tuna. ²² Tanjamba Saul ndek Yesi tuku pasa pilmba sakina: Ye ne tuku kiŋo te nzaliyate. Nu ye tuku piro tanjo minamngat nga sana.

²³ David nu Saul ndoŋ minmba Kuateŋge bukla kukulanu le Saul nginngan seranu ta Davidŋge ndek gita katanu le bukla ta Saul kusremba kua kambinu le Saul nu maŋ wamdus purfemba maye minanu.

Goliat nu kame buwam tuku Israel mbal wikina

17 Mara ande Filistia mbal nane kame tuku kuaneka pro Yuda kilke sunjo Soko tumbranŋge mangurkinaig. Mangurkinaig sulumba nane ka Efes-Damimŋge tumbran ulnaig. Efes-Damim ta Soko tumbran Aseka tumbran ngamu-ngamunje minna.

² Nane tanje minnaig le Saul nu Israel tuku kame tanjo kile-mangurka kilmba ka kame tuku kuaneka Ela ma gutonŋge tumbran ulnaig. ³ Filistia mbal nane tabe inumŋge tinginaig le Israel mbal nane tabe inumŋge tinginaig. Ma guton ta ngamunje.

⁴ Kile kame gabat ande nyunu Goliat nu Filistia mbal tuku nyu tumba kilim ka nane Israel mbal kame tuku wikina. Goliat nu Gatnu. Nu kuen njayo mita keŋmba tanjan. ⁵ Nu hat kareŋnu kaikina ta ainmbi wakeiwanu. Ngarosu songam tuku agan silikina ta mata ainmbi wakeiwanu ta pitinu 50 kilo tanjan. ⁶ Nu kupe songina agan ta mbanduwan mirena ta mata ainmbi ndo wakeikanu. ⁷ Nu tuku sibugi ta sunjokanu piti njayo. Agonu ainmbi wakeiwanu ta pitinu 7 kilo tanjan. Kame tanjo andeŋge Goliat tuku kandim nuŋe kuramba Goliat tumailamŋge tingina.

⁸ Kile Goliat nu tinga Israel kame kuasmbi ta wi kuenka saniŋgina: Tane ndanjam kame tuku kuaneka tinga minig e? Ye Filistianu. Tane njakmba Saul tuku piro tanjo kame. Tanjine tanjo ande madiwap le pro

ye ndoŋ kame buwa o. ⁹ Nu ye te-ibenjumba baleyuwa ta sine ŋakmba tane tuku piro taŋgo minamngig. Ko yeŋge nu te-ibenjumba balewi ta tane ŋakmba sine tuku piro taŋgo minamngig ŋga wikina. ¹⁰ Taŋakina sulumba nu maŋ lato maim maim pasa ande saningina sulumba sakina: Tane Israel kame kuasmbi o. Taŋgine kame taŋgo ande madiwap le sile nu ndoŋ kame bupe o ŋgina le ¹¹ Saul nu nuŋe kame kuasmbi ndoŋ pasa ta ismba kuru kuru ŋayomba wamdus fulilka minnaig.

David nu aba kat nuŋe sota kame ma mbol kina

¹² David mam nuŋe Yesi nu Betlehemnu taŋgo. Nu Efrat kumamngge Yuda ma tugu mbolngge minna. Yesi nu kiŋo kame 8 ŋak. Saul nu gabat sunngo minna ta Yesi nu buk saibo pile mayena. ¹³ Nu tuku kiŋo kame keŋmba ta nane Saul ndoŋ kame mbolngge minnaig. Kiŋo mulum ta nyunu Eliab. Nu dubiknu ta nyunu Abinadab. Kiŋo keŋnu ta nyunu Sama. ¹⁴ David nu kiŋo ŋgrimbik. Nu tuku aba kat nuŋe keŋ ta ndo Saul ndoŋ kame mbolngge minnaig. ¹⁵ David nu ait afu Saul tugumngge piroka minanu. Ait afu nu Saul kusremba ka Betlehemngge mam nuŋe tuku sipsip kulatka minanu.

¹⁶ Filistia taŋgo ta maratukuk furiram mindek ait 40 nu pro ma kilimngge tiŋga kame tuku wika minmba minna. ¹⁷ Taŋamba minna le mara ande Yesi nu kiŋo nuŋe David kukulmba sana: Ne braiŋ tiŋga wit pasokanu soŋ ŋak te tumba bret 10 te turmba kilmba aba kat naŋe kame mbolngge minig ta sota kaye. ¹⁸ Ne sis 10 te turmba kilmba ka naŋgine kame gabat sunngo ta tawe sulumba aba kat naŋe kaŋgerka. Nane mine mayewaig kande nane tuku mindesil ande tumba luka prowa le nane mage minig ta ye kila palmbimnggit. ¹⁹ Aba kat naŋe, Saul, kame kuasmbi ŋakmba nane Ela ma guton taŋge Filistia mbal ndoŋ kame bumba minig ŋga David sana.

²⁰ Kinyumba mafena le maratukuk tiŋga David nu sipsip kilmba taŋgo andeŋge kulatkuwa ŋga samba nu mam nuŋeŋge kukulna ta dubimba nyamagaŋ kilmba kina. Kina ka Israel kuasmbi kame tuku ŋgumbeyumba kine ilemba minnaig le kile-siglikina. ²¹ Nane Israel mbal inumngge Filistia mbal inumngge kame tuku muŋgu titika minnaig.

²² Minnaig le David ndek nuŋe agaŋ ndende ta kulat taŋgo tugum taŋge kusreka nu pinderka kame kuasmbi ta tugum kumba aba kat nuŋe kaŋgerka tane mage minig e ŋga kusnaniŋgina. ²³ David nu aba kat nuŋe ndoŋ pasatumba minna le Filistia kame gabat Gatnu taŋgo Goliat nu maŋ kilim ka mayok taŋge tiŋgumba wi kuenka pasa mara mindek sakina taŋamba maŋ sakina le David nu isna.

²⁴ Nane Israel kame kuasmbi taŋgo ta kaŋgermba kuru kuru mayemba kua kinaig sulumba ²⁵ naŋgine naŋgine sakinaig: Ai si. Taŋgo si maŋ pro sine maim maim pasa siŋmba kame tuku wika minit. Taŋgo ima nu taŋgo si balewa le kumwa ta nu Saulngge ndametin sunngokanu tumba kulim nuŋe turmba tambimnggat.

Taŋgo ta tuku tugu mata nane takis yaika kile nda ŋga saka minnaig.

²⁶ Taŋamba saka minnaig le David nu nane afu nu tugumngge minnaig ta kusnaniŋgina: i ... Filistia taŋgo ŋgaro nda pikanu si nu Kuate abo tugu ŋak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit. Taŋgo inumngge Filistia taŋgo si balewa le sine kiko patikate ta kugawa ta Saulngge ndaŋamnggat e ŋga kusnaniŋgina le ²⁷ nane nu sanaig: Taŋgo ima nu Filistia taŋgo ta balewa ta nu taŋamba taŋamba kamnggat ŋginaig.

²⁸ David nu nane ndoŋ pasata minna le aba nuŋe sunngo Eliab nu kaŋgerna sulumba ka David sawe lika sana: Ne ndaŋam saka pro te taŋge minit? Ne tuku sipsip ma baknu mbolngge imanngge kulatkate? Ye kila. Ne maim maim taŋgo. Ne tuku maŋau ta mayenu kuga. Ne ake kame bube le kaŋgeram saka te ta prowat ŋga sawe likina. ²⁹ Taŋakina le David ndek aba nuŋe sana: Ne ndaŋam ye saye likate. Ye ake kusnaniŋgit ŋga sakina sulumba ³⁰ nu aba nuŋe ŋgumnemba maŋ taŋgo ande kusnana le taŋgo taŋge maŋ pasa ndui ta ndo David kubeu tuna.

David nu Saul tugum prona

³¹ Kile taŋgo afu nane David pasatina ta ismba ka Saul kubeu tunaig le nu ndek nane afu kukulniŋmba saningina: Kape ka David tumba prowap ŋgina le nane kinaig ka David tumba pronaig. ³² Nane David tumba pronaig le nu ndek Saul sana: O gabat sunngo, tane Filistia taŋgo si tuku wamdus fulil ndakap. Ye ne tuku piro taŋgo minet. Yeŋge ka nu ndoŋ kame buwamnggit ŋgina le ³³ Saul nu sana: A ... ne kumuŋ kuga. Ne ndaŋam Filistia taŋgo si ndoŋ kame buwam sakate? Ne sangrinu kuga. Nu si kame gabat ŋga sana.

³⁴ Taŋakina le David ndek nu sana: O gabat sunngo, ye yiŋe mam tuku sipsip kulatket tuku. Laionngge beaŋge sipsip fatnu ande nzonnga tumba kinit ta ³⁵ ye nu yokermba sipsip fat ta yaiwet tuku. Taŋawet le nu ye makeyam bafute le ye nu tuku njinfok biyumba balewet. ³⁶ Ye buk laion bea bale faren. Taŋamba ndo kile Filistia taŋgo ŋgaro nda pikanu si Kuate abo tugu ŋak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit ta mata balewamnggit. ³⁷ Sunngonngge ye sinzaŋyina le laionngge beaŋge ye bale ndayinaig. Nuŋge ye maŋ sinzaŋyuwa le Filistia taŋgo siŋge ye baleye nda ŋgina. Taŋakina le Saul nu sana: Ta maye. Ne kaye. Sunngo nu ne ndoŋ minamnggat ŋgina.

David nu Goliat balena le kumna

³⁸ Taŋakina sulumba Saul nu nuŋe kame agaŋ ndende ta kilmba David silik-tuna sulumba hat kareŋnu ainmbi wakeiwanu ta tumba David tuku gabat kaina. ³⁹ Kaina le David nu Saul tuku kame bagi ta tina sulumba like tumna ta nu agaŋ taŋaŋ buk sili ndakina tukunu nu like fugumba Saul sana: Ye agaŋ ndende te ŋak like fuguwet. Ye agaŋ ndende te sili gi-lai ŋgina sulumba agaŋ ndende ta paske likina.

⁴⁰ Tanjamba nu nuje sipsip kulatkanu ndumndum ta tina sulumba kumba ka kule skur tanje ndame fonfon gubo gubok 5 kilmba pale fat sigrikina. Sigrikina sulumba nuje sikpir ta tumba biyam biyam Goliat tugum kina le ⁴¹ Filistia tanjo ta David kanjermba gitmba nu sota ilna. Nu tuku kandim kurawanu tanjo ta ambongina le Goliat nu ngumnem dubina.

⁴² Tanjamba nu David kanjer tina ta David nu mbanzonu maditaknu tukunu tanjo ta kame buwam kumuñ kuga nga nu talana. ⁴³ Talana sulumba nu David kusnana: Ye ne tuku age le ne ye katyam saka ndumndum tumba ilit e nga David kusnana sulumba nuje mbara nyu mbolnje David taprana sulumba ⁴⁴ sana: Ne yale le ye ne baleni sulumba ngarosu nanje tumba sar umañ aganjmor nguikok ninggi le nyamnggaig ngina.

⁴⁵ Tanjakina le David ndek minje lafumba sana: Ne nanje kame bagi, mbanduwan, kandim aganj ndende ta kilmba ye ndonj kame buwam prote ta ye Israel kame kuasmbi tuku Mbara Sangri Njaye ne nu maim maim te-tuwit Mbara Sunjo ta nu tuku nyu mbolnje ne ndonj kame buwam prowet. ⁴⁶ Ki ait te mbolnje Sunjonje ne tumba ye wai mbolnje pilwa le yenje ne baleni sulumba njinfok nanje kat puramnggit. Tanjawi sulumba ye tane Filistia kame mbal tuku ngarosu tangine kilmba sar umañ aganjmor nguikok ninggi le nyuwaig le sine Israel mbal tuku Mbara sine ndonj minit ta kille njakmba nane katesewamnggaig. ⁴⁷ Sunjo nu kame bagimbi mbanduwanmbi nuje mbal muskil kile-tidinge ndaningit tuku ta mangur sunjo te nane katesewamnggaig. Nu nuje sangri tamba ndo kame bumba tane njakmba kilmba sine wai mbolnje patinungat nga Goliat sana.

⁴⁸ Tanjamba sana le Goliat ndek dirka David tugum ilna le David nu pitik ndo pinderka Filistia tanjo ta tugum kina sulumba ⁴⁹ nuje pale fat sinam ta wai sirmba ndame ande tumba nuje sikpir ta mbolnje pilna sulumba kuilkuilnga sangrimba bukngina le ndame tanje ka Filistia tanjo ta tuku tumail pasinu kat fetka sinam kina le nu ndeka kummba truk kina.

⁵⁰ David nu kame bagi kugatok ta nu nuje sikpir le ndame tamba ndo Goliat balena sulumba ⁵¹ pinderka ka nu tugum tanje tinga Goliat nu nuje kame bagi ta gomba tumba njinfoknu kat purna le kumna.

Kile Filistia mbal nangine kame gabat ta kumna le kanjermba nane drumba kua ka kinaig. ⁵² Kua ka kinaig le Israel Yuda kame mbalnje nane Filistia mbal ta wika raumba kogronka bale farmba kinaig. Nane Saraim kambim tuku ndin ta dubimba kinaig ka ka Gat tumbran Ekron tumbran fonde malanga tugum tanje kusrekinaig. ⁵³ Kusrekinaig sulumba luka pro Filistia kame kuasmbi tuku aganj ndende kusreka kua kinaig ta nane kumba aganj ndende ta njakmba yomba kilmba kinaig. ⁵⁴ Kilmba kinaig le David ndek Goliat tuku gabat njinfok kat purmba tumba Yerusalem kina sulumba Goliat tuku kame aganj ndende ta kilmba ka David nuje baibai sinam tanje patikina le minnaig.

⁵⁵ David nu Filistia tanjo ta tuku kame kina le Saul nu kame gabat Abner kusnana: Kinjo mo si ima tuku

kinjo ngina le Abner ndek nu sana: O gabat sunjo, sonndo son nu ima tuku kinjo ta ye gilai ngina.

⁵⁶ Tanjakina le gabat sunjo Saulnje nu sana: Ne kaye ka katesewa ngina.

⁵⁷ David nu Goliat tuku gabat biyam biyam prona le Abner ndek nu tumba Saul sota kinaik ka nu tugum pronaik. ⁵⁸ Pronaik le nu ndek David kusnana: Kinjo mo, ne ima tuku kinjo ngina le nu ndek lafumba sana: Ye piro tanjo nanje Yesi tuku kinjo. Nu Betlehemnu nga Saul sana.

Yonatan nu David ndonj gulab mayena

18 Saul nu David ndonj pasate denjurnaik le Yonatan nu David ndonj wamdus sailkinaik sulumba nu David tuku kume purna. ² Tanjana le Saul nu David ngailka tumba nuje wande mbolnje pilna le nu manj luka mam nuje sota nda kina.

³ Tanjamba minna le Yonatan nu David tuku kume purmba nu ndonj pasa katmba wamdus ulendinaik sulumba ⁴ Yonatan ndek nuje tawi kuen silikina ta paska David tuna sulumba nuje kame aganj silikanu, kame bagi, tui panggar, let turmba kilmba David kile-tuna.

⁵ Saul nu David kukulanu ta nu kumba kame bumba ngueu mbal kilmba bale farnjanganu. Tanjamba kumba minna le Saulnje nu tumba kame kuasmbi ande tuku gabat minwa nga pilna le Saul tuku kame kuasmbi Israel tanjo pino njakmba nane gare-garekinaig.

Saul nu David tuku ngueu mayok kina

⁶ David nu Filistia mbal tuku kame gabat ta balena le Israel kame mbal nane Filistia ndonj kame bumba nane bale farka luka ilmba minnaig le pino kame njakmba tumbran mindek Israel sinamngge nane gare-gareka kupesmba mune ninde lika tambarinj katnjim-ba nangine gabat sunjo Saul ndinngge te-silikam kinaig. ⁷ Pino kame ta mune ulmba sakinaig:

Saul nu ngueu mbal 1,000 bale farkina le David nu ngueu mbal 10,000 bale farkina nginaig.

⁸ Tanjakinaig le Saul nu mune ta ismba gubra torna sulumba nuje wamdusmbi sakina: David nu tanjo 10,000 bale faranu ngade sulumba ye tanjo 1,000 ndo bale faranu ngade. Mine minemba nane nu tumba nangine gabat sunjo palmbimnggaig nga idusna sulumba ⁹ nu David tuku gubra tumba tira dirka minna.

¹⁰ Kinymba mafena le Kuateenje guwa njayonu pilna le pro Saul tuku wamdus nginngan serna le nu wi kagru-kagumba mbanduwan gomba biyna le David nu nuje gita ta tumba mara mindek usremba minna tanjamba nu katna.

¹¹ Tanjana le Saul ndek nuje wamdusmbi sakina: Ese. Kile ne yenje kair turnamnggit nga mbanduwan kuanyingina kande David nu lo silina le manj ande gomba tumba kuanyingina kande ta mata nu lo silina le mbarna. ¹² Saul nu wam ta kanjermba Sunjo nu David sinzanmba ye ngumneyate nga idusmba nu David tuku kuru-kurukina. ¹³ Ta tuku Saul nu David nuje wande mbolnje mine ndakuwa nga nu pilna le

ka kame kuasmbi 1,000 tuku gabat minna sulumba David nu kame kuasmbi ta kilmba ngueu mbal ndoŋ kame ulmba likina.

¹⁴ Tanjamba likina le Sunŋo nu David sinzaŋ mayena le wam njakmba kanu ta pro mayenaig le ¹⁵ Saul nu kanŋermba David tuku kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le nane Israel kuasmbi Yuda kuasmbi nane David kame gabat minmba kame ulmba likina ta kanŋermba nu tuku nyu payamkinaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Saul ndek David sana: Ne mara mindek ye tuku piro tanŋo minmba kame mbol sanŋri tinŋa Sunŋo tuku nyu mbolŋge ngueu mbal ndoŋ kame bumba mina ta ye yiŋe kulim mulum Merab ne tanmbimŋgit nŋa sana. Saul nu David balewam fugumba kame mbolŋge Filistia mbalŋge balewaig nŋa David tanjamba sana. ¹⁸ Sana le David ndek nu tuku pasa lafumba sakina: Ye tanŋo nyu kugatok. Ye tuku tugu mata nane Israel nŋa-muknŋe nane nyu kugatok tukunu ye kulim nane ta tam kumuŋ kuga nŋina ta Saul nu dirnanŋa sakina: Kuga. Ne yiŋe kulim mulum ta tamŋgat nŋina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma nane mungu kilam tuku ait madina ta ka kumungina le Saul ndek kulim nuŋe mulum Merab tumba David tuwe ndaka mbilmba Meholanu tanŋo Adriel tuna. ²⁰ Tanjana le Saul tuku kulim nuŋe ande nyunu Mikal nu ndek David tam tuku torna le nane ka Saul sanaig le ismba ta maye nŋina sulumba ²¹ ndek idusna: Ye Mikal tuwi le nu pinonu tumba Filistia mbal ndoŋ kame bumba tumailam kuwa le balewaig nŋa idusmba nu David sana: Ne yiŋe kulim mulum tam mbulna tukunu kile kulim ande te ne pinonu ta nŋa sana.

²² Tanjakina sulumba nu nuŋe piro mbal wika saningina: Tane ka David siŋsiŋndo te-minyomba sawap: Gabat sunŋo nuŋe piro mbal mata nane ne tuku wamdus gare njak. Ta tuku ne Saul kulim nuŋe pinonu ta. Tane ka tanjamba David sawap nŋina le ²³ nane ka David sanaig kande nu nane tuku pasa pitaimba saningina: Ye tanŋo ande nyu njak nŋa idusmba gabat sunŋo tuku kulim nuŋe tam tuku wam sa kuaki ngade e? Ye tanŋo nŋai nŋguesuk tejen nde nda nŋina.

²⁴ Tanjakina le Saul tuku piro tanŋo kame luka ka David mbulmba sakina ta Saul kubeu tunaig le ²⁵ Saul maŋ ndek nuŋe piro mbal kukulniŋmba saningina: Tane ka tejenmba David sawap. Gabat sunŋo nu ne agaŋ ndindombi ndo pino piyawam tuku sakat ta tejenmba. Ne ka nu tuku ngueu mbal mbar lafuwam tuku Filistia tanŋo 100 bale farka nane tuku nduwa nŋaro kugerka kilmba nu tugum prowa nŋa David sawap nŋina. Saul nu idusmba David nu ka Filistia mbal ndoŋ kame bumba Filistia mbalŋge balewaig le kumwa nŋa idusmba nu piro ta David tuna. ²⁶ Tanjana le piro tanŋo kame maŋ ka David kubeu tunaig le nu gabat sunŋo tuku kulim ta tam tuku wokina.

Saul nu David ait tuna ta kile nŋina le ²⁷ nu anŋe suk nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Filistia tanŋo 200 bale farniŋmba nduwa nŋaro nanŋine kugerka kilmba ka

gabat sunŋo Saul tuna. Tanjana le nu ndek kulim nuŋe Mikal tumba David tuna le pinonu tina. ²⁸ Wam ta mbolŋge Saul nu katesemba sakina: Sunŋo nu kile David ndoŋ minit nŋina.

Saul tuku kulim nuŋe Mikal mata David tuku kume purna le ²⁹ Saul nu David tuku kuru kuru mayemba nu ndoŋ ngueu njak minmba minna.

³⁰ Filistia mbal tuku kame gabat sugu sugu nane pro Israel mbal ndoŋ kame buwanu ta David nuŋe kame kuasmbi ndoŋ nane sunŋomba bale faranu. Saul tuku kame kuasmbi nane sunŋomba nda bale faranu. Ta tuku nane tanŋo pino njakmba David tuku nyu ndo payamkinaig.

Saul nu David balewam tuku ndin sotina

19 Saul nu David balewam tuku wamdusna sulumba nuŋe piro tanŋo kame kiŋo nuŋe Yonatan nane saningina ta Yonatan nu David tuku kume purna tukunu ² nu ka David kila samba sakina: Mam nu ne balenam sakate tukunu ne indole maratukuk tinŋa siŋsiŋndo kaye ka ma kuirok ande piro mbolŋge kanŋermba kuirka le ³ sile mam ndoŋ kumba ne kuirkamŋgat ma ta tugumŋge tinŋa ye mam ne tuku sawi le nu ne mbolŋge ame maŋau kam sakuwa ndeta ye ne sanamŋgit nŋa David sana.

⁴ David nu tanjamba kuirkam kina le Yonatan mam nuŋe ndoŋ pasata pasata kinaik ta Yonatan nu David tuku maŋau mayenu ke likina ta tuku mam nuŋe sana: Mam, ne nane piro tanŋo David nŋayo sili ndamba maŋau ande ke ndaka. Ta ndaŋam? Nu ne mbolŋge mbar ande ke ndakina. Nu maŋau njakmba kina ta nu ne turnumba ke likina sulumba ⁵ nu nuŋe kumam tuku idus ndamba Filistia tanŋo ta balena le Sunŋonge sine Israel mbal Filistia mbal tuku wai mbolŋge kile-lukina le ne kanŋermba gare-garekina. David nu mbar ande ke ndakina ta ne ndaŋam tuku ake sinaŋ nu tuku ndare kutuwam sakate nŋina le ⁶ Saul nu Yonatan tuku pasa ismba nu pasa sanŋri pilemba sakina: Sunŋo abo tugu njak nu tuku nyu mbolŋge ye siŋka saket. Ye David balewe nda nŋina. ⁷ Tanjakina le Yonatan nu kumba David wikina le prona le pasa njakmba mam nuŋe sakina ta nu kubeu tuna sulumba nu David tumba mam nuŋe tugum kina le David nu kame gabat tuku piro ambonŋa kina ta ndo kumba minna.

⁸ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane Filistia maŋ kame ilnaig le David nu nuŋe kame kuasmbi ndoŋ kinaig ka nane ndoŋ kame bunaig sulumba nane sunŋomba bale farkinaig le nane kua ka sili-silinaig.

⁹ Ait ande Saul nu mbanduwaŋ ande waimbi biye njak nuŋe wandek sinamŋge minna le Sunŋonge guwa nŋayonu ta maŋ pilna le Saul mbol kina. David nu tanŋe gita katmba minna le ¹⁰ Saul nu David mbanduwaŋ kuanyinŋa kair turam bafuna kande David nu mbanduwaŋ ta lo silina le kair nduasena. Tanjana le David nu pinderka kilim ka pro kina.

¹¹ Furirna le Saul nu tanŋo afu wam paguka kukulniŋmba saningina: Tane ka David tuku wande kulatka minap le mafewa le maratukuk nu balewap nŋa

saningina le nane kinaig. Tanjanaig le piyo nuje Mikalnge David sana: Furir te mbolnge ndo ne kua kine ndaka ta indole maratukuk ne balenamngaig nga David sana sulumba.¹² Mikalnge muli ande tumba bubre malaŋga mbolnge kusna le David nu muli ta dubimba ibeŋ ka kua ka pro kina.¹³ Tanjana le piyo nuje nu mbara kanunu ande tumba David tuku kinyam mbili mbolnge te-kinyena sulumba gabat tatu ande meme nguenumbi wakeiwanu ta tumba gabat mbolnge pilmba tawi kaina.

¹⁴ Kile Saul tuku tanjo kame ta David tam pronaig kande ¹⁵ piyo nuŋenŋe nane saningina: Nu guaze njak ngina le nane luka kumba Saul kila sanaig le nu nane maŋ kukulningmba saningina: Tane luka kape sulumba David mbain njak tumba yalpe le ye nu balewi le kumwa ngina.¹⁶ Tanjakina le nane luka kinaig sulumba wandek sinam kumba mbain mbol mambilnaig kande mbara kanunu meme nguenu gabat mbolnge pilna ta mbain mbolnge minna le kanjernaig. Kanjernaig sulumba nane luka kumba Saul sanaig le ¹⁷ nu ndek Mikal wika kusnana: Ndanam saka ne ye yabriyumba yiŋe nguenu tanjo ta kanjer ndowat le kua ka pro ket ngina le Mikal nu pasa lafumba sana: Nu ye sayina ye nu turi le kua kine ndakuwa ta nu ye baleyam sakina. Tanjakina le ye nu turen le pro kina nga mam nuje sana.

¹⁸ David nu kua ka kina ka Rama tumbranŋge Samuel te-silikumba maŋau kame Saulnge nu mbol kina ta kubeu tuna le Samuel nu ismba David ndonj kinaik ka Nayot tumbranŋge minnaik.

¹⁹ Tanje minnaik le tanjo afunŋe pro Saul sanaig: David nu Nayot tumbranj Rama patumba tanje minit nga Saul sanaig le ²⁰ Saul ndek tanjo afu kukulningina le David biye tiwam kinaig kande tuan tanjo kuasmbi ande Samuel dubimba pasa yeki yeki kuklimba minnaig le kanjerkinaig. Tanjanaig sulumba tanjo kame ta Kuate tuku Guwanŋe wamdus ningina le nane mata pasa yeki yeki kuklimba minnaig.

²¹ Tanjamba minnaig le Saul nu isna sulumba nu maŋ tanjo afu kukulningina le kinaig ta nane mata Kuate tuku Guwanŋe wamdus ningina le pasa yeki yeki saka minnaig. Tanjanaig le Saul nu maŋ lato tanjo kuasmbi ande kukulningina le kinaig ta nane mata wam ndui ta ndo kinaig.

²² Tanjanaig le Saul nuje miroŋ Rama kina ka kule burok ande Seku ma tugumnge minna ta tugum prona sulumba tanjo afu kanjerka kusnaningina: Samuel le David ani tanje minik e ngina le nane nu sanaig: Nale Rama patumba Nayot tumbranŋge minik nginaig le ²³ nu ndin dubimba Nayot tumbranj ta kumba ndinŋe Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu ndin dubimba kumba pasa yeki yeki kuklimba kina ka Nayot prona.²⁴ Prona sulumba nu tawi sunjo ta paskumba Samuel tugum tanje pasa yeki yeki kuklimba saka minna. Ki ait ta mbolnge nu ki mbol tanjamba kinyamba minna le ka furirmba maŋ mafena. Ta tuku nane kile yaba pasambi sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e ngade.

David nu Yonatan ndonj pasa katmba ngamunŋal ulendinaik

20 Saul nu Nayot tumbranj prona le David nu Saul ram kua ka ma ta kusremba Yonatan sota kina sulumba sana: Ye ame maŋau mam naŋe mbolnge mbaren le nu ye baleyam bafute e ngina le ² nu lafumba sana: Mam ne balene nda. Nu ame maŋau kam bafumba ta nu ye sayumba yabuye nda. Ta tuku ye ne sanet nu ne balene nda ngina kande ³ David maŋ lato sana: Ne ye tuku kume purte ta mam naŋe nu kila tukunu ne wamdus njayonŋikat nga idusmba ne sane nda. Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ne tuku nyu mbolnge ye sinja sanet. Mam naŋe buk ye baleyam bafute le kamuset ngina.

⁴ Tanjakina le Yonatan nu ndek David sana: Ye ne ndanjanamba turnam tuku saka ta ye kamngit ngina le ⁵ David nu tenjenmba sana: Indole tambun kitek prote tuku ait ta ye gabat sunjo ndonj isukusam tuku ta ne woka ta ye ka gutoŋ tanje ait kenjmba kuirka minamngit.⁶ Tanjawi le mam naŋe nane promba isukusmba minmba ye kirinŋa kusnanuwa kande ne tenjenmba sawa: Yar mindek nuje tugu nane promba Betlehemnge maŋgurka atraukade tukunu nu pitik ndo kambim tuku ye sayat.⁷ Tanjamba mam naŋe sawa le nu ta maye nguwa ta ne katesewamngat nu ye bale ye nda. Ko nu gubra sunjo tuwa ndeta ne katesewamngat nu ye baleyam tuku wamdus kuyarkat nga Yonatan sana.

⁸ Tanjakina sulumba nu maŋ lato sana: Sile buk Sunjo am mbolnge pasa katmba ngamunŋal ulendiken tukunu ne ye gilai ndanŋa ye sinzanjumba mina. Ko ye mbar ande njak ndeta ne ye tumba mam naŋe tuku wai mbolnge pale le bale ndayuwa. Naŋe miroŋ ye baleya ngina le ⁹ Yonatanŋe nu sana: Ne wamdus tanjamba nda ta. Mam nu ne njayo silinumba balenam bafuwa le ye kamusmba ta ye ne yabune nda. Ye ne kila sanamngit ngina le ¹⁰ David ndek nu kusnana: Indole tane isukusmba minmba ne mam naŋe ye tuku nga kila sawa le nu gubrambi pasa lafuwa ta imanŋe pro ye kila sayamngat e nga Yonatan sana le ¹¹ nu ndek David sana: Sile gutoŋ si kap sulumba pasapasakube nga nale tinŋa kinaik.

¹² Nale kinaik ka gutoŋ ta promba kile Yonatanŋe David sana: Singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo sile pasa sakamngik ta nu isamngat. Indole ko aspile ait tenjen mbolnge ye mam ne tuku nga sawi le nu wokuwa ndeta ye ne tuku pasa palmbimngit.¹³ Ko mam nu ne njayo silinam bafuwa ta ye ne kila sani le ne kaye. Ye tanja ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda. Sunjo nu mam ndonj minna tanjamba ndo nu ne ndonj mata minwa le ¹⁴ ye kume ndaka mini kande ne ye idusyumba Sunjoŋe sine mapesinŋit tanjamba ye mapeya le nane ye bale ndayuwaig.¹⁵ Tanjamba ndo Sunjoŋe ne tuku nguenu mbal njakmba njaigo siglikuwa le ne ye tuku ndare kame ndo mapeninjmba sinzanjninga nga David sana.¹⁶ Tanjakina sulumba Yonatan le David nakile ndare ndonj pasa katmba

Yonatanḡe David sana: Sunḡoḡe ne tuku ḡgueu mbal mapeniḡe nda ḡgina. ¹⁷ Tanḡakina sulumba Yonatan nu David tuku kume purna tukunu nu David maḡ lato pasa sanḡri pilewa ḡga sana.

¹⁸ Kile Yonatan ndek David sana: Indole tambun kitek tuku pagumba nye ait ta ne isukusam pro ndawa ta mam nu wamdus suluwamḡgat. ¹⁹ Tanḡawa sulumba ne aspile maḡ ka ne ambonḡa kuirkina ma ndame sunḡo Esel ḡgade ta ḡgumnemḡge kuirka mina le ²⁰ ye tui fatnu keḡmba ne minamḡgat ma ta tugumḡge agaḡ ande madiwanu sukmba par-sinḡamḡgit. ²¹ Tanḡamba ye kiḡo ande tui fat kame ta sotam tuku kukulmba ne katesewam tuku pasa tenḡemba sawamḡgit: Tui fat kame ta iberḡ ta tanḡe ndekaig ḡgi ndeta ne tenḡemba katesewa. Mam nu ne mbolḡge maḡau ande ke nda. Ye pasa ta Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡge sanet. ²² Ko ye kiḡo ta sawamḡgit: Tui fat kame ta o kasom sinḡe ndekaig ḡgi ndeta ne ma ta kusremba kua kaye. Sunḡo nu ne kukulnuwa le ma ta kusremba pro kambim tuku ḡga sanate ḡga katesewamḡgat. ²³ Sile pasa katmba sanḡri pilewik ta Sunḡoḡe kanḡerat. Nu mara mindek sile ndoḡ minamḡgat ḡgina.

²⁴ Kile David nu kina ka ma guton tanḡe kuirkina. Kuirka minna le tambun kitek prona le Saul nu isukusam promba ²⁵ nuḡe mara mindek minyokanu mbili kair gemmba ta tumba minyokina. Tanḡana le Yonatan nu tinḡina le Abner pro Saul gemmba minyokina. David tuku mbili ta ndo ake minna ta ²⁶ Saul nu ait ta mbolḡge nu tuku kusna ndanḡina. Nu tenḡemba idusna: David nu wam ande Sunḡo am mbolḡge mbarmba nu purferḡnu kuga tukunu pro ndawat ḡga idusna.

²⁷ Tanḡamba idusmba minna le tambun kiteknu tuku ait arnu mbolḡge David nu maḡ isukusam nda prona le Saulḡge kiḡo nuḡe Yonatan kusnamba sakina: Ndanḡam tuku Yesi tuku kiḡo ta kubele kite mata sine ndoḡ isukusam pro ndawat ḡgina le ²⁸ Yonatanḡe mam nuḡe tuku pasa lafumba sana: Nu Betlehem kambim tuku ye dirnanḡa kusnayina sulumba ²⁹ sakinna: Yiḡe abanḡe sine Betlehemḡge mangurka atraukam tuku pasa pilna tukunu ne ye tuku gulab mayenu ndeta ne ye kaye ḡga le ye yiḡe aba kame so-ta ka ḡgina. Wam ta mbolḡge nu sine ndoḡ isukusam pro ndawat ḡgina.

³⁰ Tanḡakina le Saul nu Yonatan tuku gubra torna sulumba sana: Ne ma ḡgamukok kutu ande. Ne Yesi tuku kiḡo ta ndoḡ gulab mayete ta ye kila. Ne nanḡe wam ta mbolḡge ndo tale ina nanḡe ndoḡ kiko tamḡgaik ḡgina sulumba ³¹ sakina: Yesi tuku kiḡo ta minwa ta ne gabat sunḡo mine nda. Ta tuku ne tanḡo afu kukulniḡga le kuwaig ka nu tumba prowaig le ye nu balewi ḡgina le ³² Yonatan nu pasa lafumba mam nuḡe sana: Nuḡge ame maḡau mbarna le ne nu balewam sakate ḡgina kande ³³ Saul nu nuḡe mbanduwanḡ tumba Yonatan nduasewam tuku kuanyinḡina sulumba ndaflona. Tanḡana le Yonatan nu mam nuḡe David balewam tuku wamdus sunḡokanu ḡak ta katesena sulum-

ba ³⁴ nu gubra tormba isukusam tuku mbili ta kusremba kilim kina. Tambun kiteknu tuku ait arnu ta mbolḡge nu isukuse ndaka minna le ka furirna. Ta ndanḡam? Mam nuḡe David kiko pilena le nu ta tuku wamdus tatrunkina le isukusam mbulna.

³⁵ Mafena le maratukuk tinḡa Yonatan nu nakile pasa katnaik ta dubimba kiḡo ande tumba David sota ma guton ta kinaik ka ³⁶ ma guton tanḡe Yonatanḡe kiḡo ta sana: Ye tui fat parsingi le o si ta kuwaig kande ne pinderka ka sota ḡgina. Tanḡakina le kiḡo ta pinderka kumba minna le nu lukamba mbol mbol tui fat ande parsingina le simḡge ndekina. ³⁷ Kiḡo ta nu kina ka tui fat ndekina magot ta tugumḡge tinḡina le Yonatan ndek wika sana: Dir dir si kaye. Tui fat ta o si tamḡge ndekat ḡgina sulumba ³⁸ Yonatan nu maḡ lato kiḡo ta wika sana: Ne ake tanḡe tinḡ mine ndaka. Pitik kaye ḡgina le kiḡo ta ka tui fat tumba luka nuḡe gabat tugum kina. ³⁹ Kiḡo ta nu Yonatan maḡau kina ta tuku tugu katese ndana. Yonatan le David nakile ndo kila.

⁴⁰ Kile Yonatanḡe kiḡo ta tui panḡarnu fatnu kame ta turmba kile-tumba kukulna le kilmba luka tumbranḡ kina. ⁴¹ Kiḡo ta luka tumbranḡ kina le David nu ndame mangur ḡgumnemḡge kuirka minna ta tinḡa kilim ka promba Yonatan tugum tanḡe dagol tidronḡa lokam keḡna. Tanḡamba nu tinḡa Yonatan mumumba nale munḡu mumuka malmbikinaik.

David nu wamdus tatruka sunḡomba malmbikina le ⁴² Yonatan ndek nu sana: Sile Sunḡo tuku nyu mbolḡge pasa sanḡri pilekenḡ ta Sunḡo nu sile ndoḡ sikile ndare kame ta ndoḡ minmba minamḡgat tukunu ne ḡgamunḡgal mukuk wamdus bulok ḡak kaye ḡgina le David nu tinḡa kina le Yonatan nu luka nuḡe tumbranḡ kina.

David nu Saul ram kua Ahimelek sota kina

21 Kile David nu kua ka pris Ahimelek sota Nob tumbranḡ kina ka ta prona le nu David kanḡermba kuru-kuruka nu tugum kumba kusnana: Ne ndanḡam nanḡe mata te prote e ḡgina le ² David nu lafumba sana: Gabat sunḡo Saulḡge ye piro sat le te prowit. Nu tenḡemba ye sayat. Ye ne piro tinmba kukulni le andenḡe ise ndakuwa ḡga sayat. Yiḡe kuasmbi nane ye te-silikam kande nane ma inumḡge ye te-silikuwaig ḡga saninḡen. ³ Kile ne bret afu ḡak ndeta ye 5 kile-sa. Kuga ndeta nyamaganḡ afu kise sa ḡga pris ta sana.

⁴ Tanḡakina le pris ta ndek nu sana: Ye ake bret afu mine ndakade. Tukul bret Kuate am mbolḡge patikanu ta ndo minig. Ne nanḡe kame tanḡo ndoḡ tane pino ndoḡ kinye ndakade kande ne bret ta kila ḡga sana le ⁵ David nu lafumba pris ta sana: Ye ne yabrine nda. Sine kile pino ndoḡ kinye ndakeḡ. Sine ḡgueu mbal ndoḡ kame buweg ta kame mbal nanḡine kame agaḡ ndende ta turmba Sunḡo am mbolḡge purferḡnu ndo minig. Kite sine piro ande kamḡgig tukunu sine tanḡamba purferḡnu ndo mineḡ ḡga sana.

⁶ Nyamagan afu mine ndakinaig tukunu pris ta tukul bret ta kilmba David kile-tuna. Nane tuku manau ta bret ambokok ta kilmba kile-kasoka bret kitek kilmba Kuate am mbolŋge patikanu.

⁷ Ait ta mbolŋge Saul tuku aganmor kulatkanu gabat Edomnu tango nyunu Dowek nu atraukam tuku Sunjo tuku Wande mbol tanje minna. ⁸ Minna le David ndek Ahimelek kusnana: Ne mbanduwan ande ko kame bagi ande njak kande ye sa. Ye gabat sungonge piro sat ta braiŋ kam tuku ngat le ye prepreka kame agan ande te ndakit nga sana le ⁹ nu ndek David sana: Ye kame bagi ndindo ndo minit. Ne buk Ela ma gutorŋ nz-inge Filistia tango Goliat balena nu tuku kame bagi ta tumba tawimbi songa pris tuku tawi ngirpemŋge pil-naig ta ndo minit. Tamngat kande te-tini ngina le David ndek sakina: Ese. Kame bagi ta mayenu ndo kame bagi afu minig tanjan kuga nga yaimba tumba kina.

David nu kua ka Gat kina

¹⁰ Kile David nu Saul ram kua ka kina ka Gatnu gabat sunjo Akis tugum prona le ¹¹ Akis tuku piro tanjo kame David kanjermba ka Akis sanaig: Tango si Davidŋge. Nu nuŋe kilke tuku gabat sunjo. Nane pino kame o buk nu tuku mune ulmba kupesmba sakinaig: Saul nu ngueu mbal 1,000 bale farningina le David nu ngueu mbal 10,000 bale farningina nginaig nga Akis sanaig le ¹² David nu pasa ta ismba gabat sunjo Akis tuku kuru kuru mayemba ¹³ nane tuku am mbolŋge nu nginŋan tanjogŋge wam kekekina sulumba nu ndo nginŋan mayewanu sukmba kumba ka tumbran koranu fonde malanga mbolŋge ma kuyir-kuyarna sulumba subal promba miŋge zizin mbolŋge kutuka ndekina.

¹⁴ Tanjana le gabat sunjo Akis ndek nuŋe piro tanjo kame saningge lika sakina: Ngan palmbinu te ndanjam saka tumba ye tugum te prowaig? ¹⁵ Tane idusde sine tuku tumbran te nginŋan tanjo kugatok e nga manŋ ngan palmbinu te tumba te ta prowaig? Tango te ye tuku wande mbolŋge nda palpe le minwa nga saningina.

David nu Adulam sikar burok sinam tanje minna

22 Kile David nu Gat kusremba kua ka kina ka Adulam sikar burok kumba tanje minna. Minna le nuŋe aba kat nuŋe, nuŋe kuasmbi njakmba nu tanje minna ta isnaig sulumba nane kinaig ka tanje nu te-silikinaig. ² Tanjanaig le tanjo afu nane piti njak njak afu ndametinj kugatok afu ndagari njak ta nane kua ka David te-silika nu ndon tanje minnaig sulumba nu nangine gabat minwa nga madinaig. Nane kuasmbi tanje kua ka nu ndon minnaig ta ulendimba 400.

³ Tanjamba minnaig ka mara ande David ndek tingga Misp tumbran Moab kilke mbol kina sulumba Moabnu gabat sunjo ta sana: Ye yiŋe ina mam kilmba pro ne tugum tenge kusreki le minwaik le Kuatenge ye mbol ndanjanamngat ta kila pili sulumba manŋ luka

pro kilamngit nga sana. ⁴ Tanjaka sana le Moabnu gabat sunjo nu wokina le David ndek ina mam nuŋe kilmba nu tugumŋge kusreka nu nuŋe tingga luka kumba ka sikar burok sinam tanje kuirka minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le mara ande tuan tanjo Gad nu David tugum promba sana: Ne tingga sikar burok te kusremba Yuda ma tugu mbol kaye ngina le David nu ndek tingga Heret ma yamban sinam ta kina.

Saulŋge pris kame bale farningina

⁶ Minnaig ma ma nane afunje David nuŋe kuasmbi kilmba ka Heret yambanŋge minnaig ta kumba ka Saul sanaig. Sanaig le Saul ndek Gibeat tumbran biŋ mbol tanje ail sunjo ande kumnemŋge nuŋe mbanduwan biye njak minyokina sulumba piro mbal nu laipmba minnaig ta ⁷ saningge likina: Tane Benyamin tuku kuasmbi tane ise tiwap. Tane idusde Yesi kiŋo nuŋenŋe tane nyam piro sugo sugo grep piro sugo sugo walmba tingguwa sulumba kame gabat maditijmba kuasmbi 1,000 ko kuasmbi 100 kulatkam tuku patikamngat nga idusde e? ⁸ Tane tanjamba idusnaig sulumba pasa katmba ye yiŋe kiŋo Yonatan nale Yesi kiŋo nuŋe ndon wamdus ulendinaik ta ye yabuyinaig e nga saningge likina sulumba sakina: Yiŋe kiŋo nu yiŋe piro tanjo David ndon wamdus ulendinaik tukunu David kile ye njayo siliyam tuku ndin sotate ta tane tuku andenge ye idusyumba ye kila sa ndayina ngina.

⁹ Tanjakina le Edomnu tanjo Dowek nu Saul tuku piro mbal tugum tanje minna nuŋge ndek Saul sana: Ye Yesi kiŋo nuŋe pro Nobŋge Ahitub kiŋo nuŋe Ahimelek tugum prona le kanjeren. ¹⁰ Ahimelek ndek Sungonge David sinzanwa nga yabanja sulumba nyamagan afu kile-tumba Filistia tanjo Goliat tuku kame bagi ta turmba David te-tuna nga Saul sana le ¹¹ nu pasa ta ismba tanjo afu kukulningina le ka Ahimelek nuŋe kuasmbi ndon Nobŋge pris pirokinaig ta njakmba kilmba gabat sunjo Saul tugum pronaig.

¹² Kile Saul ndek Ahimelek sana: Ahitub kiŋo nuŋe, ye ne ndon pasa njak ngina le nu ndek sana: O gabat sunjo, ne saka le isi ngina le ¹³ Saul ndek nu sana: Yesi kiŋo nuŋe ne sota kina le ne ndanjam saka nyamagan afu kile-tumba kame bagi te-tumba Kuatenge sinzanwa nga nu tuku yabanja? Ne tanjana le kile nu ye njayo siliyam tuku tair minit ngina.

¹⁴ Tanjakina le Ahimelek ndek Saul tuku pasa lafumba sakina: Ne tuku piro mbal te ima David suk miŋge dubi mayete? Nane mbiyel nane nu kame gabat minmba ne kigraibka ne tuku wande mbolŋge nyu sunjo njak minit. ¹⁵ Ta tuku ye Kuate yabanmba nu sinzanwa ngen wam ta kitek ande ken le ne ye yiŋe kuasmbi te ndon sine kilmba pasa mbolŋge patikate e? Nu ne njayo silinam tuku tair minanu ngate pasa ta sonndo ye gilai ngina kande ¹⁶ gabat sunjo nu tuku pasa ta lafumba sana: Kuga. Ne nanje kuasmbi ndon tane njakmba kumamngaiŋ ngina sulumba ¹⁷ nu kame mbal nane laipnijmba minnaig ta saningina: David nu ye ram kua ka kina ta nane kila ta nane ye yabuyumba nu mapenaig le kina tukunu tane Sunjo tuku pris

kame te kilmba bale farap ngina kande nane pris kame ta bale faram tuku kuru-kuruka mbulnaig. ¹⁸ Mbulnaig le Saul ndek Doweke sana: Ne ilmba pris kame te kilmba bale farka ngina le nunge pro Sunjo tuku pris 85 ta njakmba bale farke suglukina.

¹⁹ Tanjana le Saul nu tinga pris kame ta tuku tumbran Nob kina sulumba tanje nu tanjo pino, kiyo kame, kutu amo mbolok, makau donki aganjmor njakmba bale farmba tumbran sina tumu pilna.

²⁰ Tanjana le Ahimelek tuku kiyo nunge Abiatar nunge ndo kua ka David sota kumba ²¹ Saulnge Sunjo tuku pris kame bale fanningina wam ta kubeu tuna le

²² David ndek nu sana: Ye pro mam naje tugumnge minen sulumba Doweke tanje minna le kanjgermba ye buk idusen ta kile kumungat. Osese. Yenge ne tuku ndare tuma yambarken. ²³ Ta tuku ne kuru kuru ndaka. Saul nu sile balesikam tuku ndin sotate tukunu ne ye ndonj tenje mina le yenge ne kigraibkamngit nga Abiatar sana.

David nu Keila mbal turkina

23 Tanjamba minnaig ma ma mara ande tanjo afu nane pro David kubeu tumba sanaig: Nane Filistia mbalnge pro Keila mbal ndonj kame bumba nane tuku nyamaganj kile-wandekkinaig ta njakmba kuayamba yomba kilmba kinaig nga sanaig.

² Tanjaka sanaig le David ndek Sunjo kusnana: Ye ka Keila mbal turka Filistia mbal ndonj kame buwam kumu e ngina le Sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne ka Keila mbal turka Filistia mbal bale farka ngina. ³ Tanjakina le nane David tuku kuasmbi ndek nu sanaig: Sine Yuda ma tugu te mbolnge ngueu mbalnge kugor-kugorka minig le ne ndanjam saka kile manj Keila mbal turka Filistia kame kuasmbi sunjo ta ndonj kame buwam sakate nga David sanaig.

⁴ Tanjakinaig le David manj lato Sunjo kusnana kande nu sana: Tinga Keila tumbran kaye le yenge ne sinzanjnumba Filistia mbal kilmba ne tuku wai mbol patikamngit ngina. ⁵ Tanjaka sana le David nunge kame kuasmbi kilmba ka Keilange Filistia mbal ndonj kame bumba nane sunjgomba bale farnaig sulumba nane tuku aganjmor njakmba yaika kilmba Keila mbal tanjo pino njakmba kile-luka kilna.

⁶ Abiatar nu o buk pris tuku tawi ta tumba kua ka David sota kina.

⁷ Kile David nu Keilange minna pasa ta nane afu kinaig ka Saul sanaig le nu ndek sakina: Ese. Kile Kuate nunge nu tumba ye tuku wai mbolnge palmbimngat. Nunge mironj tumbran sunjo koranu ta sinam kina ngina sulumba ⁸ Saul ndek nunge kame kuasmbi kilmba David tuku kuasmbi kugorkam Keila kinaig.

⁹ Saul nu David balewam kina ta David sanaig le isna sulumba nu pris Abiatar wika sana: Naje tawi ta tumba yale ngina. ¹⁰ Abiatar nu pris tuku tawi ta tumba prona le David ndek yabanjmba sakina: O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, Saul nu piro tanjo naje ye tuku nga Keila tumbran te njayo siliwam tuku ilit ngaig le isit. ¹¹ Ta tuku ne ye saya. Tumbran te tuku

tanjo kame nunge ye tumba Saul tuku wai mbol palmbimngat e? Saul nu ye sota te ta prowamngat ta son sakaig e? O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, ne ye kila saya ngina le Sunjo nu sana: Au. Nu prowamngat ngina.

¹² Tanjakina le David manj ndek Sunjo kusnana: Tumbran te tuku tanjo kame nunge ye yije tanjo kame te ndonj sine kilmba Saul tuku wai mbol patikamngat e ngina le Sunjo nu sana: Au. Nane tanjawamngat ngina.

¹³ David Sunjogenge tanjamba sana le nu tinga nunge tanjo kuasmbi 600 ta kilmba Keila tumbran ta kusremba nane dunje fumbe njakmba mbol kinenumba minnaig le Saul nu David kua kina pasa ta ismba nu nane manj yoker ndakina.

David nu Sif ma baknu mbolnge minna

¹⁴ David nu kua ka kina ka Sif tuku ma taknu ma baknu tanje kuirka minna. Saul nu mara mindek David sota minna ta Kuate nu David sinzanjmba nu tumba Saul tuku wai mbol pile ndakina.

¹⁵ David nu kina ka Sif ma baknu Horesnge minna le Saul nu balewam tuku sota minna ta David sanaig le isna. ¹⁶ Tanjana le Yonatan nu kina ka Horesnge David te-silika Sunjogenge ne kulatkate nga nu wamdus sanjgri pilena sulumba ¹⁷ sakina: Ne kuru kuru ndaka. Mam nu ne njayo siline nda. Mine minemba ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo mina le ye ne gemnu minamngit ta mata mam nu kila nga David sana.

¹⁸ Tanjakina le nale Sunjo am mbolnge pasa katmba wamdus ulendinaik. Tanjamba David nu Horesnge minna le Yonatan manj luka nunge tumbran kina.

¹⁹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeanje Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku ma tugu Horesnge minit. Nu Yuda yamban Akila binj mbolnge kuirka minit. ²⁰ Ta tuku gabat sunjo, ne nu biye timba tam kande ne ndeka le sine ne turnumba nu biye timba tanmbimngig nga sanaig le ²¹ Saul ndek nane saningina: Tane ye turyumba manjau mayenu ndo kade tukunu Sunjo nu tane ndonj minwa ngina sulumba ²² manj ndek saningina: Tane kape sulumba ka nu minit magot ta buro-burowap. Nu tanje minanu ngade ta son tanje minit e ta kanjgerap. Tanjo ta nu ngisi-ngisikate tuku nga sayade tukunu ²³ tane ka nu kuirke likate tuku magot ta njakmba katese mayemba pro ye tap le tane ndonj kumba ka nu korkorbe le nu kua ka Yuda ma animbi kuwa ta ye ka nane ngamukngge nu tamngit nga saningina. ²⁴ Tanjakina le tanjo kame ta Saul kusremba ambonja nanjine tumbran Sif kinaig.

David nu nunge tanjo kuasmbi ndonj kinaig ka Maon ma baknu Yuda yamban kumam tanje minnaig le ²⁵ Saul nu nunge kame kuasmbi kilmba David sota nane minnaig ma tamba kinaig le nane afu ka David sanaig. Sanaig le nu nunge tanjo kuasmbi kilmba kua ka Maon ma baknu sikar njak tanje ka minna. Tanje minna le Saul nu ismba David dubimba kina. ²⁶ Saul tuku kuasmbi pro tabe dabil inum inum kinaig le David

nuje kuasmbi kilmba tabe dabil inum inum Saul ram kua kinaig. Tanjanaig le Saul nuje tanjo kuasmbi ndon nane buk David tuku kuasmbi kile-fag kinaig le ²⁷ kile Saul tuku piro tanjo ande tumbranjege pasa tumba promba Saul sana: Filistia mbal pro sine ndon kame bude tukunu ne braiŋ luka yale nga sana le ²⁸ Saul nu David yokermba minna ta kusremba nuje kame kuasmbi kilmba luka Filistia mbal ndon kame buwam kina. (Ta tuku kile nane magot ta nyun ta Kame peukina tuku Sikar ngade).

²⁹ Tanjana le David nu ma tugu ta kusremba kua ka kina ka Engedi ma taknu sikar burok sinam tanje kuirka minna.

David nu Saul mapena

24 Saul nu Filistia mbal yokerka kina ka kusreka maŋ luka prona le nane afu pro nu sanaig: David nu kile ka Engedi ma baknu sikar burok sinam ambenge minit nginaig le ² Saul ndek Israel tanjo sanjriknu 3,000 pilemba kilmba David biye tiwam tuku ma ande nyunu Meme nguikok tuku Sikar ta kinaig ka ³ sikar burok sunjo ande tugum pronaig. Burok ta tugumjege sipsip tuku fonde mata minnaig. David nu nuje tanjo kame ta kilmba nane sikar burok ta sinamjege kuirka minnaig.

Kile Saul ndek sumbikam saka sikar burok ta sinam kina le ⁴ David tuku kuasmbi tanje David sanaig: Ese. Kile ait te mboljege Sunjorjege ne tuku ngueu tanjo tumba ne wai mboljege pilit. Ne ame maŋau kam nde ta ka nga sanaig le David ndek kurauka kina ka Saul tuku tawi kuennu ta tundunnu ndo kat purmba tina ta Saul nu kamus ndana.

⁵ David nu Saul tuku tawi tundunnu ta kat purmba tina sulumba nu ndaflowit a nga wamdus fulilka ⁶ nuje kame kuasmbi saningina: Tanjo te Sunjorjege ye tuku gabat sunjo madina tukunu ye nu balewe nda ngina sulumba ⁷ David nu pasa sanjrinu saka saningina: Tane Saul bale ndawap nga peuningina.

Kile Saul nu sikar burok sinam tanje sumbike denjpurmba kilim ka kina le ⁸ David ndek Saul ngum-nem dubimba kilim kumba Saul wikina: O yiŋe gabat sunjo ngina le Saul nu mbilkina. Mbilkina le David ndek dagol tidronga lokina sulumba ⁹ sana: Ne ndanjam tanjo kame tuku yabri pasa yenje ne njayo silinam tuku sakade le nane tuku pasa ta isit? ¹⁰ Ne kile kanjera. Ne kite ait te mboljege sikar burok te sinamjege Sunjorjege ne tumba ye tuku wai mboljege palet le tanjo kameŋe ye ne baleni nga sisenjaig ta ye ne Sunjorjege ye tuku gabat sunjo madina nga ye nane peuniŋmba ne mapenit. ¹¹ Mam, ne te kanjera. Ye ne balenam mbulmba ne tuku tawi kuen ta tundunnu ndo kat purmba tit. Ta tuku ne kanjermba katese-wa. Ye ne mboljege maŋau ande njayonu kumba ne njayo sili ndanit ta ne ndanjam tuku ye korkoryumba baleyam bafute? ¹² Sunjo sile tuku maŋau te pilewa sulumba ne ye mboljege maŋau kate ta lafunu ne tin-wa. Yenje ne njayo siline nda. ¹³ Ne wa mbuŋ kame tuku wam pagu pasa ta idusa. Nane tejenmba

sakade: Tanjo njayonu nu maŋau njayonu ndo kate ngade. Ta tuku yenje ne njayo siline nda. ¹⁴ Ne Israel mbal tuku gabat sunjo ta ne ye ame agan le ye tumba korkoryate? Ye tanjo nai nguesuk kuga age kumak meu tanjan. ¹⁵ Ta tuku Sunjorjege sile pilesikuwa sulumba ne ye mbol mbarte ta lafunu ne tinmba ye ne tuku wai mboljege te-lukuwa ngina.

¹⁶ David nu pasate denjurna le Saul ndek nu wika sana: O kiŋo, ta nenje e ngina sulumba malmbika ¹⁷ ndek David sana: Ye son mbar sunjokanu ne mbol ket ta ne tinjeknu minmba maŋau mayenu ndo ye mboljege kate. ¹⁸ Kite Sunjo nu ye tumba ne tuku wai mbol palet ta ne ye mapeyumba bale ndayat. ¹⁹ Tanjo ande nu nuje ngueu tanjo te-silikuwa ta nu nu ake mapewa le kine nda ta ne tanja ndawat. Ne ye mbol wam mayenu kat tukunu Sunjorjege ne nyaro tinwa. ²⁰ Ye buk katesewet. Ne sine Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minmba minamngat. ²¹ Ta tuku ne Sunjo tuku nyu mboljege pasa sanjri pilewa sulumba ye tuku gageu tumu pile ndaka nga David sana. ²² Tanjaka sana le David ndek pasa ta woka sanjri pilena. Tanjana le Saul ndek luka nuje tumbran kina le David nuje tanjo kuasmbi kilmba nanjine minnaig mbi sikar burok ta kinaig.

Samuel nu kumna

25 Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu kumna le nane Israel mbal njakmba pro maŋurka nu malmbinaig. Malmbiwe denjpurmba nu tuku mindesiŋ tumba ka Rama tumbranjege nuje wandembi tanje ngukinaig. Ngukinaig le David nu tinja kuirka minna magot ta kusremba Paran ma baknu ta kina ka tanje minna.

David nu Nabal tuku pino kuembol tina

² Maonnu tanjo ande nyunu Nabal nu nuje aganmor kame ta tumbran sunjo Karmeljege kulatka minanu. Tanjo ta nu maror tanjo. Nu sipsip 3,000 meme 1,000 njak minna. Piyo nuje ta nyunu Abigail. Nu pino njarosu mayenu ranjun mayenu. Tanjo nuje ta nu mugru sambek nu gubra te-fagna tuku. Nu Kaleb tuku ndare.

Tanjo ta tuku piro mbal nane Karmeljege sipsip nguenu kugerka minnaig le nu ka nane kulatka tanje minna le ⁴ David nu Paran ma baknu tanje minmba nane pirokinaig pasa ta isna sulumba ⁵ nuje tanjo 10 ta kukulniŋmba saningina: Tane kape ka Karmeljege Nabal te-silika ye tuku nyu mboljege gare pasa tape sulumba ⁶ tejenmba sawap: Ne nanje gageu nanje aganmor njakmba mage minwaig. ⁷ Tane kile sipsip nguenu kugerka minig pasa ta David nu isna. Sine buk nanje piro mbal ndon minmba nane sipsip kulatkinaig le sine Karmeljege nane ndon gulab mayemba mingej. Nane tuku aganmor inum kuayarmba ngisi ndagen. ⁸ Ne nanje piro tanjo ta kusnaniŋa ta nane son ngamngaiŋ. Ta tuku ne kite pagumba nye sunjo ta David nu isat sulumba sine kukulsingit. Ne nyama-

gaŋ afu minig ndeta afu sine siŋmba afu David tuku patika le kilmba kaŋgig. Tane taŋamba ka Nabal sawap ŋgina.

⁹ David tuku taŋgo kame ta ka David wam pagukina taŋamba ndo Nabal sanaig sulumba pasa lafunu isam tuku tair minnaig kande ¹⁰ Nabal nu David tuku taŋgo kame ta teŋenmba saniŋgina: Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu gabat sunŋo ndaŋ ndaŋ le ye nu nyama-gaŋmbi turam tuku ŋga sakade. Kile piro taŋgo sun-gomba naŋgine gabat ram kua ka duŋe pismemba minig. ¹¹ Ndaŋam tuku tane bret kule agaŋmor ndem-nu yiŋe piro mbal tuku kuanekit te kilmba ma biri sambek tane tiŋgam tuku sakade ŋgina.

¹² Taŋakina le David tuku kuasmbi nane luka kumba ka Nabal nane saniŋge likina taŋamba David kubeu tunaig le ¹³ David ndek nuŋe taŋgo kame ta saniŋgina: Tane tiŋga kame bagi kilap ŋgina sulumba nu tiŋga nuŋe kame bagi tumba kame kambim tuku kuanekina. Taŋamba nu nuŋe taŋgo 400 kilmba kame kina le taŋgo 200 kusrekina ta nane agaŋ ndende kulatka minnaig.

¹⁴ Kile Nabal tuku piro taŋgo ande kina ka Nabal piyo nuŋe Abigail sana: David ma baknu taŋge minmba nuŋe taŋgo afu kukulningat le pro siŋgine gabat gare pasa tawig le nu nane kasurniŋmba pitaikat ŋgina sulumba ¹⁵ Abigail sana: Taŋgo kame ta sine ndoŋ mine mayegeŋ. Sine sipsip kulatka mingeŋ ta nane sine kulat magekinaig le agaŋmor inum ŋgisi ndakina. ¹⁶ Sine nane tugum taŋge sipsip kulatka mingeŋ ta nane mara mara sine kile-kogorka minnaig. ¹⁷ Ta tuku ne isa. Kile David nuŋe taŋgo kame ndoŋ promba sine tuku gabat nuŋe gageu ndoŋ bale faramŋgat. Nabal nu taŋgo ande gubra te-fagte tuku. Sine nu sabe ta nu sine tuku pasa ise nda. Ta tuku ne kile ndaŋndaŋamŋgat e ŋgina.

¹⁸ Taŋakina le Abigail nu pasa ta ismba pitikndo tiŋga nyamagaŋ kuaneka bret 200 kilmba grep kule arma agaŋmor ŋgaronumbi tolninganu ta kilmba sipsip kuapikanu 5 kilmba wit pasokanu afu kilmba bret foŋfoŋ 100 grep mbilmba pasokanu ŋak ta kilmba fik kareŋganu 200 kilmba nyamagaŋ ta ŋakmba doŋki afu mbol patikina. ¹⁹ Taŋamba nu siŋsiŋndo taŋgo nuŋe kila sa ndamba nuŋe piro taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane amboŋga silap. Ye tane ŋgumnem du-biket ŋgina.

²⁰ Nane kine sulunaig le Abigail nu ndek doŋki ande poŋga kina ka te-tirmba kumba minna sulumba David nuŋe kame kuasmbi ndoŋ nane buk tabe ta poŋga mbumba minnaig le kaŋgerkina.

²¹ David nu wamdusmbi sakina: Ndaŋam saka ye taŋgo ta tuku agaŋmor nuŋe duŋe ŋgamu taŋge kulat mageken le inum ŋgisi ndakina. Ye nu mbol maŋau mayenu ken ta nu lafumba ye kiko pileyat. ²² Ta tuku kite ye nuŋe taŋgo kame nuŋe gageu ta ŋakmba bale far suglukamŋgit. Kuga ta Kuateŋge yiŋe ŋgueu mbal mapeniŋge nda ŋgina.

²³ Kile Abigail nu David kaŋgermba nuŋe doŋki mbol patenŋa ibeŋkina sulumba David tuku kupe tugum

taŋge dagol tidroŋga ²⁴ lokina sulumba David sana: O taŋgo sunŋo, ye wam mbarit ta tuku ye ne ndoŋ pasa ŋak. Ye saki le ne isa. ²⁵ Ne Nabal tuku pasa isat ta tuku gubra ndata. Nu mugru sambek nu gubra te-fagte tuku. Nu tuku nyu tugunu ta ŋgingan. Taŋamba ndo nuŋe maŋau nuŋe nyu ta dubite. Ne naŋe piro taŋgo kukulningat le prowaig ta ye nane kaŋger ndakit. ²⁶ Ne isa. Sunŋonge ne peu ndanat kande ne taŋgo ta tuku mbar ta lafumba nu buk balewat kande. Ta tuku Sunŋo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ne naŋe nyu mbolŋge ye pasa saŋgrinu saket. Sunŋonge ndo ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kilmba ŋaigo siglika Nabal mbol mata taŋamba kuwa ŋgina.

²⁷ Taŋaka Abigail maŋ lato sana: O taŋgo sunŋo, ne garenuwa ŋga nyamagaŋ kilmba prowit te naŋe taŋgo kuasmbi te niŋga sulumba ²⁸ naŋe piro pino ye tuku mbar te ŋgilaŋga. Ne mara mindek Sunŋo tuku ŋgueu mbal ndoŋ kame bumba ne mbar ande ke ndakate tukunu Sunŋonge ne gabat sunŋo pilwa le minmba minamŋgat. ²⁹ Taŋgo ande pro ne ndoŋ kame saka ne balenam bafuwa ta Sunŋonge ne kigraibka kulat mayenumba ne tuku ŋgueu mbal kilmba sikpirmbi ndame bukngade le kinit taŋaŋ kile-pankamŋgat. ³⁰ Sunŋo nu ne mbolŋge wam magenu kam sakina ta ŋakmba ne mbol kuwa le ne sine Israel mbal tuku gabat sunŋo minamŋgat. ³¹ Ta tuku ne ake sinaŋ Nabal tuku mbar lafumba nu tuku ndare kutuwa ta ne gabat sunŋo mina sulumba naŋe mbar ta idusmba wamdus pitinuwa le kikitakat. Sunŋo nu ne sinza-ŋnuwa le piro pino naŋe ye idusya ŋga David sana.

³² Taŋakina le David ndek nu sana: Israel mbal tuku Mbara Sunŋonge ne kukulnat le pro ye ndinŋge te-silikat. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dungube ŋgina sulumba ³³ nu ndek sakina: Ne tuku wamdus mayenu taŋge taŋgo ta tuku mbar nu tuku ndare ake sinaŋ kutuwikit ŋga ne ye peuyat. Ta tuku Sunŋonge ne nyaro tinwa. ³⁴ Israel mbal tuku Mbara Sunŋo abo tugu ŋak nuŋe ye peuyat. Ye nu tuku nyu mbolŋge sanet. Ne ndinŋge ye te-sili ndakat kande indole maratukuk Nabal tuku kuasmbi inum mine ndakate kande ŋgina.

³⁵ Taŋakina sulumba David nu Abigailŋge nyamagaŋ kilmba prona ta yaimba sana: Kile ne wamdus bulok luka naŋe wande mbol kaye. Ne tuku pasa maŋau mayenu ta mbolŋge ne ye muku seryate ŋgina.

³⁶ Taŋakina le Abigail luka taŋgo nuŋe sota kina ka tumbraŋ prona kande Nabal nu pagumba nye sunŋo gabat sugoŋge pagumba nye sugokade taŋamba kina sulumba nu kule nyumba gare-gare sungokumba minna le Abigail nu pasa pasa ndana le ka mafena.

³⁷ Mafena le Nabal nu kule nyumba ŋgingankina ta ka purfena le piyo nuŋe ndek wam kame prowe likinaig ta kubeu tuna. Kubeu tuna le Nabal nu pirerek purka kumaknu suk ndekina.

³⁸ Taŋamba minna ma ma ait 10 kuganaig le Sunŋonge Nabal balena le kumna. ³⁹ Kumna le David nu pasa ismba sakina: Kile ye Sunŋo tuku nyu te-dunget. Nuŋge Nabal ye kiko pileyina ta lafuwat. Sunŋonge nuŋe piro taŋgo nuŋe ye peuyina le maŋau ŋayonu ke

ndaken. Nuñe mbar ta nuñe mironj nu kurau tawet ngina. Tanjakina sulumba David ndek tango afu kukulingina le ⁴⁰ nane ka Karmelñge Abigail sanaig; Sine Davidñge ne pinonu tam tuku sine kukulingat nginaig le ⁴¹ pino ta pasa ta ismba tiñga dagol tidronja loka sakina: Ye nu tuku piro pino. Ye piro tango kame tuku kupe minyangamngit ngina. ⁴² Tanjakina sulumba Abigail nu pastinga nuñe piro pino 5 kilmba nuñe doñki tumba ponja David tuku piro tango dubika kinaig. Kinaig ka David tugum prona le Davidñge pinonu tina. ⁴³ David nu o buk Yesrelnu pino Ahinoam tina sulumba ngumnenja nu mañ Saul kulim nuñe Mikal tina ta Saulñge yaimba tumba Lais kiño nuñe Paltiel tuna. Tango ta tumbrañ sunjo Galimnu.

David nu mañ Saul mapena

26 Kile Sifnu tango kame afu kinaig ka Gibeange Saul sanaig; O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku kilke Yuda yamban Akila biñ mbolñge kuirka minit nginaig le ² Saul ndek tiñga nuñe Israel kame kuasmbi sangriknu 3,000 ta pilemba kilmba David biye tiwam Sif ma baknu ta kinaig ka ³ Akila tabe yamban ndin tanje tumbrañ ulnaig.

David nuñe kuasmbi ndoñ ma baknu tanje minmba Saul nu biye tiwam prona ta ismba ⁴ nu tango afu kukulningmba kape ka buro-burowap ngina le nane kurauka kinaig ta Saul pro tanje minna le kanjermba luka ka David kubeu tunaig. ⁵ Kubeu tunaig le kile David ndek tango afu kilmba Saul tumbrañ ulmba minna magot ta kinaig sulumba Saul nuñe kame gabat sunjo Ner kiño nuñe Abner ndoñ kinymba minnaik le kanjerkinaig. Saul nu ngamu-ngamunje kinyana le nane kame kuasmbi nu laipmba kinyanaig. ⁶ Tanjamba minnaig le David ndek Hitnu tango Ahimelek le Abisai kusnanikina: Ima ye ndoñ Saul tuku kuasmbi ma ulmba minig sinam nzi kanjik ngina le Abisai ndek sakina: Sile kap ngina. (Abisai nu Seruya tuku kiño nuñe. Aba nuñe Yoab).

⁷ Furirna le David le Abisai nale kurauka Saul nuñe kuasmbi ndoñ tumbrañ ulmba minnaig ta ndek kinaik ka Saul kinymba minna le kanjernaik. Saul nu nuñe mbanduwanj ta tumba gabat tatum tanje te-timba ngamu-ngamunje kinyana le Abner kame kuasmbi ñakmba nane nu laipmba kinyanaig.

⁸ Tanjamba kanjerka Abisai ndek David sana: Kile Ku-atenje naje ñgueu tango ta tumba ne wai mbolñge palet. Saka le nuñe mbanduwanj te tumba manyub kilke turi le kumwa ngina kande ⁹ David ndek nu peumba sana: Ne nu mba tuwe ndaka. Sunjonge gabat madina ta andenje balewa ta Sunjonge nu mapewe nda ngina sulumba ¹⁰ sakina: Ye Sunjo abo tugu ñak nu tuku nyu mbolñge ne sanet. Sunjonge Saul balewamngat. Nu ake kumamngat e ko nuñe ñgueu mbalñge balewaig le kumamngat e ta Sunjo nuñe ait. ¹¹ Sunjonge gabat sunjo madina ta ye nu balewe nda. Nuñge ye peuyate. Sile nu tuku mbanduwanj murko kule te ndo kilmba kap nga sana sulumba ¹² David ndek mbanduwanj murko kule gabat

tatumñge ta kilmba Abisai ndoñ kinaik ta tango ande nale kamuska kanjer ndakina. Nane ñakmba Sunjonge ginyum paknu ningina le ndo kinymba gilainginaig.

¹³ Kile nale nane kusreka kinaik ka ka David nu tabe inum ponja funu mbolñge tiñgina sulumba ¹⁴ Abner nuñe kame kuasmbi ta ndoñ wika saningina: Abner o. Ne ye tuku pasa isit e ngina le Abner ndek nu tuku minje lafumba sakina: Ne imanje gabat sunjo wikate e ngina. ¹⁵ Tanjakina le David ndek Abner maim maim te-tumba wi kuenja sana: Ne Israel ngamukñge tango nyu ñak ñgate ta ndañam saka naje gabat sunjo ta kulat maye ndawat le tango ande nu ñayo siliwam sinam ket? ¹⁶ Ne tanjamba gubat sunjo kulatkate tuku e? Tane tangine gabat sunjo Sunjonge madina ta kulat maye ndawaig. Ta tuku ye Sunjo abo tugu ñak nu tuku nyu mbolñge siñka satinjet. Tane ñakmba kumam kumun. Tane gabat sunjo tuku mbanduwanj murko kule gabat tatum tanje ta kanjerkap ta kile aningne minig e ngina le ¹⁷ Saul nu David tuku ñin tugu ismba wika sakina: O kiño, ta nenje e ngina le David ndek wika sana: Au. Yenje o. ¹⁸ O gabat sunjo, ye ame mbar ken le ne naje piro tango naje ye tumba yokeryate? ¹⁹ O gabat sunjo, ne naje piro tango tuku pasa te isa. Ne Sunjonge kukulnat le ye ñayo siliyam tuku ye sotate ndeta maye. Ye nu tuku atrauki le Sunjo nu mañ ye tuku garewa. Ko tanjonge ne tuku wamdus kunde-kundenade ndeta Sunjonge nane kasurninguwa. Nane ndañam tuku ye Israel kilke kusremba ka kasomok mbal tuku kilke mbolñge nangine yabri mbara baringi nga ye tumba korkoryade? ²⁰ Ta tuku ye Sunjo kasomñge mini le tane ye tuku ndare kutu ndawap. Ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo ta ne ye ñai ñguesuk kuga meu tanarj baleyam tuku sota tango afu tabe mbolñge mula nindam tuku kuraukade tanjamba ne kate nga Saul sana.

²¹ Tanjakina le Saul ndek David wika sana: O kiño, ye mbaret. Kile ne mañ tawok te prowa le ye ne mañ ñayo siline nda. Ne furir te mbolñge ye baleyam kumun ta ne ye mapeyat. Ye siñka mbarmba nginngan mañau ket ngina le ²² David ndek wika sana: O gabat sunjo, mbanduwanj naje noten. Naje tango ande kukula le pro tumba kine tinwa. ²³ Sunjo nu tango mañau mayenu tiñreknu kate ta lafu mayenu tuwit. Kite Sunjo ne tumba ye tuku wai mbol palet ta ye Sunjonge ne madinina nga ne bale ndanit. ²⁴ Ye ne mapenumba ñayo sili ndanit. Tanjamba ndo kile Sunjo ye sinzanyuwa le mine mayemba wamdus bulok ñak minamngit ngina le ²⁵ Saul ndek David wika sana: O kiño, Sunjo ne nyaro tinwa le ame mañau kam bafuwa ta kumu-kumumba alonu tanjamba prowamngat ngina. Tanjaka saka denjurna le David luka nuñe kuasmbi sota kina le Saul mata mbilka luka nuñe tumbrañ kina.

David nu Filistia mbal sota kina

27 Tanjamba minnaig ma ma David nu wamdusmba sakina: Ye te tanje mini ta Saul nu mañ

wamdus mbilmba ye baleyamngat tukunu ye kua ka Filistia kilke mbol ka le kanyumwa le nu maŋ Israel kilke mbol teŋge ye sote nda nga idusna.

² Taŋamba idusna sulumba David ndek tiŋga nuŋe taŋgo kuasmbi 600 ta kilmba Maok kiŋo nuŋe Akis Gat mbal tuku gabat suŋgo ta sota kambim saka ³ nu nuŋe pino ar ta kilmba nuŋe taŋgo kuasmbi nangine gageu kame ta turmba kilmba kina ka Gatŋge Akis ndoŋ minnaig. (David tuku pino ar ta ande Ahinoam nu Yesrelnu. Ande Abigail Nabal tuku pino kuembol nu Karmelnu). ⁴ David kua ka Gatŋge minna pasa ta Saul nu ismba nu maŋ David sote ndakina.

⁵ Kile David nu Akis teŋenmba sana: O gabat suŋgo, ye naŋe tumbran suŋgo sinam teŋge minet ta mayenu ndo kuga tukunu ne ye sinayumba kilke fudiŋ ande serya le ye yiŋe kuasmbi ndoŋ ka taŋge minyoki ngina le ⁶ Akis ndek woka tumbran fudiŋ Siklak David nane minyokuwaig nga serna. Ta tuku kile Siklak tumbran ta Yuda tuku gabat sugo nangine kulatka minig.

⁷ David nu Filistia kilke mbol kumba minna ta yar ndindo tambun bailkamba turmba kinaig. ⁸ Taŋge minna sulumba David nu nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Gesur mbal Gisri mbal Amalek mbal nane ndoŋ kame bumba minanu. Mbal kame ta o buk ma tugu ta mbolŋge tumbran ulmba minnaig tuku. Nane tuku kilke ta Sur kumamŋge kina ka Isipŋge dikŋgina.

⁹ David nu nane ndoŋ kame buwanu ta nu taŋgo pino ŋakmba bale far sugluka makau doŋki kamel agaŋmor ŋakmba ta kilmba tawi mindepiye agaŋ ndende ta turmba kile-sugluka luka Akis tugum kambinu. David nu tumbran kame ta ŋakmba tumu pilmba ma sina minyanŋanu. Ta ndaŋam? Taŋgo ande pro Gatŋge Akis kila sawikat nga nu taŋawanu.

David nu Filistia kilke mbolŋge minna sulumba nu maŋau ndui ta ndo kumba minanu le Akis ndek nu kusnamba ne ka aniŋge kame ulmba prote e nga kusnawanu ta David ndek nu wam sisauka sawanu: Sine ka Yudaŋge o ka Yerakmelŋge o ka Ken ma ki prote kumam taŋge kame ulmba prowet nga Akis yabriwanu.

¹² Taŋawanu le Akis ndek David tuku pasa ta son nga wamdusmba sakanu: Son. Nu nuŋe ndare tuma Israel ndoŋ kame bute. Kile nu nuŋe mbal ndoŋ ngueu minmba ye tuku piro taŋgo minmba ye kulatka minmba minamngat nga idusanu.

Saul nu taŋgo kanunu wikanu pino ande sota kina

28 Minnaig ka ait ande Filistia mbal nangine kame kuasmbi kile-maŋgurka Israel mbal ndoŋ kame buwam tuku nginaig sulumba Akis ndek David sana: Kite ne naŋe kame kuasmbi ta kilmba ŋakmba ye dubiyumba ka Israel mbal ndoŋ kame buwamngig ngina. ² Taŋaka sana le David ndek woka sakina: Ta maye. Ye ne tuku piro taŋgo. Ne ndaŋmba kam tuku saya ta ye taŋamba ndo kamngit ngina le Akis ndek sana: Ese. Ne taŋawa le ye ne tumba yiŋe ngarosu kulatkam tuku palmbimngit ngina.

³ Samuel nu buk kumna le nane Israel mbal ŋakmba wamdus tatraka malmbimba nuŋe tumbran Ramaŋge ngukinaig. Ait ta mbolŋge Saulŋge taŋgo kanunu wikanu mbal ta Israel kilke mbolŋge mine ndakuwaig nga ŋakmba pitaikina le sili-silinaig.

⁴ Kile Filistia mbal pro Sunem tumbran suŋgo ta makembiŋge kame buwam tuku ma ulnaig le Saul ndek Israel kame kuasmbi ta kilmba pro Gilboa tabe mbol taŋge ma ulmba minnaig. ⁵ Taŋamba minnaig le Saul nu Filistia tuku kame kuasmbi ta kaŋgerka nu kuru kuru ŋayomba wamdus fulilka ⁶ Suŋgo yabaŋmba kusnana: Ye kile ndaŋi ngina kande Suŋgo nu tuku pasa inum kiŋambi ko tukul ndamembi ko tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge mata lafuna le ise ndakina le ⁷ nu ndek nuŋe piro mbal wika saniŋgina: Tane kumba pino ande taŋgo kanunu wikanu ta sota te-silikap le ye ka nu kusnawi ngina le nane ndek nu sanaig: Pino ande taŋgo kanunu wikate tuku Endoŋge minit nga sanaig.

⁸ Taŋaka sanaig le Saul ndek gabat suŋgo tuku mindepiye ta paska patika tawi kise kilmba kaika taŋgo armba kilmba furir ta mbolŋge ndo tiŋga ka pino ta tugum pronaig sulumba Saul ndek pino ta sana: Ye taŋgo kumanu ande nyun ti le ne nu wika le ame wam prowamngaiŋ ta ne sanuwa le ye saya nga pino ta sana kande ⁹ pino ta ndek nu sana: Gabat suŋgo Saulŋge Israel mbal tuku taŋgo kanunu wikade mbal ta pitaikina ta ne gilai e? Ne ndaŋam saka ye te-mayokyumba baleyuwaig nga taŋate ngina le ¹⁰ Saul ndek pasa saŋgri pilemba sakina: Ye Suŋgo nyu mbolŋge ne sanet. Ne wam te ka ta nane ne tumba pasa mbol pile nda ngina.

¹¹ Taŋakina le pino ta ndek Saul kusnana: Ye ima wiki nga iduste ngina le Saul ndek nu sana: Ne Samuel wika ngina.

¹² Taŋaka sana le pino ta ndek Samuel wikina le mayok kina. Mayok kina le pino ta nu Samuel kaŋgermba wi ŋayomba Saul sana: Ne ndaŋam saka ye yabriyat? Ne Saulŋge ngina. ¹³ Taŋakina le gabat suŋgo ndek pino ta sana: Ne kuru kuru ndaka. Ame agaŋ kaŋgerat ta ye saya le isi ngina le pino ta lafumba Saul sana: Ye mindekanu ande sambu kusremba mayok ket le kaŋgerit ngina le ¹⁴ Saul ndek nu kusnana: Taŋgo ta ndaŋ ndaŋ ngina le pino ta nu sakina: Taŋgo saibo tawi kuennu silika mayok ket ngina le Saul nu katesena ta Samuelŋge nga nu ndek dagol tidroŋga lokina.

¹⁵ Taŋana le Samuel ndek Saul kusnana: Ne ndaŋam saka ye wikat ngina le nu lafumba sana: Suŋgo nu ye ngumneyina le Filistia mbal ye ndoŋ kame buwam bafude. Ta tuku ye wamdus piti suŋgo ŋak. Nu ye tuku pasa inum tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge ko kiŋambi sayate le ise ndaket tukunu ye kile ndaŋndaŋamngit nga pro neŋge ye saya nga ne wikit ngina.

¹⁶ Taŋakina le Samuel ndek nu sana: Suŋgo o buk ne ngumnenumba nu ne ndoŋ ngueu minit. Ne ndaŋam saka ye ne turnam tuku wikate? ¹⁷ Suŋgoŋge o buk ye wam paguyina le ye tuku miŋge mbolŋge pasa prona

le ne isna ta nu kile dubimba kate. Nu Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba David tuna. ¹⁸ Ne buk Sunḡo tuku miḡḡe ḡurna. Nu Amalek mbal tuku gubra sunḡo tumba ne nane ḡakmba bale farkam tuku ḡgina ta ne kumu ndana. Ta tuku kile Sunḡo nu wam ta lafumba ne mbol kate. ¹⁹ Ne naḡe kuasmbi Israel tane ḡakmba Sunḡoḡḡe kilmba Filistia tuku wai mbol patinunḡat. Indole ne naḡe kiḡo kat naḡe ndoḡ kummba pro teḡḡe ye ndoḡ minamḡḡaig. Sunḡo nu Filistia mbal sinzaḡḡiḡmba Israel tuku kame kuasmbi kilmba nane tuku wai mbol patinunḡat ḡḡa Saul sana.

²⁰ Saul nu Samuel tuku pasa ta ismba kuru kuru mayemba ḡḡurḡḡurka kilke mbol ndeka milmailka kinye ḡak minna. Ta ndaḡam? Ki ait ka furir ḡḡamuna nu isukuse ndaka minna tukunu nu milmailka minna.

²¹ Taḡamba minna le pino ta ka Saul kuru kuru mayena le kaḡgermba nu sana: O taḡḡo sunḡo, ye yiḡe ḡḡarosu yambarkam kuru kuru ndaka ne tuku miḡḡe dubiwit. ²² Taḡamba ndo ne kile ye tuku miḡḡe dubimba tiḡḡa bret afu nyumba ḡḡarosu saḡḡri tiḡḡuwa le luka kaye ḡgina kande ²³ Saul ndek nu sana: Ye isukusam mbulit ḡgina. Taḡakina le nuḡe piro taḡḡo ar ta pino ta ndoḡ nane dirnaḡḡinaig le nu nane tuku miḡḡe dubimba tiḡḡa ka mbili mbol minyokina. ²⁴ Minyokina le pino ta pre nuḡe makau fat butuknu ande kulatka minna ta balena sulumba pikmba ndemnu ta kilmba kuapikina. Kuapikina sulumba plaua yis kugatok ta kilmba pipmba bret afu wakeika pasoka ²⁵ niḡḡina le nane nyinaig. Nye denḡurmba furir ndui ta ndo nane tiḡḡa luka naḡḡine tumbranḡ ki-naig.

Filistia gabat nane David pitainaig

²⁹ Kile Filistia kame gabat nane kame kuasmbi kilmba pro Afekḡḡe ma ulmba maḡḡurkinaig le nane Israel kame kuasmbi pro Yesrel ma kule bulbultembi taḡḡe ma ulmba maḡḡurkinaig. ² Nane Filistia tuku gabat sugo ta naḡḡine kame kuasmbi walmba afu 100 afu 1,000 taḡamba fetke lika kame tuku kuaneka tiḡḡe likinaig le David nu nuḡe kame kuasmbi kilmba Akis ndoḡ nane ḡḡumnem dubikina.

³ Taḡana le nane Filistia tuku kame gabat ta nane kaḡgerka Akis sanaig; Ndaḡam Hibru taḡḡo kame te sine dubika kame kaḡḡig ḡḡinaig le Akis lafumba nane sanaḡḡina: Taḡḡo si Davidḡḡe. Nu Israel mbal tuku gabat sunḡo Saul tuku piro taḡḡo ta nu o buk Saul kusremba yar ndindo taḡaḡḡ pro ye ndoḡ teḡḡe minit ta tane ḡilai e? Ye nu wam afu mbarna le kaḡḡer ndaken ḡḡa sanaḡḡina kande ⁴ nane kame gabat sugo sugo Akis tuku gubra pasa tumba sanaig; Taḡḡo si te-luka le ka tumbranḡ sernambi taḡḡe ka minwa. Kuga ta nu nuḡe gabat sunḡo Saul garewa ḡḡa mbilka sine ndoḡ kame bumba sine kilmba bale farikat. ⁵ Taḡḡo si sine kila. O buk pino kame nane kupesmba mune ulmba sakinaig; Saul nu ḡḡueu mbal 1,000 bale farnaḡḡina le David nu ḡḡueu mbal 10,000 bale farnaḡḡina ḡḡinaig ḡḡa Akis sanaig.

⁶ Taḡamba sanaig le Akis ndek David wika sana: Mbara Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡḡe ye ne sanet. Ne tiḡḡeknu. Ne ye dubiyumba kame mbol tiḡḡa ye turya ḡḡa iduset. Ne o buk ye sota prona kile minit ta ne wam ande mbarna le kaḡḡer ndawen ta nane gabat sugo si nane ne sine dubi ndaka ḡḡa sakade. ⁷ Ta tuku ne kile wamdus bulok luka tumbranḡ kaye ka taḡḡe mina. Ne sine dubika ta kame gabat afu si ne tuku ndagaḡḡinaḡḡikat ḡḡa sana kande ⁸ David ndek nu tuku pasa lafumba sana: O gabat sunḡo, ye ne tugumḡḡe ame wam mbaren? Ye o buk ne tuku piro tugu pilen sulumba kile ye minet ta ye mbar ande ken le ne kame kambim tuku ye peuyate e ḡgina le ⁹ Akis ndek nu tuku pasa lafumba sana: Son. Ye tuku am mbolḡḡe ne tiḡḡeknu Kuate tuku eḡel suk ta kame gabat afu nane sakaig ne sine dubika kame mbol kine nda ḡḡa sakaig. ¹⁰ Ta tuku indole mafewa le maratukuk tiḡḡa ne sine kusreka naḡe kuasmbi o buk Saul tugumḡḡe kilmba ilna ta ḡakmba kilmba luka kaye ḡḡa David sana. ¹¹ Taḡaka sana le David nu maratukuk tiḡḡa nuḡe kuasmbi ta kilmba luka Siklak tumbranḡ Filistia kilke mbol kina le nane Filistia mbal ndek tiḡḡa Yesrel kinaig.

Amalek mbal Siklak tumbranḡ piynaig

³⁰ David nuḡe kame kuasmbi kilmba luka Siklak tumbranḡ kambim tuku kumba minnaig le Amalek mbal Yuda ma tugu ki prote kumamḡḡe promba Siklak tumbranḡ piynaig sulumba pino kutu ḡakmba kilmba kine sulunaig. Ande bale ndanaig. David nane ait keḡḡu mbolḡḡe Siklak patumba mambilnaig kande Amalek mbalḡḡe tumbranḡ piynaig le pa guwa ma ḡur tiḡḡina le kaḡgermba nane pro tumbranḡ sinam kumba pino kutu ḡakmba kilmba kine sulunaig ta kaḡgermba ⁴ nane malmbi ḡayonaig ka ka saḡḡri kugamba bak-lele likinaig. ⁵ David tuku pino ar ta Ahinoam Yesrelnu nale Abigail Nabal tuku pino kuembol Karmelnu ta mata kilmba kinaig.

⁶ David nuḡe kame kuasmbi nane tuku pino kutu ḡḡueu mbalḡḡe kilmba kine sulunaig tukunu nane David tuku gubra tormba nu ndamembi balewam tuku saka minnaig le nu ismba wamdus piti sunḡo tina ta nuḡe Mbara Sunḡoḡḡe nu saḡḡri pilena le ⁷ nu ndek pris Abiatar sana: Ka pris tuku tawi ta tumba pro ye sa ḡgina le nu kina ka tawi ta tumba pro David tuna. ⁸ Tuna le David ndek Sunḡo kusnamba sakina: Ye Amalek kuasmbi ta dubika ka nane ndinḡḡe kile-siglikamḡḡit e ḡgina le Sunḡoḡḡe lafumba sana: Ne nane dubika kaye ka pino kutu kame ta ḡakmba yaika kile-luka kilamḡḡat ḡḡa sana. ⁹ Taḡaka sana le David ndek nuḡe kame kuasmbi 600 ta ḡakmba kilmba Amalek mbal kupel kupel dubika kinaig ka Besor kule mbol ta pronaig. ¹⁰ Pronaig sulumba taḡḡo 200 nane saḡḡri kugamba Besor kule pakarke fugunaig ta taḡḡe kusrekenaig le minnaig le David nu taḡḡo 400 ta ndo kilmba Amalek mbal dubika kinaig.

¹¹ Nane kinaig ka ndinḡḡe Isipnu taḡḡo mo ande tesilika tumba David tugum kumba nane ndek Isip taḡ-

go ta bret afu tumba kule turmba tunaig le nyina.

¹² Tanjana le nane ndek fik karenanganu sonj njak ande tumba bret fonfonj grep karenanganumbi pipnaig tuku ta turmba nu tunaig le nyina. Tanjo ta nu ait kenjmba nyamaganj kule kugatok minna tukunu kile nu nyamaganj ta kilmba nyumba manj sangri tina.

¹³ Sangri tina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne anikok? Ne tuku gabat ima ngina le nu lafumba sana: Ye Isipnu ta Amaleknu tanjo andenje o buk ye piyayumba tina. Ye ailfu guazengen le nane tenje ye kusreyinaig. ¹⁴ Sine kagenj ka Keret ma tugu Yuda ma tugu Kaleb ma tugu ki prote kumamnje kame bugenj sulumba pro Siklaknje tumbranj piygenj nga David sana.

¹⁵ Tanjakina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne sine kilmba nane minig magot ta tumsingam kumu nj ngina le nu ndek sakina: Ne Kuate tuku nyu mbolnje ye bale ndayumba ye tumba yinje gabat tuku wai mbol pile nda nga pasa sangri pilewa le ye tane kilmba nane minig ma ta tumtingamngit nga David sana le wokina.

¹⁶ Kile tanjo mo ta ndek nane kilmba ka Amalek mbal mine likinaig ma ta kinaig. Kinaig ka ta pronaig kande nane Filistia kilke mbolnje Yuda ma tugu mbolnje gabis aganj ndende sunngomba yomba kilnaig ta tuku nane gare-gareka pagumba nye sunjo te-ibenjaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig le ka furirna le David nuje kame kuasmbi kilmba sinam ka Amalek mbal ndonj kame bumba nane bale farka kinaig ka mafemba manj furirna. David tuku kuasmbi tanje nane njakmba bale far sulunaig. Amalek tanjo 400 ndo kamel ponga kua kinaig. ¹⁸ Tanjanaig le David ndek pino kutu gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnje kilnaig ta luka kilna sulumba nuje pino ar ta turmba kilna. ¹⁹ Nane tuku aganj inum njisi ndakina. Kiyo kame kulim kame gabis aganj ndende njakmba Amalek mbalnje kile likinaig ta kumu-kumumba kile-luka kilnaig. ²⁰ Tanjanaig sulumba Amalek mbal tuku makau sipsip aganjmor ta njakmba kilmba David tuku nga sisilaniymba ambonja kinaig.

²¹ Luka kumba minnaig le kuasmbi 200 matuk ka Besor kule makembinje kusrekinaig ta nane kanjerka tinga nane ndin kinaig ka ndinje nane tumaka ulendikinaig. Tanjanaig sulumba David ndek nane tugum kumba tane kumumbi minig e ngina le ²² nane David ndonj kinaig tanjo afu najgonu mugru sambek ta nane ndek sakinaig: Nane sine ndonj kine ndakinaig tukunu sine aganj ndende kame bumba kilgenj te nane walmba ninje nda. Nane nangine pino kutu ndo nin-gap le kilmba kuwaig nginaig kande ²³ David ndek sakina: Yinje tira kame, tane tanja ndawap. Sine aganj ndende te Sunngonge sinzansingina le luka kilgenj. Nunje sine turkina le kuasmbi sine tuku tumbranj piy-naig ta kilmba bale farkigenj tukunu ²⁴ ye tane tuku pasa ta dubiwe nda. Kuga. Aganj ndende ta njakmba walmba tane kinaig mbal nane aganj ndende kulatka minnaig mbal ta kumu kumu kilap nga saningina.

²⁵ David nu tanjaka saka pasa ta sangri pilena le Israel ngamuknje pasa ta mara mindek dubimba kile mata tanjamba minig.

David nu Yuda mage mage aganj ndende walmba ningina

²⁶ Kile David luka kina ka Siklak prona sulumba kame mbol gabis aganj ndende kile-lika pronaig ta walmba nuje tira kame Yuda mage mage ta tuku patike lika pasa turmba patikina sulumba sakina: Aganj ndende Sunjo tuku ngueu mbal mbolnje yaika kilgenj te ye walmba tane tinget ngina.

²⁷ David nu aganj ndende walmba tumbranj tumbranj mage mage ningina ta tenjenmba. Betel mage mage. Ramot mage mage ki prote kumamnje. Yatir mage mage. ²⁸ Aroer mage mage. Sifmot mage mage. Estemoa mage mage. ²⁹ Rakal mage mage. Yeramel mbal mage mage. Ken mbal mage mage. ³⁰ Korma mage mage. Bor-Asan mage mage. Atak mage mage. ³¹ Hebron mage mage. Tumbranj afu turmba David nuje kuasmbi ndonj kupe pilmba likinaig mage mage mata walmba ningina.

Saul nu kumna

31 David nu Siklaknje minna le Filistia mbal nane Israel mbal ndonj Gilboa tabe mbolnje kame bunaig sulumba Israel mbal afu bale farninginaig. Afu nane sili-silimba kua kinaig le ² Filistia mbal nane dubika kinaig sulumba Saul tuku kiyo kat nuje kenjmba Yonatan Abinadab Malkisua nane turmba baleninginaig.

³ Saul nu minna ma ta mbolnje kame sangri tingina le ngueu mbal afunje tui fat parsinga Saul tuij tinaig le nu kumam bafumba ⁴ kiyo mo nu tuku kame aganj ndende kugrakina ta sana: Ne ilmba nanje kame bagi ta gomba tumba ye baleya le kumi. Tanjawa le Filistia mbal ngaro nda pikanu si nane ye aza pile-pileyumba bale ndayuwai ngina kande tanjo mo ta nu balewam kuru-kuruka mbulna le Saul nu nuje mironj nuje kame bagi ta tumba te-timba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁵ Saul nu kumna le tanjo mo ta nu kanjerna sulumba nu suk nuje kame bagi ta tumba te-tina sulumba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna. ⁶ Ki ait ndui ta mbolnje ndo Saul nuje kiyo kame kenjmba ta tanjo mo ta Saul tuku kame mbal nane njakmba kume farnaig.

⁷ Saul nuje kiyo kat nuje ndonj kumnaig le Israel kame kuasmbi nane kua ka sili-silinaig ta nane Israel kuasmbi afu ma gutonj Yordan kule make simnje minnaig ta nane kanjerka nane mata kua ka tumbranj kusreka sili-silinaig le Filistia mbalnje pro tumbranj ta kile-lika tanje kinynaig.

⁸ Nane kinynaig ka mafena le Filistia mbal nane Israel mbal bale farnaig ta tuku kame aganj ndende pas-ka kilam kinaig. Kinaig ka Gilboa tabe mbol tanje Saul nuje kiyo kat nuje kenj nane tuku mindesinj nangine

kanđerkinaig. ⁹ Kanđerkinaig sulumba nane ndek Saul tuku njinfok kat purmba kame tuku agaņ ndende pas-ka kilmba nane taņgo afu kukulninginaig le pasa tumba Filistia ma tugu ņakmba mbol kine likinaig sulumba naņgine zugu wandek sinam kumba taņge maņgurka kubeu niņge likinaig le taņgo pino ņakmba ismba gare-garekinaig. ¹⁰ Taņanaig sulumba Saul tuku kame agaņ ndende ta kilmba naņgine pino mbara Astarte tuku zugu wande sinam taņge patika Saul kiņo kat nuņe keņ ta tuku mindesiņ kilmba Bet-San tumberaņ fonde mbol taņge taikinaig.

¹¹ Kile Yabes tumberaņ mbal Gilead ma tugu mbolņge nane Filistia mbal Saul tuku mindesiņ tumba taikinaig pasa ta isnaig sulumba ¹² nane taņgo saņgriknu afu kukulninginaig le furir ta mbolņge ndo nane tiņa kinaig ka ka Bet-San promba fonde mbol taņge Saul nuņe kiņo kat nuņe keņ ta tuku mindesiņ taikinaig ta kilmba luka pro Yabes tumberaņņge mindesiņ kame ta pasokinaig. ¹³ Pasokinaig sulumba isu kat naņgine ta ndo kilmba Yabesņge ail suņgo ande kumnemņge ņgukinaig. Taņanaig sulumba nane ndek kusem ndindo nyamagaņ pinka minnaig.

2 SAMUEL

Saul kumna pasa ta David sanaig le isna

1 Nane Saul balenaig le kumna ait ta David nuje kame mbal kilmba ka Amalek mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkina sulumba nane luka nanjine tumbraŋ Siklak kinaig.

2 David nu Siklakŋge minna le ait keŋmba kinaig le Saul tuku kame taŋgo ande kumba ka Siklak prona. Nu sagkanu taŋaŋ David tugum kumba dagol tidroŋga lokina le **3** David ndek nu kusnana: Ne aningge prote ŋgina le taŋgo mo ta ndek lafumba sana: Ye kame sinamŋge Israel mbal bale farkinaig le ye kua ka te prowet ŋgina. **4** Taŋakina le David ndek nu kusnana: Kame mbolŋge ame wam prowe likinaig ta ye saya le isi ŋgina le taŋgo mo ta ndek nu sana: Sine tuku kame taŋgo nane kua ka sili-silinaig le Filistia mbalŋge sine tuku kuasmbi suŋgomba bale farningge likinaig. Taŋamba Saul le kiŋo nuje Yonatan mata balenikinaig ŋga David sana.

5 Kile David ndek nu kusnana: Saul le Yonatan kumnaik ta sonndo ne kaŋgerkina e ŋgina le **6** taŋgo mo ta lafumba sakina: O suŋgo, ye Gilboa tabe mbolŋge minen sulumba Saul kaŋgeren ta nu nuje mbanduwaŋ ta kilke mbolŋge te-timba nuje ŋgaro tugunemba tiŋ minna le kaŋgeren. Kame mbal hos mbol pinderkanu karis mbol pinderkanu mata nane Saul buk te-kornaig. **7** Taŋanaig le nu mbilmbilka ye kaŋgeryumba wikina le ye woka nu sota kan le **8** nu ndek ye kusnayina: Ne anikok ŋgina le ye Amaleknu ŋgen. **9** Taŋaken le nu ndek ye sayina: Ne ilmba ye tapleya. Tui fat andeŋge ye te-mayeyat le ye kumam bafuwet ŋgina. **10** Taŋaka nu buk surka ndeka kumam bafuna tukunu ye ka nu taplewen sulumba nu tuku gol hat kaikanu ta gomba tumba sagi nzar wai mban mbolŋge ta paska ten sulumba agaŋ kame ta kilmba ne tugum te prowet ŋga David sana.

11 Taŋakina le David nu ismba ŋgamuŋgal tatrakina le nuje tawi fetfetna le nuje kuasmbi mata ŋakmba maŋau ndui ta ndo kinaig. **12** Ta ndaŋam? Saul le Yonatan, Israel kame mbal suŋgomba nane Kuate tuku kuasmbi ta kame suŋgo ta mbolŋge bale farkinaig tukunu nane malmbika nyamagaŋ pinka minnaig le ka furirna.

13 Furirna le David ndek taŋgo mo ta kusnana: Ne anikok ŋgina le nu sakina: Ye Amaleknu. O buk mam nu Amalek kilke kusremba pro Israel kilke mbolŋge rawe taŋgo taŋaŋ minyokina ŋgina le **14** David ndek nu sana: Ndaŋam saka ne Suŋgongge gabat madina ta

balena ŋgina sulumba **15** nuje kame taŋgo ande wika sana: Ne ilmba taŋgo te balewa le kumwa ŋgina le kame taŋgo ta kumba ka Amalek taŋgo ta kame bagimbi balena le kumna. **16** Kumna le David ndek Amalek taŋgo ta sana: Ne Suŋgongge gabat madina ta balewanu sakat tukunu kile lafunu naje miroŋ naje ndare kutute ŋgina.

David nu Saul le Yonatan tuku ninankina

17 Kile David nu ninanka Saul le kiŋo nuje Yonatan tuku ŋga mune-munekina sulumba **18** nuje kuasmbi wam paguniŋmba saningina: Tane mune te tumba ka Yuda taŋgo pino ŋakmba tumningap le tago-tagomba kila pilwaig ŋgina.

Mune mbara ta Tui Mune. Kile mune ta Yasa tuku waŋe mbolŋge minit.

Tui Mune

19 Sine Israel mbal tuku gabat kame tabe mbolŋge kume likinaig.

Singine kame gabat ŋakmba kume likinaig.

20 Tane pasa te kumba ka Gat le Askelon mbal sa ndaningap.

Saningap le Filistia pino kame kasomok pino kame nane ismba gare-garekubekaig.

21 Singine kame gabat mbal tuku kandim kame kile ake sinaŋ Gilboa tabe mbolŋge mine likade.

Saul tuku kandim mata andeŋge maŋ gureŋ pisnewe nda.

Ta tuku sawe le mbai ŋgislu tabe ta mbolŋge nde ndakuwaik le nyamagaŋ mata tabe ta mbolŋge prowe nda.

22 Yonatan nu tui wai paknu.

Nu kame mbolŋge agaŋ inum tui ful ndawanu.

Saul tuku kame bagi ake sinaŋ mine ndakina.

Nu nuje ŋgueu mbal saŋgriknu ŋakmba bale farninganu.

23 Taŋgo pino ŋakmba nane Saul le Yonatan tuku gare tornaig.

Nale mara mindek kigri-kigriŋga minnaik sulumba kumu kumu ndo kumnaik.

Nale tuku pinder ta paŋus fumba kinit taŋaŋ.

Nale tuku saŋgri ta laion tuku saŋgri taŋaŋ.

24 Tane Israel pino kame tane Saul tuku ninanka malmbikap.

Nu tane tawi gurgur magenu ndo agaŋ ndende golmbi wakeikanu ŋgarosu mindepiye mayewam tuku tiŋge likina.

25 Kame gabat ar ta kame mbolŋge kumnaik.

Yonatan tuku mindesiŋ tabe mbol ambenŋe minit.

26 O yiŋe aba Yonatan, ye ne tuku sina suŋgo ŋak.

Sile muŋgu kume purkikenŋ wam ta pino kame nane ye tuku ŋga kume purde wam ta lite.

27 Kame gabat mbal ŋakmba kame mbolŋge kume likinaig le nane tuku kame agaŋ ndende mata ake ŋaigoŋgamŋgaig.

Yuda tuku tugu nane David nanŋine gabat minwa ŋga madinaig

2 Kile David nu Suŋgo kusnamba sakina: Ye kumba ka Yuda mbal tuku tumbranŋ suŋgo ande mbol minyoki e ŋgina le Suŋgo nu ndek sana: Ta maye ŋgina. Tanakina le David maŋ lato kusnana: Ye ka tumbranŋ ndaŋ mbol minyoki ŋgina le Suŋgo nu lafumba sana: Ne kumba ka Hebronŋge minyoka ŋgina.

2 Tanamba sana le David nu tiŋga nuŋe pino ar Ahinoam le Abigail kilmba kinaig ka Hebron tumbranŋ tumba minyokinaig. Ahinoam nu Yesrelnu. Abigail nu Karmelnu. Nu Nabal tuku pino kuembol Davidŋge tina.

3 David tuku taŋgo kuasmbi nanŋine gageu ŋakmba David ndoŋ kinaig ta nane tumbranŋ afu Hebron tumbranŋ patuk patuk mine likinaig ta kilmba minyoke likinaig. 4 Tananaig le Yuda taŋgo kame pro Hebronŋge David nanŋine gabat suŋgo minwa ŋga gureŋ tumba nu tuku gabat mbolŋge kutunaig.

Yabes mbal Gilead ma tugu mbol minnaig ta nane buk Saul tuku mindesiŋ tumba ŋgukinaig pasa ta David nu ismba 5 nuŋe taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka Yabes mbal teŋenmba saniŋgap: Suŋgo nu tane nyaro tiŋguwa. Tanenŋe Saul nu siŋgine gabat suŋgo ŋga mindesiŋ nuŋe tumba ŋgukinaig ta tuku ye tane gare pasa tiŋget. 6 Suŋgo nu tane sinzaŋtiŋmba minmba minwa. Tane gabat suŋgo Saul mbolŋge wam mayenu kinaig tukunu kile ye suk tane mbolŋge wam magenu kamŋgit. 7 Tanŋine gabat suŋgo Saul nu kumna le kile nane Yuda mbal ye nane tuku gabat suŋgo mini ŋga madiyinaig. Ta tuku tane saŋgri tiŋga ŋgueu mbal tuku kuru kuru ndakap ŋga saniŋgap ŋgina.

Israel tuku tugu afu nane Isboset nanŋine gabat minwa ŋga madinaig

8 Saul tuku kame gabat suŋgo Abner nu Saul kiŋo nuŋe Isboset¹ tumba kua ka Yordan kule pakarka Mahanaim tumbranŋ kina. 9 Kinaig ka taŋge Abner ndek Isboset nu Gilead, Asur, Yesrel, Efraim, Benyamin, Israel ma tugu ŋakmba tuku gabat suŋgo minwa ŋga madina.

10 Isboset nu yar 40 ŋak minna le nu Israel mbal tuku gabat suŋgo minwa ŋga madinaig le nu yar arma ndo Israel ma tugu kulatkina. Yuda tuku tugunŋe

¹ Isboset nyu ndinok Isbaal. Isbaal nyu ta tugunu: Baal tuku taŋgo. Baal nu yabri mbara ande Samuel nu o buk Israel mbal saniŋgina le pitainaig (1 Samuel 7.3-4 kaŋgerap). Ta tuku nane Isbaal nyu ta mata mbulmba Isboset ŋginaig

ndo David dubinaig le¹¹ nu yar 7 batenŋu turmba Hebronŋge nane kulatkina.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndoŋ kame bunaiŋ

12 Abner nu Isboset tuku kuasmbi kilmba Mahanaim kusremba Gibeon tumbranŋ pronaig le¹³ Seruya kiŋo nuŋe Yoab mata David tuku kuasmbi ndoŋ pro Gibeon kule kualinŋ tugum taŋge nane kile-siglikinaig. Isboset tuku kuasmbi pro kule kualinŋ make simŋge minyokinaig le David tuku kuasmbi pro kule kualinŋ make temŋge minyokinaig.

14 Tananaig sulumba Abner ndek Yoab sana: Ye taŋgo mo afu madiningi le ne mata taŋgo mo afu madiningi le nane kame agaŋ ndende kilmba kame saŋgri muŋgu tumkuwaig ŋgina le Yoab nu lafumba sana: Ta maye ŋgina.

15 Tanamba nane Isboset tuku taŋgo 12 madininginaig ta nane ŋakmba Benyamin tuku tugu ndo. Nane pro David tuku taŋgo 12 ta ndoŋ kame bumba¹⁶ nanŋine nanŋine gabat waŋe roka kame bagimbi takel make kumu kumu nduaseka taŋgo 24 ta ŋakmba kume likinaig. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Kame Bagi tuku Ma ŋgade.

17 Tananaig le kame suŋgo kuasmbi ar ta ŋga mukŋge tiŋgina le David tuku kuasmbiŋge Abner tuku kuasmbi Israel mbal kile-iberŋkinaig le kua ka sili-silinaig.

18 Seruya tuku kiŋo kame keŋmba kame mbolŋge minnaig ta nane tuku nyu teŋenmba: Yoab, Abisai, Asahel. Asahel tuku pinder nuŋe ta nane ŋakmba tuku pinder lininganu tukunu¹⁹ nu Abner madimba tumba yokerna le²⁰ Abner nu pinderka minmba mbilka mambilna kande Asahel nu madimba yokermba kina le nu kusnana: Ne Asahelŋge e ŋgina le nu sakina: Au. Yeŋge ŋgina. 21 Tanakina le Abner nu peumba sana: Ne ye yoker ndaya. Ne luka ka taŋgo ande tumba yokermba nu tuku kame agaŋ ndende ta yaimba kila ŋgina kande Asahel nu Abner tuku pasa ise ndaka nu ndo madimba yokermba kina le²² nu maŋ lato sana: Ne ye yoker ndaya. Ye ne baleni ta ye aba naŋe Yoab am mbolŋge kikoyamŋgat ŋgina kande²³ Asahel nu nda isanu sukmba nu yokermba lok ndeka kina le Abner ndek nuŋe mbanduwaŋ tugunumbi ŋgumnem ŋgumnem te-lukina le Asahel funŋgul mbolŋge nduasemba ka inumŋge bitekŋgina le nu kummba ndekina. Kummba ndekina le kame mbal afu pinderka pro taŋge Asahel tuku mindesiŋ kaŋgermba laipmba tiŋginaig le²⁴ Yoab nale Abisai nale ar taŋge ndo Abner madimba yokermba kinaig ka ka Ama tabe tugu mbol ta pronaig le ki ka ululuna. (Ama tabe ta Giya tumbranŋ ki prote kumamŋge Gibeon yamban kambim tuku ndin miŋge mbiŋge minit).

25 Ki ka ululuna le Benyamin tuku kuasmbi nane ka Abner te-silikinaig sulumba nane ka tabe fudiŋ ande mbolŋge tiŋga kame tuku kuaneka minnaig.

26 Tanamba minnaig le Abner ndek Yoab kaŋgermba wi kuenjka sana: Ne kame te minmba minwa ŋga iduste e? Kame te kuga ndawa ta sine muŋgu ŋgueu

minmba minamnggig ta ne idus ndate e? Sine ndare ndindo ndo. Ne nanje kuasmbi ta peuningga le manj sine yoker ndakuwaig nga Yoab sana le ²⁷ nu pasa ta isna sulumba nu ndek lafumba sana: Kuate abo tugu njak nu tuku nyu mbolngge ye ne sanet. Ne ye peu ndayat kande yijne kuasmbi kile tane yokerka minig le ka ka mafete kande ngina. ²⁸ Yoab nu pasate denjpur-na sulumba kame tukulmba nuje kame mbal manj Israel mbal yoker ndakuwaig nga tabil fitkina le kame ta kusremba sili-silinaig.

²⁹ Kile Abner nuje kame mbal ndonj ma ta kusremba Yordan ma gutonj ta kuerka kumba minnaig le ka ka mafena. Mafena le ma gutonj ta kusremba Yordan kule pakarka kinaig ka ka ki mbilna le nane luka Mahanaim pronaig.

³⁰ Abner nu nuje kame mbal kilmba kina le Yoab ndek nuje kame kuasmbi kile-manjurka burkina ta nu tuku kame tanjo 20 ndo te-denna. Asahel mata kumna. ³¹ David tuku kuasmbingge Abner tuku kuasmbi 360 bale farnaig. Kuasmbi ta njakmba Benyamin tuku tugu ndo.

³² Kile Yoab tuku kuasmbi nane Asahel tuku minde-sinj tumba kumba ka Betlehem tumbranngge mam nanjine tuku ndame burok sinam tanje pilnaig. Pilnaig sulumba furir ndui ta mbolngge ndo nane tingga luka kinaig ka ka mafena le Hebron pronaig.

3 Kile David tuku kuasmbi Saul tuku kuasmbi ndonj kame manj tumba tinggina ka ka Yuda mbalngge Israel kuasmbi sunjomba bale farkinaig le Saul tuku kuasmbi buk denkina.

David tuku kinjo kat nuje

² David nu Hebronngge minyokina sulumba kinjo 6 kile-patikina. Nane tuku nyu nanjine tenjenmba.

Kinjo mulum Amnon. Ina nuje nyunu Ahinoam. Nu Yesrelnu.

³ Kinjo mulum dubiknu ta Kileab. Ina nuje Abigail. Nu Karmelnu Nabal tuku pino kuembol Davidngge tina.

Kinjo kerju ta Absalom. Ina nuje Maka. Nu Gesurnu gabat sunjo Talmai tuku kulim nuje.

⁴ Kinjo baikanu ta Adonia. Ina nuje Hagit.

Kinjo inum Sefatia. Ina nuje Abital.

⁵ Kinjo 6-nu ta Iream. Ina nuje Eglai. Kinjo kame ta njakmba Hebronngge kile-patike likinaig.

Abner nu David ndonj wamdus ulendinaik

⁶ Kame sunjo Saul tuku kuasmbi David tuku kuasmbi ta minmba minna le Abner nu Saul tuku kuasmbi ngamukngge tanjo nyu njak mayok kina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Isboset nu Abner sawe lika sana: Ne ndanjam saka mam tuku piyo nuje Rispa ndonj kinyat ngina. (Rispa nu Aya tuku kulim nuje Saulngge pinonu tina tuku). ⁸ Tanjakina le Abner ndek gubra tormba nu sana: Ye Yuda tugu turket le ne ye saye likate e? Ye buk mam nanje Saul, nuje tira kat nuje, nuje gulab kame dubiken ta kile ye minmba minet. Ne Davidngge njayo silinam bafuna le yenge

ne kigraibken ta ne ndanjam saka kile pino ta tuku ye saye likate ngina.

⁹ Tanjakina sulumba nu manj lato sana: Sunjo nu buk David sana: Yenge Saul tuku gageu pitaiki le nane Israel mbal tuku gabat sugo mine nda ngina. Sunjogge David nu Israel mbal Yuda mbal tuku gabat sunjo minam tuku madina le nu Israel ma tugu njakmba kulatkamngat. Ta tuku ye ne sanet. Ye mata David sinzanjanngit. Ye pasa sanet te kumu ndawi ta Kuatenge ye mapeye nda nga Isboset sana le ¹¹ nu pasa ta ismba nu tuku kuru-kuruka maninok minna.

¹² Kile Abner ndek tanjo afu kukulningmba saningina: Tane kape ka David tenjenmba sawap. Abner nu ne ndonj pasa katmba wamdus ulendimba ne sinzanjuwa le Israel kuasmbi njakmba ne ndo dubinamnggaig. Tane ka tanjamba nu sawap nga pasa pilna le nane ndek David sota kinaig sulumba ¹³ Abner tuku pasa ta David kubeu tunaig le nu ismba nu suk lafumba pasa pilmba sakina: Tane ka Abner tenjenmba sawap. Ne tuku pasa maye ta ye wam ande ne sani le kumuwa le ye ne ndonj wamdus ulendiwanngit. Ne yijne pino Mikal Saul kulim nuje ta tumba ye tugum te prowa nga nu sawap ngina le nane pasa ta tumba luka Abner sota kinaig.

¹⁴ Nane kinaig le David ndek nuje tanjo afu kukulningmba saningina: Tane kumba ka Isboset sawap le nu yijne pino Mikal pilwa le luka prowa. Ye buk pino ta Filistia tanjo 100 tuku nduwa ngarombi piyamba pinonun nga sawap ngina le nane pasa ta tumba Isboset sota kinaig.

¹⁵ Isboset nu pasa ta sanaig le isna sulumba nu ndek tanjo afu kukulningina le kinaig ka Lais kinjo nuje Paltielngge Mikal tina ta yaimba tumba David tugum kinaig le ¹⁶ Paltiel nu malmbitamtam Mikal dubimba kina ka ka Bahurim tumbran pronaig. Tumbran ta pronaig sulumba Abnerngge Paltiel peumba ne luka nanje tumbran kaye nga kukulna le nu luka nuje tumbran kina.

¹⁷ Kile Abner nu Israel mage mage kile-manjurka saningina: Tane o buk David tanjine gabat sunjo minwa nga saka minnaig. ¹⁸ Pasa ta kile idusap. O buk Sunjo nu sakina: David nu yijne piro tanjo. Ye nu sinzanji le yijne kuasmbi Israel mbal nane Filistia mbal ngueu mbal afu tuku wai mbolngge minig ta kile-luka kilamngat ngina. ¹⁹ Tanjamba saningina sulumba Abner nu manj tingga Benyamin tuku tugu ta ndonj minyoka tanjamba ndo pasa katnaig sulumba kile nu tingga tanjo 20 kilmba nuje ndonj David sota Hebron kinaig. Kinnaig ka tanje Israel mage mage Benyamin tuku tugu nane pasa wakeimba katnaig ta David kubeu tuna le ²⁰ David ndek Abner nuje kuasmbi ta ndonj isukus-ningam tuku pagunaig.

²¹ Tanjamba nane isukuse denjpurmba Abner ndek David sana: Ye luka ka sulumba Israel mage mage njakmba tuku wamdus didiki le ne nane ndonj wamdus ulendimba ne Israel ma tugu te njakmba kulatkam tuku nzalinate tanjamba nane tuku gabat sunjo minamngat nga David sana. Tanjakina le nu nuje kame

kuasmbi peuniŋmba Abner mapenaig le nu kusremba kina.

Yoab nu Abner balena le kumna

²² Abner nu David kusremba kina le Yoab nu nuŋe kame kuasmbi kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame bumba gabis agan ndende kilnaig ta ŋakmba yomba kilmba luka Hebron pronaig le ²³ nane ndek Yoab kubeu tumba sanaig: Abner pro tenge siŋgine gabat David kanjerat le nu sine peusingat le mapewig le luka kinit ŋginaig. ²⁴ Tanjamba kubeu tunaig le Yoab ndek tinga gabat sunjo David sota kumba ka sawe lika sana: Ne ndaŋam saka Abner mapewat le luka kinit? ²⁵ Nu ne yabrinumba ne piroka likate wam ta katesewam prowat ta ne gilai e ŋgina.

²⁶ Tanjamba sawe lika Yoab nu David kusremba kilim kina ka tanjo afu kukulniŋgina le Abner ŋgumnem tedubimba kinaig ka Sira kule burok tugum tanje nu tesilika tumba luka Hebron pronaig ta David nu katese ndana. ²⁷ Nane Abner tumba luka Hebron pronaig le Yoab nu wam sisauka Abner sana: Ye ne ndoŋ pasa ŋak ŋgina sulumba nu tumba fonde malaŋga tugum kumba ka tanje kame bagimbi funjul so fetkina le kumna. Ta ndaŋam? Abner buk Yoab mambo nuŋe Asahel balena ta lafumba nu Abner balena le kumna.

²⁸ Abner nu kumna le nane afu kumba ka David kubeu tunaig le ismba nu ndek sakina: Abner balewaig le ndare kutukat ta ye yiŋe gageu ndoŋ sine tuku mbar kuga ta Sunjo nu kila. ²⁹ Ta tuku ndare ta kile luka Yoab tuku gageu ŋakmba pasokuwa. Nane tuku afu kareŋ we ŋak ŋak afu ŋgirŋger ŋak ŋak afu kupe baklelok minwaig. Afu kame bagimbi bale farwaig le kumwaig. Afu nyamagan kugatok gubak minwaig ŋgina.

³⁰ Abner nu buk kame sunjo Gibeonŋge prona le Yoab nale Abisai tuku mambo nakile Asahel balena ta lafumba Abner balenaig le kumna.

Nane Abner tuku mindesiŋ tumba ŋgukinaig

³¹ Kile David ndek Yoab nane saniŋgina: Tane tanjine minde piye paska fetfetmba sinamanzer tawi siglika Abner ninanka malmbiwap ŋgina. Tanjakina sulumba David nu ter tumba kinaig le ŋgumnem dubikina le ³² nane Abner tuku mindesiŋ tumba Hebron tumbraŋ tanje ŋgukinaig. Tanjanaig le David nu nuŋe tanjo kuasmbi ŋakmba ndoŋ sambu laipmba ninanka malmbinaig.

³³ Tanjamba David nu Abner tuku mindesiŋ ninanka mune-muneka sakina:

Ndaŋam tuku Abner nu ŋginŋgan tanjo tanjaŋ kumat?

³⁴ Ne kame mbolŋge kumna kande maye kande.

Nane tanjo yabrinŋmba baleniŋgig le kumig tanjamba ndo ne balenaig le kumat ŋgina.

Tanjakina le tanjo pino maŋ nu tuku ninanka malmbinaig.

³⁵ Malmbiwe denjpurmba tanjo pino ŋakmba David sanaig: Kile ne ka isukusa ŋginaig kande David nu pasa sanjri pilemba nane saniŋgina: Ye isukuse nda. Ye pinka mini le ki ka butunjuwa. Ye isukusi ta Kuate nu ye mapeye nda ŋgina le ³⁶ tanjo pino ŋakmba nu tuku pasa ta ismba nu wam ke likina ta kanjerka nu tuku gare sunjo tinaig sulumba ³⁷ Israel mbal ŋakmba Davidŋge sisenkat le Abner bale ndawaig ŋginaig.

³⁸ Kile David ndek nuŋe tanjo kuasmbi ta wam panguniŋmba saniŋgina: Ki ait te mbolŋge kame gabat ande sanjriku kumat ta tane ŋakmba kila. ³⁹ Yoab le Abisai nale sanjri ŋaigo. Ye Kuatenje gabat sunjo madiyina ta ye nale peunikam fuguwet. Ta tuku Sunjogŋge mbar ta tuku piya ta lafunu nikuwa ŋgina.

4 Abner balenaig le kumna pasa ta Isboset nu ismba kuru-kuruka ŋgamunjal piti ŋak minna le nane Israel mbal mata ŋakmba piriri ŋayonaig.

Isboset tuku kame gabat armba

² Rimon tuku kiŋo armba Bana nale Rekaŋ ndoŋ nale Isboset tuku kame gabat minnaig. Nale kame mbal kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame buwanu. Mam nakile Rimon nu Berotnu. Nane tuku tumbraŋ mboŋ ta Benyamin. (Berot tumbraŋ ta nane Benyamin mbal tuku ŋgade. ³ Tanjo pino o buk Berotŋge minnaig ta nane kua ka kinaig ka Gitaimŋge kile minig).

Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset

⁴ Saul tuku kiŋo nuŋe Yonatan nu kiŋo ande ŋak ta nyunu Mefiboset. O buk Saul nale Yonatan kumnaig le Mefiboset nu yar 5 ŋak minna le Yesrel mbalŋge pasa pilnaig le Yonatan tuku kuasmbi tugum kina le nane pasa ta ismba kutu kulat pino nu Mefiboset didik tumba kua kinaig ka biye baslena le nu ndeka kile isu ŋayo silina.

Kame gabat armba Isboset balenaig le kumna

⁵ Ait ande ki mbol Isboset nu mabta nuŋe wande mbol kinymba minna le Rimon tuku kiŋo armba Rekaŋ nale Bana ndoŋ tinga nu tuku wande mbol kinaig.

⁶ Nale ar ta wam sisauka wit kilam tuku wandek sinam kinaig ka tanje nale Isboset nu nuŋe mbain mbol kinymba minna le kanjernaig sulumba kame bagimbi funjulnu nduasenaig le kumna. Kumna le ŋinfok kat purmba gabatnu tumba siŋsiŋndo tumba kua ka kinaig ka Yordan kule ma gutoŋ pronaig le furir ŋgamuna.

⁸ Mafena le nale ar ta Isboset tuku gabatnu tumba ka gabat sunjo David tugum promba sanaig: O gabat sunjo, ne te kanjera. Te nane ŋgueu tanjo Isboset tuku gabat. O buk Saul nu ne ndoŋ ŋgueu minmba ne balenam tuku korkornina ta kile Sunjogŋge Saul tuku ndare ta lafunu pa niŋgit ŋginaig.

⁹ Tanjakinaig le David ndek pasa lafumba sanikina: Sunjo abo tugu ŋak nu piti yeki yeki mbolŋge ye sinzanyina. Ye nu tuku nyu mbolŋge satiket. ¹⁰ Ye Siklakŋge minen le tanjo ande pro ye sayumba sakina:

Saul buk kumat ngina. Nu idusna ye pasa ta ismba gare-garekamngit nga idusna kande ye nu tuku wam kube pasa ta piya aganj tananj kame mbal wiken le nu tumba ka balenaig le kumna. ¹¹ Tanjamba ndo tale ma-ta ake sinanj tanjo nuje wande mbolnje kinymba minat le balewaik. Tale sinjka manjau mbaraik le ye tale mapeke nda. Tale ndare kutuwaik ta lafumba ye kile tale baletikamngit ngina.

¹² Tanjaka David nu ndek nuje kame mbal saningina le nane tanjo ar ta kilmba ka balenikinaig. Balenikinaig sulumba kupe wai kat nakile kat pugurka kilmba pankinaig sulumba ngarosu kat nakile kilmba ka Hebron kule kualinj tugum tanje taikinaig. Tanjamba kame mbal Isboset tuku gabat tumba ka Hebronnje Abner ngukinaigmbi tanje ngukinaig.

David nu Israel mbal jakmba tuku gabat sunjo madi-naig

⁵ Kile Israel tugu jakmba pro Hebronnje David sanaig: Sine sinjka ne ndonj ndare tuma ndindo ndo. ² O buk Saul nu sine tuku gabat sunjo minna le nenje sine Israel mbal tuku kame gabat minna le Sunjo nu tenjemba ne sanina: Nenje yije Israel kuasmbi kulatka sulumba nane tuku gabat sunjo minamngat nga sanina nginaig. ³ Nane tanjamba David sanaig le nu Israel gabat sugo sugo jakmba ndonj Sunjo am mbolnje wamdus ulendinaig. Tanjanaig sulumba nane ndek David nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa nga gurenj tumba gabat mbolnje kutunaig.

⁴ David nu yar 30 jak minna le nane nu gabat sunjo minwa nga madinaig. Nu yar 40 nane tuku gabat sunjo minna. ⁵ Ambonja nu Hebronnje Yuda mbal ndo kulatkina ta yar 7 baternju turmba kina ka Yerusalemnje nu Israel mbal Yuda mbal ulendimba kulatkina ta yar 33 kina.

David nu Yerusalemnje Israel mbal kulatkina

⁶ Kile David nu nuje kame kuasmbi kilmba Yebus mbal tuku tumbranj Yerusalem^I kame kina le mbal ta nane idusnaig: David nu sine tuku tumbranj tam kumunj kuga nga nane David maim maim pasa te-tumba sakinaig: Tanjo am tukulok kupe baklelok nanenje ndin kuerwaig le ne sinam kambim kumunj kuga nginaig. Tanjakinaig le David ndek nuje kame kuasmbi wam paguka saningina: Ye nane tuku ndagariyate. Tane kule burok silika fonde sinam kape sulumba am tukulok kupe baklelok nane ndonj kame buwap ngina. Tanjakina sulumba David nuje kame kuasmbi kilmba Sion tumbranj fonde karenju jak ta sinam kumba tumbranj ta tinaig. Tinaig sulumba nane tumbranj ta David tuku Tumbranj nginaig. Kile nane David tuku pasa ta idusmba yaba pasambi mbilmba sakade: Am tukulok kupe baklelok nane kilimnje minwaig ngade.

⁹ Tanjamba David nu Sion tumbranj fonde jak ta tumba minyokina sulumba tumbranj ta nyunu David tuku Tumbranj ngina. Tanjamba nu ndek piro mbal saningina

I Yerusalem tumbranj ta nyu inum Sion ngade

na le nane tumbranj fonde jak ta ki prote kumamnje kilke dirnaig tuku magot tanje wande patike lika Sion tumbranj laipnaig le tumbranj ta sunjokina. ¹⁰ Kuate Sunjo Sangri Nayo nunje David sinzanja le nu gabat sunjo sangri jak mayok kina.

¹¹ Kile Tirus mbal tuku gabat sunjo Hiram nu nuje gabat kame afu kukulningina le piro aganj ndende, ail mage mage, ndamembi wande patikanu kila tanjo kame turmba kilmba David tugum pronaig le ¹² David nu aganj ndende ta kanjgerkumba nu Kuatenje Israel tugu jakmba kulatkam tuku gabat sunjo madimba Israel mbal sinzanjningina ta katesena.

¹³ Tanjamba David nu Hebron kusremba Yerusalemnje minyokina sulumba nu manj lato pino afu kilmba kutu afu kile-patikinaig. ¹⁴ Kutu kame ta nyu kat nangine tenjemba. Samua, Sobab, Natan, Solomon, ¹⁵ Ibar, Elisua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifelet.

David nu Filistia mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina

¹⁷ David nu Israel mbal tuku gabat sunjo madiwanu pasa ta Filistia mbal ndek ismba nane nu biye timba tumba kambim saka ilnaig le David nu pasa ta ismba nu tinga ka nuje tumbranj fonde karenju ta sinam kina.

¹⁸ Tanjana le nane Filistia kame kuasmbi ta pro Refaim ma gutonj tanje kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig le ¹⁹ David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye ka nane Filistia mbal ndonj kame buwi e ko kuga. Ye kame ka le ne ye sinzanjamngat e ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kaye. Ye nane kilmba ne tuku wai mbolnje patiki le ne nane kile-ibenjkamngat ngina.

²⁰ Tanjakina le David nu tinga ndek gutonj nzi kumba ka Filistia mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba sakina: Sunjo nu sawe piymba kule ndekate tananj ye tuku ngueu mbal tugewat ngina. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Baal Perasim^{II} ngade.

²¹ Filistia mbal nane kua ka nangine yabri mbara kanna kusreke likinaig le David nuje kame kuasmbi ndonj aganj kanunu ta kilmba kinaig.

²² Minnaig le ait ande Filistia mbal manj pro Refaim ma gutonj tanje kame tuku kuaneka tumbranj ulmba minnaig le ²³ David nu manj Sunjo kusnamba sakina: Ye kile ndanamngit ngina le Sunjo ndek nu sana: Kaye ka nane ndonj kame buwap ngina sulumba wam pagumba sana: Tane kumba tumailam tumailam ndakape. Tane kape ka nane laipnijmba ngumnem ngumnem ail sugo kumnem sinje kame tuku tinga tairngap. ²⁴ Tane ye ail kame si fu mbol mbol liki le zigna ismba kande ye Sunjo ye ambonja Filistia mbal ndonj kame kinet nga tane ka kame buwap ngina.

²⁵ Tanjaka sana le David nu Sunjo tuku wam pagu ta dubimba Filistia mbal Geba tumbranjnje bale farka kinaig ka ka Geser tumbranjnje tinjinaig.

II Baal Perasim nyu ta tugunu: Sunjo nu kuasmbi tugete

Nane pasa katanu bokis tumba Yerusalem pronaig

6 Kile David nu maŋ Israel kame kuasmbi saŋ-griknu 30,000 kilmba maŋgurkina sulumba ² nu nane kilmba Kuate tuku tukul bokis tam tuku nga Bala tumbraŋ Yuda ma tugu mbol kambim kinaig. Tukul bokis ta Sunjo Saŋgri Njajo eŋel kanunu armba ngamukngge minyok minit nu tuku tukul bokis.

³ Nane Bala tumbraŋ promba Abinadab tuku wande tabe fudiŋ mbol minna ta mbol kinaig ka Kuate tuku tukul bokis ta tumba ka karis abonu mbolngge pilnaig sulumba luka kambim bafunaig. Taŋamba Abinadab tuku kiŋo kat nuŋe Usa nale Ahio ndoŋ tiŋga karis ndin tumtummba didika kinaig. ⁴ Ahio nu ambongina. ⁵ Taŋana le David nuŋe kuasmbi Israel ŋakmba karis ta dubimba kupesmba pate-pateŋga mune kuerjka gi-ta tagail tambariŋ agaŋ ndende yeki yeki katniŋmba Kuate tuku nyu te-dunŋa kinaig.

⁶ Kile kuasmbi ta nane Nakon tuku wit baurŋganu ma mbol pronaig le makau pailnu karis didikinaik ta mbiki-mbikekina le Kuate tuku tukul bokis ta bariska ndekam bafuna le Usa ndek wai pilmba bokis ta biye tina. ⁷ Taŋana le Sunjo nu Usa tuku gubrana le nu balena le kumna. Ta ndaŋam? Usa nu Kuate tuku tukul bokis ta ake agaŋ ande nga idusna sulumba biye tina tukunu Sunjogŋe nu balena le kumna. ⁸ Taŋana le David nu wam ta tuku ndagarina. Kile nane ma ta nyunu Peres Usa ^I ŋgade.

⁹ Kile David nu Sunjo kuru-kuruka sakina: Ye kile ndaŋndaŋmba Sunjo tuku tukul bokis te tumba ka yiŋe tugum pili le minamngat ŋgina sulumba ¹⁰ nu bokis ta tumba Yerusalem kine ndaka mbilmba nu Gat tumbraŋ Obed-Edom tuku wande mbol kina. ¹¹ Pro taŋge nu bokis ta kusrena le tambun keŋmba Obed-Edom tuku wande mbol taŋge minna. Minna le Sunjo nu taŋgo ta tuku kuasmbi nyaro mayenu niŋgina.

¹² Gabat sunjo David nu Obed-Edom nuŋe gageu ndoŋ Sunjogŋe nyaro niŋgina pasa ta sanaig le ismba nu tiŋga Obed-Edom tuku wande mbol kumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kambim tuku nga tiŋga kina le Israel taŋgo pino ŋakmba ndek gare-garekinaig. ¹³ Nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba kuramba kambim saka taŋgo kupe diram 6-naig sulumba tiŋginaig le David ndek makau pailnu sunjogokanu ande fatnu butuknu ande turmba kilmba Sunjo tuku atraukina.

¹⁴ Taŋamba David ndek pris tuku tawi kaukau tiŋmba gare-gareka kupesmba pate-pateŋga Sunjo tuku nyu te-dunŋina le ¹⁵ Israel taŋgo pino ŋakmba David ndoŋ gare-gareka ŋgumbeyumba tabil fitka Sunjo tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kinaig.

¹⁶ Nane taŋamba tukul bokis ta tumba David tuku tumbraŋ sinam kinaig le Saul kulim nuŋe Mikal nu bubre malaŋga kumam mambilmba David nu kupesmba pate-pateŋga kupe sili-salemba Sunjo tuku nyu te-dunŋa kina le kaŋgermba nu talana.

I Peres Usa pasa ta tugunu: Usa balena

¹⁷ Kile nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba David baibai ande pilna ta sinamngge pilnaig le minna. Taŋamba nu ndek agaŋmor afu kilmba bale farka pasoka ngamunŋgal ulendiwam tuku agaŋmor turmba atraukina. ¹⁸ Wam ta ke sugluka David ndek taŋgo pino ŋakmba saniŋmba sakina: Sunjo Saŋgri Njajo nu tane ŋakmba nyaro tiŋguwa ŋgina sulumba ¹⁹ nu ndek taŋgo pino yimyam bret, ndem pasokanu, bret foŋfoŋ grep tiŋnu mbilmba pasokanu ŋak ta walmba niŋge likina le nane kilmba sili-silimba naŋgine tumbraŋ tumbraŋ kine likinaig.

²⁰ Taŋanaig le David nu tiŋga nuŋe wande mbol kumba nuŋe gageu nyaro pasa niŋgina le Mikal pro nu te-silikumba nu sawe lika sana: Osese. Israel mbal tuku gabat sunjo, ne naŋe nyu sunjo te-dunŋa ŋginiŋgan taŋgo taŋaŋ agaŋ ndende paskat le gabat kame tuku piro pino kameŋge kaŋgermbaig nga sawe likina le ²¹ David ndek lafumba sana: Ye Sunjo tuku nyu te-dunŋa pate-pateŋgit. Nuŋge mam naŋe tuku kuasmbi pitaika ye Israel tuku gabat sunjo minam tuku madiyina ta tuku ye gare-garekit. Ye maŋ taŋamba ndo Sunjo tuku nyu te-dunŋa ²² yiŋe nyu te-iberjmba mini le piro pino kame ne nane tuku sakat ta nanenŋe ye tuku nyu te-dunŋamngaiŋ nga Mikal sana.

²³ Taŋamba sana le Saul kulim nuŋe Mikal nu niŋka ake saibo pilmba kumna.

Natan nu dir pasa David sana

7 David Sunjogŋe kigraibka sinzaŋna le nu nuŋe wande mbolngge mine mayemba ŋgueu mbalngge nu njajo sili ndanaig. ² Ta tuku David ndek tuan taŋgo Natan sana: Yiŋe wande te sunjogokanu ail sidambi ^{II} wakeiŋe. Kuate tuku tukul bokis ta ake kilim baibai sinamngge minit nga sana. ³ Taŋamba sana le Natan ndek pasa lafumba sana: Sunjo nu ne ndoŋ minit tukunu ne wam ndaŋ kam idusmba kande ne ka ŋgina.

⁴ Taŋamba nu luka nuŋe wande mbol kina le furir ŋgamu Sunjo nu Natan tugum promba wam pagumba sana: ⁵ Ne ye tuku miŋge tumba kaye ka yiŋe piro taŋgo David teŋenmba sawa. Nuŋge ye minam tuku wande wakeiwa nga ye idus ndawet. ⁶ Ye o buk Israel mbal Isip mbal tuku wai mbolngge kile-luka kilen ait ta ye wande sunjo ande mbol nda minen. Ye ake kinenumba baibai sinamngge ndo minen sulumba kile ye minmba minet. ⁷ Ye ma ŋakmba mbolngge Israel kuasmbi ndoŋ kine promba minen sulumba gabat kame madiniŋgen ta nane saniŋmba tane ye tuku wande mayenu ail sidambi wakeiye sap nga sa ndaken. Ne ka taŋamba nu sawa ŋgina.

⁸ Taŋamba nu maŋ lato Natan sana: Ne ka yiŋe piro taŋgo David teŋenmba sawa. Sunjo Saŋgri Njajo nu teŋenmba ne tuku sakat. Yeŋge o buk ne sipsip kulatka minna le ne Israel mbal kulatka nga madinen. ⁹ Ye ne ndoŋ ma animbi kine promba minna ta ye ne ndoŋ minmba minen. Yeŋge ne sinzaŋnen le naŋe ŋgueu

II Sida ta wande wakeikade tuku ail ande mayenu ndo

mbal njakmba bale farkina. Kile ye manj lato ne sinzani le gabat sugo nyu njak njak mine likade tananj minamngat. ¹⁰ Ye yiye kuasmbi Israel tuku kilke ande madiwi le nane minyoka wamdus mukuk piti kugatok minamngai. O buk nane ma tugu te mbol pronaig le ngueu mbalngge kilmba njaiigo siglikinaig ta kile yenje tane kigraibki le ngueu mbalngge tane manj njaiigo siglike nda. Yenje pasa sanjgrinu sanet. Ne tuku ndare puluka tugeka minmba minamngat. ¹² Ne kuma le ngukuwaig ta yenje ne tuku kiyo ande manj madiwi le gabat sunjo minamngat. Nunje nuje kuasmbi ta kulatkuwa le nane sanjgri njak minamngai. ¹³ Nunje ¹ tinga ye tuku wande sunjo te-tiwamngat. Yenje ndo gabat sugo ndare ndui ta mbolngge madiningi le tugeka tuturmba minmba minamngai. ¹⁴ Yenje ndo nu tuku mam tananj mini le nu yiye kiyo tananj minamngat. Nu mbarwa ta ye nu te-tiwam tuku ngusamngit. Kiyo nu mbarwa le mam nujenje nu te-tiwam tuku nguste tananj. ¹⁵ Tanjamba ye nu tuku kume purmba minamngit. Ye buk Saul pitaiwen le ne nu tuku ma tina tanjamba manj ke nda. ¹⁶ Ne tuku ndare tugekamngat. Ye nanje ndare kulatka sinzaningi le minmba minamngai. Ne tuku ndare ta ndo tuturmba gabat sugo sugo promba minmba minamngai. Ne ka tanjamba David kubeu tawe ngina le ¹⁷ Natan Kuatenje dir pasa sana ta ka tanjamba ndo David kubeu tuna.

David nu Sunjo gare pasa tuna

¹⁸ Kubeu tuna le gabat sunjo David nu tinga Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka tanje minyoka Sunjo yabanmba sana:

O Kuate Sunjo, ye yiye gageu ndonj sine ne am mbolngge magenu kuga ta ne ye mbol wam magenu ndo kate.

¹⁹ O Kuate Sunjo, kile ne manj lato ye tuku ndare mbolngge wam magenu kam sakate. Ye ake tanjo ndo ta ne wam sunjo ye mbolngge kamngat. ²⁰ Ye kile ame pasa ne sani? Ye ne tuku piro tanjo ndo ta ne kila. ²¹ Ta tuku ne nanje pasa sanjgrinu dubimba wam sunjo ta ye mbolngge kamngat.

²² O Kuate Sunjo, ne o mbolok. Ande ne suk nda minit. Ne ndindo Mbara Sunjo ta o buk singine wa kame tuku minje mbolngge iserj. ²³ Tanjo pino kuasmbi afu sine suk mine ndakade. Ne o buk sine Israel mbal Isip kilke mbolngge sanzal mingere le kile-luka kilmba sine ne tuku kuasmbi minam tuku madisingina. Ne sine Israel mbal turkam tuku wam kitek sanjgrinu ke lika sine kilmba pro kilke te mbol prona. Tanjamba ne kilke te mbolngge minnaig mbal nangine yabri mbara turmba njaiigo siglika pitaikina le kilke tugu njakmba tanjo pino ne tuku nyu isnaig.

²⁴ O Sunjo, ne sine Israel tugu ne tuku kuasmbi ndo minam tuku madisingina tukunu sine ne tuku ndo minbe le ne sine tuku Mbara minmba minamngat.

²⁵ O Kuate Sunjo, ne dir pasa sakat ta ye mbolngge yiye ndare tuturmba kanjat ta njakmba mbolngge ku-

munjuwa. ²⁶ Tanjawa le ne tuku nyu o mbolngge minmba minwa le nane tenjenmba sakamngai: Sunjo Sanjgri Njajo nu Israel mbal tuku Mbara minit ngamngai. Tanjamba nenje ndo gabat sugo ye tuku ndare mbolngge madininga le tuturmba minmba minamngai.

²⁷ O Sunjo Sanjgri Njajo, ne sine Israel mbal tuku Mbara. Ne buk ye sayumba sakina: Ne tuku ndare kame ta mara mindek sanjgri njak minamngai nga sayina. Ta tuku ye nanje piro tanjo ye gabat kuilnga yabanjet.

²⁸ O Kuate Sunjo, ne ndo mbolngge minit. Ne nanje pasa sanjgri pilete ta ne kumumbi kate. Ne ye mbolngge mata tanjamba ndo kamngat.

²⁹ O Kuate Sunjo, ne nanje pasa ta idusmba mara mindek ye tuku ndare nyaro niyamba mina le nane ne kumnemnge nyaro pasa ta njak minmba minwaig nga Kuate sana.

Davidngge ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina

8 Tanjamba minnaig sulumba David ndek nuje kame mbal kilmba Filistia mbal ndonj kame bunaig. Kame bumba bale farka nangine tumbran sunjo ta tina.

² Tina sulumba kile nu ka Moab mbal ndonj kame bumba nane afu bige tidigina. Bige tidigina nane kilemanjurka kilke mbolngge truk ka kuit nduimba kinyap nga saningina le nane tanjamba kilke mbolngge truk ka kinynaig. Truk ka kinynaig le nu ndek tanjo ken ken burka armba baleniyamba ndindo mapemba armba baleniyamba ndindo mapemba tanjamba ndo ka ka bitekngina. Afu mapekina ta nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nangine pirokanu piya ta nu tumba minnaig.

³ Kile Soba tuku gabat sunjo Hadadeser nu nuje kame kuasmbi kilmba Yufretis kule makembi kilke ta luka tam saka kame kinaig. (Hadadeser mam nuje Rehob. Nu Siria kilke Soba ma tugu kulatkina). Kame kinaig le David tuku kuasmbi nane kile-siglika kame bumba nane sunjgomba bige tidiginaig. ⁴ Nu hos mbol mbol kame buwanu tanjo kame 1,700 bige tidigina sulumba ibenngge kame buwanu tanjo 20,000 bige tidigina. Tanjamba nu hos karis didika pinderkanu ta njakmba yaika kilmba afu kupe kat ngurngurniyamba kusrekina sulumba 100 ndo nuje kilna.

⁵ Kame sunjo ta minmba minna le Siria gabat afu Damaskusngge minnaig ta nane ndek gabat sunjo Hadadeser turam tuku kame kuasmbi sunjo ande kukulnaig le David ndonj kame buwam saka pronaig kande David tuku kame kuasmbingge nane tuku kame tanjo 22,000 bale farnaig. ⁶ Tanjanaig sulumba David ndek kame manj nda tingua nga nuje kame mbal afu kilmba Siria kilke mbol patike likina le kilke sunjo ta kulatka minnaig. Kulatka minnaig le Siria mbal nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nangine pirokanu piya ta nu tumba minnaig. Tanjanaig

¹ Kuate nu Solomon tuku David sana (Aposel 7.44-47)

le David Sunngonge sinzangna le nuŋe ngueu mbal ŋakmba kile-ibenŋkina.

⁷ Kile David ndek Hadadeser tuku gabat sugo sugo nanngine kandim golmbi wakeikanu migreke lika pronaiŋ ta ŋakmba yaika kilna sulumba ⁸ Hadadeser tuku tumbraŋ sugo Beta le Berotai nane tuku agaŋ ndende ainmbi wakeikanu ta mata sunngomba yaika kilmba yomba Yerusalem kinaig.

⁹ David nu Hadadeser tuku kame kuasmbi bale farmba kile-ibenŋkina pasa ta Hamat tuku gabat sunngo Toi nu isna. ¹⁰ Toi nu mara mindek Hadadeser ndoŋ kame ndo minna tukunu nu gare-gareka nuŋe kiŋo nuŋe Yoram David sota kuwa ŋga gare agaŋ ndende gol silwa ainmbi wakeikanu ta kile-tumba kukulna le David kile-tambim tuku kina ka nu tugum prona. ¹¹ Prona sulumba agaŋ ndende ta David kile-tuna le nu ndek agaŋ ndende ta Sunngo tuku minwaig ŋga kilmba ka gabis agaŋ ndende gol silwa ain ngueu mbal afu ndoŋ kame bumba yaika kile likina ta turmba ulendimba patikina. ¹² Nu gol silwa gabis agaŋ ndende ta ŋakmba Edom Moab Amon Filistia Amalekŋge kile likina. Agaŋ ndende afu Sobanu gabat sunngo Hadadeser yaimba kile likina tuku.

¹³ Kile David nu maŋ nuŋe kame kuasmbi kilmba Edom mbal ndoŋ kame buwam tuku ma gutonŋ Kagli Nayo ta kinaig sulumba Edomnu tanngo 18,000 bale farnaig le tanngo pino ŋakmba nane David tuku saka minnaig.

¹⁴ Tanjamba David ndek nuŋe kame kuasmbi afu kilmba Edom ma tugu ta ŋakmba kulatkuwaig ŋga patikina le Edom mbal nane nu kumnemŋge minnaig. Sunngonge David sinzangna le nu ma ŋakmba mbol kumba nuŋe ngueu mbal ŋakmba kile-ibenŋkina.

¹⁵ Tanjamba David nu Israel ma tugu ŋakmba kulatkumba tanngo pino ŋakmba mbolŋge wam magenu ndo ke likina.

David tuku piro gabat kame

¹⁶ Seruya kiŋo nuŋe Yoab nu kame kuasmbi ŋakmba tuku gabat sunngo minna.

Ahilud kiŋo nuŋe Yehosafat nu waŋe kuyaram tuku piro kulatkina.

¹⁷ Sadok le Ahimelek nale pris pirokinaik. (Sadok mam nuŋe Ahitub. Ahimelek mam nuŋe Abiatar). Seraya nu David tuku waŋe kuyaranu tanngo.

¹⁸ Yehoyada kiŋo nuŋe Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Pelet mbal).

David tuku kiŋo kat nuŋe ta nane pris pirokinaig.

David nu Mefiboset tumba kulatkina

⁹ Tanjamba minnaig ma ma David nu tanngo afu wika kusnaniŋgina: Saul tuku ndare ande minit e ko kuga. Ande minwa ndeta ye Yonatan idusmba nu kulatkamŋgit ŋgina le ² nane ndek Saul tuku piro tanngo Siba wika David sota kuwa ŋga sanaig. Tanjamba sanaig le nu ndek nu kanngeram kina le David nu tanngo

ta kusnana: Ne Siba e ŋgina le nu lafumba sakina: Au. Ye ne tuku piro tanngo ŋgina. ³ Tanjakina le David maŋ lato nu sana: Saul tuku ndare inum minwa ndeta ye Kuate tuku nyu mbolŋge nu kulatka sinzangamŋgit ŋga sana le Siba ndek lafumba sakina: Yonatan tuku kiŋo ndindo ndo minit ta nu kupe arŋeŋ pagliskinaik ŋgina. ⁴ Tanjaka sana le David maŋ Siba kusnana: Nu kile aningŋe minit ŋgina le nu ndek sakina: Nu Lodebar tumbraŋŋge Amiel kiŋo nuŋe Makir tuku wande mbolŋge minit ŋgina.

⁵ Tanjaka sana le David ndek tanngo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kumba ka nu tumba ye tugum te prowap ŋgina le ⁶ nane kinaig ka Saul wa nuŋe Mefiboset, Yonatan tuku kiŋo nuŋe ta tumba David tugum pronaiŋ le nu David tumailamŋge dagol tidronŋga lokina.

Tanjaŋa le David ndek nu sana: Ne Mefiboset e ŋgina le nu woka sakina: Ye piro tanngo naŋe ŋgina le ⁷ David nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Ye mam naŋe Yonatan tuku ŋga ye ne kulatka sinzangnumba wa naŋe Saul tuku kilke ta ŋakmba luka tanmbimŋgit. Ne mara mindek ye tugum tenge ndo isukusamŋgat ŋga sana.

⁸ Tanjakina le Mefiboset ndek loka sana: Ye tanngo ŋai nguesuk kuga age kumak tanjaŋ ta ne ndaŋam ye sinzangam sakate ŋgina.

⁹ Kile David ndek Saul tuku piro tanngo Siba wika sana: Ye naŋe gabat sunngo Saul tuku agaŋ ndende ŋakmba kile ndo luka wa nuŋe Mefiboset tambimŋgit. ¹⁰ Ta tuku ne naŋe kiŋo kame naŋe piro mbal tanenŋge ndo kilke ta mbolŋge piroka nyamaganŋ nguka minap. Nyamaganŋ ka magekuwaig le alonu kilmba naŋe gabat sunngo Saul tuku kuasmbi ta ningap. Mefibosetŋge ndo ye tugum tenge isukusmba minamŋgat ŋga Siba sana le ¹¹ nu ndek David sana: Ye ne tuku pasa ta kumuwaŋgit ŋgina. Tanjakina le Mefiboset nu mara mindek gabat sunngo David tugumŋge nuŋe kiŋo nuŋe tanjaŋ isukusmba minanu.

¹² Mefiboset nu kiŋo ndindo ndo ŋak. Kiŋo mo ta nyunu Mika. Siba tuku kiŋo kame nu tuku piro mbal nane ŋakmba Mefiboset tuku piro tanngo ndo minnaig le ¹³ Mefiboset nu Yerusalemŋge minmba mara mindek gabat sunngo David tugumŋge isukusmba minanu. Nu nuŋe kupe arŋeŋ pagliskinaik.

David nu Amon le Siria mbal kile-ibenŋkina

¹⁰ Amon mbal tuku gabat sunngo Nahas kumna le kiŋo nuŋe Hanun ndek mam nuŋe tuku ma tumba gabat sunngo mayok kina le ² David nu wam ta ismba sakina: Ye wam mayenu Hanun mbol kamŋgit. Mam nuŋe Nahas nu buk wam mayenu ye mbol kina ta lafumba kamŋgit ŋgina sulumba tanngo afu kukulniŋgina le nane Nahas tuku wamdbus bul seram kinaig.

Kinaig ka ta promba minnaig le ³ Amon mbal tuku gabat kame ndek nanngine gabat sunngo sanaig: Ne iduste tanngo kame te David tuku miŋge tumba mam naŋe idusmba nu ninankam prowaig ŋga iduste e? Kuga. Nane sine tuku tumbraŋ ndaŋ ndaŋ ta kanngeramba

wam katesewam prowaig. Tanjamba ngumneŋga nane sine tuku kamenu luka prowamngaiŋ nginaig.

⁴ Tanjakinaig le Hanun nu pasa ta ismba nu ndek David tuku tanjo kame ta bige-tidinga nane tuku miŋge ngue dabilsu inum tuku saike sugluka tawi kat nanjine kat pur fagke likina le pine kat nanjine ta kilimngge minnaig le kukulningina le luka kinaig.

⁵ Tanjamba tanjo kuasmbi ta kikonu nane luka Yerusalem kambim fugunaig le David nu ismba nuje tanjo kuasmbi ta tuku pasa pilmba sakina: Tanjaig le tane Yerikonje minap le ka miŋge ngue prowaig le tane luka te prowap ngina.

⁶ Kile Amon mbal David ngueu pilenaig ta katesemba nane ndek tanjo afu kukulninginaig le Siria kilke mbol kinaig ka Betrehob le Soba tumbran kumba kame dunaig le tumbran ar ta kame tanjo 20,000 Amon mbal turkam tuku pronaig. Pronaig le Amon mbal maŋ ndek kinaig ka Tob tumbranngge kame dunaig sulumba kame tanjo 12,000 kilnaig. Tanjamba nane maŋ kinaig ka Maka tumbran tuku gabat sunjo tugumngge kame dumba kame kuasmbi 1,000 nane turkam tuku kilnaig.

⁷ Amon mbal tanjamba kame kuasmbi kile-maŋgurka minnaig pasa ta David nu ismba nu ndek Yoab kukulna le Israel kame kuasmbi njakmba kilmba ka Amon mbal ndoŋ kame buwam kinaig. ⁸ Tanjanaig le Amon kame kuasmbi nane nanjine tumbran sunjo Raba fonde malaŋga kumamngge kame tuku kuaneka tinginaig le nane Siria kame kuasmbi Tob mbal Maka mbal nane ma kukliknu ta tumba tinginaig sulumba Israel mbal tuku kame kuaneka minnaig.

⁹ Kile Yoab nu kame kuasmbi armba ta nu buk kornaik ta kaŋgerka nu nuje kame kuasmbi saŋgriknu pileniŋmba kilmba Siria mbal ndoŋ kame buwam tuku kuaneka tinginaig. ¹⁰ Tanjamba nu ndek nuje maib nuje Abisai kame kuasmbi afu kulatkuwa ngga madina le nu ndek nuje kame kuasmbi ta kilmba nane Amon mbal ndoŋ kame buwam tuku kuaneka tinginaig le ¹¹ Yoab ndek mambo nuje wam pagumba sana: Kame saŋgri tinga Siria mbalngge sine kile-ibenkam bafuwaig kande tane ilmba sine turkap. Amon mbalngge saŋgri tinga tane kile-ibenkam bafuwaig ta ye yiŋe kuasmbi kilmba pro tane turkamngit. ¹² Tane kuru kuru ndakap. Sine siŋgine tumbran kame tanjo pino Kuateŋge siŋgine ta nane idusniŋmba saŋgri tinga kame bube. Tanjabe le Sunjogge ame wam kam idusmba ndeta kuwa ngina.

¹³ Tanjakina sulumba Yoab ndek nuje kame kuasmbi kilmba Siria mbal ndoŋ kame puluna le nane kua ka sili-silinaig le ¹⁴ Amon kame kuasmbi Siria mbal drumba sili-silinaig ta kaŋgerka nane mata kuru-kuruka Abisai nane kusreka kua ka nanjine tumbran fonde sinam kinaig. Tanjanaig le Yoab ndek Amon mbal kusreka nuje kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kina.

¹⁵ Nane Siria mbal kame mbolngge Israel mbalngge kile-ibenkinaig le kua kinaig tukunu nane nanjine kame kuasmbi njakmba kile-maŋgurkinaig. ¹⁶ Tanjamba Hadadeser ndek tanjo afu kukulningina le nane ka

Siria kuasmbi afu Yufretis kule pakarka ki prote kumamngge minnaig ta nane kilmba pro Helam tumbranngge maŋgurkinaig le Hadadeser tuku kame gabat Sobakngge nane kulatkina.

¹⁷ Siria mbal Helamngge kame tuku maŋgurka minnaig le David nu ismba nu ndek Israel kame kuasmbi kilmba Yordan kule pakarka Helam pronaig. Tanjanaig le Siria mbal tinga Israel mbal ndoŋ kame bunaig le ¹⁸ Israel mbal saŋgri tinga Siria mbal signaniŋmba ka tanjo karis mbol tinga kame buwanu ta 700 bale farka tanjo hos mbol mbol minyoka kame buwanu ta 40,000 bale farnaig sulumba Siria mbal tuku kame gabat Sobak turmba kame ma ta mbolngge balenaig le kumna.

¹⁹ Tanjanaig le tumbran gabat sugo afu Hadadeser kumnemngge minnaig ta nane Israel mbalngge kame mbolngge kile-ibenkinaig ta tuku kuru-kuruka Israel mbal ndoŋ pasa katmba nane kumnemngge minnaig. Tanjamba Siria mbal nane Israel mbal tuku kuru-kuruka Amon mbal maŋ kame tuku tur ndaniŋginaig.

David nu pino kuayarna

11 Yar ndui ndui sinamngge ma tidonu ka denpurkanu le gabat sugo sugo nane ait ta dubimba nanjine ngueu mbal ndoŋ kame buwanu. Ait ta mbolngge David ndek Yoab kame gabat sugo sugo ta Israel kame kuasmbi njakmba kukulningina le nane kinaig ka Amon mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkinaig sulumba nanjine tumbran sunjo Raba te-kornaig le David nu nuje ndo Yerusalemngge minna.

² Minna ka ki ait ande ma bafuna le David nu nuje kinyam mbili kusremba bubre tam saka wande fu mbolngge kinenumba bubre tumba minna. Minna sulumba pino ande kule pismba minna le kaŋgerna. Pino ta mayenu ndo.

³ Kile David ndek tanjo ande kukulmba sana: Ne kaye ka pino ima kule pismba minit nzi ka katesewa ngina le tanjo ta ka katesena sulumba pro David sana: Pino ne sakat ta Eliam tuku kulim nuje Batseba. Nu Hitnu tanjo Uria tuku piyo nujeŋge ngina.

⁴ Tanjakina le David maŋ tanjo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane kape ka pino ta tumba ye tugum te mbape ngina. Batseba nu nzuam minna ta kile nu kule mayenu tina tukunu nu tinga tanjo kame ta dubika kina le David nu tumba kinyana. Kinye denpurmba nu maŋ luka nuje wande mbol kina.

⁵ Minna ma ma Batseba nu kiŋo konna ta kamusmba David tuku pasa pilna le nu ismba ⁶ Yoab tuku pasa pilmba sakina: Hitnu tanjo Uria sawa le ye tugum te prowa ngina. Tanjakina le Yoab ndek Uria kukulna le David tugum kina. ⁷ Nu pro David te-silikina le nu ndek Uria kusnana: Yoab nuje kame kuasmbi ndoŋ mage minig e ko kuga? Kame kile ndaŋndaŋmba minit? Siŋgine kuasmbiŋge nane kile-ibenkade e ko kuga ngina le Uria ndek wam kame ta njakmba kubeu tuna.

⁸ Tanjana le David ndek Uria sana: Wam kube njakmba sayat le isit. Kile ne kaye ka nanje wande mbolngge mabtumba mina ngga sana kande Uria nu gabat sunjo

tuku wande kusremba kilim ka nuje wande mbol kine ndakina. Nu gabat sunjo tuku kulat tango kame ndonj wande malangambi tange kinyna.

Tanjana le David ndek tango ande wika Uria tuku gare agar inum te-tumba kukulna le kina sulumba ¹⁰ luka pro David sana: Uria nu nuje wande mbol ndaket ngina.

Tanjakina le David pro Uria te-silika sana: Ne o buk nanje wande kusrena ta ndanam tuku ne nanje wande mbol kine ndakat e ngina le ¹¹ Uria ndek pasa lafumba sana: Israel tango kuasmbi Yuda tango kuasmbi njakmba wande kusreka maskenngge kame mbolngge minig. Pasa katanu bokis mata nane ndonj minit. Yije kame gabat Yoab nuje gabat sugo sugo mata kilimngge kinyamba minig. Ndanam ye ka pino ndonj isukuse mayemba kinye mayemba minam tuku sayate? Ye sinja ki am mbolngge sanet. Ye wam ta ke nda nga David sana.

¹² Tanjaka sana le David ndek nu sana: Ta maye. Ne tenge mina. Indole ne marj pili le luka kangat ngina. Tanjakina le Uria nu Yerusalemngge kinyna le ka mafena.

¹³ Mafena le ka furiram David ndek Uria wika nu ndonj tuma isukusnaik. Isukuse denjurmamba nu ndek Uria kule kamenu tuna le nyumba nginngankina ta nu nuje wande mbol kine ndakina. Nu wande kulatkanu mbal ndonj tawi kaika kawan tange kinyna.

¹⁴ Mafena le maratukuk tinga David ndek Yoab tuku waje ande kuyarmba Uria tumba kukulna le tumba kina ka Yoab tuna. ¹⁵ Waje ta mbolngge kuyarmba tenjemba sakina: Kame sangri tingguwa kande Uria tumba kame tumailamngge pilmba kigraib ndakap le balewaig le kumwa nga kuyarna.

¹⁶ Yoab nuje kame kuasmbi ndonj Raba tumbranj sunjo ta kormba kame bumba minnaig le ka kame sangri tingina. Kame sangri tingina magot ta Uria kukulna le kame tumail mbol tingina. ¹⁷ Tingina le tumbranj ta tuku kame kuasmbi fonde malanga talka kilim ka pro Yoab tuku kame kuasmbi ndonj kame bumba David tuku kame tango afu bale farnaig sulumba Uria turmba balenaig le kumna.

¹⁸ Tanjana le Yoab ndek tango ande wika wam pagumba sana: Ne kame tuku pasa te tumba gabat sunjo David sota kumba ¹⁹ kame mbolngge wam prowe likaig ta njakmba kubeu tawe. ²⁰ Tanjawa le nu gubra tumba tenjemba ne sanuwa: Tane ndanam tuku tumbranj fonde patumba kame buwaig? Ngueu mbal nane fonde mbolngge tinga tane tuimbi ninde faramnggaig ta tane idus ndanaig? ²¹ O buk Tebes tumbranngge pino ande tumbranj koranu fonde mbolngge tinga wit firfiranu ndame sunjo ta mbarina le ndeka Gideon tuku kinjo nuje Abimelek balena le kumna ta tane gilai le ka fonde tugumngge tingaig e nga ne sanuwa kande ne tenjemba gabat sunjo tuku pasa lafumba sawa: Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga nu sawa ngina.

²² Yoab nu tanjamba tango ta wam paguna le nu pasa ta tumba ka David tugum promba nu kubeu tuna

sulumba ²³ sakina: Ngueu mbal nane kuasmbi suk suk kuga. Sine sunjomba ndo kuga tukunu nane kilim kumba sine njak ma kilimngge kame buwaig le sine sangri tinga nane kile-ibenngig le nane luka tumbranj fonde sinam kagig. ²⁴ Tanjamba nane afu fonde mbol tinga tuimbi ne tuku kame gabat afu ninde farkaig le kumaig. Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga David sana le ²⁵ nu ndek tango ta lafumba sana: Ne kumba ka tenjemba Yoab sawa. Ne wamdus sulu ndawa. Kame mbolngge ima kumamngat ta sine gilai tukunu ne sangri tinga nane ndonj kame bumba tumbranj ta tumu pilmba tumbranj sina minyannga nga Yoab sawa ngina.

²⁶ Batseba tango nuje balenaig le kumna pasa ta nu isna sulumba wamdus tatrakina le ninanka malmbi njakmba minna. ²⁷ Nu tuku kuamel ta ka kugana le David ndek pasa pilna le Batseba tumba nu tugum kinnaig le nuje pinonu tina. Pinonu tumba minnaig ma ma nu tuku kinjo te-pile tuna ta Sunjo nu David manjau kina ta tuku gare ndana.

David unekina ta Natanngge sana

12 Kile Sunjo nu tuan tango Natan kukulna le ka David tugum promba nu sana: Tango armba tumbranj sunjo ndindo mbolngge minnaik. Tango ande nu maror tango. Ande nu sanzal tango agar ndende kugatok njak minna. ² Maror tango ta nu makau sipsip sunjomba njak. ³ Sanzal tango nu sipsip fat ndindo ndo nu piyamba tumba kulatka minna le ka sungoka tango ta tuku kinjo kat nuje ndonj minna. Nu nuje nyamaganmbi nu isukusnemba nuje murkombi nu kule tambinu le nu kule nyumba kinyam nga ta nu tumba nuje fel mbol palmbinu le nu kinyamba minanu. Tanjamba sipsip ta nuje kulim nuje tanjan minna.

⁴ Ait ande maror tango ta tuku tira ande nu tugum pronan le nu nuje sipsip ta mapeka sanzal tango ta tuku sipsip yaimba tumba balemba tira nuje ta tuku kuapika tuna le nyina nga David sana.

⁵ Tanjamba sana le David ndek Natan tuku pasa lafumba maror tango ta tuku gubra kaglig firka sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolngge ye sinja saket. Tango ima nu tanjana ta nu balewap le kumwa ta maye. ⁶ Nu sanzal tango ta sina ndana tukunu nu tango ta tuku sipsip lafumba bailkamba tuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Natan ndek David sana: Maror tango ta ne. Sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo ne tuku tenjemba sakate. Yenge ne Israel mbal tuku gabat sunjo minam tuku madinen. Tanjamba yenge ne kigraibken le Saul nu ne njayo sili ndanina. ⁸ Yenge Saul tuku wande agar ndende njakmba pino kuasmbi turmba ne tinmba ne Israel Yuda ma tugu njakmba tuku gabat sunjo madinen. Ne agar afu denka ye kusnayina kande ye agar ndende sunjomba turmba tinen kande. ⁹ Ta tuku ne ndanam saka ye tuku minje ngurmamba une manjau ta kina? Ne ye talayumba Uria tumba Amon mbal tuku wai mbolngge pilna le balenaig. Tanjanaig le ne nu tuku piyo nuje tina. Ta tuku nanje ndare mbolngge wa kat nanje tuku ndare mbolngge

tuturmba lafunu ndare kutumba minamngat. ¹¹ Yenge ne kasur pasa sanet. Naŋe ndare tanŋe tinŋa ne piti tanmbimngat. Yenge piyo kat naŋe ta kilmba ne am mbolŋge naŋe ndare ta seri le ma kilimngge kilmba ti-do-tidongamngat. ¹² Ne kuirkuirka wam nŋayonu ta kina ta ye lafunu Israel mbal ŋakmba tuku am mbolŋge ki le kanŋeramngaiŋ nŋa sakate nŋina.

¹³ Tanŋakina le David ndek sakina: Ye Sunŋo kumamba nu am mbolŋge une sunŋo ken nŋina ^I le Natan ndek lafumba sana: Sunŋo nu ne tuku mbar ta sauka gilainŋate. Ne kume nda. Kiŋo naŋe Batsebange te-pile tinna ta ndo nu mapewe nda. Ta ndaŋam?

¹⁴ Ne unekina wam ta mbolŋge nŋueu mbalŋge Sunŋo maim maim te-tumba talade tukunu kiŋo ta kumamngat nŋina. ¹⁵ Tanŋakina sulumba Natan nu tinŋa nuŋe wande mbol kina.

David tuku kiŋo nuŋe kumna

Tanŋamba minnaig ma ma Sunŋonge David tuku kiŋo ta guaze sunŋo serna le ¹⁶ David ndek kiŋo nuŋe mayekuwa nŋa Sunŋo yabaŋmba nyamagaŋ pinka minna. Furir mindek nu ka nuŋe kinyanu ma ta sinam kumba ka ake ibeŋŋe kinyanu. ¹⁷ Tanŋawanu le mage mage nu kulatka pirokanu kuasmbi ta ka nu wam yoyomba tinŋa isukuswa nŋinaig kande nu tinŋa nane ndoŋ isukusam mbulna.

¹⁸ Kusem ndindo kina le kiŋo ta kumna le David tuku piro mbal nu sawam tuku kuru-kuruka naŋgine naŋgine ndek sakinaig: Kiŋo nuŋe kume ndaka minna le sine nu ndoŋ pasa-pasakigeŋ ta nu sinembik ri ndana. Ta tuku kile sine nu kiŋo nuŋe kumat ta ndaŋmba sabe? Sabe le nu pirirek purka nuŋe nŋaro nŋayo siliwikat nŋinaig.

¹⁹ Nane sisu-sasuka pasata minnaig le David nu kiŋo nuŋe kumna ta buk katesemba nane kusnaniŋgina: Kiŋo kumat e nŋina le nane ndek lafumba sanaig: Au. Nu kumat nŋinaig.

²⁰ Tanŋakinaig le David ndek tinŋa ka kule pismba pro gureŋ pismba minde piymba Sunŋo tuku Baibai sinam kumba ka Sunŋo tuku nyu te-dungina. Nyu te-dunge denŋpurmba nu ndek kilim ka luka nuŋe wande mbol kina sulumba pagu tanŋo saniŋgina le nu tuku kuapi kutumba pro tunaig le nu isukusna.

²¹ Tanŋana le piro tanŋo wam ta kanŋermba ndek nu sanaig: Kiŋo kume ndaka minat le ne pinka malmbika minna. Kile kiŋo kumat le ne tinŋa isukusit ta anikok maŋau nŋinaig le ²² David lafumba saniŋgina: Kiŋo kume ndaka minat le ye pinka malmbika minmba tenenmba idusen. Sunŋo nu ye sinanu kiŋo yaiye nda nŋa idusen ta ²³ nu buk kumat. Ye maŋ pinki le nu aboŋge nda. Nu o buk kumat. Mine minemba ye mata kummba ma ndui ta mbol kanŋit. Nu ket ta maŋ luka ye tugum prowe nda nŋina.

Batsebange Solomon te-pilna

²⁴ Batseba nu wamdus tatrunkina ta David nu piyo nuŋe wamdus bul serna sulumba nu ndek nu ndoŋ tuma kinynaik. Tuma kinynaik le nu kiŋo konmba David tuku kiŋo ande te-pile tuna le nu kiŋo ta Solomon nŋina.

Sunŋo nu kiŋo ta tuku kume purmba ²⁵ tuan tanŋo Natan kukulna le David tugum kumba sana: Kiŋo ta Yedidia ^{II} nŋa nyu tape nŋina.

David kame bumba Raba tumbraŋ tina

²⁶ Ait ta mbolŋge Yoab nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Amon mbal ndoŋ Raba tumbraŋŋe kame bumba minnaig sulumba nane buk nane kile-ibeŋka tumbraŋ ta tam bafunaig sulumba ²⁷ Yoab ndek David tuku pasa pilmba sakina: Ye buk nane kile-ibeŋka kule kunyig ma tugu ta tit. ²⁸ Ta tuku ne braiŋ naŋe kame kuasmbi afu kilmba pro Raba mbal ndoŋ kame bumba tumbraŋ sunŋo te ta. Kuga ta yiŋe kame kuasmbi tenŋe tumbraŋ te te-ibeŋwaig le nane tumbraŋ te ye tuku nyu mbolŋge nyun ta Yoab tuku Tumbraŋ nŋamngaiŋ nŋina.

²⁹ David nu pasa ta ismba nu ndek nuŋe kame kuasmbi kile-maŋgurka kilmba Raba tumbraŋ sunŋo ta kame kinaig ka tanŋe kame bumba nane kile-ibeŋka tumbraŋ ta tinaig. ³⁰ Tinaig sulumba David ndek Amon mbal tuku yabri mbara ^{III} tuku gol hat paska tina. Hat ta pitinu ta 35 kilo. Hat ta ndame mayenu piya o mbolok tamba wakeiwanu.

Tanŋamba David ndek ndame mayenu ta gomba tumba nuŋe gol hat ta mbolmba kaikina sulumba tumbraŋ ta tuku gabis agaŋ ndende mage mage ŋakmba yomba kilmba kina.

³¹ Kile David ndek Rabanu tanŋo ŋakmba kilmba piro yeki yeki kuwaig nŋa madiniŋgina. Afu sombi afu bairambi afu sapormbi pirokam tuku madiniŋgina sulumba afu kilke kilmba pasoka ndame wakeikuwaig nŋa piro niŋgina. Nu tanŋamba ndo tumbraŋ afu Amon ma tugu sinamngge minnaig ta mata piro niŋge likina. Tanŋamba denŋpurmba David nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kinaig.

Amnon nu Tamar biye timba totona

13 David tuku kiŋo nuŋe Absalom nu kulim ndindo ndo ŋak. Kulim ta nyunu Tamar. David tuku kiŋo ande Amnon nu Tamar tam tuku nzali sunŋo ŋak minna ^{IV} ta ² nu nu tugum kambim fuguna. Ta ndaŋam? Tamar nu tanŋo ande ndoŋ kinye ndakina tukunu nane tanŋo afu nu tugum kine ndakuwaig nŋa tukulniŋginaig le Amnon nu wamdus piti sunŋo tumba guaze ŋak minanu sukna.

^{II} Yedidia nyu ta tugunu: Kuate nu tuku kume purte ^{III} Hibru pasa te purfeŋnu ndo kuga. Pasa te naŋgine yabri mbara tuku sakate e ko naŋgine gabat sunŋo tuku sakate ta sine katese ndaweg. ^{IV} Hibru mbal tuku maŋau buk tanŋamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane muŋgu kilanu. Abraham nu mata tanŋana (Mulum Pasa 20.12).

^I David tuku yabaŋ pasa ta Mune 51 mbolŋge minit

³ Tanjamba minna le Amnon tuku gulab ande Sama tuku kiŋo nuŋe Yonadab nuŋge Amnon kaŋgeram prona. Tanjo ta nu maŋau magenu ŋaigonu kam tuku wamdus kuyarkanu tanjo. ⁴ Nu ndek Amnon kusnana: Ne gabat sunjo tuku kiŋo ta ne ndaŋam tuku mara mindek tumail pasi so tukulmba minit ŋgina le Amnon ndek lafumba sana: Ye aba Absalom tuku kulim nuŋe Tamar tam tuku nzali mayeyate ŋgina.

⁵ Tanjakina le Yonadab ndek Amnon wam pagumba sana: Ne guazenget guazenget ŋga naŋe wande mbolŋge kinymba mina le mam naŋe pro ne kaŋger-nuwa kande ne teŋenmba nu sawa: Ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro teŋge ye tuku pagumba yiŋe mbili mbol teŋge suwa le nyi ŋga mam naŋe sawa ŋgina.

⁶ Tanjakina le Amnon nu Yonadab tuku pasa dubimba guazenget guazenget ŋga nuŋe mbili mbolŋge kinymba minna le gabat sunjo David nu ismba nu ka Amnon kaŋgeram kina le nu ndek sana: Ye guaze ŋak tukunu ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro teŋge ye tuku bret foŋfoŋ pasoka kilmba pro yiŋe mbili mbol teŋge suwa le nyi ŋga sana. ⁷ Tanjamba sana le David nu tanjo ande kumulna le gabat sunjo tuku wande mbol kumba Tamar sana: Ne ka Amnon tuku nyama-gaŋ afu pasoke tawe ŋga sana.

⁸ Tanjakina le Tamar nu tinga leu nuŋe tuku wande mbol kumba Amnon nuŋe mbili mbolŋge kinymba minna le kaŋgermba nu ndek plaua kilmba pipmba bret foŋfoŋ pasokina le Amnon nu kinye ŋak nu kaŋgermba minna. Bret foŋfoŋ ta pasoka ugnaiŋ le ⁹ nu nza mbol kutumba Amnon nyuwa ŋgina kande nu isukusam mbulmba ndek sakina: Tanjo pino ŋakmba ibeŋka sili-siliwaig ŋgina le nane ibeŋka sili-silinaig.

¹⁰ Tanjanaig le Amnon ndek kulim nuŋe sana: Ye tuku bret ta kilmba pro ye sa le nyi ŋga Tamar sana le nu bret ta kilmba nu tugum kumba ¹¹ leu nuŋe tambim bafuna kande nu kulim nuŋe biye timba sana: Sile karpe ŋgina kande ¹² Tamar nu mbulmba sakina: Ne ye wam ŋayonu tuku didi ndaka. Sine Israel mbal tuku maŋau tanjamba kuga. Maŋau te mayenu ndo kuga.

¹³ Ne tanjawa ta ye kiko sunjo ŋak minmba ye maŋ tanjo pino am mbolŋge likam kumuŋ kuga. Ne mata Israel afunŋe ne tuku nyu ŋayo siliwamŋgaig. Ta tuku ne ka mam sawa le nu wokuwa le sile muŋgu kil-amŋgik ŋgina kande ¹⁴ Amnon nu Tamar tuku pasa ise ndaka nu biye timba tumba totona.

¹⁵ Tanjamba nu nu tuku nzali sungokanu ŋak minna ta kugana le kile nu ndek kulim nuŋe kasur mayemba pitaimba sana: Ne tinga kua kaye ŋgina kande

¹⁶ Tamar ndek nu sana: Yiŋe leu, ne tanja ndawa. Ne ye pitaiya ta kiko sungokanu. Maŋau ye mbol kat ta limba o mbolŋge ŋgina kande Amnon nu kulim nuŋe tuku pasa ise ndakina sulumba ¹⁷ nu nuŋe piro tanjo ta wika sana: Ilmba pino te tumba te-simba wande tukula ŋgina le piro tanjo ta nu te-simba wande tukulna.

Tamar nu gabat sunjo tuku kulim kame tanjo kile ndakanu naŋgine maŋau dubimba nu minde piye mayenu silika likina ta ¹⁹ kile nu kina ka kukedu kilmba gabat mbolŋge kutumba nuŋe minde piye mayenu

ta fetfetmba wai baboka malmbitamtam kina le ²⁰ leu nuŋe Absalom ndek kulim nuŋe kaŋgermba kusnana: Ne leu naŋe Amnonŋge am sesenat e? Ne ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nu leu naŋe tukunu tanjaig le maninka ŋgina le Tamar ndek kina ka leu nuŋe Absalom tuku wande mbolŋge ake sinamanzerka minna.

²¹ Tanjana le gabat sunjo David nu maŋau mayok kina ta ismba nu gubra kagli firkina. ²² Absalom mata nu Amnon tuku gubra tormba nu kasurna. Ta ndaŋam? Amnon nu kulim nuŋe Tamar biye timba to-tona tukunu Absalom nu ŋak pasa pasa ndakina.

Absalom nu Amnon balena le kumna

²³ Minnaig ma ma yar armba kinaig le Absalom tuku piro mbal ndek sipsip ŋguenu kugerkam tuku Baal-Hasor tumbranŋ kinaig. Tumbranŋ ta Efraim tumbranŋ sunjo patumba minit. Absalom nu gabat sunjo tuku kiŋo kat nuŋe ŋakmba aukniŋgina sulumba ²⁴ nu gabat sunjo David tugum kumba sana: O gabat sunjo, nane ye tuku sipsip ŋguenu kugerkade tukunu ye pagumba nye sunjokamŋgit. Ta tuku ne naŋe gageu naŋe kuasmbi ŋakmba ye tuku pagumba nye ta mbol prowap ŋga mam nuŋe sana le ²⁵ gabat sunjo David nu tuku pasa lafumba sakina: Kiŋo, sine kine nda. Sine ŋakmba kab ta ne piro kareŋka sine tuku ŋga panzaririwamŋgat ŋgina. Tanjakina le Absalom nu gabat sunjo kuwa ŋga sarsarmba minna le nu maŋ lato sakinna: Sine kine nda. Ne ŋgamuŋgal mukuk ŋak kaye ŋgina le ²⁶ Absalom ndek nu sana: Ne kambim mbulmba ndeta Amnon ndo pale le kuwa ŋga sakina le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ne ndaŋam tuku Amnon kuwa ŋga sakate e ŋgina ta ²⁷ nu Amnon kuwa ŋga dirnanŋa minna le David ndek kiŋo kat nuŋe afu turmba patikina le Amnon ndoŋ Absalom dubimba kinaig.

²⁸ Kile Absalom nu nuŋe piro mbal wam paguniŋmba saniŋgina: Amnon nu grep kule nyumba gare-gareka minwa le ye tane satinŋi le tane Amnon balewap. Tane kuru kuru ndakap. Piti ta yeŋge kurawamŋgit ŋgina le ²⁹ nane Absalom tuku pasa ta kumu-kumumba Amnon balenaig le kumna. Tanjana le gabat sunjo tuku kiŋo kame afu wam ta kaŋgermba doŋki poŋge lika kua ka sili-silimba kinaig.

³⁰ Nane ndin dubimba kumba minnaig le tanjo afu o buk kumba David sanaig: Absalom nu kiŋo kat naŋe ŋakmba bale far suglukat ŋga David sanaig le ³¹ nu pasa ta ismba nu piriri ŋayona sulumba nuŋe tawi fetfetmba kilke mbolŋge truk kina. Tanjana le nuŋe piro mbal mata tanjamba ndo naŋgine tawi fetfete likinaig le ³² David aba nuŋe Sama tuku kiŋo nuŋe Yonadab nuŋge ndek gabat sunjo sana: Naŋe kiŋo kame ŋakmba bale far ndakaig. Amnon ndo balewaig le kumat. Nu buk Absalom tuku kulim nuŋe Tamar tumba totona tukunu Absalom nu Amnon balewam tuku wamdus kuyarkina ta ye o buk katesewen. ³³ Kiŋo kame ŋakmba bale far suglukaig ŋgaig ta yabri pasa ndo. Ne pasa ta son ndanŋa. Amnon ndo balewaig le kumat ŋga David sana.

³⁴ Nu tanjamba gabat sunjo samba minna le Absalom o buk kua ka kina.

Kile tumbran kulatkanu tanjo ande nu Horonaim ndin kumam mambilna kande tanjo afu gurdu-gurdu ndeka minnaig le kanjerka ka gabat sunjo kila sana le ³⁵ Yonadab ndek David sana: Ye buk ne wam kube sanit ta nanenge ndekade ngina. ³⁶ Tanjaka sana le David tuku kiŋo kat nuŋe ta pinder-pindermba pro wandek ka malmbi ngumbeyunaig le David nuŋe piro mbal njakmba nane mata malmbi njayonaig.

³⁷ Absalom nu kua ka Gesur ma tugu tuku gabat sunjo Talmai kiŋo nuŋe Amihud ndoŋ minnaig le yar kenmba kinaig.

David nu Amnon tuku ngamunjal tatruga ninanka malmbi njakmba minna ma ma ³⁹ ka wamdus ibenjkina le nu maŋ Absalom luka prowa nga idus timba minna.

Absalom nu luka Yerusalem prona

14 Gabat sunjo David nu kiŋo nuŋe Absalom tedenna sulumba ngamunjal piti njak minna ta Yoab nu katesena tukunu ² nu tanjo ande kukulna le nu tinja kina ka Tekoa tumbran prona sulumba pino ande wamdus kuyar mayenu njak ta tumba luka Yoab tugum kinaig le nu ndek pino ta wam pagumba sana: Ne kaye sulumba pino kuembol tanjo nuŋe o buk kummba kusrena le sagka minanu tanjaŋ ³ gabat sunjo tugum kumba ka pasa ne sanamngit te nu sawa ngina.

⁴ Tanjamba nu Tekoanu pino ta wam paguna le nu kumba ka gabat sunjo tuku tumailamnge dagol tidronga loka sakina: O gabat sunjo, ne ye turya ngina le ⁵ gabat sunjo ta ndek nu kusnana: Ne ame piti njak le ye ne turni e ngina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ye tanjo o buk kumna le ye kuembolnu minet. ⁶ O buk ye kiŋo armba kile-patiken ta mara ande nale piro mbolnge kame bunaik. Kame bunaik le tanjo ande nale kigraibkam tuku nda minna. Tanjana le kiŋo andenge sanjri tinja kiŋo ande balena le kumna le ⁷ kile yiŋe tanjo tuku kuasmbi nane ye tuku gubra sunjo tumba nane tejenmba ye sayinaig. Nane kiŋo ta sine sinja le kiŋo inum kumna ta tuku lafunu nu turmba balebe le kumwa nga sayinaig. Nane tanjawaig ta ye kiŋo kugatok mini le yiŋe tanjo tuku ndare mata kugawamngat nga David sana.

⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta tuku pasa lafumba sana: Ne luka nane wande mbol kaye le yenje pasa ta nane ndoŋ te-tiwamngit ngina le ⁹ pino ta ndek nu sana: O gabat sunjo, ne ye tuku piti te te-tiwam bafuwa le nane gubraniŋguwa ndeta ne tuku mbar kuga. Piti ta ye yiŋe ndare ndoŋ sine kurawamngig ngina le ¹⁰ gabat sunjo ndek lafumba sana: Tanjo ande nu ne kumamma pasa pitinu ande sanuwa kande ne nu tumba ye tugum te prowa. Tanjawa le nu ne maŋ lato piti ande tine nda ngina le ¹¹ nu ndek sakina: O gabat sunjo, ne nane Mbara Sunjo yabaŋa le nane ye tuku kiŋo kumna ta lafunu ye tuku kiŋo ande te bale ndawaig ngina le David nu sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye

son pasa ne sanet. Nane maŋau ande ne tuku kiŋo mbolnge ke nda ngina.

¹² Kile pino ta maŋ lato pasa sana: O gabat sunjo, ye maŋ pasa ande ne sanamngit ngina le nu ndek sakina: Maye ne saka le isi ngina le ¹³ pino ta nu sana: Ne ndaŋam tuku Kuate tuku mbal mbolnge maŋau njayonu kate? Ne nane kiŋo pitaina sulumba nu te-luka tam nda iduste tukunu kile nane miroŋ nane pasa tenje ne nane ngaro pasa mbolnge palet. ¹⁴ Kule nu kilke mbolnge kutukate ta tanjo nu maŋ luka tam kumuŋ kuga. Tanjamba ndo sine njakmba kumbe sulumba maŋ luka abonje nda. Kuate nu ake sinaŋ tanjo bale ndaniŋgit. Ande nu ngumnemba maskenngi minit ta nu te-luka tam tuku nu piro karenkate ngina.

¹⁵ Tanjamba nu maŋ lato sakina: O gabat sunjo, nane ye mbolnge maŋau kam sakinaig ta ye kuru-kuruka ne sota prowit. Ye idusit ye ne kusnani le ne ye tuku pasa ismba ye turyumba ¹⁶ tanjo ta peuninga le sile kiŋo ndoŋ njaigo siglike nda nga idusit. ¹⁷ Nenge ye turya le ye mine mayewamngit. O gabat tanjo, ne Kuate tuku enjel suk. Ne maŋau magenu njaiŋonu kummbi pileniŋgit. Nane Mbara Sunjo ne njak minwa ngina.

¹⁸ Tanjakina le gabat sunjo pino ta tuku pasa lafumba sana: Ye kusna ande njak ta ne lafuwa ngina le nu ndek sakina: O gabat sunjo, saka le ye isi ngina le ¹⁹ nu ndek kusnana: Ne Yoabnge kukulnat le pasa te tumba prowat e ngina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ne tuku kusna ta ye yabukam kumuŋ kuga. Ne kummbi sakate. Nane kame gabat Yoabnge ye wam paguyumba kukulyat le wamdus te tumba ne tugum prowit ta ²⁰ nu Absalom tuku nga maŋau ta kina. O gabat sunjo, ne wamdus kuyar mayenu njak Kuate tuku enjel suk. Ne kilke tugu njakmba mbolnge maŋau prowe likade ta ne kila ngina.

²¹ Pino ta David kusremba kina le nu ndek Yoab wiki na le nu sota prona le nu ndek sana: Ne isa. Ye ne tuku wamdus dubiwamngit. Ne kumba ka Absalom tumba te prowa ngina le ²² Yoab nu pasa ta ismba David tumailamngi truk kina sulumba sakina: O gabat sunjo, Kuate nu ne nyaro tinwa. Kile ye kila pilet. Ne ye tuku wamdus gare njak ngina.

²³ Tanjaka sana sulumba Yoab nu tinja Gesur tumbran kina ka tanje Absalom tumba luka Yerusalem prona kande ²⁴ David nu Absalom kanjeram mbulmba sakina: Nu nuŋe wande mbolnge minwa. Ye nu tumail kanjere nda ngina le Absalom ndek nuŋe wande mbol kumba mam nuŋe tugum kine ndakina.

Absalom nu maŋ mam nuŋe tugum prona

²⁵ Absalom tuku ngarosu ta uge liŋnu. Israel sinamnge tanjo ande nu suk mine ndakina. Nane njakmba nu tuku saka minnaig. ²⁶ Nu tuku gabat waŋe ta sunjokanu kuen njayo. Yar nduik nduik sinamngi ait ndindo ndo nuŋe gabat kuerkanu. Gabat waŋe ta pitinu 2 kilo tanjaŋ.

²⁷ Absalom nu kiŋo keŋmba kulim ndindo kile-patiki-na. Kulim ta nyunu Tamar. Nu pino ngarosu tumail pasi mayenu ndo.

²⁸ Absalom nu yar armba Yerusalemŋge minna ta nu gabat sunŋo David kaŋger ndana. ²⁹ Taŋamba nu Yoab gabat sunŋo tugum kuwa nŋa pasa pilna kande Yoab nu ismba nda isanu sukmba minna le nu maŋ lato pasa pilna kande nu maŋ ismba nda isanu sukna.

³⁰ Taŋana le Absalom ndek gubrana le nuŋe piro taŋgo siseŋniŋmba saniŋgina: Tane ka Yoab tuku wit piro ta piyap nŋina le nane kinaig ka wit piro ta piyanaig.

³¹ Taŋanaig le Yoab ndek Absalom tuku wande mbol kumba sawe lika sana: Ne ndaŋam saka naŋe piro mbal siseŋniŋgat le ye tuku wit piro piyaig nŋina le ³² Absalom ndek Yoab tuku pasa lafumba sana: Ye ne tuku pasa palmbim aren ta ne ye tuku pasa ismba nda isanu sukmba ye tugum te pro ndana. Ye ne wam paguni le ne ka gabat sunŋo kaŋgeram tuku pasa pilen. Ne kumba ka gabat sunŋo teŋenmba sawa. Tane ndaŋam tuku ye Gesurŋge didika tumba te pronaig? Mbulap le yiŋe Gesurŋge minam tuku nŋa nu sawa nŋina. Taŋaka sana sulumba nu maŋ lato sana: Ne ka gabat sunŋo sawa le nu ye kaŋgeryuwa. Nu ye mbaren nŋa idusmba baleyam ndeta baleyuwa le kumi nŋina.

³³ Taŋakina le Yoab ndek tiŋga Absalom tuku pasa ta tumba ka gabat sunŋo kubeu tuna le nu ndek pasa ta ismba taŋgo afu kukulniŋgina le ka Absalom tumba pronaig le nu gabat sunŋo tuku tumailam taŋge dagol tidronŋa lokina le nu bagailmba mumuna.

Absalom nu mam nuŋe tuku ma tam tuku ndin wakeina

¹⁵ Minnaig ma ma Absalom ndek karis ande tumba hos afu kilmba taŋgo 50 nane ambonŋa pinderka kuwaig le nu kambim tuku ta turmba madiniŋmba kilna. ² Taŋamba nu mara mindek maratukuk tiŋga ka tumbranŋ fonde malaŋga sinam kambinu ndin ta kulatka minanu. Nu taŋamba minanu le taŋgo afu naŋgine tira ndoŋ gubra ŋak gabat sunŋo ndoŋ te-tiwam prowanu ta Absalomŋge ndin kuermba tane anikok nŋanu le nane Israel tugu ndaŋ mbolŋge prowanu ta nu sawanu le ³ Absalom ndek piti ndaŋ ŋak ta ismba nane teŋenmba saniŋganu: Taŋgine piti kile-mayokkade ta kumumbi sakade ta gabat sunŋoŋge taŋgo piti ŋak ta kile-tidinu tuku gabat ande madi ndana nŋa saniŋganu.

⁴ Taŋamba Absalom nu taŋgo kame ta teŋenmba saniŋganu: Nane ye pasa pilewanu gabat madiyinaig kande ye tane tuku piti ŋakmba kile-tidiŋget kande nŋa saniŋganu. ⁵ Taŋamba ndo taŋgo kame ta pro Absalom tugumŋge dagol tidronŋam bafuwanu ta nu nane peuniŋmba nuŋe ndek nane bagailniŋmba mumuniŋganu.

⁶ Israel kuasmbi naŋgine piti kilmba gabat sunŋo tugum kile-tidiŋgam prowanu ta nu mara mindek wam ndui ta ndo kumba Israel mbal tuku wamdus didikanu le taŋgo ŋakmba nu tuku nzali sunŋo tinaig.

⁷ Taŋamba minnaig ma ma yar bailkamba kinaig le Absalom kumba gabat sunŋo David sana: Ye kumba ka Hebronŋge Sunŋo ndoŋ pasa katen ta kumuwan iduset. ⁸ Ta ndaŋam? Ye o buk Gesur tumbranŋge Siria ma tugu mbolŋge minmba Sunŋo ndoŋ pasa katmba teŋenmba nu sawen. Ne ye tumba Yerusalem kaye ta ye ka Hebronŋge ne tuku nyu te-duŋgamŋgit nŋa sawen nŋina le ⁹ gabat sunŋo ndek nu sana: Ta maye. Wamdus mukuk ŋak kaye nŋina le Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina.

¹⁰ Taŋana sulumba nu taŋgo afu kukulniŋgina le nane siŋsiŋndo kinaig ka Israel tugu ŋakmba saniŋmba sakinaig: Tane tabil fudukuwa le ismba kande ŋakmba nŋumbeyumba teŋenmba sakap: Absalom kile Hebronŋge gabat sunŋo prowat nŋap nŋa saniŋginaig.

¹¹ Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina ta taŋgo kuasmbi 200 nu dubimba kinaig. Taŋgo kame ta nane Absalom tuku wamdus katese ndanaig. Nane ake nu dubimba kinaig. ¹² Nane kinaig ka Hebron promba kile Absalom ndek Sunŋo tuku atraukina sulumba taŋgo afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane Gilo tumbranŋ kumba Ahitofel ¹ tumba ye tugum te prowap nŋina. (Ahitofel nu gabat sunŋo David wam paguwanu taŋgo ande.)

Taŋamba taŋgo sunŋomba nane David te-siwam saka Absalom tugum prowe likinaig.

David nu Yerusalem kusremba kua ka kina

¹³ Kile taŋgo ande pro David sana: Israel taŋgo kile ŋakmba ne kusrenumba Absalom dubide nŋina le ¹⁴ nu pasa ta ismba gabat kame nu ndoŋ Yerusalemŋge minnaig ta kile-maŋgurka saniŋgina: Braiŋ tiŋgap le sine Yerusalem kusremba kua ka kab. Kuga ta Absalomŋge nuŋe kuasmbi kilmba pro sine ŋakmba bale faramŋgat nŋina le ¹⁵ nuŋe gabat sugo sugo nane ndek nu sanaig: Gabat sunŋo, ne ndaŋmba saka ta sine ake ne dubi ndo namŋgig nŋinaig.

¹⁶ Taŋamba sakinaig le gabat sunŋo nuŋe gageu nuŋe gabat sugo sugo ŋakmba Yerusalem kusremba kua ka kinaig. David nu nuŋe pino kuasmbi 10 ta ndo kusrekina le nane gabat sunŋo tuku wande ta kulatka minnaig.

¹⁷ Gabat sunŋo nuŋe kuasmbi ndoŋ Yerusalem kusremba kilim kinaig ka tumbranŋ makembiŋge wande ande minna taŋge tiŋginaig. ¹⁸ Taŋamba David nu nuŋe gabat kame ndoŋ kuit nduimba tiŋginaig le nuŋe kulatkanu kuasmbi Keret le Pelet mbal nane ambonŋa paska kinaig. Taŋanaig le Gatnu kame kuasmbi 600 nane nŋumnem paska dubika kinaig le ¹⁹ David ndek nane tuku gabat taŋgo Itai sana: Ne ndaŋam sine dubika kambim bafute? Ne luka ka gabat sunŋo kitek Absalom ndoŋ minap. Ne naŋe kilke kusremba rawe taŋgo taŋaŋ pro sine ndoŋ teŋge minit. ²⁰ Ne ait fagnu ndo sine ndoŋ minna ta ye maŋ ne tumba ake ma nŋamuŋge kinenumam ta ye mbulit. Ne naŋe kuasmbi

I Ahitofel nu Batseba wa nuŋe. (2 Samuel 11.3, 23.34 kaŋgerap).

kilmba luka Yerusalem kape le Sungonge ne sinza-
ngnuwa ngina kande ²¹ Itai ndek nu sana: Sungo abo
tugu njak nu tuku nyu mbolngge ye ne son sanet. Ye ne
ndonj minamnggit. Ne ma tugu animbi kangat ta ye ne
ndonj kangit. Nane ne balenuwaig sulumba ye mata
baleyuwaig le kumi ngina le ²² David ndek lafumba
sakina: Ta maye. Silap ngina le Itai tuku kame kuasmbi
nanjine gageu njakmba kuasmbi ambonga kinaig ta
dubika kilim kinaig.

²³ David nane Yerusalem kusremba kinaig le tango
pino njakmba malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba gabat
sungo David ndek nuje kuasmbi kilmba Kidron kule
pakarka ma baknu kumam kinaig.

²⁴ Nane kinaig le pris Sadok nane Levi mbal ndonj
Kuate tuku pasa katanu bokis tumba pro ibenngge
pilmba Abiatar ndek Sungo tuku atraukumba minna le
ka ka nane njakmba Yerusalem kusremba kumba sulu-
naig.

²⁵ Tanjanaig le gabat sungo ndek Sadok sana: Kile
Kuate tuku tukul bokis tumba luka ka Yerusalemngge
nuje minanu ma mbol pale. Sungo nu ye tuku nzali
njak ndeta nu manj ye te-luka pilwa le pro bokis te nuje
minanu ma mbol kangeramnggit. ²⁶ Nu ye mbik ri
ndawa ndeta nu ame manjau ye mbolngge kam idusm-
ba ndeta kuwa ngina.

²⁷ Tanjamba nu nane ndek Sadok sana: Ai te. Ne nanje
kiyo nanje Ahimas le Abiatar tuku kiyo nuje Yonatan
kilmba wamdus mukuk njak luka Yerusalem kape. ²⁸ Ye
kile ma baknu kumam kumba ka pro tanje kule
pakarkam tuku ma mbolngge ne tuku pasa tairnga min-
mba ka ame wam Yerusalemngge prowaig ta isamnggit
ngina.

²⁹ Tanjaka sawe denjurna le kile Sadok le Abiatar
nale Kuate tuku tukul bokis ta kuramba luka
Yerusalem kumba ka tanje pilnaig le minna.

³⁰ Kile David nu kupe ngaro paska gabat songa
malmbitamtam Olif tabe pornga ndin dubimba kina le
tango pino kuasmbi nu dubimba kinaig ta nane njakm-
ba manjau ndui ta kumba gabat songa malmbitamtam
kinaig. ³¹ Tanjamba kumba minnaig le tango ande pro
David sana: Ahitofel o buk tinga Absalom tuku kuasmbi
ta turkam kina ngina le David nu ismba nu ndek
yabanjmba tenenmba sakina: O Sungo, nenje ndo
Ahitofel tuku wam pagu pasa ta bizi-buzawa nga Sun-
go sana.

³² Kile nane tabe fu mbol promba Sungo mbarinjanu
ma ta tugum pronaig le David tuku gulab tango Husai
pro nu te-silikina. Tango ta Arknu. Nu nuje tawi fet-
fetmba kilke roka kilmba gabat mbol patika David
tugum prona le ³³ David ndek nu kangermba sana: Ne
sine dubika ta ne sine piti singamnggat. ³⁴ Ne ye tu-
ryam kande ne luka Yerusalem kumba ka Absalom te-
silika tenenmba sawa. Yenge o buk mam nanje tuku
piro tango minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro
tango minamnggit nga nu sawa. Ne tanjawa le Ahitofel
nu wam pagu pasa ande Absalom sawa kande nenje
nu tuku wam pagu pasa ta mbilmba wam pagu kitem-
ba tawe. ³⁵ Ne ise tiwa. Pris Sadok le Abiatar nale

Yerusalemngge minik. Nenje pasa ndan gabat sungo
tuku wande mbolngge sakuwaig kande nale kubeu ni-
ka. ³⁶ Nale tuku kiyo kat nakile Ahimas le Yonatan nale
mata mam kat nakile ndonj tanje minik. Ame pasa
nanenje sakuwaig kande nenje pro nale kubeu nika
le nalenje pro ye kubeu suwaik nga Husai sana.

³⁷ Tanjakina le David tuku gulab nuje Husai nu pasa
ta ismba nu kina ka Yerusalem prona. Prona le ait ndui
ta mbolngge ndo Absalom mata Yerusalem prona.

Siba nu David tugum kina

16 David nu tabe funu ta kusremba kina ka Mefi-
boset tuku piro tango Siba te-silikina. Siba nu
bret 200 kilmba grep karenjanu 100 ndaleka kilmba
ail tinj mandernu 100 kilmba grep kule meme ngaron-
umbi tolanu ande turmba tumba agarj ndende ta kilm-
ba donjki armba fuluknyumba kilmba David sota kum-
ba ² nu te-silikina le nu kusnamba sana: Agarj ndende
fuluk njak ta ima tuku e ngina le Siba ndek lafumba
sana: Donjki armba te nanje gageu turka linu tuku kilm-
ba prowit. Bret ail tinj karenjanu ta nanje tango kuasmbi
nyam tuku kilmba prowit. Grep kule ta mata tane
ma baknu te lika ka matuk kumba ndeta nyam tuku
ngina.

³ Tanjakina le gabat sungo ndek nu sana: Nanje gabat
Saul wa nuje Mefiboset kile aningge minit ngina le Siba
nu lafumba sana: Nane Israel mbal kite nanjine gabat
sungo madiwaig le nu wa nuje Saul tuku ma tumba
nane kulatkuwa nga nu Yerusalemngge minit ngina le
⁴ gabat sungo David ndek pasa ta ismba Siba sana:
Tanjamba ndeta Mefiboset tuku agarj ndende ta njakm-
ba ne tanmbimnggit ngina le Siba ndek nu sana: O
gabat sungo, ye ne tuku piro tango. Ye mara mindek
ne tuku piroka minamnggit nga David sana.

Simeji nu David kasurna

⁵ David nane Siba kusremba Bahurim tumbranj pron-
aig le Saul tuku ndare ande Gera kiyo nuje Simeji nu
David te-silika kasurmba nu tugum prona. ⁶ David ku-
latkanu kame tango sungomba nu kormba tinginaig
ta Simeji nu nane tuku kuru kuru ndaka nane mbol
ndame pankina. ⁷ Tanjamba Simeji ndek David kasurm-
ba sana: Ne kua kaye. Ne tango baleninggina tuku
ndare njak. Ne sinjka tango njayonu ndo. ⁸ Ne buk
gabat sungo Saul pitaimba nu tuku ma tumba gabat
sungo prona. Ne Saul tuku kuasmbi sungomba bale
farmba nane tuku ndare kutuna. Ta tuku kile Sun-
gongge wam ta ne mbolngge lafumba ne pitainat le kiyo
nanje Absalom ne tuku ma tumba Israel mbal tuku
gabat sungo prowat. Ne tango baleninggina tuku ndare
njak nga David sana.

⁹ Tanjamba saka minna le Abisai ndek gabat sungo
David sana: O gabat sungo, ne ndanjam tuku age ku-
maknu te mapete le ne kasurnate. Saka le ye ka kame
bagimbi njinfok kat puri ngina kande ¹⁰ gabat sungo
ndek Abisai le Yoab peunikmba sanikina: Tale mbulap.
Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Wam te Sungongge

sawat le ye kasuryate ndeta imanje nu peuwam kumuŋ ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba David ndek Abisai gabat afu turmba saningina: Tane isap. Yiŋe kiŋonge ye baleyam bafute ta ndaŋam tuku sine Benyaminnu tanjo te ŋayo silibe. Mbulap. Sunjonje sate le ye kasuryate ndeta maye. ¹² Sunjo nu ye tuku piti te kanjermba kasur pasa ta mbilmba nyaro mayenu ye suwa ŋa saningina.

¹³ Tanjaka saningina le nane ndin ta dubimba kinaig le Simeï maŋ nane dubika kina ka David kasurmba ndame kilmba kilke kilmba nane mbol pankina.

¹⁴ Tanjana le gabat sunjo David nuŋe kuasmbi ŋakmba ake kine ndo kinaig ka ka matuk tukulkinaig sulumba Yordan kule makembi tanje mabtinaig.

Absalom nu Yerusalem prona

¹⁵ Kile Absalom Israel kuasmbi ŋakmba kilmba Ahitofel ndoŋ Yerusalem pronaig le ¹⁶ David gulab nuŋe Husai ndek kumba ka Absalom te-silikumba wi kuenka sakina: Ese. Ne sine tuku gabat sunjo ŋgina.

¹⁷ Tanjakina le Absalom nu pasa ta ismba nu ndek Husai sana: E-e ne mam tuku gulab nuŋe. Ndaŋam tuku ne nu ndoŋ kine ndakina ŋgina le ¹⁸ Husai ndek nu sana: Kuga. Ne Sunjonje madinina. Israel kuasmbi ŋakmba nane mata ne madininaig tukunu ye ne tuku piro tanjo ndo ne kumnemŋe minamŋgit. ¹⁹ Ye ne kumnemŋe minmba ne tuku piro ndaki ta ye ka ima tuku piro tanjo mini. Ye buk mam naŋe tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamŋgit ŋga Absalom sana.

²⁰ Kile Absalom ndek Ahitofel kusnana: Ne ndaŋmba iduste. Kile sine ndaŋamŋgig ŋgina le ²¹ Ahitofel lafumba nu sana: Ne kumba ka mam naŋe tuku pino kuasmbi wande kulatkuwaig ŋga kusrekina si kilmba ka nane ndoŋ kinya. Ne tanjawa ta Israel tanjo pino ŋakmba tenenmba ne tuku sakamŋgaig. Nu sonndo mam nuŋe ndoŋ ŋgueu minit ŋga saka nane ŋakmba ne ndo dubinam tuku sanjri tiŋgamŋgaig ŋgina.

²² Tanjakina le nu tanjo afu kukulningina le ka gabat sunjo tuku wande fu mbolŋge baibai ande te-tinaig le Absalom ndek tanjo pino ŋakmba tuku am mbolŋge baibai ta sinam kina le nane ka mam nuŋe tuku pino kuasmbi ta kilmba pronaig le Absalom ndek nane kilmba tido-tidongina.

²³ Ahitofel nu wam pagu pasa ndaŋ gabat sunjo sawanu ta nane Sunjo tuku pasa isanu sukmba dubiwanu. O buk David nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ismba dubina tanjamba ndo Absalom mata nu tuku miŋge dubiwanu.

Husai nu Ahitofel tuku wam pagu pasa kibi-kabana

¹⁷ Kile Ahitofelŋge ndek Absalom sana: Ye tanjo 12,000 madiniŋgi le furirwa le sine David biye tiwam kab. ² Nu matuk ka ŋgamunjal piti ŋak minwa le sine ka nu ndoŋ kame bube le nu tuku tanjo kuasmbi nane pirirek purka sili-siliwaig le ye gabat

sunjo ndo balewamŋgit. ³ Tanjamba ye tanjo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba kilmba ne tugum te prowamŋgit. Sine David balebe le tanjo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba mapeka kilmba ne tugum te probe le ne tuku ndo minwaig ŋgina.

⁴ Tanjakina le Absalom Israel gabat sugo sugo ŋakmba nane pasa ta ismba maye ŋginaig le ⁵ Absalom ndek sakina: Sine Husai wikube le nu promba nuŋe wamdus ta kukliwa le ismba ŋgina le nane nu tumba pronaig. ⁶ Nu tumba pronaig le Absalom ndek Ahitofel tuku wam pagu ta kubeu tumba nu kusnana: Sine pasa ta dubibe e ko kuga? Kuga ndeta sine ame maŋau kam tuku ŋga sasiŋga ŋgina.

⁷ Tanjakina le Husai ndek lafumba sakina: Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga. ⁸ Mam naŋe nuŋe kame kuasmbi ndoŋ nane sanjri ŋaigo. Bea fat kilig le gubra tumba minit tanjaŋ. Mam naŋe nuŋe kuasmbi kame ta nane kirair ŋak. Nu furir tanjo kame ŋak nda minit. ⁹ Nu ka ndame burok ande sinamŋge e ko ma inumŋge kuirka minit. Sine tuku kame kuasmbi kuwaig le bale farkuwaig ta tanjo pino nane pasa ta ismba sanunjaig: O Absalom tuku kuasmbi bale faraig ŋga sakamŋgaig. ¹⁰ Tanjakuwaig le ne tuku kame kuasmbi ŋakmba ismba kuru-kurukamŋgaig. Ta tuku mbulap. Mam naŋe nuŋe kame kuasmbi nane sanjri ŋaigo ta Israel tanjo ŋakmba nane kila. ¹¹ Ta tuku ye tuku wamdus tenenmba. Ne Israel tanjo ŋakmba kile-maŋgurka kame kuasmbi burnu kumuŋ kuga prowaig le ne naŋe miroŋ nane kilmba ka mam naŋe ndoŋ kame buwap. ¹² Sine kumba ka ma tugu aniŋge mam naŋe nuŋe kuasmbi ndoŋ kile-siglika ta sine nane ndoŋ kame buwamŋgig. Nane sine peusingam kumuŋ kuga. Sine David balemba nuŋe kuasmbi ŋakmba turmba bale faramŋgig. ¹³ Nu kua ka tumbraŋ sunjo ande sinam kuwa ta siŋgine kuasmbi muli kareŋnu kilmba tumbraŋ fonde ta kusmba didika te-bukŋgube le ma gutoŋ sinam nziŋge ndeka fofokuwa ŋgina.

¹⁴ Husai nu pasa denjurna le Absalom Israel mbal ŋakmba ndek sakinaig: Husai tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo. Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga ŋginaig. Ta ndaŋam? Sunjonje nane Ahitofel tuku wam pagu pasa mayenu ta pitaiwaig le nu Absalom ŋayo siliwam tuku wamdus kuyarkina.

David nu Yordan kule pakarka sim kina

¹⁵ Kile Husai ndek kumba ka nu wam pagu pasa Absalom Israel mage mage nane saningina ta pris Sadok le Abiatar ndoŋ kubeu nikina sulumba Ahitofel tuku wam pagu pasa ta turmba nale sanikina sulumba ¹⁶ sakina: Tale pitik pasa palpe le David tugum kuwa le nu kite Yordan kule pakarkammbi tanje kinye ndakuwa. Nu braiŋ kule pakarka sim kuwa ta nane nu nuŋe kuasmbi ndoŋ bale farke nda ŋgina.

¹⁷ Tanjakina le nale piro pino ande kukulnaik le nu ka Yonatan le Ahimas kubeu nikina. Nale ar ta o buk kua ka Yerusalem kusremba ka Enrogel kule bulbulmba prote tuku magot tanje kuirka minnaik.

Yerusalemnge ame manau prowanu ta piro pino tange ka nale sanikanu le nalenge ka David sawanu.

¹⁸ Kile kiŋo ande nale kanđerkina sulumba ka Absalom sana le nale ar ta braiŋ ndo kumba ka Bahurimnu tango ande tuku wande sinam kumba kule burok sinam kumba kuirkinaik. ¹⁹ Kuirkinaik le nale ar sinam tange minnaik ta andenge katese ndawa nga tango ta tuku piyo nuŋe tawi ande tumba burok miŋgenu kaimba wit afu kilmba tawi farna ta mbolŋge bareŋna.

²⁰ Kile Absalom tuku tango kame nale ar ta sota sota pro pino ta kusnanaig: Ahimas le Yonatan aningge minik nginaig le pino ta ndek nane saningina: Nale o buk kule pakarka sim kakik ngina le tango kame ta ka nale sotete pisenğa nane luka Yerusalem kinaig.

²¹ Nane kinaig le Ahimas nale Yonatan burok ta kusremba kilim kumba tiŋga David tugum kumba nu sanaig: Ahitofel nu ne nayo silinam tuku sakate tukunu ne kile ndo ma te kusremba kule pakarka sim kaye nga sanaig le ²² David nu pasa ta ismba nuŋe kuasmbi ta nğakmba kule pakarka sim kinaig le ka mafena.

²³ Absalom nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ta dubi ndana le nu ka nuŋe doŋki poŋga luka nuŋe tumbran kina ka tange nuŋe gageu ndoŋ piro kile-tidinga ka muli ninfok panmba kumna le nuŋe gageu kame ta nu tuku mindesiŋ tumba ka mam nuŋe ngukinaigmbi tange ngukinaig.

²⁴ Kile Absalom Israel kame kuasmbi kilmba David dubimba kinaig ka Yordan kule pakarkinaig ta David nu o buk nuŋe kuasmbi ta kilmba ka Mahanaim tumbran sinam kinaig. ²⁵ (Absalom nu Amasa tumba Yoab tuku ma tumba nuŋe kame kuasmbi tuku gabat minwa nga madina. Amasa mam nuŋe Yeter. Ina nuŋe Abigail. Abigail mam nuŋe Nahas. Abigail aba nuŋe ta Yoab ina nuŋe Seruya). ²⁶ Kile Absalom nuŋe kame kuasmbi ndoŋ kinaig ka Gilead ma tugu promba tange tumbran ulnaig.

²⁷ David nu kumba ka Mahanaim tumbran prona le tango keŋmba ka nu tugum pronaig. Nane tuku ande Nahas kiŋo nuŋe Sobi nu Rabanu Amon ma tugu mbolok. Ande Amiel kiŋo nuŋe Mahir nu Lodebarnu. Ande nyunu Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. ²⁸ Nane keŋ ta nza, kilke waim, kinya mbili, nyamagan turmba kilmba David nuŋe kuasmbi ningam tuku pronaig. Nyamagan kilmba pronaig ta wit yeki yeki abonu pasokanu, kuslin yeki yeki, nguimzan kulenu, makau tuku amo nğair, sis, sipsip afu turmba kilmba pronaig. David nuŋe tango kuasmbi ndoŋ ma baknu mbol lika ma ma kule paranu gubanu isu bakleinaig ta nane katesemba nyamagan ta kilmba pronaig.

Yoabŋge Absalom balena le kumna

18 Kile gabat sungo David ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba walmba afu 100 afu 1,000 tanamba fetke lika kame gabat afu nane kulatkam tuku madiningina. ² Tanamba nu tango kuasmbi kame ta fet keŋna sulumba kame gabat keŋmba nane ku-

latkam tuku patikina. Kame gabat keŋmba ta ande Yoab ande Abisai ande Itai. Abisai nu Yoab tuku mambo nuŋe. Itai nu Gatnu.

Kile David ndek nane saningina: Ye mata tane ndoŋ kame kanđer ngina kande ³ nane nu sanaig: Ne sine ndoŋ kine nda. Kame mbolŋge nane sine kile-ibenkuwaig le kua kab ta nane sine idusinge nda. Sine tuku tango bale farwaig ta mata nane burke nda. Ne sine dubika kaye le ne balenuwaig ta sine tuku tango 10,000 baleninganu tanan. Ta tuku ne tumbran tenge mina. Sine kame tango afu denkumba pasa pilbe kande ne tango afu patika le prowaig nginaig le ⁴ David ndek lafumba saningina: Ta maye. Ye tane tuku miŋge dubiwamngit ngina.

Tanamba David ndek tumbran koranu fonde malangambi tange tiŋ minna le kame kuasmbi afu tango 1,000 nğak afu tango 100 nğak ta nğakmba pro kilim kinaig. ⁵ Tananaig le David ndek Yoab Abisai Itai wam paguniŋmba saningina: Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ngina le kame kuasmbi nğakmba nane David tuku wam pagu pasa ta isnaig.

⁶ Kile David tuku kame kuasmbi kinaig ka Israel mbal tuku kame kuasmbi Efraim duŋe sinam tange kile-siglika nane ndoŋ kame bunaig. ⁷ Kame bumba kinaig ka ka David tuku kuasmbiŋge nane Israel kame kuasmbi kile-ibenka kilmba yokerka ka bale fanninginaig le nane kua ka duŋe sinam kumba ka tange nane sungomba kume farnaig. Kame sungo ta sinamnge tango kume farnaig ta ulendika 20,000 tanan.

⁹ Absalom nu doŋki poŋga kua kina sulumba David tuku kame tango afu kile-siglikina. Kile doŋki ta ail sungo ande kumnem kumnem pinderka kina ka tange gabatnu ail kazaŋka ndiŋkina le doŋki nu ake pinderka kina le Absalom nu ail wai mbol tange kuikok minna.

¹⁰ Tanamba minna le David tuku kame tango ande Absalom ail mbol tange kuikok minna le kanđermba kumba ka Yoab sana: Absalom ail sungo wainu mbol nziŋge kuikok minit ngina le ¹¹ Yoab ndek tango ta sana: Ne nu kanđerat ta ndanjam saka ne nu bale ndawat? Ne nu balewat kande ye ne silwa ndametiŋ soŋ ndindo tinmba let ande turmba tinit kande ngina.

¹² Tanakina le tango ta ndek Yoab sana: Ne silwa ndametiŋ soŋ 100 sa mata ye nu mbol wam inum ke nda. Nu gabat sungo tuku kiŋo. Gabat sungo nu ne Abisai Itai tane keŋ wam pagukat ta sine nğakmba isig. Nu tenemba satingat. Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ngat. ¹³ Ye gabat sungo tuku miŋge ngurmba Absalom balewi le kumwa ta nu ismba ye tumba pasa mbol pilwa le ne ye pasambi turye nda ngina.

¹⁴ Tanakina le Yoab ndek tango ta sana: Ye ne tuku pasa isam mbulit ngina sulumba nu ndek nuŋe mbanduwan keŋmba kilmba Absalom ail mbol kuikok minnambi ta kina. Absalom nu kume ndaka minna le Yoabŋge mbanduwan kame ta tawo mbolŋge nduasekina le ¹⁵ nu tuku kame tango 10 pro Absalom ta-plenaig le kumna.

¹⁶ Absalom kumna le Yoab ndek kame tanjo ande sana: Tabil fitka le nane kame Israel mbal yokerkade ta kusrekuwaig ngina le nu tabil fitkina le kame mbal tabil fudu ta ismba Israel mbal kusreka luka pronaig. ¹⁷ Tanjanaig le Israel mbal kua ka sili-silimba nangine tumbranj tumbranj kine likinaig.

Kile Yoab nane Absalom tuku mindesinj tumba duje ngamu tanje burok sunjo ande sinamnje buknga ndamembi dirmba minnaig le ka mbuter tingina.

¹⁸ Absalom kume ndaka minna sulumba nu nuje nyu ngisi ndakuwa nga ndame kuennu ande tumba Gabat Sunjo tuku Ma Gutorj tanje te-tina. Ta ndanjam? Absalom nu kiyo kugatok minna tukunu nu tuku nyu ngisi ndakuwa nga manau ta kina.

Kile Israel mbal nane ndame ta Absalom tuku Ndame njgade.

Absalom kumna ta David sanaig le isna

¹⁹ Absalom kumna le Sadok kiyo nuje Ahimas ndek Yoab sana: Ye kumba Sunjogge sine ngueu mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilat wam ta gabat sunjo David sawam iduset ngina kande ²⁰ Yoab ndek nu sana: Kuga. Kiyo nuje balewig le kumat tukunu ne kite pasa tumba ka gabat sunjo sa ndawa. Ait mara ande ta maye ngina sulumba ²¹ nu ndek Etiopianu piro tanjo nuje wika kukulmba sana: Ne kaye ka kame mbolnje wam prowe likaig ta ka gabat sunjo kubeu tawe ngina le piro tanjo ta ndek Yoab tugum tanje loka pinderka kina.

²² Nu kina le Ahimas ndek dirnanja Yoab sana: Ye mata gabat sunjo sota kanjit. Ame wam ye mbolnje prowa ndeta tanjaig ngina le nu ndek tanjo ta sana: Ndanjam tuku ne kambim tuku dirnanj ndekate? Ame aganj mayenu ne tamngat ngina kande ²³ Ahimas man lato sakina: Ye kanjit ngina le Yoab ndek nu sana: Maye le kaye ngina.

Tanjakina le Ahimas nu ndin dubimba kumba ka Yordan kule ma gutorj kumam kuerka pinderka kina ka Etiopianu piro tanjo ta limba nu ambonja prona.

²⁴ David nu tumbranj koranu fonde malanja sunjo tugum tanje minyok minna le tumbranj kulatkanu tanjo nu fonde ponja mbolnje tinga mambimba minna kande tanjo ande pinderka mbuna le kanjermba ²⁵ nu wi kuenjka gabat sunjo sana: Tanjo ande pinderka mbate o ngina le gabat sunjo ndek sana: Tanjo ndindo ndeta nu pasa mayenu tumba prote ngina.

Kile tanjo ta nu buk pro tumbranj sunjo ta patuna le ²⁶ tumbranj kulatkanu tanjo ta mambimba minna kande tanjo ande nu ngumnem pinderka minna le kanjermba nu wi kuenjka malanja kulatkanu tanjo sana: Ai si. Tanjo ande ngumnem pinderka mbate o ngina le gabat sunjo nu pasa ta ismba sakina: Nu ma-ta pasa mayenu tumba prote ngina.

²⁷ Kile tumbranj kulatkanu tanjo manj wi kuenjka sakina: Tanjo ambonja pinderka mbate nzi Sadok kiyo nuje Ahimas suk ngina le gabat sunjo ndek sakina: Nu tanjo mayenu ndo. Nu pasa mayenu tumba prote ngina.

²⁸ Ahimas pinderka pro tumbranj patumba gabat sunjo kanjermba nu tuku tumailam tanje truk ka sana: O gabat sunjo, sine singine Mbara Sunjo tuku nyu te-dungube. Nane tanjo kuasmbi ne te-sinam tuku bafunaig ta Sunjogge kilmba sine tuku wai mbolnje patikat le sinenge kile-ibenjkig ngina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek Ahimas kusnana: Ye tuku kiyo Absalom maye minit e ngina le Ahimas nu lafumba sana: O gabat sunjo, tanjo sunjogmba ngumbeyumba minaig le ye Yoabnje kukulyat le pinderka prowet. Ame wam kaig ta ye kanjer ndakit ngina le ³⁰ gabat sunjo ndek nu sana: Ne ka o sinje tingina ngina le Ahimas dirka ka kasom sinje tingina.

³¹ Tanjana le Etiopianu tanjo ta pinderka pro gabat sunjo sana: Yije gabat sunjo, ye pasa mayenu ne sanam prowet. Kuasmbi ne te-sinam bafuwaig ta Sunjogge kilmba ne tuku wai mbolnje patikat ngina.

³² Tanjaka sana le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ye tuku kiyo Absalom maye minit e ngina le piro tanjo ta ndek lafumba sana: O gabat sunjo, wam kiyo nanje mbolj prowat ta nanje ngueu mbal ne te-sinam sakade nane njakmba mbol tanjamba ndo prowa nga iduset ngina le ³³ gabat sunjo nu pasa ta ismba ngamunggal tatrakina le nu tinga fonde ponja wande ta sinam kumba ka tanje malmbika minna sulumba malmbi kuenjka sakina: O yije kiyo Absalom. Kiyo nyek o. Kiyo nyek o. O Absalom, yenje kumi ta maye. O yije kiyo. Kiyo nyek o ngina.

Yoab nu David sawe likina

¹⁹ Gabat sunjo David nu Absalom tuku ninanka malmbika minna ta nane afu ka Yoab sanaig le ² kame kuasmbi njakmba gabat sunjo David kiyo nuje Absalom tuku malmbika minna pasa ta ismba nane wamdus piti sunjo tumba kame mbolnje ngueu mbal kile-ibenjkinaig gare gare ta kugatok ³ sinjsinjndo kame mbolnje kua ka kiko njak prowanu sukmba tumbranj sinam kinaig.

⁴ Ait ta mbolnje gabat sunjo nu tawi tumba tumail songa ninanka malmbi kuenjka sakina: O yije kiyo Absalom. Kiyo nyek o. Kiyo nyek o ngina.

⁵ Tanjamba minna le Yoab ndek gabat sunjo tuku wande mbol kumba David sawe lika sana: Ne wam kate ta nanje kuasmbi njakmba kiko pileningit. Kite ait te mbolnje tanjo kame tenje ne turnumba ne tuku piyo kat nanje kutu kat nanje kile-luka kilaig ta ⁶ ne tanjo kame ne tuku kume purde ta pitaikate sulumba tanjo ne kasurnade ta sinzanjningit. Ne tuku manau ta ne nanje tanjo kuasmbi nanje gabat kame ta ake aganj tanjanj talaningit. Ye kila. Absalom kume ndaka sine njakmba kumig kande ne kile garenate kande. ⁷ Ne isa. Ne kile ndo tinga kaye ka nanje kame kuasmbi ndonj pasa-pasaka wam yoyoninga. Ye Sunjo tuku nyu mbolnje ne sanet. Ne tanja ndawa ta furir te mbolnje nane njakmba sili-siliwaig le ne piti sunjo tamngat. Piti ande tanjamba ne buk kanjer ndana ngina.

⁸ Yoab nu pasate denjurna le David ndek tinga kumba ka tumbranj fonde malanjambi tanje minyokina le

nunje kame kuasmbi njakmba ismba nane pro nu laipmba manjurkinaig.

David nu luka Yerusalem kina

Israel kuasmbi yimyam kua ka sili-silimba nanjine tumbran tumbran kine likinaig sulumba⁹ nanjine nanjine pasambi munju tuwe-tuwekinaig sulumba sakinaig: Gabat sunjo David minna sulumba sine ki-graibkina le Filistia mbalnge sine kilmba ngaigo sigli ndakinaig. Kile nu Absalom ram kua ka tumbran tuguk kusrena.¹⁰ Sine Absalom singine gabat sunjo minwa nga madiger ta kame mbolnge nu balenaig le kumna. Ta tuku ndanam tuku sine tenenmba ake ndo minbe. Sine ka gabat sunjo David tumba probe nginaig.

¹¹ Tanjamba saka minnaig le gabat sunjo David nu ismba ndek pris Sadok le Abiatar tuku pasa pilmba sakina: Tale ye tuku pasa te tumba Yuda gabat kame tenenmba saningap.¹² Tane ye tuku ndare tuma ta ndanam tuku nane Israel mbalnge tane Yuda mbal lukaka ye luka yiye wande mbol prowam tuku sayade. Tale ka tanjamba nane saningap ngina.¹³ Tanjakina sulumba David man lato wam paguka sanikina: Tale ka Amasa tenenmba sawap. Sile ndare tuma ndindo. Yenge ne tumba Yoab tuku ma mbol pili le nenje ye tuku kame kuasmbi tuku gabat minamngat. Ye tan ndawi kande Kuatenge ye mapeye nda ngina.

¹⁴ Tanjamba David nu Yuda mbal tuku wamdus didikina le nane nu tuku pasa pilmba sakinaig: Ne nanje kuasmbi ta njakmba kilmba Yerusalem prowap nginaig.

¹⁵ Tanjamba pasa pilmba Yuda kuasmbi sunjomba nane kinaig ka Gilgal tumbranngge kule make mbinge gabat sunjo prowa le te-temam tuku tair minnaig. Tanjanaig le David nu nunje kuasmbi ta kilmba ka Yordan kule mbol pronaig le¹⁶ Gera kiyo nunje Sime nu pre pre Yuda mbal ndon David te-silikam Yordan kule mbol prona. (Sime nu Benyamin tuku tugu. Nu tuku tumbran tuguk Bahurim).

¹⁷ Sime nu Benyamin tuku kuasmbi 1,000 kilmba pronaig le Saul tuku piro tanjo Siba mata nunje kiyo kat nunje 15 piro tanjo 20 ta kilmba ka Yordan kule mbolnge gabat sunjo David tair minnaig.

¹⁸ Minnaig le gabat sunjo tuku kuasmbi pro kule make simnge tinginaig le Sime tuku tanjo kuasmbi ta ndek kule pakarka gabat sunjo tuku gageu kile-temkam kinaig sulumba nane ndek gabat sunjo tuku piro tanjo ndo minam tuku sanaig.

David nu Sime mapena

Gabat sunjo nu kule pakarkam bafuna le Sime pro nu tumailamnge truk kina sulumba¹⁹ nu sana: O gabat sunjo, o buk ne Yerusalem kusremba kina le ye ne mbolnge mbaren ta kile ne ye sinayumba ye tuku mbar ta njakmba gilainga.²⁰ O gabat sunjo, ye uneken ta idusmba ye Israel mbal njakmba ngamuknje ye ambonja ne te-silikam prowit ngina.

²¹ Tanjakina le Abisai ndek sakina: Sine Sime balebe le kumwa. Nu o buk gabat sunjo Sunjonje madina ta kasurna ngina kande²² David ndek Abisai le aba nunje Yoab sanikina: Tale ndanam tuku ye piti sam bafuwik. Tale ye ndon wamdus tuma kuga. Ye kile Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minamngit. Ki ait te mbolnge sine Israel inum balewe nda ngina sulumba²³ nu ndek Sime sana: Ki am mbolnge ye ne sanet. Andenge ne balene nda ngina.

David nu Mefiboset make pilna

²⁴ David nu o buk Yerusalem kusremba kua kina ait ta mbolnge Saul wa nunje Mefiboset nu sagka minna ka ka David luka prona. Tanjana le Mefiboset nu mata pro gabat sunjo David te-silikina.

²⁵ Mefiboset nu Yerusalem kusremba ka gabat sunjo tugum prona le nu ndek nu kusnana: Mefiboset, ne ndanam tuku ye dubiyumba kine ndakina ngina le²⁶ nu ndek lafumba sana: O gabat sunjo, ye kupe pagliskinaik ta ne kila. Ne Yerusalem kusrena le ye yiye piro tanjo sawen. Ye tuku donki ande tumba kuaneka le ye ta mbol minyoka gabat sunjo dubimba kangit ngen kande nu ye yabriyumba kua ka²⁷ ne tugum kumba ne yabrinina sulumba ye tuku nyu njayo silina. O gabat sunjo, ne Sunjo tuku engel tanan. Ne wam ndan ye mbol kam ndeta ka.²⁸ Ne yiye kuasmbi mam tuku ndare kame ta njakmba bale farkam kumon ta ne ye mapeyina le ye ne tuku wande mbolnge isukusmba minen. Ta tuku ye man agan inum sa ngam mbulit ngina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne pasa sakat le isit. Tale Siba ndon Saul tuku kilke ta walmba kilap nga sana kande³⁰ Mefiboset ndek gabat sunjo sana: Tanjaig. Sibange njakmba kilwa. Ne man luka prowat le ye ta tuku gare-gareket ngina.

David nu Barsilai make pilna

³¹ Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. Nu mata pro gabat sunjo ndon Yordan kule pakarkam saka ndekina.³² Barsilai nu saibo pile mayemba yar 80 njak minna. Nu maror tanjo ande. O buk gabat sunjo Mahanaim tumbranngge minna le nu nyamaganmbi turna.

³³ Kile gabat sunjo ndek nu te-silika sana: Ne ye ndon Yerusalem kumba ye suk ne kulatki ngina kande³⁴ Barsilai nu tuku pasa ta lafumba sana: O gabat sunjo, mine minemba ye kumamngit. Ta tuku ye ne dubinumba Yerusalem kine nda.³⁵ Ye kile yar 80 njak. Ye ame wam gare-garekam tuku ta kamus ndawet. Ye isukusmba kule nyet ta mata kualenu kamus ndawet. Ye kilba mata tukulok. Tanjo pino kupesmba mune ulwaig ta ye isam kumon kuga. Ta tuku ye ne dubinumba ka ne minde bada tine nda.³⁶ Ne ndanam tuku ye mbolnge manau mayenu kam bafute? Ye ne ndon kule pakarka kumba ne kusrenumba³⁷ luka ka yiye tumbranngge ina mam kumnaig le ngukigermbi tanje ye kumi le ngukuwaig ngina sulumba sakina: Ye tuku

kiŋo Kimam minit te. Nu ne dubinumba kuwa le ne ame agaŋmbi nu turam kande ke ndo ka ngina.

³⁸ Tanjakina le gabat sunŋo ndek pasa lafumba sana: Ta maye. Kimam ye tumba kaŋgit. Ne ame wam nu mbol ki nga saka ta ye kaŋgit. Ame agaŋ nu tambim tuku saka ta ye tambimngit ngina.

³⁹ Tanjakina sulumba gabat sunŋo nuŋe kuasmbi ŋakmba kilmba nane Yordan kule pakarka sim kumba gabat sunŋo ndek Barsilai mumumba nyaro tuna le nu luka nuŋe tumbranŋ kina.

⁴⁰ Gabat sunŋo nu kule pakarka sim kina le Yuda tanŋo pino ŋakmba Israel tanŋo pino afu turmba nu ndoŋ kinaig. Kimam mata gabat sunŋo ndoŋ kina. Tanjamba nane kinaig ka Gilgal tumbranŋ pronaig.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndoŋ kualeyaukinaig

⁴¹ Kile Israel mbal ŋakmba pro gabat sunŋo David sanaig: O gabat sunŋo, ndaŋam tuku singine tira kame Yuda mbal nane sine Israel mbal yabusinŋmba ne naŋe gageu naŋe kuasmbi ta ŋakmba kile-temkam tuku Yordan kule mbol kinaig nginaig kande ⁴² Yuda tanŋo ŋakmba pasa lafumba sakinaig: Gabat sunŋo nu singine tugu ndindo ndo. Ta tuku sine maŋau ta kig. Ndaŋam tuku tane sine tuku gubratingig? Gabat sunŋo nu sine agaŋ inum siŋge ndakat nginaig le ⁴³ Israel mbal nane pasa lafumba sakinaig: Sine Israel mbal tugu 10 ŋak. Tane Yuda mbal tugu ndindo ndo. David nu tane tuku tugu ngaig ta son ta nu sine ŋakmba tuku gabat minwa. Ta tuku tane ndaŋam tuku sine ake agaŋ tanjaŋ talasingig? Gabat sunŋo tumba luka te prowam tuku wamdus ta sinenŋe tugu pilgenŋ nginaig.

Tanjakinaig kande nane Yuda mbal pasambi kualeyauka Israel mbal kile-ibenŋkinaig.

Seba nu David te-siwam bafuna

20 Tanŋo ŋayonu ande Bikri kiŋo nuŋe Seba nu nane ndoŋ Gilgal tumbranŋ tanŋe minna. Tanŋo ta nu Benyamin tuku kuasmbi.

Nane kualeyauka minnaig le Seba ndek tabil fitka wi kuenŋka sakina: Tane David kusrewap. Sine Yesi kiŋo nuŋe David tuku kuasmbi kuga. Tane Israel tanŋo ŋakmba tinŋa tanŋine tumbranŋ tumbranŋ kine likap ngina le ² Israel tanŋo ŋakmba pasa ta ismba tinŋa David kusremba Seba dubimba kinaig. Tanjamba kinaig le nane Yuda kuasmbi ndo David kumnemngge minnaig sulumba Yordan kule kusremba nu dubimba ka Yerusalem pronaig.

³ Nane Yerusalem pronaig sulumba David ndek nuŋe wande sinam kumba ka pino kame 10 gabat sunŋo tuku wande kulatkam tuku kusrekina ta kilmba wande ande serninŋmba tanŋo afu madiningina le nane kulatka minnaig. Tanjamba nu pino kame ta nyamagaŋ agaŋ ndende ninŋmba maŋ nane ndoŋ kinye ndakina. Nane ake pino kuembol tanjaŋ wande ta mbolnŋe minmba ma ma saibo patika kume likinaig.

⁴ Kile David ndek Amasa wika sana: Ne kaye ka Yuda tanŋo ŋakmba wika kile-maŋgurka aspila nane ŋakm-

ba kilmba ye tugum te prowap ngina le ⁵ nu kina ka Yuda mbal wike lika minna ma ma gabat sunŋo nu lunu tuku ait tuna ta lina. ⁶ Limba pitik pro ndana le gabat sunŋo ndek Abisai sana: Absalomnŋe sine buk piti sunŋokanu sinŋina ta kile maŋ Sebaŋge piti sunŋokanu sinŋamngat. Ta tuku ne braiŋ yiŋe kame kuasmbi ta kilmba Seba yokermba ka biye tiwap. Kuga ta nu nuŋe kuasmbi ta ndoŋ kua ka tumbranŋ fonde kareŋnu ande sinam kuwa le sine nu te nda ngina.

⁷ Tanjakina le Abisai ndek Yoab tuku kame kuasmbi gabat sunŋo kulatkanu kuasmbi kame tanŋo ŋakmba kilmba Yerusalem kusremba Seba yokeram kinaig.

⁸ Nane kinaig ka Gibeon ndame sunŋo tugum ta pronaig le Amasa pro nane kile-siglikina. Yoab nu kame tuku minde piye agaŋ silikina sulumba nuŋe kame bagi tumba niŋgot sirmba let mbol kusmba nu ndek Amasa tugum kina le kame bagi ta limba kilke mbolnŋe ndekina. ⁹ Tanjana le Yoab ndek Amasa sana: O tira, ne maye minit e nga nu wai ndinammbi Amasa tuku miŋge ngue biyamba nu mumuwet mumuwet nga ¹⁰ wai ŋaiŋammbi kame bagi kilke mbolnŋe ngumnem ngumnem tina ta Amasa nu katese ndana. Kile Yoab nu kame bagi tamba Amasa funŋul sambrina le sina goka kilke mbol ndeka kummba maninkina.

Yoab nu Amasa balena sulumba nu mambo nuŋe Abisai ndoŋ Seba yokermba te-dubinaig le ¹¹ Yoab tuku kame tanŋo ande nu Amasa tuku mindesiŋ tugum tanŋe tinŋ minmba wi kuenŋka sakina: Tane David le Yoab tuku kuasmbi kande ka Yoab dubiwap ngina.

¹² Amasa tuku mindesiŋ ta ndin ngamu tanŋe ndarenŋe ndo sonŋa minna le kame kuasmbi promba mindesiŋ ndin tukulmba minna le nane riringa tinginaig le Yoab tuku kame tanŋo ta kaŋgermba mindesiŋ ta didika ndin makembi kumba tawimbi kaina.

¹³ Tanjamba nu Amasa tuku mindesiŋ ndin kusremba nganŋgijmba pilna le kame kuasmbi Yoab dubimba Seba te-dubimba kinaig.

¹⁴ Seba nu Israel ma tugu ŋakmba kusreka kina ka Abel-Bet-Maka tumbranŋ prona le mam nuŋe Bikri tuku kuasmbi nane nu dubimba tumbranŋ sinam kinaig.

¹⁵ Tanjanaig le Yoab tuku kuasmbi pro Seba tumbranŋ te sinam ket nginaig le ismba nane tumbranŋ ta te-kornaig sulumba afu nane tumbranŋ fonde tugumngge kilke maŋgurkinaig le biŋ tingina le nane ta mbolnŋe tinŋa kame bunaig le afu nane tumbranŋ fonde ta sambriwam tago-tagomba minnaig.

¹⁶ Tumbranŋ tanŋe pino ande minna. Pino ta nu wamdus kuyar mayenu ŋak. Nu ndek tumbranŋ fonde ponga Yoab tuku kuasmbi wika saningina: Tane isap. Kape ka Yoab sawap le ye tugum te ilwa. Ye nu ndoŋ pasa ŋak ngina le nane ka Yoab sanaig le ¹⁷ nu pino ta tugum kina le nu kusnana: Ne Yoabnŋe e ngina le nu lafumba sakina: Au. Yenŋe ngina le pino ta nu ndek sana: O tanŋo sunŋo, ye pasa ande sani le isa ngina le Yoab ndek sakina: Ta maye. Saka le ye isi ngina.

¹⁸ Tanjakina le pino tanŋe ndek tenjenmba Yoab sana: O buk nane tenjenmba sakanu. Ne piti ŋak kande ne

Abel tumbran kaye le Abel mbanjge ne tuku piti ta te-tiwamngaij nganu. ¹⁹ Sine tuku tumbran sunjo te mayenu ndo tumbran afu Israel kilke mbanjge mine likade ta liningit. Sine tuku mine bafuknu. Sine Israel mbal tuku gabat sunjo tuku mingge kumnemngge mineg. Tumbran te Sunjogenge kulatkate ta ne ndanam tuku sine tuku tumbran te njayo siliwam bafute ngina.

²⁰ Tanjaka sana le Yoab nu lafumba sakina: Ye tane tuku tumbran te njayo siliwe nda. ²¹ Sine tanjo ndindo ndo biye tiwam prowig. Tanjo ta nyunu Seba. Nu Bikri kiyo nuje. Nu Efraim ma taknu mbanjge minna ta nu buk tanjo kame kile-manjurka gabat sunjo David te-siwam sakina. Ta tuku tane Seba tumba sine sinjap le sine tane tuku tumbran kusremba kanjig ngina le pino ta ndek Yoab sana: Ta maye. Sine tanjo ta njinfok kat purmba gabatnu te-bukngube le fonde lukamba kilim kuwa le ne kanjeramngat ngina.

²² Tanjakina sulumba pino ta kumba ka tumbran tanjo kame ndonj sakina le isnaig. Ismba nane kinaig ka Seba njinfoknu kat purmba te-buknginaig le fonde lukamba kilimngge Yoab tugumngge ndekina le nu ndek tabil fitkina le kame kuasmbi njakmba tumbran kusremba sili-silimba kinaig le Yoab ndek luka gabat sunjo sota Yerusalem kina.

David tuku piro gabat kame

²³ Yoab nu Israel kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Yehoyada kiyo nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Peret mbal).

²⁴ Adoniram nu David tuku piro mbal tuku gabat. Ahilud kiyo nuje Yehosafat nu waje kuyaram tuku piro kulatkina.

²⁵ Seva nu David tuku waje kuyaranu tanjo.

Sadok le Abiatar nale pris pirokinaik.

²⁶ Yairnu tanjo Ira nu mata David tuku pris pirokina tuku tanjo ande.

Gibeon mbal nane Saul tuku mbar lafunaig

21 David nu gabat sunjo minna le guba sunjo prona le yar kenmba ma tugu njakmba nyama-gan tuku fagkinaig tukunu David ndek Sunjo sana: O Sunjo, piti te ndanam prote ngina le Sunjo ndek nu sana: Piti prote te tugunu tenjamba. Gabat sunjo Saulnge o buk Gibeon mbal sunjomba bale farkina le nane tuku ndare ta Saul tuku kuasmbi kile pasokate ngina. ² Tanjakina le David ndek Gibeon mbal wikina le pronaig. (Gibeon mbal nane Israel tugu kuga. Nane Amornu. Israel mbanjge o buk nane ndonj pasa katmba wamdus ulendimba nane mapekam tuku sakinaig ta Saulnge pasa ta pitaimba Israel le Yuda mbal ndo Israel ma tugu mbol minwaig nga Gibeon mbal sunjomba bale farkina).

³ Kile David ndek Gibeon mbal ta kusnaningina: Sine tane mbol mbarger ta kile ye tane ndonj te-tiwamngit. Tanjawi le tane Sunjo tuku kuasmbi te nyaro ningap

ngina le ⁴ nane ndek David sanaig: Piti ta sine nga-mukngge Saul nuje kuasmbi ngamukngge minit. Piti ta tane silwa ndametiñ ko gol ndametiñmbi te-tiwam kumun kuga. Sine Israel tanjo afu mata bale fare nda nginaig le David ndek saningina: Ata. Ye ame manjau tane mbol ki ngina le ⁵ nane lafumba sakinaig: Saul tuku wamdus ta nu sine njakmba njago siglika tumbran tumu pilwa le Israel mbanjge ndo minam tuku idusna. ⁶ Ta tuku ne Saul tuku ndare mbanjge tanjo ⁷ madiniñmba sinja le sine nane kilmba ka gabat sunjo Saul nuje tumbran tuguk Gibeon kumba ka tanje Sunjo am mbanjge muli njinfok panningbe le kumwaig nginaig. Tanjakinaig le David ndek nane saningina: Ta maye. Ye tanjawamngit ngina.

⁷ David nu o buk Sunjo tuku nyu mbanjge Yonatan ndonj pasa katnaik tukunu nu pasa ta idusmba Yonatan tuku kiyo nuje Mefiboset mapemba nu tumba Gibeon mbal nda ningina. ⁸ Nu Armoni le Mefiboset wau nuje ande ta kilmba nane ningina. (Tanjo ar ta Saul tuku kiyo kame. Nale Aia kulim nuje Rispange kile-patike tuna).

Tanjamba David nu Saul kulim nuje Merab tuku kiyo ⁵ ta turmba kilmba nane ningina. (Meholanu tanjo Barsilai kiyo nuje Adriel nuje Saul kulim nuje Merab tumba kiyo kame ⁵ ta kile-patikina).

⁹ David ndek tanjo ⁷ ta kilmba Gibeon mbal ningina le kilmba ka tabe mbol kinaig sulumba ka Sunjo am mbanjge tanjo ⁷ ta muli njinfok panningmba taikinaig le njakmba kumnaig. Piro mbanjge wit magekinaig le tanjo nane wit kilmba minnaig le wam ta kinaig.

¹⁰ Kile tanjo ar kumnai ta tuku ina nakile Rispa ndek tawi urfunu afu kilmba ka tabe mbol tanje baibai ande pilmba nu ka sinam tanje minmba aganjmor nguikokngge ko sar umanjge mindesiñ ta nyubekaig nga ki mindek furir mindek mindesiñ ta kulat magekina le ma ma sawe tuku ait prona.

¹¹ David nu Rispa wam kina ta sanaig le ismba ¹² nu ndek Gilead ma tugu Yabes tumbran kina ka Saul le Yonatan tuku isu kilna. (O buk Filistia mbanjge Gilboa tabe mbanjge balenikmba nale tuku mindesiñ kilmba ka manjurkanu ma Bet-Sanngge taikinaig le Yabes mbanjge ka isu ta kuayarkumba kinaig).

¹³ Kile David ndek nuje piro tanjo saningina le Saul le Yonatan tuku isu ta kilmba tanjo ⁷ Gibeon mbanjge kilmba njinfok panninginaig ta tuku isu ta ulendimba kilmba kinaig ka ¹⁴ Sela tumbran Benyamin tuku ma tugu tanje Saul le Yonatan tuku isu kilmba Saul mam nuje Kis ngukinaigmbi tanje ngukinaig sulumba gabat sunjogenge wam paguniñmba saningina ta kumumba kinaig. Wam kame ta denpurmba kile nane Sunjo yabanjaig le nu nane tuku yabanjaig pasa ismba sakina le piro mbanjge nyamagan manj kumunginaig.

Israel kame mbal nane Filistia tanjo sugo sugo bale farkinaig

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma kame manj Filistia Israel ngamukngge tumba tingina le David ndek nuje kame kuasmbi kilmba Filistia mbal ndonj kame bunaig. Kame

bumba minnaig ma ma David buk matuk kina le ¹⁶ Filistia tanjo ande nyunu Isbibenob nu pro David balewam bafuna. Isbibenob nu tanjo sugu sugu ta tuku ndare ande. Nu tuku mbanduwan gabatnu ta ainmbi wakeiwanu. Pitinu ta 3 kilo lina. Nu kame bagi kitek tumba likina. ¹⁷ Nu David balewam bafuna le Abisai pro David te-simba Filistia tanjo sunjo ta ndonj kame bumba nu balena le kumna. Tanjana le David tuku kame kuasmbi pro nu sanaig: Sine kamenu kab kande ne manj sine dubi ndaka. Ne sine Israel mbal tuku bulu tanjan kilhasingit ta kupe serikat nginaig le David nu nane ndonj pasa katmba sakina: Ye manj kame mbol kine nda ngina.

¹⁸ Minnaig ma ma Israel mbal manj kinaig ka Gob tumbranngge nane Filistia mbal ndonj kame bunaig. Kame ta mbolngge Husanu tanjo Sibekai nu mata tanjo ndare sugu sugu ta tuku ande nyunu Saf balena le kumna.

¹⁹ Mara ande nane Israel mbal manj kinaig ka Gob tumbranngge Filistia mbal ndonj kame bunaig le Bethlehemnu tanjo Yair tuku kiwo nuwe Elhanan nuwe mata tanjo ndare sugu sugu ta tuku ande nyunu Goliat balena le kumna. Goliat nu Gatnu. Nu tuku sibugi ta sungokanu piti njayo.

²⁰ Mara ande nane manj kinaig ka Gat tumbranngge kame bunaig. Tumbran tanje tanjo ndare ndui ta tuku ande minna. Tanjo ta nu sungokanu kuen njayo. Nu tuku wai nyigriw ta 12 kupe nyigriw mata 12.

²¹ Tanjo ta ndek nane Israel mbal maim maim pasa saningina le Yonatanngge tanjo ta balena le kumna. (Yonatan nu David aba nuwe Sama tuku kiwo nuwe).

²² Tanjo baikamba ta nane Gatnu tanjo sugu sugu nane tuku ndare. Nane David tuku kuasmbingge bale farkinaig.

David nu Sunjongge sinzanja ta tuku gare-garekina
(Mune 18)

22 Sunjongge David Saul tuku wai mbolngge ngueu mbal njakmba tuku wai mbolngge te-luka tina le nu Sunjo tuku nyu te-dunga mune te ulna.

² Ye piti sinamngge minet ta Sunjo nu fonde karejnu tanjan ye tumba koryate.

³ Nu ndame kune tanjan ye ka sinam tanje kuirket.

Nu kandim tanjan ye kigraibkate le ngueu mbalngge ye njayo sili ndayade.

Nu ye kigraibkate le ye mine mayewet.

⁴ Sine Sunjo tuku nyu te-dungube.

Ye nu wika yabanjet le nu ye ngueu mbal tuku wai mbolngge te-luka tate.

⁵ Yu mbalo sugu sugu tinga ye kaiyam bafude tanjan nane ye njayo siliyam bafunaig.

⁶ Nane ye tumba muli-muliyinaig le ye kume dirmba ⁷ wamdus piti njak minmba yiwe Mbara Sunjo ye turyuwa nga wiken le nu nuwe tukul wande mbolngge ye tuku wi ta isna.

⁸ Tanjamba Kuate nu nane tuku gubrana le kilke samba buru-burukina.

⁹ Nu tuku fumbe burok kumam pa guwa prona. Mingge kumam pa sunjo krajer-krajerka tui fat tanjan pirsi-parsinaig.

¹⁰ Nu samba malanja talka gau dabuk dabuk mbol tinga ndekina.

¹¹ Nu enel mbol minyokina le bubre pinderka kinit tanjan fumba tumba ndekina.

¹² Ma furir sunjo sawe ma kimkanu suk nu tumba songina le ¹³ teliw sana le ma kilhamba ndekina.

¹⁴ Tanjana le Sunjo samba mbolngge kuaila fudukate tanjan kuenka sakina le ¹⁵ ma teliwmba tui fat tanjan ngueu mbal ninde farna le kua ka sili-sili-naig.

¹⁶ Sunjo nu ngueu mbal tuku gubra kagli firka nane saningge likumba mingembi bubre fitkina le nu paraka nu sinamok aganj ta njakmba kilim kinaig.

¹⁷ Tanjanaig le Sunjo nu wai sirmba ye te-luka tina.

¹⁸ Ngueu mbal sangriknu ye te-ibenyam bafunaig le Sunjo nu ye te-luka tina.

¹⁹ Ye piti sungomba njak minen le nane pro ye ndonj kame bunaig ta Sunjo nu ye kusre ndayina.

²⁰ Nu ye tuku garena tukunu nu ye te-luka tina le ye mine mayewen.

²¹ Ye manjan tinreknu ndo dubimba minen le nu lafumba wam mayenu ye mbol kina.

²² Ye Sunjo tuku tukul pasa ndo dubiwen sulumba Kuate ngumne ndawen.

²³ Ye nu tuku tukul kame mara mindek idus timba dubiniwmba minmba nu tuku pasa pitai ndawet.

²⁴ Ye nu tuku am mbolngge purferjnu minmba une manjan ke ndaken.

²⁵ Ta tuku Sunjo nu ye tuku manjan ta lafumba manjan mayenu ye mbol kina.

²⁶ O Sunjo, sine ne kusre ndanube ta ne mata sine kusreke nda.

Sine manjan purferjnu ndo kumba minbe ta ne manjan mayenu ndo sine mbol kate.

²⁷ Sine mbar manjan kumba minbe ta ne lafunu njayonu sine singit.

Sine manjan tinreknu ndo dubibe ta ne lafunu manjan tinreknu sine mbol kate.

²⁸ Sine singine nyu yabukube ta ne sine kile-luka kilit.

Sine singine nyu payamkube ta ne sine tuku nyu kile-ibenkamngat.

²⁹ O Sunjo, ne ye tuku bulu tanjan ma furir pitaite.

³⁰ Ne ye sinzanja le ye ngueu mbal tuku fonde karejnu lukamba nane kile-ibenkamngit.

³¹ Kuate tuku manjan purferjnu ndo. Pasa nuwe ta tinreknu ndo.

Nu kandim tanjan nuwe mbal kigraibkate.

³² Sunjo nu Mbara ndindo. Nu ndo ndame kune sunjo tanjan sine kilmba korsingit.

³³ Kuate nu ye kuirkam tuku ma mayenu. Nu ye kambim tuku ndin mayenu fungit.

³⁴ Nu ye tuku kupe sangri pilete le ye sangri tinga kinenumet.

³⁵ Nu ye tuku wai sangri pilete le ye tui karenju didiket.

³⁶ O Sunjo, ne ye sinzanyumba nanje kandim sangrinu ye sumba kaiyate le ye nyu njak minet.

³⁷ Ne ye ndin mayenu tumyate le ye kupe baslen-ga bari ndanget.

³⁸ Ye ngueu mbal kogronka njakmba kilmba njaigo siglike suluwen le ³⁹ nane gororomba ye tuku kupe tugum tanje ndekinaig.

⁴⁰ Ne ye sangri pileyina le ye kame mbolnge ngueu mbal njakmba kile-ibenken.

⁴¹ Ne ye sinzanyina le ngueu mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ye nane kilmba njaigo sigliken.

⁴² Nane wikinaig ta andenje nane kile-luka kile ndakina.

O Sunjo, ne mata nane ismba nda isanu sukna.

⁴³ Ye nane kilmba tidonj firfirken le nane kukuadu suk pronaig.

⁴⁴ Israel mbal afu nane ye ndonj kame bumba ye te-ibenyam bafunaig le ne ye te-luka tumba nane tuku gabat madiyina.

Tango pino buk nane ye gilai ta nane kile ye tuku minje kumnemnje minig.

⁴⁵ Rawe mbal ye tugum promba dagol tidronja lokade. Nane ye tuku pasa ismba dubide.

⁴⁶ Nane nanjine tumbrañ fonde karenju njak ta kusreka kuru-kuruka ye tugum prode.

⁴⁷ Sunjo nu abo tugu njak. Nu ye tuku ndame kune sunjo tanañ ye tumba kaiyate. Kuatenje ye te-luka tina. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dungube.

⁴⁸ Nu ngueu mbal njakmba kile-ibenka ye sinzanyate le nane njakmba ye kumnemnje minig.

⁴⁹ Yijne ngueu mbal ngamuknje nu ye kor mayeyate.

O Sunjo, ne yijne ngueu mbal ngamuknje ne ye kigraibka ye sinzany mayeyina sulumba ne ye madiyumba nane tuku gabat pilna le minet.

⁵⁰ Ta tuku ye kile kasomok mbal tuku am mbolnge gare-gareka ne tuku nyu te-dunget.

⁵¹ Kuate nu ye gabat sunjo mini nga madiyina.

Mara mindek nu ye turyina le ngueu mbal njakmba kile-ibenken.

Nunje rangun mayenu kume pur manau mara mindek ye mbolnge yijne ndare mbolnge tuturmba minmba minamngat.

David tuku wam pagu pasa

23 Pasa te David tuku wam pagu pasa.

Ye David Yesi tuku kiño nunje yenje wam pagu pasa te saket. Yakob tuku Mbara Sunjo Sangri Nayo nunje ye gabat sunjo minam tuku madiyina le tango njakmba tuku am mbolnge ye nyu sunjo njak minet. Ye mune magenu sunjomba Israel mbal nindam tuku kuyarke liken. Ye yijne pasa tukulmba tenjamba saket.

² Sunjo tuku Guwanje ye sayate le pasa kukliwet.

Nunje ye tuku minje tumba tane wam pagutingit.

³ Israel mbal tuku Mbara nu ndame kune sunjokanu tanañ sine kilmba kaisingit. Nu tenjamba ye sayina.

Gabat sunjo nu Kuate kumnemnje minmba manau tinreknumbi tango pino kulatkate ta ⁴ nu ki kitek prowam tuku ma tugu ramba gau purfemba ki bulungate tanañ. Nu ki promba mbai ngislu anga waje mbol linlenkanu tanañ.

⁵ Sunjonganje ye tuku ndare tuturmba kangat ta nyaro ninjuwa.

Nu o buk ye njak wamdus ulendimba pasa katna ta nu pasa ta mbile nda.

Nu mara mindek nunje rangun mayenumbi ye sangri pileyate le ye mine mayewet.

⁶ Tango njaigonu ta Kuatenje muli ago njak tanañ kilmba kile-pankamngat.

Tango andenje muli ago njak ta nunje waimbi biye nda.

⁷ Nu muli ago njak ta mbanimbi silimba ka pasokam tuku ma mbolnge manjurka pa diknjuwa le ugmba tatrakamngat.

David tuku kame gabat sugo kenjmba

⁸ David tuku kame gabat sugo sugo tuku nyu kat nanjine ta tenjamba.

Yoseb Basebet nu kame gabat sugo kenj ta tuku ambonganu gabat. Tango ta nu Takemon mbal tuku ndare. Ait ande nu kame mbolnge mbanduwan biyumba kame bumba ngueu mbal 800 bale farkina le kumnaj.

⁹ Nu dubiknu ta Dodo kiño nunje Eleasar. Eleasar nu Aho mbal tuku ndare. Nu mata David tuku kame gabat sugo kenj ta tuku ande. Ait ande nu David ndonj minna sulumba Filistia mbal kame tuku manjurka minnaig le nale ndek Filistia mbal ta kame tuku kile-saika minnaik. Tanjanaik le nane promba kame bunaig le Israel mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ¹⁰ Eleasar nunje ndo tinga Filistia mbal ndonj kame bumba kina ka ka nu matuk kumba wai kume tirina ta nu kame bagi kusre ndana. Ait ta mbolnge Sunjonganje Filistia mbal kile-ibenkina le Israel mbal kua ka sili-silinaig ta nane manj luka Eleasar tugum promba Filistia mbal kume farnaig ta tuku ngaro yubengam tuku minde piye aganj ta paske likinaig.

¹¹ David tuku kame gabat sugo kenj ta tuku inum ta Agi kiño nunje Sama. Tango ta Hararnu. Ait ande nane Filistia mbal pro Lei tumbrañnje piro ande tugumnje kame tuku kuaneka tinginaig le Israel mbal nane kanjerka kua kinaig. ¹² Tanjanaig le Sama nu kua kine ndaka nu piro sinam tanje tinga nane Filistia mbal kilke ta tubekaig nga kame tinga Filistia mbal ta bale farna. Ait ta mbolnge Sunjonganje Filistia mbal njakmba kile-ibenkina.

¹³ Mo ait mbolnge Filistia tuku kame kuasmbi afu pro Refaim ma guton tanje kame tuku kuaneka minnaig le David nu Adulam tuku ndame burok sinam tanje minna le nu tuku kame gabat sugo kenj ta nu tugum pronaig. ¹⁴ Tanjanaig le David nu tabe ponja

nuje fonde karejnu sinam kumba ka tanje minna le Filistia mbal buk Betlehem tumbran tinaig. ¹⁵ Tinaig le David ndek nuje tumbran idusmba kule parana sulumba sakina: Ye kumba ka Betlehem tumbran fonde malangambi kule burok sinamnge kule bulbulmba prote ta ye nyam parayate ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane gabat sugo keŋ ta tinga kinaig ka Filistia mbal Betlehem kulatka minnaig tambik ri ndamba nane ndoŋ kame bumba ka sinam ka David kule burok sakina ta kunymba tumba pro David tunaig kande nu nyam mbulmba kule ta tumba Sunjo tuku atraukina sulumba ¹⁷ ndek sakina: O Sunjo, ye kule te nyi ta tanjo kame te tuku ndare nyanu tanjan. Nane kumam tuku ndin mbolnge kagig ka kule kunymba prowaig ngina. Tanjakina sulumba nu kule ta nyam mbulmba atraukina.

Gabat sugo keŋ ta nane tanjamba ndo manau ke liki-
naig le Israel mbal njakmba nane tuku saka minnaig.

David tuku kame gabat afu

¹⁸ Yoab mambo nuje Abisai nu kame gabat saŋgriknu 30 ta tuku gabat nanjine. (Nale tuku ina nakile Seruya). Ait ande Abisai nu nuje mbanduwan tambik ngueu mbal 300 kilmba bale farna le kumnaig tukunu nu tanjo 30 ta ngamuknge nu tanjo nyu njak minna. ¹⁹ Tanjamba minmba nu nane tuku gabat mayok kina ta nu kame gabat sugo keŋ ta kumnemnge minna.

²⁰ Yehoyada kiŋo nuje Benaya nu mata kame tanjo ande nyu njak minna. Benaya nu Kabselnu. Nu kuru kuru ndaka ngueu mbal sunjomba bale farkina sulumba Moabnu kame tanjo nyu njak armba turmba bale farkina le kumnaik. Bidu tinga ma tido pilna ait ta mbolnge nu burok ande sinam kumba ka laion ande balena le kumna. ²¹ Tanjamba ait ande nu ka Isipnu tanjo sunjo ande te-silikina. Tanjo ta nu nuje mbanduwan biye njak minna le Benayanje mbanduwan yaimba tumba nu balena le kumna. ²² Benaya nu manau tanjamba ndo ke likina sulumba nu gabat 30 ta tuku ande minna. ²³ Nu nane ngamuknge nyu njak minna ta nu kame gabat sugo keŋ ta kumnemnge minna.

²⁴ Kame gabat 30 ta tuku nyu kat nanjine ta tenjamba.

Ande Asahel nu Yoab tuku mambo nuje. Ande Elhanan nu Betlehemnu. Mam nuje Dodo. ²⁵ Sama le Erika nale Harodnu. ²⁶ Heles nu Paletnu. Ira nu Tekoanu. Mam nuje Ikes. ²⁷ Abieser nu Anatotnu. Mebunai nu Husanu. ²⁸ Salmon nu Ahonu. Maharai nu Netofanu. ²⁹ Heleb nu mata Netofanu. Mam nuje Bana. Itai nu Gibeau Benyamin ma tugu mbolok. Mam nuje Ribai. ³⁰ Benaya nu Piratonnu. Hidai nu Gas ma gutoŋ mbolok. ³¹ Abi-Albon nu Arbatnu. Asmafet nu Bahurimnu. ³² Eliaba nu Salbonnu. Yasen tuku kiŋo kat nuje mata nane ngamuknge minnaig. Tanjo ande nyunu Yonatan nu mata nane ndoŋ minna. ³³ Samat nu Hararnu. Ahiam nu Hararnu. Mam nuje Sarar. ³⁴ Elifelet nu Makanu. Mam nuje Ahasbai. Elijam nu Gilonu. Mam nuje Ahitofel. ³⁵ Hesro nu Karmelnu.

Parai nu Arbnu. ³⁶ Igal nu Sobanu. Mam nuje Natan. Wa nuje Hagri. ³⁷ Bani nu Gadnu. Selek nu Amonnu. Naharai nu Berotnu. Nu Yoab tuku kandim agan ndende kugrakanu tanjo. ³⁸ Ira le Gareb nale Itranu. ³⁹ Uria nu Hitnu. Nane ulendimba tanjo 37 minnaig.

David nu Israel mbal Yuda mbal pilenga burke likina

24 Ait ande Sunjo nu Israel mbal tuku gubrana le nu nane Davidnge piti ningiwa nga nu sana: Ne kumba Israel tanjo pino Yuda tanjo pino njakmba pilenimba burke lika ngina.

² Tanjakina le David ndek nuje kame gabat Yoab wam pagumba sana: Ne tinga naje gabat kame kilmba ka singine kuasmbi Israel tanjo pino njakmba burkap. Tane Israel ma tugu njakmba mbol kape sulumba Israel tanjo pino burkap le ye tanjo giganmba minig ta katesewi ngina le ³ Yoab ndek lafumba nu sana: O gabat sunjo, naje kuasmbi Israel mbal Sunjogonge sinzanjinguwa le tanjo pino puluka tugeka sunjomba prowaig nga iduset ta kile ne ndanam tuku tanjo pino burkam sakate? Wam ta mayenu ndo kuga ngina kande ⁴ gabat sunjo nu Yoab nuje gabat kame piro ta kuwaig nga dirnanja minna le nane nu tuku pasa dubimba ndek Israel tanjo pino burnu kinaig.

⁵ Kinaig ka Yordan kule pakarka Aroer tumbran pronaig. Tumbran ta Gad ma tugu mbolnge ma gutoŋnge minit. Tanjamba nane tumbran ta kusremba kinaig ka Yaser tumbran pronaig sulumba ⁶ Yaser kusremba kinaig ka Gilead ma tugu mbol kumba ka Kades tumbran pronaig. Tumbran ta Hit mbal tuku kilke mbolnge minit.

Tanjamba nane man tinga kumba ka Dan ma tugu mbol promba kinaig ka Sidon tumbran pronaig. ⁷ Pro tanje nane luka kinaig ka Tirus tumbran pronaig. Tumbran ta fonde karejnumbi koranu.

Tirus tumbran kusremba kinaig ka Hivi mbal tuku tumbran kame Kanan mbal tuku tumbran kame ta njakmba kinaig ka Berseba tumbran Yuda ma tugu mbol pronaig. ⁸ Nane ka ma tugu njakmba mbol kumba piro ke sugluka tambun ⁹ ait 20 kinaig le man luka Yerusalem pronaig.

⁹ Tanjamba Yoab ndek gabat sunjo tugum kina sulumba sana: Israel mbal tanjo 800,000 nane ne tuku kame tanjo pirokam kumuŋ. Yuda mbal tanjo 500,000 nane ne tuku kame kuasmbi pironu kumuŋ ngina.

¹⁰ Kile David nu wam kina ta tuku wamdus pitina le nu ndek Sunjo yabanmba sana: O Sunjo, ye nginjagan manau kumba sinjka uneken. Ne ye tuku une ta sauka gilainja ngina.

¹¹ Tanjakina le Sunjo ndek David tuku tuan tanjo Gad wam pagumba sana: Ne ka tenjamba David sawa. Sunjo nu piti sugo keŋmba ne tanmbim iduste ta ne ismba inum pilemba madiwa nga sawa. Nu inum madiwa ta ye tanjamba kamngit nga Gad sana.

¹³ Mafena le David nu abongina le Gad nu tugum promba pasa ta njakmba David kubeu tumba sana: Sunjo nu piti sugo keŋmba ne tanmbim iduste ta ne

ta tuku inum madiwa. Ne kilke tugu te mbol guba sun-go yar 7 minwa nga madiwamngat e? Ko naje ngueu mbalnge kamembi yokernuwaig le tambun kenmba kua ka ma baknu mbolnge kuirka minamngat e? Ko guaze sungo ait kenmba Israel tanjo pino bale farwa nga idusmba madiwamngat e? Ne wamdus pile timba piti sugo kenmba te tuku inum madiwa le ye ka Sunjo sawi ngina.

¹⁴ Tanjakina le David ndek Gad sana: Ye wamdus matuk tukulka piti sunjogoyate. Sunjo nu sine make patikate tuku tukunu nuje wamdus ndanmba kam idusmba ndeta kuwa ta ye ngueu mbal pro kamembi yokeryam wam ta ndo ye mbulit nga Gad sana.

¹⁵ Kile Sunjo nu guaze sunjo ande pilna le Israel ma tugu njakmba kumungina. Israel tanjo guazembi bale farna ta ulendika 70,000.

¹⁶ Sunjo tuku enjel guaze tamba tanjo pino bale farkam tuku piro tuna ta nu buk Yerusalem mbal najigo siglikam bafuna le Sunjo nu wamdus te-iberja sulumba enjel peuna. Peuna le enjel nu Yebusnu tanjo Arauna tuku kilke tugumnge tingina.

¹⁷ David ndek mambilmba enjel tanjo pino bale farmba minna le kanjerna sulumba nu Sunjo sana: Mbar te ye tuku. Yenje mbar te ken. Tanjo kame sinamanzerok te tuku mbar kuga. Piti te ye mbolnge yije ndare mbolnge prowa ta maye nga Sunjo sana le ¹⁸ ki ait ndui ta mbolnge ndo Gad nu David tugum kumba sana: Ne kaye ka Arauna tuku kilke mbolnge ndame turjanga Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwa nga sana le ¹⁹ nu ndek Sunjo tuku pasa ta dubimba kumba ka Gad nu sana tanjamba ndo kina.

²⁰ Kile Arauna mambilna kande gabat sunjo nuje piro mbal ndon nu sota pronaig le kanjerkina sulumba nu David tumailamnge dagol tidronga loka ²¹ kusnana: O gabat sunjo, ne ndanam ye tugum te prote ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kilke te piyawam prowet. Piyamba guaze sunjo prote te kugawa nga Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwamngit nga sana.

²² Tanjaka sana le Arauna ndek David sana: O gabat sunjo, kilke te ne ake ta sulumba Sunjo atraukam tuku sakate tanjamba ka. Ye tuku makau minig te kila sulumba makau tuku pirokanu suku agar ndende te turmba kilmba fetfetmba Sunjo atraukam tuku pa diknga ngina sulumba ²³ nu nuje agar ndende ta njakmba kilmba David kile-tumba sana: Nanje Mbara Sunjo nu ne tuku atrau tuwa ngina.

²⁴ Tanjakina le David ndek lafumba sana: Kuga. Ye agar ndende ta njakmba ndametingmbi piyawamngit. Ye agar inum ake yainumba yije Mbara Sunjo atrauke nda nga sana. Tanjaka sana sulumba nu kilke makau kilna ta ulendimba silwa ndameting sorj 5-mbi piyana. ²⁵ Tanjamba nu ndame kilmba turjanga pa lanlan wakeimba makau afu bale farmba pasokina le ugnaig. Tanjamba man Sunjo ndon wamdus ulendikam tuku makau afu ta kilmba pasokina le ugnaig le Sunjogenge guaze sunjo Israel ngamuknge minna ta pitaimba tukulna le kugana.

David nu Batseba ndon unekina le tuan tanjo Natan pro David mbar manjo kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

51 O Kuate, kume pur manjo ta ne tugu. Ne sine make patikate wam ta mata sunjokanu.

Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une njakmba sauka kile-sika.

² Ne ye tuku mbar manjo njakmba sauka gilainga le ye ne am mbolnge tinjeknu purfeñnu mayok ka.

³ Ye sinjka mbaren sulumba une manjo ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.

⁴ Ye ne am mbolnge mbaren. Mbar ta ne kumammba ken.

Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolnge pilit.

⁵ Ye inange te-pile ndakina ait ta ye une njak minen.

Nu ye te-pilna le ye mbar manjo kam tuku ndo mayok kan.

⁶ Ye manjo purfeñnu tugusek ndo dubiki nga ne wamdus sunjo njak minit. Ta tuku ne wamdus kuyar mayenumbi ye sinzanya.

⁷ Ne ye tuku une ta njakmba sauka kile-sika.

Tanjawa le ye ne am mbolnge purfeñnu ndo mayok ka.

⁸ Ne ye piti sunjo sina le ye tuku sanjri njakmba kuganaig.

Ne ye tuku mbar manjo ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilainga.

Tanjamba ne naje gare manjo ta ye sa le ye manjo gare-gareki.

¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ngamunggal purfeu sera sulumba ye tuku wamdus te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.

¹¹ Ne ye pitai ndayumba naje Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina.

Tanjamba ndo ne naje gare manjo ta sa le ye manjo gare-gareki.

Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamdus tamba sinzanya.

¹³ Tanjawa le ye une njak mbal ne tuku wam tugusek ta tumningi le nane mbilka ne dubinamngait.

¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.

Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku manjo tinjeknu ta idusmba mune-munekamngit.

¹⁵ O Sunjo, ne ye sinzanya le ye manjo yije mingembi ne tuku nyu te-dungi.

¹⁶ Ye ne tuku atrauka agaromor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.

¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau agar ta ye yije nyu te-ibermba ne kumnemnge mini ta ne nzalinate.

Ye ngamunggal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.

¹⁸ Ne Yerusalem fonde karenjumbi te-kormba naje nzali dubimba Sion mbal sinzanjanga le nane mine magewaig.

¹⁹ TaŃamba nane tukul dubimba makau pailnu kilm-
ba ne tuku atrauka agaŃmor ta bale farmba pasoka
ugwaig le ne gare-garekamŃgat.

YONA

David nu kumna le kiŋo nuŋe Solomon nu tuku ma tumba Israel mbal Yuda mbal kulatka minna. Solomon tuku ait mbolŋge nane piti afu kanŋer ndaka mine mayenaig.

Solomon nu kumna le kiŋo nuŋe Rehoboam nu tuku ma tina le Israel mbal nane taŋgo ta mbulmba nu nane kulat ndakuwa ŋga gabat suŋgo ande kise madinaig. Taŋanaig le Rehoboam nu Yuda mbal ndo kulatka minna. Taŋamba Israel mbal Yuda mbal nane nduiye fet arnaig le David tuku ndare tuturmba kina ta nane Yuda mbal ndo kulatka minmba minnaig. Nyu kat naŋgine ta Matteus 1.6-11 mbolŋge mine likade.

Ait ta mbolŋge tuan taŋgo suŋgomba nane Israel mbal Yuda mbal ŋgamukŋge minmba nane rironŋ pasa saniŋmba minanu.

Nane tuku nyu kat naŋgine Elia Elisa Aisaia Yeremia nane afu turmba.

Yona nu Kuate ram kua kina

1 Mara ande Suŋgo nu Amitai kiŋo nuŋe Yona wam pagumba sana: **2** Ne tiŋga Nineve tumbran suŋgo ta kaye sulumba rironŋ pasa niŋga. Ye nane tuku wam ŋaigonu suŋgomba ke likade ta ye kanŋerket ŋgina.

3 Taŋakina le Yona nu Suŋgo ram kua ka Spen kilke mbol kambim bafuna sulumba kile nu tiŋga Yafo tumbran fudiŋ ta mbol kina ka taŋge waŋ ande Spen kambim bafuna ta te-silikina sulumba Suŋgo ram kua ka waŋ ta piyamba poŋga kinaig.

4 Nane kinaig le kile Suŋgoŋge bubre saŋgrinu yu mbolŋge pilna le prona. Bubre saŋgrinu taŋge waŋ tumba sambriwa le fofokam bafuna le **5** waŋ kulatkanu taŋgo kame nane wamdus fulilka kuru kuru mayemba naŋgine mbara yimyam wike likinaig sulumba nane waŋ piti suŋgo tina ta bulkuwa ŋga agaŋ ndende afu waŋ mbolŋge paska kilmba yu mbol pankinaig ta Yona nu katese ndana. Nu waŋ sinam nziŋge kinymba gilaingina.

6 Kile waŋ ta tuku gabat Yona te-silika kuanemba sana: Ne ndaŋam tuku kinymba minit? Ne tiŋgumba naŋe mbara wika le nu sine sinasiŋmba tursiŋguwa le sine ŋgisi ndakube ŋgina.

7 Taŋakina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane naŋgine naŋgine sakinaig: Sine kagmaika taŋgo ande tuku nyu mayok kuwa ndeta nuŋge mbarna le sine ŋgisikam bafuweg te kila palmbimŋgig ŋginaig. Nane taŋamba kagmaikinaig kande Yona tuku nyu mayok kina.

8 Taŋana le nane nu sanaig: Sine piti suŋgo teg te tugu te-mayokmba sasiŋga le sine isbe. Ne ame piro ŋak? Ne anikok? Ne kilke tugu ndaŋ tuku kuasmbi ŋginaig le **9** Yona ndek nane tuku pasa lafumba saniŋgina: Ye Hibrunu. Ye Suŋgo tuku nyu kurauket tuku. Nu samba mbolok Mbara. Nuŋge yu kilke turmba kilemayokkina ŋgina. **10** Taŋakina sulumba Yona nu Suŋgo ram kua kina ta kubeu niŋgina le waŋ kulatkanu taŋgo

kame nane ismba kuru kuru suŋgo tinaig sulumba Yona sanaig: i ... Ne siŋka mbar suŋgona ŋginaig.

11 Bubre kile saŋgri tiŋgina le yu mbalo sugo sugo tiŋginaig le waŋ kulat taŋgo nane ndek sakinaig: Sine ne mbolŋge ndaŋbe le yu mukuwa le sine mine mayewamŋgig ŋginaig le **12** Yona nu ndek saniŋgina: Ye tumba yu mbol bukŋgap le yu mukuwamŋgat. Yeŋge mbaren le yu mbalo sugo sugo te tiŋgade le tane piti tade ŋgina.

13 Taŋakina le nane waŋ kulat taŋgo waŋ tumba makembi kambim bafumba nane saŋgri tiŋga koikinaig. Koikinaig ta yu saŋgri tiŋgina le nane waŋ tumba piyal kambim fugumba **14** Suŋgo wika sanaig: O Suŋgo, sine taŋgo te tumba yu mbol bukŋgube le nu kumwa le ne sine pasa mbolŋge patika le ma ŋayo mbolŋge ŋgisi ndakube. O Suŋgo, ne naŋe nzali ndo dubimba wam te kate ŋginaig.

15 Taŋakinaig sulumba nane Yona tumba yu mbol bukŋginaig le yu ndek mukuna. **16** Yu mukuna le taŋgo kame ta Suŋgo tuku kuru kuru suŋgo tumba agaŋmor ande balemba Suŋgo atraukinaig sulumba nu tuku pasa saŋgri pilenaig.

17 Yona tumba yu mbol bukŋginaig le Suŋgo nu kualegaŋ suŋgo ande sana le nu promba Yona tumba ŋjinkina. Ŋjinkina le Yona nu mara keŋmba furir keŋmba kualegaŋ fuŋgul sinam taŋge minna.

Yona nu Kuate gare pasa tuna

2 Yona nu kualegaŋ fuŋgul sinamŋge minmba nuŋe Mbara Suŋgo gare pasa tumba sakina: **2** O Suŋgo, ye piti suŋgo kurawit sulumba ne wikit le ne ye turyat. Ma ŋayonu kumanu mbal tuku ma mbolŋge minit sulumba ye ne tuku wi kuerŋkit le ne isat. **3** Neŋge ye bukŋgat le ye yu buto sinam nzi kat. Yunge ye songat le yu mbalo sugo sugo ye mbolŋge ŋgurkaig le **4** ye sakit: Ne ye pitaiyat. Ne tuku tukul wande ta ye maŋ kanŋere nda ŋga sakit. **5** Yu mbalo ye mbolŋge ŋgurmba minaig le ye tuku mabsenŋ tukulkat le yuŋge ye ŋak songat. Yu sinamok aŋgaŋge

ye tuku gabat songat. ⁶ Ye yu sinamnge tabe minig ta tugunu tugum nzi kat. Ma ta nayonu ndo ye tukulyat ta o Kuate Sungo, ne ye manj luka te-mayokyat le ma nayonu ta kusrewit.

⁷ O Sungo, ye kumam tuku kamusit sulumba ye ne idusnumba yabanjit le ne samba mbolnge nanje tukul wande sinamnge ne isat. ⁸ Nane afu yabri mbara dubikade ta nane ne kusrenade ta ⁹ ye munembi ne tuku nyu te-dunga ne atraukamngit. Ye ne ndonj tumamba pasa sangri pilewen ta manj kamngit.

O Sungo, nenge ndo sine kile-luka kilit le sine abo njak mineg njga sana.

¹⁰ Kile Sungo nu manj kualeganj ta sana le kumba ka piyalnge Yona ngilikina le mayok kina.

Yona nu Nineve kina

3 Sungo nu manj lato Yona wam pagumba sana: ² Ne tinga Nineve tumbranj sungo ta kaye sulumba pasa ye ne sanet te kuklimba saka ngina.

³ Tanjakina le Yona nu tinga Sungo tuku minge dubimba Nineve kina. Nineve nu tumbranj sungo pasa njak. Tanggo ande tumbranj ta dubimba make inum kumam kambim njga ta nu mara kenju mbolnge ta prowanu.

⁴ Kile Yona nu tugu pilmba tumbranj sungo ta dubimba kina ka ki butungina le furiram nu wi kuerka nane saningina: Ait 40 kugawaig le Kuatenge Nineve tumbranj te te-ngisiwamngat njga saningina le ⁵ Ninevenu tanggo pino nane Kuate tuku pasa ta ismba songga nane ndek sakinaig: Sine njakmba nyamaganj pinka tanggo nyu njak tanggo nyu kugatok sine njakmba ngamunggal biye mbilmba sinamanzer tawi tinbe nginaig.

⁶ Kile Nineve tuku gabat sungo ta pasa ta ismba nuje minyokam mbili sungo maditaknu ta kusremba nuje mindepiye mayenu ta paska pilmba sinamanzer tawi tinmba kuke tugu sinamnge minyok minna.

⁷ Tanjamba nu tanggo afu kukulningina le nane kumba ka Ninevenu tanggo pino njakmba wam paguka saninginaig: Singgine gabat sungo nuje gabat kame ndonj nane tenenmba sakaig. Tane tanggo pino aganjmor njakmba nyamaganj kule pinka ndanyap. ⁸ Tane njakmba aganjmor turmba sinamanzer tawi tinmba tane Kuate wika yabanjap sulumba tanggine wam njaigonu ta njakmba kusreka mine manjau njaigonu ke likade ta turmba njakmba kusrekap. ⁹ Sine tanjabe le Kuate nu sine tuku gubra sungo pilit ta wamdus mbilmba kusrewa le sine ngisike nda. Gabat sugo sugo nane tanjakaig nginaig.

¹⁰ Kile Nineve mbal nane wam njaigonu njakmba kusrekaig le Kuate nu wam kinaig ta kanjerka nane tuku gubra sungo tina ta wamdus biye mbilna sulumba nu nane kile-ngisikam sakina ta ke ndakina.

Kuate nu Nineve mapena le Yona nu gubra tina

4 Yona nu wam ta tuku ngamunggal njayonga nu gubra tina sulumba ² nu Sungo yabanmba sana: O Sungo, ye yinje tumbranjnge minmba ne Nineve tum-

branj ngisiwe nda ta o buk katesewen. Ta tuku ye kua ka Spen kambim bafuwen. Ne sine sinasinmba mapekate tuku Mbara ta ye kila. Ne pitik gubra ndanate tuku. Ne sine tuku kume purte tuku. Ne wamdus biye mbilmba tanggo tuku mbar ne lafu ndate.

³ O Sungo, ne ye baleya. Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁴ Sungo nu ndek sana: Ne gubranate wam ta kumumbi e ngina.

⁵ Kile Yona nu tumbranj sungo ta kusremba kumba ka ki prote kumamnge minyokina. Nu baibai ande nza-nju pilmba ta kumnemnge minyok minmba ame wam tumbranj sungo ta mbolnge prowamngat njga tairnja minna.

⁶ Tanjana le Yona kinge piyikat njga Kuate Sungonge ail ande te-mayokna le ail ta sunngoka nza-njuje nu kaina. Yona nu ngamunggal njayongina ta kusrewa njga tanjana le Yona nu ail ta kanjermba gare sungo tina.

⁷ Mafena le maratukuk Kuate nu nguakile ande kukulna le promba ail sumbailnu ta nye fofona le ail ta kumba karengina.

⁸ Kile ki pro sangri tingina le Kuate nu bubre paknu ki prote kumamnge pilna le prona. Kinge Yona gabatnu piyna le nu am purmba ndeke dirna sulumba sakina: Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ngina le ⁹ Kuate nu Yona sana: Ail te kumba karengat le ne gubranate wam ta kumumbi e ngina le nu ndek sakina: Au. Ye kumumbi gubrayate. Ye gubra tet ta dubimba kumi ta maye ngina.

¹⁰ Tanjakina le Sungo nu Yona sana: Furir ndindo mbolnge ail te promba sunngokat. Furir ande mbolnge nu kumba karengat. Ne ta tuku piro karej ndakat. Nenge nu te-sungo ndawat. Ndanam tuku ne ail ta tuku ninankate? ¹¹ Ye mata tanjamba ndo Nineve tumbranj tuku sina sunngoyate le mapewet. Tumbranj sungo ta kinjo kame fonfonj gudommmba 120,000 ta lite. Nane mbar kugatok. Aganjmor mata gudommmba minig njga Yona sana.

[Tuan tanggo sungomba Israel mbal Yuda mbal rironj pasa ninganu kande nane ismba nda isanu sukmba yabri mbara kanunu mbarinjnjmba minanu.]

Tanjawanu le Kuate nu Babilon gabat sungo Nebukadnesar wamdus tuna le nu pro nane ndonj kame bumba kusem wande sungo Solomonngge tetina ta turmba njayo silimba Israel mbal Yuda mbal njakmba mulinj kilmba Babilon kilke mbol kinaig. (Aposel 7.42-43 kanjerap).

Israel mbal nane Babilon kilke mbolnge minnaig ma ma yar 70 kinaig le Daniel tuku ait mbolnge Sungonge Babilon gabat sungo kitek Darius wamdus tuna le nane mapekina le nane luka Israel kilke mbol kinaig sulumba kusem wande kitek ande manj te-tinaig.

Tanjamba minnaig ma ma nane tuan tanggo kame tuku dir pasa kame ta idusnjmba Kuate nu Mesias nyunu ande Kristus kukulwa njga nu tairnja minnaig.]

MATEUS

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolŋge takis kilmba minanu le Zu mbal ŋakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Matteus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Zu mbal nane Rom mbal kum-nemŋge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolŋge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa ŋga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waŋe te Zu mbal tuku wamdus purfeu serniŋgam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kukliniŋmba tumningina.

Yesus Kristus tuku mbuŋ kat nuŋe (Lukas 3.23-28)

1 Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbuŋ. Nu tuku mbuŋ Abraham tuku ndare tuturmba tejenmba kina.

² Abraham tuku kiŋo nuŋe Isak. Isak tuku kiŋo nuŋe Yakob. Yakob tuku kiŋo kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiŋo kat nuŋe Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiŋo nuŋe Hesron. Hesron tuku kiŋo nuŋe Ram. ⁴ Ram tuku kiŋo nuŋe Aminadab. Aminadab tuku kiŋo nuŋe Nason. Nason tuku kiŋo nuŋe Salmon. ⁵ Salmon tuku kiŋo nuŋe Boas. (Boas ina nuŋe Rahab). Boas tuku kiŋo nuŋe Obed. (Obed ina nuŋe Rut). Obed tuku kiŋo nuŋe Yesi. ⁶ Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu gabat sunjo.

David tuku kiŋo nuŋe Solomon. (Ina nuŋe Uria tuku pino kuembol Davidŋge tina). ⁷ Solomon tuku kiŋo nuŋe Rehoboam. Rehoboam tuku kiŋo nuŋe Abia. Abia tuku kiŋo nuŋe Asa. ⁸ Asa tuku kiŋo nuŋe Yehosafat. Yehosafat tuku kiŋo nuŋe Yehoram. Yehoram tuku kiŋo nuŋe Usia. ⁹ Usia tuku kiŋo nuŋe Yotam. Yotam tuku kiŋo nuŋe Ahas. Ahas tuku kiŋo nuŋe Hesehia. ¹⁰ Hesehia tuku kiŋo nuŋe Manase. Manase tuku kiŋo nuŋe Amon. Amon tuku kiŋo nuŋe Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiŋo gudommba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolŋge nane Israel mbal muliŋ kilanu tanjaŋ Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonŋge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiŋo nuŋe Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiŋo nuŋe Abihud. Abihud tuku kiŋo nuŋe Eliakim. Eliakim tuku kiŋo nuŋe Asor. ¹⁴ Asor tuku kiŋo nuŋe Sadok. Sadok tuku kiŋo nuŋe Akim. Akim tuku kiŋo nuŋe Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiŋo nuŋe Eleasar. Eleasar tuku kiŋo nuŋe Matan. Matan tuku kiŋo nuŋe Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiŋo nuŋe Yosef. Piyo nuŋe Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus. ¹

I Kristus nyu ta tugunu: Kuatenge madina tanjo

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nuŋe ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba muliŋ kilanu tanjaŋ Babilon kinaig.

Babilonŋge minnaig ait ta kusremba ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

Maria nu Yesus te-pilna (Lukas 2.1-7)

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nuŋeŋge te-pilna ta tejenmba. Ina nuŋe Maria. Maria nu Yosef tam tuku madi-naig. Nale muŋgu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku sanjrimbi kiŋo konmba fungul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tiŋreknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋga nu siŋsiŋdo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kiŋambi Sunjo tuku eŋel ande pro nu sana: David tuku mbuŋ Yosef, ne piyo nane Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiŋo konna ta Tukul Guwa tuku sanjri mbolŋge nu kile fungulok minit. ²¹ Nu kiŋo te-palmbimŋgat ta nyunu Yesus ŋga. Israel mbal une maŋaunŋge nane tidongate ta nuŋge nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat ŋga Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine likinaig ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjoŋge te-mayokna ta kumunŋgina. Nu tejenmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tanjo ndoŋ mine ndakanu minmba ma ma fungulok minwa sulumba nu kiŋo te-palmbimŋgat.

Kiŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina.

Aisaia 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndoŋ minit.

²⁴ Yosef nu kinyana tuku abongga Sunjo tuku eŋel pasa sana ta kumumba nu Maria nuŋe pinonu tina. ²⁵ Nu tina ta nu ndoŋ kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kiŋo te-pilna. Nu kiŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

Kila mbal nane Yesus kanjeram pronaig

2 Herodus nu gabat sunjo minna ait mbolnjo Yudea ma tugu Betlehem tumberanjo Yesus ina nunenjo te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamjo kila mbal afu mbai kitek kanjeramba Yerusalem tumberanjo sunjo mbol pronaig sulumba kusnanjo; **2** Zu mbal tuku gabat sunjo ina nunenjo te-pilna ta anenjo minit. Nu mayok kina ta tumsingam tuku mbai ki prote kumamjo kanjeranjo sulumba sine nu mbarinjo proweg nginaig.

3 Mandor Herodus Yerusalem mbal njakmba wam ta ismba wamdus pitinjo. **4** Tanjanaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu biteknjanu mbal njakmba wike lika kile-manjurka kusnanjo: Kuatenjo madina tanjo Kristus ina nunenjo nu anenjo te-palmbimjo ngina le **5** nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumberanjo. Kuate tuku tuan tanjo tejenmba kuyarna.

6 Betlehem tumberanjo fudinjo Yudea ma tugu mbolnjo ne Yudea tumberanjo njakmba ngamukjo nyu sunjo tamjo.

Ne sinamjo tanjo sunjo nyu njak mayok kuwa sulumba yinjo mbal Israel kulatkamjo.

Maika 5.2

Tuan tanjo tanjamba kuyarna nga Herodus sanaig.

7 Kile Herodus nu kuirkurka pasa pilna le kila tanjo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnanjo: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig nga kusnanjo le nane ait ta kumumba sanaig. **8** Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig nga sanjo: Tane kape ka kinjo fudinjo ta sote mayemba kanjerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarinjo ngina.

9 Tanjakina le nane gabat sunjo tuku pasa ismba tinjo kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamjo kanjernaig ta mayok ka nane tumailamjo kina ka kinjo minna ma ta mbolnjo amtinjo minna le **10** nane mbai ta kanjeramba gare tormba **11** kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kinjo fudinjo ina nunjo Maria ndonjo kanjerka kinjo tugumjo dagol tidronjo nu mbarinjo. Mbarinjoig sulumba gol, minde sili soj mundur mayenu njak, gurejo mayenu nyunu mer ta palekjo paska nu tuku patikinaig. **12** Tanjamba nane manjo luka kambim nga furir ta nane kinjambo Kuate nu nane rironjo pasa sanjo le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumba nanjoine tumberanjo kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

13 Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kinjata Sunjo tuku enjo pro nu sana: Herodus nu kinjo fudinjo te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kinjo fudinjo te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanjo ye tuku pasa tairnjo ngina. **14** Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kinjo kilmba kua ka Isip kina. **15** Kinaig ka tanjo minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjongo te-mayokna ta kumunjo. Nu tejenmba sakina.

Yinjo Kinjo nu Isipnjo minna le prowaig tuku ye nu wiken ngina.

Hosea 11.1

Nane kinjo kame bale farnaig

16 Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nunjo kame mbal kukulnjo le Betlehemjo, Betlehem makembinjo kinjo kame yar armba kusrekanu afu ngumnemjo mayok kanu ta njakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnanjo le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. **17** Wam mayok kina ta tuan tanjo Yeremia tuku pasa sakina ta kumunjo. Nu tejenmba kuyarna.

18 Rama tumberanjo malmbi sunjo ngamunjo ngayo tuku zigna mayok kanjo.

Rahel nu nunjo kinjo kame tuku malmbikamjo. Nu tuku kinjo ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ngamunjo rar ta te-ibenjo kumunjo kuga nga sakina.

Yeremia 31.15

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

19 Herodus nu kumna le Yosef nu Isipnjo minmba kinjambo Sunjo tuku enjo ande nu tugum promba sana: **20** Ne pino kinjo kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanjo nu kinjo te balewam sakina ta nu buk kumna ngina.

21 Tanjakina le Yosef nu pino kinjo kilmba manjo luka Israel kilke mbol pronaig. **22** Promba Herodus tuku kinjo nunjo Arkelaus nu mam nunjo tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kinjata rironjo pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka **23** Nasaret tumberanjo minnaig. Tanjamba tuan tanjo kame nane Kuatenjo madina tanjo nu Nasaret nu tanjo nginaig ta kumunjo.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

3 Ait ta mbolnjo Yohanus kule pisne tanjo nu promba Yudea ma baknu mbolnjo pasa kuklimba tejenmba saka minna: **2** Kuate nu nunjo gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunjo biye mbilmba manjo ngajonu kusrekap ngina.

3 Tuan tanjo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu tejenmba kuyarna.

Ma baknu mbolnjo wi ande kuenjo tejenmba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate.

Aisaia 40.3

4 Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinjo. Nu tuku nyamaganjo ta kasbur wak le nguimzanjo kulenu. Nu aganj ta nyumba minanu. ^I

^I O buk tuan tanjo Elia nu mata kamel nguenu njak tawi silika let tinjanu. Zu mbal nane Elia nu ambonjo prowaigjo nga idusmba

⁵ Yudea tumbran yimyam Yerusalem tumbran sungo Yordan kule patuknge tumbran mine likinaig ta njakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nangine une manau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolnge nane kule pisneninjmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudomma kule pisneninguwa nga nu tugum pronaig le nu nane saningina: Tane mbenj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptinguwa nga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinja ngamunggal biye mbilmba tangine manau njaigonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbunj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitai-ka ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumunj. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ngamunggal biye mbilmba manau njaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetinjet. Ande ye ngum-nemnge prowamngat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge nu tuku kupe ngaro kugrakam wam naj ta mata nu mbolnge kam kumunj kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjanj tinjamngat. ¹² Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnge minig ta silimba barenjmba alonu kilmba nuje nyamaganj wande mbolnge patikamngat. Nu tiglu kilmba pa mbolnge kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda nga nane saningina.

Yohanusnge Yesus kule pisnena

(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusnge nu kule pisnena nga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanjo mayenu kuga. Yenge ne kule pisnenam kumunj kuga. Nenje ye kule pisneya ta maye ngina.

¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenge manau dubikam tuku tumsingit ta sine kusrekam kumunj kuga ngina. Tanjakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika biteknjina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tanjanj ndeka nu mbolnge minyokina le Yohanus nu kanjerna. ¹⁷ Tanjamba samba mbolnge pasa ande tejenmba mayok kina: Ande te yije Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet ngina.

Satan nu Yesus tagona

(Lukas 4.1-13)

⁴ Kile Tukul Guwanje Yesus wamdus tuna le nu tinja Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 tanjanj nu tanje minna sulumba nu aganj inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba

minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta ndame kame te saningina le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ngina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tanjo nane bret nyade ta mbolnge ndo abo minam kumunj kuga. Kuate tuku minje pasa njakmba ta turmba kilmba dubiwaig nga sakate ngina.

Lo 8.3

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuenu ta mbolnge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta patenja o ibenj nzi kaye. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nuje enjel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamngag. Ne ndame mbolnge nanje kupe danjnga fetkikat nga nane pro waimbi ne biye-biyenamngag nga sakate ngina.

Mune 91.11-12

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata tejenmba sakate.

Tanjine Mbara Sunjo tago ndawap ngate ngina.

Lo 6.16

⁸ Kile Satan nu manj Yesus tumba binj sunjo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo njakmba nane tuku sangri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumnge dagol tidronja ye tuku nyu te-dunja mbarinja ta ye sangri njakmba te ne tanmbimngit ngina. ¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande tejenmba minit.

Tanjine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunja nu mbarinjan. Nu tuku minje ndo kumnemnge minap nga sakate ngina.

Lo 6.13

Tanjamba nu manj sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ngina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku enjel kame promba Yesus sinzanjanig.

Yesus nu Galileange piro tugu pilna

(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)

¹² Nane Yohanus mulintumba wandeknge pilnaig le Yesus nu ismba nu manj luka Galilea ma mbol kina.

¹³ Kina ka nuje tumbran Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbranngge minna. Kaperneum nu Galilea kule kualinj tuku pialnje minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbran tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumungina. Nu tejenmba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make simju kumamnge minit.

Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnge minig mbal ta bulu sunjo kanjeramngag.

Nane ma furir sinamnge kumanu suk minig ta bulu sunjo tinja nane kilhanjngamngat ngina.

Aisaia 9.1-2

¹⁷ Ait ta mbolnge Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tejenmba saka minna: Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilmba manau njaigonu kusrekap ngina.

Yesus nu tango bailkamba wike likina

(Markus 1.16-20)

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualij make dubimba kumbarange nale aba nakile Simon le Andreus ndor kuman buknga minnaik le kanjerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualegar kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenge tumtiki le tanjamba ndo tango kilamngaik nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu marj lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndor warj ande mbolnge minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinga mam nakile warj mbolnge kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gudommmba wakeikina

(Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbrañ jakmba mbol lika nangine kusem wandeknge pasa tumningmba pasa mayenu Kuate nu nuñe gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nangine guaze mbal kilmba prowe likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla ngaionu jak, afu zulbareknga kumanu sukanu, afu milmaikanu ta jakmba kilmba pronaig le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbrañ sungo, Dekapolis tuku tumbrañ 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta jakmba tuku mbal gudommmba pro Yesus dubimba likinaig.

Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina

5 Yesus nu manjur sungo ta kanjerka nu tabe ponga minyok minna le nuñe dubinaig mbal nu tugum pronaig.¹

Gare tugusek tuku pasa

(Lukas 6.20-23)

² Nane nu tugum pronaig le nu nane wam paguka saningina:

³ Tane Kuate am mbolnge kumun kuga nga kamusde mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane ngamunggal rar tumba malmbika minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu tane tuku ngamunggal rar ta bul sertingamngat.

⁵ Tane ngan mukuknu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane kilke tugu jakmba kulatkam tuku minig.

¹ Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolnge tingina.

⁶ Tane tiñreknu mayok kambim tuku dirnanga minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tingamngat.

⁷ Tane tango mapekade mbal tane gare manjau mbolnge minap. Kuate nu mata tane mapekamngat.

⁸ Tane ngamunggal purferñnu minig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate kanjeramngai.

⁹ Tane tango tuku gubra peuka ngamunggal mukuk ninggig mbal tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku kiñjo kame minamngai.

¹⁰ Tane Kuate dubimba manjau tiñreknu ke likade le afunje tane piti tinggig ta tane gare manjau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

¹¹ Tane ye tuku mbal minig tukunu afunje tane tumail pantingmba piti sertingmba yabri pasa sunjom-bambi ake tulitnggig ta tane gare manjau mbolnge minap. ¹² Nane tanjawaig kande tane gare torap. Samba mbolnge tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan tango kilmba piti ndui ta ndo ninginaig.

Sol le sati tuku yaba pasa

(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

¹³ Tane sol kaglinu tananj kilke te mbolok mbal ngamuknge minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi marj wakeibe le kaglinu mayok kambim kumun? Kumun kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumbarengguwaig le tango pinongge tido-tidongga likamngai.

¹⁴ Tane sati tananj kilke te mbolok mbal kiljaninggit le ndin kanjerde. Tumbrañ ande tabe mbolnge minit ta nu kuirka minam kumun kuga. ¹⁵ Tanjo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane jakmba wandek sinamngge minig ta kiljaninggit. ¹⁶ Tanjamba ndo tane tanjo pino ngamuknge sati tananj bulungga minap le nane tane kanjertingmba tanjine Mam samba mbolnge minit nu tuku nyu tedungguwaig.

Tukul pasa tuku pasa

¹⁷ Ye tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa pitaikam prowen nga idus ndawap. Ye pasa ta kumukumba alonu kile-mayokkam prowen. ¹⁸ Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudingdo ngisi ndaka minwa le ma ma wam kame te jakmba kumungguwaig le samba kilke kugawamngai. ¹⁹ Ande nu tukul pasa fudingdo inum te-ibermba baklel sermba afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknge nyu kugatok minamngat. Ande nu tukul pasa jakmba dubika afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknge nyu jak minamngat. ²⁰ Ye tane satngamnggit. Tane manjau magenu kumba Farisi le kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau magenu li ndaninggap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra manjau tuku pasa

²¹ Moses nu singine wa mbun kame tenjenmba saningina.

Tango bale ndawap. Andenge tango balewa kande nu pasa mbolnge te-tiwap ngina.

Lo 5.17

Pasa ta tane isnaig. ²² Ye tane tejenmba satiangamngit. Ande nu tira nuje tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolnge te-tiwap. Ande nu tira nuje tumail panmba aganjmor tana wamodus kugatok nga sawa ta nu pasa sungo mbolnge te-tiwap. Ande nu nuje tira tapramba nginngan tango nga sawa ta nu ma njayo tuku pa mbol kambim tuku minit. ²³ Ta tuku ne Kuate atraukam nga tira nanje ne ndonj gubra njak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. ²⁴ Aganj ta atrau mbain tugumnge kusremba luka kumba ka nanje tira ndonj wamodus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidingam tuku pasa

²⁵ Tango ande ne pasa mbolnge pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka ndinngene nu ndonj pitik ndo wamodus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tango tuku wai mbol pilwa le nunge ne tumba muli wande kulatkate tango ta tuwa le ne muli wandek sinamnge palmbimngat. ²⁶ Ye sinjka tane satiangamngit. Nanje mbar tuku piya sungo ta kumumba fudiendo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamnge prowe nda.

Tango pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu tejenmba sakina. Tango pino mungu kuayar ndakap ngina.

Lo 5.18

Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane tejenmba satiangamngit. Ande nu ammbi pino kanngerte sulumba am kikonj tingate le wamodus njayonu tate ta nu buk wamodusmbi pino ta kuayarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku njgarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njgarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kanngat. ³⁰ Ne tuku wai ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku njgarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njgarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kanngat.

Tango pino mungu purkik tuku pasa (Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tejenmba sakina. Ima nu piyo nuje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku waje kuyarmba tuwa nga sakina.

Lo 24.1-4

³² Ye tane tejenmba satiangamngit. Pino ande nu tango ande ndonj fare mine ndakate le tango nunenge nu manjau kise tuku pitaita le nu kumba tango kise tate ta nu tango ambokok tuku mbar mbolnge nu tango kuayarmba unekate. Tango kitek ta nu mata pino kuayarmba unekate.

Pasa sangri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbunj kame pasa ande tejenmba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolnge pasa ta kumuwap ngina.

Lo 23.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane tejenmba satiangamngit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbranj sungo ta Kuate Sungo tuku tumbranj. ³⁶ Tane tangine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tangine gabat waje inum kaukau ko dabuk dabuk temayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ngap. Kuga ngumba kande kuga ndo ngap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumnge ilit.

Mbar lafu manjau tuku pasa (Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tejenmba sakina.

Tango andenge ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap.

Tango andenge ande tuku maketinj ngurwa kande lafumba nu tuku maketinj mata ngurap ngina.

Lo 19.21

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane tejenmba satiangamngit. Tango ande nu ne njayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam panuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolnge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne nanje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu aganj ande pitinu nenje turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne aganj ta tumba nu ndonj kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palm-bim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu aganj ande tuku yabanjuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku aganj tumba ngumnennga ne luka tanmbimngit nga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamungal ningam tuku pasa (Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu tejenmba sakina.

Tane tangine gulab kame tuku kume purmba tangine ngueu tango kasurningap ngina.

Wok Pris 19.18

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane tejenmba satiangamngit. Tangine ngueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertingig mbal nane sinanu Kuate yabanjap. ⁴⁵ Tane tanjawanj ta tangine Mam samba mboloknge minit nu tuku kiyo kame minmba nu tuku manjau te-purde. Nunge ki singit le tango magenu njagonu turmba mbol prote. Nunge sawe singit le tango tinjeknu tango une njak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu

mayenu tingamngat nga idus ndawap. Takis kilanu mbal nagonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Tangine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaningig. Kuate gilai mbal nane mata tanjade tae. ⁴⁸ Tangine Mam samba mbolnge minit nu tanjo njakmba mbolnge manau magete tanjamba tane mata nane njakmba mbolnge manau magewap.

Tanjo turkam tuku pasa

6 Tane manau te rironjkap. Tane tanjo pinonge sine kangersinguwaig nga nane am mbolnge manau magenu kumba payam ndakap. Tane tanjapap ta tane tuku Mam samba mbolnge minit nu lafu mayenu tingge nda. ² Tane sanzal mbal agar ndendembi turkade ta tane yabri mbal manau kade tanjamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane tanjo pinonge nane tuku nyu kile-dunguwaig nga kusem wandeknge ko tumbran ngamunge nane agar ndende ningig. Ye sirka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai najamnge katese ndawa nga wai ndinam kuirkuirka pirokate tanja. ⁴ Tane tanjapap le tane tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunge ndo lafunu mayenu tingamngat.

Kuate yabanam tuku pasa

(Lukas 11.1-4)

⁵ Ne Kuate ndon pasatate ta yabri mbal manau kade ne tanjamba ke ndaka. Afunge nane kanjerkuwaig nga nane kusem wandeknge ko tumbran ngamunge tinga Kuate yabanam nzaliningit. Ye sirka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndon pasatam ndeta nane mata wandek sinam kumba malanga tukulmba nu ndon pasata. Ne tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunge lafunu mayenu tanmbimngat.

⁷ Ne Kuate ndon pasatam ndeta kasomok mbal nane nangine mbara pasa alo kugatok yabanmba lato-latomba pasatade ne tanjamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamngat nga idusde. ⁸ Ne nane kade tanjamba ke ndaka. Ne nane Mam nda yabante le nu o buk ne agar ndende denkate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne tenemba Kuate ndon pasata:

Singine Mam ne samba mbolnge minit.

Nane nyu purfernu ta tanjamba minmba minwa.

¹⁰ Ne nane gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolnge mayok kinit tanjamba kilke te mbolnge mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamagan kumumbi sirga.

¹² Nane afu sine mbolnge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosngam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sangri mbolnge ne sine kilmba kilemayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne sangri njakmba njak.

Ne tuku nyu sunjo pasa njak. Ne tanjamba minmba minamngat. Son.]

Ne tanjamba Kuate yabana.

¹⁴ Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolnge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamngat. ¹⁵ Ne tanjo pino tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

¹⁶ Ne Kuate yabanam nga nyamagan pinkate ta yabri mbal manau kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo pino njakmba kila pilwaig nga guba tumail pasi pilmba likade. Ye sirka satinget. Nane ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷ Ne nyamagan pinkam ndeta ngarosu wakeimba tumail pasi minyanga gabat parena. ¹⁸ Tanjo pino nane gilai minwaig le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunge ndo ne kangernuwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunge lafunu mayenu tanmbimngat.

Samba mbolok agar ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹ Kilke te mbolnge agar ndende magenu kilemangurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolnge agar ndende use purka sasuka subinge najigo siglika kuayar tanjo pro kilig tuku. ²⁰ Tane samba mbolnge agar ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolnge agar ndende use purka sasuke nda. Subinge najigo siglike nda. Kuayar tanjo mata pro kile nda. ²¹ Tangine agar ndende magenu minig ma ta mbolnge tanjine ngamungal mata tanje minig.

Ngarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²² Tanjo tuku am sati tanja ngarosu kilhawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku ngarosu njakmba bulu mbolnge minit. ²³ Ne am najyonu minit ta ne tuku ngarosu njakmba ma make sinamnge minit. Ne tuku ngamungal tuku sati am najyonu tanja minit ta ne sirka ma make sunjo najyo sinamnge minit.

Tanjo armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

²⁴ Tanjo ande nu gabat armba tugumnge nu pironu kumun kuga. Nu ande ngamungal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametij kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdu tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

²⁵ Ta tuku ye tane satinget. Tane ngarosu turam tuku nyamagan ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Ngarosu sangri pilewam tuku nyamagan ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶ Tane sar umar kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tangine Mam samba mbolnge minit nunge nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar umar lininganu minig. ²⁷ Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamdus piti sungo tumba manau tambi nunje abo minam tuku ait tuturam kumuŋ kuga.

²⁸ Ndanam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti ŋak minig. Tane anga bot prode manau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹ Ye tane satinget. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolnge pankade. Anga ngagai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kile-tiŋgamngat. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nga idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndanndanamba nyamagan kule kilmba nyube o ko ndanndanamba tawi kilmba tiŋbe nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal agar kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agar kame ta kugatok minam kumuŋ kuga ta tangine Mam samba mbolnge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku miŋge kumnemnge minmba tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu palpe ta Kuate nu ngarosu maye minam tuku agar kame kumumbi tiŋgamngat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumuŋ.

Tango pileningam tuku pasa

(Lukas 6.37-42)

⁷ Ne tango afu tuku manau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manau ndui tambi Kuatenge ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnge manau kate ta manau ndui tambi Kuatenge ne mbolnge kamngat. ³ Ndanam naje am mbolnge ail banj minit le ne kanjer ndamba naje tira tuku am mbolnge am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnge am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne ambonga naje am mbolnge ail banj ta paska. Ne am purfewa le naje tira tuku am mbolnge am sumbi ta saukam kumuŋ.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketiŋbekaig. Kuate nu wam magenu tingit ta mbo tugumnge pan ndakap. Nane agar magenu ta ake agar nga totobekaig.

Kuate yabanam tuku pasa

(Lukas 11.5-13)

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanamba dirnanga ta tanbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanga ande katkata ta talke tanbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanamba dirnangate ta nu Tate. Ima nu agar ande sota minit ta nu te-silika Tate. Ima nu malanga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknge ande kiŋo nunje nyamagan yabante le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegar yabante le mberj tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une ŋak ta tangine kiŋo kame agar magenu ningig tuku. Tangine Mam samba mbolnge minit nu purferju ndo. Nu tane tuku manau limba nu yabande mbal agar magenu ningit.

¹² Nane afu ne mbolnge manau magenu kuwaig nga idusmba nzalinate tanamba ndo ne nane afu mbolnge ka. Tukul pasa tuan tango kame tuku pasa tugunu not.

Malanga fudiŋdo tuku yaba pasa

(Lukas 13.22-24)

¹³ Tane malanga fudiŋdo sinam kambim tuku sangri tiŋga minap. Ngisikam tuku malanga sungokanu. Ndin mata wam bada kuga. Tango pino gudommmba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanga fudiŋdo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

Yabri tuan tango tuku pasa

(Lukas 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Tane yabri tuan tango tuku rironkap. Nane sipsip tuku ngaro kaika sipsip magenu minet minet nga tane tugum prode ta nane age nguikok ndo. ¹⁶ Nangine wam kile-mayokkade ta mbolnge katesewamnggaig. Tane suwar ail mbolnge apasin alonu kilig e? Ko tane ulem mbolnge mar alonu kilig? ¹⁷ Tanamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail ŋayonu nu alonu ŋaigonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu ŋaigonu kile-mayokkam kumuŋ kuga. Ko ail ŋayonu alonu magenu kile-mayokkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pa mbolnge kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan tango nane wam kile-mayokkade ta mbolnge tane katesewamnggaig.

²¹ Nane ye nyu ta Sungo ngade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolnge minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kanngaig. ²² Ait sungo mbolnge tango sungomba ye tenenmba sayamnggaig: O Sungo, sine ne tuku nyu mbolnge dir pasa biteknga bukla ŋaigonu pitaika manau kitek sangrinu gudommmba ke likigeŋ nga sayamnggaig. ²³ Tanakuwaig le ye nane kilimok saningamngit: Ye sinja tane gilai. Tane manau ŋaigonu kanu mbal tane kua kape ngamngit.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Lukas 6.46-49)

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu tanjo tejen. Tanjo ande nu wamdus kuyar mayenu njak wande palmbim nga ndame sugo mbolnje makek tugunu ndame patika danjgina tanja. ²⁵ Ngumnerga sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjgrinu tinja wande ta kulisoknga buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danjgina tukunu wande sanjgri njak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu tanjo tejen. Tanjo ande nu wamdus kuyar mayenu kugatok wande palmbim nga fulbul mbolnje ake makek tidinjina tanja. ²⁷ Ngumnerga sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sanjgrinu tinja wande ta kaduna le surka ndeka fudu njayona nga nane saninjina.

²⁸ Yesus nu pasa ta njakmba sake denjurna le manjur sunjo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu biteknganu mbalnje nane tumninginaig tanjamba nu nane tum ndaningina. Nu pasa miro tanja tumningina.

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina

(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)

8 Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommba nu dubinaig. ² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger njak pro nu tugumnje dagol tidronja nu sana: O Sunjo, ne kumu. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka ngarosu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnje manau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka naje ngarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Lukas 7.1-10)

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbran prona le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsamba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku ngarosu njakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo njak minit ngina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit ngina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kumnemnje minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye njget ta nu kinit. Ande wika yale njget ta nu ilit. Yije piro tanjo ande piro si ka njget ta nu kate. Ne sanjgri sunjo njak ta ye kila. Sando ka ta kumu ngina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saninjina: Ye sinja tane satinjngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjgri tomba tinjate. Sine Israel ngamuknje ye son manau sanjgrinu tanja kanjer ndawet. ¹¹ Ye tane satinjet. Kilke tugu njakmba mbolnje kasomok mbal gudommba pro Kuate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Jakob ndon minyoka isukusmba minamngaig. ¹² Israel afu Kuate tuku gageu minam tuku nyu njak minig ta nu nane pitaikuwa le ma njayo ma make sunjo sinam kanjaig. Ma ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sunjo tumba maketinj tiknja minamngaig ngina.

¹³ Tanjamba saninjamba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumu njga idusat ta tanjamba mayok kuwa ngina le ait ta mbolnje ndo nje piro tanjo mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nje ngaro pa tinjina le kinye njak minna le kanjermba ¹⁵ nu wainu kirena le ngaro pa tinjina ta mukuna. Tanjana le nu tinja Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommba bukla njak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prove likinaig le nu bukla minjembi sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal njakmba wakeikina le magekinaig. ¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le Kuate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumu ngina. Nu tejenmba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina ngina.

*Aisaia 53.4***Tanjo afu Yesus dubiwam sakinaig**

(Lukas 9.57-62)

¹⁸ Yesus nu manjur sunjo nu tugumnje manjurkinaig le kanjerka nje dubinaig mbal saninjina: Sine kule kualinj sim kab ngina. ¹⁹ Tanjakina le kusem pasa biteknganu tanjo ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tanjo, ne ma njakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndon kanjik ngina le ²⁰ Yesus ndek nu sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumu e ngina le ²¹ nje dubiwanu tanjo ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndon minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ²² Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig ngina.

Yesus nu kule le bubre peunikina

(Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)

²³ Yesus nu wan ande pongina le nje dubinaig mbal nu ndon ponginaig. ²⁴ Nane kule kualinj mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu wan mbolnje kinymba gilainjina. Kinymba gilainjina le bubre sunjo tinji-

na le kule tongel tinga waŋ sinam kumba minna le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig; Sunŋo, ne pitik sine tur-singga. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndaŋam tane wamdus fulilkade. Tane Ku-ate nu kumuŋ kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷ Taŋana le nane wam ta kaŋgermba piriri ŋayomba sakinaig: i ... Taŋgo te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku miŋge dubide nginaig.

Yesus nu taŋgo bukla ŋak wakeikina

(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)

²⁸ Nane kule kualiŋ sim ka Gadara mbal tuku ma mbolŋge ibeŋ kinaig le taŋgo armba bukla ŋak nale mindesiŋ patikinaig tuku ma ndame burok sinam taŋge mayok ka Yesus tugum pronai. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaik: Kuate tuku Kiŋo, ne sine ndoŋ wamdus tuma kuga. Ne ndaŋam kile sine piti ser-singam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommaba suŋarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsar-mba kusnanaig: Ne sine taŋgo te mbolŋge pitaikumba kande sine kukulsingga le mbo kame si funŋul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba taŋawap ngina. Kile bukla ŋaigonu taŋgo ar ta kusreka mbo funŋul sinam kine likinaig le nane ŋakmba sangri ŋak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringga kule kualiŋ butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbranŋ sunŋo mbolŋge maŋau mayok kina ta ŋakmba kubeu ninginaig sulumba taŋgo ar bukla ŋak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Taŋakinaig le tumbranŋ sunŋo ta tuku mbal ndek Yesus sota kaŋgermba nane nu sarsar-mba nane tuku ma ta kus-remba kuwa nga sanaig.

Yesus nu taŋgo ŋgarosu milmailkanu wakeina

(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)

⁹ Yesus nu waŋ poŋga luka nuŋe tumbranŋ prona. ² Prona le nane afunŋe taŋgo ŋgarosu mil-mailkanu kinye ŋak minna le sukuŋga tumba nu tugum pronai. Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinginaig ta katesemba nu taŋgo ŋgarosu milmailkanu ta sana: Kiŋo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilainget nga sana.

³ Nu taŋakina le kusem pasa bitekŋganu mbal afu naŋgine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le taŋakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saningina: Ndaŋam saka tane ngamunŋal sinamŋge wamdus ŋayonu tade. ⁵ Ye tane kusnatiŋgamŋgit. Ame pasa taŋgo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tingga lika kaye nget. ⁶ Ye Ndingo Katesek Taŋgo ye kilke te mbolŋge mbar saukam tuku ye sangri ŋak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamŋgit ngina. Taŋaka nu ŋgarosu milmailkanu

ta sana: Kile ne tingga nzaŋnzaŋ kuramba naŋe tumbranŋ kaye ngina le ⁷ nu tingga lika kumba nuŋe tumbranŋ kina.

⁸ Taŋana le maŋgur sunŋo taŋge minnaig nane wam ta kaŋgermbaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenŋe sangri sunŋo kilke mbolok taŋgo tuwit nga Kuate tuku nyu te-dunŋinaig.

Yesus nu Mateus wikina

(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)

⁹ Kile Yesus nu tingga kumba ka takis kilanu wande mbolŋge taŋgo ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kaŋgermba sana: Ne ilmbe ye dubiya ngina le nu ndek tingga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ndoŋ wandekŋge isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar ŋak nane gudommaba pro nane ndoŋ minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane maŋau ta kaŋgermba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Ndaŋam saka taŋgine Tum Taŋgo nu takis kilanu mbal wam ŋaigonu kade mbal ndoŋ isukusit nginaig.

¹² Taŋakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze ŋak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une ŋak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan taŋgo andeŋge kuyarna ta tenjenmba sakate: Tane ye tuku nga agaŋmor kilmba atraukade ta ye sunŋomba idus ndawet. Tane taŋgo sinaniŋmba nzaliniŋgam tuku ye sunŋomba iduset ngate. Tane pasa ta kila pile mayewap ngina.

Nyamagaŋ pinkam tuku pasa

(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagaŋ pinkeg. Ndaŋam naŋe dubinade mbal maŋau ta ke ndakade nginaig le ¹⁵ Yesus nu nane saningina: Taŋgo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolŋge nu nuŋe mbal ndoŋ minit tukunu nane piti ŋak minam kumuŋ kuga. Ait ande prowa le afunŋe pro taŋgo ta nane ngamukŋge tuwaig le nane wamdus piti niŋguwa le nyamagaŋ pinka minamŋgaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndaŋgate. Nu taŋawa ta kumiŋ kitek taŋge urfunu didikuwa le lato fetkamŋgat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba agaŋmor ŋgaro urfunu sinamŋge tol ndate. Nu taŋawa ta grep kule fulilka agaŋmor ŋgaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamŋgat. Agaŋmor ŋgaro ta mata ŋay-onŋgamŋgat. Nane grep kule kitek tumba agaŋmor ŋgaro kitek sinamŋge tolde. Taŋade le grep kule agaŋmor ŋgaro turmba mage minamŋgaik ngina.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Yesus nu tanjamba pasata minna le tango sungo ande pro nu tugum tanje dagol tidronga sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba nane waimbi ngarosu kirewa le abonguwa nga sana. ¹⁹ Tanjaka sana le nu ndek tinga nuje dubiwanu tango ndon tango ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze jak minna ta nu pro Yesus ngumngemngge nu tuku tawi nzalenu kirena.

²¹ Nu tenjemba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamnggit nga idusna. ²² Tanjamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjakina le ait ta mbolnge ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tango sungo ta tuku wande tugum pronan. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wika-raumba tabu tabu fitke likinaig le saningina: ²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig.

²⁵ Tanjanaig le Yesus nu nane jakmba mayok kuwaig nga pitaika nu wandek sinam kumba ka mindesing tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanjana le pasa ta sungoka ma ta tuku tumbrañ jakmba kumungina.

Yesus nu tango armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tango armba am tukulok nu ngumngem dubimba wi kuenjka sakinaik: Sungo, ne David tuku mbun. Ne sile sinasikmba tursika o nga wika minnaik le ²⁸ Yesus nu kumba wande pongina le nale nu dubimba nu tugum pronan.

Tanjanaik le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumun nga idusik e ngina le nale sakinaik: Sungo, ne kumun nginaik. ²⁹ Tanjakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sangri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sangrimba nale sanikina: Ye tale mbolnge wam kit ta afu sa ndaningap ngina.

³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta jakmba kumungina.

Yesus nu tango ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunge tango ande buklange minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronan. ³³ Pronanig le nu bukla pitaina le tango ta ndek pasatina le tango pino kanjermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamukngge manjau tenjen mayok kinit le nda kangereg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumngge sangri tate sulumba bukla pitaikate likate nginaig.

Yesus nu tango pino jakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbrañ fonfon tumbrañ sugo sugo jakmba mbolnge lika nane tuku kusem wande mbolnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saningmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu mangur sugo gudommmba kanjerka nane sipsip kulat tango kugatok tanjan wamdus fulilka nangine miron ngaro turkam kumun kuga nga saka nu nane sinanu ³⁷ nuje dubiwanu tango saningina: Piro mbolnge nyamagan alonu gudommmba minig ta kilam tuku piro tango denkte. ³⁸ Tane piro miro tango yabanap le nu piro tango afu kukulninguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ngina.

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

10 Kile Yesus nu nuje dubiwanu tango 12 ta wika kile-mangurka nane mata bukla njaigonu pitai-ka guaze tugu yimyam jakmba wakeikam tuku sangri ningina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nangine tenjemba. Ande Simon nyunu ande Petrus ngade. Ande maib nuje Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kiño nuje. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuje. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu tango. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kiño nuje. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ngumngemngge nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulningam bafumba saningina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbrañ ande mbol kine ndakap.

⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ngisikanu tanjan minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate nga saningmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidinga ngirngger jak mbal mage serningmba guwa njaigonu pitaikap. Sangri ta piya kugatok ake tinget tukunu sangri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim nga tangine ndametinj ¹⁰ pale fat kupe ngaro ndumndum ta jakmba kusrekap. Tane tawi tinganu ta ndo jak kape. Tane piro tango tukunu tane nane afu tugumngge aganj ndende kilam kumun.

¹¹ Tane tumbrañ ande mbol promba tango mayenu ande tane kulatkam tuku sota kanjermba nu ndon minmba piroka ka kambim nga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande ponga wande tuku mbal ngamunggal mukuk jak minam tuku saningap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saningig tanjamba nane ngamunggal mukuk jak minwaig. Kuga ta pasa ta luka tangine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig

kande wande ko tumbran̄ ta kusrewam bafumba nane katesemba riron̄kuwaig nga nane am mbol̄nge tuptup kupe mbol̄nge den̄ganu minig ta paur̄ngap. ¹⁵ Ye siŋka sat̄ingam̄ngit. Ait sun̄go mbol̄nge tumbran̄ tane pitaikate ta nu tumbran̄ ŋaigonu Sodom le Gomora tuku pa limba sun̄go pasa ŋak tam̄ngat.

Yesus tuku mbal nane piti kangerkam̄ngai

(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukult̄ngi le kumba sipsip taŋaŋ ŋganu age ŋguikok ŋgamuk̄nge minam̄ngai. Ta tuku tane kurau mayemba gami taŋaŋ wamdus bafuk minap. ¹⁷ Tane riron̄kap. Afun̄ge tane kilmba pasa mbol̄nge kile-tidinḡa nangine kusem wandek̄nge tane pani faram̄ngai. ¹⁸ Afun̄ge tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo ŋak mbal tugum̄nge kile-tidinḡuwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saniŋgap le gabat mbal kasomok mbal turmba ye tuku nyu isam̄ngai. ¹⁹ Nane taŋamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbol̄nge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndaŋmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbol̄nge tane tuku wamdus sinam̄nge pasa mayok kan̄gat. ²⁰ Tangine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwan̄ge wamdus tiŋguwa le tane sakam̄ngai.

²¹ Ait ta mbol̄nge ande nu nuŋe tira nuŋe kumam tuku ŋgueu mbal tuku wai mbol̄nge palmbim̄ngat. Mam nu nuŋe kiŋo mbol̄nge taŋawam̄ngat. Kiŋo kame nane ina mam kat nangine kasurniŋmba kumwaig nga pasa mbol̄nge patikam̄ngai. ²² Tane yiŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtingam̄ngai. Ande nu san̄gri tiŋga dirnan̄ga minwa ta Kuaten̄ge nu tuku muskil te-tiwe tambim̄ngat. ²³ Tumbran̄ ande mbol̄nge nane tane kilmba piti sertinḡuwaig ndeta tane kua ka tumbran̄ ande mbol̄ kape. Ye siŋka sat̄ingam̄ngit. Tane taŋamba Israel mbal tuku tumbran̄ afu mbol̄ kine ndakap le ye Ndindo Katesek Taŋgo prowam̄ngit.

²⁴ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Piro taŋgo nu nuŋe sun̄go li ndate. ²⁵ Kiŋo ande nu nuŋe tisa suk ko piro taŋgo ande nuŋe sun̄go suk mayok kuwa ta kumuŋ. Ye tane tuku Sun̄go ta nane ye bukla ŋaigonu tuku gabat Belsebul ŋgade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo ŋaigonu taŋaŋ sat̄ingam̄ngai.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube

(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba ŋaigo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile taŋgo am mbol̄nge mine ndakade ta kilimok mayok kan̄gai. Wam afu kurok minig ta ŋakmba kila patikam̄ngai. ²⁷ Ye kuirka tane pasa sat̄inget te tane pasa ta tumba man̄gur sinam̄nge saniŋgap. Tane kile yabu pasa isig ta ŋakmba isam tuku kuen̄ka saniŋgap. ²⁸ Nane tane tuku ŋgarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumuŋ kuga. Kuate nu tane tuku ŋgarosu kanu turmba ma ŋayo mbol̄nge

pankam kumuŋ tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Taŋgo nu sulik sulik armba maket mbol̄nge patika ndamet̄iŋ fudiŋndo ndo tate ta sulik sulik ŋakmba siŋgine Mam nu idusniŋmba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbol̄nge tane sulik sulik gu-dommba liniŋmba mbol̄nge minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu taŋgo ŋgamuk̄nge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yiŋe Mam samba mbol̄nge minit nu am mbol̄nge taŋgo ta tuku nyu te-mayokam̄ngit. ³³ Ande nu taŋgo ŋgamuk̄nge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yiŋe Mam samba mbol̄nge minit nu am mbol̄nge nu tuku nyu yabukam̄ngit.

Taŋgo Yesus mbol̄nge purkade

(Lukas 12.51-53; 14.25-27)

³⁴ Tane ye wamdus ulendi man̄au kilke mbol̄ mbal ŋgamuk̄nge palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen.

³⁵ Kiŋo nu mam nuŋe ndoŋ ko kulim nu ina nuŋe ndoŋ ko pino nu nuŋe rukan̄ nuŋe ndoŋ nane taŋamba muŋgu purkam tuku ye prowen. ³⁶ Taŋgo tuku wande tuma mbal nu tuku ŋgueu mbal mayok kan̄gai.

³⁷ Ande nu ina mam ko kiŋo kat nuŋe tuku sun̄gomba kume purmba ye tuku sun̄gomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu ŋak minit ta nu den̄kate. ³⁸ Taŋgo ande nu ye tuku nga idusmba nu nuŋe miroŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu ŋak minit ta nu den̄kate. ³⁹ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku sun̄gomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikam̄ngat. Ande nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu siŋka nuŋe abo ta tumba ŋak minam̄ngat.

Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina

(Markus 9.36-41)

⁴⁰ Ande nu tane auktiŋmba wakeikate ta nu ye mbol̄nge mata taŋate. Ye mbol̄ taŋate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol̄ mata taŋate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan taŋgo minit le anden̄ge nu aukmba wakeite ta nu tuan taŋgo ndoŋ lafu mayenu tam̄ngat. Taŋgo ande nu taŋgo tiŋreknu minit le anden̄ge nu aukmba wakeite ta nu taŋgo tiŋreknu ndoŋ lafu mayenu tam̄ngat. ⁴² Ye siŋka sat̄ingam̄ngit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubianu taŋgo taŋaŋ minit le anden̄ge nu kule tidonu ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambim̄ngat nga saniŋgina.

11 Yesus nu nuŋe dubinaig taŋgo 12 wam pagu pasa niŋge den̄purmba nu tiŋga ma ta tuku tumbran̄ afu mbol̄ pasa kuklimba wam pagukam kina.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik
(Lukas 7.18-35)

² Yohanus nu muli wandek sinamngge minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuje dubiwanu tanjo armba ka Yesus kusnanaik:

³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta luka kumba jakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe najongade mbal likade. Ngirngger jak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abongga tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek mangur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ⁸ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinganu mbal wande sugo sinamngge nyu jak minig tuku. ⁹ Tane ndanam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta ye tane kila satiangamnggit. Nu tuan tanjo ndo kuga. Nu tuan tanjo jakmba linijmba mbolnje minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku tenjemba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambongga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamnggat ngate.

Malakai 3.1

¹¹ Ye sinja satiangamnggit. Tanjo jakmba Yohanus kule pisnenge linijmba mbolnje minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal jakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹² Moses tuku tukul tuan tanjo kame nane Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolnje diknginaig. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba tanjo pino gudommmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sangri tinga mungu signa-signanga mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta pro ndawa le Elia nu ambongga prowam tuku kuyar pasa ¹ sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ngade e? ¹⁵ Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manjau ta ame wam tanjan nga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka mungu wiwikade tanjan. Nane tenjemba mungu wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamaganj ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla najonu jak nga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamaganj le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamaganj grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu

I Tuan tanjo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

takis kilanu mbal une jak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam ke likate ta mbolnje nu tinjeknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig
(Lukas 10.13-15)

²⁰ Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sangrinu ke likina ta nane ngamunggal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saningge likina:

²¹ Korasin tumbran le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar tuku ngamunggal biye mbilmba nane tawi urfunu tinjmba kuke tugu pismba tanjanaig kande. ²² Ye sinja satiangamnggit. Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunjo pasa jak tamnggaik.

²³ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo jak minmba ne samba mbol kambim tuku nga iduste e? Kuatenge ne tumba bukngguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat. Ye wam kitek sangrinu tane ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamuknje ke likina kande nane ngamunggal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satiangamnggit. Ait sunjo mbolnje tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunjo pasa jak tamnggaig.

Sine ka Yesus tugumngge mabtube
(Lukas 10.21-22)

²⁵ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar jak ne nanje wam kame tumndaninggit. Kinjo kame tanjan minig mbal ne nane ndo tumninggit. ²⁶ O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanjate ngina.

²⁷ Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam jakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumningget ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenka aganj pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yenge muskil kile-tidinge tingi. ²⁹ Ye wamdus bafuk jak minmba ngan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemngge minap le tane tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minje pasa ta piti kuga. Ye tane mbolnje aganj pilet ta buloknu ndo nga saningina.

Kusem ait mbolnje manjau kam tuku pasa
(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

12 Kusem ait ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal gubaningina le nane wit alonu supika nyam nyam kinnaig le ² Farisi mbal afunge nane kanjerka nane Yesus sanaig: Ai si. Nanje dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nane nyamaganj kilig nga sanaig.

³ Tanjakinaig le nu ndek nane saniŋgina: David nuŋe mbal ndoŋ nane guba ŋaigoniŋgina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig ta afu kilmba pro nuŋe mbal ndoŋ nyinaig. Bret ta tanŋo nane nye ndakade tuku. Pris mbalŋge ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunŋo sinamŋge pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanamba kam kumuŋ ŋga kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane ŋgamukŋge minit ta nu kusem wande sunŋo ta limba nu mbolŋge minit. ⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate. Tane ye tuku ŋga agaŋmor kilmba atraukade ta ye sunŋomba idus ndawet. Tane tanŋo sinaniŋmba nzaliniŋgam tuku ye sunŋomba iduset ŋgate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubiyanu mbal te pasa mbolŋge pati ndakade kande. ⁸ Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye kusem ait tuku gabat minet ŋgina.

Yesus nu tanŋo wai pagriŋganu ta wakeina

(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Yesus nu tanamba tinŋa kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanŋe tanŋo ande wai kummba pagriŋganu ŋak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolŋge palmbim saka nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul maŋau dubimba kusem ait mbolŋge guaze tanŋo ande wakeiwam kumuŋ e ŋga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo ŋak minit le kusem mbolŋge nu bariŋga burok sinam ndekate ta nu kusem ŋga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanŋo nu siŋka sipsip lite. Ne kusem ait mbolŋge ande turte ta ne tukul luka ndate ŋga saniŋgina.

¹³ Tanjakina sulumba kile nu ndek tanŋo ta sana: Ne wai kuitka ŋgina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuŋe wai inum tanjaŋ mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumuŋgina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamdus ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanŋo pino gudommmba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolŋge maŋau ke likina ta afu sa ndaniŋguwaig ŋga miŋge pipniŋgina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanŋo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumuŋgina. Nu tejenmba Kuate tuku miŋge kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanŋo te nu ye tuku piro tanŋo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yiŋe Guwa nu tuwi le nu ye tuku maŋau tinreknu kasomok mbal ŋakmba saniŋgamŋgat.

¹⁹ Nu afu ndoŋ kualeyau ndaka miŋge fetke nda.

Nu ndinmba siŋsiŋ likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanjaŋ isunu baklelkanu minwa le nu ŋgurmba bukŋge nda.

Ko ande nu bulu tanjaŋ kupam bafumba fudiŋmba buluŋga minwa le nu fuwe nda.

Nu tanamba minmba ma ma nu wam ŋakmba kile-ibenka maŋau tinreknu ndo te-mayokamŋgat.

²¹ Kasomok mbal ŋakmba nu sine muskil kile-tidiŋge siŋguwa ŋga nu tairŋga minamŋgaig.

Aisaia 42.1-4

Aisaia nu tanamba kuyarna.

Yesus nu Belsebul ndoŋ piro tuma ŋginaig

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tanŋo ande buklaŋge nu tuku am miŋge tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronaig le nu tanŋo ta wakeina le nu mambilmba pasatina.

²³ Tanjana le tanŋo pino ŋakmba pirerek purka ndek sakinaig: i ... Tanŋo te David tuku mbuŋ e ŋga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulŋge nu sangri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate ŋginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba saniŋgina: Gabat sunŋo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanŋine nanŋine kame buwaig ta nane ku-gawamŋgaig. Tumbraŋ mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nanŋine nanŋine kame buwaig ta nane sangri ŋak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanamba ndo Satan nu nuŋe mbal afu pitaikate kande nane pur yimyamka nanŋine nanŋine kame bumba Satan nu sangri ŋak mine ndakate kande. ²⁷ Tane ye Belsebul tuku sangrimbi bukla pitaikanu sakade e? Tanŋine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sangrimbi tanjade e? Nane kusnaniŋgap le nane tuku pasa lafunu tamba tanŋine pasa ta pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sangrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam tane ŋgamukŋge buk prote. ²⁹ Tanŋo sangrinu ande nuŋe wande kulatkate ta ande pro nu tuku agaŋ ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanŋo sangrinu ta ndaleka te-iberwa sulumba ndo agaŋ ndende ta kilam kumuŋ.

³⁰ Ande nu ye tuku tanŋo mine ndakate ta nu ye tuku ŋgueu tanŋo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro ŋayo silite. ³¹ Tane isap. Tanŋo tuku une maŋau tumail panningig maŋau ta Kuate nu ŋakmba sauka gilaiŋgate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta gilaiŋge nda. ³² Ande nu ye Ndindo Katesek Tanŋo tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaiŋgate tuku. Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolŋge ŋgumnenga mata mbar ta sauka gilaiŋge nda.

³³ Ail alonu magenu kanŋerka ail ta ŋayonu ŋga sa ndakap. Ko ail alonu ŋaigonu kanŋerka ail ta mayenu ŋga sa ndakap. Sine ail alonu kanŋerka ail ta tuku tugu kateseweg. ³⁴ ŋgamuŋgal sinamŋge wamdus minig ta miŋge mbolŋge kilimok alonu mayok kinig. Tane mberŋ ŋaigonu tuku fat. Tane tanŋo ŋaigonu tukunu tane pasa mayenu inum te-mayokam kumuŋ kuga.

³⁵ Tanŋo mayenu nu nuŋe ŋgamuŋgal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tanŋo

ņayonu nu nuņe ngamunġal ṅayonu minit sulumba nu ndek wam ṅaigonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tanġo fare ake wamdusmbi sakade ta pilenġgam tuku ait mbolġge nane nanġine pasa ta ṅakmba Kuate am mbolġge kile-mayokkamṅgaig.

³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolġge Kuate nu ne pilenġa lafunu tanmbimṅgat ṅga sanġina.

Nane wam kitek sanġrinu kanġeram sakinaig

(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32)

³⁸ Kile kusem pasa bitekṅganu mbal nane Farisi ndoņ Yesus sanaig: Tum Tanġo, ne maņau kitek sanġrinu ande te-mayoka le sine kanġerbe ṅginaig le ³⁹ nu ndek nane sanġina: Tane siņka mbal ṅaigonu Kuate ṅgummede tuku. Tane ye tuku sanġri kanġeram idusde ta ye tane tumtinge nda. Wam sanġrinu ande tuan tanġo Yona mbolġge prona ta ndo tumtingamṅgit. ⁴⁰ Yona nu kualeġaņ sunġo tuku fuņgul sinamṅge mara keņmba minna. Tanġamba ndo ye Ndindo Katesek Tanġo ye kilke sinamṅge mara keņmba minamṅgit. ⁴¹ Yona nu maņ mayok ka Nineve mbal rironġ pasa sanġina le nane ndek ṅgamunġal biye mbilnaig. Ande teņge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunġo mbolġge tane ait te mbolġge minig mbal Nineve mbal ndoņ tinġap le Nineve mbal tuku maņau mayenunġe tane tuku maņau ṅayonu te-mayokamṅgat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen ṅayo dubimba nu tugum kina. Ande teņge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunġo mbolġge tane ait te mbolġge minig mbal pino ta ndoņ tinġap le nu tuku maņau mayenunġe tane tuku maņau ṅayonu te-mayokamṅgat.

⁴³ Andenġe guwa ṅayonu tanġo ande mbolġge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: ⁴⁴ Yiņe buk minen tuku wande mbol maņ luka ka ṅgate. Nu pro nane buk firfir gureņmba aġaņ ndende ṅakmba kile-tidnġa patikinaig le wande ta ṅgaskolnu minit le kanġerte. ⁴⁵ Nu kanġermba sanġri tinġa minam tuku ta nu kumuņ kuga le nu kumba ka nuņe kuasmbi 7 nane nu tuku maņau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolġge minig. Tanġade le tanġo ta tuku mine maņau ambokok limba kile ṅayonu sunġokanu sinamṅge minit. Wam ndui ta ndo tane maņau ṅaigonu kade mbal tane mbolġge prowamṅgat ṅga sanġina.

Yesus ina mambo kat nuņe pronaig

(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)

⁴⁶ Yesus nu tanġamba pasata minna le ina nuņe mambo kat nuņe pro mayok tanġe nu tuku pasa pilnaig le ⁴⁷ ande nu Yesus sana: Ina naņe mambo kat naņe pro kilimnġe minmba ne kusnangade ṅgina. ⁴⁸ Tanġakina le nu tanġo ta sana: Ne yiņe ina yiņe mambo kame tuku sayate e ṅgina sulumba ⁴⁹ wai tok nuņe

dubinaig kuasmbi denġinmba sakina: Mbal te yiņe ina yiņe mambo kame tanġaņ minig. ⁵⁰ Yiņe Mam nu samba mbolġge minit ima nu nu tuku nzali dubite ta nu yiņe maib kulim ina tanġaņ minit ṅgina.

Aganġ tumu tuku yaba pasa

(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)

13 Yesus nu ki ndui ta mbolġge wande kusremba kina ka kule kualinġ piyal tanġe minyok minna le ² maņgur sugo nu te-ṅgamumba maņgurkinaig le nu ndek waņ ande poņga ta mbolġge minyoka pasa niņmba minna le nane piyal tanġe tinġa pasa isnaig. ³ Nu yaba pasambi wam gudommmba sanġina sulumba sakina:

Tanġo ande nu aġaņ tumunu bareņningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareņningina ta tinġu afu ndinġge ndeke likinaig ta sar umaņġge pro nye sulunaig. ⁵ Tinġu afu kilke ndame ṅak ma mbolġge ndeke likinaig ta kilke fudinġo tukunu pitik ndo maņge pron-aig. ⁶ Pronaig ta ki sunġo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu kareņga kume sulunaig. ⁷ Tinġu afu ma aņga ṅaigonu sinamṅge ndeke likinaig ta aņgaņge tinġa soņginaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinġu afu kilke mayenu mbolġge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mbolġge afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanġamba tanġamba alonaig. ⁹ Tane kilba ṅak ndeta pasa te isap ṅga sanġina.

Yesus nu yaba pasambi ndo sanġina

(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Kile nuņe dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndaņam yaba pasambi ndo nane sanġinġit ṅga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane sanġina: Kuate nu nuņe gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane madinġen. Nane afu wam ta kila pilwaig ṅga madi ndaninġen. ¹² Ande nu wam afu ṅak minit ta Kuateņge nu maņ lato tuwit le nu sunġomba ṅak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuateņge nuņe wam fudinġo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa sanġinġet ta tugunu teņenmba. Nane wam afu kanġerka alonu kanġer ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan tanġo Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane siņka kumude. Nu Kuate tuku minġe teņenmba kuyarna.

Tane pasa isamnġaig ta tugunu katesewe nda. Tane wam afu kanġerkamṅgaig ta alonu kanġer tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ṅgamunġal tukulok. Nane kilba tukulnġinġig. Nane am tukulok minig. Kuga ta nane ammbi alonu kanġermba kilbambi tugunu ismba wamdus pulunġguwa le ṅgamunġal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamṅgit.

Aisaia 6.9-10

Aisaia nu tanġamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuateņge make patikate le tane wam magenu kanġerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye siņka tane

satingamngit. Tuan tanjo kame mbal tijreknu tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunjo pilmba kume farnaig ngina.

Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu

(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saningina: Tanjo nu nyama-gan tumunu bareningina ngit pasa ta tugunu satingi le isap. ¹⁹ Tijnu afu ndinnye ndeke likinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanngge pro nane tuku ngamunggal sinamngge pasa ta yaika tumba balet. ²⁰ Tijnu afu kilke ndame jak mbolngge ndeke likinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali sunjo jak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok tanja ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunye piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tijnu afu ma anga najgonu sinamngge ndekinaig ngit ta mbal afu tanja. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti aganj ndende kilam tuku nzali wamdus ta jak minig le pasa isig ta balet le alo ndate. ²³ Tijnu afu kilke mayenu mbolngge ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede tanja. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanjamba tanjamba kile-mayokkade nga saningina.

Anga najgonu tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate nu tanjo pilenga nnye gageu kilit wam ta tanjo ande nnye piro mbolngge wit tijnu bareningina tanja. ²⁵ Bareningina le furirna le nane kinye sulu-naig le nnye ngueu tanjongge anga najgonu tijnu kilmba pro nu tuku piro mbol tanje bareningimba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tinja ka koknaig le anga najgonu mata kilimok mayok kinaig le nnye piro mbalngge kanjerkinaig sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tanjo sanaig: Sunjo, ne wit tumunu magenu nguke likina ta ndanam kile anga najgonu turmba prode nga sanaig le ²⁸ nu ndek nane saningina: A ... ngueu tanjo andenge tanjana ngina. Tanjakin le nane nu kusnanaig: Sine ka anga ta fulkube e nginaig le nu saningina: ²⁹ Kuga. Tane anga najgonu ta fulkam saka ka mbarm-ba wit turmba fulkubekaig. ³⁰ Anga najgonu ta ulendika minwaig le ait kumunguwa le ye piro mbal tenjem-ba saningamngit: Tane ambonga ka anga najgonu ta fulka pa mbolngge pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamagan wandekngge patikap nga saningamngit ngina.

Mastet tijnu le yis tuku yaba pasa

(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

³¹ Yesus nu man yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tijnu tanjo andenge tumba ka nnye piro mbolngge ngukina tanja. ³² Mastet tijnu ta aganj naj fudinndo aganj tumunu jakmbange nu liwanu ta nu promba

sunjoka nu kumzanjel ail jakmba linimba nu ail sunjo tanja mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolngge te patikade ngina.

³³ Tanjamba nu man lato yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamukngge minig wam ta yis pino andenge tumba plaua sinamngge pilna tanja. Yis ta plaua jakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta jakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tenjem-ba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolngge wam kame kuirok mine likinaig kile tanjamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit.

Mune 78.2

Anga najgonu tuku yaba pasa tugunu

³⁶ Kile Yesus nu tinja manjur sunjo ta kusreka kina ka wande pongina le nnye dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anga najgonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le sine isbe nginaig.

³⁷ Tanjakin le nu ndek nane saningina: Tanjo wit tumunu ngukina nga sakit ta ye Ndindo Katesek Tanjo.

³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tijnu magenu ta Kuate tuku gageu. Anga najgonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Ngueu tanjo anga najgonu ngukina nga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enjel kame.

⁴⁰ Nane anga najgonu fulka ndaleka pa mbolngge pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolngge tanjamba mayok kanjat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinje enjel kukulningi le nane pro yinje gageu mine ndaka wam najgonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nga didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolngge minamnggaig mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamnggaig. ⁴³ Ait ta mbolngge mbal tijreknu nane nanjine Mam kulatkate ma mbolngge ki tanja bulunga minamnggaig. Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

Aganj mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tanjo ande kilke sarka aganj mayenu piya o mbolngge nane kilkek sinamngge yubenginaig ta kanjerna. Kanjermba nu man burok tukulmba nu gare jak kumba nnye aganj ndende jakmba piyate sulumba ndametin kilmba ka kilke ta piyamba nnye tate.

Igog tij tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tanjo ande nane afu tugumngge igog tij magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tij inum maditaknu piya o mbolngge kanjermba nu kumba nnye aganj ndende jakmba kilmba piyana

sulumba ndametiŋ kilmba ka igog tiŋ mayenu ta piyamba tina.

Kumaŋ tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu taŋgo pileŋga nuŋe gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumaŋ yu sinamŋge bukŋginaig le kualegaŋ gudommba yeki yeki kumaŋ sinam kinaig. ⁴⁸ Kumaŋ kumuŋgina le nane didika tumba tabekŋge minyoka kualegaŋ ta pileŋga magenu nza sinamŋge patika ŋaigonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolŋge maŋau taŋamba ndo mayok kaŋgat. Eŋel kame nane pro taŋgo pileŋga magenu kusreka ŋaigonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa suŋgo mbol kaŋgaig. Ma ta mbolŋge minamŋgaig mbal nane malmbi suŋgomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋga saniŋgina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane pasa kame satingit ta tane tugunu katesede e ŋgina le nane au ŋginaig. ⁵² Taŋakinaig le nu ndek saniŋgina: Kusem pasa bitekŋganu taŋgo ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro taŋgo taŋaŋ. Nu nuŋe wandekŋge agaŋ ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate taŋaŋ ŋgina.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake deŋpurna sulumba nu tiŋga ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuŋe tumbraŋ tuguk prona. Pro taŋge nu nane tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakiŋaig: i ... Nu ima tugumŋge kila suŋgo ta tina? Imaŋge nu saŋgri tuna le nu wam saŋgrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit taŋgo ta tuku kiŋo nuŋe ndo. Ina nuŋe Maria. Nu tuku mambo kat nuŋe Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane ŋakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuŋe mata tumbraŋ tekok. Nu aniŋge saŋgri ta tina ŋga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saniŋgina: Kuate tuku tuan taŋgo nane ŋakmbaŋge nu tuku nyu te-mayokde. Nuŋe tumbraŋ tuguk nuŋe tugu ndare tuma kat nuŋe nanenŋge ndo nu talade ŋga saniŋgina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ŋga-mukŋge wam saŋgrinu suŋgomba ke ndakina.

Herodus nu Yohanus balena

(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)

14 Ait ta mbolŋge Yesus tuku nyu suŋgoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuŋe piro mbal saniŋgina: Taŋgo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba maŋ aboŋga tiŋgina. Ta tuku nu saŋgri kitek ŋak wam ta ke likate ŋga saniŋgina.

³ Yohanus kumna ta tugunu teŋenmba. Herodus nu mambo nuŋe Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte ŋga sawe lika minna. Taŋana le Herodus nu nane afu kukulniŋgina le Yohanus biye timba ndaleka

tumba muli wandekŋge pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta taŋgo pino nane Yohanus tuan taŋgo ŋginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandekŋge ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nuŋenŋge te-pilna ait ta kumuŋga mayok kina le Herodias kulim nuŋe nu maŋgurkinaig mbal am mbolŋge kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye siŋka ki am mbolŋge ne sanet. Ne ame agaŋ nzalinu tam saka ta ye ne tanmbimŋgit ŋga sana. ⁸ Taŋaka sana le nu mayok kina le ina nuŋe nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza ŋak sa ŋgina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ŋgamuŋgal pitina ta nu buk pasa saŋgri pilena le nane ŋakmba isnaig tukunu nu taŋgo afu kukulniŋgina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus ŋinfok kat purmba ¹¹ gabatnu nza ŋak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuŋe tuna.

¹² Taŋanaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesiŋ ta tumba ŋgukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

Yesusŋge taŋgo 5,000 isukusneningina

(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tiŋga waŋ ande ponga kumba ka ma yamok kina le taŋgo pino gudommba Yesus nu kina pasa ta ismba naŋgine tumbraŋ kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka ibeŋ ka nu taŋgo gudommba kaŋgerka nu nane saniŋgina sulumba afu guaze ŋak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butuŋgina le nuŋe dubiwanu taŋgo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolŋge mineg. Buk furirte. Ne maŋgur te kukulniŋga le kuwaig ka tumbraŋ afu mbolŋge nyamagaŋ piyaniŋmba nyuwaig ŋginaig le ¹⁶ nu ndek saniŋgina: Tane ndaŋam nane kuwaig ŋga sakade. Tanenŋge isukusneningap ŋgina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kualegaŋ kareŋganu armba ndo ŋginaig le ¹⁸ nu ndek nane saniŋgina: Kilmba yalpe ŋgina.

¹⁹ Kile Yesus nu taŋgo pino nane pibi mbol taŋge minyokuwaig ŋga saniŋgina. Nane minyokinaig le nu bret foŋfoŋ kualegaŋ ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambimba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuŋe dubinaig mbal niŋgina le nane walmba niŋge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroniŋgina. Nane bret fetfetna ta batenŋnu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ²¹ Isukusnaig taŋgo ta gudommba 5,000 taŋaŋ. Pino kiŋo kame afu mata turmba minnaig.

Yesus nu kule kualiŋ mbol mbol likina

(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)

²² Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo saniŋgina: Tane aboŋga waŋ ponga luka kule kualiŋ sim kape le ye kuasmbi te kukulniŋgi le kuwaig ŋgina. ²³ Nu taŋgo pino kukulniŋgina le kinaig le nuŋe ndo tabe ponga

Kuate ndonj pasatam kina ka nuje mata tanje minna le buk furirna.

²⁴ Nuje dubiwanu tanjo nane wanj njak kumba minnaig le bubre sunjo tumailamnje pro wanj te-lukina. Nane kule kualinj ngamunje minnaig le kule mbalo wanj katmba minna. ²⁵ Tanjamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kanjer ti ndamba mindekanu ande ilit nga nane kuru kuru njayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunjo, siŋka nenje e? Tanjamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ngina le ²⁹ nu ndek yale ngina. Yale ngina le Petrus nu wanj ta kusremba gurduknga kule mbolnje tinga lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunjo ta kanjermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunjo, ye turya ngina. ³¹ Tanjakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biyamba te-dunga nu sana: Ne ndanam ye tuku sanjri tuku wamdus terokate? Ne ye kumuŋ kuga nga iduste e ngina.

³² Tanjamba nale wanj ponginaik le kule bubre kugana le ³³ wanj mbolnje minnaig mbal nu mbarinjmba sanaig: Ne siŋka Kuate tuku Kinjo nginaig.

Yesus nu Genesaretnje guaze afu wakeikina (Markus 6.53-56)

³⁴ Nane kumba ka kule kualinj pakarka Genesaretnje ibenj kinaig. ³⁵ Ibenj kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nangine tumbraj njakmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal njakmba kilmba nu tugum prowe likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kirembe mayekam tuku sanaig. Tanjamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta njakmba mageke likinaig.

Wa kat nangine tuku tukul (Markus 7.1-13)

15 Farisi kusem pasa biteknganu mbal ndonj Yerusalemnje ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanam saka ne dubinade tanjo wa mburj kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndanja isukusig nga sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingamngit. Ndanam saka tane singine wa mburj kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta tejenmba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba tejenmba sakade. Ande nu ina mam kat nuje aganj afu nikam mbulmba ye yije aganj njakmba buk Kuate tuku nga madiwen ngate le tane nu mam nuje aganj nda tuwa ngade. ⁶ Ata. Tane singine wa mburj kame tuku manjau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tanjo

Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tejenmba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnje minanu sukde. Nane tuku ngamunggal ye maskenje minig.

⁹ Nane ye mbarinjyade ta alo kugatok.

Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjanj tumningig.

Aisaia 29.13

Aisaia nu tanjamba kuyarna nga saningina.

Ngamunggal njaigo siglikam tuku pasa (Markus 7.14-23)

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sunjo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap.

¹¹ Tanjo nu aganj tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kile-mayokka ngamunggal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamdus palseŋningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yije Mam samba mbolnje minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu siŋka goniŋmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaninggap. Nane am tukulok minmba tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tanjo am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnerj baringga burok sinamnje ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tanjo kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tanjanj wamdus kareŋnu minig e? ¹⁷ Tanjo nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tanjo nu ngamunggal sinamnje iduste sulumba mingembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tanjo tuku ngamunggal sinamnje manjau afu tejenmba. Wamdus njaigonu, tanjo bale manjau, pino kuayar, tanjo pino ndonj fare une manjau, kuayar manjau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, wanje pasa. ²⁰ Wam njaigonu njakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tanjo nu wai minya ndanja isukusit manjau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana (Markus 7.24-30)

²¹ Kile Yesus nu tinga Tirus le Sidon patuknje ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mburj. Ne ye sinanu turya. Yije kulim buk-lange wanena le sinamanzer sunjo njak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsarmba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel

mbal sipsip ngisikanu tananj minig nane tugumngge ndo pirokam tuku yiye Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumngge dagol tidronga sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kiyo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu man sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemngge ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne siyka ye tuku sangri tomba tingate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolngge ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommaba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinga Galilea kule kualij make du-bimba kumba tabe ponga minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommaba nu tugum prowe likinaig. Kupe ngaigonu, kupe wai isu kigi-kagongganu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba kilmba Yesus tugumngge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagongganu ta magekinaig. Kupe ngaigonu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le mangurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunji-naig.

Yesus tanjo 4,000 isukusneningina

(Markus 8.1-10)

³² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saningina: Mbal te pro ye ndon mangurka minig te ki kermba buk kugade. Nangine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinngge gubanu baklelbekaig nga saningina.

³³ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanbe. Ma baknu te aninge nyamagan kumumbi mangur sunjo te niybe le nyuwaig nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusneningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenganu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu mangur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba ninge likinaig. ³⁷ Ningge likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gudommaba 4,000 tananj. Pino kiyo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponga kumba Magadan ma mbol kina.

Nane wam kitek sangrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)

16 Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sangri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolngge aganj mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane siyka mbal ngaigonu Kuate ngumnede tuku. Tane ye tuku sangri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sangrinu ande tuan tanjo Yona mbolngge prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinga nane kusreka kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau

(Markus 8.14-21)

⁵ Yesus nane wan ponga kumba ka kule kualij simngge iberj kinaig ta nuje dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nangine nangine saka ismba sine bret afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumun kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tamba tanjo 5,000 isukusneningina le batenju sambe giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tamba tanjo 4,000 isukusneningina le batenju sambe giganmbaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironkap nga satinngit ta bret tuku sa ndatingit. Ndanam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanjakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironkam tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manjau rironkam tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tanjo ngina

(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nuje dubinaig mbal kusneningina: Tanjo pino nane ye Ndindo Katesek Tanjo ye ima ngade nga kusneningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenge ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tanjo ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le nu nane kusneningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kiyo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kiyo, Kuate nu siyka ne make pilit. Ne tanjo tugumngge wamdus ta te ndakate. Yiye Mam nu samba mbolngge minit nuje wamdus ta

te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamnggit. Ne tuku nyu Petrus. ¹ Ye ndame ta mbolngge yiŋe kuasmbi patiki le kume tuku sanngriŋge nane kile-ibenkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanngri tanmbimnggit. Ne wam afu kilke te mbolngge peuniŋga ta samba mbolngge mata wam ta peuniŋgamnggat. Ne wam afu kilke te mbolngge peu ndaniŋga ta samba mbolngge mata peuniŋge nda nga Petrus sana. ²⁰ Tanjamba nu nuŋe dubinaig tanngo nu Kuatenge madina tanngo ta afu sa ndaniŋguwaig nga sanngrimba peuniŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku saniŋgina

(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbolngge ndo Yesus nu tugu pilmba nuŋe dubiwanu mbal saniŋgina: Ye mbumba Yerusalem kanngit. Ye ka le tanŋe Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa bitekngganu mbal nane ye tumba piti gudommmba suwaig le afunŋe ye baleyamnggaig. Ye kumi le mara keŋnu mbolngge Kuate nu te-tiyamnggat nga saniŋgina. ²² Tanjakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sunngo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prowe nda nggina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanngo tuku wamdus ndo dubite nggina.

²⁴ Tanjakina sulumba Yesus nu nuŋe dubiwanu tanngo saniŋgina: Ima nu ye tuku tanngo minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nuŋe miroŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku sunngomba idusmba kurau mayete ta nu nggisikamnggat. Ima nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta tumba njak minamnggat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku agan ndende njakmba kilwa le nuŋe kanu nggisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nuŋe kanu nggisikuwa ta ame aganjmbi piyamba maŋ luka tam kumuŋ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tanngo ye yiŋe Mam tuku kilŋa sanngri njak nuŋe eŋel kame ndoŋ luka prowamnggit. Prowi sulumba ye tanngo yimyam njakmba nane maŋau ke likinaig ta lafunu niŋgamnggit. ²⁸ Ye siŋka satinngamnggit. Tane tenge tiŋ minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Tanngo yiŋe gageu kulatkam tuku prowi le tane kanngeryamnggaig.

Yesus nu nggarosu kitek tina

(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)

17 Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenŋe ndo tabe sunngo ande ponginaig. ² Ka tanŋe nane keŋ ta mambilmmba minnaig kande Yesus tuku nggarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilŋa suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Tanjana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaik le nane kanngerkinaig.

¹ Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

⁴ Tanjamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunngo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki nga sana.

⁵ Petrus nu tanjamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainiŋgina le gau ta sinamngge pasa ande mayok ka tenenmba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunngo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap nga sakina le ⁶ Petrus nane miŋge pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolngge truk kinaig. ⁷ Tanjamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tiŋgap nga saniŋgina le ⁸ nane tande-ka mambilmmba Yesus nuŋe ndo minna le kanngernaig.

⁹ Nane tiŋga Yesus ndoŋ luka ndek ka ndinngge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tanngo ye kummba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kiŋatanu suk kanngeraig ta afu saniŋgap nggina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu tanngo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekngganu mbal nane Elia nu ambonnga prowa le ndo Kristus nu prowamnggat nga sakade ngginaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Son. Elia nu ambonnga prowa sulumba wam njakmba kuaneka kile-tidongga tuku ta ¹² ye tane tenenmba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanngine nzali dubimmba njayo silinaig. Tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanngo mata njayo siliyamnggaig nga saniŋgina le ¹³ nuŋe dubiwanu tanngo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saniŋgina ta nane wamdus puluniŋgina.

Yesus nu kiŋo ande bukla njak wakeina

(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Nane keŋ ta Yesus ndoŋ maŋ luka ka maŋgur sunngo ta tugum pronaig le tanngo ande pro Yesus tugumngge dagol tidrongga nu sana: ¹⁵ O Sunngo, ne ye tuku kiŋo sinanu tura. Zulbarek maŋau nu mbol prote le nu sinamanzer sunngo njak minit. Maŋau tanŋe nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamngge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba nanŋe dubinade tanngo te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig nga sana. ¹⁷ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunngal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamnggit? Kiŋo ta tumba yalpe nggina. ¹⁸ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba pronaig le nu bukla njayonu ta sawe likina le nu kiŋo ta kusremba kua kina le kiŋo ta mayekina.

¹⁹ Tanjamba Yesus nuŋe ndo minna le nuŋe dubiwanu tanngo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanam sine bukla ta pitaiwe fuguwig nga kusnanaig le ²⁰ nu ndek nane sangina: Tane ngamunngal son tugusek kugatok ta tuku. Ye siŋka satinnget. Tane Kuate tuku sanngri tomba tiŋgade maŋau ta mastet tiŋnu tanngan fudiŋndo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanngawamnggat. Ngamunngal son maŋau tamba tane wam njakmba

kanđerkam kumuŋ. [Ande nu nyamagan pinka ndo Kuate yabanŋte sulumba nu bukla pitaikam kumuŋ.]

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolŋge kine promba minmba nu nuŋe dubiwanu kuasmbi saningina: Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwaig le baleyamŋgaig. ²³ Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge Kuate nu ye kuaneyuwa le tinuŋgit nga saningina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo ŋak minnaig.

Yesus nu takis ndametiŋ pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumbraŋ pronaig le kusem wande sunjo tuku ndametiŋ kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo tuku takis ndametiŋ patikate e nginaig le nu au ngina. ²⁵ Tanjakina sulumba nu maŋ luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumŋge takis ndametiŋ kilig? Nane nangine kiŋo kame tugumŋge kilig e ko mbal afu tugumŋge kilig nga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumŋge kilig ngina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kiŋo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolŋge mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametiŋ pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualig nzi mbol kumba kuku tilaigga kualearaŋ ambonŋga tamŋgat ta mingenu kakerka takis ndametiŋ kumumbi kanđeramŋgat. Ndametiŋ ta tumba ye tuku takis nane turmba patika nga sana.

Tanjo ngamukŋge ima nu sunjo minit

(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)

18 Ait ta mbolŋge Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ngamukŋge ima sunjo minit nga kusnanaig le ² nu ndek kiŋo ande tumba nane ngamukŋge te-timba nane saningina: ³ Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane mbilka kiŋo kame tanjaŋ mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. ⁴ Ande nu kiŋo tenen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu ŋakmba ngamukŋge nu sunjo minit. ⁵ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tenen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kiŋo ande tenen ye tuku son ngate le andeŋge didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo didi ndaka minwa le ambonŋga afuŋge wit firiranu ndame sunjo tumba nŋinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu siŋka prowamŋgaig ta ima nu tanjamba tanjo tagoningit le nane Kuate ngumnede ta ose. Nu pa sunjo tamŋgat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate nde-ta pike purmba bukŋga. Ne wai ko kupe ndindo ŋak

minmba Kuate tugumŋge abo tugu kanjera ta maye. Ne wai ko kupe armba ŋak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta nayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak minmba Kuate tugumŋge abo tugu kanjera ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le pa sunjo mbol kaye ta nayo.

¹⁰ Tane kiŋo ande tenen talamba ake agaraŋ nga idus ndawap. Kiŋo kame kulatkanu eŋel kame mara mara samba mbolŋge yiŋe Mam am mbolŋge minig. [Ye Ndindo Katesek Tanjo ye ngisikanu minig mbal muskil kile-tidingam tuku ye prowen.]

Sipsip ande ngisikina tuku yaba pasa

(Lukas 15.3-7)

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba idusde. Tanjo ande nu sipsip 100 ŋak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig ngate nga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolŋge kusreka nu luka kumba ande ngisikate ta sotate. ¹³ Ye siŋka satinŋamŋgit. Nuŋe sipsip 99 ngisi ndakade ta nu nane tuku gare fudinmba tate. Sipsip ndindo ngisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunjo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolŋge minit nu kiŋo inum tenen mata nu ngisi ndakuwa nga iduste.

Tira tanjo tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolŋge mbar ande kuwa ndeta ne kumba siŋsiŋdo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ngamunŋgal biye mbilwa ndeta maye. Maŋau tambi ne nane gulab maŋ luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndoraŋ pasa te-tiwap. Tane ar ko tane keŋ pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tanjo ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi ŋakmba saningina le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tanjo ko takis kilanu tanjo tanjaŋ nu ndoraŋ ulendi ndakap.

¹⁸ Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane wam afu kilke te mbolŋge peuninggap ta samba mbolŋge mata wam ta peuningamŋgat. Tane wam afu kilke te mbolŋge peuninggap ta samba mbolŋge mata peuninge nda.

¹⁹ Ye maŋ satinŋi le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanwaik ta yiŋe Mam nu samba mbolŋge minit nu wam ta kamŋgat. ²⁰ Tanjo armba ko keŋmba nane ye tuku nyu mbolŋge maŋgurkade ta ye nane ngamukŋge minet nga saningina.

Mbar gilainŋgam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sunjo, yiŋe tira ande nu ye mbolŋge mbar giganwa le ye gilainŋgi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilainŋgi e nga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainŋga ta kumuŋ kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainŋga.

²³ Tane isap. Kuate nu nuje gageu kulatkate manjau ta wam kube te suk. Tango sunjo ande nuje piro mbal afu nane nu tuku ndametiŋ kilnaig ta luka lafuwaig nga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tango ande nu lafuwam tuku ndametiŋ soŋ 100,000 taŋaŋ nane nu tumba pronaig. ²⁵ Nu ndametiŋ ta lafuwam kumuŋ kuga tukunu tango sunjo nu nane afu saniŋgina: Tane tango te tumba nuje pino kiŋo kat nuje ndoŋ agaŋ ndende ŋakmba turmba afu tugumŋge piro agaŋ taŋaŋ minam tuku piyamba ndametiŋ kilmba pro nuje ndametiŋ lafuwap ŋgina.

²⁶ Taŋakina le nu sunjo tugumŋge ndeka dagol tidronga sarsamba sana: O sunjo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimŋgit nga sana.

²⁷ Taŋaka sana le tango sunjo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuje piro tuma ande nu tuku soŋ ndindo lafuwam tuku minna ta kaŋgerna. Kaŋgermba nu biye timba ŋinfok pipka ye tuku ndametiŋ lafuwa ŋga sana.

²⁹ Taŋakina le nuje piro tuma ta ndek nu tugumŋge truk ka nu sarsamba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimŋgit nga sana. ³⁰ Taŋamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandekŋge pilmba nu tuku ndametiŋ ta ŋakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ŋgina.

³¹ Kile nuje piro tuma mbal afu nu wam kina ta kaŋgermba nane pitiniŋgina le nane kumba ka naŋgine sunjo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tango ta wikina sulumba sana: A ... ne siŋka tango ŋayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametiŋ lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye taŋamba ne sinanu mapenit ta ndaŋam saka naŋe piro tuma tango ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Taŋaka nu gubra tormba tango ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolŋge pilmba saniŋgina: Nu ye tuku ndametiŋ ŋakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa ŋga saniŋgina.

³⁵ Tane taŋamba ndo taŋgine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndaŋgap ta yiŋe Mam nu samba mbolŋge minit nu mata tane mbolŋge taŋawamŋgat ŋgina.

Tango pino munjo purkik tuku pasa

(Markus 10.1-12)

19 Yesus nu pasa ta sake denjurmbe nu tinga Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tango pino gudommba nu dubinaig le nu taŋge nane tuku guaze wakeikina.

³ Taŋamba minna le Farisi tango afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine siŋgine tukul manjau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolŋge pitaiwam kumuŋ e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tenjemba sakate. Tugu mbolŋge Kuate nu tango pino kile-mayokka nu ngarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndoŋ munjo kile-denga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kaŋgaik ŋgina.

Mulum Pasa 2.24

Kuyar pasa nu taŋakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale agaŋ ndindo taŋaŋ minik. Kuate nu agaŋ kilmba ulendinikit ta taŋgonge nale pur ndanikuwa ŋgina.

⁷ Taŋakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Taŋamba ta ndaŋam Moses nu tukul pasa tenjemba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga waŋe ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuŋ nga sakina le ⁸ nu ndek nane saniŋgina: Tane wamdus kareŋnu ŋak. Ta tuku Moses nu tango pino pitaiwam tuku wokina. Tugu mbolŋge manjau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenjemba satingamŋgit. Pino ande nu tango ndoŋ fare mine ndakate le tango nuje manjau kise tuku nu pitaimba pino kise ndoŋ munjo kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saniŋgina.

¹⁰ Taŋakina le nuje dubiwanu tango ndek Yesus sanaig: Tango pino kilmba maŋ pitaiwam tuku tukul saŋgrinu taŋamba minwa kande sine tango pino kile ndakube nga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Tango ŋakmba munjo kilam tuku minig. Kuate nu manjau ta laipam tuku afu saŋgri niŋgit nane ndo munjo kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamŋge agaŋ afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tango maŋaumbi nane tuku ngarosu ŋaigo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa nga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manjau ta dubiwam kumuŋ ndeta dubiwa nga saniŋgina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina

(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kiŋo kame foŋfoŋ kilmba Yesusŋge wai nane mbol patika Kuate yabaŋwa nga Yesus tugum pronaig le nuje dubinaig mbal taŋge nane saŋge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Taŋanaig le Yesus nu nane saniŋgina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig ŋgina. ¹⁵ Taŋamba nu wai nane mbol patika sulumba tinga kina.

Tango ande agaŋ ndende gudommba ŋak

(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)

¹⁶ Mara ande tango inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum Tango, ye ame manjau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit nga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndaŋam ne manjau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

¹⁸ Taŋaka sana le tango ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndaŋ dubiki ŋgina le nu lafumba sana: Tango bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agaŋ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam naŋe tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge mina. Ne naŋe

ngarosu tuku wamdus sunjo njak minit tanjamba ndo nane ne tugumngge minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le ²⁰ tanjo mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta njakmba dubika minet. Ame manjau ye mbol denkte ngina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka naje aganj ndende njakmba piyamba ndameti njakmba sanzal mbal ni njamba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolngge aganj ndende magenu njak minamnggat nga sana le ²² tanjo mo nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjgomba njak tukunu nu wamdus piti njak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Ye si nka satingamnggit. Aganj ndende sunjgomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁴ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjgomba njak ta nu ngumneninjamba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta si nka minde bada sunjokanu ngina.

²⁵ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo pasa ta isnaig sulumba nane piriri njayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjandanjamba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamnggig nginaig le ²⁶ Yesus nu nane kanjerka saningina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta njakmba kam kumu njak saningina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga si ngine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg. Sine ame aganj tamnggig nga kusnana le ²⁸ nu ndek nane saningina: Ye si nka satingamnggit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tanjo yije minyo mbili maditaknu mbolngge minyoka njakmba kulatkamnggit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolngge minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pileningamnggaig. ²⁹ Ande nu ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke aganj kame tanjan kusrekate ta nu aganj kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu njak minmba minamnggat. ³⁰ Ata. Nane afu kile tumailamngge minig ta nane ngumnem kanjgaig. Afu kile ngumnemngge minig ta nane tumailam kanjgaig ngina.

Piro tanjo piya kilnaig tuku yaba pasa

20 Kile Yesus nu sakina: Kuate nuje gageu lafunu ninggit wam ta piro miro tanjo ande wam kina tanjan. Nu maratukuk tinga ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolngge pirokam tuku so-ta kilam kina. ² Nu kina ka afu kanjerka ki ndindo tuku piya ninggam tuku saningina le nane woka tanjo ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolngge nu manj kumba ka maket mbolngge afu nane ake minnaig ta kanjerka saningina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tingamnggit nga saningina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolngge ki kanum 3 mbolngge nu manj wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanjamba ki kanum 5 mbolngge

nu manj kumba ka afu ake minnaig ta kanjerka saningina: Ndanjam tane ake tin minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: ⁷ Afunje sine piro nda singig nginaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbolngge pirokap ngina le nane kinaig.

⁸ Ki butunga furirna le miro tanjo nu nuje piro kulat tanjo sana: Piro mbal wika nane piya ninga. Ngumnengga prowaig ta mbolngge tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbolngge biteknnga nga sana le ⁹ piro kulat tanjo nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi ningge likina.

¹⁰ Tanjana le mbal maratukuk pronai ta nane wam ta kanjermba sine ndameti manj lato kilamnggig nga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanjamba nane gubra tumba ka piro miro tanjo sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tinga piro tugu pilmba ka ka kinje sine pasoka mundusinjamba piro karenkigig le furirte. Ndanjam saka ne sine nane ndon piya kumu kumu si nkat nga sanaig le ¹³ piro miro tanjo nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolngge mbar ndawit. Ne ye ndon pasa katmba naje piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokat tae. ¹⁴ Ne naje ndameti ta tumba kaye. Ye yije nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndon kumu kumu ndameti ninggam iduset. ¹⁵ Ndameti te yije ndameti. Ye afu ninggam bafuwi ta ninggam kumu. Ndanjam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat nga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu tenjamba saningina: Afu ngumnemngge minig ta tumailam kanjgaig. Afu tumailamngge minig ta ngumnem kanjgaig nga saningina.

Yesus nuje kumam tuku sanu ke nja

(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumange nu nuje dubiwanu tanjo 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina:

¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge nane afu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba pris gabat kusem pasa biteknanganu mbal tuku wai mbolngge pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nga sakamnggaig. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolngge ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyawaig sulumba ail kazrai mbolngge ye baleyamnggaig. Ye kumi le mara ke nnu mbolngge Kuate nu manj ye te-tiyamnggat nga saningina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik

(Markus 10.35-45)

²⁰ Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenge nale kilmba ka Yesus tugumngge dagol tidronga nu aganj yabanja le ²¹ nu ndek kusnana: Ame aganj tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yije kinjo ar te ma nika le ne naje gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamngge inum najamngge minyokuwaig nga iduset ngina.

²² Tanjakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamnggit ta tale mata nyam kumu njak nga sanikina le nale saki-

naik: Au. Sile kumuŋ ŋginaik. ²³ Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaik ta ye tuku ndinamŋge ko ŋaiŋamŋge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yiŋe Mam nu tanjo afu madinŋgina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig ŋga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuŋe tuku palseŋningina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe ŋga wika sanŋgina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-niŋmba matuk kinig ta ²⁶ tane maŋau ta ke ndakap. Tane ŋgamukŋge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku piro tanjo nam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku piro tanjo tanjan minwa. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanjuwaig ŋga pro ndawen. Ye nane sinzanŋmba yiŋe ŋgarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinŋe niŋgam tuku prowen ŋga sanŋgina.

Yesus nu tanjo armba am tukulkanu wakeikina

(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tanjo gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tanjo armba nale am tukulok ndin makembiŋge minnaik. Nale Yesus kina ta afuŋge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbuŋ sunjo, ne sile sinanu tursika ŋga sakinaik. ³¹ Tanjakinaik le maŋgur sunjo nale maninkuwaik ŋga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbuŋ sunjo, ne sile sinanu tursika ŋga saka minnaik.

³² Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinja nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋga idusik ŋgina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sunjo, sile tuku am wakeika ŋginaik. ³⁴ Tanjakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekin kande am maraŋga mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

21 Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbraŋ Olif tabe patumba Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo armba sanikina: ² Tale tumbraŋ si kumba bitekŋga doŋki ande fat ŋak pan-naig le tin minik ta kaŋgerkamŋgaik. Kaŋgerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu doŋki te piro ŋak ŋga sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape ŋga satikamŋgat ŋgina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tu-an tanjo ande pasa sakina ta kumuŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

⁵ Sion tumbraŋ sunjo sawap le nuŋe tanjo sunjo kaŋgerwa. Nu ŋgannu nyu kugatok tanjan doŋki fat mbolŋge minyoka doŋki ŋak nu tugum prote ŋgina.

Sakaria 9.9

⁶ Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik. ⁷ Nale doŋki nuŋe fat ndoŋ kilmba Yesus tugum pronaik sulumba naŋgine kumiŋ kilmba muskilnu mbolŋge farnaig le Yesus nu poŋga minyokina. ⁸ Tanjana le maŋgur sunjo ta nane naŋgine kumiŋ kilmba ndinŋge farniŋmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinŋge farniŋge likinaig. ⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumailamŋge afu ŋgum-nemŋge nane kumbanŋge wikaraumba sakinaig: Sine David tuku mbuŋ tuku nyu te-dungube o. Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolŋge prote. Nu Sunjoŋge nyaro tuwa o.

Sine Sunjo Kuate tuku nyu te-dungube o ŋginaig.

Mune 118.26

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu doŋki ŋak Yerusalem bitek prona le tumbraŋ sunjo ta tuku tanjo pino ŋakmba pirerek purka tanjo ta imanŋge ŋginaig le ¹¹ nane maŋgur sunjo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tanjo te Yesus. Nu tuan tanjo. Nu Nasaretnu Galilea ma tugu mbolok ŋginaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo ta sinam kumba ka kawaŋ tanje nane afu agar ndende piyanŋginaig afu piyanŋmba kilnaig ta nane ŋakmba kogronkina sulumba nane ndametiŋ muŋgu walka minnaig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaik likina. ¹³ Tanjamba nu nane sanŋgina: Kuyar pasa nu teŋenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbariŋyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tanjan pilig ŋgate.

Aisaia 56.7; Yeremia 7.11

Yesus nu tanjamba nane sanŋgina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tanje minna le afu am tukulok afu kupe ŋaigonu nane gudommba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina. ¹⁵ Tanjana le kiŋo kame nane kusem wandek sinam tanje wikaraumba saki-naig: Sine siŋgine sunjo David tuku mbuŋ tuku nyu te-dungube o ŋga saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu afu ndoŋ Yesus nu wam kitek sangrinu ke likina le kaŋgerka kiŋo kame tuku zigna ta ismba nane palseŋningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta ne nda isit e ŋginaig le Yesus nu lafumba sanŋgina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu teŋenmba sakate.

Ne kiŋo kame foŋfoŋ kiŋo dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dungade ŋgate.

Mune 8.3

¹⁷ Tanjamba sanŋmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbraŋ sunjo kusremba ka Betani tumbraŋ promba tanje minna.

Yesus nu ail ande taprana

(Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane maŋ luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinŋge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembiŋge tiŋ minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu waŋenu ndo kaŋgerkina. Taŋamba nu fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda nga sana. Nu taŋaka sakina le ait ndui ta mbolŋge ndo ail ta waŋenu kareŋge sulunaig.

²⁰ Taŋanaig le nuŋe dubinaig mbal nane piriri ŋayomba sakinaig: i ... Ame maŋau taŋaŋ a. Fik ail te pitik ndo waŋenu kareŋge suluwaig ŋginaig le ²¹ nu lafumba nane saningina: Ye siŋka satingamŋgit. Tane Kuate nu kumuŋ nga wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolŋge maŋau kit taŋamba tane mata kam kumuŋ. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tiŋga yu buto sinam kaye nga sawap ta nu taŋawamŋgat. ²² Tane Kuate nu kumuŋ nga yabaŋap ta nu kumumbi tiŋgamŋgat nga saningina.

Imaŋge Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu maŋ kusem wande sunŋo sinam kumba ka taŋge pasa kuklimba tumniŋmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le kumumbi lafuwap ta imaŋge ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satingamŋgit. ²⁵ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenŋge e ko taŋgonŋge ŋgina.

Taŋakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine muŋgu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenŋge nga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ²⁶ Ko sine taŋgonŋge ndo ŋgube ta taŋgo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋgur sunŋo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan taŋgo nga idusde ŋginaig. ²⁷ Taŋamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai ŋginaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata imaŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ŋgina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Taŋgo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka nga sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit ŋgina. Taŋakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tiŋga pirokam kina.

³⁰ Kile taŋgo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba ki-

na nga kusnaningina le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge ŋginaig.

Taŋakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saningina: Ye siŋka satingamŋgit. Takis kilanu mbal pino taŋgo didik farde mbal nane tane litiŋmba ambonŋa Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu maŋau tiŋreknu tumtingina le tane son nda ŋginaig. Takis kilanu mbal pino nane taŋgo didik farde nane nu tuku pasa ismba son nga naŋgine maŋau ŋaigonu kusrekinaig. Nane taŋanaig le tane wam ta kaŋgerkinaig sulumba ŋgamuŋgal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda ŋginaig nga saningina.

Piro taŋgo ŋaigonu tuku yaba pasa

(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)

³³ Yesus nu maŋ sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro taŋgo ande nu grep piro ŋguka fondembi kormba nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku ŋguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro ŋakmba denŋpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tiŋga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka taŋge minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro taŋgo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kaŋgerka kilmba ande tumba paniŋtumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba taŋamba taŋamba ke likinaig. ³⁶ Nane taŋanaig le kilke miro nu ambonŋa kukulningina ta limba maŋ gudommba kukulningina le nane mbolŋge mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Taŋanaig le piro miro nu nuŋe kiŋo nuŋe kukulna le nane tugum kina. Nu teŋemba isdusna: Nane nu kaŋgermba ye tuku kiŋo nga mapewamŋgaig nga idusna. ³⁸ Taŋana le piro mbal nane nu prona le kaŋgermba sakinaig: Taŋgo ilit si nu mam nuŋe tuku agaŋ ndende ŋakmba kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te siŋgine tube nga sakinaig. ³⁹ Taŋaka nane nu biye timba bukŋginaig le kilim kina le taŋge balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro taŋgo nu taŋgo kame ta tugum promba nane mbolŋge ame wam kamŋgat nga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal ŋaigonu ta kume ŋayonu niŋguwa sulumba nu piro taŋgo afu kitek kilmba patikamŋgat. Alonu kilig ait mbolŋge nane alonu kilmba nu tumba minamŋgaig ŋginaig.

⁴² Taŋakinaig le Yesus nu nane saningina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunŋo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge saŋgri tingade.

Sunŋo nuŋge wam ta kina le sine kaŋgermba pirerek purka gare toreg ŋgate.

Mune 118.22

⁴³ Ta tuku ye tane satingamŋgit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuŋe gageu tuku madininguwa le alonu kumumbi kile-mayokkamŋgaig ŋgina. ⁴⁴ [Ande nu ndame sunŋo ta mbolŋge baringa ndekuwa ta nu

isu ngurngurma nu kumamngat. Ndamu sungo ta tango ande mbolngge ndekuwa ta nu du firfiramngat.]
⁴⁵ Prig gabat kame Farisi mbal ndon nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta mangur sungo nane nu tuan tango nga sakinaig tukunu nane tango pino tuku kuru-kurukinaig.

Pagumba nye sungo tuku yaba pasa
 (Lukas 14.15-24)

22 Yesus nu man yaba pasa ande saningmba sakina: ² Kuate nu nuje gageu wike likate wam ta gabat sungo ande nuje kiyo pino tam tuku pagumba nye sungo pilna tanan. ³ Ait kumungina le nu nuje piro tango kukuningina le kumba ka buk saningina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninginaig kande nane jakmba mbule sulunaig.
⁴ Kile gabat sungo nu piro tango afu saningina: Tane kumba ka mbal buk saningina ta tejenmba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya jak turmba bale farmba nyamagan kilmba pagumba kile tane tairnga minit. Nuje kiyo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap nga saningap ngina le ⁵ nane kumba ka saninginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tinga nuje piro mbol kina le ande nu tinga nuje ndametiyo piro kam kina le ⁶ nane afu tinga nu tuku piro mbal ta kilmba ngaigo siglika bale farnaig. ⁷ Tananaig le gabat sungo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukuningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbrao piyanaig le ugna.
⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saningina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningina mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbrao sungo tuku ndin jakmba dubike lika tango jakmba kanjerka pagumba nye te mbol prowam tuku saningap ngina.
¹⁰ Tanakina le nane kinaig ka ndin jakmba dubike lika mbal magenu ngaionu turmba kile-siglika jakmba kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumungina.
¹¹ Gabat sungo nu pronaig mbal ta kanjerkam wande sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kumiyo tinga ndaka ake kumiyo tingina ta kanjerna sulumba
¹² tango ta sana: Mata, ne ndanam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kumiyo tingam kuga nga kusnana le nu kikonu maninok minna.
¹³ Kile gabat sungo ta nuje piro mbal saningina: Tango te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sungo sinam kuwa. Ma ta mbolngge minamngaiyo mbal nane malmbi sungomba maketiyo tiknga minamngaiyo ngina.
¹⁴ Kuate nu nane gudommba nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saningina.

Takis pankam tuku pasa
 (Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Farisi mbal nane kumba ka nangine nangine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin soti-naig. ¹⁶ Tanamba nane nangine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndon kukuninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tango, ne tango tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tango nyu jak tuku kuru kuru ndakate. Tango jakmba Kuate tuku manau dubikam tuku tumsingit. ¹⁷ Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumunyo e? Ne ndanmba iduste nginaig.
¹⁸ Nane Yesus yabri paknaig ta nu katesemba nane saningina: Tane yabri tango ndo. Ndanam ye tagoyade? ¹⁹ Takis ndametiyo ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametiyo ande tumba pro nu tunaig. ²⁰ Tananaig le nu ndek nane kusnangina: Ndametiyo te mbolngge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saningina le ²¹ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig le Yesus nu nane tejenmba saningina: Ata. Tane gabat sungo Sesar kumnemngge minig. Nu tambim tuku agao sakate ta nu tape. Kuate nu agao tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.
²² Tanakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

Kummba man abongam tuku pasa
 (Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

²³ Ki ndui ta mbolngge Sadusi tango afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tango kummba man tinga nda nga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig:
²⁴ Tum Tango, Moses nu tejenmba kuyarna: Tango ande kummba pino kuembol kiyo kugatok kusrewa le maib nuje ngge pino ta tumba aba nuje tuku kiyo tepilwa nga kuyarna. ²⁵ Ariya. Ma te mbolngge tango ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nangine pino ande tina sulumba minna ma ma kiyo kugatok kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina. ²⁶ Nu tumba minmba ma ma nu mata kiyo kugatok kumna le mambo nuje keyo nu mata tanana. Tanamba tanamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiyo kugatok kume farnaig le ²⁷ ngumnengga pino kuembol nu mata kumna. ²⁸ Ata. Ne kumanu mbal tingamngaiyo nga sakate ta tango 7 ngamukngge nu ima tuku pino minamngat? Nane jakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.
²⁹ Tanakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal abonga tinga Kuate tuku enjel suk minamngaiyo. Nane munju kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinga nda nga idusmba sakade ta pasa ande sine jakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. ³² Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sungo minet nga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig

kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo jak minig mbal tuku Mbara nga saningina.

³³ Tanjakina le mangur sungo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri njayonaig.

Tukul pasa sangrinu

(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-iberjna le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane jakmba pro Yesus tugumngge mangurkinaig.

³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa biteknga sakana tanjo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tanjo, tukul ndanj tukul jakmba liningmba mbolngge minit nga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tangine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tangine ngamunggal abo guwa wamdus jakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul jakmba liningit.

³⁹ Tukul ande tanjan nu dubiknu tenjenmba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumngge minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armaba ta tukul pasa afu tuan tanjo kame tuku pasa ta jakmba tuku tugu minik nga sana.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)

⁴¹ Farisi mbal nane tanje mangurka minnaig le Yesus nu nane kusnaningina: ⁴² Kuatenge madina tanjo Kristus nu ima tuku mbun nga idusde nga kusnaningina le nane sakinaig: Nu David tuku mbun nginaig.

⁴³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tenjenmba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenge sangri jak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal jakmba kile-iberjka ne tuku kupe kumnemngge patikamngit ngina.

Mune 110.1

⁴⁵ David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina. ⁴⁶ Nu tanjamba kusnaningina ta jakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolngge ngumnernga mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

Israel gabat kame tuku manjau

(Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

23 Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo mangur sunjo ta turmba saningina: ² Kusem pasagunu biteknganu mbal Farisi mbal nane Moses tanjan tukul pasa biteknga sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³ nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. ⁴ Nane tukul manjau gudommaba aganj pitinu

tanjan tanjo mbolngge patika minde bada sunjo ningig ta nane nangine mironj fudinmba tur ndakade.

⁵ Nane afunje kanjerkuwaig nga nane tanjo am mbolngge wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku ningot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba jak likade. Nangine tawi mbolngge nzale kugenu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sunjo ko kusem wandekngge nane tanjo tumail-amngge minyokam tuku nzaliningit. ⁷ Nane maket mbolngge lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Afunje nane kanjerka tum tanjo ngade le nane gare sunjongingit.

⁸ Tane tanja ndawap. Ande nu tane tum tanjo nguwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tanjo minit. Tane jakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolngge gabat tanjo ande yije mam nda ngap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolngge minit. ¹⁰ Afunje tane sugo nguwaig kande tane nane peuningap. Tane tuku Sunjo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane ngamukngge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane jakmba tuku piro tanjo tanjan minwa. ¹² Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-iberjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuningig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Tangine njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolngge Kuate yaban kuende. Ta tuku tane pa lato tamnggaig.]

¹⁵ Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane tangine dubikanu tanjo ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tangine yabri manjau ta tumde le nu tane litingmba pa sunjo njayo tam tuku minit.

¹⁶ Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tenjenmba sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamngge golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁷ Tane am tukulok nginngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamngge minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

¹⁸ Tane tenjenmba mata sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aganj mbain mbolngge minit ta nyun tate ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade.

¹⁹ Tane sirjka am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aganj ta atrau mbain mbolngge minit tukunu nu tukul.

Atrau mbain ta atrau agañ lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuñe pasa sañgri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta agañ mbain mbolñge minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuñe pasa sañgri pilewam tuku wande suñgo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolñge minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuñe pasa sañgri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili suñgo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolñge minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa bitekñganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tañgo ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka agañ fonfon ñguna ilinzu ñakmba mañgur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tañade sulumba tane tukul mañau sugo kusreka mañau tiñreknu mape mañau tañgo pino ñgamukñge ke ndaka tañgine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tañgo pino tugusemba ndin tum ndaniñgig. Tane ñgailmbo kule sinamñge kañgermba pitaide sulumba kamel kule sinamñge minit ta kañger ndamba kule tur ñinkade.

²⁵ Kusem pasa bitekñganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tañgo ndo. Tane tañgine waim nza sañgilnu minya mayede ta tañgine ñgamuñgal agañ ndende gudommba kilam tuku piririmba agañ terokam tuku wamdus liganu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tañgine waim nza sinanu kutur ñakmba ta sauka minya mayewap le sañgilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa bitekñganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tañgo ndo. Tañgo kumu mbolñge ndame suku kaukau mindepiye mayenu prote ta sinam tañge isu menğa mundurkate tañaj tane minig.

²⁸ Tane tañgo am mbolñge tiñreknu ndo minig. Tañgine ñgamuñgal sinamñge yabri mañau kutur mañau ligmba menğa minig.

²⁹ Kusem pasa bitekñganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tañgo ndo. Tane tuan tañgo kame tuku kumu mbolñge ndame magenu patika tañgo tiñreknu tuku kumu mbolñge mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mburj kame tuku ait mbolñge sine mingej kande nane tuan tañgo kame tuku ndare kutuwe niñginaig ta sine nane ndoñ ulendi ndakigenj kande ñgade. ³¹ Tane tañamba pasa sakade ta tañgine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tañgo kame bale farniñginaig mbal ta tane nane tuku fat ñgade. ³² Ese. Tane tañgine mburj kame tuku mañau ñaigonu ta tuturap le suñgokuwa. ³³ Tane mberj ñaigonu tuku fat. Tane pa ñayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tañgo kame tañgo wamdus kuyar magenu Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulniñgi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolñge patikamñgaig. Afu tañgine kusem wandekñge ñgusniñmba afu kilmba amsesekap le nane kua ka sili-silimba tumbran ñakmba mbol kine prowamñgaig.

³⁵ Tane tañawap le tañgo tiñreknu kilke te mbolñge bale farde ta nane ñakmba tuku ndare tañge tane pasokamñgat. Abo abo tañgo tiñreknu Abel nu tugu

pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kiñgo nuñe Sakaria nu Kuate mbariñam tuku mbain atrau mbain ñgamukñge minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye siñka satingamñgit. Nane ñakmba ndare kutuniñge likinaig ndare tañge tane pasokamñgat ñga saniñgina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tañgo kame kukulniñgina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farniñgina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tañaj ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ñgamukñge mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinget. Tane ye nda kañgeryap sulumba mañ kañgeryumba ndek sakamñgaig. Ne Suñgo tuku nyu mbolñge prote. Suñgongje ne nyaro tinwa ñga sakamñgaig ñgina.

Yesus nu kusem wande ñayongam tuku sakina

(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

24 Yesus nu mayok ka kusem wande suñgo ta kusremba kumba minna le nuñe dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande suñgo ta tuku wande magenu ñakmba kañgerkuwa ñga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saniñgina: Ye siñka satingamñgit. Tane wande ñakmba kañgerkade te ñgumneñga ndame ñakmba muñgu sailka mine nda. Afunje sambriniñguwaig le ñakmba kutusewamñgaig ñgina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuñe dubinaig tañgo nanenje ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande ñayongamñgat ñga sasingat ta ginu mara prowamñgat. Sine ame mañau kañgermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate ñga idusmba katese-wamñgig ñginaig le ⁴ nu ndek lafumba saniñgina: Tane riroñ mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritiñmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuatenje madiyina tañgo ñga nane gudommba didikuwaig le ndenuñgaig. ⁶ Tane kame sugo maskenñge mayok kuwaig le pasa ismba ko tañgine tugumñge kame zigna afu ismba wamdus te-sulu ndawap. Wam kame ta siñka prowe likamñgaig ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tiñga kilke kise ndoñ kame buwamñgaik. Gabat ande nuñe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoñ kame buwamñgaig. Ma yimyam mbolñge guba mumni prowe likamñgaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu tepalmbim tuku ñgaro rar tate tañaj prowamñgaig.

⁹ Afunje tane bige tidinga piti suñgo tam tuku gabat afu tuku wai mbolñge patikuwaig le nane tane kilmba bale faramñgaig. Tane yiñe mbal tukunu kilke tugu ñakmba tane kasurtingamñgaig. ¹⁰ Piti ta sinamñge nane gudommba ye kusreyumba ndeka nañgine nañgine muñgu kupet minmba muñgu kasurka minamñgaig.

¹¹ Yabri tuan tañgo gudommba mayok kuwaig sulumba tañgo gudommba didikuwaig le nane yabri

manau dubikamnggaig. ¹² Ait ta mbolnge manau nagonu tugeka sungokuwa le tango nane nangine nangine mungu iduska mungu turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimnggat. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu njakmba mbolnge kukliwe likuwaig le njakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamnggat.

¹⁵ Tuan tango Daniel tuku pasa ngumnennga kumunguwa le ande njule parak tukul ma mbolnge mayok ka tukul kuerka kutur tambimnggat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumunguwa le kanjgermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig. ¹⁷ Ande nuje wande kawanjnge minmba kande nu wandeknjge aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nuje piro mbolnge minmba kande luka pro nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbolnge pino fungulok pino kiyo dabronu amo nyanu njak ose. Nane piti sungo kanjgeramnggaig. ²⁰ Tane Kuate yabanap le murke ait mbolnge ko kusem ait mbolnge manau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbolnge piti sungo pasa njak prowamnggat. O buk tugu mbolnge ka kile mata piti afu tananj kanjger ndakeg. Piti ta kugawaig le manj piti tananj prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal idusningmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamnggat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tango njakmba ngisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satinjmba kanjera Kristus Kuatenge madina tango minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri tango prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tango ngamnggaig. Nane Kuate madiningina mbal yabrininjmba didikube nga wam kitek sanjgrinu ke likamnggaig. ²⁵ Wam kame ta sinjka prowamnggaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget. ²⁶ Nane afu Kristus nu ma baknu mbolnge minit nga satinguwaig kande nu kanjgeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamngge kuirka minit nga satinguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teliy nu ki prote ma mbolnge telinjmba pinderka kumba ka ki butungate kumam kumba samba njakmba kilnjate tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowamnggit. ²⁸ Aganj ande kumanu menga mundur kinit le wir tanje minig.

²⁹ Sina manzer ait sungo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. Samba tuku sanjgri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba guroromba ndeke lika minamnggaig. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye samba mbolnge mayok kanjgit. Mayok ka ye kilnja sanjgri sungo pasa njak gau mbolnge ndeki le kilke mbolok mbal njakmba ye kanjgeryumba wikaraumba malmbi njayowamnggaig. ³¹ Tabil wi sungo ande mayok kuwa le ye yiye enjel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnge Kuatenge nuje madiningina mbal kilemanjgurkamnggaig.

³² Tane fik ail kanjgerap. Nunje tumtingamnggat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjgerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ³³ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjgerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimnggaig. ³⁴ Ye sinjka satinjgamnggit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamnggaig. ³⁵ Kilke tugu samba tugu ngisinunggaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamnggat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndanj wam kame ta prowamnggaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiyo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolnge manau pronaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolnge manau ndui ta mayok kanjgaig. ³⁸ Kule sungo pro ndana le nane nyamaganj kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wanj pongina. ³⁹ Wanj pongina le ndo kule sungo promba nane njakmba ma gurenjmba kile-butokina le nane wamdus puluningina. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamnggat.

⁴⁰ Ait ta mbolnge tango armba piro ndindo mbolnge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamnggit.

⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamnggit.

⁴² Tanjine Sungo nu ginu mara prowamnggat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairnga minap.

⁴³ Wande miro tango kuayar tanjo prowam tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tango tane mata ait gilai minap le ye prowamnggit nga saninjina.

Piro tango mayenu njayonu tuku yaba pasa (Lukas 12.41-48)

⁴⁵ Yesus nu manj lato sakina: Tango ande wamdus kuyar mayenu njak piro mayete ta tango sungo nu tumba nuje piro mbal kulatka ait kumunguwa le nyamaganj walmba ninjam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tango ta nuje piro kumba minwa le nuje sungo promba kanjgerwa le nu gare njak minamnggat. ⁴⁷ Ye sinjka satinjgamnggit. Nunje sungo tanjamba nu kanjgermba nu nuje aganj ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimnggat.

⁴⁸ Ko piro tango ta njayonu ndeta yiye sungo dalkate ya nga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndoj ulendika nyamaganj kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuje sungo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamnggat. ⁵¹ Nu promba nu piti sungo tumba pitaiwa le ma njayo yabri mbal ngamuknjge minamnggat. Ma njayo ta mbolnge minamnggaig mbal nane malmbi sunjgomba maketin tiknga minamnggaig ngina.

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

25 Yesus nu maŋ teŋenmba sakina: Kuate nu nuŋe gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane taŋgo ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku naŋgine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu ŋak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim ŋga naŋgine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu ŋak ta nane kambim ŋga naŋgine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka taŋgo pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumŋingina le kinyinaig.

⁶ Furir ŋgamu wi ande mayok kina: Ai si. Taŋgo pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kaŋgerap ŋgina le ⁷ pino kame ta ŋakmba aboŋga naŋgine lam bulu suŋgowam tuku wik wilnu mbilinŋinginaig. ⁸ Taŋanaig sulumba pino kame wamdus kugatok taŋge nane ndek pino wamdus ŋak ta saninginaig: Sine kule afu siŋgap. Sine tuku lam kupam bafude ŋga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu ŋak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tiŋbe ta tane sine turmba lam kupe likamŋgaig. Tane luka kumba stua mbolŋge kule afu sota piyawap ŋga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le taŋgo pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairŋga minnaig ta nu ndoŋ pagumba nye suŋgo tuku wande sinam kumba malanga tukulnaig. ¹¹ Malanga tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanga katmba sakinaig: Sungo, malanga talka. Sine prowig o ŋginaig kande ¹² taŋgo ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye siŋka tane gilai ŋga saningina.

¹³ Yesus nu taŋamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kaŋgat ginu mara ki kanum ndaŋ mbolŋge ye prowamŋgit ta tane gilai tukunu tane ye tairŋga mam-bilmba minap ŋgina.

Piro taŋgo keŋmba ndametiŋ kilnaig

(Lukas 19.11-27)

¹⁴ Yesus nu maŋ sakina: Kuate nu nuŋe gageu kilam tuku prowamŋgat ta wam kube te suk. Taŋgo ande nu kilke masken ande mbol kambim ŋga nuŋe agaŋ ndende kulatkam tuku nuŋe piro mbal tuku wai mbolŋge patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku maŋau kaŋgerka kumumbi piro walmba ningina. Nu piro taŋgo ande ndametiŋ soŋ 500 tumba ande soŋ 200 tumba ande soŋ 100 tuna. Nane ndametiŋ tamba pirokuwaig ŋga nu tiŋga ma masken kina.

¹⁶ Piro taŋgo nu soŋ 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiŋ tamba piroka minna ma ma soŋ 500 maŋ lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro taŋgo nu soŋ 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametiŋ tamba piroka minna ma ma soŋ 200 maŋ lato kilna le ¹⁸ piro taŋgo nu soŋ 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamŋge ndametiŋ patika yubengina le taŋge minnaig.

¹⁹ Taŋamba minnaig ma ma suŋgo nu luka promba nuŋe ndametiŋ piro mbal ningina ta kilam tuku saningina. ²⁰ Taŋakina le ande nu soŋ 500 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 500 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka maŋ soŋ 500 lato kilen ŋgina le ²¹ nuŋe taŋgo suŋgo nu sana: Ese. Ne piro taŋgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agaŋ fudiŋdo kulat mayena tukunu kile ne piro suŋgo kulatkam tuku ye ne palmbimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²² Kile ande nu soŋ 200 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 200 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka maŋ soŋ 200 lato kilen ŋgina le ²³ nuŋe taŋgo suŋgo nu sana: Ese. Ne piro taŋgo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agaŋ fudiŋdo kulat mayena tukunu kile ne piro suŋgo kulatkam tuku ye ne palmbimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²⁴ Kile ande nu soŋ 100 tuna ta nu pro teŋenmba sana: Sungo, ne taŋgo wamdus kareŋnu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu agaŋ tumunu ŋgukade le ne pro goningit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka naŋe soŋ 100 ta ŋgisikikat ŋga kilmba kilke sarka burok sinamŋge yubenggen. Naŋe soŋ 100 ta noten ŋgina. ²⁶ Taŋakina le nuŋe taŋgo suŋgo ndek nu sana: Ne siŋka piro taŋgo ŋayonu. Ne kanyum taŋgo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu agaŋ tumunu ŋgukade le ye pro goningit e? ²⁷ Yiŋe maŋau ne kila ta ndaŋam saka ye tuku soŋ 100 beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne taŋana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁸ Taŋamba nu nuŋe piro mbal saningina: Soŋ 100 yaimba taŋgo nu soŋ 1,000 ŋak ta tape ŋgina. ²⁹ Ande nu agaŋ afu ŋak minit ta andeŋge nu maŋ lato tuwit le nu suŋgomba ŋak minamŋgat. Ande nu agaŋ denkanu minit ta andeŋge nu tuku agaŋ fudiŋdo ta yaite. ³⁰ Piro taŋgo kanyum sambek ta tumba kilimŋge bukŋgap le ma make suŋgo mbol kuwa. Ma ta mbolŋge nane malmbi suŋgomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

Pileningam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye yiŋe kilŋa suŋgo eŋel kame ndoŋ prowi sulumba ye yiŋe minyo mbili maditaknu mbolŋge minyokamŋgit. ³² Ye minyoki le kilke tugu ŋakmba pro ye tugumŋge maŋgurkamŋgaig. Nane taŋawaig le sipsip kulatkanu taŋgo nu sipsip meme lisis minig le pilenŋa kise kise patikate taŋaŋ ye maŋgur ta paplamba kuasmbi armba patinunŋgit. ³³ Taŋamba ye sipsip kilmba yiŋe ndinamŋge patiki sulumba meme kilmba yiŋe ŋaiŋamŋge patinunŋgit.

³⁴ Ye Sungo ye yiŋe ndinamŋge minamŋgaig mbal ta teŋenmba saningamŋgit: Yiŋe Mam nu siŋka tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolŋge tane nuŋe gageu mayok ka nu ndoŋ minam tuku maditingina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamaŋaŋ sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe taŋgo taŋaŋ minen le tane ye tumba kulatkinaig.

³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandeknge minen le tane ye kangeryam tuku pronaig.

³⁷ Ye tanjamba nane saningi le nane tinreknu mbal ta lafumba sayamngaig: Sunngo, sine ginu ne gubak minna le kangernumba nyamaganj tingerj. Ko ne kule paranina le kule tingerj. ³⁸ Ginu ne rawe tanngo tanjan minna le ne tumba kulatkigerj. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingerj. ³⁹ Sine ginu ne guaze njak ko muli wandeknge minna le ne kangernam tuku progerj nga kusnayamngaig. ⁴⁰ Tanjakuwaig le ye Sunngo ye pasa lafumba saningamnggit: Tane yinje mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu tanjan nga saningamnggit.

⁴¹ Kile ye yinje najamnge minamngaig mbal ta tenjenmba saningamnggit. Tane pa sunngo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuje enjel kame ndonj minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamaganj se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe tanngo tanjan minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze njak ko muli wandeknge minen le tane pro ye kanjer ndayinaig nga saningamnggit.

⁴⁴ Ye tanjamba saningi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamngaig: Sunngo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe tanngo tanjan minna ko tawi kugatok ko guaze njak ko muli wandeknge minna le kangernumba tur ndanigerj ngamngaig. ⁴⁵ Nane tanjakuwaig le ye nane tenjenmba saningamnggit: Ye sinjka satinjet. Tane yinje mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu tanjan nga saningamnggit. ⁴⁶ Mbal te nane ma njayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tinreknu nane abo tugu njak minmba minamngaig. Kume nda.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

26 Yesus nu pasa njakmba saninge denjpurmba nu nuje dubiwanu tanngo saningina: ² Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunngo Pasowa prowamnggat ta tane kila. Prowa le nane afunje ye tumba ail kazrai mbolnje kumi nga afu tuku wai mbolnje palmbimngaig ngina.

³ Ait ta mbolnje pris gabat mbal Israel mage ndonj pris sunngo Kaiafas tuku wande mbol mangurkinaig sulumba ⁴ nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

⁵ Nane tenjenmba sakinaig: Sine pagumba nye tuku mangur sunngo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunngo mayok kakat nga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnje gurenj kutuna
(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

⁶ Betani tumbrahnge Yesus nu tanngo ande buk ngirngger njak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. ⁷ Isukusmba minna le pino ande

ndame botol gurenj mundur mayenu njak piyanu o mbolnje ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolnje gurenj ta kutuna.

⁸ Tanjana le nuje dubiwanu tanngo wam ta kangernumba nane palsejnningina le sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁹ Nu gurenj ta tumba nane afu mbolnje piyana kande nu ndametinj sunngo tina le ndametinj tamba sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanjam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayewat. ¹¹ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamngaig. Ye tane ndonj ait kuenu mine nda. ¹² Pino nu gurenj mayenu tembi ye tuku ngarosu pisnewat ta nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. ¹³ Ye sinjka satinjamnggit. Kilke tugu njakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanngo
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)

¹⁴ Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: ¹⁵ Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnje pili ta piyanu giganmba ye samngaig ngina le nane ndek silwa ndametinj sonj kenmba nu tunaig. ¹⁶ Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus nu nuje dubinaig tanngo ndonj Pasowa nyinaig
(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

¹⁷ Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonjanu mbolnje Yesus dubiwanu tanngo nu tugum promba kusnanaig: Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Yerusalem tumbrajan sunngo mbol kape. Tanngo ande ye tane satinji le nu tugum kumba sawap: Tum Tanngonje nuje ait buk patukate ngat. Nuje dubinaig tanngo ndonj ne tuku wandeknge Pasowa nyam tuku sasingat nga sawap. ¹⁹ Yesus nu tanjamba sakina le nuje dubinaig tanngo nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku aganj ndende kuanekinaig.

²⁰ Furiina le Yesus nu nuje dubiwanu tanngo 12 ndonj kumba ka isukusmba minmba ²¹ nu ndek sakina: Ye sinjka satinjamnggit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanjakina le nane wamdus najongga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunngo ne yenje nga iduste e nga kusnanaig le ²³ nu lafumba sakina: Ande nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tanngo ye kuyar pasa kumumba kumamnggit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palmbimnggat ta ose. Nu piti sunngo tamnggat. Ina nunenje te-pile ndakina kande maye kande ngina.

²⁵ Tanjakina le nuje kupet tanngo Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tanngo, ne yenje nga iduste e ngina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manau te-mayokna

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manj bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tango niqmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yije ngarosu ngina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko jak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane niqmba sakina: Tane jakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yije ndare. Ndare ta mbolnge pasa kitek Kuate nu tango ndonj o buk katna ta alonu mayok kangat. Ye yije ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommmba tuku une saukamngat. ²⁹ Ye tane satimgamngit. Ye manj grep kule tenen nye ndaki ma ma yije Mam kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek manj tane ndonj nyamngit ngina.

³⁰ Tanjaka denjpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbange Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnge tane jakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa tenenmba sakate.

Kuatenge sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaig ngate.

Sakaria 13.7

³² Ye kumbba manj tingi sulumba ye ambonga Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnenga prowamngaig nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane jakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenje ndo ne kusrene nda ngina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sirka ne sanamngit. Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sirka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal jakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tango saningina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamsmba wamdus fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus najonja piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenje ye ndonj mambilmba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurururka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumun ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tango kangerkina ta nane kinyмба minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambilmba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu tane abo minmba yabanmba minap. Tanjine ngamunggal Kuate yabanmba tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumun kuga ta ye nyamngit. Nanje nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumngge am piti patikinaig le kinyмба minnaig le ⁴⁴ nu nane kangerka nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanja. ⁴⁵ Yaban denjpurmba nu pro nuje dubiwanu tango kusnaningina: Tane mabtumba kinyмба minamngaig? Ait buk patukate. Andenge ye Ndindo Katesek TANGO tumba une jak mbal tuku wai mbolnge palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye tuku kupet prote si. Tane tingap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanjamba pasata minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommmba kame bagi sibugi kilmba jak pronaig. Pris gabat mbal Israel mage nanenge tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku kupet tango nu nane kila palmbim tuku buk tenjenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tango ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum TANGO kaiye nga sakina sulumba nu mumuna le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te prawat ta pitik ka ngina. Tanjamba sakina le nane pro Yesus biyamba biye denaig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tango ande nuje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tango kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le Yesus nu tango wam kina ta sana: A ... nanje kame bagi tumba nuje ma mbolnge pale. Tango nane kame bagimbi kame bude ta afunge nane kame bagimbi bale faramngaig. ⁵³ Ye yije Mam yabanja ta nu pitik ndo enel kuasmbi gudommmba kukulninguwa le ye turyam prowamngaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku sakina ta kumunge nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu mangur sunjo ta saningina: Ndanjam saka ye kuayar tango tanjan tane bagi sibugi kilmba jak ye biye tiyam prode. Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamngge tango pino wam paguka minyok minen tamba tane ye biye tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam jakmba mayok kinig te tuan tango kame nane Kuate tuku pasa kuyarnaig ta kumude ngina. Tanjakina le nuje dubinaig tango jakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig.

Nane Yesus tumba kusem gabat mbal tugum kinaig

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71; Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu tumba pris gabat sunjo Kaiafas tuku wande mbol kinaig. Wande

ta mbolŋge kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage mage nane buk pro maŋgurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu maskenŋge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunŋgo tuku fonde sinam kina ka wande mab tanŋge ame wam Yesus mbolŋge kuwaig le kaŋgeram tuku nu kame mbal ndoŋ minyok minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal ŋakmba Yesus balewam tuku afunŋge yabri pasa te-mayokuwaig ŋga sotinaig le ⁶⁰ nane gudommba tinŋga yabri pasa tumba Yesus mbaranu ŋginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane taŋamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanŋgo armba tinŋga sakinaik: ⁶¹ Tanŋgo te teŋenmba sakina le sile iskeŋ. Kusem wande sunŋgo ye sambriwi sulumba mara keŋmba mbolŋge maŋ palmbim kumuŋ ŋga sakina le sile iskeŋ ŋginaik.

⁶² Tanŋakinaig le pris gabat sunŋgo nu tinŋga Yesus kusnana: Nane ne mbaranu ŋga sakade te ne ndaŋmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ŋgina ta ⁶³ nu minŋge tukulmba maninok minna le pris gabat nu maŋ kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kiŋo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolŋge lafuwa le sine isbe ŋgina le ⁶⁴ Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamŋgit. Ye Ndindo Katesek Tanŋgo Kuate Saŋgri Nayo nu tuku ndinamŋge minyok mini sulumba gau mbolŋge ndeki le tane ye kaŋgeryamŋgaig ŋgina.

⁶⁵ Tanŋakina le pris gabat sunŋgo nu pasa ta ismba palseŋna le nu ndek nuŋe tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu ŋayo silitte. Tane nu tuku pasa ŋayonu te ismba ⁶⁶ tane ndaŋmba idusde ŋgina le nane sakinaig: Nu tanŋgo ŋayonu. Nu kumwa ŋginaig. ⁶⁷ Tanŋamba nane afu tinŋga ka Yesus tumailnu ŋguspemba nu waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imanŋge ne katnate? Ne Kuatenŋge madinina tanŋgo ndeta nyun ta le sine isbe ŋginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanŋge minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanŋgo Yesus ndoŋ minna tuku ŋgina. ⁷⁰ Tanŋakina le nu nane ŋakmba am mbolŋge nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye ŋginŋganket ŋgina.

⁷¹ Kile nu tinŋga kumba ka fonde malanŋa ta tugumŋge tinŋ minna le piro pino ande nu kaŋgermba nane nu tugumŋge minnaig mbal saninŋgina: Nu Nasaretnu tanŋgo Yesus nu ndoŋ minna tuku ŋgina le ⁷² Petrus nu saŋgri tinŋga maŋ Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolŋge saket. Ne tanŋgo sakate ta ye siŋka nu gilai ŋgina.

⁷³ Tanŋamba minmba tanŋgo afu Petrus tugumŋge minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanŋgo ande. Ne mata Galileanu tanŋgo tuku pasa ŋin tugu sine iseg ŋginaig le ⁷⁴ nu nuŋe mironŋ nuŋe ŋgaro taprana sulumba sakina: Tanŋgo ta ye siŋka gilai ŋgina. Tanŋakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanŋana le Yesusŋge Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋga

sana. Nu pasa ta idusmba nu tinŋga mayok ka malmbi ŋayona.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

27 Mafena le maratukuk tinŋga pris gabat mbal Israel mage mage nane ŋakmba maŋgurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denŋpurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunŋgo Pilatus tuku wai mbolŋge pilnaig.

Yudas nu kumna

(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanŋgo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa saŋgri pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametinŋ soŋ keŋmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saninŋgina: ⁴ Tanŋgo te ye tane tuku wai mbolŋge pilen ta nu mbar kugatok. Ye siŋka mbaren ŋgina le nane nu sanaig: Tanŋaig. Piti ta nane ŋginaig. ⁵ Tanŋakinaig le kusem wande sunŋgo sinam tanŋge ndametinŋ bareŋmba nu mayok ka kina ka nuŋe ŋinŋfok muli panmba kuikŋga kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametinŋ ta tanŋgermba kilmba sakinaig: Ndametinŋ te tanŋgo kumwa ŋga patikigerŋ. Ta tuku kusem wande sinamŋge ndametinŋ minig te tur ulendi ndabe ŋginaig. ⁷ Tanŋamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ŋgunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanŋgo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ŋgade.

⁹ Wam ta mbolŋge tuan tanŋgo Yeremia tuku pasa ande kumunŋgina. Pasa ta teŋenmba sakate.

Nane nu kaŋgermba piyanu silwa ndametinŋ soŋ keŋmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametinŋ ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunŋgo nu nane tanŋamba kam tuku ye sayina ŋgate.

Sakaria 11.12-13

Pilatus nu Yesus tuku pasa isna

(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumŋge tinŋgina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunŋgo e ŋgina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ŋgina.

¹² Tanŋakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolŋge patika nu mbaranu ŋga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ŋgina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanŋgo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig ŋga saninŋgina

(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolŋge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinŋ kilanu tanŋgo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninŋganu. ¹⁶ Ait ta

mbolŋge taŋgo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandekŋge minna.

¹⁷ Taŋgo ŋakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolŋge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumŋge maŋgurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaniŋgina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tinggi e ko taŋgo ŋayonu Barabas paska tinggi ŋga kusnaniŋgina.

¹⁹ Pilatus nu nuŋe minyo mbili maditaknu ta mbolŋge minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuŋe nu taŋgo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo naŋe nu teŋenmba sakat. Ne taŋgo tiŋreknu ta kusrewa. Ye nu tuku kiŋatit sulumba ye wamdus fulilka minet ŋga sakat ŋgina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane taŋgo pino siseŋniŋmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka niŋmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig.

²¹ Taŋamba sanaig le gabat taŋgo nu maŋ kusnaniŋgina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa ŋga idusde ŋgina le nane Barabas ŋginaig.

²² Taŋakinaig le Pilatus nu nane saniŋgina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndaŋi ŋga idusde ŋgina le nane ŋakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil daŋŋguwaig ŋginaig.

²³ Taŋakinaig le nu ndek sakina: Ndaŋam. Nu ame wam mbarna ŋgina le nane maŋ suŋgomba wika-raumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil daŋŋguwaig ŋga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna suŋgo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kaŋgermba nuŋe pasambi nane tuku wamdus kile-ibeŋkam kumuŋ kuga ta katesemba nu kule tumba pro maŋgur suŋgo ta nane am mbolŋge nuŋe wai minyaŋga sakina: Taŋgo te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta taŋgine ŋgina le ²⁵ nane ŋakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine siŋgine kiŋo kame turmba pasokuwa ŋginaig.

²⁶ Nane taŋamba sakinaig le Pilatus nu Barabas pasaka tumba Zu mbal niŋgina sulumba kame mbal saniŋgina le nane Yesus tumba muli kareŋnumbi ŋgusnaig. Taŋanaig le Pilatus nu nane saniŋgina: Taŋgo te tumba ail kazrai mbolŋge palpe ŋgina.

Kame mbal nane Yesus tumba ŋayo silinaig

(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande suŋgo ŋgirpem taŋge pilmba kame taŋgo ŋakmba wiki-naig le pro maŋgurkinaig. ²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo ŋak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolŋge pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidroŋga sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat suŋgo ŋginaig. ³⁰ Taŋamba nane nu ŋguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu.

³¹ Nane taŋamba usre kupetmba nzumil te-tumba deŋpurmba tawi ta maŋ paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbolŋge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilnaig

(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

³² Kinaig ka ndinŋge Sirenenu taŋgo Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa ŋga saŋgrimba sanaig le nu kurana. ³³ Taŋamba nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaiŋ. Nyu ta tugunu Taŋgo Gabat Murko.

³⁴ Pro taŋge nane ndek marasin kaglinu ande ŋgaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa ŋga tunaig ta nu fudiŋmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil daŋŋginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum taŋge minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat fumŋge nu balenaig tuku pasa gabat teŋenmba kuyarnaig: *Taŋgo te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat suŋgo* ŋga kuyarnaig. ³⁸ Nane kuayar taŋgo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamŋge ande ŋaiŋam kumamŋge ail kazrai mbolŋge nil daŋŋginaig.

³⁹ Nane afu muŋgu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Taŋgo nu Israel kusem wande suŋgo sambrimba mara keŋmba mbolŋge maŋ palmbim tuku sakina ta kile aniŋge. Ne naŋe miroŋ naŋe ŋgarosu tura. Ne Kuate tuku Kiŋo kande ail kazrai kusremba ibeŋ kaye ŋga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba piŋgil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu taŋgo afu tuku muskil kile-tidiŋgina. Kile nu nuŋe muskil te-tiwam kumuŋ kuga. Nu Israel mbal tuku gabat suŋgo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son ŋgube. ⁴³ Ye Kuate tuku saŋgri tomba tiŋget ŋga sakina. Ye nu tuku Kiŋo ŋgina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa ŋga saka minnaig le ⁴⁴ kuayar taŋgo armba Yesus tugumŋge ail kazrai mbolŋge daŋŋginaig ta nale mata maŋau ndui tamba nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir suŋgo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana.

⁴⁶ Ki kanum 3 taŋaŋ Yesus nu wi kueŋka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu teŋenmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndaŋam ne ye kusreyat).

⁴⁷ Taŋakina le nane afu taŋge minnaig ta ndek sakinaig: Taŋgo te nu Elia wikate ŋginaig le ⁴⁸ pitik ndo taŋgo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunŋa nu tuku miŋge mbolŋge pilna le ⁴⁹ nane afuŋge ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibeŋamŋgat inde ŋginaig. ⁵⁰ Kile Yesus nu maŋ suŋgomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹ Yesus nu kumna le kusem wande suŋgo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi suŋgo ta mbolŋge fetka ibeŋŋge bitekŋgina. Mumni suŋgo

prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵² Ndame burok afu mindesin ngukanu ta kakerke likinaig le Ku-ate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku maŋ abonga tinginaig. ⁵³ Yesus nu maŋ tingina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbranŋ sungo ta kine likinaig le tanjo gudommba nane kanjerkinaig.

⁵⁴ Kame mbal tuku gabat nuŋe kuasmbi ndoŋ Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kanjerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Tango te nu siŋka Kuate tuku Kiŋo nginaig.

⁵⁵ Pino afu gudommba maskenŋe mambilmba nu kanjermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzaŋnaig.

⁵⁶ Nane ngamukŋe ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kiŋo ar ta tuku ina nakile.

Tango ande Yesus tuku mindesin wakeina
(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷ Ki ait ta furiram maror tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu tanjo ande minna. ⁵⁸ Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape nga saningina.

⁵⁹ Saningina le Yosef nu mindesin tumba tawi kaukau purferŋnumbi songina sulumba ⁶⁰ nu tumba ka nuŋe ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamŋe pilna. Pilna sulumba ndame sungo ande barimba pro burok miŋge ta tukulmba nu kina.

⁶¹ Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndoŋ nale ndame burok tumailam tanje minyok minnaig.

Kame tanjo nane Yesus tuku mindesin kulatkinaig

⁶² Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndoŋ kumba ka Pilatus tugum promba maŋgurka sakinaig: ⁶³ Sungo, yabri tanjo ta nu minna ait mbolŋge pasa ande sakina ta sine kile maŋ iduseg. Nu tenenmba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka keŋnu mbolŋge maŋ tingamŋgit ngina. ⁶⁴ Ta tuku ne naŋe kame mbal kukulninga le nane kumba ka ki ait keŋmba mbolŋge nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuŋe dubinaig tanjo nane nu tuku mindesin kuayar tumba ka yubenga nu buk tingat nga tanjo pino saninguwaig le nuŋe yabri ambokok ta sunjo ŋayowikat nga sanaig.

⁶⁵ Tanjaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap nga saningina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolŋge katesewam tuku wasik pilmba kame mbal tanje patikinaig.

Yesus nu maŋ tingina

(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

28 Nangine kusem ta kugana le piro tugu palm-binu ait mbolŋge maratukuk tinga Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndoŋ nale tinga ndame

burok mindesin pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaig le ² mumni sungo prona le Sunjo tuku eŋel ande samba mbolŋge ndeka ndame sungokanu burok miŋge tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolŋge minyok minna. ³ Eŋel ta tuku tumail pasi uge liŋnu ndo teliŋ tuku bulu tanjaŋ. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjermba kuru-kuruka ngarosu piririmba ngurŋgurka ndeka tanjo kumanu tanjaŋ minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le eŋel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danjginaig ta tale nu sotade ta ye kila.

⁶ Nu tenge mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nuŋe dubiwanu tanjo tenenmba saningap: Yesus nu kumna ta maŋ tingat. Nu ambon- ga Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kanjeramŋgaig nga saningap. Ye pasa ta tale satikam proŋit ngina. ⁸ Nu tanjamina le nale kuru-kuruka gare ŋak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuŋe dubi- wanu mbal saningam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinŋe nale kile- siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronga nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunjginaig. ¹⁰ Tanjanaig le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yiŋe tira kame saningap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kanjeramŋgaig nga saningap ngina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaig le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemŋe wam ŋakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu ninginaig. ¹² Kubeu ninginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndoŋ maŋgurki- naig sulumba wam ta tuku saka ismba denjpurmba ndametiŋ afu kilmba kame mbal ta niŋmba saninginaig: ¹³ Tane tanjo pino tenenmba saningap. Sine fu- rir kinymba gilaingig le nuŋe dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesin kuayar tumba kaig nga saningap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kangere nda nginaig.

¹⁵ Tanjaminaig le kame mbal ta ndametiŋ yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta Zu mbal ngamukŋe sunjoka kumungina le kile saka minig.

Nuŋe dubiwanu tanjo afu Yesus kanjernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nuŋe dubiwanu tanjo 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolŋge Yesus kanjermba nu tuku nyu te-dunjginaig ta nane afu tanjo kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri ŋakmba kilke mbolŋge samba mbolŋge Kuate nu ye tuku wai mbolŋge pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu ŋakmba mbolŋge tanjo pino ŋakmba ye du- biyam tuku tumningap. Tanjawap sulumba nane Mam tuku nyu mbolŋge Nindo nuŋe tuku nyu mbolŋge

Tukul Guwa tuku nyu mbolnge kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta njakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjawap le ye

tane ndoj minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait prowamngat nga saningina.
Son.

MARKUS

Yesus nu tango 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndon pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sungomba mbarininginaig ta Yesus nu nane njakmba liniingmba mbolnge minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manau sangri kitek sungomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

Yohanus kule pisne tango pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

1 Kuate tuku Kiyo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tango Aisaia nu tejenmba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tango ande kukuli le nu ambonga promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnge wi ande kuerka tejenmba sakate. Sungo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate.

Aisaia 40.3

⁴ Yohanus kule pisne tango nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnge minmba pasa kuklimba tango nane ngamunggal biye mbilmba manau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gi-laingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbraj yimyam nane njakmba nu tugum prove likinaig. Nane nangine une manau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolnge nane kule piseningmba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinmba nu kasbur wak alonu nguimzaj kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tango mayenu kuga. Ye nu tugumngge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naji ta mata ye nu mbolnge kam kumunug kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinget. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjaj tingamngat nga saningina.

Yohanusnge Yesus kule pisnena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolnge Yesus nu Galilea ma Nasaretnge Yohanus tugum prona le Yohanusnge nu Yordan kule mbolnge kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tanjaj ndeka Yesus mbolnge minna le kangerna.

¹¹ Tanjana le samba mbolnge pasa ande promba

tejenmba sakina: Ne yiye Kiyo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sungo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolnge aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawe denjurna le Kuate tuku enjel ndeka Yesus sinzangnaig.

Yesus nu tango bailkamba wike likina

(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴ Nane Yohanus mulintumba wandeknge pilnaig le Yesus nu pro Galileange Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵ Kile ait kumunggate le Kuate nu nunge gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilmba manau njaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ngap ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu Galilea kule kualinj make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualedang kilnaik tuku. ¹⁷ Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenge tale tumtiki le tanjamba tango kilamngaik nga sanikina. ¹⁸ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka nu dubimba kinnaik.

¹⁹ Yesus nu man fudingmba kumba ka Sebedeus tuku kiyo ar Yakobus nale maib nunge Yohanus ndon kanjerkina. Nale nakile waj mbolnge minyoka kuman zailnga minnaik le ²⁰ nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nunge piro tango ndon waj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tango ande bukla njak wakeina

(Lukas 4.31-37)

²¹ Nane kinaig ka Kaperneum tumbraj pronaig. Pro kusem ait mbolnge Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumningmba minna. ²² Nu kusem pasa biteknganu mbalnge pasa tumningig tanjamba tum ndaningina. Nu pasa miro tango tanjaj pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³ Nanjine kusem wandek sinam tanje tango ande bukla jak minna. ²⁴ Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretu, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kiyo ta ye kila ngina le ²⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tango ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla tango ta kusrewam bafumba witimba ngarosusulbareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷ nane jakmba ndek pirerek purka munju kusnanjinaig: Ame wam tenjen. Pasa te kitek. Nu sanjgri jak tana bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸ Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma jakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina (Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰ Simon magma nuje nu guaze jak ngaro pa tingina le nu kinye jak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹ Tanjakinaig le nu propino ta wainu biymba te-tina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinga nane tuku paguna.

³² Ki butungam bafuna le nane afunge nanjine mbal guaze tugu yimyam jak afu bukla jak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³ Tumbran ta tuku mbal jakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴ Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise jak kiletidinga bukla najgonu jak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina (Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonja tinga mayok kumba ka ma yamoknge Kuate ndonj pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane jakmba ne sota kusnangade nginaig le ³⁸ nu ndek nane saningina: Sine tinga tumbran patuk patuk ta kab. Ye tanje mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran jakmba mbolnje lika nanjine kusem wande mbolnje pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tango ngirnger jak wakeina (Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tango ande ngirnger jak Yesus tugum promba dagol tidronga nu sarsarumba sana: O Sunjo, ne kumunje. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosusulbareknga ngina le ⁴¹ nu tango ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. ⁴² Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosusulbareknga le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sanjgrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnje manju kit te afu sa ndaninga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul

dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le jakmba ne mayekat ta katesewaig ngina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ngamukunge ake likam kumunje kuga. Nu ma yamok ta mbolnje ndo minanu le nane tumbran tumbran jakmba nu tugum prowe likanu.

Yesus nu tango ngarosusulbareknga wakeina (Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

2 Mara afu kinaig le Yesus nu manju luka Kaperneum promba wande ande mbolnje minna le nane pasa isimba ² nane gudommba pro wande ta sinamnge manjurka wande mab ta mata kumunjina.

³ Kile nane afunge tango ngarosusulbareknga mindeba nane tuku baikamba nu sukunja pronaj ta ⁴ tango gudommbanje ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowam kumunje kuga le nane ndek wande ponja Yesus gabat fumunge wande fu tetka guaze tango nzanjanjak jak ta muli panmba pilnaig le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanjgri tomba tinginaig ta katesemba nu ndek tango ngarosusulbareknganu ta sana: Kiyo, ye ne tuku mbar jakmba sauka gilainget ngina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanje kusem pasa biteknganu mbal afu minnaig ta nane nanjine wamdusmbi sakinaig: ⁷ Ndanjam saka tango te tanjamba sakate. Nu Kuate le tango tuku mbar saukate e? Kuatenje ndo mbar saukam kumunje nga idusmba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamdus te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tango ngarosusulbareknga te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga nanje nzanjanjak kuramba lika kaye nget. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tango kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjgri jak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu tango ngarosusulbareknga ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinga nzanjanjak kuramba nanje tumbran kaye ngina.

¹² Tanjakina le nu nane jakmba am mbolnje pitik ndo tinga nuje nzanjanjak kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunga sakinaig: i ... Sine wam kitek tenjen kanjer ndaweg nginaig.

Yesus nu Levi wikina (Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka manju kule kualinj piyal tanje minna le nane gudommba pro nu te-ngamunaj le nu nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denjurmbe nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnje Alfeus tuku kiyo Levi piroka minna le kanjermba sana: Ne ilmbe ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une

ajak nane gudommaba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndonj isukusnaig. ¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknganu mbal Farisi afu nane Yesus mbal najgonu ta ndonj isukusmba minna le kanggermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninginaig; Ndanjam saka nu takis kilanu mbal wam najgonu kade mbal ndonj isukusit nginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze jak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une jak mbal wika wakeikam tuku prowen ngina.

Nyamaganj pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku nga nyamaganj pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig; Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamaganj pinkade. Ndanjam nanje dubinade mbal manju ta ke ndakade nginaig le ¹⁹ nu lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolngge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pinndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afunje pro tango ta nane ngamukngge tuwaig le nane pitinu nyamaganj pinkamnggaig.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kumiñ abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kumiñ kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamnggat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamngge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamnggat. Grep kule aganjmor ngaro tur ngisikamnggat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamngge tolde ngina.

Kusem ait mbolngge manju kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kusem ande mbolngge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tango afunje nane kanggerka Yesus sanaig; Ai si. Ndanjam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolngge nyamaganj kilig nginaig le ²⁵ nu lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane guba najgoningina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul bret Kuate am mbolngge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tango nane nye ndakade tuku. Prisngge ndo nyade tuku ngina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjongge kulatkuwa nga pilna. Kusem aithje tango kulatkuwa nga tango te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tango ye kusem ait tuku gabat mata minet ngina.

Yesus nu tango wai pagringanu wakeina

(Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)

³ Yesus nu manj kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tango ande wai kummba pagringanu jak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolngge tango wakeiwa le pasa mbolngge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tango wainu kummba pagringanu jak ta sana: Ne ilmba ngamu tenge tinga ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine singine tukul dubika kusem ait mbolngge sine afu mbolngge wam mayebe ko najobe? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanggerkina ta nane ngamunggal karenganu jak tukunu nu ngamunggal pitina sulumba tango ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina.

⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinga mayok ka Herodus dubinaig mbal ndonj manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommaba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba Galilea kule kualij tugum kinaig le Galilea mbal gudommaba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbranj sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patukngge tumbranj fonfon ta tuku mbal gudommaba Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tango wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku mungu signaninginaig le Yesus nu ndek nuje dubiwanu mbal saningina: Ye tuku wan ande madiwap. Nane gudommaba mungu signa-signanga ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla najgonu nane Yesus kanggermba ka nu tugumngge baringe lika wikaraumba sakanu: Ne Kuate tuku Kinjo nganu le ¹² nu ndek nane mingge pipningmba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga saningmba minanu.

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)

¹³ Yesus nu tabe ande ponggina sulumba nuje nzalimbi tango wike likina le nane ndek nu tugum pronraig. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamukngge tango 12 nu ndonj minam tuku madiningina. Nu nane kukulninguwa le nuje pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sangri tam tuku nga nu nane madiningina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenjenmba. Ande Simon Yesusngge nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuje. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus.

Ande Simon mape nyu nuje Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumnennga nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)

²⁰ Kile Yesus nu tinja ka wande mbol kina ta nane gudommaba manj pro mangurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumuŋ kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulnge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuje mbal pitaikam kumuŋ e? ²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumuŋ kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane mata sanjri njak minam kumuŋ kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal pitaika pur yimyamka nane ndonj kame bute kande nu mata sanjri njak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sanjrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku agaŋ ndende kuayaram kumuŋ kuga. Nu tanjo sanjrinu te-iberjmba nu ndalekuwa sulumba ndo agaŋ ndende kilam kumuŋ.

²⁸ Ye sinja satinngamngit. Tanjo tuku une manjau tuma mail pan manjau ta njakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla njak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)

³¹ Kile Yesus ina nuje mambo kat nuje ndonj nane pro wande tugum tanje tinja pasa pilnaig le ³² nane mangur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nanje mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimnge tinja ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yije ina yije maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta sanijmba sakina: Mbal te yije ina yije mambo kame tanjan minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yije maib yije kulim yije ina tanjan minit nga sanijgina.

Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)

4 Mara ande kule kualinj piyal tanje Yesus nu manj nane pasa tumnijmba minna le mangur sunjo nu te-ngamumba mangurkinaig. Tanjanaig le nu wanj

and e kule mbolnge faitka minna ta ponja minyokina le nane mangur njak ta piyalnge minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommaba nane tumnijmba pasa ande tenjenmba saningina: ³ Tane isap. Tanjo ande nu agaŋ tumunu bareninggam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareninggina le tinju afu ndinng e ndeke likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinndo tukunu pitik ndo manje pronaig. ⁶ Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja njaigonu sinamnge ndeke likinaig ta anganje tinja songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina
(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane njakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tanjo afu nu tugumnge minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kurok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditinjen. Nane afu kasomnge minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewenda. Nane katesemba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainge ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu
(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satinngit ta tane katese ndade ta ye ndanjmba manj yaba pasa afumbi satinngi le katesewamnggaig? ¹⁴ Aganj tumunu tanjo bareninggina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinju ndinng e ndekinaig nga sakit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamunggal sinamnge pasa ta yaika tumba baletete. ¹⁶ Tinju afu kilke ndame njak mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tanjan ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunje piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinju afu ma anja njaigonu sinamnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, agaŋ ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus ta njak minig le pasa isig ta baletete le alo ndate. ²⁰ Tinju afu kilke mayenu mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tanjan. Nane Kuate tuku pasa ismba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alo kile-mayokkade nga saningina.

Tango nu lam bulumba mayoknge pilit

(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu man saningina: Tango lam bulumba tumba nza ko mbain kumnemnge palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnge taikate. ²² Tanjamba ndo wam afu tango am mbolnge kurok minig ta hakmba kilimok mayok kanggaig. ²³ Tane kilba hak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tanjamba nu man lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnge manau kade ta manau ndui tambi ndo Kuate nu tane mbolnge kumba man lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu hak minit ta Kuatenge nu man lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nu tuku wam fudinndo ta yaite ngina.

Agan tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta tuturmba sakina: Kuate nu nunge gageu tugeka sungokate wam ta yaba pasa te suk. Tango nu agan tumunu kilmba kilke mbolnge bareningit. ²⁷ Bareninge denpurmba ka furir nu kinymba ki ait mbolnge abonga likate. Nu tanjamba lika minit le agan bareningit ta mange promba ka ka sugokade. Mange ta ndanndanmba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilkenge kulatkate. Mange prode sulumba kuzru waje-wajeka sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumunga manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit nga sakina.

Mastet tinu tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19)

³⁰ Kile Yesus nu man sakina: Kuate nunge gageu tugeka sungokate wam ta mastet tinu tuku manau suk. ³¹ Mastet tinu nu agan hai fudinndo. Agan tumunu afu hakmbange nu lide ta ³² tango nu tumba ngukate le nu promba sungoka kumzanjel ail hakmba liningit. Wainu sugokade le sar umanj te patika nzan tange minig tuku ngina.

³³ Yesus nu tanjamba yaba pasa afu gudombambi pasa tumninganu. Nane ismba katesewanu le nu man yaba pasa ande saninganu. ³⁴ Nu pasa ande temayokmba sa ndaninganu. Nu nunge dubiwanu tango ndon minmba nane ndo pasa alonu saninganu.

Yesus nu kule le bubre peunikina

(Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25)

³⁵ Mara ait ndui ta ki butungam bafuna le Yesus nu nunge dubiwanu mbal saningina: Sine kule kualij sim kab ngina. ³⁶ Tanjaka nane mangur sungo ta kusreka Yesus minna wan ta ponga kinaig le nane afu wan kise ponge lika nu ndon kinaig.

³⁷ Kumba minnaig le Yesus nu wan pine mbolnge gabat tatu pilmba nu kinymba gilaingina. Kinymba gilaingina le bubre sungo tingina le kule tongel tinga mbalo sugo tinge lika wan katmba kule wan sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba

sanaig: Tum Tango, sine ngisikam bafuweg te ne idus ndate e nginaig le ³⁹ nu abonga tinga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka iben ka basle-ngap ngina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Tanjana le Yesus nu mbilka nane saningina: Ndanam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e ngina le ⁴¹ nane ndek kurukuruka nangine nangine sakinaig: i ... Tango te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik nginaig.

Yesus nu tango bukla hak wakeina

(Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39)

⁵ Kile Yesus nane kule kualij sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronaig. ² Ma ta mbolnge tango ande bukla hak mindesij patikinaig tuku ma mbolnge minanu. ³ Tango kame nane nu biye timba muli karejnubi mata ndalekam kumun kuga. ⁴ Nane afunge muli karejnu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolnge muli ta purpurningmba minanu le nane nu te-ibenjam fugunaig. ⁵ Nu furir mafen mindek mindesij patikanu ma mbolnge tabe pon pilemba witimba ndamembi nunge ngaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu wan kusremba iben kina le tango bukla hak ta maskenngge nu kangermba pinderka nu tugum promba dagol tidrongina. ⁷ Tanjana le Yesus nu bukla sana: Guwa najonu, ne tango te kusremba mayok kaye ngina le bukla tange nu wi kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sungo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye Kuate am mbolnge ne sanet. Ne piti ser ndaya ngina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Nanje nyu ima ngina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudombamba tenge mineg ngina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu sangri tinga sarsarmba sana: Ne kukulsingga le ma kise ande mbol nda kab ngina.

¹¹ Tabe ta mbolnge mbo afu sunjarka mine likinaig le ¹² guwa najgonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsingga le mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le najgonu tango ta kusremba kumba ka mbo fungul sinam kine likinaig le nane sangri hak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringga kule kualij butonu sinam kumba ngisike sulunaig. Mbo kame ta gudombamba 2,000 tanjan.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sungo mbolnge tumbran kilimnge nane hakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk agan ta kangeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tango bukla hak minna ta kile nu tawi tinmba wamdus kuyar mayenu hak minna le kangermba nane piriri najonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam abonga kangernaig mbal tange nane pronaig mbal tango bukla hak ta tuku wam, mbo manau ke likinaig ta hakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane

ndek Yesus sarsamba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu warj ponga minna le tango ambonga bukla jak minna ta nu Yesus ndoꝝ kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka naje tumbran kaye sulumba Sunꝝo nu ne sinanumba ne mbolnꝝe wam mayewat ta naje gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolnꝝe lika Yesus nu mbolnꝝe wam mayenu kina ta kubeu ningina le nane jakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu marj luka warj mbol mbol kule kualij tem ilna ta nane mangur jak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanꝝe minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tango ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanꝝermba nu tugumnꝝe ngurnꝝurka ndeka sarsamba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba naje waĩmbi ngarosu kirewa le nu abonga mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndoꝝ kina le nane gudommba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenginaig. Nu nane piyaninꝝmba nuꝝe ndametij mata panke suluna ta guaze sunꝝoka nꝝayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tango ngamuk kina ka Yesus ngumnemnꝝe nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tenenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanꝝri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina le ³¹ nuꝝe dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommba ne te-ngamunumba signanade. Ndanꝝam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaiꝝ le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanꝝeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka ngarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnꝝe ngurnꝝurka ndeka pasa jakmba kile-mayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne ye tuku sanꝝri tomba tinꝝate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok jak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknꝝe pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tango te piro kareꝝ tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tango ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanꝝri tomba tinꝝate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane jakmba nu ndoꝝ kinaig ta peuninꝝmba Petrus Yakobus maib nuꝝe Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tango tuku wande tugum pronaiꝝ ta nane gudommba malmbi wikaraumba zigna sunꝝo mayok kina le kanꝝermba.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saninꝝgina: Ndanꝝam tane sunꝝomba malmbika zigna tinꝝa minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit nga saninꝝgina le nane ndek nu nzumilnaiꝝ. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane jakmba mayok kuwaiꝝ nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndoꝝ minnaiꝝ mbal turmba kilmba mindesinꝝ tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 jak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesinꝝ tuku wai biymba sana: *Talita kum* ngina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinꝝa).

⁴² Tanjakina le nu pitik ndo abonga tinꝝa lika minna le nane kanꝝernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuninꝝmba afu wam ta kubeu nda ninꝝap ngina sulumba sakina: Kulim nyamaganꝝ tape le nyuwa ngina.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30)

⁶ Yesus nu tinꝝa nuꝝe dubiwanu mbal ndoꝝ ma ta kusremba luka nuꝝe tumbranꝝ tuguk pronaiꝝ. ² Pro kusem mbolnꝝe nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinꝝa nane pasa tumninꝝmba minna le nane pasa isnaiꝝ mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sanꝝri ta imanje nu tuna. Ima tugumnꝝe kila sunꝝo ta tina. Nu nuꝝe waĩmbi wam sanꝝrinu kitek ke likate a. ³ Tango te nu wande pilit tuku tango. Nu Maria tuku kinꝝo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku aba nanꝝine. Kulim kat nuꝝe mata tumbranꝝ tekok nga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesus ndek nane saninꝝgina: Kuate tuku tuan tango nane jakmbanꝝe nu tuku nyu te-mayokde. Nuꝝe tumbranꝝ tuguk nuꝝe ndare tuma nuꝝe tira kat nuꝝe nanenꝝe ndo nu talade nga saninꝝgina.

⁵ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ngamuknꝝe wam sanꝝrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuꝝe waĩmbi kigreka nane wakeikina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6)

Yesus nu tumbranꝝ jakmba wam paguninꝝmba lika minmba ⁷ nu nuꝝe tango 12 ta wika kile-mangurka nane guwa nꝝaigonu pitaikam tuku sanꝝri ningina sulumba ar ar kukulinꝝgam bafumba saninꝝgina: ⁸ Tane kambim nga tanꝝine ndametij pale fat nyamaganꝝ ta jakmba kusreka ndumndum ndo biymba kape. ⁹ Kupe ngaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndanj ponga ndeta tanꝝe ndo minmba piro ka ka kambim nga wande ta marj kusrewap. ¹¹ Tumbranꝝ ande tane kilam mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaiꝝ kande tane kambim bafumba nane katesemba rironꝝkuwaiꝝ nga tuptup kupe sina mbolnꝝe denꝝanu minig ta nane am mbolnꝝe paurnꝝap ngina.

¹² Nu wam pagu denꝝurmba nane kukulinꝝgina le kumba ka pasa kuklimba tango pino ngamunꝝgal biye mbilmba manꝝau nꝝaigonu kusrekuwaiꝝ nga saninꝝmba minnaiꝝ. ¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommba

guaze njak gabat mbolnje gurenj kutunaig le mageke likinaig.

Herodus nu Yohanus balena

(Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9)

¹⁴ Yesus tuku nyu sunngoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tango kumna ta nu manj abongga tingina. Ta tuku nu sangri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig. ¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Eliange nginaig le afunje nu tu-an tango ande ambokok tanjan nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu manj abonggina nga sakina.

¹⁷ Yohanus kumna ta tugu tejenmba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo nanje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumuŋ kuga. ²⁰ Ta ndanjam? Yohanus nu tango tinreknu. Nu Kuate tuku tango tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus te-sulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa manj lato isam tuku nzali sunngo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kanjerna ta tejenmba. Herodus ina nuŋenje te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunngo pilmba nu kumnemnje minnaig mbal kame gabat sugo sugo Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaig. ²² Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnje kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndonj nu tuku kupes ta kanjermba nzaliningina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana: Ne ame aganj nyalinu saya ta ye ne tanmbimngit. ²³ Ye ki am mbolnje ne sanet. Ye yiŋe aganj ndende kulatket te ngamunje fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjaki-na le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame aganj nu yabanji e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabanja ngina le ²⁵ nu manj luka gabat sunngo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamunggal piti sunngo tina ta nu buk nuje pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tango ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tango nane wam ta ismba ka nu tuku mindesij tumba kumba ka ndame burok sinamnje pilnaig.

Yesus nu tango 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumningmba wam afu ke likinaig ta njakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolnje nane gudommba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuŋ kuga tukunu nu nuje dubiwanu tango saningina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube ngina.

³² Nane wanj ponja ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba nanjine tumbranj kusreke lika ndinmba pinder-pindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonja pronaig. ³⁴ Kile Yesus nane ka iberj ka nu tango pino gudommba kanjerka nane sipsip kulat tango kugatok tanjan nga nane sinaningina. Tanjamba nu ndek wam gudommba tumningina.

³⁵ Tanjamba minna le ki butunjam bafuna le nuje dubiwanu tango pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furiramngat. ³⁶ Ne nane kukulningina le kuwaig ka tumbranj afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamaganj piyaningmba nyuwaig nginaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenje nyamaganj ningap le nyuwaig ngina. Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine sonj 20 kilmba ka bret gudommba piyaningbe nga iduste e nginaig le ³⁸ nu ndek saningina: Tane bret giganmba njak minig? Kape ka mambilap ngina le nane kinaig ka bret 5 kualeganj karenganu armba ndo kanjerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tango pino njakmba manjur nduik nduik pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 tanjamba tanjamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret fonjonj 5 kualeganj ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubiwanu tango ningina le nane walmba ninge likinaig. Kualeganj ar ta mata nu fetfetmba walmba nane ningina le ⁴² nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. ⁴³ Nane kualeganj bret fetfetna ta baternu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommba tango ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualinj mbol mbol likina

(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu manjur sunngo ta kukulningmba nane nanjine tumbranj tumbranj kuwaig nga saningina sulumba ndek nuje dubiwanu tango ambonga wanj ponja luka kule kualinj sim Betsaida kuwaig nga saningina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tingga kumba ka tabe ande ponja Kuate ndonj pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuje dubinaig tango wanj njak kule kualinj fandonje minnaig le Yesus nu nuje mata iberenje minmba ⁴⁸ bubre nane tumailamnje prona le nane piro karejka koika kumba minnaig le kanjerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tingga ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane lin-ingam idusna. ⁴⁹ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanjermba mindekanu ande ilit ngga kuru kuru njay-omba wikaraunaig le nu pitik ndo saninggina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa nggina.

⁵¹ Tanjakina sulumba Yesus nu wanj pongga nane ndonj minna le bubre mukuna. Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Ta ndanjam? Yesus nu buk nane gudommmba bret ninggina wam ta nane kanjermba nggamunjal tukulok minmba nu tuku sanjri katese ndanaig tukunu nane piriri njayonaig.

Yesus nu Genesaretngge guaze afu wakeikina (Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualinj pakarka Genesaretngge ibej ka wanj ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane ibej kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbranj njakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzanjanj mbolngge patika sukunja kilmba nu tugum prove likinaig.

⁵⁶ Nu tumbranj sugo sugo ko tumbranj fonfonj mbol prove likanu ta nane nangine guaze mbal kilmba manjur ma mbolngge patika Yesus tuku tawi ndo kire-wam tuku nu sarsaranu. Tanjamba nu tuku tawi kire-naig mbal kame ta njakmba mageke likinaig.

Wa kat nangine tuku tukul (Mateus 15.1-9)

7 Kusem pasa biteknjanu mbal afu Yerusalemngge ndekinaig ta nane Farisi tanjo afu ndonj pro Yesus tugumngge manjurka minnaig. ² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tanjo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanga isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tanjo Zu mbal njakmba wa kat nangine tuku tukul dubimba wai minya ndanga kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolngge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nangine tuku tukul gudommmba tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanjo kusem pasa biteknjanu mbal Yesus kusnanaig: Ndanjam saka nanje dubinade mbal nangine mine manjau mbolngge siggine wa kat siggine tuku tukul manjau lukade. Nane wai kutur njak isukusig ngginaig le ⁶ nu ndek nane saninggina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenjemba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane minggemi ndo ye kumnemngge minanu sukde. Nangine nggamunjal ye maskenngge minig.

⁷ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjanj tumningig.

Aisaia 29.13

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanjo tuku tukul ndo kilmba dubikade nggina.

⁹ Yesus nu manj lato saninggina: Tane siggine wa kat siggine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenjemba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemngge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngga sasinggina. ¹¹ Tane tukul ta lukamba tenjemba sakade. Ande nu ina mam nuje sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yinje aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku ngga madiningen nggate le tane nu aganj kame ta ina mam nuje nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane siggine wa kat siggine tuku manjau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manjau tanjanj gudommmba ke likade ngga saninggina.

Ngamunjal njaijo siglikam tuku pasa (Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta manj te yalpe ngga saninggina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tanjo nu aganj mayokngge minit le tumba nyate aganj tanje nu tuku nggamunjal kutur tuwe ndakate. Nu nuje wam njaijonu nggamunjal sinamngge kile-mayokkate tanje nggamunjal kutur tuwig.

¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap nggina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuje dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek saninggina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu aganj mayokngge minit le tumba nyate tanje nu tuku nggamunjal kutur tambim kumunj kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamaganj tanjo tuku nggamunjal sinam kine ndakate. Falnggu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit nggina. Nyamaganj njakmba tukul kugatok njakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsinggina.

²⁰ Nu manj lato nane saninggina: Tanjo nuje wam njaijonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig. ²¹ Tanjo tuku nggamunjal sinamngge wamdus njaijonu, fare manjau kutur njak, kuayar manjau, tanjo bale manjau, ²² pino kuayar, afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride, wam njaijonu, yabri manjau, kiko kugatok une manjau, afu tuku mine mayenu tuku am kikonj tingade, waje pasa, mbe mbol mbol wam, nggingan manjau ²³ wam njaijonu njakmba tanje tanjo sinamngge mayok ka nu tumba kutur tuwig ngga saninggina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana (Mateus 15.21-28)

²⁴ Kile Yesus nu tingga Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande pongga nane afu nu minna ta katese ndawaig ngga idusna ta kumunj kuga. ²⁵ Pino ande kulim nuje bukla njak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumngge dagol tidronja lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklanje kulim nuje tina ta Yesusnge pitaiwa nga nu sarsamba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kiyo kame tuku nyamagan yaika age niygit ta nu wam maye ndate. Nu ambonga nuje kiyo kame isukusneninguwa ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sunjo, ta son ta age nane mata kiyo kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnge ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim naje buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nuje wande mbolnge kulim nuje kinyam mbili mbolnge minna le kangerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tango wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnge tumbran 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualij tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tango ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nuje tango ta mbolnge wai pilwa nga sarsamba minnaig le ³³ nu tango ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabsen supimba tango ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purfernu tina.

³⁶ Yesus nu pasa sangrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tango te nu wam jakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Minge tukulok pasa purfernu sakade nginaig.

Yesus tango 4,000 isukusneningina (Mateus 15.32-39)

8 Ait ta mbolnge tango gudomma man pro Yesus tugumnge mangurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuje dubinaig tango te yalpe nga saningina: ² Mbal te pro ye ndon mangur minig te ki kermba buk kugade. Nangine nyamagan ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane nangine tumbran kambim nga ka ndinngge gubanu baklelbekaig. Afu nane tumbran maskenok ngina.

⁴ Tanjakina le nuje dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninge nyamagan kilmba niybe le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusneningina: Tane bret giganmba jak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 ndo jak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane mangur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba bret fonfon 7 ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuje dubiwanu tango ningina le nane kilmba walmba ninge likinaig. ⁷ Kualegan karenganu fonfon ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuje dubiwanu tango niyamba jakmba walap ngina. ⁸ Nane tanjamba walnaig le tango pino jakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan fetfetna batenju

ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudomma 4,000 tanjan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuje dubinaig tango ndon wan ponga Dalmanuta ma mbol kinaig.

Nane wam kitek sangrinu kangeram sakinaig (Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)

¹¹ Farisi tango afu pro Yesus ndon kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sangrinu ande te-mayokuwa le kangeram sanaig. ¹² Tanjamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabsen supimba saningina: Tane ait te mbolnge minig mbal tane ndanam ye tuku sangri kangeram idusde? Ye siyka satingamngit. Ye tane wam kitek sangrinu ande tumtinge nda ngina. ¹³ Tanjamba nu nane kusreka nu man wan ponga kule kualij sim kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manau (Mateus 16.5-12)

¹⁴ Nane prepreka bret sungomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo wan mbolnge minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane nangine nangine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sangri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamungal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanjan agan kanger nda kade. Tane kilba kugatok tanjan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret 5 fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig nga kusneningina le nane lafumba sakinaig: Sambe 12 nginaig le ²⁰ nu man lato kusneningina: Bret 7 nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku batenju sambe giganmba ligneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe 7 nginaig. ²¹ Tanjakinaig le Yesus nu nane kusneningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidange tango am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbran pronaig. Pronaig le nane afu tango am tukulok mindemba pro Yesusnge kirewa nga sangri tinga nu sarsamba minnaig. ²³ Tanjamba minnaig le nu ndek tango am tukulok ta waimbi biyamba tumbran kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanje nu tango ta tuku am nguspenu sulumba nuje wai nu tuku am mbolnge patika kusnana: Ne agan ande kangerte e ngina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tango kangerket ta nane ail likanu suk kangerket ngina.

²⁵ Tanjaka sana le Yesus nu man wai am mbolnge patikina le nu am tidinga mambilmba am mayekina le nu agan jakmba kanger magekina le ²⁶ nu tango ta

sana: Ne tumbran̄ te nda kaye. Nane ŋakmba laip-niŋmba nan̄e tumbran̄ tuguk kaye ŋgina.

Petrus nu Yesus Kuateŋge madina tan̄go ŋgina
(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)

²⁷ Yesus nu nuŋe dubiwanu tan̄go ndoŋ kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbran̄ afu mbol kine liki-naig. Kumbange nu nuŋe dubiwanu mbal kusnaniŋgina: Tan̄go pino nane ye ima ŋgade ŋgina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisneŋge ŋgade. Afu ne Elian̄ge ŋgade. Afu sakade ne tuan tan̄go ande ŋginaig. ²⁹ Tan̄jakinaig le nu nane kusnaniŋgina: Tane ye ima ŋga idusde e ŋgina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuateŋge madinina tan̄go ŋgina. ³⁰ Tan̄jaki-na le nane nuŋe nyu ta afu sa ndaniŋgam tuku peu-niŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku saniŋgina
(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tan̄go piti gudommba kilamŋgit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afun̄ge ye baleyamŋgaig. Ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge tinun̄git ŋgina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saniŋgina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna. ³³ Tan̄jamba minna le nu mbilka nuŋe dubiwanu tan̄go afu kan̄gerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tan̄go tuku wamdus ndo dubite ŋgina.

³⁴ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu tan̄go man̄gur sun̄go ta turmba te yalpe ŋga saniŋgina: Ima nu ye tuku tan̄go minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nuŋe miroŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku sun̄gomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikamŋgat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku ŋga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta ŋak minamŋgat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku agan̄ ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ŋgisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuŋe kanu ŋgisikuwa ta ame agan̄mbi piyamba man̄ luka tam kumuŋ? ³⁸ Nane ait te mbolŋge minig mbal nane une sugo kumba Kuate ŋgumnede tuku. Ima nu nane ŋgamukŋge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tan̄go ye yiŋe Mam tuku kilŋa san̄gri ŋak eŋel kame ndoŋ ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamŋgit ŋgina.

⁹ Yesus nu man̄ lato saniŋgina: Ye sin̄ka satin̄gamŋgit. Tane kile ten̄ge tin̄ga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam san̄grinu te-mayokuwa le kan̄geramŋgaig ŋgina.

Yesus nu ŋgarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)

² Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sun̄go ande pon̄ginaig. Ka tan̄ge nane keŋ ta mambilmba minnaig le Yesus tuku

ŋgarosu mbilka kiseuma mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. Ma tugu ŋakmba mbolŋge ande nu kumiŋ kauknu minyan̄gate le tan̄jamba kau prowam kumuŋ kuga.

⁴ Kile Elia nale Moses ndoŋ mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaig le ⁵ nuŋe dubiwanu tan̄go nane kan̄gerka kuru kuru sun̄gonaig. Tan̄jamba Petrus nu ndan̄jamba saki ŋga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Tan̄go, sine ten̄ge mineg te mayenu ndo. Sine baibai keŋmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku ŋga sana.

⁷ Tan̄jakina le gau ande pro nane kainiŋgina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka ten̄enmba sakina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu tuku wamdus sun̄go ŋak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋgina.

⁸ Tan̄jamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nuŋe ndo tin̄ minna le kan̄gernaig.

⁹ Kile nane luka ndeka ndin̄ge Yesus nu nane peu-niŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tan̄go ye kummba man̄ tin̄gi le ndo tane wam kan̄geraig ta afu saniŋgap ŋgina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamŋge idusmba ame pasa nu kummba tin̄gamŋgat ŋga sakat ŋga nan̄gine nan̄gine saka minnaig.

¹¹ Tan̄jamba nane Yesus kusnanaig: Ndan̄jam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambon̄ga prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹² nu lafumba ndek saniŋgina: Elia nu ambon̄ga prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kile-tidin̄gam tuku ta ye tane satin̄gamŋgit. Elia nu buk pron̄a le kuyar pasa nu tuku sakate tan̄jamba nane afun̄ge nan̄gine nzali dubimba nu tumba ŋayo silinaig. Kuyar pasa tan̄ge ye Ndindo Katesek Tan̄go tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamŋgaig ŋga saniŋgina.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina
(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)

¹⁴ Yesus nane tabe mbolŋge ndeka minnaig le tan̄go man̄gur sun̄go pro nuŋe dubiwanu tan̄go afu ta kile-kogorka kusem pasa bitekŋganu mbal nane ndoŋ kua-leyauka minnaig le kan̄gerkinaig. ¹⁵ Kile man̄gurkinaig mbal ndek Yesus kan̄germba pirerek purka ŋakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ŋgina le ¹⁷ tan̄go ande man̄gur sinam tan̄ge lafumba ndek sana: Tum Tan̄go, yiŋe kiŋo bukla ŋayonu andeŋge min̄ge tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklan̄ge nu biye timba bukŋgate le bariŋga min̄ge subal promba maketiŋ gigermba ŋgarosu pargiŋ prote. Ye ne tuku dubinanu tan̄go afu ten̄ge pitaiwaig ŋga saniŋgit ta nane pitaiwe fuguwaig ŋgina le ¹⁹ nu ndek nane saniŋgina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Tane ye piti seryade. Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina.

²⁰ Tan̄jakina le nane kiŋo ta tumba Yesus tugum pron̄aig le bukla Yesus kan̄germba pitik ndo kiŋo ta zulbarek serna le nu kilke mbolŋge ndeka biri-bariŋga

miŋge subal kutukina. ²¹ Tanjana le Yesus nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba aganj te njak minna ngina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋndo minna le aganj te nu tina. ²² Ait gudommmba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋge kule buto mbolŋge bukŋga tanjate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ngina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ nga kusnate e? Ande nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgate ta nu wam njakmba kaŋgerkam kumuŋ ngina. ²⁴ Tanjaki na le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku saŋgri tomba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ngina.

²⁵ Kile nane gudommmba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba tukulte tuku bukla yeŋge ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witimba kiŋo ta zulbarek ser njayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommmba nu kaŋgermba nu kumat nga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyamba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ wande mbol promba nangine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanjam sine bukla pitaiwe fuguwig nginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabanjam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ngina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)

³⁰ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig nga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuŋe dubiwanu tanjo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tiŋgamŋgit ngina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamdus pitiniŋgina.

Tanjo ŋgamukŋge ima nu suŋgo minit

(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)

³³ Yesus nane Kaperneum kumba ka ndiŋge nuŋe dubiwanu tanjo nane nangine nangine muŋgu tuliŋga ima nane ŋgamukŋge suŋgo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande poŋga Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam ndiŋge tangine tangine muŋgu tuliŋga sakaig ngina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesus nu minyoka tanjo 12 ta te yalpe nga saniŋgina: Tane ŋgamukŋge ima nu suŋgo minam idusmba ndeta nu tane njakmba tuku kumnemŋge minmba tane tuku piro tanjo minwa ngina. ³⁶ Tanjaki na sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge tetimba bagailmba saniŋgina: ³⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tenjen aukmba wakeite ta nu ye mata

wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab

(Lukas 9.49-50)

³⁸ Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Tanjo, sine tanjo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi wam ande kitek saŋgrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ŋgumnem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku ŋgueu tanjo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye siŋka satiŋgamŋgit. Ande nu tane Kristus tuku tanjo nga kule tidonu tiŋguwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat ngina.

Une tuku piti

(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)

⁴² Yesus nu maŋ saniŋgina: Kiŋo ande tenjen ye tuku son ngate le andenge didikate le nu ye ŋgumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo ta didi ndakina le ambonga afuŋge wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ndindo njak Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne wai armba njak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le ne ma njayo mbol kaye ta njayo. Ma njayo ta pa ugmba minmba minamŋgat. ⁴⁴ [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne kupe ndindo njak Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne kupe armba njak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba bukŋga. Ne am ndindo njak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba njak mina le Kuatenge ne tumba bukŋguwa le ma njayo mbol kaye ta njayo. ⁴⁸ Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.

⁴⁹ Nane aganjmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneniŋgig tanjamba ndo Kuate nu pambi tanjo njakmba tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanjan niŋgamŋgat. ⁵⁰ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi maŋ wakeibe le kaglinu maŋ prowamŋgat? Kumuŋ kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjan mine mayewap sulumba tangine tangine ŋgamuŋgal mukuk ŋgan minap ngina.

Tango pino mungu purkik tuku pasa
(Mateus 19.1-12)

10 Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudomma marj nu te-ngamunaig. Nu nuje manjau dubimba wam paguniŋmba minna le ² Farisi tango afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine singine tukul manjau dubimba ande nu piyo nuje pitaiwam kumuŋ e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaniŋgina: Moses nu wam ta tuku ndaŋmba kuyarmba wam pagusiŋgina e ŋgina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumuŋ nga sakina ŋginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saniŋgina: Tane wamdus kareŋnu jak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu agaŋ ndende kile-mayokkina ta nu tango pino ngarosus kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndoŋ munju kile-denga minwaik. ⁸ Nale ngarosus ndindo mayok kangaik. Kuyar pasa nu tanjakate. Nale armba mine ndakik. Nale agaŋ ndindo tanjan minik. ⁹ Kuate nu agaŋ kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa nga saniŋgina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolŋge minna le nuje dubiwanu tango wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saniŋgina: Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tango nuje pitaimba tango kise tate ta nu tango kuayarmba unekate ŋgina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kiŋo foŋfoŋ kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubiwanu tango tanje nane saniŋge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kanjermba palseŋna le saniŋgina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye siŋka satingamnggit. Nane afu kiŋo kame tenjen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo kame kilmba bagailniŋmba wai nane mbol patika nane nyaro niŋgina.

Tango ande agaŋ ndende gudomma jak
(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tango ande pinderka pro nu tugumŋge dagol tidronga kusnana: Tum Tango mayenu, ye ndanji sulumba abo tugu tumba minmba minamnggit ŋgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanjam ye mayenu nga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Tango bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agaŋ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Agaŋ ande yabuka te ndaka. Ina mam naje tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge mina. Tukul kame ta ne kila

ŋgina le ²⁰ tango ta ndek nu sana: Tum Tango, ye kiŋo ndo minen sulumba tukul jakmba ta dubika kile minet ŋgina.

²¹ Kile Yesus nu tango ta kanjer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka naje agaŋ ndende piyaniŋmba ndametij kilm-ba sanzal mbal niŋga sulumba ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge ne agaŋ ndende magenu jak minamnggat ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu agaŋ ndende sunjgomba jak tukunu nu wamdus piti tumba aijel pasi kume ngurŋgurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuje dubiwanu tango saniŋgina: Agaŋ ndende sunjgomba jak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo ŋgina le ²⁴ nuje dubiwanu tango nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu marj lato saniŋgina: Kiŋo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta minde bada sunjo. ²⁵ Agaŋmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tango nu agaŋ ndende sunjgomba jak ta ngumneniŋmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada sunjo njayo ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri njayomba sanaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjanmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamnggit ŋginaig le ²⁷ nu nane kanjerka saniŋgina: Tango nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumuŋ. Nu wam jakmba kam kumuŋ ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga singine agaŋ ndende jakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye siŋka satingamnggit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke agaŋ kame tanjan kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta jakmba kitek gudomma kilamnggat. Tanjawa le afunje nu ye tuku tango nga piti seramnggaig. Ngumnenna nu kilke kitek mbolŋge abo tugu jak minmba minamnggat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamngge minig ta nane ngumnem kanjgaig. Afu ngumnemngge minig ta nane tumailam kanjgaig ŋgina.

Yesus nuje kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34)

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbange nu pitik Yerusalem kambim nga ambonjina. Tanjana le nuje dubinaig mbal nane ganiŋgina le wamdus tesulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolŋge manjau prowamnggat ta te-mayokmba saniŋgina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanggig. Ka amberŋge ande nu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolŋge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa nga saka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimnggaig. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba nguspeyumba ngusyuwaig sulumba ye baleyamnggaig.

Ye kumi sulumba mara kenju mbolŋge maŋ aboŋga tingamŋgit ŋgina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Mateus 20.20-28)

³⁵ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Tanjo, sile wam ande ne ka ŋga idusmba minek ŋginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋgina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne naŋe kilŋa saŋgri ŋak mayok kaye le ande ne tuku ndinamŋge ande ŋaiŋamŋge minyokupe ŋginaik.

³⁸ Tanjakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agar yabaŋkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumuŋ e? Ko ye kule silikamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e ŋgina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumuŋ ŋginaik. Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaik. Ye kule silikamŋgit ta tale mata silikamŋgaik ta ⁴⁰ ye tuku ndinamŋge ko ŋaiŋamŋge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu tanjo afu madiniŋgina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig ŋga sanikina.

⁴¹ Nuŋe dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palseŋniŋgina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe ŋga saniŋgina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane miŋge kareŋ ŋaigo ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-niŋmba matuk kinig. ⁴³ Tane maŋau ta ke ndakap. Tane ŋgamukŋge ima sunjo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro tanjo minwa. ⁴⁴ Tane ŋgamukŋge ima kulat tanjo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro agar tanjaŋ minwa. ⁴⁵ Ye Ndiŋdo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanyuwaig ŋga pro ndawen. Ye nane sinzariŋmba yiŋe ŋgarosu kumam tuku pilmba nane gudomma muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku prowen ŋgina.

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)

⁴⁶ Yesus nuŋe dubiwanu tanjo afu gudomma ndoŋ Yeriko promba tumbraŋ ta kusrewam bafunaig le Timeus kiŋo nuŋe Bartimeus ^I nu am tukulok ndin makembiŋge agar yabaŋka minna.

⁴⁷ Nasaretnu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbuŋ sunjo, ne ye sinanu turya ŋgina. ⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudomma nu maninkuwa ŋga sawe likinaig ta nu maŋ lato wika sana: David tuku mbuŋ sunjo, ne ye sinanu turya ŋgina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tiŋga saniŋgina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ŋgina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tiŋga kaye. Nu ne wikate ŋginaig le ⁵⁰ nu pastiŋga kumiŋ kaikanu ta gagulmba bukŋga

I Bar pasa ta tugunu Kiŋo

Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolŋge ki ŋga iduste ŋgina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ŋgina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku saŋgri tomba tiŋgate tukunu ne mayekat ŋgina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maraŋga purfena le Yesus dubimba kina.

Yesus nu gabat sunjo tanjaŋ Yerusalem kina
(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

11 Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbraŋ Olif tabe patumba Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo armba sanikina: ² Tale tumbraŋ si kumba bitekŋga doŋki fat ande pannaig le tiŋ minit afunje muskilnu mbolŋge minyo ndakinaig ta tale kaŋgeramŋgaik. Kaŋgermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndaŋam tanjawik ŋga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu doŋki te piro ŋak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik ŋga sawap ŋgina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka doŋki fat wande malaŋga tugumŋge pannaig le ndinŋge tiŋ minna le kaŋgernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusnanikinaig: Tale ndaŋam doŋki fat ta muli kukliwik ŋginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saniŋginaik le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape ŋginaig.

⁷ Nale doŋki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba doŋki muskil mbolŋge farnaik le Yesus nu poŋga minyokina. ⁸ Tanjana le nane gudomma naŋgine kumiŋ kilmba ndinŋge fariŋmba afu ail wainu waŋe magenu ŋak duŋeŋge kugerkiŋaig tuku ta kilmba pro ndinŋge fariŋge likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamŋge afu ŋgumnemŋge nane kumbaŋge wikaraumba sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dungube o.

Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolŋge prote. Nu Sunjoŋge nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu siŋgine mbuŋ David tuku ma mbolŋge nuŋe gageu kulatkamŋgat.

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o ŋginaig.

Mune 118.26

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka agar ndende ŋakmba kaŋgerkina. Tanjamba ki bu-tungina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

Yesus nu ail ande taprana
(Mateus 21.18-19)

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinŋge Yesus nu gubana. ¹³ Nu maskenŋge fik ail ande kaŋgerna ta waŋenu gudomma ŋak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu waŋenu ndo kaŋgerkina. ¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda. Afu ne tuku alonu maŋ nye nda ŋgina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanjo mata pasa ta isnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina

(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba ka kawaŋ tanje afu agaŋ ndende piya ninginaig afu piyaniŋmba kil-naig ta nane ŋakmba kogronka pitaikina. Tanjamba nu ndametiŋ muŋgu walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba ¹⁶ nane agaŋ kilmba kusem wande sinam sinam ndin tanjaŋ dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saniŋgina: Kuyar pasa nu teŋenmba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal ŋakmba ye mbariŋyam tuku wande ŋgate. Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tanjaŋ pilig ŋgina.

¹⁸ Tanjo pino ŋakmba nu tuku tum pasa tuku pir-erek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbraŋ sunjo ta kusrem-ba kinaig.

Yesus nu yabaŋam tuku tumningina

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta li-wam bafumba kaŋgernaig ta kareŋga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanjo, ai si. Kubele ail taprana si kummba kareŋgina ŋgina le ²² nu ndek nane saniŋgina: Tane Kuate tuku saŋgri tomba tingap. ²³ Ye tane satinjet. Ande nu Kuate yabaŋmba wamdus tero ndaka wam ta siŋka mayok kaŋgat ŋga idusmba nu tabe si samba ne goka tinga yu buto sinam kaye ŋga sawa ta nu tanjawamŋgat. ²⁴ Ta tuku ye satinjet. Ne Kuate yabaŋmba ye siŋka wam ta tamngit ŋga idusa ta ne tamngat. ²⁵ Ne Kuate yabaŋmba minit ta ande ne mbolŋge mbar te ta ne gilaiŋga. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaiŋgamngat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndaŋga ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu ne tuku mbar mata gilaiŋge nda ŋgina.]

Imaŋge Yesus kukulna ŋga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane maŋ mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamŋge kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu afu Israel mage mage nane ŋakmba pro nu kusnanaig;

²⁸ Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina ŋga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saniŋgina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le lafuwap ta imaŋge wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinjamngit. ³⁰ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenje e ko tanjoŋge ta tane ye sayap ŋgina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomŋge nanjine nanjine muŋgu kusnanaig sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenje ŋga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamngat. ³² Ko sine tanjoŋge ŋgube ta mata kumuŋ kuga ŋginaig.

Tanjo ŋakmba Yohanus nu siŋka Kuate tuku tuan tanjo ande ŋga saka minnaig le gabat mbal nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai ŋginaig le Yesus nu ndek nane saniŋgina: Ata. Ye mata imaŋge sayina le wam kame ke liket te satinje nda ŋgina.

Piro tanjo ŋaigonu tuku yaba pasa

(Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)

12 Yesus nu yaba pasambi wam afu saniŋgina sulumba sakina: Tanjo ande nu grep piro ŋguka fondembi kormba nu grep firfirmba kulenu kilam tuku ŋguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro ŋakmba deŋpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinga kilke kise mbol kina.

² Ait kumuŋgina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba paniŋta pitainaig le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tanjo nu maŋ tanjo ande kukulna le nane nu gabat mbolŋge kat buromba ŋayo silinaig. ⁵ Nu maŋ tanjo inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudommba kukulniŋge likina le nane afu pani farmba afu bale farmaig.

⁶ Kile tanjo ndindo ndo piro miro tanjo ndoŋ minna. Tanjo ta nuje kiŋo. Nu kiŋo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kiŋo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kaŋgermba ye tuku kiŋo ŋga mape-wamŋgaig ŋga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kaŋgermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku agaŋ ndende kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te siŋgine tube ŋginaig.

⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba minde-siŋ tumba bukŋginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndaŋmba idusde. Grep piro miro tanjo nu ndaŋamngat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu ŋga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge saŋgri tingade.

¹¹ Sunjo nuŋge wam ta kina le sine kaŋgermba pir-erek purka gare toreg ŋgina.

Mune 118.22

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Kile gabat kameŋge Farisi tanjo Herodus dubi-wanu tanjo afu kukulniŋginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig.

¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Ne tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manjau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumuŋ e? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane tuku yabri pasa katesemba saniŋgina: Ndanjam tane ye tagoyade? Ndametiŋ ande tumba pro ye tumyap le kanjeri ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane ndametiŋ ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaniŋgina: Ndametiŋ te mbolŋge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaniŋgina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku nginaig. ¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nu ndek teŋenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemŋge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

Kummba manj aboŋgam tuku pasa
(Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40)

¹⁸ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaiŋ. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tiŋge nda nga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Tanjo, Mosesŋge teŋenmba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kiŋjo kugatok kusrewa le maib nuŋeŋge pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋjo tepilwa nga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuŋe ndoŋ nane 7 minnaig. Aba nanŋine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋjo kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuŋe nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kiŋjo kugatok kumna le maib nuŋe keŋnu mata tanjana. ²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kiŋjo kugatok kume farnaig. Ngumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tiŋgamŋgaig nga sakate ta tanjo 7 ngamukŋge nu ima tuku pino minamŋgat e? Tanjo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig nginaig.

²⁴ Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatiŋgit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal aboŋga tiŋga Kuate tuku eŋel suk minamŋgaig. Nane muŋgu kile nda. ²⁶ Kumanu mbal manj tiŋge nda nga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolŋge ail fudiŋndo pa bulu njak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses teŋenmba sana: Ye Abraham Isak Yakob ye nane tuku Mbara Sunjo minet ngina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo njak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba manj tiŋge nda nga sakade ta tane siŋka wamdus mbarde.

Tukul pasa sanjrinu
(Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28)

²⁸ Nane Yesus ndoŋ kualeyauka minnaig le kusem pasa bitekŋganu tanjo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete nga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndaj

tukul njakmba liniŋganu minit ngina le ²⁹ nu ndek sakinana: Tukul nu mbolŋge minit ta teŋenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Singine Kuate nu Mbara Ndin-do. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunjal abo guwa wamdus sanjri ta njakmba nu tape nga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu teŋenmba sakate. Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ngate. Tukul pasa armba ta tukul pasa njakmba liniŋganu minik ngina.

³² Tanjakina le kusem pasa bitekŋganu tanjo nu Yesus sana: Tum Tanjo, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuŋe ngamunjal wamdus sanjri ta njakmba nu tuwit sulumba nuŋe njarosu tuku kume purte tanjamba ndo nuŋe tugumŋge minig mbal tuku kume purwa ta nu manjau mayete. Manjau ar tanje aganjmor kilmba bale farmba atraukade manjau ta liniŋgit ngina.

³⁴ Tanjakina le Yesus nu tanjo te wamdus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ngina. Tanjakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka manj kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina
(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sunjo sinamŋge wam paguka nane saniŋgina: Ndanjam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbuŋ nga sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamdus tuna le nu teŋenmba sakina:

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal kilmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ngina.

Mune 110.1

³⁷ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbuŋ ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina.

Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliniŋgina le ³⁸ nu wam afu tumniŋmba saniŋgina: Kusem pasa bitekŋganu mbal tuku manjau rironjkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliniŋgit. Nane maket mbolŋge lika tanjo nane sugo nga kaiyeniŋguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusem wandekŋge pagumba nye sunjo mbolŋge nane mbili tumailamŋge minyokam nzaliniŋgit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nanŋine manjau njonu ta yabukam tuku tanjo am mbolŋge Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa la-to tamŋgaig ngina.

Pino kuembol ande nuje ndametiŋ Kuate tuna
(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinamŋge ndametiŋ patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametiŋ pankinaig le kanŋerka minna. Nane agari ndende suŋgomba ŋak mbal ndametiŋ sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande agari ndende kugatok promba nuje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nuje dubiwanu tango wikina sulumba saningina: Ye siŋka satinŋet. Pino kuembol te agari ndende kugatok ta nu ndametiŋ fudiŋdo patikat ta nane afu pankaiŋ ta liniŋgat. ⁴⁴ Ta ndaŋam? Nane ndametiŋ gudommba ŋak ta afu ndo patikaiŋ ta pino kuembol te nu agari ndende kugatok nuje ndametiŋ ŋakmba panke suluwat. Nu nyamagan piyawam tuku ande mata mine ndakate ŋgina.

Yesus nu kusem wande ŋayongam tuku sakina
(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

13 Yesus nu mayok ka kusem wande suŋgo ta kusrewam bafuna le nuje dubiwanu tango andeŋge nu sana: Tum Tango, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig ŋgina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo ŋakmba kanŋerkate te ngumnenga ndame ŋakmba muŋgu sailka mine nda. Afuŋge sambriniŋguwaig le ŋakmba kutusewamŋgaig ŋgina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenŋe ndo promba Yesus kusnanaig: ⁴ Ne kusem wande ŋayongamŋgat ŋga sasinaŋgat ta ginu mara prowamŋgat. Sine ame agari kanŋermba ait ta buk patukate ŋga idusmba katesewamŋgig ŋginaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguniŋgina: Tane rironŋ mayewap. Afu pro tane yabritiŋbekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuatenŋe madiyina tango ŋga gudommba didikuwaig le ndenuŋgaig. ⁷ Tane kame sugo maskenŋe mayok kuwaig le pasa ismba ko tangine tugumŋge kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta siŋka prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tiŋga kilke kise ndoŋ kame buwamŋgaig. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoŋ kame buwamŋgaig. Ma yimyam mbolŋge mumni guba prowe likamŋgaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ŋgaro rar tate taŋari prowamŋgaig.

⁹ Tane tangine rironŋ mayewap. Afuŋge tane kilmba pasa mbolŋge kile-tidiŋguwaig le afu nanŋine kusem wandekŋge tane pani faramŋgaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidiŋguwaig le tane ye tuku ŋga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamŋgaig. ¹⁰ Pasa mayenu

kilke tugu ŋakmba mbolŋge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowamŋgat.

¹¹ Nane taŋamba tane kilmba pasa mbolŋge patika mbal sugo wai mbolŋge patikuwaig le wamdus fulilka ndaŋmba sakube o ŋga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbolŋge tane tuku wamdus sinamŋge pasa afu mayok kanŋaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tiŋguwa le pasa sakamŋgaig. Tangine wamdusmbi kuga.

¹² Ait ta mbolŋge ande nuje tira nuje kasurmba kumam tuku ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgat. Tango nu nuje kiŋo mbolŋge mata taŋawamŋgat. Kiŋo kame nane ina mam kat nanŋine kumwaig ŋga nane pasa mbolŋge patikamŋgaig. ¹³ Tane ye tuku tango tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamŋgaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuatenŋe nu tuku muskil te-tiwe tambimŋgat.

¹⁴ Ngumnenga ande nu ŋule parak tukul ma mbolŋge mayok ka tukul kuerka kutur tambimŋgat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulu-tiŋguwa). Wam ta mayok kuwa le kanŋermba kame sunŋo prote ŋga Yudea mbal nane kua ka tabe poŋguwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawariŋge minmba kande nu pitik kua kumba wandekŋge agari kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbolŋge minmba kande luka nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbolŋge pino funŋulok pino kiŋo dabro amo nyanu ŋak ose. Nane piti sunŋo kanŋeramŋgaig. ¹⁸ Tane Kuate yabaŋap le murke ait mbolŋge marŋau ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbolŋge piti sunŋo pasa ŋak prowamŋgat. Kuate nu agari ndende ŋakmba kile-mayokkina ait mbolŋge ka kile ait te mbolŋge mata piti afu taŋari kanŋer ndakeŋ. Ngumnenga mata piti taŋari ande prowe nda. ²⁰ Kuate nu nuje kilam tuku madiniŋgina mbal idusniŋmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamŋgat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tango ŋakmba ŋgisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satiniŋmba kanŋera Kristus Kuatenŋe madina tango minit te ko nu minit si ŋguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri tango prowaig sulumba afu ye Kristus ŋgumba afu ye Kuate tuku tuan tango ŋgamŋgaig. Nane Kuatenŋe madiniŋgina mbal yabrininiŋmba didikube ŋga nane wam kitek sanŋrinu ke likamŋgaig. ²³ Tane mambilmba rironka minap. Wam kame ta prowamŋgaig. Ta tuku ye tane wam pagutiŋget.

²⁴ Sina manzer ait sunŋo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunŋe nda. ²⁵ Samba tuku sanŋri ŋakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai ŋakmba samba mbolŋge guroromba ndeke lika minamŋgaig. ²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanŋri sunŋo kilŋa ŋak gau sinamŋge prowi le nane ye kanŋeryamŋgaig. ²⁷ Ye ndeka engel kame kukulniŋgi le kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kuate nuje madiniŋgina mbal kile-maŋgurkamŋgaig.

²⁸ Tane fik ail kanjerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ²⁹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palm-bimnggaig. ³⁰ Ye siŋka satingamnggit. Ait te mbolŋge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ŋakmba ta prowamnggaig. ³¹ Kilke tugu samba tugu ngisikamnggaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamnggat.

³² Ginu mara ki kanum ndaŋ ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋge eŋel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiŋo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³³ Ait ta ginu mayok kanŋat ta tane gilai tukunu tane rironŋka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Tanŋo sunŋo ande ma ande kambim ŋga nuŋe piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairŋga mina ngate. ³⁵ Wande miro tanŋo ginu mara prowamnggat ta tane gilai. Furiram e ko furir ngamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairŋga minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanŋerkikat. ³⁷ Ye tane satinget pasa te tanjamba ndo nane ŋakmba saninget. Tane mambilmba minap ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

14 Pagumba nye sunŋo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa bitekngganu mbal ndoŋ kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku manŋur sunŋo sinamngge nu biye tibe ta nayo. Kame zigna sunŋo mayok kakat nginaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolŋge gureŋ kutuna
(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betaninge Yesus nu tanŋo ande buk ngirngger ŋak nyunu Simon nu tuku wandekngge isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gureŋ mundur mayenu ŋak piyanu o mbolŋge ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor ngurmaba nu tuku gabat mbolŋge gureŋ ta kutuna. ⁴ Kutuna le nane afu wam ta kanŋermaba palseŋningina le nanŋine nanŋine sakinaig: Ndanam saka gureŋ mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gureŋ ta tumba piyana kande nu ndametiŋ soŋ 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande nginaig.

Nane tanjamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saningina: Tane mbulap. Ndanam tane pino te piti serde. Nu ye mbolŋge wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane ngamukngge minamnggaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumuŋ. Ye tane ndoŋ ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolŋge nuŋe manjau kumumba gureŋ mayenu te ye pisneyat. Nu ye ngunu tuku ngarosus wakeiyat. ⁹ Ye siŋka satingamnggit. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba

sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamnggaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanŋo
(Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanŋo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolŋge palmbim ŋga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametiŋ afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolŋge palmbim tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus dubiwanu tanŋo armba Pasowa kuanekinaik
(Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolŋge Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuŋe dubiwanu tanŋo ndek Yesus kusnanaig: Sine aningge ne ndoŋ Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nuŋe dubiwanu tanŋo armba sanikina: Tale tumbraŋ sunŋo mbol kape. Kumba ka prowap le tanŋo ande waim kule ŋak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande pongamnggat ta tale wande ta tuku miro tanŋo teŋenmba sawap: Tum Tanŋongge sakat nu nuŋe dubiwanu tanŋo ndoŋ wande rum ndaŋ mbolŋge Pasowa nyamnggig ŋga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sunŋo ande o mbolŋge agaŋ ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamnggat. Tanjawa le tale rum ta sinamngge sine Pasowa nyam tuku kuanekap ŋga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanŋo ar ta tumbraŋ sunŋo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku agaŋ ndende kuaneka maŋ luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanŋo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponginaig. ¹⁸ Ka tanŋe nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye siŋka satingamnggit. Tane ngamukngge ande ye ndoŋ isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus ngaiŋga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yenŋe ŋga iduste e nginaig le ²⁰ nu ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamukngge nu ye ndoŋ nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndin-do Katesek Tanŋo ye kuyar pasa kumumba kumamnggit ta ande nu ye tumba nane wai mbolŋge palmbimnggat ta ose. Nu piti sunŋo tamnggat. Ina nuŋenŋe te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna
(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuŋe dubiwanu tanŋo niŋmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiŋe ngarosus ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko ŋak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina: Te yiŋe ndare. Ndare ta mbolŋge pasa kitek Kuate nu tanŋo ndoŋ o buk katna ta alonu mayok kanŋat. Ye nane gudommba

tuku nga ye yiŋe ndare kutuwamngit. ²⁵ Ye siŋka satinget. Ye maŋ grep kule tejen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolŋge ye grep kule kitek nyamngit ngina.

²⁶ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tiŋga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusŋge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

²⁷ Kumbanŋe Yesus nu nane saningina: Tane ŋakmba kua ka ye kusreyamngaiŋ. Kuyar pasa tejenmba sakate. Kuateŋge sipsip kulat tanŋo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaiŋ nga sakate. ²⁸ Ye kumba maŋ tiŋgi sulumba ye ambonŋa Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnengamngaiŋ nga saningina.

²⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Nane ŋakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ngina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye siŋka ne sanamngit. Furir te mbolŋge teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamngat ngina. ³¹ Tanjaka sana le Petrus nu sanŋri tiŋga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye siŋka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuŋe dubinaig mbal ŋakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina

(Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46)

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuŋe dubiwanu tanŋo saningina: Tane teŋge minap. Ye ka siŋge Kuate yabanamngit ngina. ³³ Tanjaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane keŋ ta kilmba kina ka tanŋe nu ngamunŋal piti sunŋo kamusmba wamdus fagkina le isu sanŋri kugana. ³⁴ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus ŋayonŋa piti sunŋo ye toyate le kamuset. Tane teŋge mambilmba minap ngina. ³⁵ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumuŋ e nga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam ŋakmba kam kumuŋ. Kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa ŋget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nane nzali ndo dubiwa ngina.

³⁷ Tanjamba nu luka ka nane kanŋerkina ta nane kinyimba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Tanŋine ngamunŋal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

³⁹ Tanjamba sake denpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo maŋ yabanmba sakina. ⁴⁰ Tanjamba nu maŋ luka prona ta nane ginyumngge am piti patikinaig le kinyimba minnaig le kanŋerkina le nane piririmba ame pasa lafube o nga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu maŋ kumba ka yaban keŋna sulumba promba maŋ kusnaningina: Kile mata mabta kinyimba minig e? Kile kumuŋgat. Ait buk prowat. Andenŋe ye Ndindo Katesek Tanŋo tumba une ŋak mbal tuku wai

mbolŋge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet tanŋo prote. Tane tiŋgap le sine nane tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tanŋo 12 ta tuku ande Yudas nu tanŋo gudommmba kame bagi sibugi kilmba ŋak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa biteknganu mbal Israel mage mage nanenŋe tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tanŋo nu nane kila palmbim tuku buk tejenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tanŋo ta biye timba tumba kape ngina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tanŋo kaiye ngina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biyimba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumngge minna tanŋe nuŋe kame bagi gomba tumba pris sunŋo tuku piro tanŋo kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuayar tanŋo tanjan bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamukngge kusem wande sunŋo sinamngge tanŋo pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanjakina le nu dubinaig tanŋo ŋakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tanŋo mbanzo ande nu tawi kaukauk ndindo tiŋmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunŋa tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig

(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunŋo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane ŋakmba buk pro tanŋe manŋgurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenngge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunŋo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanŋe nu kame mbal ndoŋ pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo ŋakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenginaig le ⁵⁶ nane gudommmba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tiŋga nu mbolŋge pasa pilmba yabri pasa tejenmba sakinaig: ⁵⁸ Nu tejenmba sakina le isgerj. Kusem wande sunŋo tanŋo waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara keŋmba mbolŋge kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimngit nga sakina le isgerj nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolŋge mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunŋo nu nane ngamukngge tiŋga Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka miŋge tukulmba maninok minna le pris gabat sunŋo nu maŋ Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kiŋo e ngina le ⁶² nu pasa

lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnge minyok mini sulumba gau mbolnge ndeki le tane ye kangeryamngaig ngina.

⁶³ Tanjakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu njayo silite pasa te ismba tane ndanjmba idusde ngina le nane njakmba sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa njinaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinga ka Yesus nguspemba amnu songa waimbi katmba sanaig: Imanje ne katnate e? Ne tuan tanjo ndeta nyun ta le sine isbe njinaig. Tanjakinaig le polis kame nge mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tanje minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanjer timba sana: Ne mata Nasaret-nu tanjo Yesus ndon minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina sulumba nu tinga kilim ka malanga tugum tanje minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta man pro nu kanjermba nu tugumnge minnaig mbal saningina: Tanjo te mata nu tuku tanjo ande ngina le ⁷⁰ nu man Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba man tanjo afu Petrus tugumnge minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne Galileanu nginaig le ⁷¹ nu nuje miroj nuje ngaro tapramba sakina: Tane tanjo sakade ta ye sinjka gilai ngina.

⁷² Tanjakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnge pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonja ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi njayona.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38)

15 Maratukuk tinga pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal pasa pilewanu sugo njakmba pitik ndo pro manjurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnge pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommmba kilmba Yesus mbolnge patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu man kusnana: Ai te. Ne mbar gudommmba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pিরerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulij kilanu tanjo ande paska

tam tuku yabanjanu le nu paska ninganu. ⁷ Ait ta mbolnge tanjo afu nane gabat kame ndon kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeknge patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommmba pro Pilatus tugumnge manjurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulij kilanu tanjo ande paska sinja nginaig. ⁹ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tanjo pino sisenningmba wam pagukinaig le Barabas te-luka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu man saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo ngade tanjo te ye nu ndani nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sunjgomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nga sakinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le Pilatus nu manjurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Ngusmba tumba ail kazrai mbolnge pilwaig nga saningina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo silinaig

(Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wiki-naig le pro manjurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo njak paska gabat kainaig. ¹⁸ Tanjanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunjo mbolnge manju kade tanjamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu katmba nguspemba nu tugumnge dagol tidronginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denjpurmba tawi gurgur ta paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilnaig

(Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

²¹ Kinaig ka ndinngge Sirenenu tanjo Simon ma kasomnge minna tuku te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sangrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronai. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ²³ Pro tanje nane ndek ngaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu mbulna.

²⁴ Maratukuk ki kanum 9 mbolnge kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil danjnginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulum-

ba nu tuku tawi inum inumnu kile-likinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanje balenaig tuku pasa gabat ta tejenmba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

²⁷ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnge ande najam kumamnge ail kazrai mbolnge nil dannginaig. ²⁸ Wam ta mbolnge kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta tejenmba sakate.

Nane nu kanjgermba wam najgonu kanu mbal ndonj ulendide nga sakate.

Aisaia 53.12

²⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: Tanjo nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnge manj palmbim tuku sakina ta kile aningge.

³⁰ Ne nanje muskil te-timba ail kazrai kusremba iben kaye nginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane mata Yesus nunumba pinjil mer te-tumba nangine nangine saka minnaig: Nu tanjo tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumun kuga.

³² Nu Kuatenge madina tanjo Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba iben kuwa le sine son ngube nginaig le tanjo armba nu tugumnge ail kazrai mbolnge dannginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

³³ Ki kanum 12 mbolnge ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana.

³⁴ Ki kanum 3 mbolnge Yesus nu wi kuenka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu tejenmba. Yije Mbara, yije Mbara, ndanam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek saki-naig: i ... Nu Elia wikate nginaig le ³⁶ tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolnge tol-na sulumba Yesus nyuwa nga didombi te-dunja nu tuku minje mbolnge pilna sulumba nane saningina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamngat inde ngina.

³⁷ Kile Yesus nu manj sunjomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamnge tukul wande tukanu tawi sunjo ta mbolnge fetka ibenngge bitekngina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le kanjgermba ndek sakina: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku kinjo ngina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenngge mambilmba nu kanjgermba minnaig. Nane ngamukngge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudin nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi.

⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolnge minna le pino kame tanje nane nu sinzanmba dubiwanu. Pino afu Yesus ndonj Yerusalem pronaig ta turmba tanje minnaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁴² Ait ta nangine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sangri tinga kumba Yesus tuku mindesin tam tuku yabanja. Yosef nu tanjo pinongge nu mayenu nginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate nga idusmba nuje kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e nga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ngina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukau ande piyamba ka Yesus tuku mindesin paska tawimbi songa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje tukulna. ⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuje nale pilna ma ta kanjgermba minnaik.

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)

16 Nangine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuje), Salomi nane ken ta Yesus tuku mindesin pisenwam tuku gurenj mundur mayenu piyamba patiki-naig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mbolnge maratukuk tinga nane ndame burok tugum kinaig.

³ Nane kumbange munju kusnannginaig: Brok minje mbolnge ndame sunjo ta imange talke singamngat o nginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunjo buk talka barinaig le kasomngge minna le kangernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kumiij kuen njayo kaukau njak mindesin minnambi ndinamngge minyok minna le kanjgermba nane piriri njayonaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretu tanjo Yesus ail kazrai mbolnge nil dannginaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuje dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tejenmba saningap: Nu ambonja Galilea kuwa le tane ka tanje nu kanjgeramnggaig nga o buk nane saningina tae ngina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinngge afu sa ndaninginaig.

Nane gudommba Yesus kanjgermaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolnge mafena le Yesus nu tinga ambonja nu Maria Magdalanu tugumngge mayok kina. Yesus nu buk bukla ⁷ pino ta mbolnge pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kanjermba kumba ka nu ndonj minnaig mbal nane wamdus njaigonja malmbi njakmba minnaig ta saningina: ¹¹ Yesus nu buk abonja ye tugum prowat le kanjerit nja saningina ta nane nu tuku pasa son nda nginaig.

¹² Ki ndui ta mbolnje nale ar ta ma kasom kinaik le ndinje Yesus nu njarosu kise tumba nale tugumnje mayok kina. ¹³ Nane keñ kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndonj minnaig mbal afu saninginaik ta mata nane son nda nginaig.

¹⁴ Ngumnerja nuñe dubiwanu tanjo 11 nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumnje mayok kina. Nane nu tinjina le kanjernaig mbal tuku wam kube ismba ngamunjal tukulmba son nda nginaig tukunu nu nane ngamuknje mayok ka nane kilm-ba saningje likina.

¹⁵ Tanjamba nu nane wam paguka saningina: Tane kumba ka ma tugu njakmba mbolnje pasa mayenu

kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son nja kule pisne tuwa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Ima nu son nda njuwa ta nu ngisikamngat. ¹⁷ Nane ye tuku sanjri tomba tinjade mbal nane wam kitek tenen ke likamngaj. Nane ye tuku sanjrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamngaj. ¹⁸ Nane kame mbenj kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolnje wai patika kile-tidingamngaj ngina.

¹⁹ Sunjo Yesus nu nane pasa ninje denjurna le Kuatenje nu te-dunja ka samba mbolnje nuñe ndinam kumamnje pilna le minyokina. ²⁰ Tanjana le nuñe dubiwanu tanjo nane tumbrañ njakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunjo nu nane ndonj minmba wam kitek sanjrinu kile-mayokka nane tuku pasa sanjri pileningina.]

Son.

LUKAS

Lukas nu Zu tango kuga. Nu Grik tango minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunje Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sangri tomba tingina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu waje te kuyarna. Nane Grik mbal nane manau tinreknu jak minam tuku sungomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku manau tinreknu ta tuku sungomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu waje te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumnenga nu man lato waje ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

1 Yije gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamuknge mayok ke likinaig ta tango gudommmba wam ta ulendimba kuyarningam tuku tagonaig. ² Afu nane nangine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasiqmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuenu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolnge kubemba ka ka bitekngamngit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta ngamunggal son ngam tuku ye ne tuku waje te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sungo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sungo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali jakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolnge tinreknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kinjo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait prona le nane Kuate tumailamnge pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nangine manjambi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sungo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piymba minna le tango pino gudommmba kilimnge Kuate yabanjmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sungo tuku enjel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamnge tinj minna le kanjerna. ¹² Nu enjel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ enjel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yabanj pasa isat. Piyo nanje Elisabet nu ne tuku kinjo tepalmbimngat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nga ngina. ¹⁴ Nu mbolnge ne ngamunggal gare tumba wamdus bulok minamngat. Nane gudommmba gare sunjo tamngai ngina.

¹⁵ Tanjakina sulumba enjel nu man sana: Kuate am mbolnge nu tango sungo minamngat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnge Tukul Guwa jak te-pilwa le nu tuku ngamunggal kumungamngat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommmba ngamunggal biye mbilmba nangine Sungo Kuate tugum kanjgaig. ¹⁷ Nu Elia tanjan mayok ka Tukul Guwa tuku sangrimbi piroka nu Sungo tuku amborngamngat. Mam kame kinjo kame tetkanu minig ta nuje ngamunggal ulendiwe ningamngat. Nu mbolnge Kuate tuku pasa ngumnede mbal nane mbilka mbal tinreknu ndonj ulendikamngai. Nu tango tuku ngamunggal wamdus kile-tidinguwa le Sungo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tanjan. Ye ndanjmba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailamnge tinj minet tuku tango. Nuje ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minje tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne man pasatamngat nga sana.

²¹ Tango pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndanjmba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa sanijmba pasatam kumunj kuga le nane nu kanjermba nu wandek sinamnge kinjatanu suk aganj kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nuje tumbranj kina ka ²⁴ tanje minnaik sulumba piyo nuje kinjo konna le nu ndek sakina: Ye kinjo kugatok nane jakmba am mbolnge kiko jak minen ta Kuate nje ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanjamba nu tango am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu enjel Gabriel manj kukulna le Galilea ma tugu Nasaret

tumbran kina sulumba²⁷ nu pino mbanzo ande tugum prona. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndon mine ndakina tuku. Nane tanjo ande nu tuwa nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndon minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamunggal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ eжел ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul jak mina sulumba kiyo ande te-palmbimngat. Kiyo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo jak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnge minit nu tuku Kiyo ngamnggaig. Sunjo Kuatenge nu tuku mbun David o buk nyu sunjo jak minna tanjan nyu sunjo tuwa le ³³ nu Jakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek eжел kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanmba wam ta mayok kangat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sanjri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kiyo te-palmbimngat. Kiyo ta nu purfenju ndo. ³⁶ Ne isa. Nane tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti jak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam jakmba kam kumun ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sunjo tuku minje kumnemnge minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnge tanjamba mayok kuwa ngina le eжел nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnge Maria nu tinja pitik ndo Yudea ma tabe jak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponja Elisabet kangermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kiyo fungul sinamnge patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenjka sakina: Kuate nu pino jakmba ngamuknge ne make pilit. Kiyo ne tuku fungul sinamnge minit ta Kuatenge nu mata make pilit. ⁴³ Ye pino mayenu kuga. Ndanjam yije Sunjo tuku ina nuje ne ye tugum te prowat. ⁴⁴ Ne kaiyeyat ta ye isit le kiyo ye tuku fungul sinamnge nu gare sunjo tumba patengat. ⁴⁵ Ne Sunjo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sunjo jak mina le pasa ta ne mbolnge kumu-kumumba mayok kangat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶ Kile Maria nu sakina:

Ye Sunjo tuku nyu te-dunget.

⁴⁷ Ye Kuate tuku gare sunjogate.

Nunje ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸ Ye nu tuku minje kumnemnge kuirkuirka minet le nu ye idusymba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tu-turmba minmba minamnggaig.

⁴⁹ Sunjo Sanjri Njajo nu ye mbolnge wam mageate.

Nu tuku nyu purfenju ndo.

⁵⁰ Tanjo ngamuknge afu nu tuku nyu kurauka du-bide mbal nu nane jakmba mapekate.

⁵¹ Kuate nu nuje sanjri sunjo te-mayokmba wam kumumbi tenjenmba ke likate.

Nu nangine nyu kile-dungade mbal wam kam idusde ta kugerKate le kua ka sili-silide.

⁵² Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenjKate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³ Nu gubak minig mbal aganj ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu aganj ndende jak mbal manjau inum nda ningit le ake minig.

⁵⁴ Nu singine mbun pasa sanjrinu saningina ta kumumba nu nuje piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nuje ndare jakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nuje pasa ta gilai ndanjgate.

Maria nu tanjamba mune ulna.

⁵⁶ Nu Elisabet ndon tambun kenmba minnaik sulumba nu tinja luka nuje tumbran kina.

Yohanus kule pisne tanjo prona

⁵⁷ Ait kumungina le Elisabet nu kiyo te-pilna. ⁵⁸ Te-pilna le nu tugumnge minnaig mbal nuje ndare tuma ndon wam ta ismba Kuate nu Elisabet ranjun mayenu tuna nga nu ndon gare-garekinaig.

⁵⁹ Mara 8 mbolnge nane nangine tukul dubimba kiyo ngaro pikam tuku manjurkinaig. Nane mam nuje Sakaria waukam tuku saka minnaig kande

⁶⁰ Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le ⁶¹ nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

⁶² Tanjamba nane nuje mam nuje kiyo ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le ⁶³ nu kuyaram tuku waje ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenjenmba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane jakmba ndek pirerek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dungina. ⁶⁵ Tanjana le nane nu tugumnge minnaig mbal jakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe jakmba mbol kumungina.

⁶⁶ Tanjo pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sunjo tuku sanjri kiyo ta mbolnge minna ta kila pilm-ba nu sunjoka ndanndanamngat o nga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dungina le Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu dir pasa tenjenmba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal singine Sunjo Kuate tuku nyu te-dungube.

Nu sine nuje mbal tugum te promba muskil kile-tidinge singit.

⁶⁹ Nu ande sangri njayo singine muskil kile-tidinge singam tuku nuje piro tango David tuku ndare mbolnje te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk tanjamba nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje sakina.

⁷¹ Nu sine tuku ngueu mbal sine kasursingig mbal ta njakmba kile-ibenjka muskil kile-tidinge singamngat.

⁷² Nu singine mbunj kame mapekamngit nga saningina ta kile kumute.

Nu nane ndonj wamdus ulendika pasa sangrinu saningina ta gilai ndangina.

⁷³ Nu sine Israel tuku ngueu mbal wai mbolnje kile-luka kilamngat. Tanjawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biyamba nu am mbolnje tinjeknu minmba ma ma kumamngig.

Nu tanjamba singine mbunj Abraham pasa sangrinu sana.

⁷⁶ O kiyo, ne Kuate Sunjo tuku tuan tango.

Ne ambonga kumba Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekamngat.

⁷⁷ Ne sine tusinga le Kuate nu nuje mbal tuku une sauka gilainga muskil kile-tidinge singam tuku ndin kanjeramngig.

⁷⁸ Kuate nu sinjka sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbranj tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamngat.

⁷⁹ Promba sine kiljasinguwa le sine ma make sinamngge kume tuku sangri kumnemngge mineg mbal ndin kanjermba ngamunggal gare tumba wamdus bulok minamngig.

Sakaria nu tanjamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kiyo dabro ta minna ma ma sungoka wamdus sangrinu njak tingina. Nu sungoka kumba ma baknu mbolnje minna le ma ma ait kumungina le Israel ngamukngge mayok kina.

Maria nu Yesus te-pilna

(Mateus 1.18-25)

2 Ait ta mbolnje Sesar Augustus nu ma tugu njakmba mbolnje tango pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane njakmba ndek nyu kuyarkam tuku nangine tumbranj tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane manau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinga Galilea ma Nasaret tumbranj kusremba David tuku tumbranj tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina. ⁵ Nuje pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk fungulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemngge promba tanje minmba Maria nu kiyo te-palmbim bafuna ta ⁷ tango kinyam tuku wande kumungina le nu aganjmor tuku wandek sinam tanje kiyo mulum te-pilna. Te-pilna su-

lumba kuminjmbi songa aganjmor isukusanu nza mbol tanje pilna le minna.

Enjel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbranj ta kasomngge sipsip kulat mbal afu furir nangine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunjo tuku enjel ande nane tugum tanje mayok kina le Sunjo tuku bulu sangrinu nane kiljaningina le murkuka kuru kuru sunjo tinaig. ¹⁰ Tanjanaig le enjel nu ndek saningina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satngam prowet. Tango pino njakmba mbolnje gare sunjo mayok kanjat. ¹¹ Furir te mbolnje David tuku tumbranj tugukngge pino ande kiyo te-palet. Nu Sunjo nu Kuatenge madina tango Kristus. Nunge tane muskil kile-tidinge tingamngat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku tejenmba. Kiyo ande kuminjmbi songanu njak aganjmor isukusanu nza mbolnje kinye njak minit ta not ngina.

¹³ Tanjamba saka minna le pitik ndo samba mbolok enjel kuasmbi sunjo pro nu ndonj ulendika Kuate tuku nyu te-dunga tejenmba sakinaig:

¹⁴ Samba mbolnje Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa.

Kilke mbolnje Kuatenge make patikate mbal ngamunggal wamdus bulok minwaig nginaig.

¹⁵ Kile enjel kame tanje nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nangine nangine sakinaig: Sine wam mayok ket le Sunjongge sasingat ta ka Betlehemngge kanjerbe nginaig.

¹⁶ Tanjaka nane pastinga pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiyo aganjmor isukusanu nza mbolnje kinye njak minna le kanjernaig. ¹⁷ Kanjernaig sulumba wande kusremba kilim kumba enjel nu kiyo tuku saningina ta njakmba kubeu ninginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa njakmba wamdus sinamngge idus tidinga minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba enjel pasa saningina tanjamba kanjerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu te-dunga kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kusem ndindo kugana le nane kiyo tumba ngaro pikmba nyunu Yesus nginaig. Maria nu kiyo kon ndana le enjel nu tanjamba kiyo nyun tuwa nga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunjo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuje ngarosu purfernu mayok kuwa nga Kuate atraukam tuku ait kumunguwa le nale kiyo tumba Kuate tuku madimba nu tambim nga mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sunjo tuku kuyar mbolnje tukul ta tejenmba minit: Kiyo mulum prowa ta Sunjo tuku madimba nu tambim tuku ngate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuwwam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemnge tango tinreknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinge ningam tuku tango tairnga minna. Tukul Guwa nu jak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwange buk sana: Ne kume ndaka mina le Sunngonge madina tango Kristus prowa le kanjeramngat ngina.

²⁷ Ait ta mbolnge Tukul Guwange Simeon wamdus tuna le nu tinga kusem wande sinam kina. Nu ka tange minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba manau ta kam saka pronaiik le ²⁸ Simeon nu ndek kiyo yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-dungga tenjenmba sakina:

²⁹ O Sunngo, ne ye pasa sayina ta kumungat tukunu kile ye ne tuku piro tango ngamunggal wamdus bulok kumamngit.

³⁰ Yiye ammbi sine muskil kile-tidingam tuku tango kanjeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal jakmba am mbolnge nu temayokna.

³² Nu kasomok mbal kiljaninguwa le nane ne kila palmbimngaiig.

Nu mbolnge sine Israel nyu mayok kangat ngina.

³³ Simeon nu tanjamba sakina le ina mam nuje wamdus pirerek purkinaik.

³⁴ Kile nu nale nyaro nikmba man in nuje Maria sana: Kiyo te Kuatenge pilna le nu mbolnge Israel afu baringga ndekamngaiig. Afu tingamngaiig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamdus kilimok mayok kangat. Ne nu tuku ngamunggal rar sunngo tamngat nga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tange minna. Nu Fanuel kulim nuje Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tango jak minna sulumba

³⁷ tango nuje kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande sunngo ta sinamnge minmba nu Kuate mbarinmba mara afu nyamagar pinka Kuate yabarmba minna.

³⁸ Ait ta mbolnge ndo nu mata kusem wande mbol promba kiyo kanjermba Kuate tuku nyu te-dungina. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairnga minnaig mbal nu kiyo ta tuku nane saninmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunngo tuku tukul jakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbran Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tange kiyo nu sunngokina le Kuate nu make pilna le nu sangri pilmba wamdus kuyar mayenu jak tingina.

Yesus nu kiyo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye sunngo Pasowa tuku kusem ait mbolnge yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 jak minna le ait ta kumungina le nale nakile ait ta dubimba man mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tange Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu

Yerusalemnge minna ta nale wam ta katese ndanaik.

⁴⁴ Nu afu ndon kinit nga idusmba kumba ka ndingge ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ngamuknge kusnanga nu sota kinaik ka ⁴⁵ tange kanjer ndamba luka man nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemnge nu sota ka mara kenju mbolnge kusem wande sunngo sinamnge tum tango ngamuknge nu minyoka pasa ismba nane kusna-kusaninmba minna le kanjernaik. ⁴⁷ Nu kila sunngo jak minmba kumumbi lafuna le jakmba pirerek purkinaig.

⁴⁸ Kile nale nu kanjermba piriri nyayonaik sulumba ina nuje sakina: Kiyo, ndanam ne sile piro karenj sikit le sile mam nane ndon ngamunggal fulilka ne sota minek ngina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndanam ye sota piro karenjik. Tale ambonnga yiye Mam tuku wande te mbolnge ndanam nda mambilaik ngina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinga nale ndon luka ndek Nasaret kumba ka tange nale tuku minge kumngenge minna. Ina nuje nu wam jakmba mayok kinaig ta wamdus sinamnge idus tidinga minna.

⁵² Yesus nu sunngokina le Kuatenge nu make pilna. Nu ngamunggal kuyar mayenu jak tingina le tango pino jakmba nu make pilnaig.

Yohanus kule pisne tango pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)

3 Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 jak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuje Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisaniyas nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndon pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnge Sakaria tuku kiyo nuje Yohanus nu ma baknu mbolnge minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinga tumbran afu Yordan kule patuknge mine likinaig ta jakmba mbol kumba pasa kuklimba tango nane ngamunggal biye mbilmba manau najgonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁴ Tuan tango Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnge kumungina ta tenjenmba.

Ma baknu mbolnge wi ande kuerjka tenjenmba sakate.

Sungo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Ngurun jakmba kilke dirningam tuku.

Taba jakmba saika kile-iberkam tuku.

Banarjok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter jakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingap le Kuate nu tango muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal jakmba kanjeramngaiig.

Aisaia 40.3-5

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommba kule pisneningwa nga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saniingina: Tane mberj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptingwa nga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinjka ngamunggal biye mbilmba tanjine manjau njaigonu kusrekinaig kande alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mburj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumunj. ⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saniingina.

¹⁰ Tanjakina le manjur sunjo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saniingina: Ande nu tawi armba njak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamaganj mata tanjawap ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule pisneningwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saniingina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametinj didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa ndakap. Tanjine mundu tuku piya biymba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuatenje madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane njakmba saniingina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ngum-nemnge prowamngat ta nu ye tuku sanjri liwamngat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnje kam kumunj kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjan tinjamngat. ¹⁷ Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnje minig ta silimba baremba alonu kilmba nunge nyamaganj tuku wande mbolnje patikamngat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolnje kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda ngina.

¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nunge tuku pino Herodias yaimba wam njaigonu afu turmba ke likina le Yohanusnge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba mulintumba wandeknge pilna. Wam ta mbolnje nu nunge mbar njakmba liniingmba mbar sunjona.

Yohanusnge Yesus kule pisnena

(Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11)

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamnge mine ndaka nu tanjo kuasmbi sunjomba kule pisneningina sulumba Yesus turmba kule pisnena. Yesus nu kule pisne tumba Kuate ndorj pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ngarosus te-mayokmba gami tanjan nde-

ka nu mbolnje minna. Kile samba mbolnje pasa ande promba tenenmba sakina: Ne yinje Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

Yesus tuku mburj kat nunge

(Mateus 1.1-17)

²³ Yesus nu yar 30 njak minmba nu piro tugu pilna. Nane njakmba nu Yosef tuku kinjo ndo nga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba tenenmba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kinjo. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kinjo. Matat nu Levi tuku kinjo. Levi nu Melki tuku kinjo. Melki nu Yanai tuku kinjo. Yanai nu Yosef tuku kinjo. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Amos tuku kinjo. Amos nu Neam tuku kinjo. Neam nu Esli tuku kinjo. Esli nu Nagai tuku kinjo. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kinjo. Meat nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Semen tuku kinjo. Semen nu Yosek tuku kinjo. Yosek nu Yoda tuku kinjo. ²⁷ Yoda nu Yoanan tuku kinjo. Yoanan nu Resa tuku kinjo. Resa nu Serubabel tuku kinjo. Serubabel nu Sealtiel tuku kinjo. Sealtiel nu Neri tuku kinjo. ²⁸ Neri nu Melki tuku kinjo. Melki nu Adi tuku kinjo. Adi nu Kosam tuku kinjo. Kosam nu Elmadam tuku kinjo. Elmadam nu Er tuku kinjo. ²⁹ Er nu Yosua tuku kinjo. Yosua nu Elieser tuku kinjo. Elieser nu Yorim tuku kinjo. Yorim nu Matat tuku kinjo. Matat nu Levi tuku kinjo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kinjo. Simeon nu Yuda tuku kinjo. Yuda nu Yosef tuku kinjo. Yosef nu Yonam tuku kinjo. Yonam nu Eliakim tuku kinjo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kinjo. Melea nu Mena tuku kinjo. Mena nu Matata tuku kinjo. Matata nu Natan tuku kinjo. Natan nu David tuku kinjo. ³² David nu Yesi tuku kinjo. Yesi nu Obed tuku kinjo. Obed nu Boas tuku kinjo. Boas nu Salmon tuku kinjo. Salmon nu Nason tuku kinjo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kinjo. Aminadab nu Admin tuku kinjo. Admin nu Arni tuku kinjo. Arni nu Hesron tuku kinjo. Hesron nu Peres tuku kinjo. Peres nu Yuda tuku kinjo. ³⁴ Yuda nu Jakob tuku kinjo. Jakob nu Isak tuku kinjo. Isak nu Abraham tuku kinjo. Abraham nu Tera tuku kinjo. Tera nu Nahor tuku kinjo. ³⁵ Nahor nu Serak tuku kinjo. Serak nu Riyu tuku kinjo. Riyu nu Pelek tuku kinjo. Pelek nu Eber tuku kinjo. Eber nu Sela tuku kinjo. ³⁶ Sela nu Kanan tuku kinjo. Kanan nu Arfaksat tuku kinjo. Arfaksat nu Sem tuku kinjo. Sem nu Noa tuku kinjo. Noa nu Lamek tuku kinjo. ³⁷ Lamek nu Metusala tuku kinjo. Metusala nu Enok tuku kinjo. Enok nu Yaret tuku kinjo. Yaret nu Mahalalel tuku kinjo. Mahalalel nu Kenan tuku kinjo. ³⁸ Kenan nu Enos tuku kinjo. Enos nu Set tuku kinjo. Set nu Adam tuku kinjo. Adam nu Kuate tuku kinjo.

Satan nu Yesus tagona

(Mateus 4.1-11)

⁴ Yohanus nu Yesus kule pisnena le Tukul Guwa nu mbolnje kumungina. Kile Tukul Guwa nu wamdus tuna le nu tinja Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolnje minna le ² Satan pro mara 40 tanjan nu tago-tagomba minna. Yesus nu aganj inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo nga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya nga sana. ⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tanŋo nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga nga sakate ngina.

Lo 8.3

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sunŋo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶ Nyu sugo sanŋri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimŋgit. ⁷ Ne ye tuku nyu te-dunŋa mbariŋya ta sanŋri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ngina le ⁸ nu lafumba sana: Kuyar ande tejenmba minit.

Tanŋine Sunŋo Kuate nu tuku nyu te-dunŋa nu mbariŋap. Nu tuku miŋge ndo kumnemŋge minap nga sakate ngina.

Lo 6.13-14

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sunŋo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo nga sakate ta patenŋa o ibeŋ nzi kaye. ¹⁰ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nuŋe eŋel kame kukulniŋguwa le pro ne kulatkamŋgaig ŋgate tukunu ne maye minamŋgat.

¹¹ Ne ndame mbolŋge naŋe kupe danŋga fetkikat nga nane pro waambi ne biye-biyenamŋgaig ŋgate.

Mune 91.11-12

¹² Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tanŋine Sunŋo Kuate tago ndawap nga sakate ngina.

Lo 6.16

¹³ Satan nu tanjamba Yesus mbolŋge tago ŋakmba ke sulumba nu kusremba nu maŋ tagowam tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu Galileanŋe piro tugu pilna

(Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴ Yesus nu Tukul Guwa tuku sanŋri ŋak tinŋa luka Galilea ma mbol kumba tanŋe minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa kuklina le ŋakmba nu tuku nyu te-dunŋinaig. Ma patuk patuk ŋakmba nu tuku nyu ise likinaig.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶ Yesus nu kumba nuŋe sunŋokina tuku tumbran Nasaret prona. Pro tanŋe nuŋe maŋau dubimba kusem ait mbolŋge kusem kanŋeram kina ka tanŋe Kuate tuku pasa burkam tuku tinŋina. ¹⁷ Andenŋe tu-an tanŋo Aisaia tuku kuyar ta tuna le nu ndek waŋe kuklimba pasa sota ka ande kanŋermba tejenmba burkina.

¹⁸ Sunŋo tuku Guwa nu ye mbolŋge minit.

Nuŋge ye madiyina le ye piro tejenmba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumŋge pasa mayenu kukli-wamŋgit.

Ye saniŋgi le muliŋ kilanu tanŋo minig ta nane mayok kanŋaig. Am tukulok mbal am maranŋamŋgaig.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinge niŋgamŋgit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote nga saniŋgamŋgit.

Aisaia 61.1-2

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka waŋe maŋ filfilmba luka piro tanŋo tumba minyokina. Minyokina le kusem wandekŋge minyok minnaig mbal nane ŋakmba nu kanŋer timba minnaig le ²¹ nu pasa tugu pilmba saniŋgina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolŋge alonu mayok kinit ngina.

²² Nu miŋge bulokmbi pasa purfeŋnu kuklina le nane ŋakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaiŋ: i ... Tanŋo te Yosef tuku kiŋo. Ndanmba nu pasa tejen kuklite nga saka minnaig le ²³ nu ndek nane saniŋgina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tejenmba sayam idusde. Dokta, naŋe miroŋ ngarosu wakeiya nga idusde. Kaperneum tumbranŋge maŋau sanŋrinu ke likina le isgeŋ ta kile naŋe tumbran tuguk teŋge ka le sine kanŋerbe nga sayam idusde ngina.

²⁴ Yesus nu maŋ lato saniŋgina: Ye siŋka satingamŋgit. Tuan tanŋo ande nuŋe tumbran tugukŋge pasa kukliwa ta nane nu talawamŋgaig.

²⁵ Tuan tanŋo Elia nu minna le yar keŋmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu ŋakmba mbol guba sunŋo prona. Ait ta mbolŋge Israel pino kuembol gudommmba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbran Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan tanŋo ande Elisa minna le Israel tanŋo gudommmba ngirŋger ŋak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tanŋo Neaman ndo wakeina nga saniŋgina.

²⁸ Yesus nu tanjamba saniŋgina le kusem wandekŋge minnaig mbal ndek gubra sunŋo tinaig sulumba ²⁹ nane pastinŋa Yesus biye timba didika kumba ka tumbran kusremba nanŋine tumbran tabe ndumor mbolŋge bukŋgam kinaig kande ³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Yesus nu tanŋo ande bukla ŋak wakeina

(Markus 1.21-28)

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbran prona. Pro kusem ait mbolŋge nu nane pasa tumniŋmba minna le ³² nane ismba nu pasa miro tanŋo tanan tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam tanŋe bukla ŋak tanŋo ande minna. Nu wi kuenŋka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndoŋ wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kiŋo ngina le ³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanŋo ta kusremba mayok ka kaye ngina le bukla ta nane ngamukŋge tanŋo ta tumba te-bukŋga nu nayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Tanjana le nane ŋakmba ndek pirerek purka muŋgu kusnanŋinaig: Pasa ta ame pasa tanan. Nu sanŋri ŋak gabat sunŋo

taŋaŋ bukla saniŋgit le kua ka taŋgo kusreka kinig ŋginaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbraŋ ŋakmba kumuŋge likina.

Yesus nu guaze mbal gudommmba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuŋe ŋgaro sunŋgomba pa tiŋgina le nane Yesusŋge nu turwa ŋga nu sanaig le ³⁹ nu ka ŋgaro pa tiŋgina ta sawe likina le ŋgaro mukumba nu mayekina. Taŋamba nu pitik ndo tiŋga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge ki butuŋgam bafuna le afuŋge naŋgine mbal guaze tugu yimyam ta ŋakmba kilmba mindeka Yesus tugum prove likinaig le nu ŋakmba waimbi kigrekin le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla ŋak mbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wika-raumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋginaig. Bukla nane Yesus nu Kuateŋge madina taŋgo ta kila tukunu nu nane miŋge pipniŋgina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tiŋga ma yamok kina le nane afu nu sota ka te-silika nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saniŋgina: Kuga. Ye tumbraŋ afu mbolŋge Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamŋgit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ŋgina. ⁴⁴ Taŋakina sulumba tiŋga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba saniŋmba minna.

Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiniŋgina

(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)

5 Yesus nu Genesaret kule kualiŋ tuku piyalŋge minna le nane gudommmba Kuate tuku pasa isam tuku muŋgu signa-signaŋga nu pipka minnaig.

² Taŋamba minnaig le nu waŋ armba tabekŋge minnaig ta kaŋgerkina. Kualegaŋ kilanu mbal nane waŋ ta kusreka nane kumaŋ minyaŋga minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku waŋ poŋgina sulumba waŋ mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa ŋga sana ta nu kumuna. Taŋana le nu waŋ mbol taŋge minyok minmba taŋgo pino pasa tumniŋmba minna.

⁴ Nu pasa saniŋge denŋpurmba kile nu ndek Simon sana: Waŋ mbitimba ka fando siŋge kualegaŋ kilam tuku kumaŋ panke likap ŋgina le ⁵ nu lafumba sakina: Sunŋgo, sine furir te mbolŋge kualegaŋ sotigig ta afu nda kilig ta neŋge sakate tukunu ye kumba maŋ kumaŋ bukŋgamŋgit ŋgina.

⁶ Taŋaka sana le nane kumba ka kumaŋ bukŋginaig ta kualegaŋ gudommmba sinam kinaig le kualegaŋ pitinunŋge kumaŋ sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek naŋgine piro tuma waŋ ande mbolŋge minnaig ta waimbi aukniŋginaig le nane pro kualegaŋ kilmba waŋ arŋeŋ lignenikinaig le waŋ buto kambim bafunaik.

⁸ Petrus nane nu ndoŋ minnaig mbal turmba kualegaŋ gudommmba kilnaig ta kaŋgerka piriri ŋayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndoŋ piro tuma nale mata taŋanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum taŋge dagol tidroŋga nu sana: Sunŋgo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une ŋak ŋgina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumneŋga ne taŋgo pino taŋamba kilamŋgat ŋgina. ¹¹ Taŋakina le nane waŋ koika tabek kinaig sulumba agaŋ ndende ŋakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

Yesus nu taŋgo ŋgirŋger ŋak wakeina

(Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)

¹² Yesus nu tumbraŋ sunŋgo ande mbolŋge minna le taŋgo ande ŋgarosu ŋakmba ŋgirŋger ŋak Yesus kaŋgermba pro nu tugum taŋge truk ka nu sarsarmba sana: O Sunŋgo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ŋgarosu wakeiwa ŋgina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet ŋgina. Taŋakina le ŋgirŋger gagulka ŋgarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu miŋge pipmba nu sana: Ye ne mbolŋge maŋau kit te afu sa ndaniŋga. Ne kumba ka naŋe ŋgarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau agaŋ pris tawe le atraukuwa le ŋakmba ne mayekat ta kila pilwaig ŋgina.

¹⁵ Miŋge pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le taŋgo kuasmbi gudommmba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa ŋga nu tugumuŋge maŋgurke likinaig. ¹⁶ Taŋanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndoŋ pasatina.

Yesus nu taŋgo ŋgarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumniŋmba minna le Farisi taŋgo kusem pasa bitekŋganu taŋgo afu nane taŋge minnaig. Nane Yerusalem tumbraŋ sunŋgo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbraŋ foŋfoŋ ŋakmba mbolŋge prove likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunŋgo tuku saŋgri ŋak minna.

¹⁸ Kile taŋgo afuŋge taŋgo ande ŋgarosu milmailkanu sukuŋga Yesus tugum palmbim saka tumba pronnaig. ¹⁹ Pronnaig le taŋgo gudommbaŋge ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumuŋ kuga le nane ndek wande poŋga funu tetka guaze taŋgo nzaŋzaŋ ŋak ta muli panmba taŋgo ŋgamukŋge Yesus tumailam taŋge pilnaig. ²⁰ Taŋanaig le Yesus nu nane nu tuku saŋgri tomba tiŋginaig ta katesemba nu ndek taŋgo ta sana: Mata, ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilaiŋget ŋgina.

²¹ Taŋakina le kusem pasa bitekŋganu mbal Farisi ndoŋ nu talamba idusnaig: Nu Kuate le taŋakate e? Kuateŋge ndo mbar saukam kumuŋ ŋga idusmba minnaig le ²² nu nane tuku wamduŋ kamusmba ndek saniŋgina: Ndaŋam saka tane wamduŋ te-pilemba minig. Ye tane kusnatiŋgamŋgit. ²³ Ame pasa ye taŋgo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilaiŋget ko tiŋga lika kaye nget. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Taŋgo kilke te mbolŋge mbar saukam tuku ye saŋgri ŋak. Tane wam ta kila palpe ŋga ye kile pasa wam bada te sawamŋgit ŋgina. Taŋaka nu taŋgo ŋgarosu mil-

mailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tinga nzaɲnzaɲ kuramba naɲe tumbraɲ kaye ngina.

²⁵ Taɲakina le nu nane ɲakmba am mbolɲge pitikndo tinga nzaɲnzaɲ kuramba lika kumba Kuate tuku nyu te-dunga nuɲe tumbraɲ kina le ²⁶ nane wandek taɲge minnaig mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunga nu tuku kuru-kuruka sakinaig; i ... Sine ki ait te mbolɲge wam kitek saɲgri ɲayo kaɲgergig nginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolɲge takis kilanu taɲgo ande Levi piroka minna le kaɲgermba sana: Ilmba ye dubiya ngina le ²⁸ nu tinga agaɲ ɲakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nuɲe wande mbolɲge Yesus tuku pagumba nye sungo ande kina le nane gudommba afu takis kilanu afu mbal kise taɲge isukusnaig. ³⁰ Isukusmba minnaig le Farisi nane kusem pasa bitekɲganu mbal afu ndoɲ gubra tumba Yesus dubinaig mbal saniɲmba sakinaig; Ndaɲam saka tane takis kilanu mbal wam ɲaigonu kade mbal ndoɲ isukusig nginaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saniɲgina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze ɲak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ɲgade ta nane ɲgamuɲgal mbilwaig ɲga ye pro ndawen. Ye une ɲak mbal ɲgamuɲgal mbilwaig ɲga prowen ngina.

Nyamagaɲ pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus dubide mbal nane ait gudommba nyamagaɲ pinka Kuate yabaɲm-ba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata taɲade. Ndaɲam ne dubinade mbal mara mindek isukusmba ndo minig nginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saniɲgina: Taɲgo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolɲge nu nuɲe mbal ndoɲ minit tukunu nane nyamagaɲ pin ndakade. ³⁵ ɲgumneɲga nane afuɲge pro taɲgo ta nane ɲgamukɲge tuwaig le nane wamdus pitiniɲguwa le nyamagaɲ pinkamɲgaig ngina.

³⁶ Taɲamba nu yaba pasambi nane saniɲgina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudiɲmba kuerka burok ta tukulmba zail ndaɲgate. Nu taɲawa ta tawi kitek ta ɲayo siliwamɲgat. Kumiɲ abonu kumiɲ urfunu mata katlisam kumuɲ kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba agaɲmor ɲgaro urfunu sinamɲge tol ndate. Nu taɲawa ta grep kule fulilka agaɲmor ɲgaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamɲgat. Agaɲmor ɲgaro mata ɲay-oɲgamɲgat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba agaɲmor ɲgaro kitek sinamɲge tolde. ³⁹ Taɲgo nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikoɲnu ɲgate ngina.

Kusem ait mbolɲge maɲau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)

⁶ Kusem ande mbolɲge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuɲe dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ɲgisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi taɲgo afu nane kaɲgerka saniɲginaig; Ndaɲam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolɲge nyamagaɲ kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saniɲgina: David nuɲe mbal ndoɲ nane guba ɲaigon-ningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolɲge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuɲe mbal mata niɲgina le nyinaig. Bret ta taɲgo nane nye ndakade tuku. Pris mbalɲge ndo nyade tuku ɲga saniɲgina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndin-do Katesek Taɲgo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu taɲgo wai pagriɲganu ta wakeina

(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Kusem ait ande mbolɲge Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumniɲmba minna. Sinam taɲge taɲgo ande wai ndinam kummba pagriɲganu ɲak minna.

⁷ Kusem pasa bitekɲganu mbal Farisi ndoɲ Yesus nu kusem ait mbolɲge taɲgo wakeiwa le pasa mbolɲge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagriɲganu ɲak taɲgo ta sana: Ilmba teɲge tinga ngina le nu ka nane ɲgamukɲge tingina.

⁹ Kile Yesus nu nane saniɲgina: Ye tane kusnatingamɲgit. Sine siɲgine tukul dubika kusem ait mbolɲge nane afu mbolɲge wam mayebe ko ɲayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa ɲga kusnaniɲgina. ¹⁰ Taɲaka nu mbilka nane ɲakmba kaɲgerkina sulumba nu taɲgo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Taɲana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba naɲgine naɲgine sakinaig: Sine nu mbolɲge ndaɲbe nginaig.

Yesus nu aposel 12 madiniɲgina

(Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Ait ta mbolɲge Yesus nu Kuate yabaɲam saka tabe ande mbol kumba ka taɲge Kuate ndoɲ pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal ɲakmba kile-maɲgurka nane ɲgamukɲge taɲgo 12 madiniɲmba nane aposel nyu niɲgina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat naɲgine ta teɲenmba. Ande Simon Yesusɲge nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuɲe Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kiɲo nuɲe. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kiɲo nuɲe Yudas. Ande Iskariot- nu taɲgo Yudas. Nu ɲgumneɲga Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 4.23-25)

¹⁷ Yesus nu nane 12 ndorj tabe mbol ndekinaig sulumba ma gutorj ande mbol pronaij le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prove likinaig. Nane afu Yerusalem-nu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbraj armba takok. Nane afu piti sugo bukla njak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuje sangrimbi guaze mbal wakeikina le njakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa

(Mateus 5.3-12)

²⁰ Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Kuate nu kumumbi tingamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane nzumilnungaig.

²² Tane ye Katesek Tanggo tuku mbal minig tukunu afunge tane kasurtinjmba pitaika tumail pantinjmba nyu kile-ibenjkade ta tane gare manjau mbolnje minap. ²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka patepatengap. Samba mbolnje tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nanjine mburj kat nanjine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninginaig.

²⁴ Tane aganj ndende den ndaka minig mbal ose. Tangjine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro njak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamnjaig.

Tane kile nzumil njak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malmbinungaig.

²⁶ Nane njakmba tanjine nyu kile-dunjuwaig ta tane ta tuku rironjakap. Ata. Nanjine mburj kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunjinaig.

Ngueu mbal ngamunggal ninggam tuku pasa

(Mateus 5.38-48)

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satjingamngit. Tangjine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal manjau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tingig mbal pasa bafuknu ningap. Nane tane tumail pantingig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

²⁹ Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne nanje tawi inum ngail ndaka ta mata turmba tawe. ³⁰ Ande ne aganj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku aganj afu kilit ta ne aganj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolnje manjau magenu kuwaig nga nzalinate tanjamba ne afu mbolnje ka.

³² Nane afu tane tuku kume purwaig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda njap. Mbal najgonu nane mata tanjade. Afu nane

tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolnje wam magewaig le tane ndek nane mbolnje wam magemba sine tanjo magenu nda njap. Mbal najgonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba aganj inum tape sulumba sine tanjo magenu nda njap. Mbal najgonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine ngueu mbal tuku kume purka nane mbolnje wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba aganj ake ningap. Tanjawap le tane lafunu sunjo tamnjaig. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku manjau tepurmba nu tuku kinjo kame minamnjaig. Ta ndanjam? Nu wam najgonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolnje wam mageete.

³⁶ Tangjine Mam nu tanjo njakmba mapeningit tanjamba tane mata tanjawap.

Tango pileninggam tuku pasa

(Mateus 7.1-5)

³⁷ Tane tanjo afu tuku manjau pile ndaningap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku manjau mata pilenje nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjawap le tane mbarap le Kuate tane pitaike nda. Afu tane mbolnje mbarwaig kande nane tuku mbar gilainjap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainjap. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolnje sungomba lato lato waknyamngat. Tane nane afu mbolnje manjau kade ta manjau ndui ta Kuate nu tane mbolnje kamngat ngina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tango ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumunj kuga. Nale arnej baringa burok sinamnje ndenungaik. ⁴⁰ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Nu tisa tugumnje kila njakmba tate sulumba nuje tisa tanjaj mayok kinit. ⁴¹ Ndanjam nanje am mbolnje ail banj minit le ne kanjer ndamba nanje tira tuku am mbolnje am sumbi kanjermba sakate?

⁴² Ndanjam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolnje am sumbi ta saukamngit ngate. Ne yabri tanjo go ndo. Ne ambonja nanje am mbolnje ail banj ta pas-ka. Ne am purfewa le tira nanje tuku am mbolnje am sumbi saukam kumunj ngina.

Sine ail alonu mbolnje ail pilengeg

(Mateus 7.15-20; 12.33-35)

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo najgonu kile-mayok ndakate. Ko ail najyonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolnje apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolnje mar alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanjo mayenu nu wamdus mayenu njak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tango najyonu nu wamdus najyonu njak minit sulumba nu wam najgonu ndo ke likate. Ngamunggal sinamnje wamdus minig ta mingge mbolnje alonu kilimok te-mayokte ngina.

Wande patinu tuku yaba pasa

(Mateus 7.24-27)

⁴⁶ Kile Yesus nu man nane saningina: Ndam tane ye nyun ta Sungo ngade sulumba ye tuku mingge kum-nemnge mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tango tenen. ⁴⁸ Tango ande nu wande palmbim nga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danngina tanar. Ngumnenga kule sungo ndeka wande tumba kulisokngam kumun kuga. Wande ta makek ndamembi danngina tukunu sangri jak minna.

⁴⁹ Tango ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tango tenen. Tango ande wande palmbim nga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkemi ndo dinja tanar. Kule sungo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu nyayona nga saningina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tango wakeina

(Mateus 8.5-13)

7 Yesus nu pasa ningge denpurmba nu tingga Kaperneum tumbra kina. ² Tumbra tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tango ta tuku piro tango ande guazenga buk kumam bafuna. Nu tango ta tuku nzali sungo jak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tango wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsamba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumun e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sungo jak minit. Sine tuku kusem wande nunje ndametinjmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanjakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nunje gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu tenenmba sakat. Sungo nu piro karenka ye tugum te pro ndawa. Ye tango mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tango mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemnge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Ye yije piro tango ande ka piro si ka nget ta nu kate. Nu sangri sungo jak ta ye kila. Sando kuwa ta kumun. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka mangur sungo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinngamngit. Kasomok tango te nu ye tuku sangri tomba tingate. Sine Israel ngamuknge son manau sangrinu tanar kanjer ndawet ngina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nunje wande tugum pronaig ta piro tango nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tango ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu man tingga Nain tumbra kina le nu dubinaig mbal tango kuasmbi gudommba nu ndon kinaig. ¹² Kinaig ka tumbra fonde malanga patunaig le kile nane tango mindesin ande ngunu saka sukunnga pronaig. Tango kumna ta pino kuembol ande tuku kinjo nunje ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaig. ¹³ Pronaig le Sungo nu pino ta kanjermba sinanu nu sana: Ne malmi ndaka ngina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tango mindesin sukunnginaig ta nane tingginaig le nu ndek sakina: Tango mo, ye ne sanet ne abonga tingga ngina. ¹⁵ Tanjamba sana le tango kumna tuku ta abonga tingga minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nunje ndon minwa nga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sungo tumba Kuate tuku nyu te-dunga sakinaig: Tuan tango sungo ande sine ngamuknge mayok ket. Kuate nu nunje mbal sine tursingam tuku te prowat nginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma jakmba kumunnga ma patuk patuk jakmba ise likinaig.

Yohanus nu tango armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik

(Mateus 11.1-19)

¹⁸ Yohanus kule pisne tango dubinaig mbal pro Yesus nu wam jakmba ke likina ta nu ndon kubenaig le nu ndek nunje dubinaig tuku tango armba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sungo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nga kusnawap ngina.

²⁰ Tango ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairngube? Yohanus kule pisne tango tanjaka sasikmba kukulsikat nginaik.

²¹ Nale tanje minnaik le Yesus nu gudommba afu guaze jak afu bukla najgonu jak wakeike lika afu am tukulok am marange ningina. ²² Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta jakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe najgon-gade mbal likade. Ngirnger jak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonga tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

²⁴ Yohanus tuku tango ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek mangur sungo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame agan kanjeram ma baknu mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tango ande tawi mayenu tingganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinmba agan magenu jak mbal wande sugo sinamnge nyu jak minig tuku. ²⁶ Tane ame agan kanjeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tango ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tango ta

tane kila satingamngit. Nu tuan tango ndo kuga nu tuan tango njakmba liningit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tejenmba sakate.

Ne isa. Ye tango ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwamngat ngate.

Malakai 3.1

Tango ta Yohanus. ²⁸ Ye satingi le isap. Tango njakmba Yohanusnge liningmba mbolnge minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saningina.

²⁹ Tanjakina le tango pino takis kilanu mbal nane Yohanusnge o buk kule pisningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsingit nginaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknganu mbal Yohanusnge buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuaterenge turningam tuku ndin ta mbulmba pitainai.

³¹ Yesus nu man sakina: Ait te mbolnge minig mbal ye tane tuku manau ame wam tanan nga saki. ³² Tane kinjo kame maket mbolnge minyoka munjo wiwikade tanan. Nane tejenmba munjo wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagan le grep kule nye ndaka minna le nu bukla njak nga saka nu mbulnig. ³⁴ Ye Kate-sek Tango ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tango. Nu takis kilanu mbal une njak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tango wam kile-mayokkate ta mbolnge nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Yesus nu Farisi tango ndon isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tango ande nyunu Simon nu Yesus ndon isukusam sana le nu kumba wande ponga nu ndon isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbran ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndon isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurenj mayenu njak tumba wande ta pongina. ³⁸ Ponga Yesus ngum-nemnge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolnge ndekinaig le nu ndek nuje gabat wanjambi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba gurenj tumba nu tuku kupe mbolnge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tango nu wam ta kanjermba idusna: Tango te nu tuan tango kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tango ta sana: Simon, ye ne ndon pasa njak ngina le nu lafumba sana: Tum Tango, maye. Ye saya le isi ngina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tango armba tango inum tuku ndametinj lafuwam tuku minnaik. Ande nu sonj 50 lafuwam tuku ande nu sonj 5 lafuwam tuku njak minnaik. ⁴² Nale ndametinj kiringinaik le nu nale arnenj tuku wam ta gilaingina. Tango ar ta ima nu tango sunjo tuku wamdus sunjo njak minamngat ngina le ⁴³ nu ndek

sakina: Ye iduset nu ndametinj sunjo njak nu lafuwam tuku gilaingina nunje ngina le Yesus nu sana: Ne son sakate ngina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kanjermba Simon sana: Ne pino te kanjera. Ye ne tuku wande pongit le ne ye kupe minyangam tuku kule nda sat. Pino te pro nuje am kulembi ye tuku kupe minyanga nuje gabat wanjambi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kanjeryumba gare njak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat gurenj pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolnge gurenj mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamngit. Pino te ye nu tuku une sunjomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye mbolnge wam mayekat. Ande nu une fudinjo kate le sauket ta nu ye tuku sunjomba kume pur ndate ngina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une njakmba sauka gilaingit ngina. ⁴⁹ Tanjakina le nane nu ndon tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nangine nangine munjo kusnanginaig: Tango te ima le nu une sauka gilainganu nga sakate nginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta man sana: Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ngamunggal mukuk njak kaye ngina.

Pino gudommba Yesus dubimba nu sinzanjinaig

8 Mara afu kuganaig le Yesus nu tinga tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta saningmba kine promba lika minna. Yesus madiningina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze njak afu bukla njak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu nginaig. Yesus nu mbolnge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tango Susa nu tuku piyo nuje. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nangine agan ndendemi Yesus nane sinzanjinmba nane dubika kinaig.

Agan tumu tuku yaba pasa

(Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Mara ande tango pino gudommba tumbran kise kise mbolnge prowe lika Yesus tugumnge mangurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁵ Tango ande nu nuje agan tumunu bareningam piro mbol kina. Kina ka bareningina le tinu afu ndingge ndeke likinaig le tidonga likinaig ta sar umanngge pro nye sulunaig. ⁶ Tinu afu kilke ndame njak ma mbolnge ndekinaig sulumba manje promba tinginaig ta kilke njairnu kugatok tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tinu afu ma anga najgonu sinamngge ndeke likinaig ta angange tinga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndeka pro magemba tugunu njakmba mbolnge alonu sunjomba mayok kinaig nga saningina sulumba nu wi kuenja sakina: Tane kilba njak ndeta pasa te isap ngina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanjerka alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda nga saningina.

Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ Kile Yesus ndek nane saningina: Yaba pasa satینگit ta tugunu tejenmba. Aganj tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tana. ¹² Tinu ndingge ndekinaig nga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tana. Satanngge nane son nguwaig le Kuatenge muskil kile-tidinge ningikat nga nu pro nane tuku ngamunggal sinamngge pasa ta yaika tumba balet. ¹³ Tinu afu kilke ndame jak mbolngge ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunngo jak tade ta nane sumbailnu kugatok tana ait fagnu ndo son nga dubide. Tagoningam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tinu afu ma anga ngaigonu sinamngge ndekinaig ngit ta nane mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare manau aganj ndende ta jakmba sunngomba idusde le pasa isig ta balet le alo mage ndade. ¹⁵ Tinu afu kilke mayenu mbolngge ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdus mayenu sangri jak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanga alonu kile-mayokka minig ngina.

Tango nu lam bulumba mayokngge pilit

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Yesus nu man lato sakina: Tango lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemngge pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunge tango afu prowaig le kiljaninguwa nga te-mayokmba mbolngge taikate.

¹⁷ Wam afu kile tango am mbolngge kuirok minig ta jakmba kilimok mayok kangaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraukap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu jak minit ta Kuatenge nu man lato tambimngat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam jak nga iduste ta wam fudinndo ta Kuatenge yaiwamngat ngina.

Yesus ina mambo kat nuje pronaig

(Mateus 12.46-50)

¹⁹ Yesus nu tanje minna le nuje ina mambo kat nuje nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommba ma tukulnaig. ²⁰ Tananaig le nane afunje Yesus sanaig: Ina nane mambo kat nane pro kilimngge minmba ne kusnangade nginaig le ²¹ nu ndek nane tejenmba saningina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yije ina yije mambo kame tana minig ngina.

Yesus nu kule le bubre peunikina

(Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualin sim kab nga nuje dubinaig mbal ndon wa ande ponnginaig.

²³ Nane wa ponga kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinyumba minna le bubre sunngo tingina le kule tongel tinga wa sinam kumba minna le nane ngisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunngo, sine ngisikam bafuweg nginaig. Tanakinaig le nu abonga tinga bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

²⁵ Tanana le nu nane saningina: Tane Kuate tuku sangri tomba tingade ta aninge palgig ngina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka nangine nangine munngu kusnanginaig: i ... Tango te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik nginaig.

Yesus nu tango bukla jak wakeina

(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)

²⁶ Gerasa mbal tuku ma mbolngge tango ande bukla ngaigonunge wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolngge mine ndaka nu mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinamngge minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tanje tanu le nane afunje muli karejnu kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla tanje nu wamdus tambinu le nu kua ka duje kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tanje iben kinaig. Iben ka Yesus nu kina le tumbran sunngo ta tuku tango guwa ngaigonu jak tanje nu kanjermba witimba pro nu tugumngge dagol tidrongina. Tanana le nu ndek bukla ta sana: Tango ta kusremba mayok kaye ngina le nu kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunngo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ngina.

³⁰ Tanaka sana le Yesus nu kusnana: Nane nyu ima ngina. Bukla gudommba nu mbolngge minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ngina.

³¹ Tanakina le bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne kukulsinga le ma buto njayo ta sinam nda kab nginaig.

³² Tabe ta mbolngge mbo gudommba sunarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne sine kukulsinga le sine mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla ngaigonu tango ta kusremba kumba mbo fungul sinam kine likinaig le nane sangri jak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³⁴ Tananaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kanjermba kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunngo mbolngge kilimngge jakmba saninginaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka Yesus tugum promba tango bukla

ñaigonunġe nu kusrenaig le nu tawi tiġmba Yesus tugumġe minyoka wamdus mayenu ġak minna le kaġgermba piriri ġayonaig. ³⁶ Taġanaig le wam ta ambonġa kaġgermaig mbalġe pronaig mbal Yesus nu bukla ġak taġo wakeina ta kubeu niġginaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane ġakmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa ġga sanaig. Taġakinaig le nu waġ poġgina le ³⁸ nu bukla ġak taġo wakeina ta nu ndoġ kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka naġe tumbraġ kaye sulumba Kuate nu ne mbolġe wam mayewat ta wam kubeu niġga ġgina. Taġakina le nu ndek luka tumbraġ tumbraġġe Yesus nu mbolġe wam mayenu kina ta ġakmba kubeu niġmba likina.

Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Yesus nu waġ mbol mbol luka kule kualiġ tem ilna le nane gudommba nu tairġga minnaig mbal nu kaġgermba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Taġamba kusem wande kulatkanu taġo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumġe ġgurġurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa ġga sarsarumba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 ġak taġaġ kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek taġo ta dubimba kina le nane gudommba nu te-kornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze ġak minmba minna le yar 12 kina. Dokta ġakmba nu wakeiwe pišeġginaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus ġgumnemġe nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Taġana le Yesus nu kamusmba kusnaġgina: Imaġe ye kireyat ġgina le nane ġakmba ndek sinenġe kuga ġga sakinaig le Petrus nu sana: Sunġo, nane gudommba ne te-ġgamunumba ne signanade tae ġgina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Andenġe ye kireyat. Ye tuku saġgri ande kusreyat le kamusit ġgina. ⁴⁷ Taġakina le pino ta yabukam fugumba nu ġgarosu piririmba pro Yesus tugumġe ġgurġurka ndeka nane ġakmba am mbolġe nu guaze ġak Yesus kiremba pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku saġgri tomba tiġgate tukunu ne mayekat. Ne ġgamunġal mukuk ġak kaye ġgina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile taġo ande Yairus tuku wandekġe pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinaġ Tum Taġo piro kareġ tuwe ndaka ġgina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku saġgri tomba tiġgate tukunu kulim naġe abonġamġgat ġgina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane ġakmba peuniġmba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudommba kulim ta tuku malmbi wika-raumba minnaig le Yesus ndek nane saniġgina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit ġgina le ⁵³ nane ndek nu siġka kumat ġga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Taġanaig le nu ka mindesiġ tuku wai biymba sana: Kulim, ne abonġa tiġga ġgina kande ⁵⁵ nu tuku guwa maġ mindesiġ sinam kina le nu abonġa tiġgina.

Taġana le Yesus ndek sanikina: Nyamagaġ tape le nyuwa ġgina.

⁵⁶ Ina mam nuġe nale pirerek purka minnaig le Yesus nale miġge pipnikmba nane afu sa ndaniġguwaik ġga peunikina.

Yesus nu aposel 12 piro niġgina

(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)

⁹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-maġgurka nane bukla ġaigonu ġakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig ġga piro tuku saġgri niġgina. ² Nane kumba ka Kuate nu nuġe gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig ġga nane kukulniġgam bafumba ndek wam paguka saniġgina: ³ Tane kambim ġga taġgine pale fat nyamagaġ ndametiġ ta ġakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo ġak kape sulumba ⁴ wande ande poġga taġe ndo minmba piroka ka kambim ġga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbraġ ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironġkuwaig ġga tuptup kupe mbolġe denġanu minig ta nane am mbolġe pauraġgap ġgina.

⁶ Wam pagu denġurmba nu nane kukulniġgina le tiġga kumba ka tumbraġ ġakmba mbolġe pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

Herodus nu Yesus tuku nyu isna

(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta maġ abonġa tiġgina ġginaig. ⁸ Afunġe Elia nu maġ mayok kina ġginaig le afunġe tuan taġo ambokok ande maġ abonġa tiġgina ġginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus ġnifok buk kat puren ta kile pasa iset ta taġo ta ima ġga Yesus kaġgeram tuku wamdus sunġo ġak minna.

Yesusġe taġo 5,000 isukusneningina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Yohanus 6.1-14)

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbraġ tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kaġgerka ndek kaiyeniġmba wikina sulumba Kuate nu nuġe gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze ġak ta wakeike likina.

¹² Nu taġamba minna le ki buk butunġina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolġe mineg. Ne maġgur sunġo te kukulniġga le kuwaig ka tumbraġ afu patukġe wande afu kasomġe nane taġe nyamagaġ kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig ġga sanaig. ¹³ Taġaka sanaig le nu ndek nane saniġgina: Tanenġe nyamagaġ niġgap le nyuwaig ġgina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualedaġ kareġok arma-ba ndo. Ne sinenġe nane tuku nyamagaġ piyabe ġga iduste e ġginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommba taġo 5,000 taġaġ.

Kile Yesus nu nuje dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino njakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningap ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninge likinaig. ¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamagan fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

Petrus nu Yesus Kuate nge madina tanjo ngina

(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabagna sulumba nu dubinaig tanjo nanenge ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenge ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuate nge madinina tanjo ngina. ²¹ Tanjamba sana le nane nuje nyu ta afu sa ndaninguwaig nga sanjgrimba peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)

²² Yesus nu man saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunje ye baleyanngaig. Ye kumi le mara kenju mbolnge Kuate nu te-tiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nu ki mindek nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nuje abo mine mayewam tuku sunjgomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo yinje Mam tuku kilja nuje enjel kame tuku kilja yinje turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuknge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sinja satinjamngit. Tane tenge tinj minig mbal afu kume ndakap le Kuate nuje gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kanjeramngaig ngina.

Yesus nu ngarosus kitek tina

(Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tanjan kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndonj pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tanje nu Kuate ndonj pasata minna le Petrus nane am kaikainingina le kinynaig. Kinymba minnaig

le Yesus tuku tumail pasi mbilka kiseuma mayok ka nu tuku tawi kauknu uge linju ndo mayok kina. ³⁰ Tanjana le tanjo armba Moses nale Elia pro nu ndonj pasata minnaig. ³¹ Nale samba mbolok kilja njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemnge kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abonga mambilnaig kande Yesus tuku kilja tanjo armba nu ndonj tinj minnaig ta turmba kanjerkinaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaig le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunjo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenjmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamnge pasa ande mayok ka tenjmba sakina: Ande te yinje Kinjo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuje ndo tinj minna le kanjernaig.

Tanjamba nane wam kanjernaig ait ta mbolnge afu ndonj wam kube ndanaig.

Yesus nu kinjo ande bukla njak wakeina

(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronaj. ³⁸ Tanjamba nane ngamuknge tanjo ande wi kuenja sarsarmba sana: O Tum Tanjo, ne ilmba ye tuku kinjo ndindo te kanjermba sinanuwa. ³⁹ Bukla njayonu andenge nu tate le pitik ndo nu sunjgomba witite. Nu zulfarek serte le minje supika subal promba nu paninta pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaig nga sarsarningit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina.

⁴¹ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunggal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndonj minamngit ngina sulumba mbilka tanjo ta sana: Nane kinjo ta tumba yale ngina. ⁴² Nu kinjo ta tumba ilmba minna le bukla tanje kinjo tumba zulfarek sermba bukngina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kinjo ta tumba mam nuje tuna le ⁴³ nane njakmba Kuate tuku sanjri sunjo ta kanjermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)

Nane njakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuje dubinaig mbal ta saningina: ⁴⁴ Tane pasa te ngamunggal sinamnge pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnge palmbimngaig ngina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kuirok minna le katese ndanaig. Nane nu man kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

Tango ngamuknge ima nu sunngo minit

(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)

⁴⁶ Nuŋe dubinaig mbal nane ima nane ngamuknge sunngo minit ta tuku muŋgu tulinginaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kiŋo ande tumba nuŋe tugum tanŋe te-timba saningina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tenen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane nga-muknge nyu kugatok minit ta nu sunngo ngina.

Ande nu ngueu kuga ta nu sine tuku gulab

(Markus 9.38-41)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Sunngo, tanŋo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kanŋermba nu peuger. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ngueu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ngina.

Samaria mbal tuku tumbran ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-dunŋa samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Tanŋamba nu tanŋo afu kukulningina le nane ambonŋa kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbran mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanŋanaig le nu dubinaig tanŋo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanŋermba ndek sanaik: Sunngo, ne woka le sile sakupe le samba mbolŋge pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanŋakinaig le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanŋamba nane tinŋa tumbran kise kinaig.

Tango afu Yesus dubiwam idusnaig

(Mateus 8.18-22)

⁵⁷ Kumbanŋe tanŋo ande Yesus sana: Ne ma ŋakmba mbol kambim saka ta ye ne ndonŋ kanŋik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo ŋguikok sar umanŋ nane te ŋak ta ye Ndindo Katesek Tanŋo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonŋ lika piti ta kurawam kumuŋ e ngina.

⁵⁹ Tanŋamba nu tanŋo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunngo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina.

⁶⁰ Tanŋakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenŋe kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinŋa kumba Kuate nuŋe gageu kulatkate wam ta kukulimba saka lika ngina.

⁶¹ Tanŋo kise ande nu sana: Sunngo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonŋa kumba ka yiŋe mbal ndonŋ pasata minap niŋmba pro ne dubinamngit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tanŋo ande nu piro tugu pilmba ka nga-

muŋge nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkte.

Yesus nu tanŋo 72 kukulningina

¹⁰ Kile Sunngo nu tumbran afu kambim bafuna sulumba nu tanŋo 72 madiniŋmba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: ² Piro mbolŋge nyamaganŋ alonu gudommmba minig. Kilam tuku piro tanŋo denkte. Tane piro miro tanŋo yabanŋap le nu piro tanŋo afu kukulninguwa le nane nuŋe nyamaganŋ alonu kilwaig. ³ Ye tane kukulningi le tane sipsip fat tanŋanŋ ngannu age ŋguikok ngamuknge minamngaiŋ. ⁴ Tane kambim nga tanŋine ndametinj pale fat kupe ngaro ta ŋakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinŋge afu pasa sunngomba sa nda niŋgap. ⁵ Tane wande ande ponŋa ambonŋa wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamunŋgal mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanŋo inum ngamunŋgal mukuknu tanŋe minwa ta tane pasa sakade tanŋamba nu ngamunŋgal bulka minamngat. Kuga ta pasa ta luka tanŋine tugum prowamngat.

⁷ Tane wande ande mbolŋge minap le nyamaganŋ afu tingguwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanŋo tukunu afu tugumngge aganŋ ndende kilam kumuŋ. Wande ndindo ta mbolŋge minap. ⁸ Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanŋe minap. Nyamaganŋ afu tingguwaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbran ande tane pitaitinguwaig ndeta tane tumbran ngamunŋge saningap: ¹¹ Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolŋge dengganu minig te sauke suluweg. Tanŋine mbar rironŋkap. Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinŋamngit. Ait sunngo mbolŋge tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunngo pasa ŋak tamngat.

Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig

(Mateus 11.20-24)

¹³ Yesus nu manŋ sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sanŋrinu tale ngamuknge ke liken ta tale ngamunŋgal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknge ke likina kande nane dal ndaka nanŋine mbar idusniŋmba tawi urfunu tinŋmba kuke tugu pismba ngamunŋgal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sunngo mbolŋge tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunngo pasa ŋak tamngaiŋ.

¹⁵ Kaperneum tumbran ne nyu sunngo ŋak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenŋe ne tumba buknguwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanŋgat ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu nuŋe mbal saningina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane

pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite ngina.

Tango 72 ta maŋ luka Yesus tugum pronaig

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sunŋo ŋak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunŋo, sine ne tuku nyu mbolŋge pirokigeŋ ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Samba mbolŋge teliŋ bitek promba ndekate taŋaŋ Satan nu baringina le kaŋgeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanŋri tiŋgen tukunu tane mbeŋ ŋaigonu ziŋaŋsail ŋgueu tango Satan tuku sanŋri ŋakmba tidonŋap ta tane ŋaigo siglike nda. ²⁰ Guwa ŋaigonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolŋge tane tuku nyu kuyarningina le tane abo ŋak minmba minam tuku nyu ŋak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap ngina.

Yesus nu gare sunŋo tina

(Mateus 11.25-27)

²¹ Ait ta mbolŋge ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumŋge gare tumba Kuate yabaŋmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sunŋo. Ye ne tuku nyu te-duŋget. Afu kila sugo wamdus kuyar ŋak ne naŋe wam kame tum ndaningit. Kiŋo kame taŋaŋ minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne naŋe nzali dubimba ne taŋate ngina.

²² Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam ŋakmba ye wai mbolŋge patikina. Ande nu Kuate tuku Kiŋo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiŋo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig ŋga nu tumningit ta nane mata nu kila minig ngina.

²³ Taŋaka Yesus nu mbilka nuŋe dubinaig mbal saningina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kaŋgerkade. ²⁴ Ye satingamŋgit. Tuan tango kame gabat sugo tane wam kaŋgerka isig te nane kaŋgerka isam tuku wamdus sunŋo pilmba kume far-naig ngina.

Samaria tango ande nuŋe ŋgueu tango turna

²⁵ Kile kusem pasa bitekŋganu tango ande nu tiŋga Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tango, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ngina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolŋge ndaŋmba sakate. Ne pasa ta burka ndaŋmba iduste ngina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa teŋenmba sakate. Taŋgine Sunŋo Kuate tane nu tuku kume purmba taŋgine ŋgamuŋgal abo guwa sanŋri wamdus ta ŋakmba nu tape. Tane taŋgine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ngina. ²⁸ Taŋakina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne taŋamba ka ta ne abo tugu ŋak minamŋgat ngina.

²⁹ Kile kusem pasa bitekŋganu tango ye pasa kusnangit ta maŋgur te ye talayubekaig ŋga nu maŋ kusnana: Ye tugumŋge minig mbal ta ima kate ngina le

³⁰ nu ndek sana: Zu taŋgo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinŋge kuayar taŋgo afu nu biye timba paniŋta nu tuku tawi agaŋ ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Taŋamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu taŋgo ta kaŋgerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kaŋgermba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tango ande nu ma ta promba Zu taŋgo ta kaŋgermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gureŋ tur kilmba nu tuku we minyanga kuse lika nu tumba nuŋe agaŋmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamŋge pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tango ndametiŋ soŋ inumnu tumba sana: Ne taŋgo te kulatka mina. Naŋe piya afu nu tuku ŋga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamŋgit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndaŋmba iduste. Kuayar mbalŋge tango kat ŋayonaig ta nane keŋ ta imanŋge nu tugumŋge minit tuku tango taŋaŋ nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa bitekŋganu tango nu sana: Tango ande nu sinanu wakeina nuŋge ngina le nu sana: Ne kumba maŋau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbraŋ ande pronaig le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nuŋe wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu taŋge minna le Marta tuku maib nuŋe Maria nu Yesus tuku kupe tugum taŋge minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunŋo, yiŋe maib ye kusreyat le yiŋe ndo wam tormba minet ta ye kaŋger ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndaŋam ne wamdus sunŋgomba teroka pitinate. ⁴² Ne wamdus ndindo ŋak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andeŋge nu peuwam kumuŋ kuga.

Kuate yabaŋam tuku pasa

(Mateus 6.5-15; 7.7-11)

11 Mara ande Yesus ma ande mbolŋge Kuate ndoŋ pasata minna. Nu pasate deŋpurna le nu dubina tango ande nu sana: Sunŋo, Yohanus nu nuŋe dubide tango yabaŋam tuku tumningina. Taŋamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane teŋenmba Kuate ndoŋ pasatap.

Singine Mam, naŋe nyu purferŋnu minmba minwa. Ne naŋe gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamagaŋ kumumbi singa.

⁴ Nane afu sine mbolŋge mbarde le sine ndek gi-laingeg taŋamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu manj saniingina: Tane ngamuknge ande furir ngamu nu tinga nuje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kenjmba ye sa. ⁶ Yije gulab ande nu prowat ta ye nyamaganj kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wandek sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yije kiyo kame mata buk kinyaig. Ye tinga aganj ande tanmbim kumunj kuga ngate. ⁸ Ye tane satijngamngit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakiyga wika dirnangate ta tuku ndo nu tinga aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satijngamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanjmba dirnangata ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanjmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknge ande kiyo nuje kualeganj yabanje le nu lafumba mberj tuwit e? ¹² Ko teg tij yabanje le nu lafumba zijañsail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kiyo kame aganj magenu niyigig tuku. Tanjine Mam samba mbolnje minit nu purfeñnu ndo. Nu tane tuku manjau limba nu yabanje mbal Tukul Guwa niyigit nga saniingina.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig

(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)

¹⁴ Tango ande buklanje minge tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu manj pasatina. Tanjana le tango pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenjmba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnje nu sangri tuwit le nu bukla pitaike likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sangri ande te-mayokuwa le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saniingina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane kugawamngai. Nanjine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamngai. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sangrimbi bukla njagonu pitaikanu nga sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndonj pur yimyamka nanjine nanjine kame bumba Satan nu sangri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tanjine mbal afu bukla pitakade ta nane mata Belsebul tuku sangrimbi tanjade e? Nane kusnaniygap le nane tuku pasa lafunu tambu tanjine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sangrimbi bukla pitaike ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge prote.

²¹ Tango sangrinu ande tui mbanduwanj bigmba nuje wande kulatka minit ta nuje aganj ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sangri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-iberjmba nu tui mbanduwanj payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis aganj ndende kilmba afu walmba niyigit.

²³ Ande nu ye tuku tango mine ndakate ta nu ye tuku ngueu tango. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silite.

²⁴ Andenje guwa njayonu tango ande mbolnje pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamngat: Yije buk minen tuku wande mbol luka ka ngamngat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurejmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le kanjerakmba ²⁶ nu sangri tinga minam tuku ta nu kumunj kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi ⁷ nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnje minamngai. Tanjawaig le tango ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sunjokanu sinamnje minamngat nga saniingina.

Gare sunjo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ngamuknge wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunjo njak minit ngina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane siyja gare sunjo njak minamngai ngina.

Nane wam kitek sangrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13)

²⁹ Kile tango pino lato-latomba pro mangurkinaig le nu ndek nane saniingina: Ait te mbolnje minig mbal tane njagonu ndo. Tane ye tuku sangri kanjeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sangrinu ande tuan tango Yona mbolnje prona ta ndo tumtingamngit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolnje Kuate tuku sangri kanjerinaig. Nu kualeganj fungul sinamnje ait armba minmba kenju abo njak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tango mbolnje wam tanjari kanjeramngai.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenje minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

³² Yona nu Nineve mbal rironj pasa saniingina le nane ndek ngamunggal biye mbilnaig. Ande nu tenje minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaike. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le nane tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat nga saniingina.

Ngarosu tuku bulu

(Mateus 5.15; 6.22-23)

³³ Kile Yesus manj lato sakina: Tango nane lam bulumba mbain kumnemnje pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunge tango prowaig le kiljaningguwa nga te-mayokmba mbolnje taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tanjari ngarosu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta ngarosu njakmba bulu mbolnje

minit. Ne am nayo minit ta ngarosu n'akmba ma make sinamnge minit. ³⁵ Ne rironka. Ne tuku ngamunggal tuku sati am nayo nu tanan minikat. ³⁶ Ne tuku ngarosu ma make fudinndo mine ndakate ta ngarosu n'akmba kiln' n'ak. Sati bulu ne kiln' n'ate tanan ngina.

Yesus nu kusem gabat mbal saningge likina

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tanan ande nu ndon isukusam tuku sana le nu ka nu ndon isukusamba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanga isukusna le Farisi tanan nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunngu nu sana: Tane Farisi mbal tanngine waim nza sanngilnu ndo minya mayede ta tanngine ngamunggal agan ndende gudommba kilam tuku piririmba wam n'aigno nu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tanan ndo. Kuate nu agan sanngilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tanngine ngamunggal sanzal mbal ninggap le tanngine agan n'akmba purfernu tanan minamnggaig.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenka agan fonfon nguna ilinzu n'akmba manngur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanade sulumba tane tanan pino mbolngge manau tinreknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Osese. Farisi mbal tane kusem wande mbolngge tanan tumailamnge minyonu tuku nzalitinggit. Maket mbolngge tane sugo nga kaiyetinggam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironkap. Tane mindesin yubengade ma tanan. Tanan nane ma ta gilai tukunu ta mbolngge likade ngina.

⁴⁵ Yesus nu tanakina le kusem pasa biteknganu tanan ande nu sana: Tum Tanan ne tanamba sakate ta sine tuku nyu turmba nayo silite ngina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane tukul gudommba agan pitinu sugo tanan tanan mbolngge patika minde bada sunngu ninggig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironkap. Tuan tanan kame tanngine mbun kamege bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolngge ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba tanngine mbun kame tuku manau nayo nu ta magenu ngade. Nane tuan tanan kame bale fanninginaig le tane nane tuku kumu mindepiyeninggig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nunge wamdus kuyar mayenumbi tenemba sakina: Ye tuan tanan aposel kame afu kukulninggi le nane kilmba amseseka afu bale faramnggaig ngina. ⁵⁰ Tanawap sulumba ait te mbolngge minig mbal tane ndare tanngge pasokamngat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolngge tuan tanan kilmba ndare kutuwe ningginaig ta tanamba ndo kile tane minig tukunu nane n'akmba tuku ndare tanngge tane pasokamngat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kudukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbarinam tuku mbain atrau mbain ngumukngge minna le nane pro tanngge nu balemba ndare kutunaig. Ye sinka

satingamnggit. Nane n'akmba ndare kutuningge likinaig ta ndare tanngge tane pasokamngat.

⁵² Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Tanngine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulninggig ngina.

⁵³ Yesus nu pasa denpurmba mayok kina le kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sanngri tanngge pasa sunngomba kusna-kusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolngge palmbim ngina nane nu kulatka minnaig.

Yabri manau rironkap

(Mateus 10.26-27)

12 Ait ta mbolngge tanan suk suk kuga pro manngurka manngu tido-tidonnginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saningina: Farisi mbal tuku yis agan ta rironkap. Yis ta nane tuku yabri manau. ² Wam kame kile tanan am mbolngge mine ndakade ta kilimok mayok kannggaig. Wam afu kile kuirok minig ta n'akmba kila patikamnggaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ngumngga manngur sinamngge sakamnggaig. Tane wandek sinamngge yabu sakinaig ta n'akmba isam tuku kuenka sakamnggaig ngina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube

(Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu man saningina: Tira kame, ye tane satingamnggit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolngge wam inum kam kumun kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironn' pasa satingamnggit. Kuate nu tanan balemba kanu mata balemba ma nayo mbol bukngam kumun tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanan nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolngge patika ndametin fudinndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat wane giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolngge tane tuku ande sulik sulik gudommba lininmba mbolngge minit nga saningina.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku

(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yesus nu man lato sakina: Ye tane satingamnggit. Ande nu tanan ngamukngge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanan ye mata Kuate tuku enel kame ngamukngge nu tuku nyu te-mayokamnggit. ⁹ Ande nu tanan ngamukngge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku enel kame ngamukngge nu tuku nyu yabukamnggit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanan kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainngamngat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainngge nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumngge kile-tidinguwaig le wamdus fulilka

sine ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. 12 Pasa te-tiwam tuku ait mbolŋge ndo Tukul Guwanŋe pasa sakam tuku tumtinguwa le sakamŋ-gaig ŋgina.

Tango nu agan sunŋomba ŋak tuku yaba pasa

13 Manŋur sunŋo ŋgamukŋge tanŋo ande Yesus sana: Tum Tanŋo, ne yiŋe aba sawa le mam tuku agan ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ŋgina le 14 nu ndek sana: Ye tane piletiŋmba agan ndende paplamba tingam tuku ta ye tuku piro kuga ŋgina.

15 Kile Yesus nu nane saningina: Tane rironŋkap. Tane agan ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tanŋo nu agan ndende sunŋomba kilit ta nu agan ndende ta mbolŋge nu abo minmba minam kumuŋ kuga ŋgina.

16 Tanjaka nu yaba pasa ande saningina: Agan ndende sunŋomba ŋak tanŋo ande nu tuku piro mbolŋge nyamagan sunŋomba mayok kinaig le 17 nu kanŋerkina sulumba sakina: Nyamagan te ndanmba patinunŋgit. Patinu tuku wande ŋakmba buk ligig ŋgina. 18 Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambriniŋmba ye kitek sugokanu patika nyamagan agan ndende ŋakmba ta sinamŋge patikamŋgit. 19 Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommba agan ndende ta mbolŋge minamŋgit. Ye mabte mayemba kuapi kikonu kule mayenu nyumba gare ŋak minamŋgit nga idusna. 20 Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tanŋo ta sana: Ne ŋgin ŋgan tanŋo ndo. Furir te mbolŋge ne kumamŋgat. Ne agan ndende patikina ta imanŋge kulatka nyumba minamŋgat ŋgina.

21 Kile Yesus nu saningina: Ande nu agan ndende gudommba kilmba Kuate am mbolŋge denkanu minit ta nu ŋginŋgan tanŋo ndo ŋgina.

Kuate nu sine idussingit

(Mateus 6.25-34)

22 Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saningina: Ye wam ande idusmba tane satinŋamŋgit. Tane tanŋine ŋgarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. 23 Ngarosu sanŋri tingam tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

24 Tane sar uman kanŋerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolŋge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuateŋge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolŋge tane sar uman liniŋganu minig. 25 Ande nu tane ŋgamukŋge wamdus piti sunŋo tumba manau tambi nu nuŋe abo minam tuku ait tuturam kumuŋ kuga. 26 Wam ŋai ta tane kam kumuŋ kuga. Ndanam tane wam sugo tuku pititingig.

27 Tane anŋa bot prode ta kanŋerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satinŋamŋgit. O buk gabat sunŋo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anŋa bot tuku mindepiye li ndaningina.

28 Anŋa ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anŋa ŋagai pa mbolŋge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinŋka tane tawi

kile-tingamŋgat. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nga idusde e?

29 Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. 30 Kuate dubi ndade mbal agan kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agan kame ta kugatok ta tane minam kumuŋ kuga ta tanŋine Mam nu kila.

31 Tane Kuate tuku gageu nu tuku minge kumnemŋge minam tuku wamdus sanŋrinu palpe le Kuate nu ŋgarosu mine mayewam tuku agan ndende kumumbi tingamŋgat.

32 Tane Kuate tuku sipsip tanan tanŋine miron ŋgarosu kulatkam kumuŋ kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tanŋine Mam nu kulatkate ma tane tingam tuku wamdus sunŋo ŋak minit. 33 Tane tanŋine agan ndende piyaninmba ndametiŋ kilmba sanzal mbal ninŋap. Tane piya kise ŋayo ndanŋate ta tairnŋa samba mbolok agan ndende ŋgisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tanŋo pro ndade. Subinŋge mata agan ŋaigo sigli ndade tuku. 34 Tanŋine agan ndende magenu ma ndan mbolŋge minig ta tanŋine ŋgamunŋgal mata ma ta mbolŋge minig nga saningina.

Piro mbal nanŋine gabat tairnŋa minam tuku

35 Kile Yesus nu man sakina: Tanŋo sunŋo ande pino tam tuku pagumba nye sunŋo ande mbol kina sulumba nuŋe piro mbal nane nu luka pro malanŋa katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinmba lam bulumba nu tairnŋa minwaig nga saningina. Tane mata nane tanan tanŋine Sunŋo prowam tuku kuaneka tairnŋa minap.

37 Tanŋo sunŋo nu promba nane abo minwaig le kanŋerkuwa ta nu nane gareningamŋgat. Ye sinŋka satinŋamŋgit. Nu piro tawi tinmba nane mbain mbolŋge minyokuwaig nga nu nyamagan ninŋamŋgat. 38 Nu pitik pro ndawa le ka furir ŋgamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanŋerkuwa ta nane nu tugumŋge gare tamnŋgaig.

39 Tane wam te idusap. Wande miro tanŋo nu kuayar tanŋo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tanŋo pro kuayaram tuku peute kande. 40 Tane kuaneka ye tairnŋa minap. Ye Ndindo Katesek Tanŋo tane mata ait gilai minap le prowamŋgit ŋgina.

Piro tanŋo mayenu tuku yaba pasa

(Mateus 24.45-51)

41 Kile Petrus ndek nu kusnana: Sunŋo, ne yaba pasa sakate ta sinenŋe ndo riron pasa isam tuku e ko nane afu turmba e ŋgina le 42 Sunŋo nu sana: Tanŋo ande wamdus kuyar mayenu ŋak piro mayete ta nuŋe gabat sunŋonŋe nu tumba nuŋe piro mbal kulatka minwa le ait kumuŋguwa le nyamagan walmba ninŋam tuku nu pilit. 43 Tanŋo ta nuŋe piro kumba minwa le nuŋe gabat luka promba nu kanŋerwa le nu gare ŋak minamŋgat. 44 Ye sinŋka satinŋamŋgit. Nuŋe gabat nu nuŋe agan ndende ŋakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimŋgat.

45 Ko nu idusmba yiŋe gabat dalkate ya nga nu ndek piro tanŋo pino afu pani farmba nyamagan kule ka-

menu nyumba nginnganka ⁴⁶ nu nuje gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamngat. Nu promba nu piti sungo tumba pitaiwa le nu ma njayo mbol kumba kukul pisude mbal ndon minamngat.

⁴⁷ Piro tango ande nuje gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuje gabat nu tumba sungomba paningtate. ⁴⁸ Piro tango inum nuje gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinmba paningtate. Kuate nu tango ande wam sungo tuwit sulumba nu tugumngge manj alonu sungo kilam tuku iduste. Nu tango ande wam sungo ande wai mbolngge pilit sulumba nu tugumngge lafunu lato kilam iduste ngina.

Tango Yesus mbolngge purkade (Mateus 10.34-36)

⁴⁹ Yesus manj lato sakina: Ye tango ngamukngge pa dikngam prowen. Pa ta kile bulunguwa nga ye wamdus sungo njak minet. ⁵⁰ Ye rar sungo tumba kule tananj silikamnggit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ngamunggal bulkamnggat.

⁵¹ Ye ngamunggal ulendi manjau kilke mbol mbal ngamukngge palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye tane satinngamnggit. Ye tane tetkam tuku prowen.

⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku nga purkamnggaig. Nale ar nane kejt ta tuku ngueu minamnggaig. Nane kejt ta nale ar ta tuku ngueu minamnggaig. ⁵³ Mam nu kinjo nuje ndon kinjo nu mam nuje ndon purkamnggaik. Ina nu kulim nuje ndon kulim nu ina nuje ndon purkamnggaik. Pino nu rukan nuje ndon rukan nu pino ta ndon purkamnggaik ngina.

Aganj kanngerka kila palmbim tuku (Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kile Yesus nu manjur sungo ta saningina: Fando sinje gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamnggat ngade le sinjka sawe piyit.

⁵⁵ Bubrenge gau njakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamnggat ngade le sinjka ki prote.

⁵⁶ Tane yabri tango. Tane kilke samba mbolngge aganj mayok kinig ta burkam kumun. Ndanjam ait te mbolngge wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumun kuga. Ndanjam tane wamdus tinreknubi manjau pile ndanngade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tango tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngge gubra ta nu ndon te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne tanja ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tango wai mbol pilwa le nuje ne tumba kame tango tuwa le nuje ne mulin tumba wandekngge palmbimnggat. ⁵⁹ Ye tane satinngamnggit. Ne nanje mbar tuku piya sungo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamngge prowe nda ngina.

Ne mbil ndaka ngisinungat

13 Ait ta mbolngge nane afunje pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig:

Nane aganjmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saningina le nane ka bale farninginaig le ndare ta aganjmor ndare tur liskina nginaig. ² Tanjaki-naig le nu ndek saningina: Nane Galilea mbal afu lininmba une sungo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap. ³ Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta tane mata kume njayonu tanjamba tamnggaig.

⁴ O buk Siloamngge wande kuen ande ngurka ndekina sulumba Yerusalem tango 18 bale farna. Tango kame ta Yerusalem mbal afu lininmba une sungo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap. ⁵ Tane ngamunggal biye mbil ndawap ta tane mata tanjamba kume njayonu tamnggaig nga saningina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tango ande nuje piro mbolngge fik tinju ngukina le promba tingina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nuje piro tango sana: Ai te. Fik ail te yar kenmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba buknga. Nu kilke njair ake nyate ta njayo ngina. ⁸ Tanjakina le tango ta ndek nu sana: Sungo, yar te mbolngge ndo mapewa le ye tugunu tugumngge kilke pikmba aganjmor sumbi nguke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba buknga ngina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kusem ait ande mbolngge Yesus nu kusem wande ande sinamngge pasa tumnimbamba minna. ¹¹ Tange pino ande guwa njayonu nu mbol kina le yar 18 guaze njak minna. Nu tuku muskil isu banjangina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kanngemba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ngina. ¹³ Tanjakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tinga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dungina.

¹⁴ Kusem kulatkate gabat ta Yesus nu kusem ait mbolngge guaze wakeina tukunu nu kanngemba palsejna le nu nane saningina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolngge prowap le nu tane wakeikuwa. Kusem ait mbolngge pro ndawap ngina. ¹⁵ Tanjakina le Sungo nu sana: Tane yabri tango ndo. Kusem ait mbolngge tane mata tanjine aganjmor tuku wande sinam kumba ka muli kuklininmba kule ningam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Sattanngge njayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kusem ait mbolngge muskil te-tiwe tuwit ta wam njayowit e ngina. ¹⁷ Tanjaka saningina le nuje ngueu mbal kiko sungo tinaig le tango pino nu manjau magenu sangrinu ke likate nga gare sungo tinaig.

Mastet tinju le yis tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesus nu nane saningina: Kuate nu nuje gageu tugeka sungokate wam ta agarj te suk. ¹⁹ Mastet tinju tango andenge tumba nuje piro mbolnge ngukina tananj. Nu promba ail suk tingina le sar umanj afu pro ail ta wainu mbolnge te patikinaig ngina.

²⁰ Nu pasa tutumba manj saningina: Kuate tuku gageu tango ngamuknge minig wam ta agarj te suk.

²¹ Yis pino andenge tumba plaua sinamnge pilna tananj. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

Malanga fudiendo tuku yaba pasa

(Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim nga tumbranj sugo fonfon ta njakmba mbolnge pasa kuklimba tumningmba kina le ²³ tango ande pro nu kusnana: Tum Tango, Kuatenge tango pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidingamngat e ngina le ²⁴ nu ndek nane njakmba saningina: Tane malanga fudiendo sinam kambim tuku sangri tinga minap. Ye tane satengamngit. Nane gudommba malanga ta sinam kambim tuku tagowamngaig ta nane kumunj kuga. ²⁵ Wande miro tango nu tinga malanga suwa le tane kilimnge tinga malanga katkatmba sawamngaig: Sunjgo, ne malanga talke singa nga sawamngaig le nu tane satengamngat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ngamngat. ²⁶ Tanjawa le tane ndek nu sawamngaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndonj tuma isukusgerj tuku. Ne sine tuku tumbranj sinamnge pasa kuklimba tumsingina nga sawamngaig le ²⁷ nu tane satengamngat: Ye singka tane tuku tumbranj gilai. Tane wam njaignon ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ngamngat.

²⁸ Ait ta mbolnge Abraham Isak Yakob tuan tango njakmba ndonj Kuate kulatkate ma mbolnge minwaig le tane kanjerkamngaig. Kanjerkap ta tane peutinguwa le kilimnge maketinj tiknga malmbi sungomba minamngaig. ²⁹ Kilke tugu njakmba mbolnge kasomok mbal gudommba pro nuje gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamngaig. ³⁰ Ata. Afu kile ngumnemnge minig ta nane tumailam kanngaig. Afu kile tumailamnge minig ta nane ngumnem kanngaig nga saningina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunjgona

(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolnge ndo Farisi tango afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate nginaig le ³² nu ndek saningina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa njaignon pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspilje yinje piro suluwamngit. ³³ Nu tenge ye baleyam sakate e? Nu tenge baleye nda. Ye kite indole aspilje ndin dubimba piroka Yerusalem kanngit. Yerusalem mbalnge ye baleyamngaig. Nanenge Kuate tuku tuan tango kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tango kame kukulningina le nenge nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tananj ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknge mine ndakate. Ye tane satengamngit. Tane ye nda kanjeryap sulumba manj kanjeryumba ndek sakamngaig: Ne Sunjgo tuku nyu mbolnge prote. Sunjgonge ne nyaro tinwa nga sakamngaig ngina.

Yesus nu tango ngaro fulil njak wakeina

14 Kusem ait ande mbolnge Yesus nu kumba Farisi gabat tango ande tuku wande mbolnge isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tango ande ngaro fulil njak Yesus tumailam tanje tingina le ³ nu ndek Farisi le kusem pasa biteknganu mbal kusnaningina: Sine singine tukul dubimba kusem ait mbolnge guaze mbal wakeikam kumunj e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane mingge tukulmba minnaig le nu ngaro fulil njak tango ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaningina: Kusem ait mbolnge tangine kinjo ande ko agarjmor ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ngina le ⁶ nane nu tuku mingge lafuwam funaig.

Tango nu nuje nyu te-iberjwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamnge madiningmba minyokinaig le Yesus nu manjau ta kanjermba nane saningina: ⁸ Tango ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamnge minyo ndaka. Pagu miro tango nu tango inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tango nu pro sanamngat: Ne tinga mbili te kusrewa le tango te minyokuwa nga sanuwa le ne tinga kiko sunjgo tumba kumba ngumnemnge minyokamngat.

¹⁰ Tango ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemnge minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamngat: Tira, ne tinga mbumba mbili tumailam tenge minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolnge ne nyu sunjgo mayok kanngat. ¹¹ Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-iberjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat ngina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tango sana: Ne pagumba nye sunjgo pilmba kande nanje gulab kame, tira kat nanje, nanje tugu ndindo, nanje tumbranj tuma agarj ndende njak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyamaganj kumumba lafuwamngaig. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagongganu afu kupe njaignon afu am tukulok ne nane wika isukusneningina. ¹⁴ Nane ne tuku nyamaganj lafuwam kumunj kuga tukunu ne gare sunjgo tamngat. Ngumnengja ait sunj-

go mbolŋge mbal tiŋreknu tiŋguwaig le ne lafu mayenu tamŋgat ŋgina.

Pagumba nye sunŋo tuku yaba pasa
(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanŋo inum nu nane ndoŋ isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanŋo ande Kuate kulatkate ma sinam tanŋe isukusmba minwa sulumba nu gare sunŋo tamŋgat ŋgina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tanŋo ande pagumba nye sunŋo palmbim saka nane gudommba tuku pasa patike likina.

¹⁷ Pagumba nye ait kumuŋgina le nuŋe piro tanŋo kukulna le kumba ka buk saniŋgina mbal ta tugum kina ka saniŋgina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ŋgina kande ¹⁸ nane ŋakmba pasa ta ismba mbulmba nanŋine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanŋeram kanŋit. Ne ka tanŋamba sawa ŋgina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawan ta piro tagoniŋgam kanŋit. Ne ka tanŋamba sawa ŋgina. ²⁰ Ande nu mata tejenmba sakina: Ye ail-fu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumuŋ kuga ŋgina.

²¹ Kile piro tanŋo nu luka nuŋe gabat kila sana le nu gubra sunŋo tumba sana: Pitik tumbraŋ sunŋo mbol si kumba ndin sugo foŋfoŋ dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagoŋŋanu afu am tukulok afu kupe ŋaigonu ta ŋakmba kilmba prowa ŋgina.

²² Piro tanŋo nu taŋana sulumba nu maŋ luka pro tanŋo sunŋo sana: Sunŋo, ne pasa sakat ta ye buk taŋawit ta minyokam tuku mbili kumu ndaŋgat ŋgina. ²³ Taŋakina le tanŋo sunŋo nu ndek sana: Ne tumbraŋ sunŋo kilim si kumba ndin sugo foŋfoŋ dubika kumba ne sanŋri tiŋga nane ŋakmba saniŋga le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamŋgit. Ye ambonŋa saniŋgen mbal nane siŋka ye tuku nyamaganŋ nye nda ŋgina.

Tanŋo wamdus te-mayewa sulumba Yesus dubiwa
(Mateus 10.37-39)

²⁵ Nane kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saniŋgina: ²⁶ Ande nu ye ndoŋ minam idusmba kande nu ye tuku sunŋomba kume pur-wa sulumba mam nuŋe, ina nuŋe, piyo nuŋe, kiŋo kat nuŋe, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe ŋgarosu turmba tuku sunŋomba kume pur ndawa. Maŋau ta mbolŋge ndo nu ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ. ²⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba nu nuŋe miroŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunŋokanu palmbim ŋga ambonŋa nuŋe ndametiŋ burkate. Ye wande ta suluwam kumuŋ e ko kumuŋ kuga ŋga iduste. ²⁹ Nu taŋa ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametiŋ denkuwa ta wande ta suluwe nda. Taŋawa le nane aŋuŋge kanŋgermba nu talamba nzumilmba sakamŋgaig: ³⁰ A ... tanŋo wande sunŋo pile sulute tuku tanŋo ŋga talawamŋgaig.

³¹ Ko kilke gabat sunŋo ande kilke gabat ande ndoŋ kame buwam ŋga nu ambonŋa wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanŋo 10,000 ŋak ande tuku kame tanŋo 20,000 ŋak kile-iberŋkam kumuŋ e ko kumuŋ kuga ŋga iduste. ³² Sine kumuŋ kuga ŋguwa ta ŋgueu tanŋo ma maskenŋge minit le nu pitik pasa pilit le nu ndoŋ pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ŋgamukŋge nu nuŋe aganŋ ndende ŋakmba tuku wamdus sunŋo kusrewa sulumba ndo ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ.

³⁴ Sol nu aganŋ mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganŋmbi maŋ wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuŋ. ³⁵ Nu ake minit. Kilke ŋair kitek wakeiwam kumuŋ kuga. Aganŋmor sumbi tur mbilam mata kumuŋ kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba ŋak ndeta pasa ta isap ŋga saniŋgina.

Sipsip le ndametiŋ ŋgisikina tuku yaba pasa
(Mateus 18.12-14)

¹⁵ Takis kilanu mbal wam ŋaigonu ke likanu tanŋo afu ndoŋ mara mara Yesus tugumŋge pasa isam tuku pro maŋgurka minanu. ² Tanŋamba minnaig le Farisi kusem pasa bitekŋŋanu mbal ndoŋ nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanŋo si nu wam ŋaigonu kade mbal kaiyeniŋmba nane ndoŋ isukusig tuku ŋga saka minnaig.

³ Tanŋamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saniŋgina: ⁴ Ande tane ŋgamukŋge sipsip 100 ŋak ndindo inum ŋgisikate le nu taŋaig nda ŋgate. Nu 99 ta ma ŋgamu tanŋe kusreka nu kumba ande ŋgisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gare-ka sipsip tumba kailmane mbolŋge pilmba ka ⁶ tumbraŋŋge nuŋe tumbraŋ tuma nuŋe gulab kame kile-maŋgurka saniŋgit: Ai te. Yiŋe sipsip ŋgisikina ta te-silikit sulumba tane ye ŋak gare-garekap ŋgate.

⁷ Ye tane satinŋamŋgit. Maŋau ndui taŋaŋ tanŋo 99 ŋgamunŋgal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tiŋreknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudiŋmba gare tade. Tanŋo ŋayonu ande ŋgamunŋgal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunŋo tade.

⁸ Ko pino ande ndametiŋ 10 ŋak ndindo inum ŋgisikate le nu taŋaig nda ŋgate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuŋe tumbraŋ tuma gulab kame kile-maŋgurka saniŋgit: Ai te. Yiŋe ndametiŋ ŋgisikina ta te-silika gare sunŋo tet ŋgate.

¹⁰ Ye tane satinŋamŋgit. Maŋau ndui taŋaŋ tanŋo ŋayonu ande ŋgamunŋgal biye mbilte le Kuate tuku eŋel kame nane nu tuku gare sunŋo tade ŋgina.

Kiŋo ande ŋgisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu maŋ pasa inum sakina: Tanŋo ande nu kiŋo armba ŋak. ¹² Maib nuŋenŋge mam nuŋe sana: Mam, ne naŋe aganŋ ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamŋgit ŋgina. Taŋakina le mam nuŋe aganŋ ndende ŋakmba paplana ta kilmba nale walmba niki-na.

¹³ Tanjana le kile kiŋo fudiŋ ta nuŋe agaŋ ndende ŋakmba piyaniŋmba ndametiŋ kilmba tiŋga kilke masken ande kina ka taŋge minmba nuŋe maim maim maŋaumbi ake sinaŋ ndametiŋ kusreka minna.

¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametiŋ kuganaig le ma ta mbolŋge guba sunŋo prona le nu agaŋ ŋakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok taŋgo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna.

¹⁶ Nu fuŋgul burso nzim ka mbo agaŋ nyinaig ta nyam tuku wamdus sunŋo ŋak minna ta andeŋge nu agaŋ inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yiŋe mam tuku piro taŋgo nane nyamagaŋ gudommba nyumba bateŋnu mata patikade. Tenŋe guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tiŋga luka ka mam sawamŋgit: O mam, ye Kuate am mbolŋge ne am mbolŋge mbar sunŋo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kiŋo minam kumuŋ kuga. Ye ne tuku piro taŋgo ndo minamŋgit ŋga sawamŋgit ŋgina.

²⁰ Tanjamba idusmba nu tiŋga mam nuŋe sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenŋge ilmba minna le mam nuŋe nu kaŋgermba sina sunŋona le nu pinderka kumba kiŋo nuŋe bagailmba mumuna.

²¹ Tanjana le kiŋo ta ndek mam nuŋe sana: O mam, ye Kuate am mbolŋge ne am mbolŋge mbar sunŋo ken. Ye taŋgo mayenu kuga. Ye ne tuku kiŋo minam kumuŋ kuga ŋgina kande ²² mam nuŋe piro mbal wika saningina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ŋgaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya ŋak ta balemba tumba kuapi kikoŋnu wakeiwap. Sine nu ndoŋ tuma isukusmba gare-garekube. ²⁴ Yiŋe kiŋo te kumanu taŋaŋ maŋ aboŋgat. Nu ŋgisikanu taŋaŋ mayok ket ŋgina. Tanjakina sulumba nane nu ndoŋ gare-gareka minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le kiŋo mulum piro mbolŋge promba tumbraŋ makembiŋge nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro taŋgo ande wika kusnana: Tane ame maŋau sunŋokanu kade ŋgina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib naŋe luka prowat le mam naŋe nu ŋgisi ndakina ŋga gare-gareka makau fat kuya ŋak ta balemba kuapikat ŋgina. ²⁸ Tanjamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Tanjaŋa le mam nuŋe nu mayok ka nu sinam kuwa ŋga sarsarna le ²⁹ kiŋo nu mam nuŋe sana: Ye yar gudommba ne tuku miŋge kumnemŋge piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yiŋe gulab kame ndoŋ pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiŋo naŋe ta naŋe ndametiŋ tuna le une pino mbolŋge panke suluna ta ne nu tuku ŋga makau fat kuya ŋak balewat ŋgina. ³¹ Tanjakina le mam nuŋe ndek nu sana: O kiŋo, ne ye ndoŋ mara mindek minit. Ye tuku agaŋ ndende te ne tuku.

³² Maib naŋe nu kumanu taŋaŋ maŋ aboŋgat. Nu ŋgisikanu taŋaŋ mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta

mayenu kuga. Sine nu tuku ŋga gare-garekube ŋgina.

Piro taŋgo nu wamdus kuen ŋayo ŋak

16 Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saningina:

Maror taŋgo ande nu taŋgo ande madina le nu tuku agaŋ ndende kulatkina. Tanjamba minna le nane afuŋge pro taŋgo sunŋo ta sanaig: Nu agaŋ ndende kumumbi kulat ndakate le ŋgisikade ŋginaig le ² nu pasa ta ismba taŋgo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndaŋte le ye pasa iset. Ne piro ta maŋ biye nda. Ne ka nane agaŋ ndende piyade le kuyarte waŋe ta tumba prowa le kaŋgeri ŋgina.

³ Tanjaka sana le agaŋ ndende kulat taŋgo nu idusna: Yiŋe gabat nuŋe piro te mbolŋge pitaiyuwa le ye ndaŋi. Ye tag tumba saŋgri tiŋga kilke pikam kumuŋ kuga. Ye afu tugumŋge ndametiŋ yabaŋki ta kikoyikat ŋga idusna. ⁴ Nu tanjamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yiŋe gabatŋge pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandekŋge mine mayewam tuku kile wam ande kamŋgit ŋgina.

⁵ Tanjamba idusmba nu nuŋe gabat tuku agaŋ ndende kile-likinaig mbal ta ŋakmba wike likina le pronaig. Pronaig le nu ndek ande kusnana: Yiŋe gabat tuku agaŋ ndende ne tugumŋge lafunu giganmba minig ŋgina le ⁶ nu ndek sana: Ye gureŋ dram 100 maŋ lafuwam tuku minig ŋgina. Tanjakina le nu taŋgo ta sana: Pitik naŋe kuyaranu waŋe ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ŋgina. ⁷ Kile nu maŋ taŋgo ande kusnana: Ne tugumŋge lafunu giganmba minig ŋgina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ŋgina. Tanjakina le nu taŋgo ta sana: Naŋe kuyaranu waŋe ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ŋgina.

⁸ Nuŋe gabat nu maŋau ta ismba nuŋe kulat taŋgo ŋayonu nu wamdus kuennu ŋga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku maŋau dubide mbal nane wamdus kuennu ŋak minmba muŋgu turkade sulumba tane bulu mbolŋge minig mbal litingig. ⁹ Ye tane satingamŋgit. Tane mata kilke mbolok ndametiŋmbi taŋgine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane taŋawap ta ŋgumnenŋga ndametiŋ ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamŋgaig.

¹⁰ Taŋgo ande nu agaŋ fudiŋndo tumba kulat mayete ta nu agaŋ sunŋokanu mata kulat mayewam kumuŋ. Ande nu agaŋ fudiŋndo tumba kulat maye ndate ta nu agaŋ sunŋokanu mata tumba kulat mayewam kumuŋ kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok agaŋ tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok agaŋ kateseknu tamba mata pirokam kumuŋ kuga. ¹² Ne ande tuku agaŋ ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naŋe agaŋ ndende kulat mayewam mata kumuŋ kuga.

¹³ Taŋgo ande nu gabat armba tugumŋge nu pironu kumuŋ kuga. Nu ande ŋgamuŋgal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametiŋ kilam

tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumuḡ kuga ḡga saniḡgina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saniḡgina
(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametiḡ kilam tuku nzali sunḡo ḡak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba piḡḡil mer te-tunaig. ¹⁵ Tanjanaig le nu ndek nane saniḡgina: Tane tanḡo am mbolḡge tiḡreknu minam tuku piro karenkade ta Kuate nu tane tuku ḡgamunḡgal kila. Kilke mbolok mbal maḡau afu magenu ḡgade ta Kuate am mbolḡge wam ta ḡule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanḡo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolḡge tugu pilmba Kuate nuḡe gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sanḡri tiḡgade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu ḡakmba ḡgisikamḡgaig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudiḡndo ḡgisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuḡe pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanḡo ande nu andeḡge pino pitaita le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ḡgina.

Maror tanḡo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanḡo ande nu mara mindek kumiḡ piyanu o mbolḡge ta tiḡmba kuapi kikoḡnu nyumba gare ḡak minanu. ²⁰ Tanḡamba minanu le sanzal tanḡo ande nyunu Lasarus nu we gudommba ḡak maror tanḡo ta tuku wande malaḡga tugum tanḡe ²¹ nu maror tanḡo isukuswa le nyamagaḡ fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanḡawanu le aḡeḡge pro we nuḡe ndoḡga minanu.

²² Nu tanḡamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le eḡel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumḡge pilnaig le minna.

²³ Tanḡamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ḡgukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbranḡ kina ka tanḡe rar sunḡo tumba nu maskenḡge mambilna kande Lasarus nu Abraham ndoḡ minna le kanḡerkina. ²⁴ Tanḡamba kanḡerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kirembe pro ye tuku miḡge mbolḡge pilwa le mane tugu fudiḡmba tido pilwa. Ye pa te sinamḡge rar sunḡo tet ḡgina le ²⁵ nu ndek sana: Kiḡo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ḡgamunḡgal mukuk ḡak minit le ne rar sunḡo ḡak minit. ²⁶ Kuatenge ndin tukulna sulumba ḡguruḡ sinam nzikok sile minek tuku ma ḡgamunḡge pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumuḡ kuga. Ande iberḡ takok mata mbol te mbambim kumuḡ kuga ḡgina.

²⁷ Tanḡakina le nu maḡ Abraham sana: Mam, tanḡamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yiḡe mam tuku wande mbol kuwa sulumba ²⁸ yiḡe maib 5 minig ta riroḡ pasa niḡguwa. Nane mata ma te mbol promba

rar sunḡo tubekaig ḡgina le ²⁹ Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanḡo ḡakmba tuku kuyar pasa ḡak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ḡgina le ³⁰ nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumuḡ kuga. Tanḡo kumanu ande kumba ka nane saniḡguwa le nane siḡka ḡgamunḡgal biye mbilamḡgaig ḡgina le ³¹ nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanḡo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andeḡge luka kumba ka saniḡguwa ta mata nane son ḡge nda ḡgina.

Une tuku piti

(Mateus 18.6-7; 18.21-22; Markus 9.42)

17 Kile Yesus nu nuḡe dubinaig mbal ta saniḡgina: Tanḡo pino Kuate ḡgumnewaig ḡga tago afu siḡka prowamḡgaig. Ima nu tanḡamba tanḡo tago niḡḡit le nane Kuate ḡgumnede ta tanḡo ta ose. Nu pa sunḡo tamḡgat. ² Ande nu ye tuku kiḡo inum didikate le ye ḡgumneyate ta tanḡo ta ose. Nu kiḡo didi ndakina le ambonḡa afunḡe wit firfiranu ndame sunḡo tumba ḡnifok tur kusmba bukḡginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³ Tane riroḡ mayewap. Naḡe tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ḡgamunḡgal biye mbilwa kande nu tuku mbar ḡilaḡga. ⁴ Nu ki ait ndindo ne mbolḡge mbar 7 ke lika ta ḡakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolḡge mbarit ta ye kikoyate ḡga sanuwa kande ne nu tuku mbar ḡakmba ḡilaḡga ḡgina.

Kuate tala ndawam tuku maḡau

⁵ Tanḡakina le aposel kame nane Sunḡo sanaig: Sine Kuate tuku sanḡri tomba tiḡgam tuku sanḡri pilesinḡga ḡginaig le ⁶ nu lafumba saniḡgina: Tane Kuate tuku sanḡri tomba tiḡgade maḡau mastet tiḡnu tanḡan fudiḡndo minwa ta tane kumzaḡ ail nzi samba ne goka ka yu sinam siḡge maḡ tiḡga prowa ḡga sawap ta nu tanḡawamḡgat.

⁷ Ande tuku piro tanḡo nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuḡe gabatḡge ne kile wandek ka isukusa ḡga sa ndate. ⁸ Nu teḡenmba sate: Ne ye tuku nyamagaḡ wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ḡgate. ⁹ Piro tanḡo nuḡe sunḡoḡge piro sate le kate ta nuḡe sunḡo ne mayewat ḡga sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satinḡit le kade ta sine piro tanḡo magenu ḡga sa ndakap. Nu piro siḡḡit ta ndo keg ḡgap ḡgina.

Yesus nu tanḡo 10 ḡgirḡḡer ḡak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim ḡga Samaria le Galilea ma tugu ta ḡgamuk ḡgamuk kina. ¹² Nu tumbranḡ ande biteḡḡgina le tanḡo 10 ḡgirḡḡer ḡak nane kasomḡge tiḡga ¹³ wi kuenḡka nu sanaig: Sunḡo Yesus, ne sine sinanu turka ḡginaig le ¹⁴ nu nane kanḡerka ndek saniḡgina: Tane kumba tanḡine ḡgarosu pris

tumningap ngina. Tanjakina le nane ka ndinngge ngirngger gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuje ngaro mayekina ta kanjermba luka kumba minge fetka Kuate tuku nyu te-dungina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumngge truk ka gare pasa tuna. (Tango ta nu Samaritanu). ¹⁷ Tanjana le nu ndek sana: Tango 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu te-dungam tuku luka pro ndawat. Rawe tango te ndo prowat ngina sulumba ¹⁹ nu tango ta sana: Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne tinga kaye ngina.

Kuate nu nuje gageu kulatkate tuku pasa

(Mateus 24.23-28; 24.37-41)

²⁰ Mara ande Farisi tango afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuje gageu kulatkam tuku prowamnggat nginaig le nu nane saningina: Nane afu nu prowat te ko prowat si nga satinngge nda. Kuate nuje gageu kulatkam prowa ta tanjine ammbi nu kanjere nda. Tane isap. Kile tane ngamukngge Kuate nuje gageu kulatka minit ngina.

²² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal saningina: Ait te mbolngge minig mbal ye Ndindo Katesek Tango pitaiyumba rar sungomba samnggaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolngge ye Katesek Tango nu kanjerebe ko nga idusap ta ye kanjerye nda. Afunge tane satinngge nu minit te ko nu minit si nguwaig kande nane dubi ndakap. Teliy bulu pinderka samba njakmba kilngate tanjamba ye Ndindo Katesek Tango prowamnggat.

²⁶ Noa tuku ait mbolngge manjau ke likinaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolngge manjau ndui ta ke likamnggaig. ²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wan pongina. Wan pongina le ndo kule sungo promba nane njakmba ma gurenmba kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolngge nane mata tanjanaig. Nane nyamagan kule nyumba aganj ndende mungu walka piyaningmba kilmba aganj tumu nguke lika wande patike lika tanjamba tanjamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolngge ndo samba mbolngge pa soj paknu sawe tanjan ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamnggat.

³¹ Ait sungo ta mbolngge tango wande kawanngge minmba kande nu wandekngge aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolngge minmba kande luka nuje wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuje nu manjau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu ngisikamnggat. Ande nu nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuje abo ta njak minamnggat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolngge tango armba mbainngge kinywaik le ye inum tumba inum kusre-

wamnggit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamnggit. ³⁶ Tango armba piro ndindo mbolngge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamnggit ngina.

³⁷ Tanjakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sungo, wam ta aningge tanjamba mayok kanngat nginaig le nu yaba pasambi nane saningina: Aganj ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje mangurka minig ngina.

Pasa pilewanu tango tuku yaba pasa

18 Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanga Kuate yabanam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbrajan sungo ande mbolngge pasa pilewanu tango ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tango afu mata idus ndaningina. ³ Tumbrajan sungo ta mbolngge pino kuembol ande minna. Nu mara mara tango pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolngge pale nga samba minna ta ⁴ tango ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tango mata idus ndaninget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamnggit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sangri kugawikat nga idusna.

⁶ Sungo nu wam kube ta saningge denpurmba ndek saningina: Tane pilewanu tango njayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuje madiningina mbal turninguwa nga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turningit ngina sulumba saningina: Ye Ndindo Katesek Tango ait sungo mbolngge kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son nga minig e ko kuga ta ye kanjerkamnggit ngina.

Farisi tango le takis kilanu tango tuku yaba pasa

⁹ Tango afu nane nanngine mine manjau idusmba sine tinreknu nga tango afu talaninginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saningina: ¹⁰ Tango armba Kuate ndon pasatam kusem wande sungo mbol ki-naik. Ande Farisi tango ande takis kilanu tango.

¹¹ Farisi tango ta nu nuje wamdusmbi Kuate sana: O Kuate, ye tango afu ngamukngge ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinreknu ndo minet. Ye takis kilanu tango tenen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro ait mbolngge ye ait armba ne idusnumba nyamagan pinka minet. Yinje piya njakmba mangur 10 patika ande ne tinet nga Kuate sana.

¹³ Tanjakina le takis kilanu tango nu kikonu maskenngge tinga nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tango. Ne ye sinanu mapeya ngina.

¹⁴ Ye tane satinngamnggit. Takis kilanu tango ta Kuate am mbolngge tinreknu mayok ka luka nuje tumbrajan kina le Farisi tango ta nu ake luka kina.

Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuaterngge nu tuku nyu te-iberamnggat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta

Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat nga saniŋgina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina

(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Ina mam afu kiŋo kame kilmba Yesusnge wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuŋe dubinaig mbal tanŋe nane kanŋerka saniŋge lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiŋo kame ta wikina sulumba sakina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye siŋka satingamngit. Nane afu kiŋo kame tenen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ngina.

Tanŋo ande agaŋ gudommba ŋak

(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Mara ande kulat tanŋo inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tanŋo mayenu, ye ndaŋi sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndaŋam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. ²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tanŋo bale ndawa. Agaŋ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam naŋe tuku nyu idusnikmba wakeika ngina.

²¹ Tanjakina le tanŋo ta nu sana: Ye buk kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ngina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka naŋe agaŋ ndende ŋakmba piyaniŋmba ndametij kilmba walmba sanzal mbal niŋga sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge agaŋ ndende magenu ŋak minamngat ngina le ²³ tanŋo ta nu pasa ta ismba nu agaŋ ndende sunŋgomba ŋak tukunu wamdus piti sunŋo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kanŋermba sakina: Nane agaŋ ndende sunŋgomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunŋo. ²⁵ Agaŋmor sunŋo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunŋo kuga. Tanŋo nu agaŋ ndende sunŋgomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada sunŋokanu ngina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndaŋndaŋmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig nginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Tanŋo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ngina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine siŋgine agaŋ ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ngina le ²⁹ nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satingamngit. Tanŋo ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig nga piroka nuŋe wande, piyo nuŋe, tira kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, agaŋ kame tanjaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minmba nu agaŋ afu kusrekate ta kitek gudommba kilamngat. Ngumnenŋa nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamngat nga saniŋgina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna

(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)

³¹ Yesus nu nuŋe dubinaig tanŋo 12 ndo kilmba kile-yamokka saniŋgina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanŋig. Ka ambenŋe tuan tanŋo kameŋge ye Ndindo Katesek Tanŋo tuku wam ŋakmba kuyarŋige likinaig ta kumunŋamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolŋge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba nguspeyumba ³³ ngusyuwaig sulumba ye baleyamngigaig. Ye kumi le ngukuwaig le mara keŋnu mbolŋge ye maŋ abonga tinungit ngina.

³⁴ Yesus nu tanjamba sakina ta pasa ta tugunu kuirok minna le nane katese ndanaig.

Yesus nu tanŋo am tukulok wakeina

(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbraŋ sunŋo patuna le tanŋo am tukulok ande ndin makembiŋge agaŋ ndende yabaŋka minna. ³⁶ Nu tanjamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaniŋgina: i ... Ta ame zigna sunŋo tanjamba ngina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretnu tanŋo Yesus kinit si nginaig. ³⁸ Tanjakinaig le nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbuŋ sunŋo, ne ye sinanu turya ngina.

³⁹ Tanjamba wikina le nane afu amborŋginaig tanŋe nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu maŋ lato wika sana: David tuku mbuŋ sunŋo ye sinanu turya ngina le ⁴⁰ nu tiŋga nane saniŋgina: Tumba ye tugum te prowap nga saniŋgina. Nane tanŋo am tukulok ta tumba nu tugum pronaig le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolŋge ki nga ne iduste ngina le nu ndek sakina: Sunŋo, ye mambilam tuku sunŋgomba iduset ngina.

⁴² Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Am maraŋga mambila. Ne ye tuku sanŋri tomba tiŋgate tukunu ne mayekat ngina le ⁴³ nu pitik ndo am maraŋga mam-bilmba Kuate tuku nyu te-duŋga Yesus dubimba kina. Tanjana le nane ŋakmba wam ta kanŋermba Kuate tuku nyu te-duŋginaig.

Sakeus tuku wam kube

19 Kile Yesus nu Yeriko tumbraŋ sunŋo ngamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbraŋ sunŋo tanŋe tanŋo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu agaŋ ndende sunŋgomba ŋak.

³ Tanŋo ta nu Yesus prona le tanŋo te ima nga nu kanŋeram bafuna ta tanŋo pino sunŋgomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kanŋere fuguna sulumba ⁴ nu ambonŋa pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolŋge minna ta ponŋina.

⁵ Ail mbol tanŋe minna le Yesus nu pro ail tugum tanŋe tiŋga ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne

pitik ibeŋ kaye. Kite ye ne tuku wande mbolŋge minamŋgit ŋgina. ⁶ Tanjakina le nu pitik ndo ibeŋ ka gare sunŋo tumba Yesus tumba nuŋe wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kanŋermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig; Ndanam saka nu tanŋo ŋayonu ta tuku wande mbol kumba nu ndoŋ minit ŋginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinŋa Sunŋo sana: Sunŋo, ne isa. Yiŋe aŋaŋ ndende ŋakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba niŋge likamŋgit. Ye nane afu tuku ndametij ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba niŋgamŋgit ŋgina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolŋge Kuatenŋe wande te tuku mbal muskil kiletidijŋe niŋgat. Tanŋo te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanŋo ŋgisikanu minig mbal sota muskil kiletidijŋe niŋgam tuku prowen ŋgina.

Piro tanŋo 10 ndametij kilnaig

(Mateus 25.14-30)

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kanŋat ŋga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi sanijŋina:

¹² Tanŋo ande nyu ŋak nu maŋ lato nyu sunŋo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuŋe mbal kulatkam idusna.

¹³ Nu kambim ŋga nuŋe piro tanŋo 10 wika ndametij soŋ ndui ndui niŋmba sanijŋina: Tane ndametij tembi piroka minap le ye luka prowamŋgit ŋga sanijmba nu kina. ¹⁴ Nuŋe mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulniŋginaig le nane ka gabat sunŋo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig ŋginaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tanŋo ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuŋe piro mbal buk ndametij niŋgina ta nane piroka ndametij giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku ŋga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tanŋo ande promba nu sana: Sunŋo, ye ne tuku ndametij soŋ ndindo tambibi piroka minen ma ma ndametij soŋ 10 kilen ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tanŋo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aŋaŋ fudiŋdo kulat mayena tukunu kile ne tumbranŋ 10 kulatkamŋgat ŋgina.

¹⁸ Kile piro tanŋo ande pro nu sana: Sunŋo, ye ne tuku ndametij soŋ ndindo tambibi piroka minen ma ma ndametij soŋ 5 kilen ŋgina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbranŋ 5 kulatkamŋgat ŋgina.

²⁰ Kile piro tanŋo inum pro nu sana: Sunŋo, ne tuku ndametij soŋ ndindo nane noten. Ye ndametij ta ŋgisikikat ŋga kumiŋmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus kareŋnu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ŋgukade le ne pro nyamagaŋ ake kilit. Ye ne kuru-kuruka tanjawen ŋgina. ²² Nu tanjakina le tanŋo sunŋo nu sana: Ne piro tanŋo ŋayonu. Ne nane pasa tambibi ne pasa mbolŋge palm-bimŋgit. Ye wamdus kareŋnu ŋak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu tumunu ŋgukade le nyamagaŋ ake kilet e? ²³ Ye tuku maŋau ne kila ta

ndanam saka ye tuku ndametij beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yiŋe ndametij lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanŋo sunŋo nu nane afu sanijŋina: Ndametij soŋ ndindo ta yaimba tumba tanŋo nu ndametij soŋ 10 ŋak ta tape ŋgina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunŋo, nu ndametij soŋ 10 ŋak ta ndanam nu tambim tuku sakate e ŋginaig le ²⁶ nu lafumba sanijŋina: Ande nu aŋaŋ afu ŋak minit ta andeŋge nu maŋ lato tuwit. Ande nu aŋaŋ denkanu minit ta andeŋge nuŋe aŋaŋ fudiŋdo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemŋge minam mbulmba ye tuku ŋgueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolŋge bale farap ŋgina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi sanijŋina.

Yesus nu gabat sunŋo tanjaŋ Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)

²⁸ Kile Yesus nu tinŋa mbumba Yerusalem kina.

²⁹ Nu kumba ka tumbranŋ armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuŋe dubinaig tanŋo armba sanikina: ³⁰ Tale tumbranŋ si kumba bitekŋga doŋki fat ande pannaig le tinŋ minit afu muskilnu mbolŋge buk minyo ndakinaig ta tale kanŋeramŋgaik. Kanŋermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³¹ Ande tale ndanam muli kukliwik ŋga kusnatikuwa kande teŋenmba sawap. Sunŋo nu doŋki te piro ŋak ŋga sawap ŋgina.

³² Tanjakina le nale kumba ka nu sanikina tanjamba kanŋernaik. ³³ Nale doŋki fat muli kuklimba minnaik le doŋki miro tanŋo nane nale kanŋerka kusnanikinaig: Ndanam tale doŋki fat muli kukliwik ŋginaig le ³⁴ nale ndek sakinaig: Sunŋo nu doŋki te piro ŋak ŋginaig.

³⁵ Nale doŋki fat tumba Yesus tugum pronaig sulumba kumiŋ afu kilmba doŋki muskil mbolŋge farnijmba Yesus tumba mbolŋge pilnaig le minyokina. ³⁶ Nu doŋki ŋak kina le nane nangine tawi kilmba ndinŋge farnijŋinaig.

³⁷ Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nuŋe dubinaig mbal nane tanŋo kuasmbi sunŋomba ndoŋ nu buk wam saŋgrinu ke likina le kanŋerkinaig ta idusniŋmba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunŋa wikaraumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunŋo. Nu Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote.

Nu Sunŋonge nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolŋge sine tuku gubra kile kugate. Sunŋo Kuate tuku nyu sunŋo mayok kuwa o ŋginaig.

Mune 118.26

³⁹ Tanjakinaig le Farisi afu maŋgur ŋgamukŋge Yesus sanaig: Tum Tanŋo, ne dubinade mbal te sanijŋe lika peuninga ŋginaig le ⁴⁰ nu ndek sanijŋina: Ye tane satijŋamŋgit. Ye nane peuningi ta ndame minig teŋge wikarauwamŋgaig ŋgina.

⁴¹ Tanjakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kanŋermba malmbika sakina: ⁴² Yerusalem tumbranŋ ose. Ki ait te mbolŋge ne ŋgamunŋal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pu-

lune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku n̄gueu mbal promba ne kornumba te-sinamnam̄ngaig. ⁴⁴ Nane ne tuku mbal n̄aigo siglika ne tuku ndame wande sambrinīnguwaig le ndame ande nu mūngu sailka mine nda. Kuaten̄ge ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate n̄gina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sun̄go wakeina
(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Yerusalem kusem wande sun̄go sinam kumba ka kawar̄ tan̄ge nane afu ndametīn̄ piroka agar̄ ndende piyan̄im̄ba minnaig ta kan̄gerka kogron̄ka pitaikina sulumba ⁴⁶ san̄ingina: Kuyar pasa ande nu tēnen̄mba sakate.

Ye tuku wande ta mbarīnyam tuku wande.

Aisaia 56.7

Tane wande te mbilm̄ba kuayar tan̄go tuku wande tan̄an̄ pilig.

Yeremia 7.11

Kuyar pasa nu tan̄amba sakate n̄gina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sun̄go sinam tan̄ge tan̄go pino pasa tumnīm̄ba minna le pris gabat kame kusem pasa bitek̄nganu mbal nyu n̄jak mbal ta n̄jakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta ⁴⁸ tan̄go pino n̄jakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringi-
naig.

Iman̄ge Yesus kukulna n̄ga nane nu kusnanaig
(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)

20 Mara ande Yesus nu kusem wande sun̄go sinam̄nge pasa mayenu kuklim̄ba tan̄go pino tumnīm̄ba minna le pris gabat kame kusem pasa bitek̄nganu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Iman̄ge kukulnina le ne wam kame te ke likate? Iman̄ge ne sangri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe n̄ginaig le ³ nu ndek nane san̄ingina: Ye mata tane wam ande kusnatīngi le tane sayap le isi. ⁴ Iman̄ge kule pisne piro Yohanus tuna. Kuaten̄ge e ko tan̄gon̄ge n̄gina.

⁵ Tan̄akina le nane ka kasom̄nge nan̄gine nan̄gine mūngu kusnan̄ga sakinaig: Sine ndan̄m̄ba sabe. Sine Kuaten̄ge n̄ga sabe ta ndan̄am tane Yohanus tuku son nda n̄ginaig n̄gam̄ngat. ⁶ Ko sine tan̄gon̄ge n̄gube ta tan̄go pino ndamembi sine bale farsin̄gam̄ngaig. Nane n̄jakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tan̄go ande n̄gade n̄ginaig.

⁷ Tan̄amba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuaten̄ge Yohanus kukulna e ko iman̄ge kukulna ta sine gilai n̄ginaig. ⁸ Tan̄akinaig le nu ndek nane san̄ingina: Ariya. Ye mata tan̄amba iman̄ge kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda n̄gina.

Piro mbal n̄aigonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te san̄ingina: Tan̄go ande nu grep piro ande n̄guka piro mbal kilmba patika nu

ait kuen n̄ayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumun̄gina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tan̄go ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba pan̄īnta pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tan̄ana le piro miro tan̄go nu man̄ tan̄go ande kukulna le nane nu mata tumba pan̄īnta n̄ayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man̄ tan̄go inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tan̄anaig le piro miro tan̄go ye ndan̄dan̄m̄ba ki n̄ga idusmba sakina: Ye yīn̄e kīn̄o tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kan̄germ̄ba ye tuku kīn̄o n̄ga nu mapewam̄ngaig n̄ga idusna.

¹⁴ Tan̄amba nu kīn̄o nūn̄e kukulna le kina le piro mbal nane nu kan̄germ̄ba sakinaig: Tan̄go ilit si nu mam nūn̄e tuku agar̄ ndende n̄jakmba kilam tuku nyu n̄jak. Sine nu balebe sulumba piro te sin̄gine tube n̄gini-
naig. ¹⁵ Tan̄aka nane nu tumba buk̄nginaig le kilim kina le tan̄ge balenaig.

Tane ndan̄m̄ba idusde? Piro miro tan̄go mbal ta mbol̄nge ame wam kam̄ngat n̄ga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farn̄im̄ba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikam̄ngat n̄ga san̄ingina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tan̄awe nda n̄ginaig le ¹⁷ nu nane kan̄ger tidinga san̄ingina: Tane nu tan̄awe nda n̄ga sakade ta kuyar pasa ande nu tēnen̄mba sakate.

Ndame sun̄go ande wande pilig mbal gisleknu n̄ga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame n̄jakmba nu mbol̄nge sangri tingade n̄gate.

Mune 118.22

¹⁸ Ande nu ndame sun̄go ta mbol̄nge baringa ndekuwa ta nu isu n̄gur̄ngur̄m̄ba nu kumam̄ngat. Ko ndame sun̄go ta tan̄go ande mbol̄nge ndekuwa ta nu du firfiram̄ngat n̄ga san̄ingina.

¹⁹ Kusem pasa bitek̄nganu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tan̄go pino tuku kuru-kurukinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig
(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tan̄go afu tan̄go kateseknu sakuwaig n̄ga kukul-
ninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbol̄nge palmbim idusnaig.

²¹ Tan̄go kame ta pro nu sanaig: Tum Tan̄go, ne tugusem̄ba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tan̄go tuku nyu pile ndanīm̄ba tan̄go n̄jakmba Kuate tuku man̄au dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal sin̄gine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumūn̄ e n̄ginaig le ²³ nane nu yabri pak-
naig ta nu katesem̄ba san̄ingina: ²⁴ Ndametīn̄ ande tumba pro ye tumyap n̄gina le nane ndametīn̄ ande tumba pro tumnaig. Tan̄anaig le nu nane kusnanīngina: Ndametīn̄ te mbol̄nge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit n̄ga kusnanīngina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku n̄ginaig. Tan̄akinaig le nu ndek san̄ingina: Ata. Tane gabat sun̄go Sesar kumnem̄nge minig. Nu

tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tanjo pino am mbolnje nuje pasa tambi ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

Kummba manj abongam tuku pasa

(Mateus 22.23-33; Markus 12.18-27)

²⁷ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaij. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, Mosesnje tenjamba kuyarna. Tanjo ande kummba pino kuembol kiyo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kiyo te-pilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tanjo ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiyo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina ma ma nu mata kiyo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuje nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kiyo kugatok kume farnaig le ³² ngumnenja pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tinjamnggaig nga sakate ta tanjo 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tanjo pino munju kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuatenje nane tinjeknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamnggaig ta nane manj munju kile nda. ³⁶ Nane manj kumam kumunju kuga. Nane enjel tanjan minamnggaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kiyo kame minamnggaig.

³⁷ Kumanu mbal manj abongga tinjam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu njak wam ta tuku kuyarriba Abraham Isak Yakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamnggaig nga saningina.

³⁹ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa biteknganu mbal afu nane manj kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakinaig: Tum Tanjo, ne pasa kumumbi sakate nginaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Kile Yesus nu nane saningina: Nane afu Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbunju nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waje ta mbolnje nuje miroj tenjamba saka kuyarna.

Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma ⁴³ yenje ne tuku ngueu mbal njakmba

kile-ibenjka ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina.

Mune 110.1

⁴⁴ David nu tanjamba kuyarriba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbunju ndo e ko nu David tuku Sunjo nga kusnaningina.

Israel gabat kame tuku manjau

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuje dubinaig mbal saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau rironjkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika nane afunje nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njagonu ta yabuka tanjo am mbolnje Kuate yabanj kuende. Ta tuku nane pa lato tamnggaig ngina.

Pino kuembol ande nuje ndametin Kuate tuna

(Markus 12.41-44)

21 Yesus nu kusem wande sunjo sinam tanje mambilmba nane afu aganj ndende sunjomba njak ndametin Kuate tuku patikinaig le kanjerkina.

² Kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok nuje ndametin toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanjermba sakina: ³ Ye sinja satinjamnggit. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametin fudinndo patikat ta nane njakmba tuku ndametin linningit. ⁴ Ta ndanam? Nane ndametin gudommba njak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametin njakmba panke suluwat. Nu nyamaganj piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sunjo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganj magenu ndo Kuate tunaig le tambi wande mindepiyenaig nginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanjerde te ait ande prowa le ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamnggaig nga saningina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu tanjamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanjo, ne kusem wande njayongamngat nga sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjermba wam ta mayok kambim patukate nga idusmba katesewamnggig nginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinjamba ye tuku nyu tumba sakamnggaig: Ye Kuatenje madiyahina tanjo. Ait kugawam tuku buk

patukate ngamngaig. Tane nane dubi ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenngge mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumngge kame zigna ismba tane piriri njay-omba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinjka prowe likamngaig ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinga kilke kise ndonj kame buwamnggaig. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngaig. ¹¹ Ma yimyam mbolngge mumni sugo guba guaze sangrinu prowe likamngaig. Gau mbolngge aganj sugo pasa njak kuru kuru njayowam tuku mayok kine likamngaig.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunngge tane bige tidingga piti tinmba tane kilmba kusem gabat tugumngge kile-tidingga ko mulinj kilmba wandekngge patikamngaig. Nane tane kilmba nyu sugo njak mbal tugumngge kile-tidingsamngaig. ¹³ Ait ta mbolngge tane ye tuku nga pasa mayenu saninggap le nane ye tuku nyu isamngaig. ¹⁴ Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndanjmba sakube o nga idus ndawap. ¹⁵ Yenge tane tuku minngge bul sermba kila tingi le tangine ngueu mbal nane tane tuku pasa te-bermba lafuwam kumu nj kuga.

¹⁶ Tangine ina mam, tira kat tangine, ndare tuma, gulab kat tangine nane mata tane kilmba ngueu mbal tuku wai mbolngge patikuwaig le tane afu bale faramnggaig. ¹⁷ Tane yinje mbal tukunu nane njakmba tane kasurtingamngaig ta ¹⁸ tane ngisike nda. ¹⁹ Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu njak minamngaig.

²⁰ Kame mbalngge Yerusalem te-ngamumba minwaig le kanjerka nu njayo siliwam tuku ait buk patukate nga idusap. ²¹ Kanjerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig le nane Yerusalem sinamngge minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembingge minig kua ka tumbranj sunngo sinam kine ndakuwaig.

²² Ait ta mbolngge kuyar pasa une lafunu sakate ta njakmba kumunungat. ²³ Pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sunngo kanjeramnggaig. Sina manzer sunngo ma te mbol prowa le Ku-ate tuku gubra kanjeramnggaig. ²⁴ Afu bagimbi bale faramnggaig. Afu ndaleka kilmba kilke yimyam mbol kine likamngaig. Kasomok mbalngge Yerusalem tumba kupe-kupeka nu njayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamngat.

²⁵ Ngumnennga aganj afu kitek ki tambun mbai mbolngge mayok kine likamngaig. Yu mbalo sugo pasa njak fudu njayowais le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sunngo tamnggaig. ²⁶ Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le tanjo nane wamdus fulilka ina o kile ame manjau sine mbol prowamngat o nga nangine kuru kuru ta dubimba kume likamngaig.

²⁷ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanjri kilja sunngo pasa njak gau sinamngge prowi le nane kanjeryamnggaig. ²⁸ Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambilmba minap. Tane muskil kile-tidinge tingam tuku ait buk patukate nga idusap ngina.

Fik ail mbolngge wam ande tumningina

(Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31)

²⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tane fik ail, ail afu turmba kanjerkap. ³⁰ Nzude le tane kanjerka katesemba sakade. Ki ait patukate ngade.

³¹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka Kuate nuje gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimnggaig. ³² Ye sinjka satingamnggit. Ait te mbolngge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamnggaig. ³³ Kilke tugu samba tugu ngisinunggaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁴ Tangine mironj kuraukap. Tane kuapi kikonju nyumba kule kamenu nyumba nginnganka minbekaig. Tane kilke te tuku aganj ndende sunngomba tuku idus ndaningap. Ait sunngo ta tuinge mbo tate tanjan tane tugum bitek prowikat. ³⁵ Ait ta kilke mbol mbal njakmba tugum pitik ndo prowamngat. ³⁶ Tane mara mara mambilmba yabanjmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sanjri tinga minap sulumba ngumnennga ye Ndindo Katesek Tango ye am mbolngge tingam tuku Kuate yabanjap nga saningina.

³⁷ Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sunngo sinamngge wam pagu pasa ninjmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolngge kinyanu. ³⁸ Tango pino gudommba maratukuk tinga nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)

22 Israel mbal tuku pagumba nye sunngo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le ² pris gabat kame kusem pasa biteknganu tanjo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

³ Tanjanaig le Satan nu pro nane ¹² ta tuku tanjo ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolngge palmbim tuku nane ndonj ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tanjo pino am kirimbi Yesus tumba nane tuku wai mbolngge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubinaik tanjo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30)

⁷ Bret yis kugatok sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta prona le ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku aganj kuanekap le sine njakmba kumba nyube ngina.

⁹ Tanjakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aningge kuanekupe nginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbranj sunngo mbol bitekngap le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande pongamngat ta tale nu du-

bimba ka wande ta tuku miro tanjo tejenmba kusnawap. ¹¹ Tum Tanjo nu sakat nu nuje dubinaig mbal ndonj wande rum ndanj mbolnje Pasowa nyamngig nga sawap. ¹² Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnje aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnje sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina.

¹³ Tanjo ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndonj kumba ka kuanekinaik wande ta mbolnje minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sunjo nda ti sulumba ambonga tane ndonj Pasowa nyam tuku wamdus sunjo tet. ¹⁶ Kile ye sinjka satinjamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolnje manj nyamngit ngina. ¹⁷ Tanjaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satinjamngit. Ye grep kulenu ait te mbolnje kusrewi sulumba Kuate pro nu nuje gageu kulatkuwa le ndo ye manj nyamngit ngina.

¹⁹ Tanjaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfemba walmba ninjmba sakina: Te yinje ngarosu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyam tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yinje ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndonj tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbimngat ta nu ose. Nu piti sunjo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nangine nangine munju kusannginaig: Imanje wam ta kamngat a nginaig.

Ande sunjo minam tuku munju tulinginaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknje sunjo minam tuku munju tulinga kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minje karej njayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tananj mine ndakap. Ande tane ngamuknje sunjo minit ta nu fudinjo tananj minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tananj minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sunjo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sunjo. Ye tangine Sunjo ta ye tane ngamuknje piro tanjo tananj minet. ²⁸ Ye piti sunjomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yinje

Mamnje nuje gageu kulatkam tuku ye pilna tanjamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnje tane ye ndonj isukusamngig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolnje minyoka Israel tugu 12 kilm-ba pileningamngig nga saningina.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tananj Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sangri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sangri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamunggal biye mbilmba tira kat nanje turka sangri pileninga ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sunjo, nane ne mulintumba wandeknje pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndonj ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nangine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tangine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu manj lato saningina: Kile ande nu ndametinj ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nuje tawi ande tumba piyamba ndametinj kilmba nuje bagi piyawa. ³⁷ Ye sinjka satinjamngit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tejenmba sakate.

Nane nu kangermba wam njaigonu kanu mbal ndonj ulendiwamngig ngate.

Aisaia 53.12

Pasa ta kile ye mbolnje kumungamngat. Tuan tanjo kame ye tuku kuyarkinaig ta kile njakmba kumumba prode ngina. ³⁸ Tanjakina le nu dubinaig mbal ta sakinag: Sunjo, ai te. Kame bagi armba minik te nginaig le nu nane saningina: Ta maye sine kab ngina.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina

(Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuje manjau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndonj kinaig. ⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saningina: Tane tenje Kuate yabanjmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina. ⁴¹ Nu tanjamba saka dirdirka kumba dagol tidronga Kuate yabanjmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa njet ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴³ Nu yabanjmba minna le enjel ande samba mbolnje ndeka nu sangri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sangrimba yabanjmba minna le nuje mundu ndare tananj kutuka kilke mbolnje ndekina.

⁴⁵ Nu yabaŋ denpurmba nu tiŋga nuŋe dubinaig mbal tugum promba nane kaŋgerkina ta nane ŋga-muŋgal pitiniŋgina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saniŋgina: Ndaŋam tuku tane kinymba minig. Abonŋa tiŋga Kuate yabaŋmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ŋgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷ Yesus nu taŋaka minna le taŋgo 12 ta tuku ande Yudas nu taŋgo gudommmba kilmba pro Yesus mu-muwam tuku ŋga nu tugum prona. ⁴⁸ Taŋana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Taŋgo nane tumniŋgam tuku ne gulab taŋaŋ ye mumuyam prote e ŋgina.

⁴⁹ Taŋakina le nane Yesus ndoŋ minnaig mbal nane maŋau prowamŋgat ta kila pilmba nu sanaig: Sunŋo, sine bagimbi nane bale farniŋbe ŋginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sunŋo tuku piro taŋgo kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Taŋana le Yesus ndek sakina: Mbulap ŋgina sulumba taŋgo ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le Yesus nu nane saniŋgina: Ndaŋam saka tane ye kua-yar taŋgo taŋaŋ bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunŋo sinamŋge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile taŋgine ait prote. Kile ma make tuku saŋgri mayok kinit ŋgina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Mateus 26.57-58,69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunŋo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ŋgumnem dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab taŋge pa dikŋga likmba minnaig le nu ka nane ndoŋ minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolŋge Petrus kaŋgermba maŋ kaŋger tina sulumba sakina: Taŋgo te mata Yesus ndoŋ minna tuku ŋgina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne taŋgo sakate ta ye gilai ŋgina.

⁵⁸ Mine minemba taŋgo ande Petrus kaŋgermba maŋ sakina: Ne mata nu tuku taŋgo ande ŋgina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ŋgina.

⁵⁹ Kile taŋgo ande nu saŋgri maramba saniŋgina: Taŋgo te yabrikate. Nu nu ndoŋ minna tuku. Ata. Nu Galileanu ŋgina le ⁶⁰ Petrus nu taŋgo ta sana: Mata, ne taŋaka sakate ta ye ŋginŋganket ŋgina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sunŋo nu mbilka Petrus kaŋgerna le nu Sunŋo tuku pasa idusna: Furir te mbolŋge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam keŋamŋgat ŋgina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tiŋga mayok ka malmbi ŋayona.

Nane Yesus tumba ŋayo silinaig

(Mateus 26.67-68; Markus 14.65)

⁶³ Taŋgo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil te-tumba nu paniŋtinaig. ⁶⁴ Taŋamba nane nu tuku am tawimbi soŋga katmba kusnanaig: Imanŋe ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe ŋginaig. ⁶⁵ Nane taŋamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat ŋakmba Yesus tuku pasa isnaig

(Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal nane ŋakmba maŋgurkinaig sulumba Yesus tumba ka naŋgine maŋgur ma mbolŋge te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuateŋge madinina taŋgo kande sasiŋga ŋginaig le nu ndek nane saniŋgina: Ye satinŋi ta tane ye tuku pasa ismba son ŋge nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatiŋgi ta tane la-fuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Taŋgo Kuate Saŋgri ŋayo nu tuku ndinam kumamŋge minyokamŋgit ŋgina. ⁷⁰ Taŋakina le nane ŋakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate e ŋginaig le nu nane saniŋgina: Sakade not ŋgina.

⁷¹ Taŋakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuŋe miŋgemi pasa ŋayonu sakate le sine iseg. Not ndo ŋginaig.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38)

23 Kile nane ŋakmba tiŋga Yesus tumba gabat sunŋo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolŋge te-timba sakinaig: Taŋgo te nu sine Zu mbal didika ndin ŋayonu tumsinŋit. Nu sine takis ndametiŋ Sesar nda tambim tuku saka nuŋe mironŋ gabat sunŋo ye Kristus ŋgate ŋga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunŋo e ŋga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not ŋgina. ⁴ Taŋakina le Pilatus nu pris gabat mbal maŋgur sunŋo ta saniŋgina: Ye taŋgo te mbolŋge mbar ande kaŋger ndawet ŋgina le ⁵ nane saŋgri maramba sanaig: Nu taŋgo pino wamdus kuagnekate. Nu Galileanŋe tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbraŋ ŋakmba mbolŋge nuŋe wam pagu pasa niŋmba likate ŋginaig. ⁶ Taŋaka sanaig le nu pasa ta ismba taŋgo te Galileanu e ŋga kusnaniŋgina le ⁷ nane au ŋginaig.

Galilea ma kulatkanu taŋgo Herodus nu ait ta mbolŋge Yerusalemŋge minna tukunu Pilatus nu afu saniŋgina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronaig

⁸ Herodus nu Yesus kaŋgermba gare sunŋona. Ta ndaŋam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek saŋgrinu ande kuwa le kaŋgeram tuku wamdus sunŋo ŋak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommba nu kusanana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknjanu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommba Yesus mbolnje patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nuje kame mbal ndon Yesus aza pile-pilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu saningina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju ngueu njak minnaik ta ait ta mbolnje nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tanjo pino njakmba wikina le pro manjurkinaig le saningina: ¹⁴ Tane tanjo te tumba ye tugum te promba nu tanjo pino didika ndin njayonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet. ¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka manjukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le kanjat nga saningina. ¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulinj kilanu tanjo ande paska Zu mbal ninganu).

¹⁸ Kile nane njakmba ngumbeyumba sakinaig: A ... Barabas paska sinja. Tanjo te balewa nginaig.

¹⁹ (Barabas nu tanjo afu kilmba Yerusalemnge gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le mulintumba wandeknje pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka man saningina le ²¹ nane man ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjguwaig nga saka minnaig. ²² Kile Pilatus nu nane saningam kerja sulumba sakina: Ndanjam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnje nil danjgam tuku sanjri maramba wi kuenjka Pilatus tuku pasa kuerka te-iberjnaig. ²⁴ Te-iberjnaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tanjo afu kilmba gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnje pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tanjo ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ningina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilnaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinnje Sireneni tanjo Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le ²⁸ nu mbilka nane

saningina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tangine ngarusu tanjine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdus bulok njak minig nga sakamnggaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamnggaig: Bin sugo ngurka sine bale farsingap o. Tabe fonfon guenga sine tidon patikap o ngamnggaig. ³¹ Ye purferju ta nane ail abonu tanjan ye pa mbolnje pilig. Tane ail kumaknu tanjan minig mbal nane tane kilmba ndanjamnggaig ngina.

³² Tanjo armba wam njagonu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ ma nyunu Tanjo Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjnginaig. Tanjamba nane tanjo wam njagonu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamnje ande njainamnje ail kazrai mbolnje nil danjnginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnje mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ tanjo pino gudommba tanje tinga Yesus kanjermba minnaig. Israel gabat mbal nu pinjil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenje madina ndeta nu tanjo afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nuje mironj muskil te-tiwa nginaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minje susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ndeta nanje muskil te-tiwa nginaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumnje kuyar ande tenemba minna: *Tanjo te Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

³⁹ Tanjo njagonu ar ail kazrai mbolnje minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta nanje muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika ngina. ⁴⁰ Tanjakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine kerj kume te mbolnje mayok kambim tuku pasa mbolnje patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tanjo te nu mbar kugatok ngina. ⁴² Tanjakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne nanje ma mbolnje gabat sunjo prowa sulumba ye idusya ngina le ⁴³ nu ndek sana: Ye sinjka ne sanamngit. Ki ait te mbolnje ne ye ndon ngirinj tumbranje minamngat ngina.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolnje ki kumna le ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnje kugana. ⁴⁵ Kusem wande sunjo sinamnje malanja tukulanu tawi sunjo ngamunge fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenjka sakina: Mam, yije kanu ne tuku wai mbolnje kusrewet ngina. Tanjaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sunjo nu wam ta kanjermba nu Kuate tuku nyu te-dunja sakina: O son. Tanjo te nu mbar kugatok ngina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kanjeram prowe likinaig ta nane ngamunggal rar sunjo tumba tawo katkatniŋmba luka nanjine tumbranj kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileange nu dubimba pronaig ndoŋ kasomŋge tiŋga wam kame ta kanjerki-naig.

Tango ande Yesus tuku mindesiŋ wakeina
(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42)

⁵⁰ Zu tango ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tango sunjo ande. Nu tango mayenu tiŋreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus bale-wam sakinaig ta nu nane ndoŋ wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nuŋe gageu kulatkam tuku ait ta nu tairŋga minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesiŋ tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesiŋ paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamŋge pilna. Ndame burok ta tango ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nanjine kusem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butuŋgina le kusem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileange Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamŋge mindesiŋ pilna le kanjermba ⁵⁶ nane luka kumba gureŋ afu mundur magenu ŋak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolŋge mabtinaig.

Yesus nu maŋ tiŋgina
(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

24 Nane piro tugu palmbinu ait mbolŋge pino kame gureŋ kuanekinaig ta kilmba maratukuk tiŋga ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunjo buk talka barinaig le kasomŋge minna le kanjer-naig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunjo Yesus tuku mindesiŋ nda kanjernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tango armba tawi kilŋa ŋak bitek promba nane tugumŋge tiŋginaig le ⁵ nane ndek nale kanjerka kuru-kuruka lokinaig le tango ar tanje saninginaig: Ndanjam kumanu ma mbolŋge tango abo ŋak sotade. Nu buk tiŋgat. Tenje mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileange pasa satinŋina ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek TANGO tumba wam ŋaigonu kanu mbal tuku wai mbolŋge pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolŋge nil danjguwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge maŋ tinuŋgit ŋgina ŋga saninginaig. ⁸ Tanjakinaig le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta maŋ idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuŋe dubinaig tango 11 nane tango pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuŋe nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndoŋ wam kubeu ninginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinŋge pasa ŋga son nda ŋginaig. ¹² [Petrus nu tiŋga pinder ŋak ŋak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesiŋ songanu tawi ta ake minnaig le kanjerkina. Tanjamba nu idus-idusmba luka tumbranj kina.]

Nale Emaus ndinŋge Yesus kanjernaig
(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolŋge nale armba Emaus tumbranj kambim tuku kinaig. Yerusalemŋge Emaus kambim tuku kuennu ki kanum armba tanjaŋ kinaig. ¹⁴ Nale kumbange wam ŋakmba pronaig ta saka saka kinaig. ¹⁵ Tanjamba nale pasata mungu kusnanga kumba minnaig le Yesus nuŋe miroŋ pro nale ndoŋ kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanjermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ŋgina le nale tiŋga tumail pasi kiri-kareka piti ŋak tanjaŋ mambilnaig le kanjerkina le ¹⁸ inumŋge nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane ŋakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanjerkinaig. Ne aninŋge minna ŋgina.

¹⁹ Tanjakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ŋgina le nale sanaig: Nasaretnu tango Yesus nu mbolŋge wam kinaig. Nu tuan tango sunjo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolŋge tango am mbolŋge sangrinu mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugo ŋakmba nu tumba pasa mbolŋge te-timba nu kumwa ŋga sakinaig le ail kazrai mbolŋge nil danjginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinguwa ko ŋga tapraka idusmba mingereŋ. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaig le kile keŋnu. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri ŋayowig. Kite maratukuk tiŋga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesiŋ kanjer ndawaig. Nane kinatanu suk eŋel armba kanjerkaig le eŋelŋge nu abo minit ŋga saninganu sakaig. Nane tanjamba pro kubeu singaig. ²⁴ Singine mbal afu tiŋga kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjeraig ta Yesus kanjer ndawaig ŋga sanaig.

²⁵ Nale tanjamba sakinaig le Yesus nu sanikina: Tale nginŋgan tango. Kristus nu rar sunjo tam kumuŋ. Nu tanjawa le nuŋe nyu sunjo mayok kanjat. Ndanjam tale tuan tango tuku kuyar son nda ŋgade ŋgina.

²⁷ Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tango ŋakmba tuku kuyar ta mbolŋge tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta ŋakmba bitekŋgina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus tumbranj patumba Yesus nu tumbranj limba kambim bafuna le ²⁹ nale sangri tiŋga sanaig: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndoŋ tenje kinybe ŋginaig le nu nale ndoŋ wandek kinaig.

³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katese-naig le nu pitik ndo ŋgisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile mungu kanjerka sakinaig: O son. Sine ndinŋge ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik ŋginaig.

³³ Kile nale pastinŋga luka Yerusalem kinaig ka tanje nuŋe dubinaig tango 11 nane afu turmba maŋgurka minnaig le nane tugum kinaig le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinja. Sunjo nu maŋ tiŋgat. Simon nu kanjerat ŋginaig le ³⁵ nale mata wam ndinŋge promba ka nu

Emausnge bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta njakmba kubeu ninginaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kangernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknge tingina. ³⁷ Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanjam tane piriri njayomba wamdus tesulude. ³⁹ Ye tuku wai kupe nzilal kangerkap. Pro ye tuku ngarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane ngarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamagan njak e ngina le ⁴² nane kualegan uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnge nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndon minmba Moses tuan tanjo kame njakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta njakmba kumungamngat nga satingen ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tu-

an tanjo kame nane Kristus tuku tenemba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara kenju mbolnge man tinungat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnge tugu pilmba ka ma njakmba mbolnge kukliwamngaig. Kukliwaig le nane ismba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat. Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te njakmba kilemayokkamngaig. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sangri tairnga minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina

(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

⁵⁰ Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbran prona ka tanje nuje wai te-dunga nane nyaro ningina. ⁵¹ Tanjamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina. ⁵² Tanjana le nane gare tormba luka Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tanje nane mara mindek kusem wande sunjo sinamnge Kuate tuku nyu te-dunga minnaig.

Son.

YOHANUS

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumngge minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa ngakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje miron tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenjemba. Yesus nu Kuatenge madina tanjo. Nu Kuate tuku Kiyo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolngge abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minge Pasa abo ngak

1 O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minge Pasa minmba minna. Nu Kuate ndonj minmba minna. Minge Pasa nu Kuate. **2** Tugu mbolngge nu nale Kuate ndonj minmba minnaik. **3** Nu aganj ndende ngakmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

4 Abo manjau ta Minge Pasa nu miro. Abo manjau nu bulu tanjan sine tanjo kilngasingit. **5** Bulu ta ma make sinamngge bulungate le ma makenge bulu kupe seram kumunj kuga.

6 Tanjo ande Kuatenge kukulna le prona ta nyunu Yohanus. **7** Nu bulu ta tuku manjau te-mayokmba saningguwa le ngakmba son ngam tuku nu prona.

8 Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manjau te-mayokam prona.

9 Bulu tugusek tanjo pino ngakmba kilnganingam tuku kilke te mbol prowam bafuna. **10** Nuje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. **11** Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. **12** Afu nu nzalinu tumba nu kumunj nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kiyo kame mayok kinaig. **13** Nuje kiyo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manjau nane sinamngge pilot le nuje kiyo kame mayok kinig.

14 Minge Pasa nu sine tanjo tanjan mayok ka sine ngamukngge minna le sine nu tuku tugusek manjau tanjo make patikam manjau nu kumunjanu ngak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kiyo ndindo ta kila pilger. **15** Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemngge prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolngge minit nga satingen ngina.

16 Wam magenu ngakmba nu mbolngge kumunjanu ngak minig le sine nu tugumngge kileg. Nu sine ake

sinanj make patika lato-latomba singit. **17** Moses nu prona le tukul manjau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manjau le tugusek manjau mayok kinaik. **18** Ande nu Kuate kanjer ndate. Nuje Kiyo Ndindo nale Mam ndonj ndindo minmba mungu kume purkik ta nuje Mam nuje tuku manjau te-mayokna le kile kanjereg.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)

19 Zu afu Yerusalemngge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le **20** nu nuje mironj tuku yabu ndaka te-mayokmba saningina: Kuatenge madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. **21** Tanjakina le nane nu man kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane man lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

22 Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukul-singaig ta ndanmba nane sanjibe. Ne nanje mironj tuku ndanjate nginaig le **23** nu ndek nane saningina:

Ye tanjo ma baknu mbolngge wika tenjemba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap nget.

Aisaia 40.3

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

24 Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta man lato Yohanus kusnanaig: **25** Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanam saka ne tanjo pino kule pisneningit nginaig le **26** nu ndek saningina: Ye kulembi tanjo pino kule pisneninget. Ande nu tane ngamukngge pro minit ta tane nu gilai minig. **27** Nu ye ngumnemngge prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumngge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam ngai ta mata nu mbolngge kam kumunj kuga ngina.

28 Betani tumbranj Yordan kule make simngge Yohanus nu nane kule pisneningmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate.

³⁰ Ande ye ngumnemnge prowamngat nga buk satin-gen tango ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnge minit nga satingen.

³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyumba minet ngina.

³² Kile Yohanus nu nane saningina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuaterenge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunge ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tango ande mbolnge minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunge tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanan tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnge gami tanan ndeka tango te mbolnge minna le kanjeren.

³⁴ Ye wam ta kanjermba tango te nu Kuate tuku Kinjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tango afu madiningina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nunge dubiwanu tango armba ndonj tin minnaig le Yesus nu kumba minna le

³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tango ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndan mbolnge minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tango). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndonj kumba ka nu wande minna ta kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnge nale ka nu ndonj minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tango ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nunge. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nunge sota te-silika sana: Sile Mesias¹ kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nunge mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kinjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu Ndambe. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndonj nane tumbranj tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tango ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tango njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tango Yesus. Nu Yosef tuku kinjo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu sakina: i ... Nasaretnge tango sunjo ande prowam kumuŋ kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndonj ilmba ka kanjera ngina.

¹ Mesias nyu ta tugunu: Kuaterenge madina tango

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tango tugusek nu yabri manjau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanjmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnge wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana.

⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sinjka Kuate tuku Kinjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnemnge minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat ngina sulum-ba ⁵¹ sakina: Ye sinjka sanamngit. Ngumnengga samba talkuwa le Kuate tuku enel kame ye Ndindo Katesek Tango tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjernunngat ngina.

Kana tumbranj pino tam tuku pagunaig

2 Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbranjnge tango ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nunge mata nane ndonj tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nunge dubiwanu mbal ndonj mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nunge nu sana: Nane grep kule kugawaig ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nunge nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinngawa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnge kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanan. Zu mbal tuku manjau waim ta kule kutumba kupe wai minyangam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule lingge likap ngina le nane kule linginaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnge tolmba ka pagu kulatkanu tango tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tango fudinmba tumba nyina. Aningge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tol-naig nanenge ndo kila. Nu gilai minmba nu tango nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manjau ta sine ambonga grep kule kikonjnu tango niŋmba ka nane njakmba nye kumude le ngumnengga grep kule kaglinu suk ta ninngeg le nyade. Ne manjau mbilmba kile ndo grep kule kikonj nyayo singit le nyeg ngina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbranjnge wam tambu tugu pilmba nunge sangri te-mayokna. Tanjana le nunge dubinaig mbal nu sinjka Kuaterenge madina tango ta son nginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nunge ina maib kat nunge kilmba nunge dubiwanu mbal ndonj ndek kinaig ka Kaperneum tumbranjnge ait afu tanje minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina (Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanje kusem wande sunjo sinam kumba kawan

tanje afu makau sipsip umanj kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametiŋ munŋu walka minnaig le kanŋerkina. ¹⁵ Nu kanŋerka muli kilmba pirka rabeŋ wakeimba tumba nane ŋakmba makau sipsip turmba kogronŋa pitaikina sulumba ndametiŋ munŋu walka minnaig mbal nane tuku ndametiŋ bareŋniŋmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umanj kurinum piyawam tuku patiki-naig mbal saniŋgina: Agaŋ ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma tanjaŋ nda palpe ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nuŋe dubinaig mbal wam ta kanŋermba kuyar pasa ande idusnaig ta tenjenmba. Ye ne tuku tukul wande minam tuku ŋgamunŋal kunde-kundete ŋgate.

Mune 69.9

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta maŋau kitek saŋgrinu ka le sine ne nyu ŋak ŋgube ŋginaig le ¹⁹ nu ndek saniŋgina: Tane kusem wande sunŋo te sambriwe suluwap le mara keŋmba mbolŋge ye maŋ te-tiwamŋgit ŋgina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keŋmba te-tiwam sakate e ŋginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuŋe ŋgarosu tuku yaba pasa tumba tanjamba sakina.

²² Ngumneŋga Yesus nu kumna sulumba maŋ tingina le nuŋe dubiwanu mbal nuŋe pasa ta maŋ idusnaig. Idusmba nuŋe pasa kuyar pasa ta turmba son ŋginaig.

²³ Pasowa ait mbolŋge Yesus nu Yerusalemŋge wam kitek saŋgrinu ke likina le nane gudommmba nu tuku son ŋginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane ŋakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andeŋge nu ande tuku sa ndana le nu ŋakmba ta kila minna.

Nikodemus nu Yesus ndoŋ pasatinaik

3 Farisi tanŋo ande nu Zu mbal tuku gabat tanŋo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum Tanŋo, Kuate nu ne ndoŋ minit le ne tanjamba wam kitek saŋgrinu ke likate. Nu ne ndoŋ nda minwa ta ne tanjamba ke likam kumuŋ kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinŋmba minit ŋgina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Tane kiŋo dabro kitek tanjaŋ maŋ mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ŋgina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndanmba tanŋo buk sunŋokina ta ina nuŋeŋge maŋ te-palmbimŋgat. Nu luka ina nuŋe tuku funŋul sinam kuwa le maŋ te-palmbim kumuŋ kuga ŋgina le ⁵ Yesus nu maŋ sana: Ande nu kule le Tukul Guwanŋe kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu tanŋonŋge te-pilit ta nu ŋgarosu ndo. Ande nu Tukul Guwanŋe te-pilit ta nu Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok tanŋo mayok kinit. ⁷ Tane kiŋo dabro kitek maŋ mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdus sulu ndawa. ⁸ Bubre nuŋe nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aniŋge tinga ka aniŋge kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo

Tukul Guwanŋe ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ŋgina.

⁹ Nikodemus maŋ lato Yesus sana: Ne maŋau sakate ta ndaŋndaŋmba mayok kinit ŋgina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum tanŋo ande ta ne ndaŋam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye siŋka pasa sanamŋgit. Sine wam afu kila mineŋ ta kile-mayokkeŋ. Wam afu ammbi kanŋerkigeŋ ta satingeŋ le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ŋgam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane siŋka son ŋgam kumuŋ kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Tanŋo ndo samba tumbraŋŋge minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolŋge mbeŋ kanu ail mbolŋge pilmba te-dunŋina tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanŋo ail mbolŋge pilmba te-dunŋamŋgaig. ¹⁵ Ye te-dunŋuwaig le ande nu ye kumuŋ ŋga son ŋguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamŋgat ŋgina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku kume purmba nuŋe Kiŋo nuŋe ndindo ningina. Ima nu Kiŋo nuŋe kumuŋ ŋga son ŋgate ta nu ŋgisi ndaka abo ŋak minmba minamŋgat. ¹⁷ Ta ndaŋam? Kuate nu Kiŋo nuŋe kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa ningam tuku pro ndana. Nu tanŋo pino ŋakmba tuku muskil kile-tidingam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku saŋgri tomba tingwa ta Kuateŋge nuŋe une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kiŋo ndindo tuku son nda ŋguwa ta nu nuŋe une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Tanŋo afu nane nanŋine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu tenjenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le tanŋo nane wam ŋaigonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliningit. ²⁰ Tanŋo nu uneka minit ta bulu tanŋe nu wam kate ta kile-mayokkikat ŋga nu bulu kua ka maskenŋge minit. ²¹ Tanŋo nu maŋau tugusek mbolŋge minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba maŋau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote ŋga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ndoŋ tinga Yudea ma tugu mbol kinaig ka tanŋe minmba nu tanŋo pino kule pisneningina.

²³ Yohanus nu muli wandekŋge mine ndaka minmba nu Enon tumbraŋŋge minna. Enon tumbraŋ nu Selim tumbraŋ patukŋge. Tanŋe kule gudommmba minnaig tukunu tanŋo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule pisneningina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku tanŋo nane Zu tanŋo ande ndoŋ kule pisne maŋau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Tanŋo, ne Yordan kule simŋge tanŋo ande ne ndoŋ minna le ne nu tuku maŋau te-mayokmba sakina ta kile nu tenŋe kule pisneningit. Nane ŋakmba nu tugum kumba minig ŋga sanaig le ²⁷ nu ndek saniŋgina: Kuate samba mbolŋge minit nu tanŋo saŋgri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satingen le isnaig. Kuatenŋge madina tanŋo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin

wakeiwam tuku ambonja Kuatenge kukulyina. ²⁹ Tanjo ande nuje pino ndinok imanje tate? Nuje tanjo nujenge tate. Tanjo ta nu gare njak minit le tanjo gulab nuje nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tanjan. Nane nu tugum kumba minig le ye kanjermba gare sunjo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu ibej ka kugawa le nu tuku nyu sunjoka ka mbol kuwa ngina.

³¹ Ande mbol ambenge ndekina ta nu sine njakmba lisiŋmba nu mbolŋe minit. Sine kilke te mbolŋe progej ta sine kilke mbolok tanjo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeg. Ande nu samba mbolŋe ndekina ta sine njakmba lisiŋmba nu mbolŋe minit. ³² Nu wam kanjerka isna ta kumumbi sakate le njakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son ngate ta nu manau tambu nu Kuate tuku pasa mata son ngate. ³⁴ Kuatenge kukulna tanjo ta nu Tukul Guwa njaknu tuwit tukunu Kuate sakate tanjamba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiŋo nuje tuku kume purte sulumba nu aganj ndende njakmba nu tuku wai mbolŋe patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiŋo nu kumuŋ ngate son nguwa ta nu abo tugu njak minmba minamngat. Ande nu Kuate tuku Kiŋo tuku minje pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolŋe minmba minamngat nga sakina.

Yesus nu Samaria pino ndonj pasatina

4 Yesus nu Yohanus limba tanjo pino gudommba kule pisneningina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig nga nu Yudea ma tugu kusrena.

² Yesus nu nuje miroj tanjo pino kule pisneningina. Nuje dubinaig tanjo tanje nane kule pisneninginaig. ³ Nu Yudea kusremba manj Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ngamuk ngamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbran ande Sikar pronaig. Sikar tumbran ta kilke ande Yakobŋe o buk kiŋo nuje Yosef tuna ta patukŋe minna. ⁶ Ma ta mbolŋe kule burok Yakobŋe wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanjan Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumŋe minyokina.

⁷ Nuje dubinaig tanjo nane buk nyamaganj piyawam tumbran kinaig le Yesus nuje ndo tanje minna. Tanjamba minna le Samaritanu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunyamba sa le nyi ngina le ⁹ nu ndek sana: Ndanam saka ne Zu tanjo ye Samaria pino kule yabanyate ngina. (Zu mbal Samaria ndonj ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu aganj mayenu tanjo ningit ta ne gilai. Ye ne kule yabanyate ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabanyate le ne abo njak minmba minam tuku kule tinet kande nga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunjo, burok te kule o sinam nzinge minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aninge kule abo njak tumba samngat. ¹² Sine tuku mbun sunjo Jakob nu kule burok te sarkina. Nu nuje kiŋo kame aganjmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu lim-

ba kule kise sam sakate e ngina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu manj kule parawamngat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu manj kule parawe nda. Kule ta nu tuku ngamunggal sinamngge bulbulmba prote tanjan minwa le nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁵ Tanjakina le nu ndek Yesus sana: Sunjo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye manj kule paraye nda. Ye manj kulenu lulu ndaki ngina le ¹⁶ nu pino ta sana: Ne kumba ka tanjo naje tumba prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tanjo kugatok ngina le nu sana: Ne tanjo kugatok ngate ta siŋka sakate. ¹⁸ Ne buk tanjo wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tanjo ne njak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gulabte. Ne tanjo kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sunjo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna njak. Sine Samaria sine tuku wa mbunj kame tabe te mbolŋe Kuate tuku nyu te-dunga nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemngge ndo Kuate tuku mbarinjan tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolŋe ko Yerusalemngge Kuate mbarinje nda. Manau kitekmbi Kuate mbarinjanngag.

²² Tane Samaria mbal Kuate fudiŋmba kila pilmba nu mbarinje. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamukŋe ande tanjo pino tuku muskil kiletidingam tuku te-mayokamngat. ²³ Mine minemba manau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu siŋka Mam Kuate mbarinjan idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinjan. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjan tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbarinjan idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinjan ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tumsingamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nuje ngina.

²⁷ Nu tanjamba saka minna le nuje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame aganj sotate ko ne ndanam nu ndonj pasatate nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbran kina sulumba nane saningina: ²⁹ Tango ande ye manau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanjakina le nane ndek tumbran kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranngge minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tango, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saningina: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nuje dubiwanu mbal nane ndek nangine nangine sakinaig: Andenge nyamaganj tawet le nyat inde nginaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Kuatenge ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. ³⁵ Tane tenjemba pasa

sakade. Tambun bailkamba kugawa le nyamagan alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satingamngit. Tane nyam piro si kanđerkap. Nyamagan buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. ³⁶ Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu tate. Nu nyamagan kilit ta nu tanjo pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamagan tumunu ngukate tanjo nyamagan alonu kilit nale arner gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenemba. Andenge nyamagan tumunu ngukate le andenge nyamagan alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamagan ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinget. Afu piro karenkinaig le tane alonu kilig nga saningina. ³⁹ Pino ta nu Sikar tumbraj mbal saningmba sakina: Tanjo ta ye manau ke liken ta njakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanakina le Samaria tumbraj takok mbal gudommmba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus tugumnge nu nane ndon minam tuku ngailkinaig le nu ait armba nane ndon minna. ⁴¹ Afu gudommmba nu tuku pasa ismba nu tuku son nga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonga nenje sakina le ismba son ngigen. Kile singine miroj nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuatenje madina tanjo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nga sakinaig.

Yesus nu gabat tanjo ande tuku kiwo wakeina

⁴³ Yesus nu o buk sakina: Tuan tanjo ande nuje tumbraj tuguk mbal nane nu talade ngina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye sunjo ait mbolnge Yerusalemnge wam kitek sanjgrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronai ta nane kanđerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea pronai le nane gare-gareka nu nane ndon minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba man Kana tumbraj kina. Nu buk tanje kule mbilna le grep kule pronai tuku. Ka tanje minna le Kaperneumnge gabat tanjo ande kiwo nuje guaze sunjo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nuje Yesus nu Galilea pronai pasa ta ismba nu tugum kumba kiwo nuje wakeiwa nga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek sanjgrinu pirerek purkam tuku kanđermba ndo ye son ngade ngina. ⁴⁹ Tanakina le gabat tanjo ta nu Yesus sana: O Sunjo, ne pitik ndeka. Ye tuku kiwo kumat ngina le ⁵⁰ nu ndek tanjo ta sana: Ne ndek kaye. Kiwo nanje kume nda ngina le nu Yesus tuku pasa ismba son nga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndingge nuje piro tanjo afu mbumba nu kanđermba sanaig: Kiwo nanje nu mayekina nga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaningina: Ki ait ndan mbolnge nu mayekina nga kusnaningina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ngaros pa tingina ta mukuna nginaig. ⁵³ Tanakinaig le mam nuje nu pasa ta ismba Yesus nu kiwo nanje kume nda ngina ait ta mbolnge ndo kiwo nuje mayekina ta katesena.

Tanjamba tanjo ta nuje wande tuma mbal njakmba Yesus tuku son nginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileange minna ta nu wam kitek sanjgrinu tamba nu ke arna.

Yesus nu Betesda kule tugumnge tanjo wakeina

5 Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunjo ait ande pronai le Yesus nu mbumba Yerusalem kina.

² Tumbraj sunjo mbol tanje sipsip tuku malanga patumba kule kualij fudingdo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembinge baibai wai inum sulumba minnaig. ³ Baibai ta sinamnge guaze mbal gudommmba afu am tukulok afu kupe ngigonu afu ngaros milmailkanu tanjamba kinye njak mine likinaig. [Mine lika kule galmunwa nga tairnga minnaig. ⁴ Sunjo tuku enjel ande ait afu nu kule mbolnge ndekanu le kule galmunanu le ima nu ambonga kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Tanjo ande yar ³⁸ guaze njak nu tanje minna.

⁶ Yesus nu kanđermba nu ait kuenu tanjamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste nga kusnana le ⁷ guaze tanjo ta nu sana: O Sunjo, kule galmunte le ande nu ye tumba kule mbol palm-bim tuku mine ndakate. Ye yije miroj kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ngina.

⁸ Tanakina le Yesus ndek nu sana: Ne tinga nanje nza-nzan kuramba kaye ngina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tinga nuje nzan-nzan kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu tanjo ta kanđermba kusnanaig: Ndanam saka ne tukul lukamba nanje nzan-nzan tumba lika kinit nga sanaig le ¹¹ nu nane saningina: Ande nu ye wakeiyat ta nuje nanje nzan-nzan kuramba kaye nga sayat le tanjawet ngina.

¹² Tanjamba saningina le nane ndek nu kusnanaig: Imange ne tanjamba sanat nginaig. ¹³ Ma ta mbolnge tanjo pino gudommmba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina tanjo nu ima nu wakeina ta lislistmba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sunjo sinamnge tanjo ta kanđermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Nanje une manau njakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ngina. ¹⁵ Tanakina le tanjo ta kumba ka Zu mbal saningina: Tanjo nu ye wakeiyat ta Yesusnge ngina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolnge nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saningina: Yije Mam ndinok nu piroka minit. Ye mata piroka minet ngina. ¹⁸ Tanakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonga kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yije Mam ndinok ngat ta nu Kuate ndon kumu kumu minanu tanjan ngate nginaig. Tanaka nane man gubra tumba nu sinja balewam tuku pasa sanjgri pilenaig.

Yesus nu nuje mironj tuku Zu mbal saningina

¹⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Ye Kuate tuku Kiŋo yiŋe wamduŋsmbi piro afu kam kumuŋ kuga. Mam nu piro ke likate le kaŋgerket ta ndo ke liket. ²⁰ Nu ye nuje Kiŋo tuku kume purte sulumba wam ŋakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ŋgumneŋga ta liniŋmba wam kitek saŋgrinu tumyuwa le tane kaŋgerka pirerek purkamŋgaig. ²¹ Mam nu kumanu mbal abo niŋmba kile-tidiŋgate taŋamba ndo ye nu tuku Kiŋo yiŋe nzali dubimba kumanu mbal afu abo niŋget.

²² Mam nu taŋgo tuku maŋau pileniŋmba lafunu niŋgam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolŋge pilna. ²³ Nane Mam tuku nyu te-duŋgade taŋamba ye tuku nyu te-duŋguwaig ŋga Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndaŋgate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndaŋgate. ²⁴ Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ŋgate ta nu abo tugu minmba minam tuku ŋak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu ŋgisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku ŋak minit.

²⁵ Ye siŋka satinŋamŋgit. Mine minemba ye Kuate tuku Kiŋo kumanu mbal yalpe ŋgi le nane ŋgamukŋge ye tuku wi isig mbal tiŋga abo ŋak minmba minamŋgaig. ²⁶ Mam nu abo maŋau miro. Ye nu tuku Kiŋo saŋgri sina le ye mata abo maŋau miro. ²⁷ Kuate nu taŋgo tuku maŋau pilenga lafunu niŋgam tuku ye Ndindo Katesek Taŋgo nyu sina. ²⁸ Tane pasa te tuku wamduŋs te-sulu ndawap. Ait ande prowa le nane min-desiŋ patikade ma sinamŋge minig mbal nane ye tuku wi ismba ²⁹ tiŋga mayok kaŋgaig. Nane afu maŋau magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tiŋgamŋgaig. Afu maŋau ŋaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tiŋgamŋgaig.

³⁰ Ye yiŋe wamduŋsmbi wam ande kam kumuŋ kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba taŋgo pileniŋget. Ye yiŋe nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye taŋgo kumumbi pileniŋget. ³¹ Ye yiŋe mironj tuku saket ta tane son ŋgam kumuŋ kuga. ³² Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. ³³ Tane taŋgo afu kukulniŋginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Taŋamba sakina ta nu taŋgo ndo. Ye nu tuku pasa suŋgomba idus ndawet. Ye tane tuku wamduŋs kilmba muskil kile-tidiŋge tiŋgam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinŋget. ³⁵ Nu sati taŋaŋ ndin tumtiŋgina le ait fagnu ndo tane gare ŋak nu ndoŋ minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa suŋgomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku saŋgri sina le piro ke liket taŋge Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku suŋgomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku ŋin tugu ise ndaka nu tuku tumail kaŋger ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolŋge te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina taŋgo son nda ŋgade tukunu nu tuku pasa tane sinamŋge mine ndakate.

³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube ŋga tane piro kareŋka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa taŋge ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

⁴¹ Taŋgonge ye tuku nyu te-duŋguwaig ŋga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ŋgamuŋgal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu ŋak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nuje nyu ŋak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamŋgaig. ⁴⁴ Taŋgine nyu mbol kuwa ŋga taŋgine taŋgine muŋgu nyu kile-mayokkade. Kuateŋge tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ŋgam kumuŋ kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ŋgade ta yeŋge Mam sawamŋgit ŋga idus ndawap. Kuga. Taŋgo ande tane tala ndamba minig ta nuje tane tuku mbar ta te-mayokamŋgat. Taŋgo ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane siŋka Moses tuku son ŋgade kande tane ye tuku mata son ŋgade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ŋgade ta ndaŋmba ye tuku pasa ismba son ŋgam kumuŋ ŋga nane saningina.

Yesusŋge taŋgo 5,000 isukusneniŋgina

(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)

6 Kile Yesus nu waŋ poŋga Galilea kule kualij sim kina. Kule kualij ta nyunu ande Tiberias.

² Yesus nu nuje saŋgri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le taŋgo pino gudommba kaŋgernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. ³ Nu kule kualij sim kumba nuje dubiwanu taŋgo ndoŋ tabe ande poŋga ka taŋge minyok minnaig. ⁴ (Zu mbal tuku pagumba nye suŋgo Pasowa buk patukina).

⁵ Minyok minmba Yesus nu mambilmba taŋgo pino gudommba prowe likinaig le kaŋgerka Filipus kusnana: Sine aniŋge nyamagan piyamba taŋgo kame nzi niŋbe le nyuwaig ŋga kusnana. ⁶ Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le ⁷ nu ndek sana: Yoi. Taŋamba kande soŋ 20 kilmba agar piyamba foŋfoŋ niŋbe le afu kumunge nda ŋgina.

⁸ Nu dubina taŋgo ande Simon Petrus tuku aba nuje Andreus nu ndek sana: ⁹ Ai te. Kiŋo te nu bret wai inum sulumba kualegar armba kilmba prowat ta taŋgo pino gudommba ŋgamukŋge agar ta nda minanu sukamŋgat ŋgina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ŋgina. Taŋakina le nane saninginaig le minyokinaig. Ma ta pibi ŋak. Minyokinaig mbal gudommba taŋgo ndo 5,000 taŋaŋ.

¹¹ Kile Yesus nu bret foŋfoŋ 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba niŋge likina. Nu kualegar mata taŋana le naŋgine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroniŋgina. ¹² Maroniŋgina le Yesus nu nuje dubinaig taŋgo saningina: Agar fetfetit batenju ta ŋgisikubekaig. Kilmba mangurkap ŋgina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligneniŋginaig.

¹⁴ Taŋgo pino nu wam kitek saŋgrinu kina ta kaŋgermba sakinaig: Tuan taŋgo suŋgo prowam tuku

sakinaig ta noten nginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sangri tingga Yesus tumba nangine gabat sungo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tingga nuje ndo tabe ande pongina.

Yesus nu kule mbol mbol likina
(Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52)

¹⁶ Furiram nuje dubiwanu tango ndek kule kualij tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalnge furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane war ponga Kaperneum kambim saka war koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubre tingga kule mbalo sugo sugo tingginaig. ¹⁹ Nane koika ka fando ngamu 6 kilomita tanjar tingginaig le Yesus nu kule mbol mbol lika war tugum ta kumba minna le nane nu kangermba kuru kuru nyayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje ngina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdus ibej kinaig le nu war ponguwa nga sanaig. Nu war pongina le kile ndo war ma kambim bafuna ta mbol pronaiig.

Nyamaganj tugusek

²² Mafena le nane kule kualij simnge minnaig mbal nane idusnaig: Kubele war ndindo minna le nu dubinaig tango nanenje ndo war ta ponga kinaig. Yesus nu nane ndonj kine ndakina nga idusnaig. ²³ Tanjamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku war afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret ningina le nyinaig ma ta mbol pro ibej kinaig. ²⁴ Ibej kinaig le nane tanje minnaig mbal Yesus nuje dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek war kame ta ponga Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumnge Yesus kangernaig sulumba sanaig: Tum Tanjo, ne ginu te prowat nga kusnanaig le ²⁶ nu nane saningina: Ye sirka tane satinjet. Tane nyamaganj tinggen le marotingina ta idusmba ye sotade. Ye manau sangrinu ke liken le kangerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamaganj kagagte ta tuku sota piro karej ndakap. Nyamaganj nyayo ndangate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamaganj ta ye Katesek Tanjo yenje tingamnggit. Mam Kuate nu nyamaganj tanjar tingam tuku ye nyu sina ngina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuatenge kukulyina tango tane ye tuku son ngap. Kuate tuku piro ta not ngina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manau ka le sine ne tuku sangri kangermba ne tuku son ngube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbur kame nane ma baknu mbolnge minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu tenenmba sakate.

Nu aganj samba mbolnge patikina le ndekinaig le nane nyinaig.

Kisim Bek 16.4,15

Kuyar pasa nu tanjakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sirka satinjamnggit. Moses nu nyamaganj ninggi-

na ta samba mbolok nyamaganj tugusek kuga. Yinje Mam nunje samba mbolok nyamaganj tugusek tinggit. ³³ Kuate tuku nyamaganj tugusek ta samba mbolnge ndeka kilke mbol mbal abo tugu tinggit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamaganj ta mara mara sirga le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manau tinggit tuku nyamaganj ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu man gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu man kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinjet not. Tane ye kangeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tango afu yinje mbal minam tuku madininggit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sirka nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnge ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenenmba. Nu nane madininggit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnge njakmba manj kile-tidingamnggit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenenmba. Nane ye nu tuku Kinjo kumun nga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamnggaig. Ait sunjo mbolnge ye nane manj kile-tidingamnggit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnge nyamaganj ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nangine nangine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanam saka samba mbolnge ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnge nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tanjine tanjine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nuje wamdusmbi ye tugum prowam kumun kuga. Mam nu ye kukulyina nunje afu wamdus ningguwa le ndo ye tugum prowam kumun. Ait sunjo mbolnge ye nane kile-tidingamnggit. ⁴⁵ Tuan tango kame tenenmba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamnggat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanger ndate. Ye Kuate tugumnge ndeken ta ye nu kangeren. ⁴⁷ Ye sirka satinjamnggit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manau tinggit tuku nyamaganj ta ye. ⁴⁹ Singine mbur nane ma baknu mbolnge mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamaganj kise samba mbolnge ndekina nga sakat ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamaganj abo manau tinggit ta samba mbolnge ndekina ta ye. Ima nu aganj ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamaganj sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tingamnggit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane mungu kusnanga sakinaig: Nu ndanjmba nuje ndem singuwa le nyamnggig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sirka satinjamnggit. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo njak minmba minam tuku minit. Ait sunjo mbolnge ye nu manj te-tiwamnggit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamaganj tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek.

⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndon sailkate le ye nu ndon minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nunge ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolnge minmba minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolnge abo njak minmba minamngat. ⁵⁸ Singine mbur nane aganj samba mbolnge ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Aganj ye saket te tanjamba kuga. Ima nu aganj te tumba nyuwa ta nu abo njak minmba minamngat nga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamnge nane pasa tumningmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommmba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersingit. Sine isam mbulgig nginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pitingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tanjo ye manj luka yiye minen tuku ma mbol ambe ka le tane kangeryumba ye tuku ndanjmba idusamngai. ⁶³ Ye abo manjau tugusek sakit ta Tukul Guwanje tingit. Kilke mbolok tuku aganjnge turtingam kumun kuga. Pasa satijngit ta Tukul Guwa tugumngge prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ngade ngina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolnge ima nu nu tuku son nda nginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kanjat ta nu kila minna tukunu nu tanjakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ngade ta tuku ye buk tenjemba satijngit. Mam nu afu wamdus ningiwa le ndo ye tugum prowam kumun ngina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommmba ndek nu kusremba manj nu ndon li ndakinaig. ⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nunje dubinaig tanjo 12 ta kusnaningina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ngina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasingam kumun. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenge madinina tanjo ngina.

⁷⁰ Tanjakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ngamuknge nu bukla njanon njak ngina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo ta tuku sakina. Ngumnennga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus maib kat nunje nane nu talanaig

7 Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina. ² Nu Galileange minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nunje nu sanaig: Ne tinga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanje ne tenje manjau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kanjerwaig. ⁴ Ande nu nunje nyu mayok kuwa nga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne manjau sanjrinu ke likate ta tanjo am mbolnge ka

le nane kanjerkuwaig nginaig. ⁵ Nunje maib kat nunje mata nu tuku son nda nga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara njakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manjau njanon kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galileange minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nunje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina.

¹¹ Pagumba nye ta mbolnge Zu gabat mbal nane nanjine nanjine munjo kusnanja Yesus sota nu aningge minit nga saka minnaig.

¹² Manjur sunjo ta sinamnge afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanjo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanjo didik farmba wam njanon tumningit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa te-mayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenjmba kina le Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba pasa kuklimba tumningmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanjmba kila ta tina. Nu skul sunjo mbolnge minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tanjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtinget te yiye wamdusmbi kuga. Kuatenge ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satijngit. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yiye wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtinget te nu kila palmbim kumun. ¹⁸ Ande nu nunje wamdusmbi pasa kuklite ta nu nunje nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nunje sunjo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tingina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tanjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla njak nginngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manjau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kinjo tuku ngaro pikam tuku manjau Mosesnge sine singina. Moses pro ndana le singine mburunge manjau ta tugu pilnaig. Moses ait satijngina ta kusem ait mbolnge ait kumungate ta tane kusem mbolnge kinjo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolnge mata kinjo tuku ngaro pikig. Ndanam saka tane ye kusem ait mbolnge tanjo ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tanjo pile ndanjan. Tanjo tuku tugu kanjermba pilenjan ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanjo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimnge pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinja Kuatenge madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanjo te tuku tumbrajan tuguk sine kila.

Kristus prowa le nu aningge prote ta sine gilai minamngig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sungo sinamngge pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbraŋ tuguk ye turmba kila nga idusde e? Ye yiŋe wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumngge prowen tukunu ye nu kila minet. Nunge ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanjaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumuŋ kuga.

³¹ Tanjo pino gudommaba nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanjo wam ke likate te liwam kumuŋ kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tanjo pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndon kusem wande tuku polis afu kukulninginaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndon mini sulumba ye maŋ luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjgit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjgerye nda. Ye ka minamngit ma ta tane ye tugum prowam kumuŋ kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjgere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamukngge minig nane ndon minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanam tenjamba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjgerye nda. Ye ka ma minamngit ta tane ye tugum prowam kumuŋ kuga ngate. Pasa tugunu te ndanjamba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sungo mbolngge Yesus nu tinja wi kuenjka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuŋ nga ye tuku sangri tomba tingate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo njak nu tuku ngamunggal sinamngge bulbulmba minmba minamngat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolngge Yesus nu sangri kilja sungo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tanjo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenge madina tanjo nginaig. Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanngge prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolngge nu minna tuku ma Betlehemngge prowamngat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig. ⁴³ Tanjamba nane wamdus pur yimyam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaiŋ le sakinaig: Ndanam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku

pasa sangrinu. Sine tanjaŋ tanjo ande pasa sangrinu sakina le ise ndakigen nginaig. ⁴⁷ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritingat le tane mata nu tuku son ngaig e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son ngate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma njayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum pronata nu nunge tinja sakina: ⁵¹ Sine singine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumuŋ kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku maŋau kanjermba ndo lafunu tambim kumuŋ ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanngge tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaiŋ

8 Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinja nu ndeka kusem wande sungo sinam kina. Kina le nane gudommaba nu tugum pronaiŋ le nu pasa kuklimba tumningmba minna.

³ Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknganu mbal ndon pino ande tanjo kuayarna le kanjermba nu tumba pro nane ngamukngge te-timba Yesus sanaig: ⁴ Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndon minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolngge ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanjamba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolngge palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolngge kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusnakusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamukngge mbar kugatok ndeta nunge ambonja ndame tumba pino te katwa ngina. Tanjaka sakina sulumba nu maŋ minyoka kilke mbolngge kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tanjo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumnennga nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nunge ndo Yesus tugumngge tin minna le ¹⁰ nu tinja nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunjo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba maŋ une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu maŋ tanjo pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tanjo pino kiljaninget. Ande ye dubiyuwa ta nunge mine ta bulu njak. Nu ma make sinamngge mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nanje mironj nanje tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae ngi-

naig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aningge prowen maŋ animbi kaŋgit ta ye kila. Ta tuku ye yiŋe mironŋ tuku sanu kumuŋ. Tane ye aningge prowen maŋ animbi kaŋgit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane taŋgo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye taŋamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yiŋe wamdusmbi ndo kuga. Kuete nu ye kukulyina ta ye nu ndoŋ wamdus ulendi taŋgo pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumuŋ. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Taŋgo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yiŋe Mam nu ye kukulyina nu ndoŋ yiŋe tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Taŋaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam naje aningge minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam taŋge ndametinj patikade ma mbolŋge pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbranŋ tuku saningina

²¹ Yesus nu maŋ pasa tuturmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenga taŋgine une ta ŋak minmba kumamŋgaig. Ye kaŋgit ma ta tane prowam kumuŋ kuga ngina le ²² Zu mbal ndek naŋgine naŋgine sakinaig: Nuŋe ngarosu balewamŋgat inde. Ta tuku ye kaŋgit ma ta tane prowam kumuŋ kuga nga sakat nginaig.

²³ Taŋakinaig le nu nane saningina: Tane ibeŋ tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satinŋit. Tane une ŋak minmba kumamŋgaig. Tane yiŋe mironŋ tuku sakit ta son nda ngap ta tane siŋka une ŋak minmba kumamŋgaig ngina.

²⁵ Taŋakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane saningina: Ye abo abo yiŋe mironŋ tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa suŋgomba ŋak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumŋge pasa ten ta ndo ye satinŋet. Pasa ta tugusek ngina.

²⁷ Nu taŋamba Mam Kuete tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus maŋ lato nane saningina: Tane ye Ndindo Katesek Taŋgo ye tumba ail kazrai mbolŋge palmbimŋgaig. Ait ta kugawa le o son ta nuŋge ngamŋgaig. Ye yiŋe wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamŋge tumyina ta ndo saket ta tane katesewamŋgaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndoŋ minmba minit nga sakina.

³⁰ Nu taŋamba saka minna le nane gudommmba nu tuku son nginaig.

Yesus nu Zu mbal ndoŋ kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son nginaig ta tenjenmba saningina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane siŋka ye dubiyanu taŋgo mayok

kaŋgaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa taŋge tane tuku muskil kile-tidinge tinŋamŋgat ngina.

³³ Taŋakina le nane ndek sakinaig: Sine Abraham tuku mbuŋ mineg. Sine nane afu kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ mine ndakeg. Ne ndaŋam saka sine tuku muskil kile-tidinge siŋam tuku sakate nginaig le ³⁴ nu maŋ lato saningina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu unekate ta nu une maŋau kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ minit. ³⁵ Piro taŋgo nu nuŋe suŋgo tuku wandeŋge mara mara mine ndakate. Kiŋo nu mam nuŋe tuku wande mbolŋge mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuete tuku Kiŋo ye tane tuku muskil kile-tidingi ta tane muskil kile-tidi mayewamŋgaig. ³⁷ Tane Abraham tuku mbuŋ ngade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ngamunŋgal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yiŋe Mam tugumŋge maŋau kaŋgerke liken ta sake liket. Tane taŋgine mamŋge maŋau tumtingit ta kade ngina.

³⁹ Taŋakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham nginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kiŋo kame kande Abraham tuku maŋau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuete tugumŋge ismba pro satinŋet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu maŋau taŋaŋ ke ndakina. ⁴¹ Tane taŋgine mam tuku maŋau te-purde ngina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinŋge kile-pati ndakinaig. Siŋgine Mam ndindo nu Kuete nginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuete tugumŋge minen sulumba te prowen. Yiŋe wamdusmbi kuga. Nuŋge ye kukulyina. Kuete nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kilemayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Taŋgine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo taŋgo bale farna taŋamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu maŋau tugusek ŋakmba pitaikate. Nu mane taŋgo. Nu yabri maŋau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumuŋ. ⁴⁵ Tane taŋgine mam tuku maŋau ŋak minig sulumba ye pasa tugusek satinŋet ta tane son ngam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kaŋgermmba sanu kumuŋ kuga. Ye tane pasa tugusek satinŋet ta tane ndaŋam tuku son nda ngade. ⁴⁷ Kuete tuku kiŋo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kiŋo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ngina.

⁴⁸ Taŋakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla ŋayonu ŋak nggeg ta sine kumumbi sakeg nginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla ŋak kuga. Ye Mam tuku nyu te-duŋget le tane ye tuku nyu te-ibeŋde. ⁵⁰ Ye yiŋe nyu mbol kuwa nga idus ndawet. Kuete nu ye tuku nyu mbol kuwa nga sakate. Nu taŋgo ŋakmba kumumbi pileningit. ⁵¹ Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan taŋgo ŋakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ngate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla ŋak. ⁵³ Sine tuku

mbunj sunjo Abraham ne nu liwanu nga iduste? Abraham tuan tanjo njakmba kume likinaig. Ne ima le nanje nyu te-dungate nginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye yiye mironj yiye nyu payam ndaket. Yiye Mam nunge ye tuku nyu te-dungate. Tane nu sine tuku Mbara Sunjo ngade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ngade ta tane yabri tanjo ndo. Ye nu kila nget ta tane yabri pasa sakade tanjamba kuga. Ye sinja nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Singine mbunj Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairnga minna. Nu ye tuku ait kanjgermba gare sunjo tina nga saningina.

⁵⁷ Tanjakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kanjgeranu nga sakate e nginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinja satinjgamngit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet nga saningina.

⁵⁹ Tanjakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nunje ngaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina

⁹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka tanjo ande nu am tukulok ina sinamnge prona ta kanjgeranaig. ² Kanjgermba nunje dubiwanu tanjo Yesus kusnanaig: Tum Tanjo, imange unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nunenge e ko nunje mironj e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ina mam nunje tuku une ko nunje une tanje am tukul ndana. Kuate tuku sangri nu mbolnge mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatenge kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine njakmba pirokam kumuñ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolnge minmba kilke te kiljawet tuku bulu ngina.

⁶ Nu tanjaka sakina sulumba kilke mbol nguspeka ruga wakeimba tumba tanjo ta am mbolnge pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualinj mbolnge am minyanja ngina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Tanjamba kukulna le nu ndek kumba am minyanja mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbranj tuma nane afu turmba nu buk agarj ndende yabanja minna le kanjgeranaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk agarj ndende yabanja minna nunge inde nginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nunge nginaig le afu sakinaig: Kuga. Tanjo ande nu suk nginaig. Tanjakinaig le nu nane saningina: Sakade not. Ye nunge ngina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndanjat le am mayekat nginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Tanjo ande nyunu Yesus nunge ruga wakeimba ye tuku am mbolnge pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualinj mbolnge am minyanja ngat. Ye ka am minyanjit le ye am maranjat ngina le ¹² nane nu kusnanaig: Nu aningge minit nginaig le nu ndek saningina: Iyo. Ye gilai ngina.

¹³ Yesus nu ruga wakeimba am maranje tuna ta kusem ait le nane afu tanjo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndanjat le am mayekat nginaig le nu

saningina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolnge palet le ye ka am minyanjit le kile mambilet ngina.

¹⁶ Tanjakina le Farisi mbal afu sakinaig: Tanjo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenge nu kukul ndana nginaig le nane afu tenjenmba sakinaig: Kuga. Nu tanjo njayonu kande nu manjau sangrinu tanjamba kam kumuñ kuga kande nginaig. Nane tanjamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Tanjamba nane manj tanjo am mayekina ta kusnanaig: Tanjo ta tuku ne ndanjamba iduste nginaig le nu saningina: Nu tuan tanjo ande ngina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamnge am tukulok prona le kile mayekina ta son nda ngina nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹ Tale kiño ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinaig: Am tukulok te-pilkeñ ta not nginaig. Tanjakinaig le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaig:

²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sunjokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imanje nu am wakeiwe tawet ta nunje sakuwa le isap nginaig. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaig sulumba tanjamba saninginaig. Ta ndanam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenge madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeknge pitaimba nu tukulbe nginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaig: Nu sunjokanu. Nu kusnawap nginaig.

²⁴ Kile nane manj tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njayonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolnge sinja son pasa saka nginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu njayonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolnge kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ngina.

²⁶ Tanjakina le nane manj nu kusnanaig: Nu ne ndanjat? Nu ame wam kat le ne am mayekat nga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satinjgit le tane isaig. Ndanjam saka manj lato isam tuku kusnangade. Tane mata nu dubiwanu tanjo minam idusde e ngina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu tanjo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndonj pasatina ta sine kila. Tanjo te aningge prona ta sine gilai nginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndanam nu aningge prona ta tane gilai ngade. ³¹ Nu tuku manjau ta kilimok. Kuate nu tanjo njayonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbarinjmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabanj pasa isit le wam sangrinu kate. ³² Ande nu ina sinamnge am tukulok prona le andenge nu tuku am maranje tuna nga sakade le ise ndakeg. ³³ Tanjo ta nu Kuatenge kukul ndana kande manjau tanjanj inum kam kumuñ kuga kande ngina. ³⁴ Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamnge une njak te-pilnaig. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e nga nane tanjo ta kusem wandeknge pitainaig le mayok kina.

³⁵ Tanjo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba tanjo ta sota kanjgera sulumba nu sana: Ne Katesek Tanjo Ndindo ta tuku ne son ngate e ngina le ³⁶ nu

ndek nu sana: Sunngo, ne ima tuku sakate. Tango ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ngi nga sana. ³⁷ Tanakina le nu ndek sana: Ne buk nu kanjerat. Ye ne ndon pasatet te ye nunge ngina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunngo, ye ne tuku son nget nga nu tugumnge dagol tidrongina.

³⁹ Kile Yesus nu tenemba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye tango tanamba pilengam kilke te mbol prowen ngina le ⁴⁰ Farisi mbal afu tanje minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu nga iduste e nginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolnge mine ndakate kande. Tane sine am maranganu mineg ngade tukunu tane pa tam tuku minig ngina.

Sipsip kulat tango mayenu

10 Ye sinja satinngamngit. Ande nu sipsip tuku malanga sinam nda kumba nu fonde ponga sinam kinit ta nu kuayar tango ndo. ² Ande nu malanga kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat tango. ³ Nu prote le malanga kulat tango malanga talke tuwit. Nu sinam kinit le nuje sipsip nu tuku njin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nuje sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nuje sipsip njakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonga kinit le nane nu tuku njin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Tango kisenje pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku njin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kangaig ngina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu te-mayokmba saningina: Ye sinja satinngamngit. Sipsip tuku malanga ta ye. ⁸ Ambonga pronaig mbal ta nane njakmba kuayar tango ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malanga. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ngisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamngat. ¹⁰ Kuayar tango nu sipsip kuayarmba bale farmba ngaigo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunngo njak minwaig nga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat tango mayenu. Sipsip kulat tango mayenu sipsip mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tango kuga ta nu ndameti nj kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidinngate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndameti nj kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sunngomba idus ndaningit. ¹⁴ Ye sipsip kulat tango mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minit. Tanamba ndo ye yinje sipsip kila minit le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yinje ngarosu mape ndamba kumamngit.

¹⁵ Yinje sipsip gudommmba fonde te sinamngge mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku njin tugu kila pilmba ye dubiyamnggaig. Tanamba nane kuasmbi ndindo tananj minwaig le ye nane tuku kulat tango ndindo minamngit. ¹⁷ Ye yinje ngarosu mape ndamba

kumi sulumba manj abo tumba tinngamngit. Ta tuku yinje Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nuje nzali dubimba ye baleyam kumun kuga. Ye yinje nzali dubimba kumamngit. Ye sangri njak minmba yinje ngarosu kumam tuku palmbimngit. Kumi sulumba sangri ndui ta tumba manj tinngamngit. Yinje Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba manj wamdus pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommmba ndek sakinaig: Nu bukla njak nginngankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap nginaig le ²¹ nane afu ndek sakinag: Tango bukla njak tanamba pasatam kumun kuga. Bukla njayonunge tango am tukulok wakeiwam kumun kuga nginaig.

Zu mbal Yesus ngumnaig

²² Yerusalemnge nane o buk kusem wande tuku malanga manj talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunngo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunngo tuku kawan ande nyunu Solomon ta mbolnge kine inummba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu te-ngamumba kusnanaig: Ne Kuatenge madinina tango ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdus sulumba tairnga mineg nginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinngan ta tane son nda ngade. Ye Mam tuku nyu mbolnge wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ngade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane ye tuku njin tugu kila. Ye nane kila minit le nane ye dubiyade. ²⁸ Ye abo tugu minmba minam tuku ninji le nane sinja ngisike nda. Ande nu ye tugumnge nane bige tidinnga kilam kumun kuga. ²⁹ Sipsip njakmba Mam nu ye tugumnge patikina le kulatka minit. Ande nu Mam tugumnge nane bige tidinnga kilam kumun kuga. ³⁰ Sile Mam ndon ndindo ndo nga sakina.

³¹ Tanakina le Zu mbal nane manj ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³² nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku sangrimbi manjau magenu gudommmba ke liket le kanjerkade. Ame manjau njayonu ket le tane ye baleyam bafude nga saningina le ³³ nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne tango ndo ta ne ye Kuate nga nu tuku nyu njayo silite nginaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saningina: Kuyar pasa mbolnge Kuate nu tenemba sakate. Tane mbara kame tananj minig ngate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumun kuga. Kuate nu tanamba nuje mbal afu pasa ningina le nane mbara tananj minig ngina. ³⁶ Ye ake tango kuga. Kuatenge madiyahamba kukulyina le kilke te mbol prowen. Ndanjam saka ye Kuate tuku Kinjo nget le Kuate tuku nyu njayo siliwanu ngade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket nga idusmba kande tane ye tuku son nda ngap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket nga idusmba kande piro ket manjau te ndo son ngap. Ta mbolnge tane Mam nu ye ndon minmba minit le ye nu ndon minmba minit ta kila palmbimnggaig ngina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu maŋ biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusŋge kule pisneniŋgina ma ta mbolŋge minna. ⁴¹ Tanje minna le nane gudommba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu maŋau saŋgrinu afu ke ndakina ta nu tanjo te tuku sakina ta kumumbi sakina ŋginaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommba Yesus tuku son ŋginaig.

Lasarus nu kumna

11 Betani tanjo ande Lasarus nu guazerŋgina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ² Maria nu buk gureŋ tumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuŋe gabat waŋembi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazerŋgina. ³ Guazerŋgina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik: Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze ŋak minit ŋga sanaik le ⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanje nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolŋge ye Kuate tuku Kiŋo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona ŋgina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo ŋak. ⁶ Nu Lasarus guazerŋgina pasa ta ismba minna ma ta mbolŋge maŋ ait armba tanje minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuŋe dubiwanu tanjo saniŋgina: Sine maŋ Yudea kab ŋgina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Tanjo, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolŋge ndamembi ne balenam bafunaig. Ndaŋam saka ne maŋ kambim sakate e ŋginaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafef minit. Ande nu ki mbol likate ta nu bariŋgam kumuŋ kuga. Mafef tuku buluŋge nu kilŋate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu bariŋgate ŋgina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba nu nane saniŋgina: Siŋgine gulab Lasarus nu kinyamba minit. Ye ka nu kuanewamŋgit ŋgina.

¹² Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinyamba minit ndeta nu mayekamŋgat ŋginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinyamba minit ŋga saniŋgina ta nane nu kinyat ŋga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saniŋgina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ŋgap ŋga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ŋgina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanjo afu saniŋgina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndoŋ kumbe ŋgina.

Kumanu mbal aboŋga tiŋgam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamŋge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbraŋ Yerusalem kambim tuku 3 kilomita tanjaŋ ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kile-iberŋkam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tiŋga ka ndiŋge Yesus kaŋgerna le Maria nu wan-

deŋge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolŋge mata ne ame wam tuku Kuate yabaŋa ta ne tanmbimŋgat ta ye kila ŋgina le ²³ nu lafumba sana: Leu naje nu maŋ aboŋga tiŋgamŋgat ŋgina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolŋge kumanu mbal ŋakmba tiŋguwaig le nu mata tiŋgamŋgat ta ye kila ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal aboŋga tiŋgam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku saŋgri tomba tiŋga kumwa ta nu maŋ aboŋga tiŋgamŋgat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku saŋgri tomba tiŋgate ta nu ŋgisike nda. Ye pasa sanet te ne son ŋgate e ŋga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kiŋo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamŋgat ŋginaig ta ne ŋgina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tiŋga kumba ka maib nuŋe Maria siŋsiŋdo sana: Tum Tanjo pro ne ilwa ŋga sakat ŋgina le ²⁹ nu ismba pastiŋga nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbraŋ nda prona. Nu tumbraŋ makembiŋge Marta ndoŋ pasatinaik ma ta mbolŋge minna. ³¹ Zu mbal nane wandekŋge Maria wamdus te-iberŋmba minnaig ta nu pastiŋga kina le nane nu mindesiŋ tugumŋge malmbinu kinit ŋga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidroŋga sana: O Sunjo, ne prona kande ye tuku leu kume ndakina kande ŋgina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal ŋakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kaŋgerka wamdus tatrakina le nu nane kusnaniŋgina: ³⁴ Tane aniŋge nu tumba pilnaig ŋga kusnaniŋgina le nane nu sanaig: Sunjo, ne sine ŋak kumba ka kaŋgera ŋginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sunjomba kume purte ŋginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am maraŋge tuna. Ndaŋam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna ŋga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le aboŋgina

³⁸ Kile Yesus nu maŋ wamdus tatrakina le nu kumba ka mindesiŋ pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndam sunjo ande burok tukulunu minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saniŋgina: Ndam talkap ŋgina le tanjo kumna ta kulim nuŋe Marta nu ndek sana: Sunjo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesiŋ te buk mundur kinit ŋgina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa san-it? Ne ye tuku saŋgri tomba tiŋga ta ne Kuate tuku saŋgri kaŋgeramŋgat ŋga sanit ŋgina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te neŋge ye kukulyina ta nane kila pilwaig ŋga ye pasa te sanet ŋgina.

⁴³ Tanjaka sake denpurmba nu wi kuenjka sakina: Lasarus, ne tingga kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tingga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta njak tinggina le Yesus ndek nane saniingina: Tane kumiņ kukliwap le nu kuwa ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronaig ta nane Yesus wam kina ta kanjgermba nane gudommmba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu niinginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndoņ gabat sugo sugo njakmba kile-manjgurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndaņdanjamngig? Nu manjau kitek sanjgrinu gudommmba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manjau kumba minwa ta nane njakmba nu tuku son ngamnggaig. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nja pro kusem wande sunjo njaoy silimba sine Israel njakmba bale faramnggaig nginaig.

⁴⁹ Tanjo sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolņge pris tuku gabat sunjo minna. Tanjo ta nu nane ngamukņge tingga saniingina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine njakmba ngisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuņe wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolņge pris gabat sunjo minna le Kuatenņge nu wamdus tuna le nu dir pasa saniņmba Yesus nu Israel njakmba tuku nja kumamnggat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kiņo kame kilke tugu njakmba mbolņge kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nja kumamnggat.

⁵³ Ait ta mbolņge Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuņe dubiwanu mbal kilmba duņe makembiņge tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanje minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbran foņfoņ tuku mbal gudommmba Pasowa mayok nda kuwa le purfeņnu mayok kambim tuku nja Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nangine nangine munju kusnanja sakinaig: Tane ndaņmba idusde. Nu prowamnggat e ko prowe nda nja saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndoņ nane buk tanjo pino wam paguka saniinginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasiņguwa le sine ka biye tibe nginaig.

Maria Yesus tuku kupe mbolņge gureņ kutuna

(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)

12 Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu manj Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku pagunaig le Marta nu nyamaganj kutumba minna. Lasarus mata nane ndoņ isukusmba minna.

³ Isukusmba minnaig le Maria nu gureņ mayenu ande

pitinu 500 gram tanjan piyanu o mbolņge ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolņge kutumba nuņe gabat waņembi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumungina le ⁴ Yesus dubiwanu tanjo ande Yudas Iskariotnu nu ngumņenga Yesus tuku kupet mayok kina ta nuņge sakina: ⁵ A ... ndaņam saka gureņ ta tumba nane afu mbol nda piyana. Nu tanjana kande nu son 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusniņmba pasa ta sa ndakina. Nuņge nangine ndametiņ kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonja ye tuku mindesiņ wakeiwanu tanjan gureņ ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara mara tane ngamukņge minamnggaig. Ye tane ndoņ ait kuenu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommmba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronaig. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronaig. ¹⁰ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommmba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nja minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanjo pino gudommmba pro Yerusalemņge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waņe supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-duņgube o.
Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolņge prote.
Nu Sunjoņge nyaro tuwa o.
Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o nģinaig.

Mune 118.26

¹⁴ Yesus nu doņki fat ande te-silika muskilnu mbolņge minyokina. Kuyar pasa ande teņenmba sakate.

¹⁵ Sion tumbran sunjo ne kuru kuru ndaka. Ai si. Ne tuku tanjo sunjo prote si.

Nu doņki fat mbol minyoka ne tugum prote nģate.

Sakaria 9.9

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolņge nuņe dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumņenga Yesus nu samba mbolņge sanjri kilņa sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolņge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamņge abonja tingina le kanjernaig mbal Yerusalemņge afu kubeu niņmba minnaig le ¹⁸ manjgur sunjo ta nu manjau sanjgrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinņge nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nangine nangine sakinaig: Ai si kanjer-

ap. Nane njakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumunj kuga nginaig.

Yesus nu nunje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbarinjam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal. ²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbrañok).

Nane pro nu sanaig: Tango sungo, sine Yesus kanjeram proweg nginaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndindo Katesek Tango Kuate nu sanjgri kilña sungo sam tuku ait buk prote. ²⁴ Ye sinja satinjamngit. Wit tinju ande kilkek sinamngge ngukap le ndo alonu gudommmba mayok kanjgaig. Kilkek sinamngge ngu ndakap ta nunje ndo minamngat.

²⁵ Ima nu nunje abo mine mayewam tuku wamdus sungo tate ta nu ngisikamngat. Ima nu kilke te mbolngge nunje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo njak minmba minamngat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndonj minamngat. Ande nu ye tuku piro biywa ta Mamngge nu tuku nyu te-mayokamngat.

²⁷ O Mam, ye ngamunggal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamngat ta laipyuwa nga sani? Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen.

²⁸ O Mam, nanje nyu sungo ta mbol kuwa ngina. Nu tanjakina le samba mbolngge minje pasa ande tenjenmba sakina: Yinje nyu sungo buk mbol kina. Kile manj mbol kanjat nga sakina.

²⁹ Nane tanje minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate nginaig le afu nane sakinaig: Eñel ande nu ndonj pasatate nginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi nga pro ndawat. Tane isap nga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pileninggam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuate nge te-iberjamngat. ³² Nane afu ye ail mbolngge pilmba te-dunnguwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamnggaig ngina. ³³ Yesus nu ndanjanmba kumamngat ta te-mayokmba nu pasa ta saningina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamngat nga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tango Ndindo tumba tedunjamnggaig ngate. Katesek Tango ta nu ima nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kilñatingamngat. Bulu tane kilñatiñmba minitmbi tane kilña mbolngge likap. Kuga ta ma make nge tane songikat. Ande nu ma make sinamngge likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kilñatiñmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawa ta tane bulu njak minamnggaig ngina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommmba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu manjau kitek gudommmba nane am mbolngge ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tango Aisaia tuku pasa ande nane mbolngge kumunggina ta tenjenmba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne nanje sanjgri te-mayokte le ande nu katese ndate. *Aisaia 53.1*

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjenmba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule niñmba ngamunggal mata tukule ningina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluningguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamngit ngina.

Aisaia 6.10

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilña sungo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommmba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandek nge nane peuninjbekaig nga nanjine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tango pino njakmba nane nzalininggam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzalininggam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenjka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate.

⁴⁵ Ande nu ye tuku manjau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manjau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjan tango pino njakmba kilñaninget. Ye son ngade mbal nane ma make

sinamngge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolngge teti ndawet. Ye tango pileninjmba pasa mbolngge kiletidinggam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kiletidingge ninggam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sunjo mbolngge ye pasa sake liket tenge nu pilemba pasa mbolngge te-tiwamngat.

⁴⁹ Ye pasa sake liket te yinje wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunje wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunje wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinjet te Mamngge wam paguyina le ndo satinjet ngina.

Yesus nu nunje dubinaig mbal tuku kupe minyanjina

13 Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunje dubinaig mbal ndonj isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Satan nge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunje ngueu mbal ninggam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunje tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunje mbal kilke te mbolngge minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamaganj kusremba tinga nunje siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolngge kule kutumba nunje dubiwanu tango tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjgri njakmba nu wai mbolngge pilna le nu Mam tugum nge ndekina ta nu manj luka mbumba kanjat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kusnana: i ... Sunjo, nenje ye tuku kupe

minyanngam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnengga ne pulunamngat ngina le ⁸ nu man sana: Siŋka. Ne ye tuku kupe minyannganda nga sana. Tanakina le nu man sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi ta ne ye ndon gulab minam kumuŋ kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunngo, tanjamba kande kupe ndo minya ndanga. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyannganda ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ngarosu njak kule pisat ta nu kupe ndo minyannganda man purferŋnu mayok kangat. Tane njakmba purferŋnu minig ta tane tuku ande nu purferŋnu mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kangat ta nu kila minna tukunu ande nu purferŋnu mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyannganda denpurmba nu tinnga nuŋe siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolŋge manau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunngo tane tuku Tum Tango ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunngo tane tuku Tum Tango minmba ye nyu kugatok tane kumnemŋge minanu tanjan tane tuku kupe minyannganda likit. Tane mata nyu kugatok tanjan tangine tangine kupe minyannganda likap. ¹⁵ Ye tane mbolŋge manau kit ta tane kanjermba tanjamba dubimba kap nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye siŋka satinngamngit. Piro tanngo nu nuŋe sunngo li ndate. Kukul tanngo nuŋe kukulte tanngo li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinngat te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manau mbolŋge minamngaiŋ.

¹⁸ Ye tane njakmba tuku sa ndakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamdus kila. Kuyar pasa ande tenjamba sakate.

Ande nu ye tuku nyamagan ye ndon isukusit ta nu ye tuku ngueu mayok kinit ngate.

Mune 41.9

Pasa ta siŋka kumumbi mayok kangat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuatenge madiyina tanngo ta tane son ngam tuku ye ambonga satinngit. ²⁰ Ye siŋka satinngamngit. Ye yiŋe tanngo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanngo

(Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamunggal pitina le pasa te-mayokmba saningina: Ye siŋka satinngamngit. Tane ngamukŋge ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanakina le nuŋe dubinaig tanngo ndek ima tuku sakate nga idusmba nanngine nanngine munngu kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanngo ande Yesus nu tuku kume purmayena ta nale munngu patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tanngo ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tanngo ta Yesus man patumba nu gemmba nu kusnana: Sunngo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba

tambimngit not ngina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kiŋo Yudas Iskariotnu tuna.

²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina.

²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametinj tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametinj afu sanzal mbal ninggam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanngo kile ye tuku nyu sunngo mbol kangat. Wam ta mbolŋge Kuate tuku nyu sunngo mata mbol kangat. ³² Kuate nu ye mbolŋge nyu sunngo mbol kuwa le ye nu mbolŋge mata nyu sunngo mbol kangat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunngo te-mbolamngat.

³³ Kiŋo kame ye, ait fagnu tane ndon minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanjamba saningen ta kile tane satinngamngit. Tane ye kangit ma ta tane prowam kumuŋ kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinngamngit. Tane tangine tangine mungu iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanjamba tane mata tangine tangine mungu kume purkap. ³⁵ Tane mungu kume purkap ta tanngo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katesewamngaiŋ ngina.

Yesus nu Petrusŋge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanjamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunngo, ne animbi kangat ngina le nu sana: Ye kangit ma ta kile ne ye dubiyam kumuŋ kuga. Ngumnengga ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanakina le Petrus nu sana: Ndanam kile ye ne dubinam kumuŋ kuga ngate. Ne tuku nga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ngina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku nga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye siŋka ne sanamngit. Furir te mbolŋge teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina.

Kuate tugum kambim tuku ndin

14 Ye pasa pitinu satinngit ta tuku tane wamdus fulil ndakap. Tane Kuate tuku sanngri tomba tinnga ye tuku sanngri mata tomba tinngap. ² Mam tuku tumbranngge wande gudommmba minig. Tanjamba mine ndakuwaig ta ye satinnganda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamngit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndon minmba minamngaiŋ. ⁴ Ye kambimngit ma ta tane ndin kila ngina.

⁵ Tanakina le Tomas nu ndek kusnana: Sunngo, ne kambimngat ta sine gilai. Ndin ndan dubimba ne

tugum prowamngig nga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tukunu Mam mata kila palm-bimngaiŋ. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanŋer-naig ngina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sunŋo, sine tuku nzali ne naŋe Mam tumsingga le kanŋerbe ngina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndoŋ minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanŋer tite ta nu Mam mata kanŋerte. Ndanŋam tuku ne naŋe Mam tumsingga le kanŋerbe ngate. ¹⁰ Ye Mam ndoŋ sailket le nu ye ndoŋ minit. Sile ndindo ta ne son nda ngate? Ye mara mara pasa satinŋet ta yiŋe wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye ndoŋ minmba nuŋge piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndoŋ minet le nu ye ndoŋ minit ta son ngap. Tane son ngam fugumba kande piro ke liket ta kanŋerka ye nu ndoŋ minet ta son ngap. ¹² Ye siŋka satinŋamngit. Ande nu ye tuku sanŋri tomba tinŋuwa ta ye maŋau ke liket te nu mata kamngat. Ye Mam tugum kanŋit ta tuku nu ye maŋau ket te liniŋmba maŋau sanŋrinu ke likamngat. ¹³ Tane ye ndoŋ minmba wam afu tuku yabaŋyap ta ye Mam tuku nyu sunŋokuwa nga ye wam ta kamngit. ¹⁴ Tane ye ndoŋ minmba wam ande tuku yabaŋyap ta ye kamngit ngina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanŋakina sulumba nu maŋ sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku miŋge dubiwamngaiŋ.

¹⁶ Tanŋawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzanŋimmba minmba minamngat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndoŋ minmba tane tuku ngamunggal sinamngge minmba minamngat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanŋaŋ mine nda. Ye maŋ luka tane tugum prowamngit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane maŋ ye kanŋerye nda. Tane ye mara mara kanŋeryumba minamngaiŋ. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamngaiŋ. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndoŋ minet le tane ye ndoŋ minig le ye tane ndoŋ minet wam ta tane katesewamngaiŋ.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yiŋe wamdus tumi le nu ye kila palm-bimngat ngina.

²² Tanŋakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sunŋo, ndanŋam ne pro naŋe wamdus sine ndo tumsinŋmba kilke te mbolok maŋau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tanŋo ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndoŋ nu tugum kumba nu ndoŋ minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinŋet le

isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndoŋ minmba pasa kame te satinŋet.

²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolŋge sinzanŋingam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nuŋge tane wam ŋakmba tumtingamngat. Pasa ŋakmba sake liken ta nu maŋ lato tumtinguwa le idusamngaiŋ.

²⁷ Tane wamdus piti ŋak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamunggal mukukmbi wamdus bul sertinŋamngit. Kilke te tuku maŋau dubide mbal wamdus bul serningig tanŋaŋ kuga. Ye ngamunggal mukukmbi wamdus bulok minet maŋau ta tinŋamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba maŋ luka tane tugum prowamngit nga satinŋit le isaig. Mam nu Sunŋo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kanŋit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonŋa tane kila satinŋet. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ngap nga satinŋet. ³⁰ Ye kile tane ndoŋ sunŋomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sanŋri kumuŋ kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku miŋge dubiwamngit.

Ariya. Kile tinŋap le kab ngina.

Grep muli tugusek

¹⁵ Yesus nu maŋ saningina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamngge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta maŋ alo magewaig nga kugerka wakeikate. ³ Ye pasa satinŋen ta mbolŋge tane tinŋreknu mayok kinaig. ⁴ Tane ye ndoŋ sailkap le ye tane ndoŋ minmba minamngit. Grep muli wainu anŋe tur ulendika mine ndakuwa ta nuŋe ndo alowe nda. Tanŋamba ndo tane ye ndoŋ sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli anŋenu. Tane wainu. Ande nu ye ndoŋ sailkate ta ye nu ndoŋ minet le nu alo gudommmba kile-mayokkate. Tane ye ndoŋ sail ndakap ta tane wam inum kam kumuŋ kuga. ⁶ Ande nu ye ndoŋ sail ndakuwa ta nu muli wainu tanŋaŋ Kuatenŋe supimba bukŋguwa le karengamngat. Wainu tanŋaŋ ta kile-maŋgurka kilmba pankate le panŋe uge sulude. ⁷ Tane ye ndoŋ sailkap le ye tuku pasa tane sinamngge minwa ta tanŋine nzali mbolŋge Kuate yabaŋap le kumumba mayok kanŋaig. ⁸ Tane alonu gudommmba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sunŋo mbol kinit. Maŋau tamba tane siŋka ye dubiyanu tanŋo kilimok mayok kinig.

Kume pur maŋau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanŋamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumngge minap. ¹⁰ Ye Mam tuku miŋge kumnemngge minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku miŋge kumnemngge minap ta ye tane tuku kume puret wam kus-

rewe nda. ¹¹ Tane ye tugumŋge gare tumba gare suŋgo ŋak minap ŋga ye pasa ta satinŋit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta teŋemba. Ye tane tuku kume puret taŋamba ndo tane taŋgine taŋgine muŋgu kume purkap. ¹³ Ande nu nuŋe gulab kame mage minam tuku kumit ta nu taŋgo ŋakmba tuku kume pur maŋau linaŋgit. ¹⁴ Tane ye tuku miŋge dubiwap ta tane ye tuku gulab minamŋgaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba naŋgine piro taŋgo sa ndaniŋgig ta ye pasa ŋakmba Mam tugumŋge isen ta tane satinŋen. Ta tuku ye kile tane piro taŋgo ŋge nda. Tane ye tuku gulab ŋget. ¹⁶ Tanenŋge ye madi ndayinaig. Yenŋge tane maditinŋen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig ŋga ye tane maditinŋen. Tane ye tuku nyu mbolŋge Mam yabaŋap ta nuŋge wam ta tinŋamŋgat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba taŋgine taŋgine muŋgu kume purka minap ŋgina.

Afu Yesus tuku mbal ŋgueu patikamŋgaig

¹⁸ Yesus nu maŋ lato saniŋgina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig taŋamba ndo tane mata kasurtingamŋgaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku maŋau dubide kande nane sine tuku afu ŋga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal ŋgamukŋge tane kile-mayokka maditinŋen tukunu nane siŋgine mbal kuga ŋga kasurtingig. ²⁰ Ye buk pasa ande satinŋit ta idusap. Piro taŋgo nu nuŋe suŋgo li ndate ŋga satinŋit. Ye tane tuku Suŋgo nane afuŋge ye piti seryinaig taŋamba ndo nane tane mata piti sertinŋamŋgaig. Afu ye tuku pasa dubide taŋamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwamŋgaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal ŋga ŋgueu patikamŋgaig.

²² Ye pro tugusek maŋau tum ndaniŋgen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumniŋgen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Maŋau saŋgrinu nane afuŋge ke ndakinaig ta ye nane ŋgamukŋge ke liken. Ye maŋau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kaŋgerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Nane ake sinaŋ ye tuku gubra tade ŋgate.

Mune 35.19; 69.4

Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit.

²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzaŋtinŋamba nu kumumbi ye tuku sakamŋgat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolŋge tane ye ndoŋ minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamŋgaig.

16 Tane son maŋau kusrebekaig ŋga ye pasa ŋakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamŋgaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg ŋga idusmba tane bale faramŋgaig. ³ Nane sile Mam ndoŋ gilai tukunu taŋawamŋgaig. ⁴ Ye kile tane kila satinŋet

te ŋgumnenŋga maŋau ta mayok kuwa le pasa satinŋit te idusamŋgaig. Ambonga ye tane ndoŋ minen ta ye pasa te sa ndatinŋen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kaŋgit. Ye animbi kaŋgit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinŋet tukunu tane ŋakmba ŋgamuŋgal piti ŋak minig. ⁷ Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kaŋgit. Ye nda ka ta ande tane sinzaŋtinŋam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowamŋgat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, maŋau tinŋeknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta ŋakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saniŋguwa le katese mayewamŋgaig ta teŋemba. ⁹ Nane ye tuku son nda ŋgade tukunu nane une ŋak ta nu te-mayokmba saniŋamŋgat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kaŋgit tukunu ye tinŋeknu ŋga saniŋamŋgat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saniŋamŋgat.

¹² Ye pasa afu suŋgomba tane satinŋam tuku ta tane wamdus sinamŋge patikam kumuŋ kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek maŋau ŋakmba tumtingamŋgat. Nu nuŋe wamdusmbi pasa satinŋe nda. Nu Kuate tugumŋge pasa isit ta ndo satinŋamŋgat. Wam afu ŋgumnenŋga mayok kaŋgaig ta mata wam pagukamŋgat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinguwa le ye tuku nyu suŋgo mbol kaŋgat. ¹⁵ Mam tuku wam ŋakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinŋit nu ye tuku pasa tumba tane tumtingamŋgat ŋga satinŋit ŋgina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maŋ sakina: Mine minemba tane ye kaŋgerye nda. Maŋ mine minemba ye kaŋgeryamŋgaig ŋgina le ¹⁷ nuŋe dubiwanu taŋgo afu ndek naŋgine naŋgine muŋgu kusnaŋginaig: Ndanŋam nu sakate: Mine minemba tane ye kaŋgerye nda. Maŋ mine minemba ye kaŋgeryamŋgaig ŋgate. Ye Mam tugum kaŋgit ŋga sakat ta tugunu ndaŋmba. ¹⁸ Mine minemba ŋga sakat ta ait giganmba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg ŋginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saniŋgina: Tane ye mine minemba kaŋgerye nda. Maŋ mine minemba ye kaŋgeryamŋgaig ŋgit ta tane tugunu katesewam tuku muŋgu kusnaŋgade e? ²⁰ Ye siŋka satinŋamŋgit. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane gare ŋak minwaig le tane sinamanzerka malmbi ŋakmba minamŋgaig. Tane wamdus piti ŋak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare suŋgo ŋak minamŋgaig. ²¹ Pino nu kiŋo te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti ŋak minit. Nu kiŋo tate sulumba kaŋgermba gare tormba rar ta maŋ idus ndate. ²² Tane mata taŋaŋ kile wamdus piti ŋak minig. Ye maŋ tane tugum prowi le

tane gare toramnggaig. Gare ta andenge te-ibenjam kumuŋ kuga. ²³ Ait ta mbolngge tane ye agaŋ ande tuku kusnaye nda. Ye siŋka satingamnggit. Tane ye tuku nyu mbolngge wam ande Mam yabaŋap ta nu tane tingamnggat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolngge wam ande Mam yabaŋ ndanaig. Kile taŋamba Kuate yabaŋap le nu tane tinguwa le tane gare sunngo tamnggaig.

Yesus nu kilke te tuku saŋgri te-ibenja

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinge liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinge nda. Ye tane Mam tuku kilimok satingamnggit. ²⁶ Ait ta mbolngge tane ye tuku nyu mbolngge Kuate yabaŋap le ye tane tuku yabaŋ pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuŋe miroŋ tane tuku kume purte tukunu tane tuku yabaŋ pasa ismba tingamnggat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumngge ndeken ta tane son ngade wam ta tuku nu tane tuku kume purte. ²⁸ Ye Mam tugumngge kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba maŋ luka Mam tugum kaŋgit ngina.

²⁹ Yesus nu taŋaka sakina le nuŋe dubiwanu taŋgo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ŋakmba tuku kila minit. Siŋgine kusna pasa wamdus sinamngge ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumngge ndekina ta sine son nggeg nginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ngade e? ³² Mine minemba tane yiŋe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba taŋgine tumbraŋ kine likamnggaig. Taŋawap ta Mam nu ye ndoŋ minmba minit tukunu ye yiŋe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndoŋ minmba ngamunggal mukuk minap nga ye pasa ta ŋakmba satinge likit. Tane kilke te mbolngge minap sulumba piti sungomba kamsamnggaig ta tane kuru kuru ndaka saŋgri tinga minap. Ye kilke te tuku saŋgri ŋaigonu buk kile-ibenken ngina.

Yesus nu nuŋe mbal tuku Kuate yabaŋa

17 Yesus nu pasate denpurna sulumba nu tande-ka mambilmba Kuate yabaŋmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunngo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu sunngo ta te-mbolamnggit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku saŋgri kumnemngge minwaig nga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku niŋget. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamnggat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sunngo kilke mbol mbal ngamukngge te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndoŋ nyu sunngo ŋak minker ta kile ye tuku nyu maŋ taŋamba te-mbola le ye ne tugumngge mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku maŋau tumningen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam ŋakmba ne ye sina ta ne tugumngge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane niŋgen le wamdus sinamngge

pilmba son nginaig. Ye ne tugumngge prowen ta nane siŋka katese mayenaig sulumba nenge ye kukulyina ta nane son nginaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabaŋnet. Ye kilke mbol mbal ŋakmba tuku yabaŋ ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabaŋnet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolngge ye tuku nyu sunngo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolngge minamnggaig. O Mam, ye ne ndoŋ ndindo minek taŋamba ndo nane nangine naŋgine wamdus ndindo minam tuku naŋe nyu sunngo tamba nane kulatka. ¹² Ye nane ndoŋ minmba naŋe saŋgri ye sina tamba nane kulatken. Ye nane ki-graibken le ande ngisi ndakina. Ande ŋayonu ngisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nuŋe ndo ngisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowaŋgit. Ye kilke te mbolngge minmba nane ye tugumngge gare tumba gare ŋak minwaig nga nane isam tuku pasa ŋakmba te saket. ¹⁴ Ye ne tuku pasa nane niŋgen. Ye kilke te mbolok kuga. Taŋaŋ ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurningig. ¹⁵ Ne nane kile-dunnga le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-iben ndakuwa nga ne yabaŋnet. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Taŋaŋ ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne maŋau tugusek tumninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugum prowen. Taŋamba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku maŋau dubide mbal tugumngge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku miŋge dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolngge nane mata ne tuku mbal mayok kaŋgaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yabaŋ ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son ngamnggaig nane tuku turmba yabaŋnet. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig nga ne yabaŋnet. O Mam, ye ne ndoŋ minmba minet le ne ye ndoŋ minmba minit taŋamba ndo nane sile ndoŋ minmba minwaig. Taŋawaig le kilke mbol mbal nane kaŋgerka nenge ye kukulyina ta katesewamnggaig. ²² Ye ne ndoŋ ndindo minek taŋamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig nga ne ye nyu sunngo sina ta ye nane niŋget. ²³ Ye nane ndoŋ minmba minet le ne ye ndoŋ minmba minit taŋamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolngge kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamnggaig. Ne ye tuku kume purte taŋamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamnggaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbraŋ prowaig nga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilŋa saŋgri sunngo sina ta nane kaŋgerwaig nga wamdus sunngo ŋak minet. ²⁵ Mam ne purfernu. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yiŋe mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumningen ta maŋ lato lato tumningmba minamnggit. Ye taŋawi le ne ye tuku kume purte maŋau

nane tuku ngamunggal sinamngge minwa le ye nane ndonj minmba minamnggit nga Mam nuŋe yabaŋna.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)

18 Yesus nu yabaŋ denpurmba nuŋe dubiwanu tanjo kilmba ka Kidron kule nguruj pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nuŋe dubiwanu mbal ndonj mara mara piro ta mbolŋge mangurka minanu tukunu Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumngge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame agaŋ jak pronaiŋ.

⁴ Pronaiŋ le Yesus maŋau jakmba nu mbol prowamnggaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusnaniŋgina: Tane ima sotade ngina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretu tanjo Yesus sota proweg nginaig le ye nuŋge ngina. Kupet tanjo Yudas nu mata kame mbal ndonj tanje tiŋ minna.

⁶ Yesus nu ye nuŋge ngina le kame mbal jakmba piriri ŋayomba ngumnem ngumnem ndeke likinaig.

⁷ Tanjanaig le Yesus nu maŋ lato nane kusnaniŋgina: Tane ima sotade ngina le Nasaretu tanjo Yesus soteg nginaig le ⁸ nu nane saniŋgina: Ye buk satingit ye nuŋge. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ngina. ⁹ Tanjamba nu yabaŋ pasa buk sakina ta kumunggina. Nu tenenmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ngisi ndakate ngina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nuŋe kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu ndinam pike welna. (Piro tanjo ta nyunu Malkus). ¹¹ Tanjana le Yesus nu Petrus sana: A ... naŋe bagi tumba nuŋe ma mbolŋge pale. Yiŋe Mam nuŋge piti te kule kaglinu tanjan sate ta ye mbule nda. Ye nyamnggit ngina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal nangine gabat ndonj Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu muliŋtumba ¹³ nane ambonga nu tumba Anas tugum kinaig. Tanjo saibo ta tuku mbiyel nuŋe Kaiafas nu yar ta mbolŋge pris gabat sunjo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal saniŋgina: Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye nga saniŋgina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam kerŋa

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tanjo ande ndonj nu dubimba kinaik. Pris gabat sunjo nu tanjo ande ta nu kila. Ta tuku tanjo ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malaŋga mayokŋge minna le tanjo ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malaŋga kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷ Piro mbal polis mbal ndonj nane murkeniŋgina le nane pa dikŋga likmba tiŋ minnaig le Petrus nu mata

kumba nane ndonj pa likmba tiŋ minna. Tanjana le malaŋga kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tanjo ta tuku dubiwanu tanjo ande ngina le nu ndek sana: i ... Ye kuga ngina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne naŋe dubinade mbal ame pasa saniŋgit le ne dubinade ngina le ²⁰ nu ndek sana: Ye tanjo pino jakmba am mbolŋge pasa tumningen. Kussem wande sunjo fonjon Zu mbal mangurkade tuku ma ta jakmba mbolŋge pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaniŋgen. ²¹ Ne ndaŋam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne ka nane kusnaniŋga ngina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tanjo ande nu tugumngge minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndaŋam tanjamba pris gabat sunjo sate ngina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande te-mayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndaŋam ake sinaŋ katyate ngina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal saniŋgina le Yesus wainu muli jak tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tanje pa likmba tiŋ minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande nginaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga ngina.

²⁶ Tanjo Petrusngge kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndonj piro mbolŋge minat le kanjernit ngina. ²⁷ Tanjakina le nu maŋ lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tiŋga nane Kaiafas tuku wande kusrema Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronaiŋ. Nane pro nangine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wandek sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumuŋ kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig. ²⁹ Ta tuku gabat sunjo Pilatus nu mayok ka nane kusnaniŋgina: Tanjo te ndaŋat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaniŋgina le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda nginaig. ³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saniŋgina: Tanjine nu tumba tanjine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape ngina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolŋge kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saniŋgina le nane Yesus tumba pronaiŋ le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne naŋe wamdusmbi tanjamba kusnayate e ko afunje saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Naŋe mbal tanjine pris gabat nanenje ne tumba ye wai mbolŋge palgig. Ne ndaŋna le nane ne mbolŋge tanjade e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yiŋe

gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolŋge pile ndakuwaig nga nane ndoŋ kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ŋgina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sunŋo e ŋgina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek maŋau te-mayokam tuku inanŋe ye te-pilna le kilke te mbol prowen. Ima nu tugusek maŋau sotate ta nu ye tuku miŋge isit ŋgina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek maŋau ta ame agan ŋgina. Tanjakina sulumba nu maŋ mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanŋer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolŋge muliŋtanu tanŋo ande paskanu ta kile maŋ tanjawamŋgit. Ye Zu mbal tuku gabat sunŋo te paska tiŋgi e ŋgina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenŋka sakinaig: Tanŋo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine siŋga ŋginaig. (Barabas nu agan ndende kuayaranu tanŋo).

19 Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karenjumbi nu ŋgusnaig. ² Nane muli ande nzapo ŋak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus maŋ mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanŋer ndawet. Ye nu tumba maŋ tane tugum prowi le tane kanŋermba kila palpe ŋgina. ⁵ Tanjakina le Yesus nu gabat mbolŋge muli nzapo ŋak tawi gurgur ŋak maŋ mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanŋo te kanŋerap ŋgina.

⁶ Tanjakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kanŋermba ŋakmba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tanŋine nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋgap. Ye nu tuku mbar ande kanŋer ndawet ŋgina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunŋo lukamba ye Kuate tuku Kiŋo ŋga sakina. Ta tuku nu siŋka kumwa ŋginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kiŋo ŋginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunŋona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba maŋ kusnana: Ne aningge prona ŋgina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabat sunŋo. Yenŋe saki le ne kusrenamŋgaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolŋge balenamŋgaig ta ne idus ndate e ŋgina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolŋge wam ande kam kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolŋge pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ŋgina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tanŋo ta ye gabat sunŋo ŋgate tukunu nu Rom gabat Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndoŋ gubra tamŋgat ŋga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pilenŋanu mbili mbolŋge minyokina. Ma ta nyunu Ndam Basleŋnu ŋak. Nane

Hibru pasambi Gabata ŋgade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pilenŋanu mbili mbolŋge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tanŋine Gabat Sunŋo te ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋginaig le nu nane saningina: i ... Tanŋine gabat sunŋo te balewaig ŋga sakade e ŋgina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo siŋgine gabat sunŋo minit ŋginaig.

¹⁶ Tanjakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilwaig ŋga nane tuku wai mbolŋge pilna.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig
(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)

¹⁷ Yesus nu nuŋe ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tanŋo Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibru pasambi ma ta Golgota ŋgade.

¹⁸ Tanŋe nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋga tanŋo armba turmba kilmba ail kazrai mbolŋge nil danŋge likinaig ta ande simŋge ande temŋge Yesus nu ŋgamunŋe.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolŋge pasa ande teŋenmba kuyarmba pilnaig: *Tanŋo te Nasaretnu tanŋo Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo* ŋga kuyarnaig. ²⁰ Nane Hibru pasambi Rom pasambi Griek pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolŋge pilnaig ma ta Yerusalem patukŋge tukunu Zu mbal gudommaba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋga kuyarat ta sauka. Nu nuŋe miroŋ ye Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋgate tanjamba kuyara ŋginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ŋgina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolŋge nil danŋge denŋpurmba nane baikamba nu tuku tawi agan ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuennu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndanŋanu. Basleŋnu mbolŋge tugu pilmba ka ibeŋŋge bitekŋgina. ²⁴ Ta tuku kame mbal nanŋine nanŋine sakinaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe ŋginaig. Nane tanjakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta teŋenmba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig. Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ŋgate.

Mune 22.18

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumŋge tiŋ minnaig ta nyu kat nanŋine teŋenmba. Yesus ina nuŋe, ina nuŋe tuku maib nuŋe, Klopas tuku piyo nuŋe Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuŋe dubiwanu tanŋo ande tuku kume purna ta ina nuŋe ndoŋ tiŋ minna le kanŋermba ndek ina nuŋe sana: Ina, ne tuku kiŋo not ŋgina. Tanjakina sulumba nu ndek nuŋe dubiwanu tanŋo ta sana: ²⁷ Ne tuku ina nanŋe not ŋgina. Ait ta mbolŋge tanŋo ta Maria tumba nuŋe wande mbolŋge kulatka minmba minna.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)

²⁸ Kile Yesus nu nuje piro njakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ngina.

²⁹ Nza grep kule njak tange minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamnge pilmba papanimbi te-dur-ga Yesus tuku minge mbolnge pilnaig le ³⁰ nu njair njinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit nga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolnge kusem ait sunngokanu. Ta tuku mindesinj ail kazrai mbolnge mine ndakuwaig nga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le tango keŋ ta kupe kat ngurŋgurwaig le kumwaig le paskuwaig nginaig. ³² Tanjakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tango ar Yesus ndoŋ nil dannginaig nale tuku kupe kat ngurŋgurkinaig. ³³ Tanjamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjgermba kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tango andeŋge mbanduwanmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tange minmba yiŋe ammbi wam ta kanjgeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tejenmba sakate. Ne tuku isu ande ngure nda ngate.

Mune 34.20

³⁷ Pasa ande tejenmba sakate.

Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal nu kanjger-amngaig ngate.

Sakaria 12.10

Tango armba Yesus tuku mindesinj wakeinaik

(Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Kile Arimateanu tango Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tango ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuje son manjau yabukina. Nu Yesus tuku mindesinj tam tuku Pilatus yabaŋna le wokina le nu pro mindesinj ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gurej armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gurej pitinu ta 30 kilo tanjaŋ. ⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesinj tumba Zu mbal tuku manjau dubimba gurej kutu-kutumba tawi kaukaukmbi sonja kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolnge balenaig ma ta tugumnge kumzaŋ ail tuku piro ande sinamnge mindesinj palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndame burok ta buk mindesinj ande tange pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesinj tumba ka burok patuknge minna ta sinamnge pilnaik le minna.

Yesus nu manj tingina

(Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

²⁰ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mambilna kande ndame sun-gu buk talka barinaig le kanjgerna. ² Wam ta kanjgerm-ba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu singgine Sungo tuku mindesinj ndame burok sinamnge tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastingga ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tango ande nu Petrus limba nu ambonga burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba mindesinj kus-naig tuku tawi ta ndo kanjgerna. Kanjgermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesinj kusnaig ta ndo minna le kanjgerna. ⁷ Gabat songginaig tuku tawi ta kasomnge minna le kanjgerna. ⁸ Kile tango nu ambonga prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjgerka Yesus nu tingina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus manj tinggam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjgerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tange tinga malm-bika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk njak Yesus tuku mindesinj minna ma ta mbolnge ande gabat tugumnge ande kupe tugumnge minyok minnaik le kanjgerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndaŋam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sungo tumba ka ma aninge pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tange tij minna le kanjgerna ta imanje nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndaŋam malmbikate. Ne ima sotate nga sana le nu piro te kulatkanu tango nga idusmba nu sana: Mam, nenje nu tumba ka ma inumnge pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tan-go).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yiŋe tira kame tejenmba saniŋga. Ye singgine Mam singgine Kuate nu tugum ambe kanjgit nga saniŋga ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saniŋgina: Ye Sungo kanjgerit nga nu pasa njakmba sana ta nane kubeu ningina.

Nuŋe dubiwanu mbal afu Yesus kangernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol maŋgurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanga tukul ndiŋmba minnaig kande Yesus nu nane ngamukŋge mayok ka tiŋga saniŋgina: Tane ngamunŋgal mukuk ŋak minap ŋgina. ²⁰ Taŋakina sulumba nuŋe wai takel make nane tumningina le nane naŋgine Sunŋo kangermba gare tornaig.

²¹ Kile nu maŋ saniŋgina: Tane ngamunŋgal mukuk ŋak minap. Mam nu ye kukulyina taŋamba ndo ye mata tane kukultingamŋgit ŋgina sulumba ²² nu nane mbolŋge mabseŋmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamŋgat ŋgina.

Tomas nu Yesus kangerna

²⁴ Yesus dubiwanu taŋgo 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndoŋ mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine siŋgine Sunŋo kangergig ŋginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yiŋe ammbi wai mbolŋge nil tuku ma kangerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tiŋgat ta son ngamŋgit ŋgina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane maŋ wande ndui ta mbolŋge maŋgurka minnaig ta Tomas ndoŋ. Wande malanga tukul ndiŋmba minnaig le Yesus nu maŋ nane ngamukŋge mayok ka tiŋga saniŋgina: Tane ngamunŋgal mukuk ŋak minap ŋgina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmba ye tuku wai te kangerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son ŋga ŋgina.

²⁸ Taŋakina le Tomas nu ndek sakina: O yiŋe Sunŋo, ne ye tuku Mbara ŋgina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kangeryate sulumba son ngate. Afu nane ye nda kangeryumba son nguwaig ta nane gare ŋak minamŋgaig ŋgina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuŋe dubiwanu taŋgo am mbolŋge wam kitek sunŋomba ke likina ta afu ndo kuyarŋiget.

³¹ Yesus nu Kuatenŋe madina taŋgo. Nu Kuate tuku Kiŋo ta tane son ŋga nu kila pile mayewap ŋga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuŋe nyu mbolŋge tane abo tugu minmba minam tuku tamŋgaig.

Taŋgo 7 Yesus kangernaig

21 Ngumneŋga Yesus dubiwanu taŋgo afu Tiberias kule kualiy tugumŋge minnaig le nu maŋ nane tugumŋge mayok kina ta teŋemba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu taŋgo

Nataniel tumbraŋ nuŋe Kana. Afu ta Sebedeus tuku kiŋo armba Yesus dubiwanu taŋgo armba turmba.

³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saniŋgina: Ye kualegaŋ sotam kaŋgit ŋgina le nane sakinaig: Sine ndoŋ ŋginaig. Nane kumba waŋ poŋga kinaig ka kumaŋ bukŋga didika minnaig le mafena kande kualegaŋ kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal taŋge tiŋ minna le nane nu kangermba lislisimba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaniŋgina: Oi. Mata kame, tane kualegaŋ afu kilaig e ŋgina le kualegaŋ kuga o ŋginaig. ⁶ Nu ndek saniŋgina: Tane maŋ ndinam kumamŋge bukŋgap ta tane kualegaŋ kilamŋgaig ŋgina. Taŋaka saniŋgina le nane ndek taŋanaig le kualegaŋ pitinunŋge kumaŋ didike fugunaig.

⁷ Kile taŋgo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Siŋgine Sunŋo ŋgina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tiŋgina ta tawi tumba tiŋmba pateŋga kageka tabek kina le nane afu kumaŋ kualegaŋ ŋak didika kule makembi kinaig. Waŋ piyal patukŋge wai tutur 50 taŋamba ndo minna.

⁹ Nane waŋ kusremba kinaig ka piyal taŋge pa ande dikŋginaig le ugmba minna le kangernaig ta kualegaŋ pasokanu bret turmba pa mbolŋge minnaig le kangerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Kualegaŋ kilaig ta afu kilmba yalpe ŋgina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka waŋ poŋga kumaŋ kualegaŋ ŋak ta didikina le tabek kina. Kualegaŋ sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinunŋge kumaŋ pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saniŋgina: Tane ilmba isukusap ŋgina. Nuŋe dubiwanu taŋgo nane ne ima ŋga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu naŋgine Sunŋo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tiŋga bret kualegaŋ tur kilmba walmba niŋgina le nyinaig.

¹⁴ Yesus nu kummba tiŋgina sulumba ait te nu nuŋe dubiwanu taŋgo tugumŋge prowam keŋna.

Yesus nu Petrus ndoŋ pasatina

¹⁵ Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne taŋgo kame te lin-iŋmba ne sunŋomba ye tuku kume purte e ŋga kusnana le nu Yesus sana: Sunŋo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Taŋakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneningga ŋgina.

¹⁶ Kile nu maŋ kusnawam arna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku sunŋomba kume purte e ŋga kusnana le nu lafumba sana: Sunŋo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Taŋakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ŋgina.

¹⁷ Kile nu maŋ kusnawam keŋna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku sunŋomba nzalinate e ŋga kusnana. Yesus nu ne ye tuku sunŋomba nzaliyate ŋga sawam keŋna le Petrus nu ngamunŋgal piti ŋak sana: Sunŋo, ne wam ŋakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ŋgina. Taŋakina le Yesus nu sana: Ne yiŋe sipsip isukusneningga. ¹⁸ Ye siŋka sanamŋgit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tiŋmba naŋe

nzali ndo dubimba tɔnga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andeŋge let tumba ne kusmba nu tuku wamdus neŋge dubiwa ŋga nu ne didika kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Nu taŋamba Petrus dir pasa sana. Ngumneŋga Petrus nu kummba Kuate tuku nyu suŋgo te-mbolamŋgat ta nu tumna. Taŋaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ŋgina.

²⁰ Taŋakina le Petrus nu mbilka taŋgo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kaŋgerna. Taŋgo ta nane buk wande mbolŋge isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet taŋgo mayok kaŋgat ŋga Yesus kusnana. ²¹ Petrus nu taŋgo ta ilna le kaŋgermba ndek Yesus sana: Suŋgo, taŋgo te nu ndaŋamŋgat ŋga sana le nu

lafumba sana: ²² Nu abo minwa le ye luka ndekamŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ŋgina.

²³ Ngumneŋga Yesus tuku mbal afu taŋgo ta kume nda ŋga sakinaig le pasa ta suŋgokina ta Yesus nu taŋgo ta kume nda ŋga sa ndakina. Kuga. Nu teŋenmba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga ŋga Petrus sana.

²⁴ Yesus dubiwanu taŋgo nu kume nda ŋga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te ŋakmba yiŋe ammbi kaŋgerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te siŋka son pasa ta sine kila. ²⁵ Yesus nu maŋau afu suŋgomba turmba ke likina. Ande nu wam ta ŋakmba kuyarke likina kande kilke tugu ŋakmba mbolŋge warje ta patikam tuku ma kumuŋ kuga kande.

Son.

APOSEL

Lukas nu Teofilus tuku waŋe armba kuyarningina. Nu ambonga kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu.

Kile waŋe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuŋe dubiwanu taŋgo wam paguka saningina: Tane kilke tugu ŋakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ŋgina. Taŋakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuŋe dubiwanu taŋgo ta nane Tukul Guwa ŋak Yesus tuku miŋge kumu-kumumba kilke tugu ŋakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu taŋgo pino ŋakmba tumningmba saningge likinaig le nane sunngomba ŋgamuŋgal biye mbilmba Yesus tuku son ŋga kule pisne kile-likinaig.

1 O Teofilus kaiye. Ye ambonga waŋe ande kuyarimba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ŋakmba ke lika pasa tumningmba minna le ² ma ma Kuatenge te-duŋga samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ŋak minmba kambim tuku ait mbolŋge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ŋakmba waŋe mbolŋge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba maŋ tingina sulumba mara 40 sinamŋge nu aposel tugumŋge mayok ka Kuatenge nuŋe gageu kulatkate maŋau ta tumningina sulumba wam afu saŋgrinu ke likina le kaŋgerkumba nu tingina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba teŋenmba saningina: Tane Yerusalem tumbraŋ sunngo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndoŋ minmba minam tuku sakina ta nu tairŋga minap. Ye o buk tane ta tuku satingen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne taŋaŋ tingamŋgit ŋgina.

⁶ Mara ande nane maŋgurka nu kusnanaig: Sunngo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamŋgat e ŋginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuŋe nyu tambi wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolŋge mayok kaŋgaig ta tane kila palmbim tuku maŋau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolŋge prowa le tane saŋgri ŋak minmba ambonga Yerusalemŋge ŋgumnerŋga Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ŋakmba mbolŋge lika ye tuku nyu saningap ŋgina.

⁹ Taŋamba saningmba minna le nane nu kaŋgermba minnaig le Kuatenge nu te-duŋga tumba samba mbol kina le gau kaukau ande pro nu songina le nane maŋ nu kaŋger ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kaŋger timba minnaig le kile taŋgo armba kumiŋ kugen kaukau ŋak taŋge mayok kumba ndek nane saninginaig: ¹¹ Galilea mbal, ndaŋam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenge Yesus te-duŋgat le tane kusreka samba mbol ket le kaŋgeraig taŋamba ndo nu maŋ luka ndenuŋgat ŋga saninginaig.

Taŋgo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tinga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba naŋgine wande minnaig ta poŋga rum o mbolŋge ta sinam kinaig. Nyu naŋgine ta teŋenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande Alfeus tuku kiŋo nuŋe Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba taŋge maŋgurka ŋgamuŋgal ulendimba Kuatenge yabaŋmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 taŋaŋ maŋgurka minnaig le Petrus nu nane ŋgamukŋge tinga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwaŋge David tuku miŋge mbolŋge Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ŋgisinu kumuŋ kuga. Yudasŋge Yesus minna ma ta tumningina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Taŋgo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sunngokina le mbar ta tuku ndametimbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka saŋgrimba ndeka fungul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama ŋginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waŋe mbolŋge kuyar ande Yudas tuku teŋenmba minit.

Nuŋe wande ake minwa.

Ande maŋ taŋge nda kinywa.

Mune 69.12

Kuyar ande mata teŋenmba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa.

Mune 109.8

Kuyar pasa taŋamba sakate ŋga saningina.

²¹ Petrus nu maŋ lato saningina: Sine taŋgo ande te-silika madibe. Taŋgo ta nu sine ndoŋ Yesus tingina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndoŋ minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig taŋaŋ taŋgo ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisneningina ait mbolŋge sine ndoŋ minmba ka ka Yesus

nu sine kusreka samba mbol kina tanjaŋ tanjo inum madibe ngina.

²³ Tanjakina le nane tanjo armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yas-tus ande Barsabas. ²⁴ Nane tanjo ar ta kile-tidinginaig sulumba yabanmba sakinaig: O Sunjo, ne tanjo njakmba tuku wamdus kila. Tanjo ar te ima ne madina ta tumsinga. ²⁵ Yudas nu nuŋe minam tuku mbili njay-onu mbol kumba piro ta kusrena. Tanjo ande tumsinga le nu piro ta biymba aposel nyu tamngat nginaig. ²⁶ Tanjakinaig sulumba nane nangine maŋaumbi ki-naig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndoŋ ulendikinaig.

Tukul Guwa ndekina

2 Zu mbal tuku pagumba nye ait sunjo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolŋge maŋgurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolŋge fudu sunjo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunjo ta kumungina. ³ Kile agaŋ ande pa mane suk denpur-denpurka nane njakmba mbol kine likina le kanjer-naig. ⁴ Tukul Guwa nu nane njakmba mbol kumungina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurau-ka ma tugu kise kise mbolŋge promba Yerusalemŋge maŋgurkinaig ta ⁶ nane fudu sunjo ta ismba pro nane tugumŋge maŋgurka nangine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri njayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane njakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndanam nane sine njakmba tuku pasa kuale yimyambi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Mediana, Elamnu, Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu. ¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbraŋ sunjo patuk patuk tumbraŋ foŋfoŋ Afrikaŋge proger. Sine afu Romŋge te proger ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tanjaŋ Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanjamba tanjamba ma tugu yimyam mbolŋge prowe likeg. Kuate nu wam saŋgrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg nginaig.

¹² Nane njakmba pirerek purka wamdus te-sulumba munju kusnanginaig: Wam te tugunu ndanmba tuku nginaig le ¹³ afu nane nzumil te-niŋmba sakinaig: Nane grep kule kamenu sunjomba nyaig sulumba nginngankade nginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tanjakinaig le aposel 12 maŋgurka minnaig ta nane ngamukŋge Petrus nu tinga wi kuerjka saningina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolŋge prowe likinaig tane njakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap. ¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba nginngankanu nga sasingig ta tanjamba kuga. ¹⁶ Tuan tanjo Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu teŋenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yiŋe Guwa kilke mbol mbal ningamngit.

Tanjaŋ le tane tuku kiŋo kulim kame Tukul Guwanje pasa saningua le ismba kile-mayokkamngai.

Tane tuku tanjo mo nane kiŋatanu suk agaŋ kanjerkamngai. Tane tuku saibo nane kinymba kiŋa alo njak kanjerkamngai.

¹⁸ Ait ta mbolŋge yiŋe piro tanjo piro pino yiŋe Guwa niŋgi le nu nane pasa saningua le ismba kile-mayokkamngai.

¹⁹ Ye Sunjo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolŋge kilke mbolŋge wam kitek saŋgrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolŋge ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat. Kilke mbolŋge ndare pa sunjo pa guwa dabuknu mayok ke likamngai.

Tane wam njakmba ta kanjerka piriri njayowamngai.

²¹ Ima nu Sunjonge turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit.

Yoel 2.28-32

Yoel nu tanjamba Kuate tuku pasa kuyarna nga saningina.

²² Petrus maŋ lato saningina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tanjo Yesus Kuateŋge kukulmba nu saŋgri tuna ta tane kila. Nu wam saŋgrinu kitek tane ngamukŋge ke likina le kanjerkinaig. ²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolŋge palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolŋge kumwa nga une mbal wai mbolŋge pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku saŋgri pitaimba te-tina. Kume tuku saŋgringe Yesus biye dewam kumuŋ kuga. ²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku miŋge teŋenmba kuyarna.

Sunjo nu mara mara ye ndoŋ minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamŋge gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamunggal bulok gare njak minit.

Ye kumam tuku minit ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbraŋ kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yiŋe ngarosus menu tuku ndin tukulamngat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndoŋ mina le ye gare toramngit ngina.

Mune 16.8-11

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanjamba nane saningina sulumba sakina: ²⁹ Tira kame, ye pasa satamngit te tane kila. Singine mbuŋ David nu kumna le ngukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kanjereg. ³⁰ David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbuŋ ande nu tuku ma mbolŋge gabat sunjo minam tuku Kuate nu pasa saŋgrinu sana ta nu kila minna. ³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tingamngat wam ta kanjermba teŋenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kine nda. Nu tuku ngarosus mata menu tuku ndin tukulamngat ngina. ³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le

Kuate nu te-tina le tingina. Sine njakmba wam ta kanjgeren. ³³ Kuate nu Yesus te-dungga nuje ndinam kumamnge pilna sulumba nuje pasa sanjgrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanjamba ndo kile nu sine Tukul Guwa sijngat le nu tuku sanjgri ismba kanjgerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu tenjenmba Kristus tuku sakina.

Sungo Kuate nge ye tuku Sungo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjgri njak minyok mina le ma ma ³⁵ yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-iberjka ne tuku kupe kumnen nge patikamngit ngina.

Mune 110.1

³⁶ Tane Israel mbal wamdus pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mbol nge balenaig ta Kuate nu tango ta tumba nuje madina tango nga tango njakmba tuku Sungo pilna nga saningina.

Nane gudommba ngamunggal mbilmba son nginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine sijka mbargen nga nane ngamunggal rar sungo kumusmba Petrus aposel afu turmba saninginaig: Tira kame, sine ndanbe o nginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane saningina: Tane ngamunggal biye mbilmba tanjine manjau njaigno kusreka Yesus Kristus ndonj ulendika kule pisne tap. Tane tanjwap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauka gilainga Tukul Guwa tingamngat. ³⁹ Kuate nu tane tanjine kijo kame kasomok mbal turmba idusnjmba o buk Tukul Guwa tango ningamngit ngina. Sungo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa ningit nga saningina.

⁴⁰ Petrus nu tanjamba pasa lato sanijmba sakina: Tanjine kuasmbi tuku manjau njayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinguwa ngina le

⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son nginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mbol nge nane gudommba 3,000 tanjau Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu pasa ismba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yabanjmba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudommba sanjgrinu ke likinaig le nane njakmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig. ⁴⁴ Nane son nginaig mbal njakmba tuma minmba nanjine aganj ndende munju ngail ngail ndakinaig. ⁴⁵ Nane afu aganj denkanu ta nanjine ngamukok aganj ta kilmba piyamba ndametinj tamba nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande sungo sinam tanje manjurka nanjine wande yimyam mbol nge tuma isukusmba gare-gareka wamdus bulok njak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane tanjamba Kuate tuku nyu te-dungga minanu le tango pino njakmba nane tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinganu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndonj ulendikanu.

Tango ande kupe baklelok mayekina

3 Tango ande ina sinam nge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tango ta sukunja

tango pino ndametinj yabanjngam tuku kusem wande malanja ande nyunu Maditak tugum tanje palmbinu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndonj Kuate yabanjam tuku ait ki kanum 3 mbol nge nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu manj tango ta sukunja pro tanje pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafu naik le tango ta nale kanjgerka aganj inum tuwaik nga nale yabanjnikina. ⁴ Yabanjnikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjgerka nginaig. ⁵ Tanjaki naik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nga idusmba nu nale kanjger tidinga minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinj kugatok ta ye ne aganj ande tanmbimngit. Ne Nasaretnu tango Yesus Kristus tuku sanjgri mbol nge ne tinga lika ngina.

⁷ Tanjaki na sulumba nu tango ta tuku wai ndinam biyamba te-dunggina le rakukadu kupe mbain turmba sanjgri tingina. ⁸ Tanjana le nu pitik ndo pastingale nale kusem wande sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dungga nu kumbange pate-patenja kina. ⁹ Nu kumbange Kuate tuku nyu te-dunggina le tango pino nu kanjgermba kila pilmba sakinaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanja Maditak tugum nge ndametinj yabanjkate tango ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdus te-sulumba minnaig.

¹¹ Tango ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawanj pronaig le nane gudommba pinder-pindermba pro tango ta kanjgermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjgermba nane saningina: Israel mbal, ndanam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjger tidingade. Sile tango magenu sikile sanjgrimbi tango te wakeiwanu nga idusde e? Tanjamba kuga.

¹³ Abraham Isak Yakob sijngine mbun njakmba tuku Mbara nu nuje piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbol nge pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sanjgri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purferjnu ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig.

¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndonj kanjgerker. ¹⁶ Tane tango kanjgerde te sile Yesus tuku sanjgri tomba tinga tango te kupe te-tiwe tukik le tane njakmba am mbol nge nu mayekat.

¹⁷ Yije tira kame, tane gabat kame ndonj Yesus mbol nge wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuje tuan tango kame tuku minje mbol nge nuje madina tango rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbol nge kumungina. ¹⁹ Ta tuku tanjine manjau njaigno kusreka ngamunggal biye mbilap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertingguwa le gare njak minamngai. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbol nge minmba Kuate nu wam njakmba kile-tidinguwa le wam tu-

gusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuje tuan tango kame tuku minje mbolnje ait ta tuku sakina. ²² Moses nu tenjemba sakina.

Sunjo Kuate nuje pasa te-mayokam tuku ye tuan tango pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknje tuan tango ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa njakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenje nuje mbal ngamuknje paska tumba kasomnje pilwa le nu ngisikamngat.

Lo 18.15-19

Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tango Samuel tuan tango afu nu ngumnemnje mayok kinaig ta nane njakmba ait te mbolnje wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tango kame tuku mburj. Kuate nu pasa sanjgrinu tangine mburj niqmba Abraham ndonj wamdus ulendika sirka son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tenjemba Abraham sana. Ne tuku mburj kat nane mbolnje kilke tugu njakmba mbolnje ye wam mayenu kamngit ngina. ²⁶ Kuate nu nuje piro tango te-tina sulumba sine Israel mbal manjau njaigonu kusreka gare manjau mbolnje minbe nga nu Yesus kukulna le ambonga sine tugum prona nga saningina.

Nane Petrus nale mulij kilmba wandeknje patikinaig

⁴ Petrus nale Zu mbal pasa niqmba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane njakmba manjur ta tugum pronaig. ² Pro Petrus nale Yesus kummba manj tingina tanjamba tango mata kumbe sulumba tingamngig nga pasa tumniqmba minnaik le nane ismba palsejningina. ³ Palsejningina le nale bige tidinga kilmba furirte nga indole nale pasa te-tiwaik nga mulij kilmba wandeknje patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudomma Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika tango 5,000 tanaig mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba pro Yerusalemnje manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sango Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaig. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulninginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolnje kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanjgri ta imanje tikina? Imanje tale kukultikina nginaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tango kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolnje kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel njakmba pasa te ismba kila palpe. Tango kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tenjemba. Nasaretu tango Yesus Kristus nu tuku sanjgrimbi tango te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolnje bale-naig ta Kuate nu tumba te-dungina. ¹¹ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjgri tingade ngate.

Mune 118.22

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamuknje sine kile-luka kilam tuku Kuatenje Yesus singina. Ande nu singine muskil kile-tidinge singam tuku mine ndakate nga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok minje bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermba tango ar te ake tango ndo kila kugatok nga wamdus te-sulunaig. Tanjamba nale Yesus ndonj minnaik ta katesenaig.

¹⁴ Kupe baklelok tango mayekina ta Petrus nale ndonj tange tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig.

¹⁵ Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nangine nangine mungu kusnanga ndin sota ¹⁶ sakinaig: Sine tango ar te mbolnje ndanbe. Nale wam kitek sanjgri njak kinaik ta Yerusalem mbal njakmba isnaig. Sine wam ta tumba yabukam kumunj kuga. ¹⁷ Nale tuku pasa tango pino ngamuknje sunjgokikat. Ta tuku sine manjau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu manj saka tum ndaningap nga rironj pasa niqmbe nginaig.

¹⁸ Tanjakinaig sulumba nale manj wika pasa sanjgrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap nginaig le ¹⁹ nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tango tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tangine wamdus sinamnje pilewap. ²⁰ Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda nginaig. ²¹ Tanjakinaik le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjgrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tango pino njakmba tango mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu te-dunginaig. Ta tuku gabat sugo nane tango pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. ²² Tango wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

²³ Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manjau sake likaig nga kubeu ninginaig le ²⁴ nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabanmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjgri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende njakmba nenje ndo kile-mayokkina. ²⁵ O buk nane piro tango singine mburj David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tenjemba kuyarna.

Ndanam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndanam nane ake sinanj wam njayonu kam idusnaig.

²⁶ Kilke te tuku nyu njak mbal kame buwam saka tinga gabat sugo afu ndonj ulendika manjurka Kuate nuje madina tango ndonj kame buwam idusnaig ngina.

Mune 2.1-2

²⁷ O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kanjergeren. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje manjurka

ne madina tango Yesus balewam tuku sakinaig.
²⁸ Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk naje sangri naje wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

²⁹ O Sunjo, nane sine mata najaigo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzansinga. ³⁰ Ne naje sangri te-mayokmba naje piro tango purfernu Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sangrinu kitek ke lika nginaig.

³¹ Nane yabanj denjurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa minje bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son nginaig mbal tuku manjau

³² Yesus tuku son nginaig mbal nane njakmba ngamunggal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba njakmba tuma minam tuku patikinaig.

³³ Aposel nane Sunjo Yesus tingina le kanjgeren nga pasa sangri njak saka minnaig le Kuate nu nane sinzaningina le nane mine magenaig. ³⁴ Nane afu kilke njak wande njak afu tugumnje piyanjmba ndameti njakmba pro aposel kame ninganu.

³⁵ Nanjine mbal afu aganj denkanu ta nane ndameti njakmba walmba ninganu.

³⁶ Nane tuku tango ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposel kame nu tuku mape nyu Barnabas nginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tango wamdus bul serningit tuku). ³⁷ Nu mata naje kilke piyamba ndameti njakmba aposel kame ningina.

Ananias le Safira

5 Tango ande nyunu Ananias nu piyo naje Safira ndonj kilke inum piyamba ndameti njakmba. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndameti njakmba ngamunge paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposel ningam tuku idusmba piyo naje sana le wokina. Nu ndameti njakmba pro aposel ningina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndameti njakmba ta noten ndo ngina.

³ Tanjina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndanam Satannje wamdus tanet le ne ndameti njakmba paplamba inumnu naje kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Naje kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndameti njakmba kilat. Ndameti njakmba aganj. Ndameti njakmba paplamba afu sine singam idusmba ko naje njakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Naje ndameti njakmba. Ndanam ne manjau njayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasingit. Ne Kuate yabrite nga sana.

⁵ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tango mo afu promba wandek tange nu tuku mindesi njakmba songa tumba ka ngukinaig.

Ananias nu kumna le nane wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ki kanum kenjmba kinaig le piyo naje Safira nu tango naje wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndameti njakmba ta noten ndo e nga kusnana le nu lafumba au not ndo ngina. ⁹ Tanjina le Petrus ndek nu sana: Tale ndanam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tango mo tango naje tuku mindesi njakmba ta kupe fudu isa. Malanja tugum prode ta. Nane kile ne mata tanjawanjgaig ngina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tange kumaknu ndekina le tango mo pro nu kanjgermba nu tuku mindesi njakmba mata tumba ka tango naje gemmba ngukinaig.

¹¹ Tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomnje minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sangrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tango pino ngamuknje wam afu kitek sangrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanjge manjurka minanu. ¹³ Manjurka minnaig le nane njakmba nane tuku saka minmba pro nane ndonj ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son nga nane ndonj ulendikinaig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinje yanggo farnjge lika patikinaig. Ta ndanam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanumnunge ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig nga idusmba patike likinaig.

¹⁶ Yerusalem patuknje tumbranj mine likinaig nane mata guaze mbal afu guwa njagonu njak kilmba pro patike likinaig le njakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti ninginaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunjo Sadusi mbal nu ndonj wamdus ulendi minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide nga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige tidinga mulij kilmba wandeknje patikinaig.

¹⁹ Nane tange minnaig le ka furirna le Sunjo tuku enjel ande pro wande malanja talka nane kilmba kilemayokka saningina: ²⁰ Tane kape sulumba kusem wande sinam tange tango pino abo tugu tam tuku ndin tumningap ngina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem wande sinam tange pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunjo nane nu ndonj minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu sugo nanjine mage mage turmba manjurkam tuku saninginaig sulumba aposel kame kilmba te prowaig nga polis mbal kukuninginaig le muli wande sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiringa luka kumba saninginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndjanu kanjgergig.

Polis mbal malanga kulat mayemba minnaig le sine malanga talka sinam kumba nane kanjer ndakigig nginaig. ²⁴ Tanjakinaig le kusem wande tuku polis gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka kumunga ka animnge tinungat o nga wamdus te-sulumba minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le tanjo ande nane tugum promba saniingina: Tane tanjo kame mulinj kilmba wandeknge patikaig ta nane kusem wande mbol sinje tanjo pino pasa tumnijmba minig ngina. ²⁶ Tanjakina le kusem wande kulat gabat nuje polis tanjo afu ndorj nane kumba ka aposel kame ngan kilmba pron-aig. Nane tanjonge ndamembi bale farsinjbekaig nga idusmba tanjanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamnge kile-tidinginaig le pris gabat sunjo nu nane kusnaniingina: ²⁸ Sine buk Yesus tuku manjau nane afu sa ndaningap nga peutingigenj ta tane ise ndaka saka saka likade le Yerusalemnge buk sunjoka tugekate. Tane tanjo kumna ta tuku ndare sine pasokuwa nga tanjade e ngina le ²⁹ Petrus aposel kame nane lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku minje pitaimba tanjo tuku minje dubiwam kumunj kuga.

³⁰ Tane Yesus kumwa nga ail kazrai mbolnje balenaig ta singine mburj kame tuku Mbaranje te-tina le abon- ga tingina. ³¹ Sine Israel mbal ngamunggal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamngat. Ta tuku nu Yesus tumba te-dunga nuje ndinam kumamnge pilna le kile nu sine njakmba tuku gabat sunjo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit tuku tanjo. ³² Sine wam ta njakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku minje pasa ismba dubide mbal nane njakmba nu Tukul Guwa ningit nga pris gabat sunjo ta sanaig.

³³ Tanjakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane aposel baleningam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tanjo ngamuknge Farisi tanjo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tanjo. Tanjo pino njakmba nu tuku saka minnaig.

Tanjo ta tinga aposel kame ka kilimnge ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnge minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saniingina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnje kam tuku idusde ta ambonga tane wamdus te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tanjo ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommba 400 tanjan nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tanjo afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumnennga tanjo nyu kuyaram tuku ait ande mbolnje Galileanu tanjo nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satjngamngit. Tanjo

kame te njaijo sigli ndaka kusrekap. Nane nangine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ngisikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnje prote ndeta sine kume seram kumunj kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndorj kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanjakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame manj wika polis kamenje nane ngus-njinguwaig nga saniinginaig. Ngusnijmba rironj pasa sanijmba Yesus tuku nyu afu sa ndaningap nga kukul-njinguwaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka mangur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndorj mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnje rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanjamba nane nangine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandeknge nangine wande yimyam mbolnje tanjo pino tumnijmba Yesus nu Kristus Kuatenje madina tanjo nga saka minnaig.

Aposel kame turningam tuku afu madininginaig

6 Ait ta mbolnje Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnje Hibru pasa tinaig mbal ndorj gubra pilnaig. Ta ndanam? Mara mindek aposel kame nyamaganj paplamba walanu le Hibru mbal nangine pino kuembol nijmba Grik mbal tuku pino kuembol nda ninganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-mangurka saniinginaig: Tira kame, sine aposel Ku-ate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyama- ganj ndo walam kumunj kuga. ³ Ta tuku kile tangine tanjo 7 madiningap. Tanjo afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungganu tanjo pino nane tuku saka minig ta kanjerka madiningap. ⁴ Tanjawap le sine Ku-ate yabanjmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba gareningina le nane tanjo 7 madininginaig. Ande nyunu Stefanus nu ngamunggal son sangri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumunggina. Afu Filipus, Proko- rus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanjan Kuate du- bina). ⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronaj le aposel kame wai nane mbolnje pati- ka yabanjaig.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnge sunjoka tugekina le nane gudommba mbilka ngamunggal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sunjomba pronaj. Pris gudommba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolnje pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sangri tuna le nu wam kitek sangrinu tanjo pino ngamuknge ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndorj pasambi kua- leyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenu afu Aleksandrianu afu Sil- isianu afu Asianu nane Friman mbal ndorj ulendika

Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanjo afu ndametiŋ niŋmba saninginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu ŋaigo siglikina le isgeŋ ŋga tanjo pino ŋgamukŋge sakap ŋginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanjo pino Israel mage mage kusem pasa bitekŋganu mbal nane ŋakmba ismba wamdus pa sunjo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumŋge te-tinaig. ¹³ Te-tinaig sulumba nane tanjo afu buk wam paguninginaig ta nane tinga yabri pasa sakinaig: Tanjo te nu mara mara singine kusem wande tukul pasa turmba nuŋge pasambi kilmba ŋaigo siglikate. ¹⁴ Nasaretu tanjo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku singina ta nu mbilmba manau kitek kilemayokkamŋgat ŋga sakina le isgeŋ ŋginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanjo sugo nane Stefanus kanjer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka eŋel tumail suk mayok kina le kanjernaig.

7 Nane Stefanus kanjer timba minnaig le pris gabat sunjo ndek nu kusnana: Nane ne mbolŋge pasa pilig te son e ŋgina le ² nu lafumba sakina: Yiŋe tira kame yiŋe mam kame tane isap. Singine mbuŋ Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolŋge minna le Sunjo Kuate kilŋa ŋak nu tugumŋge mayok ka sana: ³ Ne nanje kuasmbi nanje kilke kusreka kaye. Yenje kilke kise ande tumnamŋgit ŋgina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nuŋge kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol pronan. Pro tanje minna le mam nuŋge kumna. Kumna le Kuaterŋge kilke kise ande mbol kaye ŋgina le nu tinga kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol pronan. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol pronan le Kuate nu kilke te fudiŋmba tuwe ndaka nu pasa sanjrimbi nu kilke te Abraham nuŋge ndare ŋakmba niŋgam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kiŋo kugatok minna. ⁶ Nu tenjenmba Abraham sana: Ne tuku mbuŋ kilke te kusremba kilke kise mbolŋge rawe tanjo tanjan minamŋgaig. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunjo niŋguwaig le nane tuku piro agan tanjan minmba ka yar 400 kugawamŋgaig. ⁷ Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti niŋgi le nanje mbuŋ kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-duŋga mbariŋyumba minamŋgaig ŋgina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndon pasa katmba ŋgaro pikam tuku manau te-mayokna. Ngumenŋga nuŋge kiŋo Isak te-pilmba mara 8 mbolŋge nu tuku ŋgaro pikna. Isak nu sunjoka Jakob te-pilmba nu mata Jakob mbolŋge tanjana. Jakob nu sunjoka kiŋo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Singine asitibud 11 maib nanŋine Yosef mam nu make pilit ŋga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumŋge piyanaig le nane nu tumba nanŋine kilke Isip kinaig. Tanjanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gu-

dommba nu mbolŋge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumŋge tingina le Kuate nu wamdus kuyar sunjo tuna le Farao nu nzalinu nuŋge piro mbal Isip ŋakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunjo Isip le Kanan kilke mbolŋge pronan le nane nyamagan kiringa sinamanzer sunjo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolŋge nyamagan kiringinaig. ¹² Singine mbuŋ Jakob nu Isipŋge wit minig ŋginaig pasa ta ismba nuŋge kiŋo kame wit afu piyaniŋgam tuku kukulningina le kinaig. ¹³ Tanjamba minmba ma ma man lato kukulningina le kinaig le kile Yosef nu nuŋge nyu te-mayokna le aba kat nuŋge kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuŋge, nuŋge tugu kame Isip prowan tuku pasa pilna. Nane ŋakmba 75. ¹⁵ Tanjamba Jakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka tanje minnaig ma ma Jakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbuŋ afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le nanŋine mbolŋge nane tuku isu kilmba luka Sikem tumbraŋ ndame burok sinam tanje patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametiŋ afu nane ningina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sanjrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbuŋ Isipŋge tuge ŋayona. ¹⁸ Kile tanjo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tingina sulumba ¹⁹ nu singine mbuŋ piti sunjo niŋmba nane tuku kiŋo dabro kitek kumwaig ŋga wandekŋge minam tuku tukulmba mayokŋge patikam tuku saningina.

²⁰ Moses ina nuŋge piti ta sinamŋge te-pilna. Kiŋo ta mayenu le ina nuŋge nanŋine wandek tanje tambun kenmba yubenga kulatka minna. ²¹ Tanjamba nu yubengam kumuŋ kuga le kiŋo nuŋge mayokŋge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kanjgermba yiŋe kiŋo ŋga madimba tumba nuŋge wande mbol kina ka ²² tanje minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila ŋakmba kila pilmba nu tanjo sunjo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu ŋak minna.

²³ Tanjamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuŋge tugu Israel mbal kanjerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip tanjo andeŋge Israel tanjo ande kat ŋayona le kanjerna. Tanjamba nu kumba Israel tanjo ta te-simba Isip tanjo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu tanjo ta balemba tenjenmba idusna. Kile yiŋe mbal Kuaterŋge nane tuku muskil kile-tidinge niŋgam tuku ye kukulyat ta nane katesewamŋgaig ŋga idusna ta nane tanjamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuŋge mbal armba kame bumba minnaig le kanjerka nale tumawaig ŋga ka sanikina: Tira kame, ndanam takile takile tira ndo kame bude ŋgina. ²⁷ Tanjakina le tanjo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imanŋe ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tanjo balena tanjamba ne ye baleyam tanjate e ŋgina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanje rawe tan-

go tanja minna sulumba ma ta mbolŋge nu kiŋo arm-ba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 maŋ kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tanje minmba ail fudiŋdo sinamŋge pa mane mayok kina le nu eŋel ande kaŋgerna. ³¹ Kaŋgermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kaŋger tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku miŋge pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye naŋe mbuŋ kame Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara minet ŋgina le nu ismba piriri ŋayomba kaŋger-am mbulmba am te-kasona le ³³ Sunjoŋge nu sana: Ne tiŋ minit ma ta tukul ma. Ne kupe ŋgaro paska. ³⁴ Isip mbalŋge yiŋe mbal piti sunjo niŋgig le kaŋgerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku ndeket. Ne tiŋga le kukulni le Isip kaye ŋga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imange ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna ŋga Moses sanaig ta Kuatenje tanjo ta madimba nuŋe eŋel ail fudiŋdo sinamŋge mayok kina ta mbolŋge Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kile-tidiŋgam tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipŋge wam kitek saŋgrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Tanjamba nu Yu Gurgur tugumŋge ma baknu mbolŋge yar 40 sinamŋge mata wam kitek saŋgrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nuŋe pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ŋgamukŋge nuŋe tuan tanjo ande palmbimŋgat ŋgina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndoŋ ma baknu mbolŋge minna. Nu Sinai tabe poŋgina le eŋelŋge wam pagumba abo ŋak minam tuku ndin singine mbuŋ kame tumniŋmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane singine mbuŋ Moses tuku miŋge kumnemŋge minam mbulmba nu pitaimba maŋ luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolŋge minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipŋge sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne singine mbariŋam tuku agaŋ afu wakeika le ndin tumsingwaig ŋginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba agaŋmor balemba nu atraukinaig. Tanjamba nane agaŋ wakeinaig ta tuku gare-garekinaig. ⁴² Tanjanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame nangine mbara ŋga mbariŋniŋmba minnaig le tuan tanjo ande nu wam ta tuku tenjemba Kuate tuku miŋge kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolŋge yar 40 minmba agaŋmor baleniŋmba atraukinaig ta ye tuku idusmba tana ndanaig.

⁴³ Tane kambim ŋga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ŋgade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbariŋniŋgam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yiŋe nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kaŋgaig ŋgina.

Amos 5.25-26

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁴⁴ Singine mbuŋ kame ma baknu mbolŋge Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande ŋak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu te-mayokmba tumna tanjamba ndo pilna. ⁴⁵ Ngumnenja Kuatenje Kanan mbal pitaige likina le singine mbuŋ nane Yosua ndoŋ kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbariŋnam tuku wande ande pilbe e ŋga kusnana ta ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiŋo nuŋe Solomonŋge Kuate mbariŋam tuku wande ta pilna. ⁴⁸ Tanjo kame nangine waimbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamŋge mine ndakate. Tuan tanjo ande tenjemba kuyarna.

⁴⁹ Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndaŋndaŋmba palmbimŋgaig? Ko ye aningge minmba mabti?

⁵⁰ Ye yiŋe saŋgrimbi agaŋ ndende ŋakmba te kile-mayokken ŋgate.

Aisaia 66.1-2

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁵¹ Tane siŋka ŋgamuŋgal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal tanja ŋgamuŋgalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane singine mbuŋ kame tanja tane Tukul Guwa mara mara pitaide. ⁵² Nane Kuate tuku tuan tanjo ŋakmba kilmba ŋaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan tanjo ande purfeŋnu prowamŋgat ŋga sakinaig le mbuŋ kame nane bale fariŋge likinaig. Tanjo purfeŋnu ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Eŋel kame Kuatenje kukulniŋgina le sine tukul dubikam tuku mbuŋ kame niŋginaig ta tane lukakade ŋga saningina.

⁵⁴ Stefanus nu tanjamba Israel gabat sugo saningina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketiŋ tikŋga minnaig. ⁵⁵ Tanjamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamdus kumuŋgina le nu samba mbol ambe mambimba am tidiŋga Kuate tuku kilŋa kaŋgermba Yesus nu tuku ndinam kumamŋge tiŋ minna le kaŋgerna. ⁵⁶ Kaŋgerm-ba nu ndek sakina: Ambe kaŋgerap. Samba talkat le Katesek Tanjo nu Kuate tuku ndinam kumamŋge tiŋ minit le kaŋgeret ŋgina.

⁵⁷ Tanjakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ŋgumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba ⁵⁸ nane nu tumba tumbraŋ sunjo kusremba mayok ka kasomŋge pilnaig. Pilmba nu pasa mbolŋge pilnaig mbal nane nangine tawi paska tanjo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumŋge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabaŋmba sakina: Sunjo Yesus, ye tuku kanu ta ŋgina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronga wi kuenka sakina: Sunjo, nane ye mbolŋge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilaiŋga ŋgina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8 Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kanjerm-ba nane mayewaig nga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tanjo afu Stefanus nguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolnge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge minnaig ta nane afunje piti serninginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemnge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba ngaigo siglika nane tuku wande mindek ponja bige tidinga mulij kilmba didika wandeknje patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma njakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Tanjamba Filipus nu Samaria tumbrañ ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuatenje madina tanjo Kristus nga nane sanijmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommaba nu tuku pasa ismba manjau kitek sanjgrinu ke likina ta kanjerka nane njakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa ngaigonu njak nane kusrekuwaig ngina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklelkanu afu kupe ngaigonu njakmba mageke likinaig le ⁸ tumbrañ ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbrañ tanje tanjo ande nyunu Simon minna. Tanjo ta ye nyu njak nga nu wam sanjgrinu afu nuje kuanyembi ke likanu le nane kanjerka njakmba pিরerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tanjo te nu sunjo. Nu Kuate tuku sanjgri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manjau kina le nane pিরerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam sanijmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndon minna le nu wam kitek afu sanjgrinu ke likina le nu kanjerka pিরerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabarnaik sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane njakmba mbolnge kumunjina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjerm-ba ndametiñ afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametiñ te kilmba wam ta tuku sanjgri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yije wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek

nu kasurmba sana: Ne nane ngarosu ndametiñ turmba ma njayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenje ake singit ta ndametiñmbi piyawam tuku agañ kuga. ²¹ Ne tuku ngamunjal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumun kuga. ²² Ne nane ngamunjal biye mbilmba nane wamdus ngaigonu ta kusreka Kuate nu nane mbar sunjo ta sauka gilaingam tuku nu yabarna. ²³ Ne agañ njakmba kilam tuku wamdus kagli firka nane manjau ngaigonunje ne didikate le ye kamuset ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjomba yabarna. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguninge denjpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinje Samaria ma tuku tumbrañ afu gudommaba mbolnge pasa mayenu saninje lika kinaik.

Etiopianu tanjo pasa mayenu isna

²⁶ Sunjo tuku enjel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinga Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasakambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ngina. ²⁷ Tanjakina le nu tinga kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tanjo sunjo ande nuje karis mbolnge minyokina le kanjerna. Tanjo ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametiñ kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanje minmba tuan tanjo Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanje Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ngina le ³⁰ nu pinder njak njak kumba nu tuan tanjo Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanjmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenje minyoka pasa te tugunu saya ngina.

³² Nu tuan tanjo Aisaia tuku pasa burkina ta tenjmba.

Andenje sipsip balewam tuku tumba kinit tanjañ nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanjañ nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba njayo silide.

Kilke te mbolnge mine sunjo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda.

Aisaia 53.7-8

Kuyar pasa tanjamba sakate.

³⁴ Kile ndametiñ kulat tanjo nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan tanjo nu pasa te kuyarna ta nuje ngarosu tuku kuyarna e ko ande tuku ngina. ³⁵ Tanjakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolnge tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualin ande tugum promba Etiopianu tanjo ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumun e ngina le ³⁷ nu la-

fumba sana: Ne wamdus njakmbambi son ngate kande ye ne kule pisneni ngina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kiyo ta ye nu tuku son nget ngina. ³⁸ Tanjakina sulumba karis tingam tuku saniingina le karis tingina le nale ibeŋ kinaik. Ibeŋ ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu tanjo ta kule pisnena. ³⁹ Nale maŋ luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwange Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etio pianu tanjo nu maŋ kanjer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare njak nuŋe karis poŋga Etiopia kina. ⁴⁰ Filipus nu Asdodŋge minna ta wamdus puluna. Nu tumbraŋ sunjo ta kusremba kumba tumbraŋ njakmba mbolŋge pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

Saulus nu ngamunjal biye mbilna

9 Saulus nu Sunjo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane njakmba bale faramngit nga nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbraŋ sunjo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal tanjo pino kanjerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waŋe afu kuyarka sa. Damaskus tuku kusem wande gabat kame ninje liki le kanjerka ye piro ta kam tuku nyu njak kila minwaig ngina.

³ Saulus nu waŋe ta kilmba ka Damaskus patuna le samba mbolŋge bulu sunjo ande mayok ka nu kiljana. ⁴ Kiljana le nu ndek kuru-kuruka kilke mbolŋge ndekina le mingge pasa ande promba sana: Saulus, Saulus, ne ndaŋam tuku ye njayo siliyate ngina le ⁵ nu ndek kusnana: Sunjo, ne imange ngina le nu sakina: Ye Yesus ne ye njayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinga tumbraŋ sunjo mbol nzi kaye. Nzingge mina le andenge ne wam kam tuku sanamngat ngina. ⁷ Tanjakina le tanjo kame Saulus ndoŋ kinaig ta nane tinga maninok minnaig. Ta ndaŋam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba tanjo ande nda kanjernaig.

⁸ Saulus nu tinga am maraŋgina ta agaŋ kanjer ndakina. Kanjer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka tanje mara kenmba nu agaŋ kanjer ndaka nyamagaŋ kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tanjo ande Damaskusŋge minna. Tanjo ta nyunu Ananias. Nu kiŋatanu suk Sunjoŋge nu wika Ananias ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye minet te ngina. ¹¹ Tanjakina le Sunjo nu sana: Ne tinga ndin ande nyunu Tinreknu si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande poŋga Tarsusnu tanjo nyunu Saulus nu tuku kusnaŋga. Nu Kuate yabaŋmba minit. ¹² Nu mata kiŋatanu suk ne kanjernaŋ. Ne nu tugum promba nuŋe am mayekam tuku ne nu mbolŋge wai patikat le kanjernaŋ ngina.

¹³ Tanjakina le Ananias ndek nu sana: O Sunjo, tanjo ta Yerusalemŋge ne tuku mbal kilmba njajo siglikanu nga gudommbaŋge sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku nyu te-duŋgade mbal bige tidinga kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumŋge nyu tina ngina le ¹⁵ Sunjo nu sana: Kuga. Yenje tanjo ta

madiwen. Ye yiŋe nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal nane njakmba tugumŋge ye tuku saniingamngat. ¹⁶ Tanjamba nu piti gudommba kanjerke likamngat. Ye nu maŋau ta mbolŋge kila sawamngit. Ne tinga nu tugum kaye ngina.

¹⁷ Kile Ananias nu tinga ka Saulus nu minna wande ta poŋga nu wai kilmba nu mbolŋge patika sana: Tira, ne ndeka ndinŋge Sunjo Yesus kanjerna ta nuŋge ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ngina le ¹⁸ pitik ndo kualegaŋ suprep suk agaŋ am mbolŋge gagulka ndekinaik le nu am mayeka mambilna. Tanjamba nu tinga kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu maŋ isukusmba saŋgri tumba Damaskusŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ mara afu minna.

Saulus nu Damaskusŋge pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kiyo nga kuklimba saniingina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus te-sulumba sakinaig: i ... Tanjo te nu buk Yerusalemŋge nyu ta te-duŋginaig mbal kilmba njajo siglikina. Tumbraŋ sunjo te mbolŋge mata tanjo pino nu dubide ta bige tidinga ka pris gabat nane am mbolŋge kile-tidingam tuku prona nginaig. ²² Saulus nu saŋgri lato tumba Yesus nu siŋka Kuatenje madina tanjo Kristus nga kukli mayena le Zu mbal Damaskusŋge minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumuŋ kuga.

²³ Kile Zu tanjo afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusŋge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malaŋga kulatka minnaig. ²⁵ Tanjamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenga muli panmba fonde tuku bubre malaŋga kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanje nu Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tanjo kuga nginaig. ²⁷ Tanjakinaig le Barnabasŋge nu tumba ka aposel kame saniingina: Tanjo te nu ndinŋge Sunjo kanjerna le Sunjoŋge pasa sana. Damaskusŋge nu nane kuru kuru ndaka saŋgri tinga Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina ngina. ²⁸ Tanjakina le Saulus nu Yerusalemŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndoŋ pasambi Yesus tuku muŋgu tulinginaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbraŋ sunjo mbol pronaig. Pro tanje nu Tarsus kuwa nga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolŋge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta njakmba mbolŋge piti afu kanjer ndaka mine mayemba saŋgri tinginaig. Nane

Kuate kumnemnge minmba Tukul Guwange nane sinzaningina le nane tugekinaig.

Petrus nu tango ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu njakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanjerkam Lida tumbran pronan. ³³ Prona sulumba tango ande nyunu Eneas ngarusu milmailkanu yar 8 guaze ta njak mbain mbolnge kinye njak ndo minna le kanjerna. ³⁴ Kanjermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusnge ne wakeinamngat. Ne tinga nane yango te-tiwa ngina. Tanjakina le nu pitik ndo tingina. ³⁵ Tanjana le Lida le Saron tumbran mbal nane tango ta mayekina le kanjermba nane njakmba ngamunggal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abongina

³⁶ Yopa tumbranngge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolnge nu guaze sunjo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pisnemba nu tumba wande ta mbain armba njak inum mbol tanje pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbran sunjo ta nu Lida tumbran patuknge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidange minna pasa ta ismba nane tango armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndon kab nginaik.

³⁹ Tanjakinaik le Petrus nu tinga nale ndon kina ka tumbran ta pronan le nane afu nu tumba wande o mbolnge ta ponginaig. Nane wande ponginaig le pino kuembol njakmba Petrus laipmba te-ngamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika ninge likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane njakmba mayok kuwaig nga saningina le nane mayok kinaig. Tanjanaig le nu ndek dagol tidronga Kuate yabanja. Yaban denpurmba nu mbilka mindesin ta sana: Tabita, ne abonga ngina le nu am maranga Petrus kanjermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biyamba te-tina le tingina. Tingina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane njakmba wika ningina.

⁴² Wam ta Yopa tumbran sunjo kumungina le nane gudommba Sunjo Yesus son nginaig le ⁴³ Petrus nu Yopange mara kuen suk tango ande nyunu Simon nu ndon minna. Tango ta nu aganjmor ngarombi aganj kame wakeikina tuku.

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

10 Sesarea tumbran sunjo mbolnge tango ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Itali. ² Tango ta nu nune ndare tuma ndon Kuate kumnemnge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametinj walmba ninge lika nu Kuate yabanmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolnge nu kijatanu suk aganj ammbi kanjerna ta Kuate tuku enjel ande nu

tugum promba Kornelius ngina. ⁴ Tanjakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunjo, ndanjam ngina le enjel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kanjerte. Ne Kuate yabanje ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tango afu kukulninga le Yopa tumbran sunjo mbol nzi kumba tango ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nune nyu tuma tango ndon minik. Tango ta nu aganjmor ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknge minit ngina.

⁷ Enjel nu Kornelius kusrena le nu ndek nune piro tango armba kame tango ande turmba wikina. Kame tango ta nu mara mara nu tugumnge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronan le nu enjel tuku wam pagu pasa kumu-kumumba kubeu ninmba Yopa kuwaig nga kukulningina. Kukulningina le nane kumba ka ndinngge kinyanaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabanjam tuku nga wande ponga funu tuku mbain mbolnge minna. ¹⁰ Nu mbol tanje minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kijatanu suk aganj ande kanjerna. ¹¹ Samba talka aganj ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak andenge muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolnge aganjmor mben sar umanj yeki yeki minnaig le kanjerkina.

¹³ Kile minje pasa ande nu sana: Petrus, ne tinga aganj te inum balemba nya ngina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tananj inum nye ndaket ngina. ¹⁵ Tanjakina le pasa ta man lato nu sana: Kuaternge aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam kerjnak le andenge pitik ndo tawi ta te-dungina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kijatanu suk wam kanjerna ta wamdus te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tango kerjmba kukulningina ta nane afunge Simon tuku wande tumninginaig le nane pro wande malanga tugum tanje tinga wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tanje minit e nginaig.

¹⁹ Petrus nu kijatanu suk wam kanjerna ta idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tango kerjmba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tinga iben kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndon kaye. Yenge nane kukulningin ngina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu iben ka nane saningina: Tane tango sotade ta ye noten. Tane ndanjam ye tugum prowaig ngina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tango 100 kulatkate. Nu tango tinjeknu Kuate kumnemnge minit. Israel mbal njakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku enjel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulningina le ne tam proweg nginaig. ²³ Tanjakinaig le Petrus ndek nane ngailka nane nu njak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndoŋ kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinŋge kinynaig. Mafena le Kornelius nu buk nuŋe ndare tuma nuŋe gulab nane ŋakmba kile-maŋgurka Petrus tairŋga minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tiŋga pro Petrus nu taŋgo suŋgo ŋga nu tugumŋge dagol tidroŋgina. ²⁶ Taŋana le Petrus nu te-timba sana: Taŋa ndawa. Ye mata taŋgo ndo. Ne tiŋga ŋgina. ²⁷ Taŋaka nu Kornelius ndoŋ pasa-pasaka kumba ka wande suŋgo sinam taŋge taŋgo pino gudommaba maŋgurkinaig le kaŋgerkina. ²⁸ Kaŋgerka nu ndek saninŋgina: Sine Zu taŋgo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndoŋ isukusam tuku tukul suŋgo ŋak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tummya tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta ŋaigonu ŋge nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndaŋam ye tuku pasa pilna ŋga sana.

³⁰ Taŋaka sana le Kornelius nu sakina: Mara keŋmba buk kinaig ait tenen ki kanum 3 mbolŋge yiŋe wande mbol tenge ye Kuate yabaŋmba minen le pitik ndo taŋgo ande tawi kilŋa ŋak ye tugum prona le kaŋgeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turninŋgit ta Kuate nu kaŋgerte. Ne Kuate yabaŋte ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne taŋgo afu kukulningina le taŋgo ande nyunu Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nuŋe nyu tuma Simon ndoŋ minik. Taŋgo ta nu agaŋmor ŋgarombi agaŋ wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukŋge minit. Nu taŋamba ye sayina. ³³ Taŋakina le ye pitik ndo taŋgo afu ne tam tuku kukulningin. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine ŋakmba Kuate am mbolŋge maŋgurka mineg. Suŋgo nu ne pasa afu sine sasingam tuku sanina ta isam tairŋgeŋ ŋga Petrus sana.

³⁴ Taŋakina le Petrus nu nane saninŋgina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu taŋgo ŋakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ŋgamukŋge ima kate Kuate kumnemŋge minmaba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane ŋakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndoŋ ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta ŋakmba isam tuku sine Israel sinŋgina. Yesus nu taŋgo ŋakmba tuku Suŋgo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule pisneninŋgina le Nasaretnu taŋgo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolŋge tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu ŋakmba kumunŋgina. ³⁸ Nu Kuatenŋge Tukul Guwa tuna le nu saŋgri ŋak ma ŋakmba mbolŋge lika nu wam mage kina. Kuate nu ndoŋ minna. Afu Satan tuku saŋgri kumnemŋge minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidinŋgina. ³⁹ Nu Yerusalemŋge Zu ma ŋakmba mbolŋge wam ke likina le sine kaŋgerkigen. Nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil daŋŋginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara keŋnu mbolŋge Kuatenŋge nu te-tina le nu tiŋgina le sine kaŋgergen. ⁴¹ Taŋgo ŋakmba nu kaŋger ndanaig. Sine ndo nu kaŋgergen. Yesus nu maŋ tiŋgina ta nane

ŋakmba saninŋgam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tiŋga sine ndoŋ tuma isukusmba kule nyumba mingen. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pileningam tuku Kuate nu ye pilna ta ŋakmba saninŋgap ŋga sasingina. ⁴³ Tuan taŋgo ŋakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumuŋ ŋga son ŋgade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolŋge nane tuku une sauka gi-lainŋamŋgat ŋga saninŋgina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isinaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵ nane pasa kuale gilai yimyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunŋginaig. Taŋanaig le Zu taŋgo Yesus tuku son ŋginaig nane Yopaŋge Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kaŋgermba Kuatenŋge kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit ŋga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenŋge sine Tukul Guwa sinŋgina taŋamba ndo kile nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumuŋ kuga ŋgina. ⁴⁸ Taŋamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndoŋ ulendika kule pise tap ŋga saninŋgina le nane kule pisne tinaig. Taŋamba nu nane ndoŋ mara afu minam tuku ŋgailkinaig le nu nane ndoŋ minna.

Petrus nu Yerusalemŋge kasomok mbal tuku sakina

11 Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolŋge mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu taŋgo afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndaŋam saka ne singine tukul lukamba ŋgaro pike ndakanu mbal ndoŋ ulendika isukusna ŋginaig.

⁴ Taŋamba sawe likinaig le nu ndek wam ŋakmba mayok kinaig ta kumu-kumumba kubeu niŋmba saninŋgina: ⁵ Ye Yopaŋge Kuate yabaŋmba minen sulumba ye kiŋatanu suk agaŋ ande kaŋgeren. Agaŋ ande tawi suŋgo suk tundunnu baillkamba muli ŋak samba mbolŋge andeŋge muli kusre-kusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Taŋana le ye agaŋ ta kaŋger tiwen ta sinam taŋge agaŋmor ŋguikok agaŋ rabmba likade sar umaŋ taŋamba kaŋgerken. ⁷ Kaŋgerka minen le miŋge pasa ande ye sayina: Petrus, ne tiŋga agaŋ te inum balemba nya ŋgina le ⁸ ye nu sawen: Suŋgo, kuga. Sine Zu mbal agaŋ afu nyam tuku tukul ŋak ta ye tukul lukamba agaŋ taŋaŋ inum nye ndaket ngen. ⁹ Ye taŋaka saken le samba mbolŋge pasa maŋ lato sayina: Kuatenŋge agaŋ ande mayenu ŋgate ta ne tukul ndawa ŋgina. ¹⁰ Sile taŋamba sakam keŋkeŋ le andeŋge tawi ta te-dunŋgina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolŋge ndo Sesareaŋge Kornelius nu taŋgo keŋmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdus tero ndaka taŋgo prowaig ta dubika kaye ŋgina. Tira 6 te nane mata ye ndoŋ kumba Kornelius tuku wande ponga sinam kagen.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye ejel ande yiŋe wandekŋge tiŋ minna le kaŋgeren. Nu tejenmba sayina. Ne nane afu kukulninga le nane Yopa tumbraŋ sunŋo mbol nzi taŋgo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu naŋe ndare tuma turmba satinguwa le taŋgine muskil kile-tidinge tiŋgam tuku ndin kaŋgeramŋgaig ngina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denpurna le ye tiŋga pasa tugu pilmba saken le ambonga sine Tukul Guwa tigen taŋamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kaŋgermba ye Sunŋo Yesus tuku pasa ande idusen ta tejenmba. Yohanus nu kulembi nane kule pisneniŋgina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamuŋgal kule pisne taŋaŋ tiŋgamŋgit nga sasingina. ¹⁷ Ambonga sine Zu mbal Sunŋo Yesus Kristus tuku son ngigen le Kuate nu Tukul Guwa siŋgina taŋamba ndo nane mata Tukul Guwa niŋgina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumuŋ nga saniŋgina.

¹⁸ Taŋakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu te-duŋga sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamuŋgal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade nginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbraŋ sunŋo taŋamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saniŋginaig sulumba kasomok mbal sa ndaniŋginaig.

²⁰ Nane taŋanaig ta Siprus le Sireneni Zu taŋgo afu Antiok tumbraŋ sunŋo mbol kumba nanenŋge kasomok mbal Yesus tuku saniŋginaig le ²¹ Kuateŋge nane tuku piro saŋgri pilena le nane gudommmba nane tuku pasa ismba son nga ngamuŋgal biye mbilmba Sunŋo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemŋge maŋau ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu siŋka mbal te make patikate nga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu taŋgo mayenu. Nu ngamuŋgal son saŋgrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumuŋgina le nane gudommmba nu tuku pasa ismba son nga Sunŋo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbraŋ sunŋo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndoŋ luka Antiok tumbraŋ pronaik. Nale ar ta yar ndindo Antiokŋge minmba nane taŋgo pino gudommmba Yesus tuku tumniŋmba minnaik. Taŋanaik le Yesus dubinaig mbal Antiokŋge minnaig ta nane ambonga Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolŋge tuan taŋgo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro taŋge minnaig le tuan taŋgo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwaŋge wamdus tuna le nu tiŋga guba sunŋo kilke tugu ŋakmba mbolŋge prowamŋgat nga saniŋgina. (Ngumnenŋga Klaudius nu gabat sunŋo minna le guba sunŋo ta prona). ²⁹ Taŋakina le Yesus dubinaig mbal nane

wamdus tumba naŋgine tira kame Yudea ma tugu mbolŋge turkam tuku sine ndametiŋ ŋak minig ta kumumba patikube nginaig. ³⁰ Nane taŋamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametiŋ kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemŋge gabat mbal niŋginaik.

12 Ait ta mbolŋge mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu ŋaigo siglikina. ² Nu nuŋe kame mbal saniŋgina le nane Yohanus aba nuŋe Yakobus tuku njinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunŋo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu maŋ Petrus ndalekam tuku afu kukulningina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunŋo.

⁴ Nane nu biye timba muliŋtumba wandekŋge pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame taŋgo 16 muŋgu turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolŋge Petrus pasa mbolŋge palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek sinamŋge minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku nga Kuate sunŋomba yabaŋnaig.

Ejel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane ŋakmba am mbolŋge te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolŋge Petrus nu kame taŋgo ar ngamukŋge wai kupe muli ŋak kinymba gilaiŋgina. Kame taŋgo armba kilimŋge malaŋga kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunŋo tuku ejel ande Petrus tugumŋge mayok kina le bulu promba wande sina ta kilŋana. Ejel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tiŋga ngina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Taŋanaik le ejel nu Petrus sana: Ne tawi tiŋmba kupe ngaro silika ngina le nu ta kumuna. Taŋana le nu maŋ sana: Naŋe tawi sunŋo ta tumba kaika ye dubiya ngina le ⁹ nu ejel dubimba mayok kina. Ejel nu taŋana ta Petrus nu kiŋambi agaŋ kaŋgeranu nga idusna.

¹⁰ Kile ejel nu tumba kame mbal tumailamŋge tiŋginaig ta liniŋmba ka ngumnenŋge tiŋginaig ta liniŋmba ka muli wande tuku malaŋga sunŋo tugum pronaik. Pronaik le taŋgoŋge talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbraŋ sunŋo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le ejel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye ŋayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairŋga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolŋge te-luka tam tuku ejel te kukulat nga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuŋe Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamŋge nane gudommmba maŋgurka yabaŋmba minnaig. ¹³ Yabaŋmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malaŋga katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malaŋga talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa njin tugu katesemba nu gare sunŋo tumba malaŋga tal ndaka pinderka luka kumba nane saniŋgina: Petrus pro malaŋga tugum siŋge tiŋ minit nga

saningina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne nginngankate kande nginaig le nu sangri tingga nane saningina: Kuga. Ye sinja saket. Petrusnge ngina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande nginaig.

¹⁶ Petrus nu malaŋga katkatmba minna le nane pro malaŋga talka Petrus kanjermba piriri nyayonaig le ¹⁷ nu waimbi nane peuniŋmba maninkuwaig nga Sun-go nu muli wande sinamnge te-mayokna ta kubeu ningina sulumba nu nane saningina: Wam kube te Yakobus yinje tira ŋakmba saningap ngina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanjo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringga ndanjanmba pro ket nga wamdus tesulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulningina le ma ŋakmba mbolnge Petrus sotinaig. Sotete pisenginaig le nu ndek kame tanjo Petrus kulatkinaig ta nane kusna-kusnaningina sulumba gubranu nane afunge bale farkuwaig nga saningina. Tanjakina sulumba Herodus nu tingga Yudea ma kusremba Sesarea tumbraŋ sunjo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamagan sunjomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolnge nane nyamagan piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbraŋ ar ta tuku gubra tina le tumbraŋ ar ta tuku tanjo kuasmbi manjur ŋak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanjo nyunu Blastus tugum promba nunge nane turkuwa le Herodus ndon tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa tetiwam tuku ait ningina. ²¹ Ait ta kumungina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nunje minyo mbili maditaknu mbolnge minyoka nane manjurkinaig ta pasa afu saningina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tanjo te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande nginaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku enel ande pro nu katna le kuinje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunjokina le nane gudommba son nginaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametin ningam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13 Yesus tuku kuasmbi Antioknge minnaig ta afu tuan tanjo afu tum tanjo tanaŋ pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk nginaig. Ande Sirenu tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndon kiŋo fonfon wande ndindo mbolnge minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane ŋakmba manjurka nyamagan pinka Sunjo tuku nyu te-dunga minnaig le Tukul Guwa nu nane saningina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap ngina. ³ Tanjakina le nane nyamagan pinka Ku-

ate yabanmba nane nanjine wai Barnabas le Saulus mbolnge patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba ŋak kinaik. Kinaig ka Selusiange waŋ ponga ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnge ibeŋ kinaig. Salamis tumbraŋ sunjo mbolnge nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnge Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma ŋakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronai. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnge tanjo ande wamdus kuyar mayenu ŋak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanjo minna. Nu Bar-Yesus ndon gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanjo pasa ismba son ngikat nga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas ¹ nginaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kiŋo. Ne manau tinreknu ŋakmba pitaikate. Ne yabri manau kumba wam ŋaigonu ndo ke likate. Ndanam saka ne Kuate tuku manau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenge ne tuku am tukulwa le ne ait afu agan kanjerke nda ngina. Tanjakina le pitik ndo agan inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biyamba ndin tumwaig nga kumbange nane wikina. ¹² Tanjana le gabat sunjo nu wam ta kanjermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ngina.

¹³ Kile Paulus nane waŋ ponga Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Pergange ibeŋ kinaig. Pro tanje Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisidia ma Antiok tumbraŋ sunjo mbol pronai.

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnge nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denpurmba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdus sangri pileningam tuku ŋak ndeta saningap ngina le ¹⁶ Paulus nu tingga wai te-dungina le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnemnge minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunje singine mbun kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnge rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenge nunje san-

¹ Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanjo

grimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolŋge minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolŋge mbal kise kise 7 kile-iberŋka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal niŋgina. Niŋgina le nane yar 450 taŋamba taŋge minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku taŋgo afu madiniŋmba patikina. Taŋamba kumba ka tuan taŋgo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolŋge singine mbuŋ kame taŋgo ndindo naŋgine gabat suŋgo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kiŋo nuŋe Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumneŋga Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat suŋgo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kiŋo nuŋe David nu ye ndoŋ wamduŋ ndindo ŋak. Nu ye tuku nzali ŋakmba dubikamŋgat ŋgina.

²³ Kuate nu pasa saŋgrinu o buk sakina taŋamba nu David tuku mbuŋ ande Israel mbal tuku muskil kile-tidiŋgam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro tugu pile ndakina le amboŋga Yohanus nu Israel mbal nane ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tuwaig ŋga saniŋmba minna. ²⁵ Nu nuŋe piro suluwam patukina sulumba nu teŋenmba nane saniŋgina: Tane ye ima ŋga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngumnemŋge prowamŋgat ta nu suŋgo. Ye nu tuku kupe ŋgaro muli kukliwam tuku wam ŋai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga ŋgina.

²⁶ Yiŋe tira kame Abraham tuku mbuŋ kame kasomok mbal Kuate kumnemŋge minig tane ŋakmba isap. Sine muskil kile-tidiŋgam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal naŋgine gabat mbal ndoŋ Yesus nu Kuateŋge madina taŋgo Kristus ta nane gilai. Kusem mindek nane tuan taŋgo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamduŋ pulu ndaniŋgina. Taŋamba nane Yesus kumwa ŋga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba taŋanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kaŋger ndanaig ta nane ake sinaŋ nu tumba Pila-tuŋge balewa ŋga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolŋge paska mindesiŋ ndame burok sinamŋge pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuateŋge nu te-tina le maŋ tingina. ³¹ Nu tinga nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumŋge mayok kanu le kaŋgeranu. Mbal ta kile Israel ŋgamukŋge nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndoŋ tane mata pasa mayenu te isap ŋga te prowik. Kuate nu singine mbuŋ kame pasa saŋgrinu saniŋgina ta ³³ kile sine tugumŋge alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tingina. David nu nuŋe mune waŋe arnu mbolŋge ta tuku teŋenmba kuyarna le minit.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina.

Mune 2.7

³⁴ Kuateŋge Yesus te-tina le nduiye tinga ŋgarosu me ndaŋgina ta kuyar pasa ande mbolŋge Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolŋge taŋamba kamŋgit ŋgina.

Aisaia 55.3

³⁵ David nu mune waŋe ande mbolŋge teŋenmba kuyarna.

Ye ne tuku piro taŋgo yiŋe ŋgarosu menu tuku ndin tukulamŋgat ŋgina.

Mune 16.10

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nuŋe kuasmbi ŋgamukŋge pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nuŋe mbuŋ kame gemniŋmba ŋgukinaig le meŋgina. ³⁷ Ande Kuateŋge te-tina le tingina ta nu me ndaŋgina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolŋge nu sine tuku une sauka gilaigate. ³⁹ Tane taŋgine unenŋge didikate ta Moses tuku tukulŋge tane turkam kumuŋ kuga. Tane Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tingap le Kuateŋge tane tuku muskil kile-tidiŋge tingamgat. ⁴⁰ Tane rironŋ mayewap. Tuan taŋgo kame tuku pasa tane mbolŋge kumuŋgikat. Pasa ta teŋenmba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri ŋayomba ŋgisinuŋgaig. Tane tuku ait mbolŋge ye wam saŋgrinu ande ki ta tane son ŋge nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son ŋge nda.

Habakuk 1.5

Paulus nu taŋamba pasa kuklimba saniŋgina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane maŋ kusem ande mbolŋge nale tuku pasa isam saka ŋgaikinaig. ⁴³ Taŋamba nane sili-silimba kusem wande kusrenaig. Nane gudommaba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu taŋaŋ Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kinaig. Kumba ka taŋge nale nane ndoŋ pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinaŋ make patikina wam ta biye demba minap ŋga saniŋginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolŋge Antiok mbal ŋakmba Kuate tuku pasa isam tuku maŋ pro maŋgurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal nane taŋgo pino gudommaba pro maŋgurkinaig le kaŋgerka nane wamduŋ kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane taŋanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka saŋgri tinga saniŋginaig: Tane Zu mbal tane amboŋga Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kaŋkik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu saniŋgam tuku teŋenmba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidiŋgam tuku ye ne sati taŋaŋ kasomok mbal kilŋaniŋgam tuku ne pilet.

Aisaia 42.6; 49.6

Paulus nale taŋamba saniŋginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba nane gare suŋgo tumba Kuate tuku nyu te-duŋginaig. Nane abo minmba minam tuku Kuateŋge madiniŋgina ta nane pasa ta ismba son ŋginaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolŋge kumuŋga sungokina.

⁵⁰ Sungokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbranj sungo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tanjanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbranj te kusremba kape nga pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim nga nane Kuate tuku pasa pitaide ta nangine mbar rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnge denganu ta nane am mbolnge paurnga nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antioknge minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumungina le nane gare njak minnaig.

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

14 Nale Ikonium tumbranj sungo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommaba afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son nginaig. ² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda nginaig ta nane kasomok mbal tugumnge Yesus dubinaig mbal kasurninguwaig nga nane tuku wamdus kunde-kundenaig. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolnge mine sungomba kuru kuru ndaka Kuaternge kilke mbol mbal make patikate nga tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sungo nu nunge pasa kulatka sangri nikina le nale wam kitek sangrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tanjo pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nangine gabat sugo ndonj kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinga ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Litra le Derbe tumbranj sugo ar ta mbolnge pasa mayenu kuklimba tumbranj ar ta tuku tumbranj fonfon sinam tanje mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Litra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listrange tanjo ande kupe arnej baklelok ina sinamnge tanjaj mayok ka sungokina. Nu ti danja minyok ndo minna. ⁹ Tanjo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanjer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ngamunggal son kumumbi njak ta kanjermba nu wi kuenka sana: ¹⁰ Ne tugusemba tingga ngina. Tanjakina le nu pastinj tilainga likina.

¹¹ Tanjo pino Paulus nu tanjo ta wakeina le kanjermba nangine Likonia pasambi kuenka sakinaig: i ... Tanjo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanjo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. ¹² Tanjakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nangine mbara Sus nginaig. Paulus nu pasa tugu tanjo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

¹³ Sus mbarinjam tuku wande tumbranj sungo makembinge minna. Wande ta tuku pris nu tanjo pino ndonj Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ngika makau pailnu birnejnijnimba kilmba tumbranj sungo tuku malanja tugum prona. ¹⁴ Barnabas le

Paulus wam ta kanjermba palsejnrikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknge sungomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanjo kame, ndanam saka tane wam te kam bafude. Sile tanjo tane minig tanjaj. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tangine manau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu njak nu ndo dubiwap nga tumtingam prokik. Nunge samba tugu kilke tugu yu tugu aganj ndende njakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbunj kame nane nangine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. ¹⁷ Tanjamba kile nu minit manau ta tane tumtingit. Tane njakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamaganj kumumbi tingit le tane alonu kilmba nyumba maro njak wamdus gare njak minig nga saninginaik.

¹⁸ Paulus nale tanjamba saninginaig ta nane tuku wamdus pitik ibenj ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus paninginaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumnge Zu mbal afu Litra promba Litra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndonj Paulus tumba kasomnge pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nga idusmba nu didika tumba tumbranj sungo kilim kumba ka mayoknge kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu njair njinka abongga tingga tumbranj sungo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndonj Litra tumbranj sungo kusremba Derbe kinaik. ²¹ Ka tanje nale pasa mayenu kuklimba nane saninginaig le nane gudommaba mbilka Yesus son nginaig. Tanjanaig le nale tumbranj sungo ta kusremba luka Litra Ikonium Antiok manj kine likinaik. ²² Kumba ka tanje Yesus dubinaig mbal wamdus sangri pilenijnmba Yesus tuku pasa biye demba minap nginaig sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinjka piti yimyam sungomba kanjerkumba ma ma Kuate tugum kanjig nginaik.

²³ Nale ma njakmba mbolnge Yesus tuku kuasmbi kulat tanjo nangine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamaganj pinka yabanjmba kulat tanjo ta saninginaik: Tane Yesus son ngade tukunu nunge tane sinzangtingamngat nginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tingga kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaik. ²⁵ Pro Perga tumbranj sungo mbolnge nale pasa kuklinaik sulumba nale tingga Atalia tumbranj sungo mbol kinaik ka ²⁶ tanje wanj ponga luka kumba ka ka Antiok pronaik. Tumbranj tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madininginaig sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabanjmba kukulnikinaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kilemanjurka Kuaternge nale sangri nikina le wam ke likinaik ta njakmba kubeu ninginaig sulumba Kuaternge

kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antiokngge ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndonj minnaik.

Yerusalemngge pasa sunngo ande te-tinaig

15 Paulus le Barnabas Antiokngge minnaik le tanngo afu Yudea ma mbolokngge promba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikamnggaig nginaig. ² Tanjakinaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndonj kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanngo afu ndonj kukulningmba saninginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndonj manjurka pasa ta te-tiwap nginaig.

³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndinngge Yesus tuku mbal afu kanjerka saninginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamunggal biye mbilnaig nginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaig le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndonj nane kanjerka gare-gareka kaiye ningginaig. Tanjanaig le Kuaterngge Paulus nane sangri ninggina le wam ke likinaig ta kubeu ningginaig le ⁵ Farisi tanngo afu Yesus dubinaig ta nane tingga ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul ngakmba dubikuwaig nga saningbe nginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku manjurkinaig.

⁷ Manjurkinaig ta nane wamdus yimyam kile-mayokka pasa tugu sungomba saka minnaig le Petrus ndek tingga saningina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyumba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tanngo ngakmba tuku ngamunggal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu temayokmba sine ambongga Tukul Guwa singgina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ninggina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolngge wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tingginaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Singgine mburj kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karej ka dubiwe fugugerj. Ndanjam saka tane kile Kuate tuku wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sunngo ninggig. ¹¹ Sunngo Yesus nu ake sinaj sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son nggeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manjau ndui ta ndo kate nggina.

¹² Manjurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndonj nale mata tingga Kuate nu kasomok mbal ngamukngge wam sangrinu kitek ke likina ta kubeu ningginaik le isnaig.

¹³ Nale kubeu denjurnaig le Yakobus nu tingga saningina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuaterngge kasomok mbal ngamukngge afu nuje mbal minam tuku nu ambongga Simon kukulna le nane tugum kina ta ngakmba kubewat le sine isgig. ¹⁵ Kuaterngge kasomok mbal afu

wikate ta tuan tanngo kame mata sakinaig. Andenngge tenjenmba kuyarna.

¹⁶ Afunngge David tuku tugu ngaijo siglika kile-ibenjkinag ta ngumnennga ye pro wakeiki le manj mayok kannggaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madiningen ta ye sota ka ka te-silikamnggaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuje wamdus tanjamba te-mayokna ta nunngge sakate nggina.

Amos 9.11-12

¹⁹ Yakobus nu tuan tanngo tuku kuyar saningmba sakina: Ye tenjenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamunggal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sunngo nda ningbe. ²⁰ Sine waje ande nane manjau dubikam tuku tenjenmba kuyarbe. Nane afu nanngine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanngo pino ndonj fare fare une ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba waje kuyarbe.

²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma ngakmba mbolngge kusem kidemba nanngine kusem wandekngge nu tuku kuyar burka ismba minig nga saningina.

Nane kasomok mbal tuku waje kuyarmba tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndonj Yesus dubinaig mbal ngakmba pasa ta ismba tanngo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madiningam sakinaig. Tanjamba nane tanngo armba nyu ngak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Tanjamba nane waje ande tenjenmba kuyarnaig.

Singgine tira kame kasomok mbal Antiok tumbran sunngo Siria le Silisia ma tugu mbolngge mine likade tane ngakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndonj pasatam proweg.

²⁴ Sine tanngo afu kukul ndaningigerj le nanngine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap nga satininginaig. Tanjanaig le tane wamdus pitinggina ta sine isgerj. ²⁵ Sine manjurka pasa ta isgerj sulumba tanngo armba madinikigerj le tane tugum ta prowamnggaik. Nale singgine gulab Barnabas le Paulus ndonj kukulningigerj. ²⁶ Barnabas le Paulus singgine Sunngo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik. ²⁷ Tanngo ar kukulnikigerj ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigerj te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap. ²⁸ Tukul Guwanngge wamdus singgina ta ndo tane dubiwam tuku satinnggeg. Sine tane minde bada sunngo pile tingge nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu nanngine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanngo pino ndonj fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamnggaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal tañamba wañe kuyarnaig.

³⁰ Nane wañe ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-mañgurka nale wañe ta niñginaig le ³¹ nane wañe ta burka wam pagu pasa te maye nga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan tañgo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommmba saniñginaig le nane sañgri tinginaig. ³³ Nale mara afu Antiokñge minnaig le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antiokñge minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antiokñge minmba tañgo afu ndoñ Sunjo tuku pasa nane tumniñmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale muñgu kusrekinaig

³⁶ Tañamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolñge Sunjo tuku pasa kuklimba niñgiken ta kile sile mañ Yesus dubide mbal tuku mine kañgerkam tuku kap ngina. ³⁷ Tañakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndoñ kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndoñ piroka mingen ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit ngina le ³⁹ nale muñgu kusrekinaig. Tañamba Barnabas nu ndek Markus tumba wañ poñga Siprus nuy mbol kinaig le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndoñ pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjoñge tale make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaig.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sañgri pileniñge likina.

Paulus nu li arnu tugu pilna

16 Nale kumba ka Derbe promba Litra kinaig. Ka tañge tañgo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kañgerkaig. Ina nuñe Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuñe Grik tañgo. ² Yesus dubinaig mbal Listrange Ikoniumñge nane ñakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuñe Grik tañgo ta tumbran ta tuku Zu mbal nane ñakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndoñ pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tañana sulumba nane tumbran ñakmba mbolñge lika Yerusalemñge aposel le gabat mañgur mbolñge tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta saniñmba likinaig. ⁵ Nane tañanaig le Yesus tuku kuasmbi sañgri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndoñ ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwañge peuniñgina le nane Asia ma mbolñge pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim

sakinaig ta Tukul Guwa nane mañ peuniñgina. ⁸ Peuniñgina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbran sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tañge furir Paulus nu kiñatanu suk Masedonia tañgo ande kañgerka. Tañgo ta nu Paulus tugumñge tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarmba minna. ¹⁰ Nu kiñatanu suk wam ta kañgerka le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenge Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusiñgina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasñge sine wañ poñga pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tañge kinyumba mafena le wañ poñga Neapolis kagenj. ¹² Tañge ibenj ka ndin dubimba ka Filipipi promba sine mara afu tañge mingen. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbran sunjo. Tumbran tañge Rom mbal gudommmba pro mine likinaig.

¹³ Kusem ait mbolñge sine Zu mbal afu kule makembi tañge yabañmba minig kande nga idusmba tumbran sunjo kusremba kule makembi ta ndek kagenj ka tañge pino afu mañgurka minnaig le nane ndoñ minyoka pasa-pasakigenj. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbran sunjo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbariñmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuatenge nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidingina. ¹⁵ Tañamba nu nuñe ndare tuma ndoñ kule pisne tinaig sulumba nu sine ngailka sasingina: Tane ye siñka mbilka Yesus dubiwanu nga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolñge minap ngina.

Paulus nale Filipinge muliñ kilmba wandekñge patikinaig

¹⁶ Mara ande sine yabañ ma mbol kagenj le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa ñayonu ñak. Nu tañgo afu tuku piro agañ tañan minmba kagmai piro kina le nane nu mbolñge ndametiñ sunjomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndoñ dubika wika sakina: Tañgo kame te nane Sunjo Kuate tuku piro tañgo. Tane muskil kile-tidinge tingam tuku ndin tumtingig ngina. ¹⁸ Nu ait sunjomba sine dubika tañamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa ñayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sañgri mbolñge ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ngina. Tañakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tañgo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametiñ kilanu ndin tukulkina le kañgermba Paulus le Silas bige tidinga kilmba didika ka mañgur ma mbolñge gabat sugo am mbolñge kile-tidinginaig. ²⁰ Gabat sugo tugumñge kile-tidinga sakinaig: Tañgo ar te Zu tañgo. Nale sine tuku tumbran sunjo mbol te pronaig sulumba tañgo pino tuku wamdus ñaigo siglikade. ²¹ Nale mañau afu kise sine dubiniñgam tuku sasingik. Mañau sasingik ta sine Rom mbal dubikam kumuñ kuga nginaig.

²² Tango pino mangur minnaig ta nale pasa mbolngge patikinaig mbal ndorj ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Tanjakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saninginaig le nale kilmba gudabmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale mulinj kilmba wandekngge patika muli wande kulatkanu tango sanaig: Ne nale kulat mageka ngginaig. ²⁴ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba wande nggamungge nale patikina. Nu ail mbanj armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndinjnikina.

²⁵ Furir ngamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu tedungga mune afu nindmba Kuate yabanmba minnaik le muli wandekngge tango njakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaik le mumni sunngo promba muli wande makek buru-buruniingmba wande malanga njakmba talke likinaig le mulinj kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli njakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tango nu abongga tingga malanga njakmba talok minnaig le kanjerka tango njakmba kua kagig nga idusmba kuru-kuruka nuje bage gomba tumba nuje mironj ngaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenjka sakina: Nane mironj ngaro bale ndawa. Sine njakmba mineg o nggina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tango nu sati tuku wikina sulumba tumba pinderka muli wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri ngayomba ka Paulus le Silas tugumngge truk kina. ³⁰ Tanjamba nu tingga nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndanji sulumba abo njak minmba minamngit nggina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunngo Yesus tuku son nga le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba nane ndare tuma mbal turmba kile-tidinge ningguwa ngginaig. ³² Tanjaka sakinai sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tango nuje ndare tuma turmba Sunngo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tango nu Paulus nale kilmba kumba ka katnikinaig tuku we ta minyangge likina. Tanjamba nu nuje ndare tuma kame ndorj kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nangine wande mbol kumba isukusnenikinaig. Nu nuje ndare tuma njakmba Kuate son ngginaig tukunu gare sunngo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig nga kame tango afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tango sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitai-ki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok njak kape nggina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tango am mbolngge ake pani farsikmba mulinj kilmba wandekngge patikinaig ta nane mbarnaig. Kile nane kuirkuirka sile pitai kam kumunj kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saningap le nangine mironj te promba sile paskuwaig nggina.

³⁸ Kame tango nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta

kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargenj ngginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbranj sunngo te kusremba kape ngginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronai-ai. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sangri tinggam tuku pasa afu saninginaig sulumba tingga ma kise mbol kinaik.

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

17 Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbranj sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronai. Tumbranj tange Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuje manjau dubimba kusem wandekngge kuyar pasa burka kuklimba nane ndorj pasa tugu yimyam tugu biteknga tumniingmba minna le kusem kenmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba terjenmba saningina: Kristus nu pro rar sunngo tumba kumwa sulumba nu manj tinungat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinget ta nu Kristus nggina. ⁴ Tanjakina le Zu tango afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus le Silas ndorj ulendikinaig. Grik tango gudommmba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son ngginaig.

⁵ Nane gudommmba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tiglu sota nyumba likanu tango afu kilmba kuasmbi sunngo kile-mangurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tingga kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tango njakmba am mbolngge kile-tidingam tuku soti-naig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringga ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidingga kilmba didika pro tumbranj sunngo tuku gabat kame tugumngge kile-tidingga wika saninginaig: Tango ar ta ma tugu njakmba mbolngge nakile pasa kuklimba tango pino tetkinaig sulumba kile nale tumbranj sunngo te mbol pronai le ⁷ Yasonngge kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade ngginaig. ⁸ Tanjakinaig le tumbranj sunngo ta tuku gabat mbal tango pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus ngainginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna sunngo ta tukulam tuku Yason nane ndametinj afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tingga ka Berea pronai. Pro tange Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tananj mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommmba Yesus tuku son ngginaig. Grik tango pino nyu njak nane afu mata son ngginaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereange Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknge Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereange minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnge tumbran sunjo Atens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanjgermba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnge Paulus nu nale tairnga minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommaba kanjgerka wamdus najongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnge Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonj pasa tugu biteknga tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbran sunjo tuku manjur ma mbolnge nane afu minanu ta nane ndonj mata tanjawanu.

¹⁸ Nu Yesus kummba manj tingina wam ta tuku saningina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonj pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tanjo te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tenjemba sakinag: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nginaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nangine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnge manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginngankek. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nginaig. ²¹ Atens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnge wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknge tinga saningina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommaba kanjgerke liken ta ande tuku mbain mbolnge kuyar ande tenjemba kanjgeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnge mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinngamngit. ²⁴ Kuate tanje kilke aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tanjo nangine waimbi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnge mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarosu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi singit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tanjo ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnge mine likade. Nane ma ndanj mbolnge minyokamngai ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotate ta nu maskenngi mine ndakate. Nu sine njakmba tugumngi minit. ²⁸ Tanjo ande tenjemba kuyarna.

Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tanjine kuyar tanjo ande mata tenjemba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tanjo nangine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj afu wakeikade ta singine mbara ngam kumunj kuga. ³⁰ Tanjo tuku nginngan manjau ta Kuate nu buk mapeka pa ninge ndakina ta kile nu kilke tugu njakmba ngamunjal biye mbilmba nangine mbar kusrekuwaig nga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumunguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tanjo ande pilna. Tanjo pilna ta sine nu kila pilbe nga nu kumna le Kuate tanje manj te-tina le tingina nga Atens mbal saningina. ³² Nane Yesus kummba manj tingina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande manj sine sasingga le isbe nginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son nginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanjo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son nginaig.

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹⁸ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbran sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanjo ande nyunu Akuila te-silikina. Nune kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nune Prisila ndonj Itali kilke mbolnge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal njakmba Rom kusrewaig nga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailnga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndonj minmba piroka minna. ⁴ Kusem mindek nu kusem wandeknge Zu mbal Grik mbal wamdus kilam tuku nane ndonj pasa tugu biteknga tumnijmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndonj Masedoniange pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait njakmba mbolnge Yesus nu sinjka Kristus nga Zu mbal ngamuknge te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndonj pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nune tawi tumba nane am mbolnge tuptup paurnga saningina: Tane ngisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanjgit ngina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanjo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolnge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kusem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kusem wande kulat tanjo nyunu Krispas nune ndare tuma ndonj nane Paulus tuku pasa ismba son nginaig. Korin mbal afu turmba son nginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinjatanu suk Sunjo kanjgerna le nu sana: Ne kuru-kuruka minje tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndonj minet. Nane afu ne njayo silinam kumunj kuga. Tum-

braj sunngo te mbolŋge nane gudommba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig ŋga Paulus sana.

¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndoŋ yar ndindo ande batenŋu Kuate tuku pasa tumniŋmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanngo ŋakmba maŋgurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig; ¹³ Tanngo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbariŋam tuku maŋau kitek tanngo pino tumniŋgit ŋginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saniŋgina: Zu mbal tane isap. Tanngo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam ŋayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ŋgamukŋge pasa siŋka ŋak ko nyu ŋak minit ko ima tanŋine mbuŋ kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanŋine te-tiwap ŋgina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷ Nane ka kusem wande kulat tanngo Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tanŋe paniŋtinaig ta Galio nu wam ta kanŋgermba nda kanŋgeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuenu Korinŋge Yesus tuku mbal ndoŋ minna sulumba kile nu nane kusreka waŋ poŋga Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndoŋ kinaik. Nane ka Senkrea tumbran sunngo mbolŋge Paulus nu nuŋe gabat kuerkina. Ta ndaŋam? Nu buk pasa saŋgrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tanŋe gabat kuerkina.

¹⁹ Tanjamba nane waŋ poŋga kumba ka Efesusŋge ibeŋ kinaig. Ibeŋ ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuŋe ndo kusem wande mbol kina ka tanŋe Zu afu ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekam ŋga saniŋgina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye maŋ te prowamŋgit ŋgina. Tanjakina sulumba nu waŋ poŋga Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareanŋge ibeŋ kina. Ibeŋ ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem prona sulumba Yesus tuku mbal kaiyenihmba nu maŋ ndek Antiok kina.

Paulus nu li keŋnu tugu pilna

²³ Antiokŋge ait kuenu minna sulumba nu maŋ tiŋga Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal saŋgri pileniŋmba minna le ²⁴ Zu tanngo ande nyunu Apolos nu Efesus prona. Nuŋe tumbran tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu miŋge bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisneŋge Sunngo Yesus tuku sakina ta nane afunŋe tumnaig le nu ta kubewam tuku saŋgri ŋak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu tanngo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandekŋge pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik

sulumba nu tumba Yesus tuku tugu ŋakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila waŋe ande kuyarmba nane nu tuwaig ŋga saniŋginaig. Apolos nu Akaia prona sulumba tanŋe minmba Kuatenŋge make pilna le Yesus tuku son ŋginaig mbal nu nane sunŋomba turkina. ²⁸ Nu tanngo ŋakmba ŋgamukŋge kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumniŋmba Zu mbal tuku pasa ŋakmba kile-ibenkina.

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

19 Apolos nu Korinŋge minna le Paulus nu kumba ka tabe poŋ pilemba Efesus prona. Pro tanŋe Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba ² kusnaniŋgina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e ŋga kusnaniŋgina le nane ndek nu sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg ŋginaig. ³ Tanjakinaig le nu maŋ lato kusnaniŋgina: Tane Tukul Guwa gilai ŋgade ta ima tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig ŋgina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mbolŋge kule pisne tiger ŋginaig. ⁴ Tanjaka sanaig le nu saniŋgina: Yohanus nu pasa kuklimba tanngo pino teŋenmba saniŋgina. Tane ŋgamunŋgal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta tane nu tuku son ŋgap ŋgina. Tanngo ta Yesus ŋga saniŋgina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunngo Yesus tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolŋge patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saniŋgina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tanngo 12 tanŋaŋ.

⁸ Paulus nu Efesusŋge tambun keŋmba minna sulumba nu tanngo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamŋge Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta Zu afu ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ŋgamunŋgal tukulmba tanngo pino am mbolŋge Yesus tuku mbal kiko pileniŋmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndoŋ kusem wande kusrenaig. Nane tanngo ande nyunu Tiranus tuku tanngo tumniŋganu wandekŋge mara mara maŋgurka Paulus nu tanŋe afu ndoŋ pasa bitekŋga tumniŋmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolŋge Zu le Grik ŋakmba Sunngo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolŋge Kuate nu Paulus saŋgri tuna le nu wam kitek saŋgri ŋak ke likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanŋine guaze mbal mbolŋge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa ŋaigonu nane mbolŋge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kiŋo kame mbarnaig

¹³ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kiŋo 7 ŋak minna. Kiŋo kame ta ma yimyam mbolŋge

lika kumba guwa njaigonunje mbal waneninganu wakeikanu. Nane Sunjo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sangri njak nga guwa njaigonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusnje te mayokte nyu tambi ne saneg. Ne tanjo te kusrewa nginaig. Tanjakinaig kande guwa njayonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ngina. ¹⁶ Tanjaka tanjo guwa njayonu njak ta patenga nane ngamuk kumba nane kilmba pani farmba njakmba kile-ibenjkina. Kile-ibenjkina le nane wande ta kusremba nane njarosu ndare njak njak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusnje Grik mbal Zu mbal njakmba wam ta ismba kuru kuru sunjo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunja saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro mangur mbolnje nangine kuanye tugu mindek kile-mayokkinaig. ¹⁹ Nane afu nangine kagmai manjau waje mbolnje kuyarke likanu ta waje kame ta njakmba kilmba mangurka nane njakmba am mbolnje pasokinaig le uge sulunaig. Waje kame ta njakmba ulendika piyanu ta soj 5,000 tanjan. ²⁰ Nane nangine mbar ta kusrekinaig le Sunjo Yesus tuku pasa sunjokina le nu dubinaig mbal tuge njayona.

²¹ Wam njakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamdus tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba manj luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumneja nu Rom mata kanjeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku tanjo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaik le nu ait afu Asia ma mbolnje minna.

Efesusnje gubra sunjo mayok kina

²³ Ait ta mbolnje Efesusnje nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa sunjo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenjemba.

²⁴ Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi aganj kame wakeikanu. Tanjo ta nu Efesus mbal nangine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonfonmba wakeikina le nane njakmba piyamba minnaig le Demetrius nuje piro tanjo turmba ndameti nj sunjo kilnaig. ²⁵ Tanjo ta mangur pilmba nuje piro mbal nuje piro tuma turmba saningina: Mata kame, singine mbara tuku wai kuyar fonfon patika ndameti nj sunjo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ngade tanjo ta nu tenje Asia ma njakmba mbolnje pasa kukulimba tanjo nangine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gudommba didikate le nane mbilka nangine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane njakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat. Tanjawaig ta singine mbara sunjo kile Asia kilke tugu njakmba nyu te-dunja minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat ngina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo nginaig. ²⁹ Nane wikaraumba min-

naig le Efesus mbal zigna ta ismba njakmba pinderpindermba Masedonia tanjo armba Paulus ndonj likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidinga kilmba didika mangur ma sunjo mbol pronaig. ³⁰ Paulus mata tanjo mangur sunjo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkinaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndonj gulabnaig ta nane mata Paulus mangur ma mbol nda kuwa nga afu kukulninginaig le pro Paulus peunaig.

³² Mangurkinaig mbal nginnganka sine pro ndanjam mangurkigig nga saka fare fare pasa gabat yimyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nangine tanjo ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peunijmba saningam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tanjo ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sunjo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku waje kuyar pirokate tanjo pro wai te-dunja maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minimaninnaig. Tanjanaig le nu nane saningina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnje ndekina ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal njakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumunj kuga. Ta tuku nangine gubra te-ibenjmba wam ande njayonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tanjo armba kilmba prowaig te nale singine mbarinjam tuku wandeknje aganj ande kuayarmba ko singine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande njak. Pasa pilewanu tanjo mata minig. Demetrius nuje piro mbal ndonj afu tuku gubra njak ndeta nane kilmba pasa mbolnje patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata mangurkam ait mbolnje kile-tidingap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sunjo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinguwaig ta ame pasa alonu saningamngig. Mangur sunjo te pasa alo kugatok ngina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

20 Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-mangurka pasa afumbi sangri pileningina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sangri pilenijmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro tanje nu tambun kenjmba minna. Tambun kenjmba kuganaig le nu wanj ponga manj luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Tanjo afu nu ndonj kinaig ta nyu nangine tenjemba. Bereanu tanjo ande Pirus tuku kinjo nuje Sopater. Tesalonikanu tanjo armba Aristarkus le Sekundus.

Derbenu tango ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tango armba Tikikus le Trofimus. ⁵ Tango 7 ta ye Lukas sile Paulus ndon kusreka ambonga kumba ka Troasnge sine tairnga minnaig.

⁶ Sile Filipinge bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile wan ponga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas progen. Pro tange nane ambonginaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tange mingen.

Paulus nu Yutikus te-tina le abongina

⁷ Tange mingen sulumba kusem mbolnge I sine pasa nyam tuku mangurkigen le Paulus nu ye indole kangit nga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ngamuna.

⁸ Sine mangurkigen wande ta mbain kenmba rak. Mbain inum o mbolnge bulu gudommmba taikanu minnaig le sine ta mbolnge mingen.

⁹ Tango mo ande nyunu Yutikus nu bubre malanga mbolnge minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilainga mbol tange kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu iben ka nu te-dunginaig ta nu kumna le kangernaig.

¹⁰ Tanjanaig le Paulus nu iben ka nu mbolnge baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo rak minit ngina.

¹¹ Tanjaka Paulus nu man mbain mbol ambe kina ka nane ndon pasa nyumba nu nane ndon pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba tango mo abongina ta ndon kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tango kame wam paguningina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusnge wan pongam sasingina le sine ndo wan ponga Asus kagen. ¹⁴ Nu pro Asusnge wan pongina le sine kagen ka Mitilenenge iben kagen. ¹⁵ Man tingga ka mafena le sine Kios limba ka man mafena le Samos progen. Tange tingga kumba ka Efesus limba mafena le Miletusnge iben kagen. ¹⁶ Paulus nu tenenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sungo Pentikos kangeramngit nga idusmba nu Efesusnge iben ndakina.

¹⁷ Miletusnge iben ka Paulus nu nane afu kukuningina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tango afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸ nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tango kame ta saningina: Ye abo abo Asia ma mbol prowen sulumba ye tane ndon mine sungowen le tane ye tuku mine manau kila pilnaig.

¹⁹ Ye nyu kugatok tana Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰ Ye mangur mbolnge tango tuku wande mbolnge lika pasa satinge liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletingam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹ Zu mbal Grik mbal turmba ngamunggal biye mbilmba nangine manau njaigonu kusreka

I Kristen tango pino nane Yesus tingina ait ta nangine kusem ngade. Zu mbal nane Sarare ta nangine kusem ngade

singine Sungo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingguwaig nga ye rironj pasa saningen.

²² Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwange sangri tingga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnge ame manau ye mbolnge prowamngat ta ye gilai. ²³ Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sungo tam tuku ma rakmba mbolnge Tukul Guwange sayate ta ndo ye kila. ²⁴ Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sungo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Ku-ate nu tango ake sinan make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

²⁵ Ye tane ngamuknge liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye man kangerye nda ta ye kila. ²⁶ Ta tuku ye tane satinget. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tangine mbar. ²⁷ Kuate tuku nzali tango dubikam tuku ta rakmba satingen. Ye inum kusre ndawen.

²⁸ Tangine manau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sungo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwange tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nyamagan magenu ningap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sungo Yesus nu kumna.

²⁹ Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknge promba Sungo Yesus tuku sipsip mape ndaka njaigo siglikamngai ta ye kila. ³⁰ Tane ngamuknge mbal afu mata tingga Sungo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satinngamngai. ³¹ Ta tuku tane kuraukap. Yar kenmba ye tane ndon minmba furir ki mindek rironj pasa tingmba tane tuku malmbi rakmba minen. Ye tuku manau ta gilai ndangap.

³² Ye tane Kuate tuku wai mbolnge patiket. Nunje tane make patika muskil kile-tidinge tingina wam ta biye mayewap ta tangine wamdus sangri tingguwa le ngumnennga Kuate tuku mbal rakmba ndon tane mage minmba minamngai. ³³ Ye tane ndon minmba tane tuku agan ndende ko ndametin kilam idus ndawen. ³⁴ Ye yinje waimbi piroka ndametin kilmba ye ndon minnaig mbal turmba agan ndende kumumbi piyaningen ta tane kila. ³⁵ Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yinje piro karenmbi mbal afu sangri kugatok turkam tuku manau ta tumtingen. Nu tenenmba sakina. Ande nu agan ande tinit ta ne sungomba gare ndanate. Ne agan ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sungonamngat nga saningina.

³⁶ Paulus nu sake denpurmba nu dagol tidronga nane ndon Kuate yabana. ³⁷ Yaban suluna le nane rakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸ Paulus nu tane man ye kangerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sungonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wan tugum pronaig.

Paulus Yerusalem kambim tuku wan pongina

21 Sine nane kusreka wan ponga pakarka kumba Kos nuy progen. Tange tingga kumba ka mafena le Pos nuyngge iben kagen. Tange man tingga kumba ka Patara progen. ² Pro tange wan ande Finisia kambim

bafuna le ta ponga kagej. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kanjermba wai najam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusnge iben kagej. Waŋ ta Tirus tuku agaŋ ndende kilna tuku.

⁴ Ka tanje iben ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndoŋ kusem ndindo mingej. Nane Tukul Guwanje wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tingigen le Yesus dubinaig mbal nanjine pino kiŋo turmba sine mindeka tumbraŋ sunjo kusremba kilim ka piyal progej. Pro tanje sine njakmba dagol tidronga Kuate yabanmba sine nane kapeningigen sulumba ⁶ sine waŋ pongigen le nane luka tumbraŋ kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolemesnge iben kagej sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyeningmba nane ndoŋ mara ndindo mingej. ⁸ Mafena le sine maŋ kumba ka Sesareange iben kagej. Sesareange Yesus tuku pasa kukliwanu tanjo Filipus te-silika nu ndoŋ mingej. Nane buk aposel kame turningam tuku tanjo ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame bailkamba tanjo kugatok. Nane Tukul Guwanje pasa saninganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndoŋ mara afu mingej le tuan tanjo ande nyunu Agabus Yudeange prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuŋe wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tejenmba sakate. Let te tuku miro tanjo Yerusalemnge Zu mbal afu nu tejenmba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolnge palmbimngaig ngina. ¹² Tanjakina le sine nane njak mingej ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsarmba peugej kande ¹³ nu ndek sasingina: Tane ndanam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulintumba wandeknge pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanjakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibeje fugumba sakigen: Kuate tuku nzali mayok kuwa ngigenj.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tinga kagej. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolnge minam tuku progej. Tanjo ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progej le Yesus tuku mbal nane gare-gareka sine kaiyesinginaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndoŋ Yakobus sota kagej. Nu tugum promba gabat kame njakmba Yakobus ndoŋ minnaig le kanjerkigenj. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeningina sulumba nuŋe piro mbolnge Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudomba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade.

Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenge pasa ande saninganu nga afu sakade le iseg. Zu tanjo kasomok mbal ngamuknge mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanjine kiŋo kame tuku ngaro pike ndaka singine mbuŋ kame tuku maŋau dubi ndakap nga ne saninganu ngade le iseg. ²² Ne tumbraŋ sunjo mbol prowat te nane njakmba pasa isamngai. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Singine tanjo bailkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sangrinu tunaig. ²⁴ Ne tanjo bailkamba ta ndoŋ ulendika atrau agaŋ kilam tuku ndametiŋ ninga. Ninga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ngaro minyanja tane atraukap. Tanjawap sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku maŋau tanjamba ka le nane kanjermba sanungai: Siŋka nu Moses tuku maŋau dubimba kate. Sine pasa isger ta yabri pasa ngamngai. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine waŋe ande buk kuyarjenj. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Agaŋmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndoŋ fare fare une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba ningigenj nga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanjo baika ta ndoŋ ulendikina. Mafena le nu nane ndoŋ Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyanjinaig. Minyanjinaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara ⁷ mbolnge sine agaŋ kilmba probe le sine njakmba tuku Kuate atrauka nginaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait ⁷ patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamnge minna le kanjernaig. Nane Paulus kanjermba biye timba tanjo pino Paulus tuku gubra tuwaig nga wika saninginaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursingap o. Tanjo te ma njakmba mbolnge nu sine Israel mbal singine kusem wande te singine tukul pasa ta njakmba nu nuŋe pasambi ngaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde nginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu tejenmba. Nane buk Paulus Efesus tanjo ande nyunu Trofimus ndoŋ Yerusalemnge kanjerkinaig. Kanjerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu nga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem njakmba pinder-pindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem wande malanja sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunjo Yerusalem mbal njakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndoŋ kilmba pinderka nane tugum pronaig. Pronaig le nane Paulus panija minmba kame gabat sunjo nuŋe kame mbal ndoŋ kanjerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig nga afu saningina sulumba nu maŋgurkinaig mbal ta kusnaningina: Tanjo te ima. Nu ame

wam mbarna nga kusnaningina le ³⁴ nane ngumbeyumba pasa gabat yimyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidingam kumuŋ kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nangine wande sunŋo mbol kuwaig nga saningina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nangine wande mbol kambim tuku mbili poŋgam bafunaig le nane gudommaba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunŋa tumba wande poŋginaig. ³⁶ Tananaig le nane gudommaba kame mbal dubika Paulus balewap nga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumŋge pasa kuklina

³⁷ Nane mbili poŋga wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumuŋ e ngina. Tanakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanŋo ande gabat sugo kile-ibenkam tuku tanŋo ŋaigonu kuasmbi 4,000 kame bagi ŋak ma baknu mbol kina ta ye ne tanŋo ta nga idusit ta kuga ngina le ³⁹ nu lafumba sana: Ta yeŋge kuga. Ye Zunu. Yiŋe ma tugu Silisia. Yiŋe tumbran sunŋo Tarsus. Ye tanŋo pino maŋgurkaig si pasa afu saningam kumuŋ e ngina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolŋge tingina sulumba nu wai te-dunŋa nane peuniŋmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saningina:

22 Ye tuku mam kame yiŋe tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ngina. ² Paulus nu Hibru pasambi saningina le nane ismba ŋakmba miŋge tukulmba amtinga minnaig.

³ Kile nu maŋ sakina: Ye Zu tanŋo. Yiŋe ma tugu Silisia. Yiŋe tumbran Tarsus. Ye kiŋo fudiŋndo Tarsus kusremba Yerusalemŋge minen. Minmba ka sunŋoka Gamaliel tugum prowen le nunŋe siŋgine mbuŋ kame tuku tukul ŋakmba ye tummyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sanŋrinu Kuate tuwig tanamba ye mata tanawen. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanŋo pino bige tidinga kilmba ndaleka muli wandekŋge patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo ŋakmba ye maŋau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusŋge tira kame kilam tuku waŋe kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinga ndaleka kilmba pro tenŋe piti niŋgam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolŋge bulu sunŋo ande mayok ka ye kilŋayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolŋge ndeken. Tanawen le miŋge pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndaŋam tuku ne ye tumba ŋayo siliyate ngina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunŋo, ne imanŋe ngen le nu maŋ ye sayina: Ye Nasaretnu tanŋo Yesus ne ye ŋayo siliyate ta ngina. ⁹ Tanŋo kame ye ndoŋ minnaig ta nane bulu ndo kanŋernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunŋo, ye ndaŋi ngen le nu lafumba sayina: Ne tinga Damaskus tumbran sunŋo

mbol si kumba siŋge mina le tanŋo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamŋat ngina. ¹¹ Bulu sunŋo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanŋo ye ndoŋ kageŋ ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbran sunŋo mbol promba tanŋe minen.

¹² Tanŋo ande nyunu Ananias nu tanŋe minna. Nu Kuate kumnemŋge minmba tukul ŋakmba dubikina. Zu mbal Damaskusŋge ŋakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne maŋ am purfewa ngina kande am purfena le mambilmba nu kanŋeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Siŋgine mbuŋ kame tuku Mbaranŋe ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanŋo purfeŋnu kanŋermba nu tuku miŋge isam tuku nu ne madinina. ¹⁵ Ne wam kanŋerka pasa isna ta ne ma ŋakmba mbolŋge lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanŋri tomba tinga kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamŋat nga sayina.

¹⁷ Ngumnenŋa ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sunŋo mbolŋge yabanmba kiŋatanu sukmba ¹⁸ Sunŋo Yesus kanŋeren le nu ye sayina: Ne pitik tinga Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenŋe ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sunŋo ye mbulit. Ye buk kusem wande ŋakmba mbolŋge ne son nginaig mbal kilmba ngusniŋmba muliŋ kilmba wandekŋge patike liken wam ta Yerusalem mbal ŋakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa kukliwanu tanŋo Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kanŋerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinga le kukulini le ma masken kasomok mbal tugum kanŋat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanŋo te ŋayonu. Balewap le kumwa nga wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nangine tawi kilmba kuilkuilŋga tuptup roka bareŋmba minnaig le kame gabat sunŋo nu ndek kame mbal afu saningina: ²⁴ Nane ndaŋam tanŋo te tuku gubra sunŋo tade. Nu tumba siŋgine wande sunŋo te sinamŋge mulimbi ngusap le nu pasa tugu ŋakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patukŋge tiŋ minna ta sana: Ye Rom tanŋo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusyam kumuŋ kuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunŋo tugum kumba sana: i ... Ne tanŋo si nane ndaŋwaig nga saningat. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunŋo pro Paulus kusnana: Ne Rom tanŋo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanakina le gabat sunŋo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanŋo nguwaig nga ndametiy sunŋomba Rom mbal niŋgen ngina le nu sana: Yiŋe piro tambi Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinga nu kusrenaig. Kame gabat sungo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugu tugumngge pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sungo ndanjam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolngge te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalekinaig tuku muli kukliwaig nga saningmba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugu njakmba kilemanjurka Paulus tumba nane ngamukngge te-tina le

23 nu Zu mbal tuku gabat sugu fumble tidingga ndek saningina: Tira kame, ye kiyo fudinndo minmba Kuate am mbolngge mbar ande ke ndaken kileminet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sungo Ananias nane afu Paulus tugumngge tiy minnaig ta nu tuku miyge katwaig nga saningina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne singine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanjam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumngge tiy minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sungo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sungo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tejenmba sakate. Tangine gabat sungo ande pasa njayonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugu sugu minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tanjo. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tingam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolngge palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndonj munju tulinginaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanjam? Sadusi mbal nane tejenmba idusde. Tanjo kummba manj abongge nda. Enjel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane aganj kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane munju purkinaig.

⁹ Tanjamba nane sungomba wikaraumba munju tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknanganu nane tinga sakinaig: Tanjo te sine nu mbolngge mbar ande nda kangereg. Guwa andenge ko enjel andenge nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰ Nane munju tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ningina le kame gabat sungo nu kuru-kuruka nane Paulus piraibka balebekaig nga kame mbal saningina le nane nu didika tumba nangine wande sungo mbol kinaig.

¹¹ Ait ta furir Sunjo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tinga. Ne Yerusalem tumbran sunjo te mbolngge ye tuku nyu te-mayokmba saninggat tanjamba ndo ne Romngge mata ye tuku nyu te-mayokamngat ngina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹² Mafena le Zu tanjo kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunjo pilnaig sulumba

nane Kuate am mbolngge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig nginaig. ¹⁴ Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba saninginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolngge sakigig. Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj tumba nyamngig ngigig. ¹⁵ Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugu ndonj kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndonj manj kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinngge nu balewamngig nginaig.

¹⁶ Paulus kulim nuje tuku kiyo nu nga nuje balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunjo sinam kumba nga nuje kila sana le ¹⁷ nu ndek kame gabat ande wika sana: Tanjo mo te tumba tangine gabat sunjo tugum kaye. Nu pasa ande njak ngina.

¹⁸ Nu tanjo mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Mulin tanu tanjo Paulusngge tanjo mo te ne ndonj pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet ngina le ¹⁹ kame gabat nu waimbi biyamba teyamokmba kile saya le isi ngina. ²⁰ Tanjakina le nu ndek kame gabat sunjo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu manj kile-tidingam tuku ne yabrinamnggaig. ²¹ Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nangine tanjo 40 limba nane ndinngge kuirka Paulus balewam tuku tair minamnggaig. Nane Kuate am mbolngge pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig nginaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairngga minig ngina. ²² Tanjaka sana le kame gabat sunjo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa ngina. Tanjamba wam pagumba kaye ngina le nu kina.

²³ Kile kame gabat sunjo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambim tuku kuanekap. Tanjo 200 tui njak mata tane mindeka kambim tuku saninggap. Tanjamba furir ait 9 mbolngge njakmba kilemanjurkap sulumba ²⁴ Paulus tumba hos mbolngge pilmba nu te-ngamumba kulat mayemba gabat sunjo Feliks tugum kape ngina. ²⁵ Kame gabat sunjo nu tanjamba nale wam paguka waje ande Feliks tambim tuku tejenmba kuyarna.

²⁶ Gabat sunjo Feliks kaiye.

²⁷ Zu mbal nane tanjo te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tanjo nginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ngamukngge te-luka ten. ²⁸ Nane ame wam tuku tanjo te tumba pasa mbolngge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nangine pilewanu mbal tugumngge te-tiwen. ²⁹ Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulingtam tuku kanger ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolngge pilnaig. ³⁰ Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andenge kite ye sayat le ye pitik ndo kame

mbal kukulninget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra njak ta nane ndek kumba ne ndonj te-tiwam tuku saningjen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

³¹ Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbranj sungo mbol pronaig. ³² Mafena le kame mbal luka nanjine wande sungo mbol Yerusalem kinaig le hos njak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. ³³ Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sungo Feliks wai mbolnje pilmba waje turmba tunaig. ³⁴ Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ngina le ye Silisianu ngina. ³⁵ Tanjakinale nu sana: Nane ne pasa mbolnje pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi ngina. Tanjamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sungo pilna ta sinamnje pilmba kulatkinaig.

Paulus nu Feliks tugumnje pasa kuklina

24 Paulus nu mara 5 Sesareanje minna le pris sungo Ananias Zu mbal tuku tanjo mage mage turmba Yerusalemnje ndek Sesarea pronaig. Tanjo ande pasa te-tiwam tuku kila sungo njak nyunu Tertulus nu ndonj pronaig. Pro gabat sungo tugumnje nane Paulus tumba pasa mbolnje pilnaig.

² Gabat sungo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga tenemba sakina: Feliks singine gabat sungo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manjau najgonu afu kanjerka kile-tidinga manjau kitek magenu tumsingit. ³ Ta tuku sine Zu mbal ma njakmba mbolnje ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tanjo te nu maim maim tugu. Nu ma njakmba mbolnje Zu mbal tetkate le nane ngamuknje kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu ngeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sungo katur pile tambim bafuna le sine nu biye tigerj. Nu biye timba singine tukul manjau mbolnje nu tuku pasa pilengam sakigerj ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nune kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnje nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nune mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanjakinale le gabat sungo Feliks gabatmbi saka ngina le Paulus ndek nu sana: Gabat sungo, ne yar gudomma sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit.

¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dungga nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara 12 kuganaig. Ne nane afu kusnaninga ta pasa ndui ta isamngat. ¹² Yerusalem kusem wande sungo mbolnje ye ande ndonj pasambi munju tulingen le kanjer ndanaig. Kusem wande fonj ko tumbranj sungo sinamnje tanjo pino siseninj-

ganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku manjau yabrikanu ngade ta ye nu dubimba manjau tambis sine tuku mbutj kame tuku Kuate mbarinjet. Ye tukul pasa tuan tanjo tuku kuyar turmba son nget.

¹⁵ Zu mbal nane tanjo magenu najgonu kumwaig le Kuatenje kile-tidingamngat nga idusde ta ye mata tanjamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolnje tanjo pino am mbolnje manjau tinjeknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kanjer ndamba ailfu ndo yije mbal turkam tuku ye ndametinj kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku ngarosu minyanja ka kusem wandeknje minen le nane ye kanjeryinaig. Ye tanjo gudomma ndonj zigna minen le kanjer ndayinaig. Asianu Zu afu tanje ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aninge minig? Nane ye tuku pasa njak ndeta pro ne tugumnje sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumnje pasa kukliwen ta tanjo kame tenje minig ta nane isnaig. Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ngamuknje wika saken: Kumanu mbal manj abonja tinunggaig ngen. Ta tuku nane ye pasa mbolnje pilnaig inde nga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku manjau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibenmba saningina: Tanjaig. Kame gabat sungo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamngit ngina. ²³ Tanjakinale sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sungomba tukul ndamba nune gulab afu nu turam tuku peu ndaningap ngina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nune Drusila ndonj luka pronaig. Piyo nune nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sangri tomba tingam tuku wam sanikina.

²⁵ Manjau tinjeknu nzali najgonu towam tuku Kuate nu sine njakmba pilesingam tuku manjau ta njakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kanjermba ndeta ne manj wikamngit. Kile ne kaye ngina. ²⁶ Feliks nu wamdus ande tina ta tenemba. Paulus tuku ndametinj ande ake didika tumba nu muli wandeknje paskam idusmba nu mara gudomma Paulus wika nu ndonj pasa-pasakanu.

²⁷ Yar armba kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nune piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig nga Paulus muli wandeknje kusrena le minna.

Paulus nu Festus tugumnje pasa kuklina

25 Festus nu piro tugu pilna le ait kenmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanjo nyu njak nane pro Paulus nu mbarna nga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemnje pasa te-tiwa nga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinnye balewam idusmba tanjamba

nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saniŋgina: Kuga. Paulus nu Sesareange muli wandekŋge minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kanŋit. ⁵ Tane tanŋine tanŋo nyu ŋak ŋak ye ndoŋ kumba ka nziŋge tane Paulus tuku pasa ŋak ndeta nu tumba pasa mbolŋge palpe ŋgina.

⁶ Festus nu Yerusalemŋge mara 8 ko 10 kuganaig le maŋ luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolŋge minyoka afu saniŋgina le Paulus tumba pronaig. ⁷ Tumba pronaig le Zu mbal Yerusalemŋge ndek kinaig ta nane Paulus te-ŋga-mumba mbar maŋau sugo afu kanu ŋga sakinaig ta tugu bitekŋge fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunŋo ko Sesar tuku nyu mbolŋge mbar ande ke ndaken ŋgina.

⁹ Tanakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig ŋga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenge ne tuku pasa te-tiwi e ŋga kusnana kande

¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenŋe ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumŋge mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanŋo ŋayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumuŋ. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolŋge palmbim kumuŋ kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ŋgina.

¹² Tanakina le Festus nu ka nuŋe gabat kame ndoŋ pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa ŋga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarŋge ne tuku pasa iswa ŋga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanŋat ŋgina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nuŋe Bernise ndoŋ gabat sunŋo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndoŋ tanŋe minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunŋo Feliks nu kambim ŋga tanŋo ande muli wandekŋge kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanŋo ta mbarna ŋga sayumba lafu ŋayonu tawe ŋginaig le ¹⁶ ye nane saniŋgen: Sine Rom mbal tuku maŋau tanŋo ande mbarte le ande nu pasa mbolŋge pilit ta nale kumu kumu tinŋa pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ŋgen. ¹⁷ Nane ye ndoŋ te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolŋge minyoka saniŋgen le Paulus tumba pro sine ŋgamukŋge te-tinaig.

¹⁸ Tananaig le nu pasa mbolŋge pilnaig mbal nane tinŋa Paulus nu mbar sunŋowanu sakinaig le mbar ande ŋayonu kanu ŋga idusen ta ye kanŋer ndawen.

¹⁹ Nane Paulus ndoŋ nanŋine maŋau tuku wamdus purkinaig. Tanŋo ande nyunu Yesus kummba maŋ tinŋanu sakina le nane nu nda tinŋina ŋga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanŋer ndamba nu ka Yerusalemŋge pasa te-tiwa ŋga

sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandekŋge minmba Rom gabat Sesarŋge nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamŋge minwa le ndin ande kanŋermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa ŋga minde minet ŋga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanŋo ta tuku pasa isam nzaliyate ŋgina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamŋgat ŋgina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndoŋ nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba maŋgur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu ŋak mbal mata pronaig. Nane ŋakmba maŋgurkinaig le Festus nu afu kukulniŋgina le Paulus tumba pronaig. ²⁴ Pronaig le Festus nu sakina: Mandor Agripa, tane ŋakmba tenŋe minig mbal tane isap. Tanŋo te kanŋerap. Zu mbal Yerusalemŋge afu tenŋe nane ŋakmba mara mara minŋe fetka tanŋo te ŋayonu balewa ŋga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanŋer ndawen. Nu gabat sunŋo Sesar tugumŋge pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa ŋga idusmba minet ta ²⁶ ye tanŋo te ame wam mbarna ta sinŋine gabat sunŋo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane ŋakmba nu tuku pasa isap ŋga nu wikit le te prowat. Sine ŋakmba nu tuku pasa ismba nu ame maŋau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku waŋe ande kuyaramŋgit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku ŋga Agripa sana.

Paulus nu Agripa tugumŋge pasa kuklina

26 Kile Agripa nu Paulus sana: Ne naŋe wam kube saka le sine isbe ŋgina. Tanakina le Paulus nu pasa tugu palmbim ŋga wai kuitka sakina: ² Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine maŋau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu ŋga sakade ta ye ne tugumŋge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemŋge yiŋe mbal ndoŋ kiŋo ndo minmba ka sunŋoken. Zu mbal ŋakmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaniŋga le ye Farisi tuku maŋau dubiken ta sanamŋgaig. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal ŋakmba liniŋmba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tinŋamŋgaig ŋga sinŋine mbuŋ kame saniŋgina wam ta ye sunŋomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolŋge minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 ŋakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbariŋmba alonu tairŋga mineg. Ye alonu ta kanŋeren ŋga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolŋge pilnaig. ⁸ Ndanam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumuŋ kuga ŋga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretnu tanŋo Yesus tuku piro Yerusalemŋge ŋayo silimba ye wam mayewet ŋga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal muliŋ kilmba wandekŋge patiken. Afunŋe nane pasa mbolŋge kile-tinŋa baleniŋgam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kusem wande mbolŋge nane Yesus tuku nyu ŋayo siliwaig ŋga piro kareŋ ninŋen. Nane

afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbraŋ sugo yimyam mbolŋge so-ta liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidinŋam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolŋge bulu sunŋokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndoŋ kageŋ ta ŋakmba kilŋasingina. ¹⁴ Kilŋasingina le sine kilke mbolŋge ndek tiri-turugeŋ le miŋge pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndaŋam tuku ne ye ŋayo siliyate. Ne baflo taŋaŋ naŋe nzali dubite le naŋe kulat taŋgoŋge katnate le rar kamuste ŋgina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sunŋo, ne imaŋge ŋgen le nu maŋ sayina: Ye Yesus ne ŋayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tinŋa. Ne ye tuku piro biymba wam kaŋgerkat te afu maŋ tumni le wam ŋakmba ta nane afu saniŋgam tuku ye ne tugum mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kaŋgat. Nane ne ŋayo silinam iduswaig le ye ne tumni le ne ŋayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdus purfeu serninŋa le ma make tuku maŋau kusremba bulu mbolŋge prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku saŋgri ŋakmba kusreka Ku-ate tugum kuwaig le nu nane tuku une sauke niŋguwa le nane Kuatenŋe madiningina mbal ndoŋ ulendikamŋgaig. Ta tuku ne kukulnet ŋga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolŋge pasa sayina ta ye dubi mayewen. ²⁰ Ye ambonŋa Damaskus mbal tugumŋge pasa kuklimba nane ngamunŋal biye mbilmba nangine maŋau ŋaigonu kusreka Kuate dubimba maŋau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ŋgen. Ngumnerŋga ye Yerusalemŋge Yudea ma tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal turmba ngamukŋge pasa ndui ta kuklimba saniŋgen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandekŋge minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu ŋak mbal nyu kugatok ngamukŋge pasa kukliwet. Moses tuan taŋgo ŋakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta teŋenmba. Kristus nu rar sunŋo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndaŋguwaig le nu ambonŋa tinunŋat. Taŋawa sulumba nu Zu mbal kasomok ŋakmba kilmba bulu mbolŋge patikamŋgat ŋga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu taŋamba sana le Festus nu kuenŋka sakina: Paulus, ne itulu nginŋgankate. Ne waŋe burka kila sunŋo tina tambik ne itulu nginŋgankam bafute ŋgina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sunŋo Festus, ye taŋgo itulu nginŋgankade taŋaŋ kuga. Ye pasa purfeŋnu tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te ŋakmba ne kila. Ye wam kubeu tinŋet te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku miŋge bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan taŋgo kame tuku kuyar son ŋgate e? Ne son ŋgate ta ye kila ŋgina.

²⁸ Taŋakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolŋge ye pitik ndo Kristen mayok kinet ŋga ne iduste e ŋgina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane

ŋakmba teŋge minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet teŋen mayok kambim tuku ye Kuate sunŋgomba yabaŋet. Ye mulinŋtanu minet teŋenmba minap ŋga idus ndawet ŋgina.

³⁰ Taŋakina le mandor Agripa gabat sunŋo Festus piyo nuŋe Bernise nane taŋge minnaig mbal ŋakmba tinŋinaig. ³¹ Tinŋa mayok ka nangine nangine saka ismba taŋgo te kumam tuku ko mulinŋtam tuku wam ande kaŋger ndagig ŋga saka kinaig. ³² Kumbaŋge Agripa nu Festus sana: Taŋgo te Sesaŋge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ŋgina.

Paulus nu Rom kuwa ŋga kukulna

27 Gabat kame nane Paulus waŋ poŋga Itali kilke mbol kuwa ŋga nu muliŋ kilanu taŋgo afu ndoŋ kilmba kame gabat ande wai mbolŋge patikinaiŋ. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndoŋ kan. ² Waŋ inum Asia ma tugu mbolŋge kundu mindek ibeŋ ka kambim bafuna le sine poŋgigeŋ. Waŋ ta Adramitium tumbraŋ sunŋo mbolŋge minna tuku. Masedonia taŋgo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndoŋ kageŋ.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbraŋ sunŋo mbolŋge ibeŋ kageŋ. Tumbraŋ taŋge Yulius nu Paulus mbolŋge wam mayemba nuŋe gulab kame afu sotuwa le turwaig ŋga sana le sine kageŋ. ⁴ Luka pro waŋ poŋga kumba bubre tumailamŋge prona le sine bubre kua ka Siprus nuy ŋaŋam kumam limba kageŋ. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma liniŋmba ka Lisia ma tugu tumbraŋ sunŋo Miranŋe ibeŋ kageŋ le ⁶ taŋge waŋ inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu waŋ ta te-silikina le sine ŋakmba waŋ ta poŋga kageŋ. Waŋ ta Aleksandria tumbraŋ sunŋo mbolŋge minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada sunŋoka gitmba ka Nidus tumbraŋ sunŋo patugeŋ. Pakarka kambim tuku bubreŋge tukulsinŋina le sine kumba ka Kreta nuy ndinam kumam kumba piyal make make kageŋ. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sunŋoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu taŋge ibeŋ kageŋ. Ma ta tugumŋge tumbraŋ sunŋo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamaganŋ kusrekanu ait sunŋo buk kugana le sine dalka mingeŋ tukunu Paulus nu bubre sunŋo tinŋam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saniŋgina: ¹⁰ Taŋgo kame, sine waŋ poŋga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinunŋig. Agaŋ ndende waŋ ŋak sine taŋgo turmba ngisinunŋig. Ye taŋamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat taŋgo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat taŋgo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenuŋge mingeŋ ta bubre ait mbolŋge mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe nginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane taŋge bubre ait kugawa ŋga tairŋga minam sakinaig. ¹³ Bubre taleu

fudinjmba fitna le ariya kile sine kab nga saka anga didika Kreta nuy make make kagej.

¹⁴ Sine kumba dir kagej le Kreta nuy kumamnge bubre sunjo ndekina. Bubre ta nyunu Duje Yawan. ¹⁵ Ndeka wan kaduna le sine wan mbilmba yalmbim fugumba tanjaig ngigeng le bubrenge sine mbitisingina le kagej. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinjndo nyunu Kauda ndinam kumam kumba make make kagej ta minde bada sunjoka dingi ngisikikat nga tembolmba wan mbolnge pilgenj sulumba kagej. ¹⁷ Dingi te-mbolmba wan fetkikat nga nane ngirpenu muli karejnumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolnge wan ndinjikat nga kuru-kuruka lai kile-ibenjinaig le bubrenge wan mbitina le kagej. ¹⁸ Bubre yu sunjo tinga sine kilmba kulisoknga ka mafena le wan bulkam tuku agarj ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka manj furirmba mafena le nangine waimbi wan tuku agarj afu pankinaig. ²⁰ Kagej ka ait afu ma dabuka pa guwa tingina le sine ki mbai kanjer ndakigenj. Bubre yu suk suk nda tinga sine kilmba kublisingina le sine wamdus mayenu pro kinaig le ngisikamngig ngigeng.

²¹ Nane ait kuenu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ngamuknge tinga saningina: Tanjo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolnge mingeng kande sine piti tenen te-sili ndaka wan mbolnge agarj njakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamdus fulil ndaka sanjri tingap. Sine tanjo njakmba ngisike nda. Wan ndo ngisikamngat. ²³ Ye Kuate tuku tanjo ye nu mbarinjet tuku. Furir nu enjel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinjka gabat sunjo Sesar tugum kanjat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolnge nane njakmba mine mayewamngag ngina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet. Nu pasa sayat ta kumuwanngat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sanjri tingap. ²⁶ Bubrenge wan mbitiwa le nuy ande mbol prowamngat ngina.

²⁷ Kusem armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ngamu wan tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande nga idusmba minnaig. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agarj ande pitinu njak yu butonu katesewam tuku buknga didika burka 40 mita tanjan kanjernaig. Manj dirdirka kumba buknga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Wan tuku piro mbal mburj mbolnge wan fetkikat nga wan pine mbolnge anga baillkamba pankinaig sulumba ma purfewa nga yabanmba minnaig.

³⁰ Kile wan tuku piro mbal kua kambim saka anga afu wan ndumor mbol pankam kineng nga dingi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kanjerka kame mbal nangine gabat turmba saningina: Nane si wan kusrewaig ta tane ngisinunngag ngina. ³² Tanjakina le kame mbal dingi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig nga sarsarninjmba saningina: Tane kusem armba ngis-inu tuku wamdus fulilka nyamaganj afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamaganj afu kilmba nyap nget. Nyamaganj ta nangine ngarosu sanjri pilewam

tuku. Sine kume nda. Njakmba mage minamngig nga saningina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane njakmba am mbolnge fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kanjermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamaganj afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine wan mbolnge mingeng mbal ta 276. ³⁸ Nane njakmba isukusnaig sulumba wan bulkuwa nga wit njakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kanjermba nginnganka kundu ande kanjermba sine ka sinje ibenj kambim tagobe nginaig. ⁴⁰ Nane ndek anga njakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolnge lai ta kuklimba te-dunja piyalnge ibenj kambim tuku kagej. ⁴¹ Kagej ka yu tongel tinjganu ma ta mbolnge wan ma paranu ponja ndinjina le yu mbalo sugo sugo tinga wan pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le mulinj kilanu mbal ibenj ka kua kubekaig nga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sunjo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serningina. Tanjamba nu sine njakmba sasingina: Tane kage kila mbal ambonja patenja kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail banj ko wan tuku ail isu afu kilmba kageka kape ngina le sine njakmba kageka kumba ka piyalnge kumumbi promba ibenj ka tabek kagej.

Paulus nu Malta nuy mbolnge minna

28 Sine njakmba kumumbi tabek kagej sulumba nuy ta nyunu Malta nginaig le isgenj. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke sunjo prona le nane pa diknga sine pa likam tuku sasinginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manjgurka pa mbolnge patikina le kame mberj ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndinjna. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolnge mberj kuiknga minna le kanjermba nangine nangine ndek sakinaig: Nu tanjo balewanu tanjo. Yu mbolnge ngisi ndakat ta kile nuje mbar tuku mberjnge makewat ta kile kumamngat nginaig. ⁵ Tanjakinaig le Paulus nu ndek wai parenj-parenja le mberj pa mbolnge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamngat e ko nu am purwa le ndekamngat e nga idusmba nu kanjermba minnaig. Tanjamba idusmba minnaig ta Paulus tuku ngaro mbolnge manjau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande nginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sunjo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kagej. Publius nu sine kilmba mara kenjmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolnge Publius tuku mam nuje nu guaze sunjo njak minna. Nu ngaro pa tinga pinem ndare njak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanmba wai nu mbolnge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le njakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane manjau gudommba sine mbolnge ke likinaig.

Tanjamba ngumnennga kambim bafugeŋ ait mbolŋge sine agaŋ ndende kugatok ta kumumbi kilmba sine siŋginaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbraŋ sunŋo tuku waŋ ande bubre mindemba Maltanŋe minna. Nanŋine mbara sunŋo Sus tuku kiŋo armba kanunu wakeika waŋ ndumor mbolŋge patikinaig.

Tambun keŋmba kuganaig le sine waŋ ta ponga kageŋ. ¹² Kageŋ ka Sirakusŋge ibeŋ ka mara keŋmba tanŋe mingeŋ. ¹³ Tanŋe tinŋa pikir-pakarka Regiumŋge ibeŋ kageŋ. Tanŋe ait ndindo mingeŋ le bubre ande sine ngumnenŋge tinŋina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le sine Puteolingŋe ibeŋ kageŋ. ¹⁴ Tumbraŋ sunŋo ta mbolŋge Yesus tuku mbal afu kaŋgerkigeŋ le sine nane ndoŋ minam tuku sasinaig le sine kusem ndindo nane ndoŋ mingeŋ. Tanjamba maŋ tinŋa ndinmba ka Rom tuku tumbraŋ fonŋon mbol progeŋ.

¹⁵ Romŋge Yesus son nginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbraŋ maŋgurkanu ma mbolŋge kaŋgersinaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Keŋmba mbolŋge kaŋgersinaig le Paulus nu nane kaŋgerka Kuate gare pasa samba ngamunggal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progeŋ le Rom tuku gabat kame Paulus tumba muliŋtanu tanŋo tanŋa pile ndaka wande ande mbol pilmba kame tanŋo ndindo nu kulatkuwa nginaig.

Romŋge minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara keŋmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romŋge minnaig ta Paulus nu nane kile-maŋgurka saninaig: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemŋge ye tumba pasa mbolŋge pilmba Rom mbal tuku wai mbolŋge pilnaig. Ye siŋgine mbuŋ kame tuku tukul ande luka ndawen. Siŋgine tanŋo inum mata ŋayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku maŋau pileŋga ye baleyam tuku mbar inum kaŋger ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanŋri tinŋa Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kaŋger ndamba Rom gabat Sesarŋge ye tuku pasa te-tiwa ngen. Ye yiŋe Israel mbal pasa mbolŋge patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tanŋo ande pro siŋgine muskil kile-tidinge siŋgam tuku tairŋgeg. Ye tanŋo ta tuku saka minet su-

lumba muli wandekŋge minet. Ye tane ndoŋ pasatam tuku wike liken ta tugunu not ngina.

²¹ Tanjakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku maŋau ta tuku waŋe afu kuyarniŋmba sine kila sa ndasinaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu nŋa sa ndakade. ²² Ma ŋakmba mbolŋge Nasaretnu tanŋo Yesus tuku mbal maŋau ŋayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamdus isam nzalisingit nginaig. ²³ Tanjamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumuŋgina le nane gudommba pro nu minna wande ta mbolŋge maŋgurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka butuŋgina. Nu Kuate nuŋe gageu kulatkate wam ta tugunu temayokmba nane Yesus kila pilmba son nguwaig nŋa nu Moses tuan tanŋo ŋakmba tuku kuyar tugunu bitekŋga saninaig. ²⁴ Tanjana le nane afu pasa ta ismba son nginaig le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmba saninaig: Tukul Guwanŋe tuan tanŋo Aisaia wamdus tuna le nu siŋgine mbuŋ kame pasa ande saninaig ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu tenjamba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saninaig:

Tane pasa isamŋgaig ta tugunu katesewe nda. Tane wam afu kaŋgerkamŋgaig ta alonu kaŋger tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ngamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kaŋgermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluniŋguwa le ngamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamŋgit.

Aisaia 6.9-10

Aisaia nu tanjamba kuyarna ngina.

²⁸ Paulus maŋ lato saninaig: Zu tanŋo, ye tuku pasa te ise tiwap. Kuate nu tanŋo tuku muskil kile-tidinge ningit pasa mayenu ta kasomok mbal tugum kinit. Nanenŋe pasa isamŋgaig ngina. ²⁹ Tanjamba saninaig le Zu mbal nane wamdus pur yimyamka kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romŋge wande miro tanŋo piya tumba minna sulumba afu nu tugum pronaiŋ mbal ta ŋakmba kilmba ³¹ Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa ta saninaig Sunŋo Yesus Kristus tuku nane ŋakmba saninaig tumningina. Ande nu peu ndana.

Son.

ROM

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinŋge minmba Rom mbal tuku waŋe te kuyarna.

Rom tumbraŋ ta Rom mbal tuku tumbraŋ suŋgo. Paulus nu Romŋge Kristus tuku mbal kaŋgernu kambim idus-na ta nuŋe pironŋe ndin tukulna le nu waŋe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waŋe te mbolŋge Paulus nu teŋenmba tumsingit. Kuate nu purferŋu ndo minmba une fudiŋmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tukunu sine Kuate am mbolŋge tiŋgam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta naŋgine pileŋganu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku taŋgo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ŋgamukŋge Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kiŋo nuŋe kukulna le nu taŋgo tuku une kuramba piya ŋayonu tumba ail kazrai mbolŋge kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgate ta Kuate nu taŋgo ta tuku ŋgamuŋgal son kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgate.

1 Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro taŋgo tane Rom mbal tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

2 Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamŋgat ŋga nuŋe tuan taŋgo saningina le dir pasa kuyarke likinaig. **3** Pasa mayenu ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku. Nu taŋgo mayok kina ta David tuku ndare mbolŋge mayok kina. **4** Nu Kuate ndoŋ ndindo minnaik ta nu kumna sulumba maŋ aboŋga tiŋga Kuate tuku Kiŋo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kiŋo ta nu siŋgine Suŋgo Yesus Kristus. **5** Nu ake sinaŋ ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son ŋga dubiwaig le nu tuku nyu taŋgo ŋakmba ŋgamukŋge suŋgokuwa ŋga nu aposel piro ta ye sina. **6** Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

7 Tane Romŋge mine likade siŋgine Mam Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku maditingina ta ye tane ndoŋ pasatam prowet. Siŋgine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale siŋgine Suŋgo Yesus Kristus ndoŋ tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

8 Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge yiŋe Mbara tuku nyu te-duŋget.

9 Ye Kuate tuku piro taŋgo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamdus ŋakmba pilet. Ye pasa satinŋet te yabri tiŋge nda ta Kuate nu kila. Ye yabaŋget ait ŋakmba mbolŋge tane gilai ndaŋget.

10 Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabaŋmba minet. Ye ait kuenu tane

tugum prowam tuku tairŋget. **11** Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku saŋgri afu tiŋgi le tane saŋgri tiŋgap ŋga ye wamdus suŋgo ŋak minet. **12** Ye pro tane tuku ŋgamuŋgal son kaŋgermba ye mata wamdus bul seryuwa le sine ŋakmba siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau mbolŋge ŋgamuŋgal mukuk muŋgu niŋge-niŋgekube.

13 Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait suŋgomba iduset ta wam afuŋge ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumŋge piroken sulumba alonu kaŋgerken taŋamba ye tane ŋgamukŋge alonu taŋaŋ kaŋgerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. **14** Taŋgo ŋakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolŋge minit. Tumbraŋ suŋgo mbolŋge minig mbal, yamban mbal, kila sugo ŋak mbal, kila kugatok mbal nane ŋakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. **15** Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tiŋgam tuku wamdus saŋgrinu pilet.

16 Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus suŋgokanu ŋak minet. Pasa ta taŋgo turkam tuku saŋgri ŋak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ŋgate ta Kuate nu taŋgo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonŋga Zu mbalŋge ndo. Kile kasomok mbal turmba. **17** Pasa mayenu taŋge Kuate nu taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ndin ta tumsingit ta teŋenmba. Ande nu Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinit ta nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgam tuku wam ta mbolŋge tugu pilmba ka ŋgamuŋgal son saŋgri tiŋgate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Taŋgo nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate.

Tango tuku mbar mañau

18 Nane Kuate pitaimba mañau ñaigonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolñge nane tuku wam ñaigonu ta tuku gubra sungo ñak minit ta kilimok tumningit. 19 Kuate tuku mañau magenu ta tango kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam ñaigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. 20 Nu kilke te wakeina le nuñe mañau kilimok mayok kina le tango nane katesenaig. Nu agañ ndende kile-mayokkina ta sine kañgerka Kuate tuku wam kañger ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sungo Ndindo sañgri ñayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam ñaigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nañgine mbar te-iberam kumuñ kuga. 21 Nane kila minig ta nu Mbara Sungo Ndindo ñga nu tuku nyu te-du ndaᅅgade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane ñginñgan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamñge minig. 22 Nane nañgine mironj payamka sine kila ñak mbal ñga sakade sulumba nane ñginñgan mbal ndo mayok kinig. 23 Nane tango, sar umañ, agañmor, mberj, kumig tuku agañ ta ñakmba kanunu wakeika agañ kame ta mbariññgig sulumba nane Kuate nu sañgri sungo ñak minmba minit ta nane nu idusmba mbariñ ndade.

24 Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tañate le nane nañgine nzali ñaigonu dubika wamdus kutur sungo tuku sañgri kumnemñge minig. Tañamba nane nañgine nañgine ñgarosu kikokam tuku mañau ke likade. 25 Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tañade. Nane yabri wamdus dubimba agañ ndende Kuatenge wakeikina ta mbariññimmba minig. Kuate nu agañ ndende wakeikina ta nane nu mbariñ ndade. Nyu te-dungam tuku wam nu mbolñge kumba minmba minam tuku minit. Son.

26 Nane tañamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tañate le nane nzali ñaigonu kikokam tuku mañau sañgri kumnemñge minig. Pino kame nane tango ndoñ minam tuku mañau ndinok ta mbilmba kiko mañau ke likade. 27 Tango kame nane pino ndoñ minam tuku mañau mbilmba tango tango ndo minam tuku ñgamuñgal kunde-kundeniñgit le kiko mañau ke likade. Nañgine mbar ta tuku lafunu kumumbi nañgine ñgarosu mbol prode.

28 Nane Kuate nda kañgeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tañate le nane ñginñgan wamdus kutur sungo tuku sañgri kumnemñge minmba mañau nda kam tuku ta ke lika minig. 29 Nane tuku mine mbar mañau kumuñganu ñak minig. Nane wam ñaigonu ke lika afu tuku agañ ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinañ piti serniñmba nane tuku mine mañau tuku am kikoñ tiñgade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndoñ kualeyaukade. Nane yabri mañau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-iberka miñge motmotkade. 30 Nane afu wañe pasa niñgig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumñge

maim-maimka nañgine tumail te-dunja ñgarosu payamkade. Nane wam ñaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku miñge pitaikade.

31 Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur mañau mape mañau kugatok minig. 32 Mañau ñaigonu tañamba ke likade mbal nane kumam kumuñ ñga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame ñaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afuñge tañamba kade le kañgerka nane kumumbi kade ñga sakade.

Kuate nu tango ñakmba pileniñgamñgat

2 Ne afu mbarde le kañgerka nane mbarde ñgate ta ne mata mbar tañañ ñak tukunu ne mañau tambi nañe mironj ye une ñak ñgate. Ne tañaka nañe mbar te-iberam tuku ndin tukulmba nañe mironj pa mbolñge pilig. 2 Mañau ñaigonu ñakmba kuyarke likit ta tañamba mañau kade mbal Kuate nu lafunu niñgit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

3 Ne wam ñaigonu tañamba ke likade mbal pileniñmba ne mañau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda ñga idus ndawa. 4 Kuate nu rañgun mayenu nu ñgan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku mañau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kañgeranu suke nda ñga idus ndawa. Nu ne ñgamuñgal biye mbila ñga tairñga rañgun mayenu tinit.

5 Ne wamdus kareñnu pilmba ñgamuñgal biye mbilam mbulit. Nañe mañau tambi ait sungo tuku ne gubra tam tuku ñgirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tango kumumbi pileniñgate wam ta kilimok mayok kañgat. 6 Tango ñakmba mañau ke likade ta nu kumumba lafunu niñgamñgat. 7 Nane afu samba mbolok nyu kilña abo tugu ñayo ndaᅅgam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus sañgrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku niñgamñgat. 8 Nane afu nañgine ñgarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba mañau ñaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sungo tumba pa sungo niñgamñgat.

9 Ait ta mbolñge mañau ñaigonu ke likade mbal piti kañgermba sinamanzer sungo tamñgaig. Ambonja Zu mbal mbolñge kasomok mbal turmba. 10 Nane mañau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilña, nyu sungo, ñgamuñgal mukuk wam ta ñakmba kilamñgaig. Ambonja Zu mbal mbolñge kasomok mbal turmba. 11 Kuate nu tango ñakmba mbolñge mañau tiñreknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

12 Nane Moses tuku tukul kila minmba wam ñaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolñge pileniñga pa kumumbi niñgamñgat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam ñaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndaᅅga nañgine mbar mañau mbariñga pa niñguwa le ñgisikamñgaig. 13 Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolñge tiñreknu

mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba naŋgine kilambi kamusmba tukul pasa taŋaŋ dubikanu sukde ta naŋgine mironŋ tukul ŋak. ¹⁵ Tukul pasa ta naŋgine ŋgamuŋgal sinamŋge minit ta nane te-mayokde. Naŋgine pilenŋgam tuku wam taŋge tukul tuku ma mbolŋge ndin mayenu tumningit. Tumningmba ait afu piti serningit. Ait afu wamdus bulok ningit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet taŋge teŋenmba tum-singit. Ait sunŋo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge taŋgo tuku wamdus kuirok ŋakmba pilenŋgamŋgat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu taŋgo ŋga sakate. Ye une taŋgo kuga ye Moses tuku tukul pasa ŋak ŋgate. Kuate nu ye tuku Mbara minit ŋga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afuŋge tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali ŋakmba kila minmba maŋau mayenu pilenŋga kam kumuŋ ŋgate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumninget. Wamdus ma make sinamŋge minig mbal ye bulu taŋaŋ kilŋaninget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tidŋga wamdus gisleknu mbal tumninget ŋgate. Ne tukul pasa mbolŋge kila tugusek ŋakmba ŋak tukunu ne afu taŋamba turkam kumuŋ ŋga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne naŋe ŋgaro tum ndate ŋga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne naŋe mironŋ kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne naŋe mironŋ ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanŋerka ŋule paranate ta ne yabri mbara mbariŋam tuku wande sinam kinit sulumba agarŋ afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu taŋgo ye tukul pasa ŋak ŋga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu ŋayo sili ndawet ŋga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku teŋenmba sakate.

Tane tuku maŋau ŋaigonu mbolŋge kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba ŋayo silide ŋga sakate.

Aisaia 52.5

Kuate am mbolŋge ima nu Zu taŋgo ndinok

²⁵ Zu taŋgo, ne ŋgaro pikit sulumba tukul pasa ŋakmba dubikate ta ŋgaro pikit maŋau ta alo ŋak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ŋgaro pikit maŋau ta Kuate am mbolŋge ŋgaro pike ndakanu taŋaŋ minit. ²⁶ Taŋamba ndo kasomok taŋgo ande ŋgaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolŋge ŋgaro pikanu taŋaŋ minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ŋgaro pikam tuku maŋau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku waŋe ŋak minmba ŋgaro pikig maŋau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolŋge kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ŋgarosu tuku maŋau dubimba Zu taŋgo mayok kinit ta nu Zu taŋgo ndinok kuga. ŋgarosu mbolŋge ŋgaro pikig ta ŋgaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nuŋe ŋgamuŋgal ŋakmba Kuate tuwit ta

nu Zu taŋgo ndinok. Tukul pasa dubimba ŋgaro pikig wam ta ŋgaro pike ndinok kuga. Tukul Guwa nu taŋgo sinamŋge pirokate ta nu ŋgaro pike ndinok ŋak minit. Ande nu Zu taŋgo ndinok mayok kinit ta taŋgonŋe nu tuku nyu te-du ndaŋgade. Kuatenŋe nu tuku nyu te-duŋgate.

³ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndaŋmba idusde? Sine Zu taŋgo mineg ta alo kugatok ŋga idusde? Ko ŋgaro pike maŋau ake teg ŋga idusde? ² Kuga. Ye taŋamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunŋomba siŋgina. Wam ande teŋenmba. Nu nuŋe tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolŋge pilna.

³ Sine tuku mbuŋ afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate ŋga idusde? ⁴ Siŋka ye taŋamba idus ndawet. Kilke mbol mbal ŋakmba yabri taŋgo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nuŋe tugusek maŋau ta kusrewa nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku teŋenmba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolŋge tuguseknu ndo mayok kinit.

Afuŋge ne tumba pasa mbolŋge pilig ta ne nane tuku pasa lite.

Mune 51.4

Kuyar pasa ta taŋamba sakate.

⁵ Sine maŋau ŋaigonu ke likeg ta mbolŋge Kuate tuku tugusek maŋau sunŋomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu siŋgine maŋau ŋaigonu keg le lafunu siŋgit ta sine nu mbarte ŋga sakam kumuŋ e? i ... Sine taŋamba sa ndakube. Wamdus ta taŋgo tuku ŋginŋan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi siŋge ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndaŋmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku maŋau tiŋreknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sunŋokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une taŋgo kuga ŋga pa se nda ŋga sakam kumuŋ e? ⁸ i ... Taŋamba kande sine maŋau ŋaigonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye taŋamba pasa kukliwanu ŋga saka ye tuku nyu ŋayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa niŋgamŋgat.

Tango tiŋreknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal liniŋmba mine mayenu sinamŋge mineg ŋga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine ŋakmba une tuku sangri kumnemŋge minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sake likate.

Tango tiŋreknu ndindo ande mine ndakate.

Mune 143.2

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate. Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tango ŋakmba ndin mayenu kusremba tiglu taŋaŋ mayok kinig. Tango ndindo ande maŋau tiŋreknu ke ndakate.

Mune 14.1; 53.1

13 Nane tuku njin fok kilke burok talok minit le tanjo mindesin menja mundur mayok kinit tanja.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade.

Nane tuku minje mbolnje kame mberj tuku mbai sumbi minig tanja.

Mune 5.9; 140.3

14 Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade.

Mune 10.7

15 Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

16 Nane kine promba wam njakmba njaigo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

17 Ngamunjal mukuk wamdus bulok minam tuku manau ta nane gilai.

Aisaia 59.7

18 Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade.

Mune 36.1

Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

19 Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemnje minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuje mbar te-ibenjam kumuñ kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. 20 Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo te-mayokmba tumningit.

Kuate nu sine tinjeknu kile-mayokkate

21 Tanjo tinjeknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnje ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta tenjemba. 22 Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjeg mbal Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kineg. Nu sine son ngeg mbal njakmba tinjeknu ngate. Sine ndin kise kise mbolnje mayok nda kineg.

23 Sine njakmba une manau ke likeg sulumba Kuate am mbolnje denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndonj tumawam kumuñ kuga le 24 Kristus Yesus nu sinenu nga kumna sulumba singine muskil kile-tidinge singina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinañ sine make patika tinjeknu kile-mayokkate. 25 Nu tanjo ndonj ngamunjal mukuk minam nga nu Kristus Yesus nane njakmba am mbolnje kumam tuku pilna le nu nuje ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sangri tomba tinjeg mbal kile Kuate ndonj tumaweg. Nu buk ngan minmba tanjo tuku une lafunu ninje ndakina ta nu tinjeknu minit ta ngumnenga kilimok te-mayokmba tanjo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanjamba kile nu tinjeknu minit sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal tinjeknu ngam kumuñ.

27 Sine wam ande payamkam kumuñ e? Sinja kumuñ kuga. Ta ndanam? Sine wam afu ke likeg manau ta mbolnje ndo sine payamkam kumuñ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjam tuku manau mbolnje payamkam kumuñ kuga. 28 Tanjo ande nu tinjeknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjate wam ta mbolnje

tanjate ta sine kila. Tukul pasa mbolnje ande nu tinjeknu mayok kine ndakate.

29 Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. 30 Nu sine njakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ngaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjeg wam ta mbolnje tinjeknu kile-mayokkate. Tanjamba ndo tane ngaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjate wam ndui ta mbolnje ndo tinjeknu kile-mayokkate.

31 Singine ngamunjal son manau tanje tukul pasa te-site nga idus ndawap. Kuga. Singine ngamunjal son manau tanje tukul pasa sangri pilete.

Abraham tuku son manau kanjerap

4 Sine tuku mburj Abraham sine nu tuku ndanjube. 2 Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolnje tinjeknu mayok kina kande nu payamkam kumuñ kande. Nu tinjeknu mayok kina ta nuje wam kame ta mbolnje kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolnje payamkam kumuñ kuga. 3 Kuyar pasa nu Abraham tuku tenjemba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sangri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamunjal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina.

Mulum Pasa 15.6

4 Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Singine piro mbolnje teg. 5 Tanjamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une tanjo tinjeknu kile-mayokkate nga nu tuku sangri tomba tinjeg le wam ta mbolnje ndo Kuate nu sine tuku ngamunjal son ta kanjermba sine tinjeknu ngate. 6 Kuate nu tanjo ande kanjermba nu tinjeknu ngate ta nuje wam ke likate ta idusmba tanjamba sa ndakate tukunu tanjo ta nu gare njak minit nga David nu tenjemba kuyarna.

7 Sunjo nu tane tuku une sauke tinjit mbal tane gare sunjo njak minig.

8 Nu tane kile-tidinga tanjine une tuku pile ndatingit tukunu tane gare torde.

Mune 32.1

David nu tanjamba kuyarna.

9 Sine ngaro pikeg mbalnje ndo gare ta tamngig nga idusde e ko nane ngaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamngaig nga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sangri tomba tinjina le Kuate nu tanjo tinjeknu ngina ta sine njakmba kila mineg. 10 Ame wam mbolnje Kuate nu Abraham tinjeknu ngina. Nu Abraham tinjeknu ngina ta nu buk ngaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ngaro pike ndakina le nu Abraham tinjeknu ngina. 11 Nu ngaro pike ndakina ait mbolnje nu Kuate tuku son ngina le Kuate nu tanjo tinjeknu ngina. Wam ta te-mayokam tuku nu ngaro pike manau ta tina. Ta tuku nane ngaro pike ndaka Kuate tuku sangri tomba tinjate mbal njakmba nane Abraham tuku mburj minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndonj tinjeknu ngate.

12 Tanjamba ndo sine ngaro pikeg mbal Kuate tuku sangri tomba tinjeg sulumba ndo Abraham tuku

mbuŋ mineg. Abraham nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tiŋreknu ŋgina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndoŋ kilke tugu ŋakmba niŋgam tuku pasa saningina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaningina. Nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋginaig le nu nane tuku ŋgamuŋgal son kaŋgerka nane tiŋreknu ŋga kilke tugu niŋgam tuku saningina. ¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta alo kugatok. Taŋamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndaŋam? Tukul pasa nu taŋgo kilmba pa ndo niŋgit. Tukul pasa mine ndakuwa ta taŋgo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinaŋ sine make patika piya kugatok siŋgit. Nu taŋate tukunu nu wam magenu Abraham nane niŋgam tuku saningina ta Abraham tuku mbuŋ ŋakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemŋge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal ŋakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ŋgamuŋgal son ŋgeg mbal ŋakmba tuku mbuŋ minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne taŋgo kuasmbi sunŋomba tuku mbuŋ naŋgine minamŋgat ŋgate.

Mulum Pasa 17.5

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋgina tukunu nu taŋamba Kuate am mbolŋge siŋgine mbuŋ mbuŋ mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo niŋgit. Agaŋ afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Ŋgumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudomma mayok kaŋgaig ŋgina.

Mulum Pasa 15.5

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋga alonu tairŋga minna ma ma ŋgumneŋga nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe ngarosu tuku saŋgri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kiŋo tam kumuŋ kuga. Nu niŋkina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ ŋga nuŋe son maŋau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa saŋgrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu teduŋga minna le ma ma nuŋe ŋgamuŋgal son ta maŋ sunŋoka saŋgri tiŋgina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa saŋgrinu sana ta nu siŋka wam ta kamŋgat ŋga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgina.

²³ Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate.

Kuate nu siŋgine Sunŋo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal Kuate nu sine mata tiŋreknu ŋgamŋgat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa ŋga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le aboŋga tiŋgina.

Kuate nu sine tiŋreknu ŋgate

⁵ Sine Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Taŋaweg le siŋgine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge Kuate nu sine ndoŋ wamdus mukuk minit. ² Kristusŋge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau ta sinamŋge mineg. Kile sine Kuate tuku kilŋa tamŋgig ŋga minde-mindeka gare ŋak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolŋge prowe likade le sine ta tuku mata gare ŋak mineg. Sine siŋgine piti kugrakube le siŋgine ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kaŋgat ta sine kila. ⁴ Ŋgamuŋgal son saŋgrinu mayok kuwa le sine wam ŋakmba kumumbi kam tuku mayok kaŋgig. Taŋamba sine Kuate minde-mindeka gare ŋak minamŋgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ŋak mineg ta sine siŋka kikosiŋge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamŋge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsingit le kamuseg.

⁶ Sine siŋgine miroŋ ngarosu turam tuku saŋgri kugatok mingeŋ le Kristus nu pro sine une ŋak mbal tuku kumna. ⁷ Sine taŋgo tuku maŋau ta siŋka kise. Taŋgo ande nu taŋgo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ŋga iduseg. Taŋgo ndui ndui ndo nane taŋgo raŋgun mayenu turam tuku naŋgine kuru kuru maŋau te-iberŋmba kumam kumuŋ. ⁸ Sine taŋgo une ŋak mingeŋ le Kuate nu sinenu ŋga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolŋge Kuate nu sine tuku sunŋomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsingit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine tiŋreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolŋge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoŋ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ ŋgueu mingeŋ ta nuŋe Kiŋo nuŋe kumna wam sunŋo ta mbolŋge sine Kuate ndoŋ tumageŋ. Taŋamba kile Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku abo mine maŋau mbolŋge sine tuku muskil kile-tidingamŋgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoŋ tumana le wam ta mbolŋge kile sine Kuate ndoŋ gulab mayemba nu ndoŋ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Taŋgo ndindo mbolŋge une maŋau kilke mbolŋge mayok kina le une maŋau ta mbolŋge kume maŋau prona. Taŋgo ŋakmba unekinaig tukunu kume maŋau taŋgo ŋakmba mbolŋge kumuŋgina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maŋau kilke te mbolŋge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolŋge ti ndaŋginaig. ¹⁴ Pasa mbolŋge ti

ndaŋginaig ta Adam minna ait mbolŋge kume maŋau nu tugu pilmba nane ŋakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuŋe ndare nane Adam taŋaŋ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ŋgumneŋga prowamŋgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok siŋgina ta Adam nu unekina wam ta limba siŋka kise. Taŋgo ande tuku une maŋau mbolŋge taŋgo ŋakmba kume likinaig ta taŋgo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolŋge Kuate nu taŋgo ŋakmba tursiŋgit. Nuŋe ake sinaŋ make patikate wam mbolŋge Kuate nu wam mayenu piya kugatok taŋgo ŋakmba mbolŋge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu siŋgit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maŋau mbolŋge wam mayok kinaig ta liniŋmba siŋka kise. Taŋgo nu unekam nduina le pileŋgam tuku wam mayok ka ŋgisikam tuku maŋau te-mayokna. Une maŋau gudommmba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kiletidŋgam tuku maŋau te-mayokna. ¹⁷ Taŋgo andeŋge unekina le nu mbolŋge kume maŋau mayok ka gabat suŋgo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolŋge sine piya kugatok tiŋreknu mayok kageŋ. Ta tuku sine taŋgo ande Yesus Kristus mbolŋge abo ŋak minmba gabat sugo taŋaŋ mayok kaŋgig.

¹⁸ Taŋgo andeŋge unekina le ŋgisikam tuku maŋau ta taŋgo ŋakmba mbol kumuŋgina. Taŋamba ndo taŋgo ande nu wam tiŋreknu kumumbi te-mayokna le maŋau tiŋreknu mayok ka abo ŋak minmba minam tuku maŋau taŋgo ŋakmba mbol kumuŋgina. ¹⁹ Taŋgo andeŋge Kuate tuku miŋge pitaina le taŋgo ŋakmba une mbal mayok kinaig. Taŋamba ndo taŋgo andeŋge Kuate tuku miŋge dubi mayena le taŋgo gudommmba tiŋreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku maŋau suŋgokina. Une maŋau tugeka suŋgokina ta Kuate nu ake sinaŋ make patikina wam ta une maŋau ta limba suŋgo ŋayona. ²¹ Kume maŋau sinamŋge un-eŋge taŋgo kulatka minna. Taŋamba ndo kile maŋau tiŋreknu sinamŋge Kuate nu ake sinaŋ make patikate wam taŋge taŋgo kulatka minit. Taŋamba kulatka minwa le ma ma siŋgine Suŋgo Yesus Kristus mbolŋge abo tugu minmba minam tuku tamŋgig.

Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ

6 Sine kile ndaŋmba sakube. Kuate nu ake sinaŋ taŋgo make patikate maŋau ta suŋgomba kilimok mayok kuwa ŋga sine maŋau ŋaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye taŋamba idus ndawet. Sine une maŋau nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumgeŋ mbal kile siŋgine mine ta une maŋau mbolŋge minam kumuŋ kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndoŋ ulendikigeŋ mbal sine kule pisne tiger ta Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta nane sine nu ndoŋ ŋgukanu taŋaŋ ŋgukinaig. Taŋanaig ta Mam Kuaterŋge nuŋe saŋgri suŋgo tambu

nu te-tina le sine nu ndoŋ aboŋganu taŋaŋ aboŋgigen sulumba mine kitek mayenu mbolŋge mineg.

⁵ Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta nu ndoŋ ulendikigeŋ. Sine nu ndoŋ tiŋganu taŋaŋ tiŋga nu ndoŋ ulendika abo kitek ŋak mineg. ⁶ Ngarosu une maŋau ŋak te te-simba sine une tuku piro mbal maŋ mine ndakube ŋga wamdus ambokok ta Kristus ndoŋ ail kazrai mbolŋge daŋŋganu taŋaŋ daŋŋginaig wam ta sine kila. ⁷ Taŋgo nu kumit ta une maŋaunge nu maŋ kulat ndakate. Nu siŋka muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ tukunu sine mata nu ndoŋ abo ŋak minmba minamŋgig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tiŋgina. Kile nu abo ŋak minit ta maŋ kume nda. Kume maŋaunge nu maŋ kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku saŋgri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo ŋak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dungam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndoŋ ulendikade tukunu taŋgine mironŋ tuku teŋenmba idusap. Tane une tuku saŋgri nduiye kusremba kumanu taŋaŋ kumnaig sulumba kile abo ŋak minmba Kuate tuku nyu te-dungam tuku minig.

¹² Tane une maŋau pitaiwap le nu maŋ tane kulat ndakuwa le taŋgine ngarosu tuku nzali ŋaigonu dubi ndakap. ¹³ Une maŋau saŋgri pilewam tuku taŋgine ngarosu inum inumnu une tuku piro agar taŋaŋ pati ndakap. Tane kummba tiŋga abo ŋak minig mbal taŋaŋ minig. Ta tuku maŋau mayenu saŋgri pilewam tuku taŋgine ngarosu inum inumnu Kuate tuku piro agar taŋaŋ patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamŋge mine ndakade. Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau sinamŋge minig. Ta tuku une tuku saŋgriŋge tane kulat ndakuwa.

Piro taŋgo mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndaŋkuba. Sine tukul pasa sinamŋge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamŋge mineg tukunu sine wam ŋaigonu ndo kube e? i ... Ye taŋamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus du-biwam tuku taŋgine ngarosu pilig ta tane nu tuku piro taŋgo taŋaŋ mayok kinig ta tane kila. Tane une maŋau tuku piro mbal minap ta tane ŋgisikamŋgaig. Tane Kuate tuku miŋge kumnemŋge minap ta nu tane tiŋreknu kile-mayokkuwa le abo ŋak minamŋgaig.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afuŋge tugusek pasa tumtiŋginaig ta kile taŋgine wamdus ŋakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une maŋau tuku saŋgriŋge ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidŋgina le kile tane maŋau tiŋreknu tuku piro mbal taŋaŋ minig. ¹⁹ Ye tane maŋau tiŋreknu tuku piro mbal ŋga satŋgit ta tane wamdus pulutiŋgam tuku ndo satŋgit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Taŋgine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk taŋgine ngarosu inum inumnu kutur maŋau tuku piro agar patikinaig sulumba wam ŋaigonu lato lato kumba minnaig. Taŋamba ndo kile taŋgine ngarosu inum inumnu maŋau tiŋreknu tuku piro agar taŋaŋ patikap sulumba Kuate tuku mbal purfeŋnu mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le mañau tinjeknuñge tane kulatkam kumuñ kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba mañau ke likinaig ta tuku kile kiko kamusde. Tane alonu ame agañ tinaig? Mañau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku sangri kumnemñge mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenje muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanjamba tane Kuate tuku mbal purfeñnu mayok kinig sulumba abo ñak minmba minam tuku ndin mbolñge minig. ²³ Une kumnemñge pirokade mbal nane piyanu kume mañau tade. Sine siñgine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku siñgit.

Tukul pasa le une mañau tuku pasa

7 Tira kame, tane tukul pasa ñak minig mbal ye tane satinjamñgit. Tanjo abo minig ait mbolñge ndo tukul pasañge nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu tanjo nuñe abo minwa le nu tukul pasa dubimba tanjo kise tam kumuñ kuga. Tanjo nuñe kumwa ta nu tanjo kilig tuku tukul ta kumnemñge mine ndakate. ³ Nu tanjo nuñe kume ndakate le nu tanjo kise tate ta nu muñgu kilig tuku tukul pasa purte. Tanjo nuñe kumit ta nu tukul ta kumnemñge mine ndakate. Nu tanjo kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanjamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ngarosu mbolñge tane kumanu tanjañ kummba tukul tuku sangri kusrenaig. Ande nu kummba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga wam magenu tinjeknu ndo kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku mañau mbolñge mingen le tukul pasañge ngarosu tuku nzali ñaigonu tukulningina tukunu une mañau nu sine sinamñge sangri tinga piroka kume mañau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku sangri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tanjañ kumgen sulumba nu tuku sangri kumnemñge mine ndakeg. Kile sine mañau ambokok mbolñge tukul kumnemñge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine mañau kitek Tukul Guwa mbolñge Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndanjube. Tukul pasa le une mañau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolñge ndo une tuku sangri ta kamusen ta tenenmba. Tukul pasa ande sakate: Tanjo tuku agañ kanjerka am kikon ti ndanjan ngate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikon tingam tuku mañau ñayonu ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanjamba sakate tukunu une mañau nu tukul mbolñge ndin kanjermba ye tuku ngamunggal sinamñge am kikon tingam tuku mañau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une mañau nu kumanu tanjañ minit. ⁹ Ambonja ye tukul gilai ait mbolñge ye abo ñak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une mañau sangri tinga ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolñge kume mañau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une mañau ye didikam

tuku tukul mbolñge ndin kanjermba ye didika tukul pasa tamba ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purfeñnu tinjeknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanje ye baleyina nga sakam kumuñ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. Unenje nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuñe mañau ñayonu ta te-mayokna. Tukul mbolñge une nu siñka agañ ñayonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sangri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sangri mbolñge prote ta sine kila ta ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minet tukunu ye une tuku piro tanjo ndalekanu tanjañ minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndanjan saka ye tanjawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam ñule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yinje mañau tamba tukul nu kumumbi sakate ñget. ¹⁷ Ye wam ñaigonu ke liket ta yenje kuga. Une nu ye sinamñge minmba nuñge wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minet le wam mayenu ande ye sinamñge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye mañau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye mañau ñayonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye mañau mbulet ta ke liket ta yenje ke ndaket. Une nu ye sinamñge minmba nuñge kate.

²¹ Wam ñayonu mayok kinit ta tenenmba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam ñayonu ndo ket. ²² Yinje ngamunggal sinamñge yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate nga tumyate ta ²³ wam ñayonu ande ye tuku ngarosu mbolñge sangri tinga yinje pilewanu wam ta ndon kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une mañau ye sinamñge minit te kumnemñge pilin le ye wam ñaigonu ke liket.

²⁴ A ... ye siñka sinamanzer sunjo ñak minet. Yinje ngarosu tuku sangri mbolñge ye kumam tuku minet te imanje ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sunjo tuwet. Nuñge siñgine Sunjo Yesus Kristus mbolñge sine tursinmba muskil kile-tidinge siñgit.

Ta tuku ye yinje pilewanu wamñge Kuate tuku tukul kumnemñge minet ta ye tanjo tuku mañau gisleknu ñak minmba une mañau kumnemñge minet.

Tukul Guwa tuku sangri

8 Sine Kristus Yesus ndon ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndon ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnemñge mineg le nu une tuku sangri te-simba muskil kile-tidinge siñmba abo mine mañau siñgit.

³ Sine tanjo tuku mañau gisleknu ñak mingen tukunu tukul pasa nu sine tursinje fuguna ta Kuatenje nu sine turkina sulumba nu nuñe Kiño kukulna le nu kilke mbolok une ñak tanjo tanjañ mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ngarosu kumam tuku pilna. Tanjana le Kuate nu kilke mbolok tanjombi une tuku sangri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tanjañ

go tuku mañau gisleknu kumnemñge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemñge mineg mbal sine tukul pasa am mbolñge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane tañgo tuku mañau gisleknu kumnemñge minig mbal nañgine wamdus tañgo tuku wam mbolñge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemñge minig mbal nañgine wamdus Tukul Guwa tuku wam mbolñge minig. ⁶ Ande nu nuñe wamdus tañgo tuku mañau mbolñge pilit ta nu ngisikamngat. Ande nu nuñe wamdus Tukul Guwa mbolñge pilit ta nu abo ñak ngamunñgal mukuk minamngat. ⁷ Tañgo tuku mañau gisleknu kumnemñge minig mbal nane Kuate tuku ngueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemñge mine ndakade. Nane siñka dubiwam fugude. ⁸ Nane tañgo tuku mañau gisleknu kumnemñge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuñ kuga.

⁹ Tukul Guwa siñka tane sinamñge minit ta tane nu tuku nzali kumnemñge minig. Tane tañgo tuku mañau gisleknu kumnemñge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tañgo kuga.

¹⁰ Tane une mañau ñak tukunu ngarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamñge minit le tane tiñreknu mayok ka ngamunñgal abo tugu ñak minig.

¹¹ Yesus kumna le Kuatenñge te-tina ta nuñe Guwa tane sinamñge minit. Nu tane sinamñge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina tañamba ndo tañgine kumig tuku ngarosu ta mata kile-tidingamngat.

¹² Tira kame, sine tañgo tuku mañau gisleknu mañ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine tañgo tuku mañau gisleknu kumnemñge minbe ta sine ngisikamngig. Sine Tukul Guwa tuku sangri mbolñge ngarosu tuku mañau kile-iberñka kume serniñbe ta sine abo ñak minamngig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiño kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigerñ mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolñge pro ndagen. Kuga. Sine nu mbolñge Kuate tuku kiño kame mayok ka ndek yiñe Mam nga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamñge tane kumumbi Mam ngade nga tum-singgit le sine Kuate tuku kiño kame mineg ta kila pileg.

¹⁷ Sine kiño kame mineg ta Mam tuku agañ ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoñ nuñe agañ ndende ta kilamngig. Kile sine ait te mbolñge nu ndoñ piti kuraweg ta sine nu ndoñ kilña tamngig.

Sine gare sungo tamngig

¹⁸ Kilña sungo sine mbolñge mayok kangat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agañ fudiñdo ngat. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolñge agañ ndende ñakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kiño kame mayok kambim tuku ait tairñga mindesimba minig. ²⁰ Agañ ñakmba ta mañau gisleknu mbolñge pronaiñ. Nane nañgine nzali dubimba tañamba pro ndanaig. Kuate nuñge nane kilmba mañau ta kumnemñge patikina ta nane nduiye tañamba minmba minam tuku pati ndaki-

na. ²¹ Agañ kame ñakmba ta kile ñaigongam tuku mañau kumnemñge minig ta nane Kuate tuku kiño kame ndoñ muskil kile-tidinge ningamngat. ²² Agañ ñakmba ta pino kiño te-palmbim tuku rar kamuste tañamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Agañ kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ñak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ngarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiño kame mayok kambim tuku tairñga ngamunñgal sinamñge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidinge singgina le kile sine wam ta tuku alonu tairñga minde mineg. Sine wam ande tairñga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le mañ nu tairñge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasinggit le sine wamdus sangrinu pilmba wam ta ndo tairñga mineg.

²⁶ Tañamba ndo sine sangriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzañsinggit. Kuate nu yabañ pasa ndañ nane kumumbi kade nga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ngamunñgal sinamñge Kuate yabañam tuku ta sine tuku sungomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu tañgo tuku ngamunñgal ñakmba kangerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabañte le Kuate nu nuñe malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuñe wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolñge prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuñe Kiño ta kiño mulum minwa nga nu o buk sine kilam tuku madisinggina ta nuñe Kiño nuñe tuku mañau te-purbe nga idusna. ³⁰ Tañamba nu sine kilam tuku o buk madisinggina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tiñreknu kile-mayokkina. Sine tiñreknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo singgam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur mañau sungo

³¹ Ye wam kame satinñgit ta tugunu teñenmba. Kuate nu sine ndoñ sailka minwa le imañge sine kile-iberñkam kumuñ? Kumunñ kuga. ³² Nu nuñe Kiño nuñe mape ndamba sine tursinñgam tuku kumwa nga pilna. Tañamba kile nu nuñe Kiño nuñe mbolñge wam ñakmba sinñgit le sine ngamunñgal mukuk ñak mineg. ³³ Kuate nuñge sine tiñreknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenñge madisinggina mbal pasa mbolñge patikam kumuñ kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa sinñgam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tiñgina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamñge minmba sine tuku nga Kuate yabañmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imañge nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuñ? Piti ait, sinamanzer, afunñge kasursinñgig, gubak mineg, agañ denkanu mineg, kame agañ sine tugum prode, afu balesinñgam bafude wam kame ta ñakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuñ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu teñenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait njakmba kumam tuku mineg. Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ngate.

Mune 44.22

³⁷ Kristus nu sine tuku sunjomba kume purte ta nu piti njakmba ta kugrakam tuku tursingit le sine sangri njak mayok kineg. ³⁸ Ye sinjka son pasa satinjamngit. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus mbolnje sine tuku sunjomba kume purte ta sangri andenje nuje wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enjel le guwa sugo sugo tuku sangri wam kame kile sine mbolnje prode ko ngumnennga prowamngai aganj ndende samba le kilke mbolnje mine likade wam kame sakit ta njakmbanje Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuŋ ku-ga.

Kuate nu nuje wamdus dubimba nuje mbal madiningit

⁹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinjamngit te sinjka son pasa. Tukul Guwanje pasa te sinjka son pasa nga sayate le ye tane satinjet ta tenjemba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunjogoyate le ngamunggal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndonj purka ngisikumba manjau tambi yije ndare tuma turkam kumuŋ kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuje kiŋo kame minam tuku Kuatenje nane madiningina. Nu nane ndonj minmba minit. Nu nuje pasa ta nane ndonj katna. Nane tukul pasa njak. Kuate mbariŋam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonja ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Jakob nane nane tuku mbuŋ. Kristus nu ngarosu njak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolnje mayok kina. Nu Kuate. Nu aganj njakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaiide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu njakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbuŋ njakmba minig ta afu ndo nu tuku mbuŋ ndinok. Kuate nu tenjemba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolnje ndo ne tuku mbuŋ mayok kanjgaig nga sana.

Mulum Pasa 21.12

⁸ Pasa ta tugunu tenjemba. Sine ngarosu mbolnje Abraham tuku mbuŋ mayok kineg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mayok nda kineg. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolnje Abraham tuku mbuŋ mayok kineg mbal ndo sine Kuate tuku kiŋo mayok kineg. Sine Abraham tuku mbuŋ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham tenjemba sana.

Yar ande si piyo nanje Sara nu kiŋo tuwa le ye sinjka luka prowamngit ngina.

Mulum Pasa 18.10

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumnennga Rebeka nu singine mbuŋ Isak ndonj kiŋo armba fungul sinamnje konkinaik.

¹¹ Kiŋo armba ta pro ndamba wam magenu ko njaigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanjo madiningit ta nane wam ke likade mbolnje madi ndaniŋmba nu nuje wamdus ndo dubimba madiniŋmba wikate. ¹² Nu nuje manjau ta te-mayokmba Rebeka tenjemba sana.

Kiŋo mulum nu kiŋo ngumnenjamngat ta tuku minje kumnemnje minamngat nga sana.

Mulum Pasa 25.23

¹³ Kuyar pasa ande mbolnje Kuate tuku minje tenjemba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ngate.

Malakai 1.2

¹⁴ Kuate nu nuje nzali dubimba ande madimba ande pitaita ta nu wam kumumbi ke ndakate nga sakam kumuŋ e? i ... Ye tanjamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolnje kuyarna le minit.

Ye tanjo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanjo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ngate.

Kisim Bek 33.19

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanjo tuku wamdus ko nuje piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuje wamdus sina tambi ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolnje Isip tuku gabat Farao tuku tenjemba sakate.

Ye ne mbolnje yije sangri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig nga ye ne gabat pilen ngate.

Kisim Bek 9.16

¹⁸ Ata. Kuate nu nuje nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuje pasa pitaiwam tuku wamdus kareŋnu ningit.

¹⁹ Kile tane tuku ande tenjemba ye kusnayamngat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuŋ kuga ta ndanjam saka Kuate nu tanjo tuku gubra pilit nga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye tenjemba nu tuku pasa la-fuwamngit. Ne ima le Kuate ndonj kualeyaukate. Kilke waim andenje nu tanjo wakeite ta samba ne ndanjam saka ye tenjemba wakeiyina nga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu tanjo ta nu kilke kilmba nuje nzali ndo dubimba aganj wakeikate. Nu kilke ndui tambi waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake aganj patinu tuku wakeite.

²² Tanjamba ndo Kuate nu nuje nzali dubimba nuje aganj ndende mbolnje wam afu kam kumuŋ. Nu une tuku gubra njak minmba nuje sangri sunjo te-mayokmba njakmba tumningam tuku iduste ta nu ngan minmba pitik ndo ngisikam tuku minig mbal pa ningje ndakate. ²³ Nu nuje mapekate mbal mbolnje nuje wam magenu lato lato patikuwa le njakmba kanjerwaig nga idusmba tanjate. Mbal ta nane nu ndonj gare njak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnje nu kasomok mbal tuku tenjemba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamnggaig. Mbal ta ye nane wamdus ninge ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamnggit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo ngak minit tuku kiyo kame ngamnggit.

Hosea 2.23; 1.10

Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tanjo Aisaia nu Israel mbal tuku tejenmba wi kuenka sakina.

Piyalnge fulbul minig tanjan Israel mbal burnu kumuŋ kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamnggaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnge pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ningamnggat.

Aisaia 10.22-23

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tejenmba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tanjan kile mine ndakeg kande.

Aisaia 1.9

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tanjo kame tuku pasa satimgit ta tugunu tejenmba. Kasomok mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumuŋ nginaig sulumba Kuate am mbolnge tiŋreknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tiŋreknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tiŋreknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndanam? Nane tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu pilnaig ta nangine piro tuku sanjri mbolnge sotinaig. Kuate nu kumuŋ nga nu mbolnge sote ndakinaig. Ndame ande tanjo kupe danngade ta nane ndame ta mbolnge bikekade. ³³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ata. Ye Sion tumberanngge ndame ande kupe danngam tuku pili le minamnggat. Ndame sunjo ta mbolnge nane barinunggaig. Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tingguwa ta nu tumail pulununggat ngate.

Aisaia 28.16

Israel mbal ndin mayenu ngisinaig

10 Tira kame, yiŋe mbal Israel nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndin ta te-silikuwaig nga ye wamdus sangrinu pilmba Kuate yabanget. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ngamunggal kunde-kundenngit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku manau ta kila. ³ Nane Kuatenge ndo tanjo tiŋreknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba nangine sanjrimbi tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus sanjgrinu pilig. Nane Kuate nu tanjo tiŋreknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolnge tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku sanjri tomba tingade mbal nane Kuate am mbolnge tiŋreknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kambim tuku tejenmba kuyarna.

Ande nu tukul pasa ngakmba dubi mayewa ta nu abo ngak minmba minamnggat ngina.

Wok Pris 18.5

⁶ Kristus tuku kume mbolnge tiŋreknu mayok kinit wam ta minde bada tanjan kuga. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kangat nga idus ndawa ngate.

Lo 30.12

Sine pasa tamba ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumberan kangat nga idus ndawap. Pasa tamba ande nu Kristus kumanu mbal ngamukngge te-tiwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada tanjamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumngge minit. Tane tuku mingge mbolnge ngamunggal sinamngge minit.

Lo 30.14

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumngge minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingap ngeg not.

⁹ Ne nane minggemi Yesus nu Sunjo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba nane ngamunggalmbi Kuatenge Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimnggat. ¹⁰ Sine ngamunggalmbi son ngeg le Kuatenge sine tiŋreknu ngate. Sine minggemi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidinge singit. ¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tingguwa ta nu tumail pulununggat ngate.

Aisaia 28.16

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sunjo am mbolnge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine ngakmba tuku Sunjo ndindo minit. Nane afu nu sinzanjninguwa nga nu wikade ta nu nane ngakmba nunje ranjun mayenu tamba sinzanjningit. ¹³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Nane afu Sunjongge sinzanjninguwa nga wikade ta nu nane ngakmba muskil kile-tidinge ningamnggat ngate.

Yoel 2.32

¹⁴ Nane nu tuku sanjri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndanjanmba nunge nane sinzanjninguwa nga nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndanmba nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumngge kukli ndawa ta ndanmba nane isamnggaig? ¹⁵ Afu nangine mbal afu pasa kukliwam tuku kukul ndaninguwaig ta ndanmba nane kumba pasa ta kukliwamnggaig? Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumngge sakate ta sine gare-garekeg ngate.

Aisaia 52.7

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudommaba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sungo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate ngina.

Aisaia 53.1

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnge tejenmba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg.

¹⁸ Ye tane kusnatingamngit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane sinka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal jakmba isnaig. Nangine pasa ta sungoka kilke tugu jakmba kumungina ngate.

Mune 19.4

¹⁹ Ye marj lato kusnatingamngit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane sinka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku mingge pasa tejenmba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnge marjau mayenu ki le tane Israel mbal wamdus najongamngaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzanngi le tane gubra tamngaig ngina.

Lo 32.21

²⁰ Ngumnenga Aisaia nu Kuate tuku mingge te-mayokmba pasa sangrinu ande tejenmba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumnge mayok kangit ngina.

Aisaia 65.1

²¹ Nu nuje mbal Israel tuku tejenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ngueu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga wika minet ngina.

Aisaia 65.2

Aisaia nu Kuate tuku mingge tanjamba te-mayokna.

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

11 Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinka nu tarja ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin. ² Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o buk madiningina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolnge minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku marjau kangerka nu nane pasa mbolnge patika Kuate sana: ³ O Sungo, nane Israel mbal ne tuku tuan tango jakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba najigo siglikade. Kile ye yije ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina.

⁴ Tanakina le Kuate nu ndek Elia tejenmba sana: Kuga. Israel mbal ngamuknge nane gudommaba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbari ng ndade nga Elia sana.

⁵ Tanjamba ndo kile ait te mbolnge sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinarj make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinarj sine make patika madisingina ta singine wam ke likeg ta mbolnge sine nuje mbal mayok nda kineg. Kuga. Sine nuje ake make patikate wam ta mbolnge ndo nuje mbal mayok kineg. ⁷ Wam ta mbolnge sine tejenmba kila pileg. Israel mbal nane tinreknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisingina mbal sinenge ndo te-silikeg. Nane afu ngamunggal tukulmba wamdus karejnu ningina. ⁸ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ngamunggal wamdus tukulam tuku marjau ningina le nane ammbi agarj kanger ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane tanjamba ndo minig ngate.

Aisaia 29.10

⁹ David nu mata tejenmba sakina.

Nane agarj ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tanje nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makenge songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti jak minmba poska lika minmba minwaig ngina.

Mune 69.22-23

David nu tanjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye marj tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tarja ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kangerka am kikorj tinga pasa mayenu ta marj tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal jakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumnenga Israel mbal marj ngamunggal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolnge prona ta limba sinka wam mayenu sungo najo tango jakmba mbolnge mayok kangat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satiningamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sungo nga wamdus sangrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye marjau tamba yije tugu am kikorj tinga nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal jakmba Kuate ndonj tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumnenga nu marj Israel mbal luka kilwa le ame wam sungo mayok kangat? Tango kummba marj abongate wam sungo tarjar.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret jaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu jakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dunjekok olif ail wainu kilmba

wainu ndinok afu ngamukngge tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dunjekok olif ail tananj kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndonj kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok lininggeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolngge sangri ti ndangate. Kuga. Tane ail tugunu mbolngge sangri tin-gade.

¹⁹ Tane afu tangine ngarosu payamka tejenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolngge tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamunggal son njak minig tukunu tane ail ta mbolngge minig. Tane tangine ngarosu payam ndaka kurau mayemba tangine ngamunggal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dunjekok olif ail tananj minmba son manau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku rangun manau le gubra manau te kila palpe. Kuate kusremba baringgade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku rangun mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamunggal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamunggal biye mbilmba Kuate tuku sangri tomba tinnguwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolngge tuturninguwa le minamngaig. Ku-ate nu tanawam kumu. ²⁴ Tane kasomok mbal buk dunjekok olif ail wainu minnaig le Kuatenge tane kat pugurka kilmba nu ail prode manau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolngge tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolngge tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal njakmba sinaninggit

²⁵ Tira kame, tane tangine ngarosu payamkubekaig nga ye wam ande kuirok minit ta te-kilimba satinngamngit. Israel mbal afu Kuatenge ngamunggal tukulmba wamdus karenu ningina le Kuate ngumne-naig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumunguwa le Israel mbal ngamunggal tukulmba wamdus karenu minig ta kusrewamngaig. ²⁶ Wam ta mbolngge Israel mbal njakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nu Sion tum-branj sunjo mbolngge prowamngat.

Nu prowa sulumba Jakob tuku tugu Kuate ngumnede manau ta pitaiwamngat.

Aisaia 59.20

²⁷ Tanjamba ye nane ndonj pasa katen ta kumumba nane tuku une manau saukamngit ngate.

Yeremia 31.33

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaim-ba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolngge nu

tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbunj kame idusningmba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuje wam magenu afu ninggit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madininggit ta nu manj nane pitai ndaninggit. ³⁰ Israel mbal nane ambongga Ku-ate tuku mingge dubinaig ta ngumnennga Kristus mbolngge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambongga pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolngge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku mingge pitaimba minig. ³² Sine njakmba Kuate tuku mingge pitaigenj le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolngge sine njakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sunjo o mbolngge. Sine sinjka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuje wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumu. ³⁴ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumu. ngate.

Aisaia 40.13

³⁵ Ima nu aganj ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolngge minit? ³⁶ Nunge aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilnja sangri ta minmba minamngat. Son.

Sine Kuate tuku ndo minbe

12 Tira kame, tane Kuate tuku mape manau idusmba tangine ngarosu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tananj ta nu nzalite. Sine tanjaweg ta sine kumumbi Ku-ate mbarinjeg. ² Tane kilke te tuku manau te-pur ndawap. Tangine wamdus Kuate mbolngge palpe su-lumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolngge Ku-ate garete ta ke likam kumu.

Piro sangri yimyam tuku pasa

(1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tamba satinngamngit. Tane tangine mironj payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sangri yimyam tinggit ta idusmba tangine mironj pilengap. ⁴ Ngarosu ndindo mbolngge aganj inum inumnu piro kise kise ke likade.

⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine gudommba ta ngarosu ndindo ndo mineg. Ngarosu ta mbolngge sine inum inumnu mineg ta ulendika ngarosu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sangri kise kise ake singgit tamba sine pirokuba. Ande nu Tukul Guwa tugumngge pasa ismba kile-mayokkam tuku sangri tate ta nu nuje ngamunggal son manau tamba kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sangri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sangri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sangri pileningam tuku sangri tate ta nu sangri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu

turka ningam tuku sangri tate ta nu waknyumba ningguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sangri tate ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sangri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamunggal ningam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi munju kume purkap. Tane manau najgonu njakmba ngumneninjmba manau magenu ndo bige dedengap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine tananj tangine tangine munju kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kile-dungam tuku ngamunggal kunde-kundetinguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tinga pirokap. Tukul Guwa mbolnje tumail gare njak mayok kape sulumba Sunjo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tingam tuku tairngade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamnje ngan pilmba dirnangap. Tane mara mara Kuate yabanmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal agar ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolnje patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuatenje nane sinzaningguwa nga yabanap sulumba nane nyaro pasa ninjmba kasur pasa ninje ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndonj tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndonj tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndonj wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolnje manau najgonu kuwa kande tane manau najonumbi lafu ndawap. Tanjo njakmba ngamuknje manau tinjeknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanjo njakmba ndonj ngamunggal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolnje manau najgonu kuwaig le tane Kuatenje lafuwa nga piti ta nu wai mbolnje ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku tenjmba sakate.

Sunjo nu sakate: Manau najgonu lafunu ta ye tuku piro. Yenje pa ta ningamngit ngate.

Lo 32.35

²⁰ Kuyar pasa ande tenjmba sakate.

Ne tuku ngueu tanjo nu gubawa kande nyamaganj tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne tanjawa ta nu nunje ngueu manau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamngat ngate.

Sindaun 25.21

²¹ Manau najgonu tanje tane kile-ibenjikat nga tane nu mape ndawap. Tangine manau magenu tamba manau najgonu ta kile-ibenjkap.

Kuatenje gabat sugo patike likate

13 Sine njakmba gafman kumnemnje minbe. Ku-ate tuku wamdus mbolnje ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunje patikate.

² Ande nu gafman tuku minje pitaite ta nu Kuate tuku

wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam najgonu kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne manau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manau najgonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne manau najgonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manau najgonu kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satinngit. Tane gafman tuku minje kumnemnje minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnje mine ndakap. Tane manau tinjeknu nga nu kumnemnje minap.

⁶ Tane takis ndametinj pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku minwaig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametinj pankap tuku minmba kande pankap. Tane nyu njak mbal idusninjmba nane gare ningam tuku wam ta ndo kap.

Tangine tangine munju kume purkap

⁸ Tane agar ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tangine tangine munju kume puram tuku manau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnje minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommmba minig. Tanjo pino munju kuayar ndakap. Tanjo bale ndawap. Agar ande kuayar ndawap. Agar ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta njakmba tukul pasa tenje ulendite. Tukul ta tenjmba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tanjo nu kume pur manau tamba ande najo siliwam kumunj kuga. Ande nu kume pur manau njak minit ta nu tukul njakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam njakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinge singam tuku pasa ismba son ngigerj ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tangine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manau kile-sika mafenj tuku manau kilmba tamba manau najgonu kile-ibenjkube. ¹³ Sine mafenj mineg tananj manau magenu ndo kube. Sine afu ndonj minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tanjo pino ndonj une ndakube. Kutur manau kiko njak ta ke ndakube. Afu ndonj kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nj ndakube. Sine ma make tuku manau tananj njakmba kusrekube.

¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku manau tepurap sulumba tangine ngarosu tuku nzali najgonu kam tuku idus ndaningap.

Sine tira kame tuku son manjau pile ndangube

14 Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndonj manjurkam tuku tap. Tane nu ndonj kua-leyauka nu tuku manjau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap. ²Tira ande nu ye aganj jakmba nyam kumunj ngate. Ande nu son manjau gisleknu jak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamaganj ndo nyate. ³Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamaganj ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnej kilna. ⁴Ne ima le ande tuku piro tanjo tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nunje Sunjo tuku piro. Sunjonge nu sangri tuwit ta nu kumumbi mayok kangat.

⁵Tira ande nu ait afu tukul jak ngate. Ande ait jakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tangine miroj yimiam manjau dubiwam tuku ta pilejga te-tiwap. ⁶Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamaganj ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷Sine mineg ta singine miroj tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine miroj tuku kume ndakeg. ⁸Sine abo jak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dungam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dungam tuku kumeg. ⁹Kristus nu kumanu mbal abo jak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba manj tingina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pilejga nu mbarte nga sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine jakmba Kuate am mbolnje tingube le nunje sine pilesingamngat. ¹¹Kuyar pasa ande ta tuku tenjemba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinjka abo minet tanjanj pasa te sinjka mayok kangat. Tanjo jakmba ye tugumnje dagol tidrongamngaig. Nane jakmba ye tuku nyu te-dungamngaig ngate.

Aisaia 45.23

12 Ta tuku sine jakmba Kuate tugumnje singine wam jakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamunggal njaigo sigli ndakube

13 Ta tuku sine singine mungu pilejgeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sangrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴Ye Sunjo Yesus ndonj ukendiket ta nyamaganj ndem jakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul jak nga iduste ta nu tuku wamdus sinamnje tukul tanjanj mayok kinit.

¹⁵Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul jak ngate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus njayo silit. Tanjate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ...

Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tambi nu njayo sili ndawa.

¹⁶Ne ye aganj jakmba nyam kumunj nga sakate ta ne kumumbi sakate. Nanje wamdus mayenu ta andenge njayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. ¹⁷Sine Kuate kumnemnje mineg mbal sine nyamaganj le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinjeknu mayok ka ngamunggal mukuk minmba Tukul Guwa mbolnje gare jak mineg wam ta ndo alo sungokanu. ¹⁸Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tanjo pino nane nu tuku manjau ta kanjermba saka minig.

¹⁹Sine ngamunggal ulendi minmba singine singine wamdus sangri pilewam tuku sangri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰Ne aganj ande nzalinu nyate tambi Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamaganj jakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolnje ndekate ta ne mbarte. ²¹Nanje tira ande baringikat nga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manjau tinjeknu dubite. ²²Ne wam afu kam kumunj ngate ta Kuate am mbolnje ndo minwa. Ne wam ande pilejga ye kam kumunj nga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare jak minit. ²³Ne wamdus armba jak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nanje ngamunggal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andemi nunje son ngate manjau piti serte ta nu mbarte.

15 Sine Kristus dubimba ngamunggal son sangri jak mineg mbal sine tira kame son manjau gisleknu minig ta turkuba. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ²Sine tira kame wamdus sangri pileningam tuku nane tuku wamdus kumnemnje minmba manjau tambi nane turkuba. ³Kristus nu mata nunje maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndonj pasatina ta tenjemba sakate.

Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail pa-nyade.

Mune 69.9

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tum-singam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sangri tinga dirnangube sulumba ngamunggal mukuk jak minmba Kuate tairngube. ⁵Sine sangri tinga ngamunggal mukuk minam tuku manjau Kuate tugumnje prote. Nunje tane sangri tingguwa le tane Kristus Yesus tuku manjau kubemba tangine tangine wamdus ulendi tuma minap. ⁶Tane tanjamba minap ta tane ulendika minje ndindombi singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dungamngaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal jakmba wikina

⁷Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa nga nu sine jakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa nga tangine tangine afu jakmba kile likap.

⁸Kristus tuku manjau satinjit ta tugunu tenjemba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa nga Kristus nu Zu mbal tuku piro tanjo mayok kina. Wam

ta mboŋge Kuate nu Zu mbal tuku mboŋ kame pasa saningina ta kumungina. ⁹ Wam ta mboŋge kasomok mbal mata Kuatenge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunginaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ye kasomok mbal ngamukŋge ne tuku nyu te-dungamnggit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa nga mune ande ulamnggit ngate.

2 Samuel 22.50; Mune 18.49

10 Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndoŋ gare-gareka minap ngate.

Tukul Pasa 32.43

11 Pasa ande mata tejenmba sakate.

Tane kasomok mbal Sunŋo tuku nyu te-dungap. Ese. Kilke tugu ŋakmba nu tuku nyu te-dungap ngate.

Mune 117.1

12 Tuan taŋgo Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mboŋ sunŋo ande prowamngat.

Nu kasomok mbal tuku Sunŋo minam tuku mayok kaŋgat. Nunge nane muskil kile-tidinge ningam tuku tairngamnggaig ngina.

Aisaia 11.10

13 Sine Kuate tairnga mineg wam ta nunge singit.

Tane nu kumuŋ nga minap le nunge gare maŋau nga-munŋgal mukuk sunŋomba tinguwa. Nu taŋawa ta tane Kuate tairnga minig wam ta Tukul Guwaŋge lato lato saŋgri pilemba minamngat.

Paulus nu nunge piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranŋun maŋau kumunganu ŋak minmba pasa tu-gusek ŋakmba kila minig tukunu tangine tangine munŋu kile-tidingam kumuŋ. ¹⁵ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamukŋge Kristus Yesus tuku piro taŋgo minam tuku ye madiyina. Ta tuku ye waŋe te mboŋge tane maŋ idusam tuku ye pasa saŋ-grinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris taŋaŋ Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mboŋge kumumbi purferŋnu mayok kape le Ku-ate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau agaŋ mayenu taŋaŋ Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndoŋ ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumuŋ. ¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mboŋge wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye saŋgri kitek tumniŋmba Tukul Guwa tuku saŋgri yimyam kile-mayokka wam ŋakmba ta Kristus nu ye mboŋge piro kina. Ta tuku ye Yerusalemŋge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mboŋge tinga piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mboŋge ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumŋge ye pasa kukli-wam tuku wamdus saŋgrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba taŋamba piro ket ta tejenmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeningamngat.

Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimnggaig ngate.

Aisaia 52.15

Paulus nu Rom mbal kaŋgerkam idusna

²² Ye ait sunŋomba tane tugum prowam tuku iduset ta yiŋe piro sunŋo tenge ndin purte. ²³ Kile kilke te mboŋge piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunŋomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kaŋgertingam iduset. ²⁴ Ye tane ndoŋ ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinŋge kayeyap le ye Spen ka nget.

²⁵ Ye kile ndametiŋ afu kilmba Yerusalemŋge Kuate tuku mbal turkam kaŋgit. ²⁶ Nane agaŋ ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mboŋge tira kame afu nane turkam tuku ndametiŋ te patikinaig.

²⁷ Nane naŋgine miroŋ wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mboŋge lafu ŋak minig. Nane Israel mbal tugumŋge Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Is-rael mbal afu ngarosu tuku agaŋmbi turkam kumuŋ.

²⁸ Ye ndametiŋ te kilmba Yerusalem mbal ningi sulum-ba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamnggit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare maŋau ŋakmba ŋak tane tugum prowamnggit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine ŋakmba Sunŋo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mboŋge munŋu kume purkeg. Ta tuku ye tejenmba satinŋamnggit. Tane ye turyam tuku ye ndoŋ Kuate sunŋomba yabaŋbe. ³¹ Yudea ma tugu mboŋge son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabaŋap. Kristus tuku mbal Yerusalemŋge nane ka-somok mbal tuku ndametiŋ te kilam mbulbekaig. Nane gare ŋak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabaŋap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye taŋamba gare ŋak tane tugum ta promba ait afu tane ndoŋ mini sulumba wamdus gare tamnggit.

³³ Kuate nu ngamunŋgal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndoŋ minmba minwa. Son.

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ningina

16 Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satinŋamnggit. Nu Senkrea tumbraŋ sunŋo mboŋge Kristus tuku kuasm-bi ngamukŋge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunŋo tuku nyu mboŋge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunŋomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndoŋ Kristus Yesus tuku piro kigeŋ ta tane nale tuku gare pasa te sanikap.

⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane ŋakmba ye ndoŋ nale gare pasa nikig.

⁵ Nale tuku wandekŋge Kristus tuku kuasmbi maŋgurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal ŋakmba nyu kilamnggit te yiŋe gare pasa te saningap. Yiŋe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal

ngamuknge nu ambonga Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamuknge piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndon muli wandek sinamnge mingen. Ye Kristus gilai minen le nale ambonga son nginaik. Aposel kame ngamuknge nale nyu jak minik. Nane jakmba ta yinje gare pasa te ningap.

⁸ Afu tenjemba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatus. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndon Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tango tugusek mayok kina. Aris-tobulus tuku ndare tuma mbal mata yinje gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndon tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sungo tuku mbal minig ta jakmba yinje gare pasa te saningap.

¹² Afu tenjemba. Sungo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sungo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sungo tuku tango tugusek. Ina nuje nu ye tuku ina tana minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndon minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerius nale kulim nuje Olimpas Kuate tuku mbal nane ndon mine likade ta jakmba yinje gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tangine tangine tira kame ndon munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap. ^I Kristus tuku kuasmbi yimyam jakmbange tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku riron pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndon ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigen ta pitaide. ¹⁸ Nane singine Sungo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nangine ngarosu tuku nzali ngaigonu maro jak minam tuku ndo piro

^I Zu mbal nane kume purkade manau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

kade. Nangine nje parak pasambi tira afu wamdus sangri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane jakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manau mayenu kam tuku kila sungo jak minap sulumba manau nayonu kam tuku gilai tana minap. ²⁰ Tane tanamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kumnemnge pilmba to firamngat. Kuate nu ngamungal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sungo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndon pirokate ta nuje tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingit.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tingit.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnge minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal jakmba mbolnge wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbra sungo te tuku ndametin kulatkate tango sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sungo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dungina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnge tane sangri pilingamngat. Pasa mayenu ta buk kuirok minna le tango nane gilai mine sungona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tango jakmba pasa mayenu son nga dubi-waig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal jakmba ise likeg. Tuan tango kame tuku kuyar ta mbolnge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila jakmba jak. Sine jakmba Yesus Kristus mbolnge Kuate tuku nyu sungo ta te-dunga minmba minbe.

Son.

1 KORIN

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusnge minmba Korin mbal tuku waŋe te kuyarna.

Korin tumbranŋ sunŋo ta Grik kilke mbolŋge minna. Tumbranŋ ta mbolŋge ma tugu yeki yeki tuku mbal pro tanŋe mine likinaig tukunu maŋau ŋaigonu mata sunŋokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariŋŋimba minnaig le Paulusnge pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumningina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋge minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ŋgamunŋal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge yar ndindo batenŋu inum pirokina sulumba maŋ nane kusreka kina.

Paulus nu waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Nu Efesusnge minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋge minig ta nane fare fare unekade ŋga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane naŋgine maŋau ambokok ta maŋ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ŋgade. Nane tuku ande nu nuŋe ndare ndoŋ kinyana ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba naŋgine naŋgine tira pasa mbolŋge kile-tidiŋgade sulumba fare fare tanŋo pino ndoŋ unekade ŋga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidiŋgam tuku waŋe te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunŋomba nane niŋgina.

Taŋamba nu nane nu tuku kusna waŋe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

1 Kuate tuku kuasmbi Korinŋge minig tane ŋakmba kaiye. Tane nuŋe mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu te-dungade mbal nane sine ndoŋ ulendika Sunŋo ndindo ŋak minig ta nane tuku turmba waŋe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Sostenes sile tane ndoŋ pasatam prowek. ³ Siŋgine Mam Kuate Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tane ake sinaŋ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵ Tane Kristus ndoŋ ulendika wam magenu ŋakmba kilnaig. Sine nu tuku pasa tane tugumŋge kukliger le pasa ta tane tuku ŋgamunŋal sinamŋge saŋgri tingina le tane katese maŋau tugusek ŋakmba ŋak minmba miŋge bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane siŋgine Sunŋo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolŋge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu ŋakmba tiŋge suluna. ⁸ Nu tane saŋgri piletinŋmba minwa le ma ma nuŋe ait sunŋo mbolŋge mbar ande tane mbolŋge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuŋe Kiŋo siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tane nu ndoŋ muŋgu gare ŋak minam tuku wikina. Nu siŋka wam ta te-mayokamŋgat.

Kuate tuku kuasmbi Korinŋge purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolŋge tane saŋgrimba satinŋamŋgit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam ŋakmba mbolŋge ŋgamunŋal ndindo pilmba kap.

¹¹ Tane kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta teŋenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanŋo ŋgade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ŋgade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommba taŋaŋ mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu ŋga ail kazrai mbolŋge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mbolŋge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ŋgamukŋge minmba afu kule pisne ndatinŋen tukunu kile ye wamdus piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule pisneniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tiger ŋga sakam kumuŋ kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanas tuku wande tuma mbal mata kule pisneninŋen. Ye afu turmba kule pisneninŋen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tanŋo kule pisneninŋam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdus kilambi tanŋo wamdus dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdus kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna ta ŋgisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba ŋginŋan pasa ndo ŋgade. Sine Kuatenŋge muskil kile-tidiŋge siŋgit

mbal sine ismba ta Kuate tuku sangri ngeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku mingge tejenmba sakate.

Nane kila sugo njak mbal yenje nane tuku kila njaigo siglikamngit. Wamdus kuyar mayenu njak mbal yenje nane tuku wamdus te-siwamngit ngate.

Aisaia 29.14

²⁰ Kuate tuku wamdus kila tanje kilke te tuku nginngan wamdus kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila njak mbal aningge? Ko kuyar pasa biteknganu mbal aningge? Ko nangine wamdus kilambi afu tuku pasa kile-ibenjkade mbal aningge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tango nane nangine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu nginngan pasa ngade ta pasa tanje ndo nane Kuate kila palmbim kumuŋ. Nu pasa tamba son ngade mbal muskil kile-tidinge ninggit. Kuate tuku wamdus kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sangrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdus mayenu njak isam idusde.

²³ Sinenge Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba nginngan pasa ndo ngade. ²⁴ Sine Kuatenge wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son ngeg. Kuate tuku sangri nu tuku wamdus kila nu mbolŋge minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le nginngan wam ngade ta tango tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tango tuku sangri lite.

²⁶ Tira kame, tane Kuatenge wikate mbal tane tango ndaŋ ndaŋ. Afu tango am mbolŋge kila njak afu sangri njak afu nyu njak tane ngamukŋge tango tanjaŋ gudumba mine ndakade. ²⁷ Kuga. Kuate nu kila njak mbal kiko tuwaig nja kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sangri njak mbal kiko tuwaig nja nu sangri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu njak mbal ake agaŋ tanjaŋ mayok kuwaig nja mbal nyu kugatok tango nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mbolŋge nuŋe nyu payamkam kumuŋ kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesus ndoŋ ulendika abo kitek njak mineg ta Kuatenge singgit. Nuŋe Kristus pilna le sine nu mbolŋge wamdus kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singgit le sine Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok ka nu tuku mbal purfeŋnu mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tango ima nu payamkam idusmba kande nu Sunjo wam ke likate ta idusniŋmba payamkuwa ngate.

Yeremia 9.24

Paulus nu Kuate tuku sangrimbi pasa kuklina

² Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satingen ta wamdus kila njak ko pasa kila sunjo njakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolŋge balenaig ta ndo idusmba satingen. ³ Ye pro tane ngamukŋge sangri kugatok kuru-kuruka piririmba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunjo njakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le

Tukul Guwa nu pasa ta sangri pilena le tane son nginaig. ⁵ Wam ta mbolŋge tanjine ngamunggal son tanjo tuku wamdus kila mbolŋge mine ndakate. Kuate tuku sangri mbolŋge minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo njak nane ngamukŋge sine wamdus kila sugo ningge. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo kila kilig tanjaŋ sine kile ndakeg. Mbala ta ngisikamngai. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kuirok minna ta te-mayokeg le nuŋe mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndoŋ kilja njak minbe nja nu tanjamba wamdus tina ta kuirok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunjo kilja sangri njak nu tumba ail kazrai mbolŋge bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal ninggam tuku madiningina. Wam ta sugokanu o mbolŋge. Tango nane ammbi kanjer ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaningig ngate.

Aisaia 64.4

¹⁰ Wam magenu kuirok minig ta Kuate nu nuŋe Guwambi tumsinggit. Nuŋe Guwa nu Kuate tuku wamdus njakmba kila minmba sine kila sasinggit. ¹¹ Tango nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nuŋe miroŋ ndo nuŋe wamdus kila minit. Tanjamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuŋe Guwa tanje ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta tango tuku wamdus tanjaŋ kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singgina ta nu nuŋe Guwa singgit tanje tumsinggit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singgina ta tango tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanje tumsinggit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa njak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka nginngan wam ndo nja nane katesewam kumuŋ kuga. Tukul Guwa njak mbal ndo nuŋe wam kame pilenja alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam njakmba pilenja pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa njak mbal kumumbi pileningam kumuŋ kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunjo wam paguwam kumuŋ ngate.

Aisaia 40.13

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

³ Tira kame, ye tane ndoŋ minmba Tukul Guwa njak minig mbal tanjaŋ pasa kila sugo njak sa ndatingen. Tane Kristus tinaig ta tane kiŋo dabronu ndo minmba kilke te tuku manja dubide mbal tanjaŋ minnaig. ² Ye nyamagan kareŋnu tinje ndaken. Amo ndo tinjen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumuŋ

kuga. Kile mata tane tanjamba ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanjaj minig. Tane afu tuku mine am kikonj tinga kualeyauka munju tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanjaj ndo minig tae. Tane tanjo kitek mayok ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tanjakade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tanjaj minig. ⁵ Sile Apolos ndon tanjo ndan ndan. Sile Kuate tuku piro tanjo ndo. Nunje piro walmba sikina le sile piro kikenj le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶ Ye piro ta nyamaganj tumunu nguken le Apolos nu aganj tumunu ta kule tuna le Kuatenje ndo nyamaganj alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale ar ta nyu kugatok. Kuatenje nyamaganj alonu te-mayokte nunje ndo nyu njak. ⁸ Aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale kumu kumu piro tanjo ndo. Ngumnenja piro miro tanjo nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹ Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tanjo ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tanjaj minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tanjaj minig. Kuate nu ake sinaj ye make pilmba piro sina le ye tane tugumnge tanjo wai kuyar njak tanjaj wande ta tuku makek te-tiwen. Tanjo afu nane makek ta mbolnje wande alonu pilmba minig ta nane rironjkuwaig. Makek ta mbolnje wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumunj kuga. ¹² Makek ta mbolnje piro mbal ail ndan ndan kilmba wande alonu palmbimngag. Nane kuil anzij nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumnenja nane tuku piro kilimok mayok kanjag. ¹³ Ait sunjo mbolnje panje piro mbal tuku piro yimyam tagoninguwa le nane piro mayede ko njayode ta kilimok mayok kanjag. ¹⁴ Tanjo nu makek ta mbolnje wande pile mayete ta panje uge ndakuwa le nunje piro lafunu tamngat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta panje wande alonu ugwa le nu nunje piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nunje ngarusu ngisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanjaj nu ngisike diramngat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nunje Guwa sine sinamnge minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nunje minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta njayo siliwa ta Kuate nu tanjo ta njayo siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironjkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila njakmba njak minet ngate ta nu nunje wamdus mbarte. Nu kila ta njakmba ngumneninjamba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnje nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Kila njak mbal nangine kila tuku yabri paknu tambu Kuate nu nane kilmba kile-iberjkate ngate.

Yob 5.13

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sungo nu kilke te tuku kila njak mbal kanjerka wamdus ta alo kugatok ngate.

Mune 94.11

²¹ Ndanjam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunga payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine njakmba tane turkam tuku ndo mineg. Wam njakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku manjau kume manjau wam kile minig afu ngumnenja prowamngag ta njakmba tane tuku nga mayok kinig. ²³ Ata. Tane njakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

Sungonge ndo nunje piro tanjo pileningit

⁴ Tane tenjenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kuirok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe nga saket. ³ Tanenje ko tanjo afunje ye tuku piro pilede ta ye tanjaj nga ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yinje mironj mata pile ndawet. ⁴ Yinje mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nga iduset ta ye wam ta mbolnje piro tanjo kumumbi mayok nda kinet. Sungonge ndo ye tuku piro kumumbi pilete. ⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaningap. Sunjo tuku ait ndo tairngap. Nu luka pro sine tuku manjau kuirok minig ta njakmba kiljaninguwa sulumba tanjo wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamngat. Nu tanjawa le Kuate nu tanjo yimyam kumumbi nyu kile-dungamngat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanjamba tane tanjo ande payamka ande tuku nyu te-iberj ndawap. Ye tane tuku gabat njakmba tuku satinjit ta tane wam ta kila palpe nga sile Apolos sikile ngaro mbolnje pilmba satinjet. ⁷ Imanje tane magenu ngate le tane nane afu lininganu nga idusde. Tane wam njakmba kilig ta Kuatenje tingit. Nunje tingit ta ndanjam saka tane tanjine mironj kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nga idusde. Tane sine lisinjamba nyu sugo njak minig ngade. Yoi. Sine tane tanjamba mayok kape nga wamdus sunjo njak mineg. Tanjamba ndeta sine tane ndonj ulendika nyu sugo njak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanjo njakmba ngumnemnge nyu kugatok patikina nga ye iduset. Ta tuku tanjo njagonu bale faram tuku patikade tanjaj enjel kame tanjo njakmba pro sine kile-ngamukka kanjer tidinnga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tanjo am mbolnje nginngan tanjo sangri kugatok tanjaj mineg ta tane Korin mbal tane tenjenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila njak mbal mayok kumba sine sangri njak nga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanjo am mbolnje nyu sunjo tade ta sine nyu sunjo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasinjamba tawi urfunu tinjeg. Afunje sine njago siglikade le sine

tumbran kugatok tana kine promba likeg. ¹² Singine waimbi piro karejka mundumbi nyamagan piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Ku-ate yabanjeg. Afu piti singig ta sine ngan patika ake mineg. ¹³ Afu kasursingig ta sine pasa bafumbi saningeg. Tanjo pino njakmba sine aganj nagonu tiglu tana nga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sangrinu kuyarit te tane kikotinguwa nga kuyar ndawit. Tane ye tuku kinjo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tanjo gudommba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam gudommba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tana minet. ¹⁶ Tane ye tuku manau te-purap nga sarsar-tinjet. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sunjo mbolnje ye tuku kinjo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndonj ulendika minet manau te nunje tane manj satinguwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbran njakmba mbolnje minig ta tanjamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tanjine ngarosu payamka sakade. A ... Paulus nu kuru-kuruka sine tugum prowe nda ngade ta ¹⁹ Sunjo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo njak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Ku-ate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nunje manjambi Kuate tuku sanjri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanjmba idusde? Tanjine mbar manau sigair-sigairtjmba kile-tidingi e ko kukotjmba pasa bafumbi satinji e nga idusde.

Wam nagonu kade mbal pitaikap

⁵ Tane tuku ande nu mam nunje tuku pino kuaryamba nu ndonj minit nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko njak malmbika minam kumunj. Tanjo tanjamba tane ngamuknje kate ta nu tumba pitaiwap. ³ Yije ngarosu tane ndonj mine ndakate ta yije wamdus ta tane ndonj minit. Ye tane ndonj minanu tana ye tejenmba satinjamngit. Tane manjur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sanjri nale tane ndonj manjurkamngaik. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tanjo ta Satan tuku wai mbolnje palpe le nu tuku ngarosu njayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnje ngamunggal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinndo plaua sinamnje pileg le yis ta plaua njakmba ulmba silite ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tana pur-fenju ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manau ambokok yis tana ta kile-panka manau kitek njak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manau ta sine bret yis njak tana manau nagonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tana manau tugusek kitek njak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku wane ande kuaryamba tane unekade mbal ndonj

ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatingen. Tane nane fare fare pino tanjo ndonj uneka aganj ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta njakmba kusreka aninge minamngaig? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tejenmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndonj unekate e ko aganj ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinje e ko afu tumail pan-ningit e ko kule kamenu nyumba nginngankate e ko aganj ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndonj ulendika isukuse ndakap. ¹² Kuate dubi ndade mbal pileningam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuatenje ndo nane tuku manau pileningamngat. Sine tuku piro ta singine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanjawa sulumba tanjo une njak ta pitaiwap.

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndanguwaig

⁶ Ndanam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnje pilmba Kuate tuku mbal tugumnje te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnje te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumnenja kilke te tuku mbal njakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanam tane wam fonfon kile-tidingam kumunj kuga ngade. ³ Sine enjel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinja kile-tidingam kumunj. ⁴ Tane wam afu kile tidingam tuku njak minig ta ndanam Kuate tuku mbal laipnimbaba ake mbal tugum kinig. Tane wam njayode. ⁵ Ye pasa satinjet te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnje pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila njak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnje pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane njago siglika ko tane tuku aganj ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira njago siglika nane tuku aganj ndende kuayarde. ⁹ Manau nagonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironjkap. Tanjine wamdusnje yabritinngikat. Fare fare pino tanjo ndonj unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinje tanjo pino munju kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta njakmba kine nda. ¹⁰ Aganj kuaryarde, aganj kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba nginngankade, tumail panningig, afu katnijnmba nane tuku aganj ndende kilig ta nane njakmba sinja Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanjamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus singine Mbara tuku Guwa nale tuku sanjri mbolnje Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolnje tinjeknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasinggig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamunggal didikikat nga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Aganj jakmba nyam tuku minig. Funjul nu nyamagan ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu aganj ar ta kile-ngisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku ngarosu te fare fare tanjo pino ndonj unekam tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu ngarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nuje sanjgrimbi Sunjo kumna le nu tuku ngarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku ngarosu mata kile-tidingamngat. ¹⁵ Singine ngarosu te Kristus tuku ngarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndonj tumawam kumun kuga. ¹⁶ Tanjo nu fare fare pino ndonj kinyik ta nale ngarosu ndindo tanjan mayok kinik. Kuyar pasa tenjemba sakate.

Nale ngarosu ndindo mayok kinik ngate.

Mulum Pasa 2.24

¹⁷ Ande nu Sunjo ndonj ulendikate ta nu Sunjo ndonj ngamunggal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanjo ndonj unekam tuku manjau sinja kurau mayewap. Wam najgonu afu keg ta ngarosu njayo sili ndade. Fare fare pino ndonj unekag ta ngarosu njayo silit. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tingina ta kile nu tane sinamngge minit. Tane tuku ngarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine mironj tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanjo minam tuku Kuate nu piya sunjo kusrena. Ta tuku tanjine ngarosumbi nu tuku nyu tedungam tuku manjau mayenu kam tuku palpe le minwa.

Tanjo pino munju kilig tuku pasa

⁷ Tane kusna waje ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamngit. Tanjo nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete nget ta ² tane fare unekubekaig nga ye tenjemba iduset. Tane tanjo jakmba pino jak jak minap le pino mata tanjo jak jak minap. ³ Tanjo nu munju kilanu manjau kurauka dubimba nu nuje piyo nuje ngaro ngail ndawa. Pino mata tanjan nu tanjo nuje ngaro ngail ndawa. ⁴ Pino nu nuje mironj ngarosu kulat ndakate. Tanjo nujenge kulatkate. Tanjo mata nuje ngarosu kulat ndakate. Piyo nujenge kulatkate. ⁵ Nalekam ngaro munju ngail ngail ndakap. Kuate yabanjam nga tale arnej pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ngarosu kuraukap ta ndo kumun. Ait ta kugawa le tale manj tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Satanngge tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanjan sa ndatinget. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane jakmba ye minet tenjemba minap nga ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanjri yimyam singgit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanjine

nzali towam kumun kuga kande munju kilap. Tane munju kile ndaka ngarosu tuku nzali kikonj tinga minwa ta njayo. ¹⁰ Munju kilnaig mbal ye tane tenjemba satngamngit. Pino nu tanjo nuje kusre ndawa. Nu tanjo nuje kusremba ndeta nu ake minwa ko nu man tanjo nuje ndonj tumawa. Not ndo. Tanjo mata piyo nuje pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satngamngit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yije wamdusmbi satngamngit. Pino ande Kristus tuku son nda nga nu tanjo nuje kusrewam idus ndawa ndeta tanjo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanjo ande Kristus tuku son nda nga nu piyo nuje pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndanam? Kristus tuku son nda ngate tanjo nu Kristen pino jak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamngge minit. Kristus tuku son nda ngate pino nu Kristen tanjo jak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamngge minit. Nangine kutu kame ta ina e ko mam mbolnge nane Kuate tuku mbal tuku kinjo kame mayok kinig. Nane kasomngge minig mbal tuku kinjo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ngate tanjo ko pino munju kilik manjau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolnge tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine ngamunggal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanjo tane tanjine tanjo ko pino son nda ngade ta ndanjamba ndin tumnijmba kile-luka kilamnggaig?

Singine mine yimyam mbolnge ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise singina. Sine mine ta mbolnge minger le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi jakmba tukul pasa ta saninget. ¹⁸ Ne ngaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ngaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ngaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Ngaro pikig e ko ngaro nda pikig manjau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku mingge dubiweg wam ta ndo alo jak. ²⁰ Tanjo yimyam ame mine mbolnge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnge ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aganj tanjan minmba nu tugumngge piya kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tanjan minam tuku piti ndanuwa. Nanje kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanjaig. ²² Ne Sunjongge wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tanjan mine ndakate. Ko ne nanje mironj nanje nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tanjan minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolnge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnge minmba Kuate tugumngge minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumngge ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye

wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenjenmba iduset. Piti ait sungo te ngamuknje mineg tukunu tanjine minig manau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sungomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjet ta tugunu tenjenmba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tanjan minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tanjan minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tanjan minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tanjan minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sungomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusniymba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusniymba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusniymba nuje wamdus ngarosu njakmba Sunjo tuku palmbim kumun. Pino tanjo njak nu kilke te tuku wam turmba idusniymba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtinjam tuku ndo satinjet. Ye munju kilig manau peu ndaket. Tane manau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sungoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta sanggrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manau arnenj ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumun. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu siyka gare njak minamngat njet. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

Yabri mbara atraukade ndem tuku pasa

8 Afu nanjine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tenjenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane sine kila njak mineg nga tanjine ngaro payamkade. Tane kume pur manambi ndo tanjo sangri pileningam kumun. ² Ande nu ye kila njak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. ³ Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tanjo ta kila minit. ⁴ Yabri mbara

atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tenjenmba. Nane nanjine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. ⁵ Nane afu mbara kame samba mbolnje kilke mbolnje mine likade nga sakade ta mbara tanjan gudommmba minig ta nane katesek mbara kuga. ⁶ Singine Mam Kuate nu singine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Aganj ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu singine Sunjo ndindo. Nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Sine nu mbolnje abo kitek teg. ⁷ Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. ⁸ Sine aganj pilenja nyeg ta mbolnje Kuate tugum kine ndakeg. Sine aganj afu nda nyeg ta mbolnje den ndakate. Ko aganj afu nyeg ta mbolnje kumumbi mayok nda kineng. ⁹ Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumun ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta barinngat. ¹⁰ Ne tanjo kila njak mbara atraukam tuku wandeknje ndem nyumba mina le nane tira wamdus gisleknu ne kangernumba sangri tinga nu mata mbara atraukanu ndem nyumba barinngat. ¹¹ Ne nane kila mayenu tamba tira nane njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. ¹² Nane tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane barinngam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. ¹³ Yije tira ande ndem mbolnje wamdus barinngawa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

Paulus nu piro tuku piya mbulna

9 Ye afu kumnemnje mine ndaka Kuate ndo kumnemnje minet. Ye yije ammbi Sunjo Yesus kangeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunjo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. ² Nane afu ye aposel kuga ngade ta tane am mbolnje ye siyka aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolnje kilimok mayok kinit. ³ Nane afu ye tuku nyu te-ibenje ta ye tenjenmba nane saningamngit. ⁴ Ye piro ka afu tugumnje nyamagan kilam kumun. ⁵ Aposel kame afu Sunjo tuku maib kat nuje Petrus turmba nanjine pino njak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino njak ndeta tumba likam kumun. ⁶ Aposel njakmba tanjo tugumnje nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndon sikile waimbi piroka nyamagan piyawamngik nga idusde? ⁷ Kame tanjo ndan nuje miron aganj ndende piyate? Kuga. Gafmannje piyate. Tanjo ndan nu nyamagan nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tanjo ndan nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. ⁸ Manau ta tanjo tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. ⁹ Moses nu Kuate tuku pasa tenjenmba kuyarna. Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niymba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap nga sakina.

Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. ¹⁰ Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussingmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsinggit. ¹¹ Sile Kuate tuku wam magenu tane ngamuknge ngukiken. Ta tuku kile tanjine aganj ndende fudinmba sikap nga wikam kumu. ¹² Piro mbal afu tane tugumnge aganj ndende wikade ta sile nane liningek. Sile sinja wikam kumu ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenja pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnge pirokade mbal nane wandek tanje nyamagan kilig. Tanjo pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnge ngarosu turam tuku aganj ndende kilap nga Sunjo nu sasingina. ¹⁵ Ye tane tugumnge aganj ndende wikam kumu ta ye wi ndaken. Ye kile mata aganj ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare njak payamket. Ye suwaig ta yije payamket manjau te purikat. Ye gubange baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolnge ye payamkam kumu kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yije wamduambi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuate piro te sina le nu tuku wamdu dubimba piroket tukunu ye kulat tanjo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta tenjamba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye aganj ndende wikam kumu ta ye wi ndaket. Manjau ta mbolnge ye maro njak minet.

Paulus nu tanjo kilam tuku wamdu ndindo njak

¹⁹ Ye afu kumnemnge mine ndaket ta ye nane gudomma tuku wamdu kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye yije wamduambi nane njakmba kumnemnge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdu kili le Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan minen. Ye tukul pasa kumnemnge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdu kilam tuku ye tukul njakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumnge piroken ta nane tuku wamdu kili le afu Kristus tuku son nguwaig nga ye nane tanjan Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye tanjamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa singina ta ye mara mara dubika minet. ²² Ye afu tugumnge wam afu ki le piti tubekaig nga nane kilam tuku nane tanjan wam njakmba kurauken. Ye tanjo afu tuku wamdu kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningguwa nga ye nane yimyam njakmba tuku manjau dubiken. ²³ Ye wam njakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sungokam tuku ke liket. Ta mbolnge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdu sanjgrinu njak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka mungu lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dungade ta tane kila. Tane mata nane tanjan Kuate tane tuku nyu kile-dunguwa nga tane sanjri tinga ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolnge sanjri tinga pinderkam tuku nane ambonga nanjine ngarosu tumtumba ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolnge kilke te tuku nyu sunjo kugawam tuku ta tam tanjade le sine nyu minmba minam tuku tam tanjaweg. ²⁶ Ye afu tugumnge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumninget ta nane kumumbi ndin ta mbolnge pinderka nyu sunjo tuwaig le yije mironj kumumbi pinderka nyu sunjo te ndatikit nga ye tenjamba ket. Yije ngarosu tuku nzalinge ye didikikat nga ye mara mara ngarosu mape ndamba te-ibenjam tuku wamdu sanjgrinu pilet. Ye Yesus tugumnge nyu sunjo tam tuku wamdu ndindo ndo pilmba pinderket.

Israel mbal tuku manjau katesemba rironkam tuku pasa

10 Tira kame, sine Israel mbal tuku mbu kame ma baknu mbolnge manjau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndonj gau ande nane njakmba kainingina le njak lika njakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig nga gau yu ta mbolnge kule pisne tanjan tumba Moses ndonj ulendikinaig. ³ Nane njakmba Kuate nyamagan kule ndui ta ningina le nyinaig. ⁴ Ndam sinamnge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndam ta Kristus tuku kanumnu tanjan nane ndonj likina. ⁵ Nane tanjamba Kuate tuku wam kanjgerkinaig ta Kuate nu nane gudomma tuku ndagariningina le nane ma baknu mbolnge kume likinaig. ⁶ Mbu kame tuku wam ta sine rironkam tuku tumsinggit. Sine nane tanjan wam najgonu kam tuku ngamunggal kunde kunde ndasinguwa. ⁷ Sine nane tuku afu tanjan yabri mbara tuku nyu te-du ndangube. Kuyar pasa nane tuku tenjamba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tinga kupesmba pino didik farmba une manjau ke likinaig ngate. ⁸ Sine nane tuku afu tanjan fare fare pino tanjo ndonj une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolnge Kuate tane nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane tanjan Sunjo tuku wamdu mukuknu tago tago ndabe. Nane tanjanaig le kame mberj pro nane bale fanninge likinaig. ¹⁰ Sine nane tanjan gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame enjelnge nane bale farna. ¹¹ Nane mbarinaig le pa lafunu nane mbolj prowe likinaig ta tanjo kame kanjgerka rironkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolnge mineg mbal sine mata rironkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolnge minig. ¹² Ande nu sakate ye sanjri njak ye tingam kumu ngate ta nu rironkuwa. Nu baringkat. ¹³ Satan nu wam njakmba tuku tago-tagosingit ta nu

tango njakmba tanjamba ndo tagoningit ta tago ait mbolnge Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku sangri kulatka minmba nu sine bike ndaka sangri tingam tuku ndin tursingit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumuŋ kuga

¹⁴ Tira kame, tane siŋka kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbariŋ ndaningap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu njak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ndare nyanu taŋaŋ. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ngarosu nyanu taŋaŋ. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine njakmba ulendika ngarosu ndindo mayok kineg. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku maŋau kaŋgerap. Nane agaŋmor baleniŋmba Kuate atraukanu ma mbolnge ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndoŋ ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satinŋit ta yabri mbara atraukade ndem ta sangri njak nga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit nga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla njaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla njaigonu ndoŋ ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunŋo tuku grep kule nyumba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku grep kule nyumba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. Tane Sunŋo tuku mbain tugumŋge isukusmba nu ndoŋ ulendika maŋ bukla tuku mbain tugumŋge isukusmba nane ndoŋ ulendikam kumuŋ kuga. ²² Sine Sunŋo pitaimba nu tuku ma mbolnge bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkamŋgat. Tane tuku sangri Sunŋo tuku sangri lite nga idusde e? Ndo kuga.

Sinŋine mine mbolnge maŋau pileŋga kube

²³ Tane afu teŋenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasiŋgig. Afu keg ta sine sangri pile ndasiŋgig. ²⁴ Tane tanŋine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumŋge minig ta nane pitiniŋbekig nga idusmba maŋau pileŋga kap. ²⁵ Maket mbolnge ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e nga kusna ndaŋap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Kilke agaŋ ndende njakmba minig ta Kuate nu miro ngate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda nganu nu ne ndoŋ isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamdus piti njak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig nga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku nguwa kande ne nda nya. Tanŋo ta nu wamdus piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamdus piti tikat nga ye sa ndaket. Tanŋo inum ta nu wamdus piti tikat nga sanet.

Tane afu teŋenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndaŋam saka ye tanŋo wamdus piti njak ta idusmba

wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndaŋam ne ye tuku pasa njak ngade. i ... Tane tanjamba sa ndakap.

³¹ Tane nyamagaŋ ko kule nyumba ko maŋau afu ke lika gare tade ta Kuatenge ndo nyu sunŋo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndoŋ minmba nane baringubekaig nga nane maŋau nzaliniŋgit ta ndo kap. ³³ Ye mata tanŋo njakmba tugumŋge nane maŋau nzaliniŋgit ta idusniŋmba wam ke liket. Ye nane gudommmba tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidiŋge niŋguwa nga ye yiŋe piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig nga iduset.

11 Ye Kristus tuku maŋau kumumba dubiwet. Tanjamba ndo tane mata ye tuku maŋau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satinŋen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede nget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap nga satinŋamŋgit ta teŋenmba. Tanŋo tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuŋe tanŋo nuŋe. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tanŋo ande nu gabat songanu njak Kuate yabaŋte ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndaŋga Kuate yabaŋte ko Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuŋe tanŋo nuŋe kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate taŋaŋ. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andeŋge nu tuku gabat waŋe kuer suluwa. Tanjawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tanŋo nane gabat so ndaŋguwaig. Kuate nuŋe suk tanŋo wakeina le nu Kuate tuku kanumnu taŋaŋ minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tanŋo tuku kanumnu taŋaŋ minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ngarosu inumnumbi tanŋo wakei ndana. Kuga. Nu tanŋo tuku ngarosu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku nga tanŋo wakei ndana. Kuga. Nu tanŋo tuku nga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tanŋo kame kumnemŋge minig ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le eŋel kame nane kaŋgerkuwaig. ¹¹ Sine Sunŋo ndoŋ ulendikeg mbal sine tanŋo pino yimyam mine ndakeg. Sine muŋgu turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tanŋo tuku ngarosu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarosu mbolnge tanŋo mayok kinig. Agaŋ ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tanŋine miroŋ maŋau te pileŋgap. Pino nu gabat so ndaŋga nu Kuate yabaŋte ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine maŋau mayenu ngeg. Kuatenge nuŋe nane tumail pulukam tuku mindepiye taŋaŋ niŋgina. Tanŋo nu gabat waŋe mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko maŋau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndaŋgam tuku sangri tinŋa kua-leyaukam bafuwa ta ye nu sawamŋgit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak maŋau ta ndo dubiweg nga sawamŋgit.

Pasa nyam tuku mañau

¹⁷ Tane mañau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanjermba mangurkade ait ta mañau afu maye ndade. Tangine tangine munju tur ndaka afu ñaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal mangur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta afunge tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndañam? Pur yimyamkade mañau ta son pasa mbolnge Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane mangurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku mañau siñgina ta ke ndakade. ²¹ Tane mangurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tangine nyamagan kilmba prode sulumba tangine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba nginngankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta tangine wandeknge nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaniñmba afu nyamagan kugatok ta kiko pileniñgam idusmba tanjade e? Wam kade ta mbolnge ye tane wam mayede nga satinje nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku mañau tumtingen ta Sunjonganje sina ta tejenmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba ñgueu mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnge ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saniñgina: Te ye tuku ngarosus. Tane turkam tuku tinget. Tane ye idusyamb tuku mañau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko ñak tumba mañau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko ñak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon katna ta alonu mayok kambim tuku ye yije ndare kutuwamngit. Tane grep kule tenen nyade ait ta ye idusyumba nyap ngina. ²⁶ Sunjo nu manj pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta siñgine Sunjo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku ngarosus ndare ñaigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nuñe mañau pile mayemba kile-tidingumba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku ngarosus idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nuñe ngaro mbolnge pilit. ³⁰ Tane ngamuknge afu tanjamba kade sulumba afu baklelmba afu guaze ñak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine siñgine mañau siñgine mironj pilengube ta Sunjo nu sine pilesinje nda. ³² Nu sine pilesinjit ta sine kilke te tuku mañau dubide mbal ndonj ngisi ndakube nga nu pitisiñmba kile-tidingate. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku mangurkade ta munju minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nuñe wande mbolnge isukuswa. Tane mangur mbolnge mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yije mironj tane tugum prowi sulumba satinngamngit.

Tukul Guwanje sine piro sanjri yimyam siñgit

¹² Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sanjri yimyam walmba siñge likate wam ta tane tunju katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbariñningam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinngamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamdus tuwit le nu Yesus kasurmbar tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamdus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ngate. ⁴ Sine piro sanjri yimyam ñak mineg ta Guwa ndindonje siñge likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine sanjri kise-kisembi pirokeg ta Kuatenje sine nduik nduik ñakmba mbolnge pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnge sanjri kile-mayokkate ta tira ñakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamdus tuwit le nu wamdus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kuirok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sanjri tuwit le Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande sanjri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sanjri yimyam niñge likate le ande nu wam kitek sanjrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu ñaigonu pilenga katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu bitekngate. ¹¹ Piro sanjri ta ñakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nuñe nzali dubimbar tanjo pino nduik nduik piro sanjri ta walmba niñgit.

Sine Kristus tuku ngarosus mineg

¹² Tanjo tuku ngarosus sinamnge inumnu gudommbar minig ta ñakmba ulendika ngarosus ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine ñakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigenj sulumba ngarosus ndindo mayok kagenj. Kristus nu Guwa ndindo ta siñgina le sine ñakmba kule tanjan nyigenj. ¹⁴ Tanjo tuku ngarosus sinamnge aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommbar minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosus te inumnu mine ndaket nguwa ta kumunj kuga. Nu ngarosus ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosus inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumunj kuga. Nu ngarosus ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tanjo tuku ngarosus am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nuñe ngarosus kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nuñe nzalimbi ngarosus inumnu minam tuku ma madiniñmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosus ñakmba aganj ndui ta ndo minig kande ngarosus mine ndakate kande. ²⁰ Tanjo tuku ngarosus inumnu inumnu gudommbar minig ta ñakmba ulendika ngarosus mayok kinit. ²¹ Amnge wai samba ne nda mina ta ye yije ndo mine mayewamngit nga sawam kumunj kuga. Ko gabatnge kupe samba ne nda mina ta

ye yiŋe ndo mine mayewamŋgit ŋga sawam kumuŋ kuga. ²² Singine ŋgarosu mbolŋge agarŋ foŋfoŋ afu saŋgri kugatok ŋgeg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ŋgarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye magingeg. Ŋgarosu inumnu afu te kuga. ²⁴ Kuate nu ŋgarosu wakeina ta ŋgarosu pur yimyam ndaka kumu kumu munŋu turkuwaig ŋga ŋgarosu tuku agarŋ foŋfoŋ sine kulat magekuba ŋga nu idusmba nanŋine ma madiniŋmba patikina. ²⁶ Ŋgarosu inumnu rar kamuste ta inumnu ŋakmba piti ŋak minig. Ŋgarosu inumnu nyu sunŋo tate ta inumnu ŋakmba nu mbolŋge gare tade. ²⁷ Sine ŋakmba ulendimba Kristus tuku ŋgarosu mineg. Sine nduik nduik ŋakmba nu tuku ŋgarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuŋe kuasmbi afu piro sunŋo aposel patikate. Nane kumnemŋge afu Tukul Guwanŋge pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemŋge afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek saŋgrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzaŋningam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu taŋamba taŋamba nane patike likate. ²⁹ Sine ŋakmba aposel piro ndo ke ndakeg. Ŋakmba Tukul Guwanŋge pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. Ŋakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine ŋakmba wam kitek ke likam tuku saŋgri ŋak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu bitekŋgam tuku sine ŋakmba piro saŋgri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane ŋakmba Tukul Guwa tuku piro saŋgri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus saŋgrinu palpe.

Kile ye maŋau sunŋo ande kise tumtingamŋgit ta piro saŋgri afu ta ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit.

Kume pur maŋau

13 Ye taŋgo kame ko eŋel kame tuku pasa kualembi sakam tuku saŋgri ŋak minmba kume pur maŋau denket ta ye tuku pasa ta ngiram wi sunŋo ake kinit taŋar. ² Ye Tukul Guwa tuku saŋgri afu ŋak minmba Tukul Guwanŋge pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok ŋakmba katesemba ye Kuate tuku saŋgri tomba tinga tabe dirningam kumuŋ minet sulumba kume pur maŋau denket ta ye ake agarŋ taŋar minet. ³ Ye yiŋe agarŋ ndende ŋakmba sanzal mbal niŋmba ko yiŋe ŋgarosu paŋge ugwa ŋga bukŋga kume pur maŋau denket ta wam kame taŋge ye turam kumuŋ kuga. ⁴ Ande nu kume pur maŋau ŋak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine maŋau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuŋe ŋgarosu te-du ndaŋgate. ⁵ Nu nuŋe mironŋ payam ndakate. Nu afu ta-la ndaningit. Nu nuŋe mironŋ yeye nda ngate. Nu pitik palseŋ ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilaiŋgate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek ŋakmba tuku ndo gare tate. ⁷ Nu nuŋe piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam ŋakmba kumumbi mayok kuwaig ŋga tairŋga

saŋgri tinga dirnaŋgate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkade saŋgri ko pasa kuale gilai sakade saŋgri ko wam kuirok kile mayokkade saŋgri ta ŋakmba kugawamŋgaig. Kume pur maŋau ndo minmba minamŋgat. Kugawe nda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumŋge wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumnenga ŋakmba kile-mayokkuwa le katesewamŋgig. ¹¹ Ye kiŋo minen sulumba ye kiŋo tuku pasa kiŋo tuku wamdus ŋak minen. Ye kiŋo minmba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sunŋoka gua gua maŋau ŋakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolŋge liŋmba tumail kaŋgerkeg taŋar Kuate tuku wam kame kaŋger maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumnenga sine kaŋgerka katese mayewamŋgig. Kile sine fudiŋmba ndo kateseweg. Ngumnenga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit taŋamba ndo sine wam ŋakmba kumumbi tum-singuwa le katesewamŋgig. ¹³ Maŋau keŋmba minig. Ngamunggal son maŋau, Kuate mindeweg maŋau, kume pur maŋau. Wam keŋ ta ngamukŋge kume pur maŋau nu sunŋokanu minit.

Pasa kuale gilai sakam tuku maŋau

14 Tane kume pur maŋau ŋak minam tuku dirnaŋgap sulumba Tukul Guwa tuku piro saŋgri ŋakmba kilam idusmba Tukul Guwanŋge pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku piro saŋgri ta tam tuku wamdus saŋgrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu taŋgo kame sa ndaningit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanŋge nu tumte le nu taŋamba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba saŋgri tingade. Afu piti ŋak ta nane piti gagulmba ngamunggal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuŋe mironŋ ndo saŋgri tate. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmbi saŋgri pileningit. ⁵ Ye tane ŋakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanŋge pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunŋomba iduset. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate saŋgri taŋge pasa kuale gilai sakate saŋgri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ngamukŋge pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba saŋgri tingam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumŋge pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumuŋ. ⁷ Taŋgo ande nu tabu tabu fitka ko ndombiŋ katmba mune nŋin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamŋgat? ⁸ Ko kame ngiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame agarŋ kuanekamŋgat? ⁹ Taŋamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamŋgat? Ne tuku pasa ta ake pasa taŋar mayok ka ngisikate. ¹⁰ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge pasa kuale yimyam sunŋomba minig ta

ajakmba alo jak. ¹¹ Tanjo ande nu pasa kuale ye gilai tambu sakuwa ta ye nu rawe tanjo nget. Nu mata ye rawe tanjo ngate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sangri yimyam kilam tuku wamdus sunjo jak minig ta ye kila. Tane piro sangri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sunjomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sangri ta turmba tam tuku Kuate yabanwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tambu Kuate yabante ta nu mingembi ndo sakate. Nune wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minje mbolnje pasa ta sakate. ¹⁵ Ta tuku ye tejenmba iduset. Ye Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tambu Kuate yabanmba man yije wamdus kilambi yabanmngit. Ko Tukul Guwa mbolnje mune kuale gilai tambu ulmba man yije wamdus kilambi mune ande ulamngit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolnje pasa kuale gilai tambu yabanmba Kuate tuku nyu te-dunga nu gare tuwit ta ne ndon mangurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yaban pasa son ngam kumun kuga. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu tanjamba te-dungate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tambu sunjomba saka tane jakmba litinget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommmba jak minet ta kusem mbolnje ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai gudommmba saket wam lite. Ye pasa kila saket tambu Kuate tuku wam afu nane tumningam kumun. ²⁰ Tira kame, tane kinjo kame tanjan mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kinjo dabro tanjan wam njaigonu kam tuku gilai minmba tanjo tanjan wamdus pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Sunjo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku minje mbolnje ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saningi ta pasa ta nane mata ise nda ngate.

Aisaia 28.11-12

²² Pasa ta mbolnje sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate sangri ta Kristus tuku son ngeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasingit. Son nda ngade mbal ismba rironkam tuku saningit. Ande Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate sangri ta sine son ngeg mbal sangri pilesingam tuku tanjate. Son nda ngade mbal tuku kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi mangurka jakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ngade mbal nane pro pasa ta ismba tane nginngankade ngamngaig. ²⁴ Tane jakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ngade pro pasa ta iswaig le nangine ngamungal nduaseka nangine mbar tumninguwa le idusamngaig. ²⁵ Tanjamba nane nangine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidronga Kuate mbarinmba sakamngaig: Kuate nu sinjka tane ndon minit nga sakamngaig.

Mangurkam tuku manau tugusek

²⁶ Tira kame, tane mangurkap sulumba tejenmba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa.

Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane tanjamba mangurkap sulumba tangine tangine sangri tingam tuku sangri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tambu sakam kande armba ko kenjmbanje ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tinga sakuwaig. Tanjawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane minje tukulmba nangine ndo Kuate ndon pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko kenjmbanje ndo sakuwaig le isig mbalnje pasa ta pilenguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwanje pasa inum kitek sawa kande tanjo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta denjurmmba minyokuwa le inum suk tinga sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui jakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkap le wam ta mbolnje tane jakmba kila kitek tumba sangri tingamngaig. ³² Sine mangurka zigna tinga fare fare pasa sakam kumun kuga. Wam ta Kuate tugumnje pro ndate. Sine tuku mangur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwanje afu pasa saningit ta nane pasa ta kulatka towam kumun. ³⁴ Kusem kanjeram mangurkeg mbolnje pino kame minje tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba tanjo kumnemnje minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolnje mangurkade nane jakmba tanjate. ³⁵ Pino ande nu kusem mbolnje pasa kukliwa ta manau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna jak kande nangine wandeknje tanjo kat nangine kusnaningwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonga tane Korin mbal tugum pronae? Ko sinenje ndo pasa te iseg nga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumnje pasa iset ko ye nu tuku sangri tet ngade mbal tane ye pasa kuyarket te Sunjonge tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu tanjamba idus ndawaig ndeta tane nane ngumneningap. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumnje pasa ismba sakam tuku piro sangri ta tam tuku sunjomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sangri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane mangur mbolnje manau ke likade ta zigna tinga fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

Kristus kummba man tingina

¹⁵ Tira kame, ye ambonga pasa tugusek satingen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolnje sangri tinga minig ta ye kile man pasa ndui ta tane idusam tuku satinjet. ² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingamngat. Tane ake minje pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidinge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunjo jak ta tejenmba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu man kuyar pasa kumumba mara kenju mbolnje tingina. ⁵ Nu tingina le Petrus nu kanjerna. Ta ngumnemnje nane 12 nu kanjernaig. ⁶ Ngumnenga nune tira kame gudommmba 500 limba ma ande mbolnje mangurkinaig

le nane tugumngge mayok kina le kanjgernaig. Mbal ta kile gudommmba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusngge nu kanjgerna. Manj ait ande mbolngge aposel njakmba nu kanjgernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumngge mayok kina le kanjgeren. Ye nane minig tananj kuga. Ye kutu bizowanu tananj prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba njai go sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel njakmba kumnemngge minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yinje sangrimbi kuga. Kuate nu ake sinañ ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu tanjamba kilimok mayok kina. Ye piro karenjka aposel njakmba tuku piro liningen ta yinje sangrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye tanjawan. ¹¹ Yengge tane tugumngge pasa kukliwen e ko afunje ta wam sunjo kuga. Sine njakmba tanjamba ndo pasa kukliweg le tane son nggade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamnggaig

¹² Kristus nu kumna le Kuatenge te-tina le tingina ta sine tanjamba ndo pasa kukliweg ta ndanjam saka tane tuku afu kumanu mbal manj tingge nda nga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal manj tingge nda nggade ta son ndeta Kuatenge Kristus mata te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Tanjamba ndeta tane nu tuku sangri tomba tinggade ta mata tane turtingge nda. ¹⁵ Kuatenge kumanu mbal kile-tidi ndangate ndeta Kristus kumna le Kuatenge te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Tanjamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenge kile-tidi ndangate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku sangringge tursingam kumun nggade ta tane turtingge nda. Tanjamba ndeta tane une njak minmba ngisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son nga kumnaig mbal nane mata kummba ngisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolngge mineg le Kristus nu sine tursingit. Kumbe le manj tursingge nda ta son ndeta sine kile yabri wamdus ndo dubimba sine afu tuku mine liniñmba sinjka sinamanzer sunjo mbolngge mineg. ²⁰ Tanjamba kuga. Kuatenge Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal ngamukngge nu ambongga tingina le ngumnernga kumanu mbal njakmba tingamnggaig. ²¹ Tanjo inum mbolngge kume manjau mayok kina. Tanjamba ndo tanjo inum mbolngge kummba tingam tuku manjau mayok kina. ²² Tanjo njakmba Adam tuku ndare mbolngge kile sine kumeg. Tanjamba ndo sine Kristus tuku son nggeg mbal kummba nu mbolngge manj abongga tingamnggig. ²³ Sine singine ait prowa le tingamnggig. Kristus nu ambongga tingina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata abongga tingamnggig. ²⁴ Nu promba sugo sugo njakmba Kuate tuku ngueu minig ta kile-ibenjkuwa sulumba nuñe gageu njakmba kilmba Mam Kuate wai mbolngge patikuwa le kilke te kugawamnggat. ²⁵ Kristus nu gabat sunjo minwa sulumba nuñe ngueu njakmba tanjamba kile-ibenjke suluwamnggat. ²⁶ Nu ngueu njakmba kile-

ibenjka ngumne tukulmba nu kume manjau mata te-ibenjamnggat. ²⁷ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Kuate nu aganj ndende njakmba kilmba nu tuku kupe kumnemngge patikamnggat ngate.

Mune 8.6

Kuate ndo nu kumnemngge mine ndakate. Nunje aganj ndende njakmba Kristus kumnemngge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kinjo nu Mam nuñe kumnemngge minamnggat. Tanjawa le Kuate nu aganj njakmba tuku Sunjo minamnggat. ²⁹ Nane afu nangine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal manj tingge ndangade ta son ta ndanjam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndanjam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnanget ta tane ye ndonj singine Sunjo Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba manj ti ndanget kande ye Efesusngge aganjmor nguikok tananj nane afu ye ndonj kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal manj ti ndangade kande sine tenjenmba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumamnggig. Ta tuku sine minmba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe ngube.

Aisaia 22.13

³³ Yoi. Tane yabri wamdus ta te-ndakap. Ande nu mbal njai gonu ndonj ulendikate ta nu tuku manjau mayenu nanengge njayo silide. ³⁴ Tane wamdus te-mayemba une manjau njakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku manjau gilai minig ta tane sinjka kikotinguwa.

Ngarosu kitek tamnggig

³⁵ Nane afu tanjo kummba manj abongga tingam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndanjmba kumanu mbal kile-tidingamnggat? Ngaro ndanj tumba tingamnggaig nga kusnayamnggaig. ³⁶ Yoi. Ne aganj tumu ngukate le kilke sinamngge kumit sulumba ndo manje prote. ³⁷ Ne angenu ngu ndakate. Ne tinju ndo ngukate. Ngukate le manje promba kuzru pilit. ³⁸ Ne aganj tumu ngukate le tinju yeki yeki Kuatenge angenu madiningina tanjamba ndo prode. Tinju mindek nangine ange ta mayok kinig. ³⁹ Ngarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tanjo ndem aganjmor ndem sar umanj ndem kualeganj ndem ta njakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok aganj kame ngarosu njak minig ta mindepiye nangine kise. Kilke mbolok aganj kame ngarosu njak minig ta mindepiye nangine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta njakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise njak minig. ⁴² Kumanu mbal tingamnggaig ta tanjamba ndo. Nane kumig le ngukade ngarosu ta menja ngisikade. Nane tinjuwaig sulumba ngarosu kitek manj me ndanjgam tuku tingamnggaig. ⁴³ Ngarosu ngukeg ta mayenu kuga. Ngarosu kitek ta mayenu ndo. Ngukeg ta gisleknu. Ngarosu kitek ta sangri njak. ⁴⁴ Ngarosu ngukeg ta kilke te mbolok aganj. Ngarosu kitek ta samba mbolok aganj. Kilke te mbolngge sine ngarosu njak mineg tukunu samba mbolok ngarosu

kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo njak mayok kina ngate ta Adam ngumnekok nu Guwa mayok ka abo tugu kitek singina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonja mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonja mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemnge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkemi wakeina le kilke mbolok tanjo mayok kina. Tanjo ngumnenja mayok kina ta nu samba mbolnje ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenje Adam kilkemi wakeina nane nu tanjan minig. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tanjan mineg. ⁴⁹ Tanjo Kuatenje kilkemi wakeina ta sine nu tuku ngarosus njak mineg. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosus njak minamngig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosus nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosus te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kurok ande te-mayokamngit. Sine Kristus tuku mbal njakmba kume nda. Afu ndo kumamngig ta nu prowa le sine njakmba ngarosus kitek njak mayok kangig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telijte tanjan ngarosus kitek mayok kangig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonja ngarosus me ndangam tuku njak kile-tidinguwa le sine abo njak mineg mbal nane ngumnemnge ngarosus kitek njak mayok kangig. ⁵³ Sine ngaro mengate te mbilmba me ndangate ngaro tamngig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kangig ta tenjenmba sakate.

Kume manjau ta Kuatenje te-ibenmba nduiye pitaite ngate.

Aisaia 25.8

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenjenmba sakate.

Kume tuku sangri aningge?

Kume tuku kame aganj aningge nga sakate.

Hosea 13.14

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenje Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sangrimbi une te-ibeneg sulumba Kuate tuku gare-garekeg. ⁵⁸ Yijne tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sangri tinga minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu njak minit ta tane kila.

Afu turkam tuku ndametiņ patikap

16 Kile ye Kuate tuku mbal ndametiņmbi turkam tuku satijngamngit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolnje mine likade ndametiņ manjurkam tuku saninggen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik njakmba tanjine piro mbolnje ndametiņ kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanjawan ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro kareņke nda. ³ Tane

tanjo afu madiningap le ye pro wane afu kuyarka niņgi le nane ndametiņ ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndoņ kangit.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamngit. ⁶ Pro tanje tane ndoņ ait afu minamngit. Ko bubre ait ndeta ait kuennu minamngit. Tanjawi sulumba ye tumbran ndaņ kambim bafuwi kande tane ye aganj ndendemi sinzanyap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuennu tane ndoņ minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbran sunjo te mbolnje piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kangit. ⁹ Sunjogge pironu tuku malanga talkina le tenje piroket le alonu gudommba mayok kinig ta nane gudommba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu tanjine gulab tanjan tap le nu wamdus bulok njak tane ndoņ minwa. Nu ye minet tenjen Sunjo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndoņ wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzanap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndoņ nu te prowamngat ngina ta tuku tairnga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa nga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairngate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamngat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap. Tanjo sangriknu kuru kuru kugatok tanjan minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur manjambi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ngamuknje Stefanus nuje ndare tuma ndoņ ambonja ngamunggal biye mbilmba son nginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzaningam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanus nane afu nu tanjan piro kareņkade mbal nane tane tuku gabat minwaig nga iduset. ¹⁷ Tanjine mbal Stefanus Fortunatus Akaius nane keņ ta ye tugum pronaiņ le ye gare sunjo ten. Kile ye tane njakmba ndoņ minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tanjo kame tanjan minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolnje mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisi-la, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolnje manjurkade ta turmba Sunjo tuku nyu mbolnje gare pasa sunjomba tingig. ²⁰ Tira kame njakmba nane gare pasa tingig. Tane mata tanjine tanjine munju kume purkade manjau ta alonu te-mayokap. ²¹ Ye Paulus kile yijne waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. ²² Ande nu Sunjo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ngisikam tuku minit. *Maranata.* ²³ Sunjo Yesus nu tane sunjomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndoņ ulendikade mbal ye tane njakmba tuku kume purmba minet.

Son.

I *Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunjo, ne prowa.*

2 KORIN

Paulus nu Korin mbal tuku waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu Korin mbal tuku waŋe amborŋga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa waŋe saŋgrinu pilna tukunu nu piti ŋak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka taŋge maŋ luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba naŋgine mbar kile-tidinginaig ŋga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumŋge mayok kina ta Titus nu Paulus teŋenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu ŋayo silide. Yerusalem gabat mbalŋge ne pirokam tuku waŋe ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ŋgade ŋga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenkam tuku nuŋe maŋau tiŋreknu ta waŋe te mbolŋge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi ŋakmba ye tuku piro mbolŋge mayokke likinaig tukunu ye siŋka Kristus tuku aposel minet ŋgina.

1 Kuate tuku kuasmbi Korinŋge nu tuku mbal afu ŋakmba Akaia kilke mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Timoteus sile tane ndoŋ pasatam prowek.

2 Siŋgine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul ser-tiŋguwaik. Son.

Piti mbolŋge dirnaŋga tiŋgam tuku pasa

3 Siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋube. Nu sine sunŋomba mape-siŋgit. Nu mara mindek sine sinzaŋsiŋgit le wamdus piti bulkade. **4** Nu sine piti mbolŋge mineg le sinza-ŋsiŋmba wamdus bul sersiŋgit. Wam tamba nane afu piti mbolŋge minig ta sine mata nane sinzaŋniŋmba wamdus bul serniŋgam kumuŋ.

5 Kristus nu piti sunŋo kurana taŋamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kuatenŋge Kristus sinzaŋna taŋamba ndo sine mata sinzaŋsiŋgit le wamdus bulka-de. **6** Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolŋge sine tane turka wamdus bul sertiŋgam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolŋge Kuate nu wamdus bul sersiŋgit ta tane sine taŋaŋ piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersiŋgit taŋamba ndo sine tane turka wamdus bul sertiŋgam kumuŋ. **7** Sine tane bariŋgamŋgaig ŋga ŋgamuŋgal piti ndasiŋgit. Tane sine taŋaŋ piti kugrakade tukunu wamdus bul seram tuku maŋau sine teg taŋamba ndo tade.

8 Tira kame, sine Asia kilke mbolŋge piti sugo kaŋgerkigeŋ ta tane kila satingamŋgig. Sine piti sugo kaŋgerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamŋgig ŋga idusgeŋ. **9** Wam ta mbolŋge siŋgine saŋgri kumuŋ kuga ŋga kamusmba Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgigeŋ. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. **10** Sine kume dirgeŋ le nu sine turkina. Nu taŋamba maŋ tur-

siŋgamŋgat ŋga sine wamdus bulok mineg. **11** Tane mata sine tuku ŋga Kuate yabaŋap le nu tane gudomma tuku yabaŋ pasa ismba sine tursiŋguwa le wam ta mbolŋge nane gudomma nu tuku nyu te-dunŋuwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

12 Sine nane ŋakmba tugumŋge maŋau purfeŋnu yabri kugatok ke likeg ŋga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin ŋgamukŋge maŋau taŋaŋ ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus kilambi taŋa ndaweg. Kuatenŋge ake sinaŋ saŋgri siŋgit le sine taŋaweg. **13** Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumuŋ. **14** Kile tane sine tuku maŋau fudiŋmba ndo katesede ta ŋgumneŋga tane katese mayewap le Sunŋo Yesus tuku ait mbolŋge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekamŋgaig.

15 Ta tuku ye tane lato gare tiŋgam tuku tane tugum kambim aram saken. **16** Ye Masedonia kambim ŋga ka tane kaŋgerki sulumba ka Masedoniaŋge maŋ luka pro tane tugum prowam saken. Taŋge ye agaŋ ndendembi sinzaŋyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. **17** Ye taŋamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbimba saket ŋga idusde e? Taŋamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal taŋaŋ miŋgemi ndo saka ŋgarosumbi dubi ndade taŋaŋ kuga. **18** Kuate nu son pasa ndo sakate taŋamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta miŋgemi ndo sa ndaken.

19 Sine keŋ ye Silvanus Timoteus sine tane tugumŋge Kuate tuku Kiŋo Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satingigeŋ. Nu wam kam sakate ta mata miŋgemi ndo sa ndakate. Nu sakate taŋamba ndo kate. **20** Kuate nu sine wam magenu siŋgam tuku pasa

kusna ta alonu tanjamba Kristus mbolŋge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbolŋge Kuate tuku pasa ta siŋka son pasa nga Kuate tuku nyu te-dunŋeg.

²¹ Kuate nu Kristus mbolŋge sine tane turmba saŋgri pilesiŋgit le nuŋe mbal minmba nu tuku pirokeg.

²² Nu sine nuŋe mbal nga nuŋe Guwa wasik tanjaŋ siŋgina le sine nu tuku mbal mineg ta kateseweg.

²³ Ye Kuate am mbolŋge satingamŋgit. Ye tane tugum pro ndawen ta teŋenmba. Ye tane satinge lika piti tiŋgikit nga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku ngamunŋgal son kulatkeg nga idus ndawap. Tanjine mironŋ kulatkade le saŋgri tiŋgate. Sine tane ndoŋ ulendika pirokeg ta tane gare ŋak minap nga iduseg.

2 Ye buk tane tugum kumba satinge lika piti tiŋgen ta maŋ lato tane tugum kumba satinge likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigairtiŋmba piti tiŋgi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. ³ Ye tane tuku teŋenmba iduset. Tane ye ndoŋ wam ndui ta tuku ndo gare teg nga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap nga iduset. Ye tane kile-tidingam tuku waŋe kuyaren ta ye piti ngamunŋgal rar sunŋgo tumba malm-bi ŋakmba kuyaren. Ye piti tiŋgam tuku tanjamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe nga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilaiŋgap

⁵ Tane tuku ande ye mbolŋge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane ŋakmba piti sertiŋgina ta piti ta sunŋgo kuga. Ye pasa saŋgrinu sake nda. ⁶ Tane gudommba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu piti sunŋgo tumba nu tuku saŋgri te-ibenŋbekaig. Kile tane nu tuku mbar gilaiŋga wamdus bul serap. ⁸ Tane nu tuku kume purmba minig ta te-mayokap le kila pilwa. ⁹ Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa ŋakmba dubikade e ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰ Tane ande tuku mbar gilaiŋgade ta ye mata nu tuku mbar gilaiŋget. Ye tanenu nga Kristus am mbolŋge mbar ta gilaiŋget. ¹¹ Wam ta mbolŋge Satan nu sine kile-ibenŋkam kumuŋ kuga. Nu sine ŋai-go siglikam iduste ta sine ŋakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku saŋgri mbolŋge pirokinaig

¹² Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbraŋ mbol prowen ta Sunŋgo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³ Ye pirokam tuku ta yiŋe tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti ŋak minmba nane kusreka tiŋga nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴ Sine Kuate tuku nyu te-dunŋube. Nu Kristus mbolŋge sine saŋgri pilesiŋmba saŋgri ŋaigonu ŋakmba kile-ibenŋkam tuku ndin tumsingit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolŋge pirokate le nuŋe pasa mayenu mundur mayenu tanjaŋ mayok ka ma ŋakmba kumuŋgate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamŋge minit tukunu Kuate am mbolŋge sine mundur mayenu

tanjaŋ mineg. Mundur mayenu ta Kuatenge muskil kile-tidinga minit mbal ŋgisikade mbal ta ŋakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane ŋgisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur tanjaŋ kamusde le nane muskil kile-tidinganu mbal abo ningam tuku mundur tanjaŋ kamusde. i ... Ima kate piro sunŋgo ta kam kumuŋ. ¹⁷ Kuatenge nuŋe piro kam tuku madisingina mbal sineŋ ndo kumuŋ. Sine Kristus ndoŋ ulendika Kuate am mbolŋge wamdus tugusekmbi nuŋe pasa kukliweg. Nane afu ndametiŋ kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane tanjaŋ kuga.

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

3 Sine tane pasa satingeg tamba siŋgine nyu payam ndakeg. Sine nane afu tanjaŋ tane sine tuku maŋau kila palmbim tuku waŋe afu kile ndakeg. Ko afunŋge sine tuku maŋau kila palmbim tuku waŋe afu siŋgap nga idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar waŋe ta tane minig. Tane mbolŋge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Waŋe ta sine tuku ngamunŋgal sinamŋge minit ta nane ŋakmba kila. ³ Tane Kristus tuku waŋe ŋak minanu tanjaŋ mayok kinig. Sineŋge waŋe ta tiŋgigenŋ. Kuate abo minmba minit nuŋe Guwanŋge Kristus tuku waŋe ta kuyarna. Andeŋge waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa tanjaŋ ndame mbolŋge mine ndakate. Tanjine ngamunŋgal sinamŋge minit.

⁴ Sine Kristus mbolŋge saŋgri tiŋga tanjamba siŋgine piro tuku saka Kuate am mbolŋge wamdus bulok mineg. ⁵ Sine siŋgine saŋgri tomba tiŋga piro ta kam kumuŋ nga sa ndakeg. Sine Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga ndo piro ta kam kumuŋ ngeg. ⁶ Nuŋge saŋgri siŋgit le nuŋe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokeg. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok tanjaŋ kuyar mbolŋge mine ndakate. Tukul Guwa mbolŋge minit. Tukul maŋau nu kume maŋau siŋgit ta Tukul Guwa nu abo mine maŋau siŋgit.

⁷ Ndamé tukul pasa ŋak tugu pilmba mayok kina ta kilŋa saŋgri ŋayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kaŋgere fugunaig. Tukul pasa nu kume maŋau ndo siŋgit ta nu tuku kilŋa sunŋgo ta ngumnenŋa kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolŋge mayok kinit ta nu kilŋa ambokok ta limba saŋgri ŋayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tanŋgo kilmba pa mbolŋge patikate ta nu kilŋa saŋgri ŋak mayok kina. Pasa kitek nu tanŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ta nu kilŋa ambokok ta limba saŋgri ŋayo mayok kinit. ¹⁰ Maŋau ambokok tuku kilŋa maŋau kitek tuku kilŋanŋe nu lite le nda minanu sukte.

¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilŋa ŋak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu siŋka kilŋa saŋgri ŋayo ŋak mayok kinit.

¹² Moses tuku tumail kilŋa ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kaŋger ndawaig nga tawimbi tumail songina. Pasa kitek tuku kilŋa ta tanjamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok miŋge bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi songanu tanjaŋ tugunu katese maye

ndade. Kristus mbolŋge ndo wamdus purfewam kumuŋ. ¹⁵ Ait te mbolŋge mata nane Moses tuku pasa burkade ta nanŋine wamdus songanu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu ngamunŋal biye mbilmba Sunŋo tugum kuwa ta Sunŋonge tawi ta taka wamdus nuŋe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilŋa sanŋrinu ta kanŋeramŋgat.

¹⁷ Sine Sunŋo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunŋo tuku Guwa nu ande sinamŋge minit ta nu muskil te-tiwe tuwit le agaŋ ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son ngeg mbal tumail songanu taŋaŋ mine ndakeg le Sunŋo tuku kilŋa sine mbolŋge kilimok mayok kinit. Sine Sunŋo tuku kilŋa lato lato teg sulumba nu tuku maŋau te-pureg. Singine Sunŋo Tukul Guwa tugumŋge kilŋa ta teg.

Kuate tuku kilŋa taŋo mbolŋge kilimok mayok kinit

4 Kuate nu sine mapeka piro te singina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko maŋau ŋaigonu kuirka kade ta sine pitaika ngumneniŋgiger. Sine afu yabri ndaniŋgeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolŋge piziknu mineg ta nane ŋakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Ngisinu tuku ndin mbolŋge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ngade. Ta ndaŋam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulningit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniŋgit. Nane Kristus nu kilŋa sanŋri ŋak Kuate taŋaŋ minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te singine mironŋ tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Sunŋo ndindo minit ŋga wam ta kukliweg. Sine nu tuku ŋga tane tuku piro mbal taŋaŋ mineg. ⁶ Kuate nu tugu mbolŋge bulu mayok ka ma make kilŋawa ngina ta nuŋge singine ngamunŋal kilŋate le sine Yesus Kristus kanŋgermba Kuate tuku kilŋa kila pileg.

Sine piti kanŋerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Agaŋ mayenu kilke waim sinamŋge minig taŋaŋ Kuate nu nuŋe wam mayenu sine sinamŋge pilit. Sine kilke waim taŋaŋ sanŋri kugatok mineg ta sine Kuatenŋge sanŋri pilesingit le ⁸ piti yimyamŋge sine tidonŋgade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuŋ. Sine wamdus te-suluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursingig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna taŋamba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolŋge tane Yesus abo ŋak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo ŋak minmba Yesus tuku ŋga mara mindek kume direg le nu abo ŋak minit ta tane kila pilig. ¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolŋge mineg

ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolŋge minig.

¹³ Ande nu kuyar pasa mbolŋge teŋenmba kuyarna.

Ye Kuatenŋge pasa sakina ta son ŋga nane ŋakmba saningŋen ŋga kuyarna.

Mune ... 116.10

Sine mata nu taŋaŋ Kuate tuku pasa son ŋga tane satinŋet. ¹⁴ Kuate nu Sunŋo Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo ngumnenŋga sine nu ndonŋ kile-tidinguwa sulumba tane sine ndonŋ kilmba nu tugumŋge patikamŋgat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu ŋga piti ŋakmba te kugrakeg. Taŋaweg le Kuate nu ake sinaŋ taŋgo make patikate wam ta taŋgo gudommmba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dungam tuku mbal tuge ŋayowaig.

¹⁶ Sine wam ta idusmba piti sinamŋge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ngarosu lato lato baklelde ta sine tuku ngamunŋal sanŋri tiŋga minig. ¹⁷ Piti ait fagnu ndo kanŋereg ta ngumnenŋga alonu kilŋa sunŋo gare minmba minam tuku tamŋgig. Piti teg te gare maŋau tamŋgig taŋge liwa le nda minanu sukamŋgat. ¹⁸ Sine agaŋ ammbi kanŋerkeg ta sunŋomba idus ndaweg sulumba agaŋ ammbi kanŋer ndakeg ta sunŋomba iduseg. Agaŋ ammbi kanŋerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamŋgaig. Agaŋ ammbi kanŋer ndakeg ta minmba minamŋgaig.

Ngarosu kitek tamŋgig

5 Kilke te mbolok ngarosu te baibai taŋaŋ. Andenŋge sambriwa ta Kuate nu ngarosu kitek singamŋgat ta sine kila. Ngarosu kitek ta wande taŋaŋ ta taŋgonŋge wakei ndanaig. Nu samba mbolok agaŋ minmba minam tuku. ² Sine ngarosu te ŋak minmba samba mbolok ngarosu sine mbolŋge prowa ŋga mindesimba mineg. ³ Sine samba mbolok ngarosu ta ŋak minmba kanu ngarosu kugatok mine nda.

⁴ Sine baibai te sinamŋge minmba sinamanzer sunŋo ŋak mineg ta sine ngarosu te kusrewam idus ndaweg. Ngarosu kitek ambonga sine mbol prowa sulumba ngarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku maŋau sinam kuwa ŋga iduseg. ⁵ Kuatenŋge sine taŋamba ndo ngarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nuŋe Tukul Guwambi sine mbolŋge asi sirimba taker tidinganu taŋaŋ kina.

⁶ Sine wam ta idusmba mara mindek sanŋri tiŋgeg. Sine kilke te mbolok ngarosu sinamŋge mineg sulumba Sunŋo tugumŋge mine ndakeg ta sine kila. ⁷ Sine ammbi nu kanŋer ndaweg ta singine li ŋakmba mbolŋge nu tuku sanŋri tomba tiŋgeg. ⁸ Sine sanŋri tiŋga ngarosu kusremba Sunŋo tugum kumba nu ndonŋ minam tuku mindesiweg. ⁹ Sine kilke te mbolŋge minmba e ko nu tugum kanŋgig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamŋgig. ¹⁰ Ngumnenŋga sine ŋakmba Kristus am mbolŋge tingube le nu sine pilesingguwa le sine ngarosu te ŋak minmba maŋau ke likeg ta lafunu kumumbi tamŋgig.

Sine Kristus mbolŋge Kuate ndoŋ gulabeg

¹¹ Sine ŋakmba Kuate tugumŋge tingamŋgig wam ta idusmba sine Sunŋgo tuku kurauka nane gudomm̄ba nu son ŋguwaig ŋga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tiŋreknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata taŋamba kila pilmba idusap ŋga satinget. ¹² Tane sine tuku nyu te-dunŋap ŋga pasa te sa ndatinget. Kuga. Nane afu wamdus ŋaigonu ŋak minmba taŋgo am mbolŋge mbal magenu taŋaŋ payamkade. Tane sine tuku maŋau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ŋgamunŋal tugusek minig ŋga saningap.

¹³ Mbal ta sine ŋgingan wamdus ŋak mineg ŋgade ta sine Kuate tuku piro sunŋokuwa ŋga taŋamba mayok kineg. Sine wamdus tugusek ŋak mineg ta sine tanenu ŋga taŋamba mayok kineg. ¹⁴ Kristus tuku kume pur maŋaunŋe sine tuku ŋgamunŋal didikate le maŋau ŋakmba ke likeg. Singine wamdusmbi kuga. Taŋgo ndindo ta sine ŋakmba tuku ma tumba kumna le sine ŋakmba nu ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta sine kila. ¹⁵ Nu sinenu ŋga kummba maŋ tingina. Ta tuku kile sine singine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶ Kile sine nane afu kaŋgerka taŋgo tuku maŋaumbi pile ndaningeg. Sine buk mbarmba maŋau tamba Kristus pilegeŋ ta kile afu mbolŋge taŋa ndaweg. ¹⁷ Ande nu Kristus ndoŋ sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuŋe maŋau ambokok ta kugana le maŋau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Maŋau kitek ta Kuatenŋe te-mayokte. Sine nu tuku ŋgueu mbal mingereŋ le nu sine ndoŋ wamdus mukuk minam ŋga Kristus tuku kume mbolŋge sine ndoŋ tumana. Sine Kristus ndoŋ tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro singina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta teŋenmba. Kuate nu Kristus mbolŋge sine taŋgo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndoŋ tumana. Nu wam ta mbolŋge sine taŋgo ndoŋ tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolŋge pilna.

²⁰ Kuate nu taŋamba sine tuku miŋge mbolŋge taŋgo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolŋge tane sarsartiŋmba satingeg; Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ŋgeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar ŋakmba nu mbolŋge patikina le nu une taŋgo taŋaŋ mayok kina. Kile sine nu ndoŋ ulendikeg tukunu Kuate nu nuŋe maŋau tiŋreknu sine mbolŋge pilit le sine tiŋreknu mayok kineg.

Paulus nane piroka piti sugo kugrakinaig

6 Sine Kuate ndoŋ pirokeg tukunu sine tane saŋgrimba sarsartiŋgamŋgig. Kuate nu ake sinan tane make patikate wam sunŋgo ta ake agaŋ taŋaŋ kusre ndawap. ² Kuate nu teŋenmba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolŋge tane tuku wi ismba kilen. Taŋgo muskil kile-tidingen tuku ait mbolŋge tane turtingen ŋga sakate.

Aisaia ... 49.8

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamŋgat. Kile ait te mbolŋge nu tane muskil kile-tidinge tingamŋgat.

³ Sine Kuate ndoŋ pirokeg ta afunŋe sine ta-lasiŋbekaig ŋga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek ŋguwaig ŋga mine ŋakmba mbolŋge sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu piti sinamanzer maŋau ta mbolŋge sine saŋgri tinga bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ŋgussingig. Afu sine muliŋ kilmba wandekŋge patikade. Afu sine kile-ŋgamukka tumail pansingig. Sine piro kareŋka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta ŋakmba sinamŋge saŋgri tinga maŋau purferŋnu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane ŋakmba mbolŋge ranŋun mayeweg. Sine Tukul Guwa ŋak minmba sine wamdus tugusekmbi nane ŋakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek ndo saka Kuate tuku saŋgri mbolŋge pirokeg. Wam ta ŋakmba mbolŋge sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine maŋau tiŋreknu tamba wam ŋaigonu ŋakmba kile-iberŋkeg.

⁸ Nane afunŋe sine tuku nyu kile-dunŋade le afunŋe tumail pansingig. Afu sine waŋe pasa sasingig le afunŋe sine magenu ŋgade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunŋe sine yabri mbal ŋga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok ŋga talasingig ta nane gudomm̄ba sine tuku nyu saka minig. Ait gudomm̄ba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ŋgarosu piti sunŋo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ŋgamunŋal rar teg ta sine gare ŋak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolŋge keg le nane mine mayede. Sine agaŋ ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu ŋakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine singine wamdus piti ŋakmba kile-mayokka kilimok satingeg. Singine ŋgamunŋal ŋakmba tane tingge suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu ŋga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kiŋo kame taŋaŋ satinget. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap ŋget.

Sine Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ ulendi ndakube

¹⁴ Tane Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ tuma minam kumuŋ kuga. Nane ndoŋ ulendi ndakap. Mbal tiŋreknu nane une mbal ndoŋ muŋgu gare ŋak minam fugude. Ma make nu bulu ndoŋ minam kumuŋ kuga. ¹⁵ Kristus nu Satan ndoŋ wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. Son nda ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. ¹⁶ Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbariŋam kumuŋ kuga. Kuate nu teŋenmba sakina.

Ye nane tuku ngamunggal sinamnge minmba nane ndonj likamnggit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamnggaig nggina.

Wok ... Pris ... 26.11-12; ... Esekiel ... 37.27

17 Sunjo nu tenjemba mata sakina.

Tane wam njaigonu kade mbal kusreka yamoknge minap.

Manjau kutur njak kade ta ngumneningap.

Tanjawap le ye gare njak tane kilamnggit.

Aisaia ... 52.11

18 Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kiyo kame kulim kame minamnggaig nggina.

2 ... Samuel ... 7.14; ... Aisaia ... 43.6; ... Yeremia ... 31.9

Sunjo Sangri Njajo nunge tanjamba sakate.

7 O tira kame, Sunjo nu sinenu nga minge pasa sangrinu kusna ta idusmba ngarosu ngamunggalmbi kutur ke likeg ta njakmba pitaika Kuate tuku kurauka manjau tinjeknu purferjnu sine mbolngge kumungguwa nga wamdus sangrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

2 Tane manj sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolngge wam njajo ndagerj. Tane afu kilmba njajo sigli ndakigerj. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku aganj afu kile ndakigerj. **3** Ye pasa sangrimba satimgit ta ye tane satimgit likam tuku sa ndatingit. Kuga. Ye buk tane satimgit. Sine tane tuku ngamunggal sunjo njak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndonj minam iduseg. **4** Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak payamket. Ye tane idustinjmba wamdus bulkate. Ye piti njakmba sinamnge tane idustinjmba gare tet.

5 Sine Masedonia kilke mbol te progenj ta sine mabtam kumunj kuga. Piti sungomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaj. Kuru kuru manjau mata ngamunggal sinamnge kamusgerj.

6 Tanjamba mingerj le Titus nu sine tugum pronaj le sine nu kanjgermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti njak mbal wamdus bul serningit ta nunge ndin ta wakeina. **7** Nu pronaj ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku manjau kanjgermba wamdus bulok tina ta kubeu singgina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sungomba idusyumba tangine mbar tuku kiko kamusmba malmbikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku sungomba idusde. Ye wam ta njakmba ismba tane tuku gare toren.

8 Ye buk wanj ande kuyarmba tane kilmba satimgit liken le tane ngamunggal piti tinaig ta ye mata tanenu nga piti kamusen. Tane ait fagnu piti njak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba manjau njajgonu kusrekinaig ta kile ye gare njak minet. Tane ngamunggal piti njak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamnge mbilka manjau njajgonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satimgit likegerj le tane wamdus tatrakinaig ta tane manj Kuate idusnaig. Ta mbolngge sine tane njajo sigli ndaka turtingigerj.

10 Kuatenge ande mbar manjau tuku piti tuwit le nu katesemba ngamunggal biye mbilte ta Kuatenge nu

tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ngisikamnggat. **11** Ata. Tane wamdus piti njak minmba Kuate manj idusnaig sulumba sangri tinga mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sunjo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus sangrinu pilmba tanjo mbarna ta lafunu tunaj. Wam njakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolngge mine ndakate.

12 Ye tane tuku wanj kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolngge wamdus pulutinguwa nga kuyaren. **13** Tane wamdus pulutinggina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigerj.

Titus nu mata tane tuku gag njak ta nu tane tuku manjau kanjgerka piti kusremba gare tina le sine nu ndonj manj lato gare tigerj. **14** Ye buk tane tuku manjau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanjamba kanjgerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satimgigerj tananj sine tane tuku payamka Titus sagerj ta alonu kumumbi mayok kinit. **15** Nu tane tugum pronaj le tangine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku minge dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. **16** Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak minet.

Kuate tuku mbal afu turkap

8 Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolngge mine likade te Kuate nu ake sinanj nane make patikate le manjau kade ta kila satimgamnggit. **2** Afunge piti sugo ninjmba nane tuku ngamunggal son tagoningginaig ta nane gare njak minmba piti ta sinamnge aganj ndende denkanu ta tanaj nga sungomba waknyumba ndametinj patika afu turkinaig. **3** Nangine ndametinj kanjgerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nangine wamdus tambij manj lato patikinaig ta yinj ammbi manjau ta kanjgeren. **4** Nane sangri tinga sine sasimginaig: Kuate tuku mbal Yudea ma tugu mbolngge sine nane sinjka turkam iduseg nga sasimginaig. **5** Sine nane ndametinj ndo patikamnggaig nga idusgerj ta nane wam ta limba nangine ngarosumbi Sunjo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sangri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa njakmba dubikam sakinaig.

6 Tanjanaig le sine Titus nu manj tane tugum kuwa nga sagerj. Nu buk tane tugumngge afu turkam tuku ndametinj patikap nga tumtingina ta nu piro ta ke sulua nga kukuleg. **7** Tane ngamunggal son sangrinu njak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunjo njak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sangrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametinj ninjam tuku manjau ta mata ke mayewap nga iduseg.

⁸ Ye tanjamba kap nga sa ndatinget. Ye tane tagotinjamba tane kume pur manjau tugusek njak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametiŋ ninggig wam ta kila satinget. ⁹ Siŋgine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinanj tane make patikina wam ta tane kila. Nu aganj ndende njakmba tuku miro ta nu tanenu nga sanzalnu mayok kina le tane nuŋe wam njakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. ¹⁰ Ta tuku ye tane teŋenmba kap nga iduset. Tane buk yar ande si mbolŋge ndametiŋ patinu tuku wamdus sunjo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap nga iduset. ¹¹ Tane buk wam ta kam tuku nzalitiŋgina tanjamba kile tangine ndametiŋ kilig ta kanjerka kumumbi patikap. ¹² Tane ndametiŋ fudiŋndo e ko sunjokanu njak minig ta kumumba gare njak Kuate tape ta nu nzalite.

¹³ Tane nane afu ndametiŋ niŋmba tane denkanu minap nga idusmba sa ndatinget. ¹⁴ Kuga. Tane nane ndoŋ kumu kumu minap nga iduset. Kile tane aganj ndende gudommba njak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Njgumneŋga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamnŋgaig. ¹⁵ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Afu mana sunjomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudiŋmba kilnaig ta nane den ndakinaig ngate.

Kisim ... Bek ... 16.18

Piro tanjo afu Korin prowamnŋgaig

¹⁶ Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunjomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁷ Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndageŋ le nu nuŋe nzali dubimba tane tugum prowam iduste. ¹⁸ Sine tira ande Titus ndoŋ kukulbe le kanjat. Tanjo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi njakmba nu tuku saka minig. ¹⁹ Tira ta Kuate tuku mbalŋge madinaig le nu sine ndoŋ lika afu turkam tuku ndametiŋ patikade ta kulatkate. Sine wamdus sanjgrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane njakmba kila sanjguwa le Sunjo tuku nyu te-dunjuwaig nga nu madinaig.

²⁰ Tanjamba idusmba afu sine talasiŋmba ndametiŋ sunjo ta kulat maye ndade ngubekaig nga sine nu tumba likeg. Sine Sunjo am mbolŋge piro mayemba tanjo am mbolŋge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

²² Tira ande mata nu nale ndoŋ kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamnŋgaig. Nu tagomba piro yimyam tugeŋ ta nu wamdus sanjgrinu pilmba piro ke mayena. Tane siŋka waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumŋge pirokam tuku sunjomba iduste.

²³ Ye tane nane keŋ ta tuku kila satingamngit. Titus nu ye ndoŋ tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndoŋ ilik ta Kristus tuku nyu tane ngamukŋge sunjokuwa nga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane keŋ ta kilmba tangine kume pur manjau te-mayokmba kilap. Tanjawap le sine

Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumŋge tane tuku payamka saningeg ta alonu kilimok kanjerwaig.

Ndametiŋmbi Kuate tuku mbal turkap

⁹ Ndametiŋ patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sunjomba satinge nda. ² Tane mata ndametiŋ patinu tuku wamdusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumŋge tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolŋge ndametiŋ patikam tuku piro tugu pilnaig nga saninget le ismba kile nane tuku sunjomba mata ndametiŋ patinu tuku wamdus sanjgrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira keŋ ta kukulniŋgi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametiŋ ta manjurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametiŋ ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametiŋ ta siŋka patikamnŋgaig nga sine afu saningiger. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndoŋ kumba kanjerwaig ta sine kiko siŋgikat. Tane mata kiko tingikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira keŋ ta ambonja tane tugum ta kuwaig le tane ndametiŋ patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairnŋgap. Tanjawap ta tane tangine nzalimbi ndo patikamnŋgaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamagan kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamagan tumunu ndui ndui ngukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sunjomba ngukate ta nu alonu sunjomba kilit. ⁷ Tane njakmba yimyam tangine wamdus pilenŋa ndametiŋ giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andeŋge kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak tangine ndametiŋ patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolŋge waknyumba aganj magenu lato lato tinguwa le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Nu nuŋe aganj ndende waknyumba walmba sanzal mbal ningit. Nu tuku ranjun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamngat ngate.

Mune ... 112.9

¹⁰ Sine nyamagan tumunu ngukey ta Kuate tugumŋge kileg. Aganj nyeg ta mata nu tugumŋge kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolŋge waknyam tuku Kuate nu aganj ndende kumumbi tingamngat. Tanjawa le tane nane afu mbolŋge waknyumba minap le nu tane tuku manjau mayenu ta te-sunjowamngat. ¹¹ Kuate nu mara mindek tane aganj kumumbi tingit le tane den ndaka afu turkam kumuŋ. Tanjamba tane ndametiŋ patikap le sine kilmba tamba sanzal mbal turkuba le nane gudommba Kuate tuku nyu te-dunjamnŋgaig.

¹² Tane ndametiŋ ninggig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunja nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametiŋ patikap le afu wam ta kanjermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu ngade ta son nga Kuate tuku nyu te-dunjamnŋgaig. Tane Kuate

tuku mbal nane afu turmba nane mbolŋge waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dunġamŋgaig. ¹⁴ Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinaŋ make patikate wam te-mayokmba nane taŋamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku ŋga Kuate yabaŋamŋgaig.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunġube. Nu agaŋ sunġo ande o mbolok agaŋ ndende ŋakmba liniŋgit ta sine siŋgina.

Paulus nu nane tuku wamdus mbar te-tina

10 Tane afu teŋenmba sakade. Paulus nu sine tugumŋge sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenŋge pasa saŋgrinu kuyarmba sasiniŋgit ŋga sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk ŋgan maŋau ta dubimba pasa bafumbi sarsariniŋgamŋgit.

² Tane wamdus biye mbilap le ye tane tugum promba pasa saŋgrinumbi satiniŋgam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok maŋau ndo dubimba naŋgine wamdusmbi pasa kukliwanu ŋga sakade mbal ta ndo ye siŋka pasa saŋgrinumbi saniniŋgamŋgit.

³ Sine taŋgo ndo mineg ta sine siŋgine taŋgo tuku kame agaŋmbi kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame agaŋ tamba Satan tuku saŋgri te-ibenmba afu tuku yabri wamdus ta ŋakmba pitaikeg. ⁵ Afu naŋgine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaiweg. Nane ŋakmba Kristus kumnemŋge minwaig ŋga sine nane tuku wamdus kile-tidiŋgeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kumnemŋge minap. Taŋawap le afu taŋamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ningamŋgig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuŋe nyu te-dunġa ye siŋka Kristus tuku taŋgo minet ŋgate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineg ŋga iduswa. ⁸ Sunġo nu sine tane ŋgamunġal son saŋgri piletiŋbe ŋga nyu siŋgina le tane kulatkeg. Sine tane ŋaigo siglikam tuku nyu siŋge ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku waŋe kuyarke liket ta tane kuru kuru piletiŋgam tuku kuyarket ŋga idus ndawap. ¹⁰ Afu nane teŋenmba sakade. Paulus nu waŋe kuyarka taŋgo saŋgri ŋak taŋaŋ pasa saŋgrinu kuyarte ta sine tugumŋge nu saŋgri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo ŋga sakade. ¹¹ Taŋakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine waŋe kuyarka pasa saŋgrinu sakeg te tane tugumŋge taŋamba ndo ke likamŋgig.

¹² Mbal afu tane tugumŋge naŋgine nyu kile-dunġade. Yoi. Sine nyu taŋaŋ ŋak mine ndakeg. Mbal ta ŋginŋgan mbal. Nane naŋgine naŋgine munġu kaŋgerka sine magenu ŋga payamkade. Maŋau tiŋreknumbi naŋgine maŋau pile ndaŋgade.

¹³ Sine payamkeg maŋau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu siŋgina piro ta ndo sine payamkeg. Sine tane Korin mbal tugumŋge mata pirokam tuku nyu siŋgina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeg ta mbar ndaweg. Sineŋge Kristus tuku pasa mayenu tumtingigenġ.

¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine siŋgine

piro tuku payamkam kumuŋ. Sine nane afu tuku piro siŋgine ŋgaro mbolŋge pile ndakeg. Kile tane tuku ŋgamunġal son ta sunġoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa ŋga iduset. ¹⁶ Taŋawa le sine tane kusreka kilke afu tane ŋgumnemŋge minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saniniŋgamŋgig. Taŋamba sine nane afu tuku piro siŋgine ŋgaro mbolŋge pile ndaka siŋgine piro ndo payamkam kumuŋ. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Taŋgo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunġo wam ke likate ta idusniŋmba payamkuwa ŋgate.

Yeremia ... 9.24

¹⁸ Ande nu nuŋe mironġ ye mayenu ŋgate ta nuŋe pasa ta alo kugatok. Sunġonġe nu mayenu ŋgate wam ta alo ŋak.

Paulus nu yabri aposel tuku maŋau te-mayokna

11 O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te ŋginŋgan pasa idusmba ndeta taŋaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. ² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunġomba kume puret. Pino mbanzo ande mam nuŋenġe taŋgo ande tam tuku madite le nu taŋgo ta tuku ndo minit taŋaŋ tane Kristus tuku mbal ndo minap ŋga maditingen.

³ Ye tane tuku wamdus piti ŋak minet. Mbeŋ nu nuŋe wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina taŋamba taŋgo afunġe tane yabritiŋmba didikuwaig le taŋgine wamdus Kristus mbolŋge minig ta kusrebekaig ŋga iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigenġ ta afunġe pro ande tuku nyu satiniŋgig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satiniŋgig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolŋge ŋgade ta nane ye li ndayade ŋget. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tu-gunu ŋakmba ye kila. Ait sunġomba sine tane siŋgine kila ta tumtingeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satiniŋgen ta ye tane tugumŋge piya kilam mbulmba yiŋe nyu te-ibenmba tane mine mayenu mbolŋge minam tuku kile-dunġen ta ye mbaren ŋga idusde e? ⁸ Ye Kristus tuku mbal afunġe ndametiŋ sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumŋge piroken. ⁹ Ye tane ndonġ minmba agaŋ afu tuku denkinaig ta ye tane yabaŋ ndatiŋgen. Tira afu Masedoniange pro ye agaŋ denkanu minen ta nanenġe sinaig. Ye tane piti ser-tiŋgikit ŋga agaŋ afu tane tugumŋge kile ndaken. Kile mata taŋamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tu-gusek ye sinamŋge minit ta son pasa ndo satiniŋgamŋgit. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaia mbal ŋakmba isamŋgaig. Ande ye peuyam kumuŋ kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenġkam tuku idusmba taŋawet

nga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sungomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nangine mironj payamka sine Paulus nane tananj pirokeg ngade ta peuningam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuatenge kukul ndaningina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nangine piro tambi tane yabritingig. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirerek pur ndakube. Nangine gabat Satan nu tanjo yabrinimbba Kuate tuku enjel mayenu tananj mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane manau tinreknu kade mbal tananj minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ngumnerga nane tuku manau ta kumumbi lafumba pa ningamngat.

Paulus nu piro mbolnge piti kugrakina

¹⁶ Ye manj tane satinngamngit. Tane ye nginngan tanjo nga idus ndawap. Ko ye nginngan tanjo ngumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tananj fudinmba yiye piro tuku payamki. ¹⁷ Sunjonge payamkam tuku tum ndayate. Yiye mironj nginngan mbal tananj payamket. ¹⁸ Nane gudommba tanamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo njak minig sulumba nginngan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. ²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap nga idusde le nane tane tuku aganj ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tananj tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tananj kanjerka sangri njak ngade. Sine tane ndonj minmba nane sangri njak minig tanamba mine ndakigerj. Tane sine sangri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nangine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ngan manau tambi payamkam kumunj. ²² Nane sine Hibu ndare ngade ta ye mata Hibu ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbunj ngade ta ye mata nu tuku mbunj minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolnge nane liniinget. Nane pirokade ta ye nane liniinmba piro karenket. Ye nane liniinmba ait sungomba muli wande mbol kan. Ait gudommba ye ngusyinaig. Wam afu mbolnge ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolnge tingge likinaig. ²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wanj kenmba mbolnge liken le wanj fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenge te-diryade. Kuayar mbalnge ndinngge ye baleye ndafloyade. Yiye mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranngge dunjenge yu mbolnge ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sungomba guba kule para sunjo njak minet. Mara afu ye nyamaganj

tawi kinyam tuku wande mata denkte. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sangri njak minam tuku ye mara mara wamdus piti njak minet. ²⁹ Tira ande nu sangri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenge yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndanj mbolnge ye sangri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinja pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dungga minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbanngge minen le mandor Aretas nu nuje kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbanng sunjo tuku fonde malanga kulatka minnaig kande ³³ yiye gulab kame ye sambekngge minyoken le fonde tuku bubre malanga mbolnge te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

12 Payamkam tuku manau ye turyam kumunj kuga ta ye payamkamngit. Sunjo nu tumyina le ye kinatanu suk aganj kanjerken wam ta payamka satinngi le isap. ² Kristus tuku tanjo ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenge nu tumba te-dungga samba mbol ambe kina. Ambenge manj lato te-dunggina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila.

³ Tanjo ta nu samba mbol ambenge wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu mingge pipna le kilke te mbolnge afu ndonj sakam kumunj kuga. Nu tanamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nuje ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila. ⁵ Ye tanjo ta tuku kila idusmba nu tuku payamket. Ye yiye mironj tuku payam ndaket. Ye wam kame ndanj mbolnge sangri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yiye mironj tanamba samba mbol kan nga payamki ta ye ngin ngan tanjo mayok nda kinet. Ye sinja saket ta ye wam ta mbolnge yiye nyu te-dunggam idus ndawet. Kuga. Tanjo nane ye pasa sake lika wam njakmba ke liket ta mbolnge ye tuku nyu kumumbi iduswaig nget.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolnge ye payamka yiye nyu te-dunggikit nga Satan tuku kukul tanjo pro ye waimbi katyanu tananj ngaro rar sunjo ye mbol prona. Rar ta ye mbolnge promba minit le kamusmba yiye nyu te-dunggam idus ndawet. ⁸ Sunjo nu piti ta pitaiwa nga ye sangri tinga yabanjam kenjen ta nu ye wo ndayina. ⁹ Nu tejenmba sayina. Ye ne make pilmba sangri tini le rar ta kurawam kumunj. Ne piti ta njak minmba sangri kugatok mina le ye tuku sangri ne mbolnge kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku sangri sunjo ye mbol prowa nga ye sangri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye sangri kugatok minet le afunngge ye tumail panyade le afunngge ngaro rar sade le afunngge ye njayo siliyade le afunngge piti sugo seryade wam ta njakmba

mbolŋge ye Kristus tuku ŋga gare ŋak ndo minet. Ata. Ye sanŋri kugatok minet sulumba Kristus tuku sanŋri mbolŋge sanŋriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹ Ye yiŋe maŋau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu ŋayo silide le tane nane peu ndaniŋgig tukunu ye yiŋe ŋinŋan maŋaumbi payamka yiŋe maŋau tuku kuyaret. Ye ake tango suk minet ta afu tane nane aposel magenu ŋgade ta nane ye li ndayade. ¹² Ye tane ndoŋ minmba piti kaŋgerka sanŋri tingga piroka wam kitek sanŋrinu afu ke liken. Wam ta mbolŋge ye aposel tugusek minen le tane ye kaŋgeryinaig. ¹³ Kristus tuku kuasmbi afu mbolŋge ye wam mayenu ken ta tane tugumŋge wam maye ndawen ŋga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolŋge ken taŋamba tane mbolŋge ke ndaken. Ye tane tugumŋge piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaiŋgap.

¹⁴ Ye maŋ ait keŋnu tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba agaŋ afu sap ŋga satinge nda. Kuga. Tane ye ŋgamuŋgal ndo sap ŋga iduset. Kiŋo kame nane ina mam turkam tuku agaŋ ndende pati ndakuwaig. Ina mamŋge kiŋo kame turkam tuku agaŋ ndende patikuwaig. ¹⁵ Ye tane tuku mam taŋaŋ minet. Ye yiŋe agaŋ ndende tane turkam tuku ŋgail ndaket. Yiŋe abo mine maŋau mata tanenu ŋga kusrewam bafuwet. Ye taŋamba tane tuku sunŋomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunŋomba kume puret wam ta kusrewam kumuŋ kuga.

¹⁶ Ye tane tugumŋge agaŋ afu kile ndaken ta tane afu teŋenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisiŋmba ndametiŋ afu kilna ŋga sakade. ¹⁷ Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulniŋgen le pro tane yabritiŋmba ndametiŋ didika kilmba ye sinaig e ŋga idusde. ¹⁸ Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndoŋ kuwa ŋga kukulen. Titus nu ame agaŋ tane yabritiŋmba kilna? Kuga. Sile Titus ndoŋ Guwa ndindo ta mbolŋge minek. Maŋau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹ Tane waŋe te burka sine tane am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku kuyaraig ŋga idus ndawap. Sine Kristus ndoŋ ulendika nuŋe wamdus dubimba Kuate am mbolŋge pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sanŋri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti ŋak minet. Ye pro tane maŋau ke likade ta kaŋgerka nzaliyamŋgat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinge liki le tane ye tuku mata ndagari tamŋgaig. Ye pro tane wam kame te kap le kaŋgerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ŋgade e ko waŋe pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenŋka miŋge motmotkade e ko taŋgine ŋgarosu teduŋgade e ko taŋgine wamdusmbi maŋau kise kise ke likade maŋau kame ta ŋakmba ye kaŋgerkam mbulit.

²¹ Tane gudommba buk kutur maŋau kumba fare fare tango pino ndoŋ minmba taŋgine ŋgarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ŋgamuŋgal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yiŋe Mbaraŋge tane tuku am mbolŋge ye kiko pileyuwa le wamdus ŋayonŋikat ŋga ye pitiyate.

Riroŋ pasa afu

13 Kile ye ait keŋnu tane tugum prowamŋgit. Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tango armba ko keŋmba tango ande nu mbar ande kina ŋguwaig le son ŋga te-tiwap ŋgate.

Lo ... 17.6; ... 19.15

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta riroŋ pasa saniŋgen. Kile ye tane tugumŋge mine ndaka nane tane turmba maŋ riroŋ pasa ndui ta satingamŋgit. Ye maŋ luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta siŋka mapeke nda.

³ Taŋawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet tango minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamŋgaig. Kristus nu sanŋri sunŋo ŋak tane sinamŋge pirokate. ⁴ Nu sanŋri kugatok taŋaŋ minna le nane nu tumba ail kazrai mbolŋge balenaig ta Kuate tuku sanŋriŋge te-tina le kile abo ŋak minit. Sine mata taŋaŋ tango ndo sanŋri kugatok mineg ta sine nu ndoŋ ulendika Kuate tuku sanŋri mbolŋge minmba sanŋri tambi tane kile-tidingam tuku prowamŋgig.

⁵ Taŋgine ŋgamuŋgal son pileŋga kaŋgerap. Tane siŋka Kristus Yesus tuku ŋgamuŋgal son ŋgade e ko kuga. Nu tane sinamŋge minit le tane kamsude e ko kuga. Kuga ta tane tuku ŋgamuŋgal son ta mbarkamŋgat. ⁶ Wam ta mbolŋge sine tane pasa kuklimba tumtingigen mbal ŋgamuŋgal son tugusek ŋak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar maŋau afu ke ndakap ŋga nu yabaŋmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu ŋguwaig ŋga idus ndaweg. Tane maŋau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ŋgade ta sine piti ndasiŋgit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenŋam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sanŋri kugatok mineg le tane sanŋri ŋak mayok kinig ta sine sanŋri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane tuku ŋgamuŋgal son lato lato sanŋri tingguwa ŋga Kuate yabaŋmba mineg.

¹⁰ Sunŋo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sanŋrinu satingam kumuŋ ta ye taŋawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidingam tuku ye waŋe ndo kuyaret. Sunŋo nu ye tane sanŋri piletingam tuku piro sina. Tane ŋaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamŋgit. Taŋgine mbar kile-tidingap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ŋgamuŋgal mukuk minap le Kuate nu tane ndoŋ minamŋgat. Kume pur maŋau ŋgamuŋgal mukuk maŋau nu tugu. ¹² Tane taŋgine taŋgine tira kame ndoŋ muŋgu kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap. ¹³ Kuate

tuku mbal tenge minig ta njakmba tane kaiye pasa tingig.

14 Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinaŋ make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndoŋ muŋgu gare njak minwa. Son.

GALESIA

Paulus nu Galesia mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba. Nu nuŋe li arnu mbolŋge Galesia ma tugu mbolŋge guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Taŋanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son ŋginaig le nu nane ndoŋ ait afu minna sulumba maŋ nane kusreka kina. Yar keŋmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal ŋgingŋan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade ŋga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu teŋenmba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ŋgaro pikam tuku suŋgomba saninginaig sulumba sakinaig: Tane tukul pasa ŋakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tiŋgamŋgat ŋga saninginaig. Taŋamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga ŋginaig sulumba sakinaig: Yerusalemŋge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig ŋginaig.

Taŋakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti ŋak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waŋe te kuyarna.

1 Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolŋge mine likade ta ye Paulus tira mbal teŋge minig ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel piro ten te taŋgo nane ye kukul ndayinaig ko taŋgo ande ye tugum promba ne aposel ŋga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuateŋge Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar taŋge ne aposel ŋga ye tuku nyu te-mayoknaik. **3** Mam Kuate singine Suŋgo Yesus Kristus nale ake sinaŋ tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertingwaik. Son.

4 Yesus Kristus nu kilke te tuku maŋau ŋaigonu ŋga-mukŋge sine kile-luka kilam ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolŋge mayok kina. **5** Sine nu tuku nyu suŋgo ta te-duŋga minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

6 Tane wam kade ta ye ismba piriri ŋayowet. Kristus nu tane ake sinaŋ make patikina le Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku wikina. Ndaŋam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde.

7 Pasa mayenu ande sine tursingam tuku mine ndakate. Afuŋge tane tuku wamdus ŋgingŋan sertimmba Kristus tuku pasa mayenu nangine wamdusmbi mbilam tagode. **8** Sine tane tugumŋge pasa mayenu kukligen ta pasa taŋge ndo tane turtingam kumuŋ. Sine buk pasa saŋgrinu ande satinŋigen ta ye kile maŋ lato satinŋamŋgit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta taŋgo ande pasa mayenu taŋaŋ mbilmba kise kukliwa kande Kuateŋge nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok eŋel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuateŋge kasursingwa.

10 Ata. Tane ye nzaliam tuku ye pasa ta satinŋit e? Kuga. Kuateŋge ndo ye nzaliyuwa ŋga iduset. Ye taŋgo

afuŋge nzaliyuwaig ŋga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro taŋgo mine ndaket kande.

11 Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satinŋen ta taŋgo tuku pasa kuga. **12** Taŋgo andeŋge pasa mayenu te sa ndayina ko andeŋge tum ndayina. Yesus Kristus nunge tumyina.

13 Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye saŋgri tiŋga Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo sernimmba bale far suluwam tagowen. **14** Ye singine mbuŋ kame tuku maŋau ŋakmba mage minam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yiŋe usre tuma mbal ŋakmba liniŋen.

15 Ye taŋawen ta ye ina tuku funŋul sinamŋge minen le Kuate nu Kiŋo nuŋe tuku piro biyam tuku ye o buk madiyahina. Madiyahina tukunu nu ake sinaŋ ye make pilmba wikina. **16** Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumŋge nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kukliwi ŋga nu Kiŋo nuŋe tumyina le ye ande sa ndawen. **17** Nane aposel nyu ambonga tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tiŋga Arabia kilke mbol kan. Taŋge minmba ma ma ŋgumneŋga ye maŋ luka Damaskus tumbraŋ suŋgo mbol prowen.

18 Yar keŋmba kugana le ye Petrus kaŋgeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka taŋge kusem armba nu ndoŋ minken. **19** Ye ambenŋge minen sulumba aposel afu kaŋger ndaken. Suŋgo Yesus tuku maib nuŋe Yakobus nu ndo kaŋgeren. **20** Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolŋge siŋka yabri pasa sa ndaket.

21 Ngumneŋga ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken.

22 Ait ta mbolŋge Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolŋge mine likinaig ta ye kaŋger ndayinaig.

23 Afuŋge nane ndoŋ wam kubenaig le nane teŋenmba isnaig: Taŋgo nu ambonga sine piti sersimmba pasa mayenu sine son ngeŋ ta kume seram tuku saŋgri tiŋgina ta kile nu nane afu ŋgamukŋge pasa ta kuklim-

ba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolŋge wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu te-dunginaig.

Aposel afu Paulus ndoŋ wamdus ulendinaig

2 Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndoŋ mbumba Yerusalem kageŋ. Ye Titus mata tumba sine keŋ mbumba kageŋ. ² Kuatenge ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambeŋge gabat sugo ndoŋ mangurka ye kasomok mbal ngamukŋge pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinaŋ piro karenjkikit nga ye tanjawen.

³ Titus nu ye ndoŋ minna ta nu Grik tanŋo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku siŋka kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalŋge pasa ta te-mayoknaig. Nane nanŋine maŋau yubeŋga pro sine ngamukŋge tira mbal taŋaŋ mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamunŋgal mukuk mbolŋge mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemŋge minbe nga idusmba pronaig. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigeŋ.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunŋge nane tuku nyu sugokanu mbolŋge minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanŋo tuku nyu pile ndaŋgate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷ Kuga. Zu mbal tugumŋge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenge Petrus tuku wai mbolŋge pilna tanjamba ndo kasomok mbal tugumŋge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolŋge pilna. Kuate nu Petrus sanŋri tuna le Zu mbal ngamukŋge pirokam tuku aposel nyu tuna tanjamba ndo nu ye mata sanŋri sina le kasomok mbal ngamukŋge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunŋge nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenge nu ake sinaŋ ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndoŋ wai sikmba nane ndoŋ piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamukŋge pirowaig le sile kasomok mbal ngamukŋge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tanjakinaiŋ le ye wam ta kam tuku wamdus sanŋrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumneŋga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta teŋenmba. ¹² Nu amboŋga kasomok mbal ndoŋ mangurka isukusmba minna ta nu maŋau mayena. Ngumneŋga Yakobus nu nuŋe mbal afu Yerusalemŋge kukulniŋgina le Antiok pronaig le Petrus nu nane kanŋerka nane ngaro pike ndakade mbal kasurniŋgig

nga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam nŋayona. ¹³ Zu mbal afu amboŋga Petrus ndoŋ wam mayenaig ta kile nane mata maŋau tiŋreknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri maŋau tanŋe Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mbolŋge Yesus tuku pasa mayenu tuku maŋau pitainaig ta ye katesemba nane nŋakmba am mbolŋge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanŋo ta ailfu kasomok tanŋo ngamukŋge ne Zu tanŋo taŋaŋ mine ndaka nane taŋaŋ minna. Ndanam saka kile ne kasomok mbal Zu tanŋo taŋaŋ mayok kuwaig nga sanŋri tiŋga saniŋgit nga sawe liken.

Kristus mbolŋge sine tiŋreknu mayok kineg

¹⁵ Singine ina mam nane sine kile-patikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanŋo taŋaŋ mayok nda kageŋ ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok nda kineg ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋgeŋ wam ta mbolŋge ndo sine Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg. Ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tiŋreknu mayok kube nga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋga nu tuku son ngigeŋ.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mbolŋge tiŋreknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok taŋaŋ une tanŋo mayok kineg. Ta tuku afu teŋenmba sakamŋgaig. Ata. Kristus nu une maŋau sanŋri pilete nga sakamŋgaig. i ... Siŋka tanjamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa te-siwen ta maŋ dubiwi ta ye yiŋe miroŋ une tanŋo mayok kanŋit.

¹⁹ Ye tukul pasa tuku sanŋri kumnemŋge minmba tiŋreknu mayok nda kan tukunu sanŋri tanŋe ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndoŋ ail kazrai mbolŋge kumanu taŋaŋ kumen. Kile ye tukul tuku sanŋri kumnemŋge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo nŋak minet te ye Kuate tuku Kiŋo tuku sanŋri tomba tiŋga nu tuku wamdus ndo dubimba wam nŋakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunŋo nŋak minmba nu yenu nga nuŋe ngarosu kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu tanjamba ake sinaŋ sunŋomba sine make patikate wam ta ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus tuku son nŋget. Ande nu tukul pasa mbolŋge tiŋreknu mayok kambim kumuŋ nguwa ta Kristus nu sinenu nga kumna wam ta alo kugatok.

Sine Yesus tuku maŋau kitek ndo dubibe

3 O Galesia mbal, tane nŋinŋgan wamdus ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu nga ail kazrai mbolŋge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtiŋgen le tane kila pile mayenaig. Imaŋge nŋule parak pasambi tane tuku wamdus mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolŋge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son nga tinaig. ³ Tane Yesus son nga

Tukul Guwa tuku sangri mbolŋge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile tangine sangrimbi maŋau kitek ta tuturmba Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane nginŋan mbal. ⁴ Tane maŋau kitek tugu pilmba wam sugo kaŋgerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Taŋamba kuga. Wam ta alo sunŋo ŋak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tiŋmba wam kitek sangrinu tane ŋgamukŋge kile-mayokkate ŋga idusde e? i ... Taŋamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ŋgade wam ta tuku nu taŋate.

⁶ Tane Abraham tuku maŋau kaŋgerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sangri tomba tiŋgina le Kuate nu Abraham tuku ŋgamunŋal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku sangri tomba tiŋga nu tuku son ŋgeg mbal sine Abraham tuku kiŋo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku sangri tomba tiŋga nu tuku son ŋgade sulumba nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham tenenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sana.

Mulum Pasa 12.3

⁹ Nane Abraham taŋaŋ Kuate tuku sangri tomba tiŋgade mbal Kuatenŋge nane Abraham ndoŋ wam mayenu ta niŋgit. ¹⁰ Nane afu nangine sangri tomba tiŋga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa ŋakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit ŋga sakate.

Lo 27.26

¹¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Taŋgo nane Kuate tuku sangri tomba tiŋga nu am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig mbal nanenŋe ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate.

Habakuk 2.4

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tiŋreknu mayok kambim kumuŋ kuga ta kuyar pasanŋge tumsingit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ŋgam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku tenenmba sakate.

Ande nu tukul ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamŋgat ŋga sakate.

Wok Pris 18.5

¹³ Sine tukul pasa kumnemŋge minmba Kuate tuku pa sunŋo tam tuku mingenŋ ta Kristus nu sinenu ŋga pa sunŋo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinge siŋgina. Wam ta tuku kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ail kazrai mbolŋge minig mbal nane Kuate tuku pa sunŋo tam tuku minig ŋga sakate.

Lo 21.23

¹⁴ Kristus nu taŋamba kumna le Abraham mbolŋge Kuate nu kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolŋge tane kasomok mbal ŋakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sangri tomba

tiŋgeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal niŋgam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satingit ta ye kile yaba pasa andembi tane tumtingamŋgit. Taŋgo ande nu abo ŋak minmba ŋgumnenŋa kumwa le afu nu tuku agaŋ ndende kilam tuku waŋe ande kuyarte. Nu pasa ta sangri pilemba nuŋe nyu pilit ta andenŋge pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga. ¹⁶ Pasa sangrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ ndoŋ kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbuŋ ŋakmba tuku sa ndana. Nu taŋgo ndindo tuku naŋe mbuŋ ŋga sana. Nu tuku mbuŋ ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satingit ta tugunu tenenmba. Kuate nu Abraham ndoŋ nuŋe pasa ta katmba nuŋe nyumbi sangri pilena. Taŋana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndoŋ pasa katna ta te-simba kume seram kumuŋ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam ŋga siŋgine sangrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake siŋgam sakina ta mbolŋge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuŋe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ŋgumnenŋa te-mayokna ta tugunu tenenmba. Tukul pasa prona le taŋgo nane nangine une maŋau kamusnaig. Taŋamba kamusmba minwaig le ma ma Abraham tuku mbuŋ prowamŋgat. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta nu tuku mbuŋ ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuŋe eŋel kame kukulniŋgina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek taŋgo pino saniŋgina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu agaŋ inum kukul ndana. Kuga. Nu nuŋe miroŋ pasa sangrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndaŋmba tumsingit. Tukul maŋau le Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigrinŋa mine ndakade ŋga idusde e? Taŋamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa taŋgo ŋakmba une tuku sangri kumnemŋge minmba pa tam tuku minig ŋga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu taŋgo niŋgam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tiŋga nu tuku son ŋgeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa taŋge sine ndalekanu taŋaŋ minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ŋgigenŋ. ²⁴ Tukul pasa nu piro ŋak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa taŋge sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sangri tomba tiŋga Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kambim tuku tukul pasa nuŋge sine tuku une tumsingina. ²⁵ Kristus nu prona le sine nu tuku kume tuku sangri toweg le maŋau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ŋgeg mbal sine ŋakmba Kuate tuku kiŋo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndoŋ ulendika nu tuku maŋau te-pureg. ²⁸ Zu

le kasomok, nyu njak le nyu kugatok, tanjo le pino sine njakmba ulendika Kristus Yesus mbolnje ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbun. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbun minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4 Ye yaba pasa ndui ta tuturmba satingamngit. Kiyo nu mam nuje tuku ma tam tuku minit. Nu kiyo fudiendo minit le tanjo kisenje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minit. Kiyo ta nu aganj ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tanjan minit. ² Kiyo ta mam nujenje nu aganj ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndangate le afunje aganj ndende ta kiyo turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kiyo fonjon tanjan mingenj sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemnje piro mbal tanjan mingenj. ⁴ Ait kumungina le Kuate nu nuje Kiyo nuje kukulna le kilke te mbol prona. Kiyo ta pino andenje te-pilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemnje minna. ⁵ Sine Kuate tuku kiyo kame mayok kab nga nu sine tukul tuku sangri kumnemnje mingenj ta paska muskil kiletidinge singina. ⁶ Sine Kuate tuku kiyo kame mineg tukunu Kuate nu nuje Kiyo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ngamunggal sinamnje minmba yije Mam nga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanjan mine ndakeg. Sine Kuate tuku kiyo kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sungona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemnje nane tuku piro mbal tanjan ndalekanu tanjan minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndanam saka tane man luka yabri mbara kumnemnje ndalekanu tanjan minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus sangrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem nga kurauka dubi magekade sulumba manau tambu tinjeknu mayok kambim idusde. ¹¹ Manau tanje tane turtinge nda. Tane sinjka ye piti seryade. Ye buk tane ngamuknje ake sinan piro karenjka sangri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet tanjan mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig tanjan tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumnje minen ta tane ye mbolnje mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andenje ngailkina tukunu ye tane ndonj minmba pasa mayenu kukliwen le tane sinaig. Wam ta tane njakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye njayo aganj tanjan ye kasur ndayinaig. Tane ye kangeryumba enel ande ko Kristus kangeranu tanjan ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndonj minen ta tane ye tuku gare njak minnaig. Tane tanjine am goniymba ye sam kumunj kande tane goniymba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunjo tinaig ta aninge pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatiymba pasa tugusek ndo satingen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolnje ke likade ta nane wamdus mayenu tumba tanja ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolnje ndo minwaig nga tanjade. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolnje ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane tanjamba afu mbolnje gare tanjan kumusmba minap. Ye tane ndonj nda mini ta mata tanjamba ndo kap.

¹⁹ Yije kiyo kame, ye ambonga wamdus piti sunjo njak tane tugumnje piroken le tane ngamunggal biye mbilmba Kristus tuku son nginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku manau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndonj minam tuku wamdus sunjo njak minet. Ye tane ndonj mini sulumba yije wamdus kumumbi kile-mayokka satingam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus njak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta tenemba minit. Abraham nu kiyo armba kile-patikina. Kiyo ande Sara tuku piro pino Haganje te-pilna. Kiyo ande piyo nuje Saranje te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ngarosu sangri njak minmba kiyo te-pilna. Abraham piyo nuje nu ninjina ta Kuateenje nu sana ta kumumba nu kiyo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo njak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna tanjan. Kuate nu Sinai tabe mbolnje Moses ndonj pasa katna ta Hagar tanjan. Pasa ta mbolnje mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ngade. Kile Yerusalem nu Hagar tanjan minit. Tumbran sunjo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemnje minmba ndalekanu tanjan minig.

²⁶ Sine samba mbolnje Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kumnemnje ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kiyo kame tanjan mineg. ²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku tenemba sakate.

Pino ninjka kiyo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiyo te-palmbim tuku rar kamusam tuku wamdus sungokanu pilit ta ne gare sunjo tumba wi kuerjka.

Ne tuku kiyo kame tugeka sunjo njayowamngat.

Pino nu tanjo njak minit ta nu tuku kiyo kame linjngamngat.

Aisaia 54.1

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nujenje te-pilna. Tanjamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiyo kame mayok kinig. ²⁹ Hagar nu ngarosu sangri njak minmba kiyo nuje te-pilna le Sara nu Kuateenje sakina ta kumumba kiyo te-pilna. Tukul Guwa nu sangri tuna le nu tanjana. Ngumnezza Hagar tuku kiyo nu Isak kasurna. Tanjamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursingig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenemba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiyo nu mam nuje tuku

Wok Pris 19.18

agan ndende kilikat nga Sara nu tanjo nuje sana: Piro pino kiyo nuje ndonj pitaika le nale kasom kuwaik ngina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiyo kame ndalekanu tanjan mine ndakeg. Sine Sara tuku kiyo kame mineg.

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu tanjan mine ndakube

⁵ Sine ndalekanu mine ndakube nga Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina. Ta tuku manau andenge man tane ndale ndakam tuku wamdus san-grinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yenge pasa te satinngamngit. Tane tinreknu mayok kambim idusmba ngaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda. ³ Ye rironj pasa buk satinngan ta man lato satinngamngit. Ande nu ngaro pikam idusmba kande nu tukul hakmba dubikuwa. ⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolnge Ku-ate am mbolnge tinreknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndonj purkade. Kuate nu ake sinanj tane make patikate wam ta tane ngummede. ⁵ Sine tanja ndaweg. Sine Kristus tuku son ngeg mbal Tukul Guwanje sangri singit le sine Kuate am mbolnge tinreknu mayok kambim tuku tairnga mineg. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ngaro pikeg e ko ngaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sangri tomba tingeg sulumba kume pur manau te-mayokeg ta alo hak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonja pasa tugusek dubi mayenaig ta imanje tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nuje mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nuje tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudingdo plaua sinamnge pileg le plaua hakmba ulmba silite nga sakeg ta ¹⁰ Sunjo nu ye ngamunggal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamngag ta ye kila. Tanjo ima nu tane nginngan sertinngig ta nu piya nyanonu tamngat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ngaro pikam tuku manau ta kam tuku satinngit kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinreknu mayok kube nga nu ail kazrai mbolnge kumna. Ngaro pike manau tane turtingam kumu kuga. Ye tanjamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolnge kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane nginngan sertinngam ngaro pikam tuku satinngig mbal nane nangine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasange ndalekanu mine ndakap nga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok nga tangine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur manau mbolnge tangine tangine munjo turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tane tangine ngarosus tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumngge minig mbal tuku kume purap nga sakate.

Tane tanjamba kap ta tane tukul pasa hakmba kumu-wamngag. ¹⁵ Tane rironj mayewap. Tane age tanjan munjo kasarka wamdus kagli firkap ta tane tangine tangine munjo najo siglika purkamngag.

Tukul Guwa le ngarosus tuku manau

¹⁶ Ye tane man satinngamngit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tangine ngarosus tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ Ngarosus tuku nzalinge Tukul Guwa tuku nzali te-ibenam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinge ngarosus tuku nzali te-ibenam bafute. Nale munjo ngueu hak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumu kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemngge mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ngarosus tuku nzali mbolnge mayok kinig ta sine hakmba kila. Wam kame ta tenenmba. Fare fare pino tanjo ndonj unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali ngail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinngig. Tanjo makede. Afu kasurnngig. Afu ndonj kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonj tingade. Gubra tade. Ye ye ngade. Munjo tetkade. ²¹ Afu tuku agan ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba nginngankade. Manjurka maim maim manau te-mayokde. Wam nganonu hakmba tanjan ta ngarosus tuku nzali. Ye buk rironj pasa san-grinu satinngan ta kile man lato satinngamngit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnge mayok kinig ta tenenmba. Kume pur manau, gare manau, ngamunggal mukuk manau, mape manau, wamdus bafuk manau, rangun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manau, ngan manau, ngarosus tuku nzali te-ibenam tuku manau. ²³ Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kile-mayokeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnge patikam tuku mine ndakate. ²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal singine ngarosus tuku nzali nganonu hakmba kilmba ail kazrai mbolnge danja kume serninngig.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa hak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine singine ngarosus payam ndakube. Singine singine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine manau tuku am kikonj ti ndangube.

Sine singine singine tira tuku piti kugrakube

⁶ Tira kame, tangine tanjo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku sangri hak minig ta tane ngan manjambi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotinguwa le ndekubekag. ² Tane tangine tangine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul hakmba kumu-wamngag.

³ Tanjo ima nu ye mayenu nga iduste ta nuje wamdusngge nu yabrite. Nu ake tanjo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kanjerka singine mine pilenga payam

ndakube. Sine yimyam siŋgine mironj maŋau kaŋgerka pileniŋbe. ⁵ Sine ŋakmba ndui ndui siŋgine piti ku-grakamŋgig.

⁶ Taŋgo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtiŋgit ta taŋgine agaŋ ndendembi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda ŋga idusap ta tane wamdus mbarbekaig.

Taŋgo nu agaŋ tumunu ŋgukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ŋgarosu tuku nzali dubiwa ta ne ŋgarosu tuku nzali alonu tumba ŋgisikamŋgat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndoŋ abo ŋak minmba minamŋgat. ⁹ Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasiŋguwa. Sine wamdus saŋgrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumuŋguwa le alonu kilamŋgig. ¹⁰ Afu mbolŋge wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son ŋgade mbal siŋgine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironj pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kaŋgerap. Ye yiŋe waimbi waŋe te mbolŋge kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu taŋgo afu saŋgri tiŋga tane ŋgaro pikam satinŋig ta nane naŋgine mbal am mbolŋge nyu sugo tam tuku taŋade. Nane sine Kristus nu ail kazrai

mbolŋge kumna wam ta ndo te-mayokbe ta siŋgine mbalŋge piti sersiŋbekaig ŋga nane kuru-kuruka ŋgaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. ¹³ Ata. ŋgaro pikig mbal ta nane tukul ŋakmba dubi ndakade. Tane ŋgaro pikam tuku satinŋig ta tane ŋgarosu pikap le naŋgine ŋgaro payamkam tuku taŋade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolŋge kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Taŋamba kilke te tuku wam kame ye am mbolŋge kumaknu taŋaŋ minig le ye idus ndaniŋget. Ye mata kilke te tuku maŋau dubide mbal am mbolŋge kumaknu taŋaŋ minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Taŋgo nu ŋgaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolŋge kitek mayok kinit ta ndo alo ŋak. ¹⁶ Nane wam ta son ŋga dubide mbal Kuate nu nane ŋgamuŋgal wamdus bul serniŋmba nu nuŋe mbal ŋakmba mbolŋge taŋawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro taŋgo minet. Yiŋe ŋgarosu mbolŋge katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok te-mayokte. Ta tuku ande nu maŋ ye tuku nyu ŋayo sili ndawa.

¹⁸ Tira kame, siŋgine Suŋgo Yesus Kristus nu tane ake sinaŋ make patikuwa.

Son.

EFESUS

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romngge muli wandek sinamngge minmba Efesus mbal tuku warje te kuyarna sulumba nane terjenmba saningina: Yesus nu Moses tuku tukul ngakmba kile-sika nunge ngarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba tango kitek ndindo te-mayokna.

1 Tane Kuate tuku mbal Efesusngge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ngakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyahina le Yesus tuku aposel minet yenge tane ndon pasatam prowet.

2 Singine Mam Kuate, Sungo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ngamunggal wamdus bul ser-tinguwaik. Son.

Kuate nu sine mbolngge wam magenu kina

3 Singine Sungo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Sine Kristus ndon ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu ngakmba Tukul Guwa mbolngge singgit le gare sungo ngak mineg.

4 Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolngge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purfenju mbar kugatok nu am mbolngge tinggam tuku nu tanana. **5** Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolngge nunge kiyo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nunge ranggun mayenu manau ta dubimba wamdus ta tina. **6** Sine nu tuku nyu sungo ta te-dungube nga nu nunge wam mayenu ta te-mayokmba nunge Kiyo nunge tuku kume purna ta nu mbolngge sine ake sinan make patikina.

7 Nu sine make patikate manau ta fudjindo kuga. Wam ta sungo nayo. Nunge Kiyo nunge tuku kume mbolngge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. **8** Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu singgit le **9** nunge wamdus buk kurok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nunge ranggun mayenu manau ta dubimba wamdus tina ta terjenmba. **10** Ngumnenga ait kumunguwa le nu samba kilke agar ndende ngakmba kilmba Kristus kumnemngge patikuwa le nangine ma mbolngge minwaig le Kristus nu gabat sungo minamngat.

11 Kuate nu wamdus tumba tanjamba wam mayok kuwaig nga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolngge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. **12** Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa nga ambonga sine Zu son ngiger mbal sine singine mine ngakmba mbolngge Kuate tuku nyu sungo ta te-dungube nga nu sine madisingina. **13** Kristus nu tanggine muskil kile-tidinge tingina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son nginaig. Tananaig le nu tane kasomok mbal mata yije mbal nga Tukul Guwa tingmba sangatingina.

Nu o buk nunge mbal Tukul Guwa ninggam tuku sakina. **14** Sine Tukul Guwa ngak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamngig. Nu ngak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singamngat. Nu tanjawa le sine nu tuku nyu sungo ta te-dungamngig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabanja

15 Ye wam kame sakit ta ngakmba idusningmba tane Sungo Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinga Kuate tuku mbal ngakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. **16** Ye nu yabanjet ta ye tane gilai ndanjet. **17** Singine Sungo Yesus Kristus tuku Mbara nu agar ndende ngakmba tuku gabat sungo. Nu tane nunge Guwa tingguwa le nu wamdus kila mayenu tumtinguwa le tane Kuate kila pile mayewap nga ye yabanjet. **18** Nunge tane wamdus kilngatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairnga minig ta tugunu kila pile mayewap. **19** Nu tane nunge mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa ngak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal sangri sungo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap nga ye yabanjet.

20 Sangri ndui tambi Kuatenge Kristus kumna le timba tumba samba mbolngge nunge ndinam kumnemngge pilna le minit. **21** Nu sugo sugo ngakmba linngmba o mbolngge minmba nyu sugo sugo kilke te mbolngge kilke kitek mbolngge ta ngakmba linngmba nu mbolngge minmba minamngat. **22** Kuate nu agar ndende ngakmba nu kumnemngge patikina sulumba nunge kuasmbi tuku gabat sungo minwa nga nu pilna. **23** Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ngaros. Nunge ngaros mbolngge nunge nyu sungoka mayok ka nu kumumbi minit le agar ndende ngakmba nu mbolngge kumumbi mine likade.

Sine Kristus mbolngge abo kitek tigen

2 Tane buk wam ngagonu ke lika Kuate maskenngge minmba kumaknu minnaig. **2** Tane kilke te tuku manau ngagonu dubika guwa ngagonu tuku gabat sungo kumnemngge minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamngge piroka minit. **3** Sine ngakmba buk nane tanan minmba singine wamdus ta ndo dubika nzali ngagonu ke lika minger. Sine tanjo ngakmba ndon Kuate tuku pa tam tuku minger.

⁴ Kuate tuku mape mañau sunḡokanu. Nu sine tuku sunḡomba kume purmba ⁵ sine une mañau mbolḡge kumaknu mingej le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndoḡ kile-tidiḡgina. Nu ake sinaḡ sine make patika muskil kile-tidiḡgina. ⁶ Nu Kristus te-duḡga sine nu ndoḡ ulendikeḡ wam ta mbolḡge nu sine turmba kile-duḡga ka samba mbolḡge nu ndoḡ patikina le mineḡ. ⁷ Ait prowe likamḡgaig ta ḡakmba mbolḡge Kuate nu sine ake sinaḡ make patikate wam sunḡo ta kilimok mayok kuwa ḡga nuḡe ranḡun mayenu Kristus Yesus mbolḡge siḡgina.

⁸ Kuate nu tane ake sinaḡ make patika tane muskil kile-tidiḡgate ta tanḡine piro mbolḡge kuga. Kuatenḡe piya kugatok tiḡgit. ⁹ Tanḡo ḡgarosu payamkubekaig ḡga nanḡine piro mbolḡge nu niḡge ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineḡ. Nu Kristus Yesus mbolḡge sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek siḡgina. Nu o buk sine tanḡamba minbe ḡga idusna.

Sine Kristus mbolḡge kuasmbi ndindo mineḡ

¹¹ Tane Zu ndare mbolḡge mayok nda kinaig ta tane gilai ndanḡap. Sine Zu tanḡo Kuate tuku mbal ḡga ḡgaro pikeḡ tuku mbal ḡgeḡ. Sine buk tane kasomḡge minmba ḡgaro pike ndakade tuku mbal ḡgiger. ¹² Ait ta mbolḡge tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenḡe madisiḡgina mbal kasomḡge minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel saniḡgina ta tane nda isnaig. Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tanḡine piti ambokok ta gilai ndanḡap.

¹³ Tane buk Kuate maskenḡge minnaig ta kile tane Kristus ndoḡ ulendika nu tuku ndare mbolḡge Kuate tugumḡge minig. ¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam tuku tanḡo. Sile Zu mbal kasomok mbal ḡgueu minkenḡ wam ta nu te-simba sile ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses tuku tukul ḡakmba kile-sika nuḡe ḡgarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba tanḡo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolḡge kumna sulumba ḡgueu mañau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba Kuate ndoḡ tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate tugumḡge mingej mbal tane kasomḡge minnaig mbal nu sile ḡgamukḡge pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndoḡ minam tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile kuasmbi ar te nu mbolḡge Tukul Guwa ndindo ḡak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumuḡ.

¹⁹ Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe tanḡo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndoḡ Kuate tuku mbal mineḡ. Sine ḡakmba nu tuku wande tuma mbal mineḡ. ²⁰ Aposel kame tuan tanḡo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolḡge tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame sunḡo. ²¹ Nu mbolḡge wande alonu ḡakmba ulendikade sulumba sanḡri tiḡga Kuate nuḡe minam tuku wande sunḡo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndoḡ ulendikade ta tane mata Kuate

tuku wande. Nu wande ta sinamḡge nuḡe Guwa pilit ta nu minit.

Kuatenḡe Paulus kasomok mbal tuku piro tanḡo madi-na

³ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig ḡga saket tukunu ye muli wandeḡge minet. ² Kuate nu tanḡo ake sinaḡ make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe ḡga piro te ye wai mbolḡge pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuḡe wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudiḡmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimḡgaig. ⁵ Wam kuirok ta buk tanḡo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanḡe te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan tanḡo kame tumsiḡgit. ⁶ Wam kuirok ta tenjenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ḡgade sulumba tane Israel mbal ndoḡ Kuate tuku kiḡo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolḡge wam mayenu nane mbolḡge kamḡgit ḡgina ta tane nane ndoḡ tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuḡe sanḡri te-mayokmba ye ake sinaḡ make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ḡgamukḡge ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolḡge wam sugo kileḡ ta ye kasomok mbal ḡgamukḡge kukliwam tuku nu tanḡamba ye make pilna. ⁹ Ye tanḡawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu aḡan ndende ḡakmba kile-mayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuḡe miroḡ kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolḡge guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolḡge kanḡerka ta wam sugo ḡgade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolḡge wam ta kam idusmba minna sulumba kile siḡgine Sunḡo Kristus Yesus mbolḡge te-mayokte. ¹² Sine nu tuku kume tuku sanḡri tomba tiḡga nu mbolḡge sine kuru kuru kugatok ḡgamunḡal mukuk Kuate tugum kineḡ.

¹³ Ye tanenu ḡga piti kanḡeret te tane ta tuku wamdus sanḡri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur mañau sunḡo

¹⁴ Ta tuku ye dagol tidronḡa Mam Kuate tuku nyu tedunḡet. ¹⁵ Kuate nu sine ḡakmba tuku Mam Sunḡo minit. Samba mbolḡge kilke mbolḡge ina mam ḡgeḡ ta Kuate nu tugu. ¹⁶ Nu purfenḡu sanḡri sunḡo ḡak ta nu nuḡe Guwa tiḡguwa le nu tane tuku ḡgamunḡal sanḡri piletiḡguwa ḡga ye nu yabanḡet. ¹⁷ Tane Kristus nu kumuḡ ḡga son ḡgap le nu tane tuku ḡgamunḡal sinamḡge minwa le tane kume pur mañau mbolḡge sanḡri tiḡgamḡgaig. ¹⁸ Tane tanḡamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal ḡakmba ndoḡ Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamḡgaig. Nu tuku kume pur mañau ta sunḡokanu o mbolḡge. Ande nu tuku kume pur mañau sunḡo ta kila pile suluwam ku-

munj kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku mañau ñakmba te-puramnggaig. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanjet.

²⁰ Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sungo ñak minmba Kuate yabanjet ta nu tuku sangri sine mbolngge pirokate tukunu nu wam ta liniñmba nu wam sugo pasa ñak singam kumuñ. ²¹ Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndoñ Kuate tuku nyu sungo ta te-duñga minmba minbe. Son.

Sine Kristus mbolngge kuasmbi ndindo mineg

4 Ye Sungo tuku piro tanjo ye muli wandek sinamngge minet te ye tane sarsartingget. Kuate nu tane wikina wam ta te-mayokmba mine mayenu mbolngge minap. ² Tane tangine nyu te-iberñmba ngan mañau ñak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur mañau dubimba afu nane mañau kise dubide ta tala ndaniñgap. ³ Tukul Guwa mbolngge tane wamdus ulendi minig. Tane mañau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk mañau minam tuku wamdus sangrinu palpe. ⁴ Sine Tukul Guwa ndindo ñak minmba ngarosu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina. ⁵ Sine tuku Sungo ndindo. Ngamunggal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶ Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine ñakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine ñakmba kulatka sine ñakmba mbolngge pirokate. Nu sine ñakmba tuku ngamunggal sinamngge minit.

⁷ Kristus nu nuñe wamdus dubimba sine nduik nduik ñakmba mbolngge sangri yimyam singina. ⁸ Kuyar pasa ande ta tuku teñenmba sakate.

Nu muliñ kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenñe nuñe wam kame magenu tanjo kame niñgina nga sakate.

Mune 68.18

⁹ Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tuguñu teñenmba. Nu ambonja kilke te o sinam nzi kina sulumba nu mañ luka samba mbol kina. ¹⁰ Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba mañ tuturm-ba o mbol ambe kina le kile agañ ndende ñakmba nu kumnemngge minig.

¹¹ Nu sine afu aposel pirokam tuku sangri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumngge pasa ismba kile-mayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuñe pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sangri yimyam singina. ¹² Sine Kuate tuku mbal pirokate le Kristus tuku ngarosu sunngoka sangri tingguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamunggal son sangrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kiño kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjan mayok kangig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kiño kame tanjan mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nangine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjan kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tingga yu tonjel tingate tanjan wamdus kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo ñakmba

idusniñmba tugusek mañau ndo dubibe sulumba wam ñakmba mbolngge singine Gabat Kristus ndoñ ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ngarosu mineg. Nu nuñe ngarosu kulatka sangri tuwit le nuñe ngarosu ñakmba ulendika mine mayede. Nane nangine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarosu sunngoka kume pur mañau ñak minmba sangri tingamngat.

Sine Kristus mbolngge mine mañau kitek ñak

¹⁷ Ye pasa te Sungo tuku nyu mbolngge satinngamngit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjan li ndakap. Nane nangine wamdus wam alo kugatok mbolngge patikade le ¹⁸ ma make sungo sinamngge minig. Nane ngamunggal kareñnu pilmba wamdus kugatok tanjan minmba Kuate nu mañau kitek tanjo niñgit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane mañau ñaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nangine nzali ngail ndaka une mañau kumba kutur mañau ñakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunñe tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig.

²² Tane kila pilnaig tanjamba tangine wamdus ambokok tamba mañau ñaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tangine wamdus ambokok tanje tane ñaigo siglike dirna. ²³ Tane wamdus kitek ñak minmba ²⁴ Kuate tuku mañau te-purap sulumba tugusek mañau ndo dubimba mine mayenu mbolngge minap.

²⁵ Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine ñakmba Kristus tuku ngarosu inumnu mineg tukunu tira ndoñ siñka pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta ñak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu agañ ndende kuayarte ta nu mañau ta kusrewa. Nu afu agañ ndende denkanu minig ta turkam tuku piro kareñkuwa. ²⁹ Tane pasa ñaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti ñak minig ta pasa ta ismba sangri pileniñguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinjamba sangatingina.

³¹ Wamdus ñgueu ñak, gubra mañau, miñge fetka kualeyau mañau, wañe pasa ta ñakmba kusrekap. ³² Tane tangine tangine muñgu sina ñak minap sulumba muñgu turkap. Kuate nu Kristus mbolngge tane tuku une sauka gilaingina tanjamba ndo tangine tangine mbolngge mbarde ta mata gilaingap.

Sine mafenñ minbe

5 Tane Kuate tuku kiño kame nu tane tuku sunngomba kume purte. Tane nu tuku mañau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu nga nuñe ngarosu kumam tuku pilna le atrau agañ mundur mayenu tanjan Kuate tugum ambe kina. Tane tanjamba ndo kume pur mañau mbolngge minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tango pino ndoŋ une maŋau, wamdus kutur maŋau, agaŋ ndende kilam tuku piriride maŋau ta ŋakmba tane ŋgamukŋge mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulaiŋ pasa ŋaigonu sa ndakap. Tangine miŋge ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tango pino ndoŋ unekade mbal, wamdus kutur ŋak mbal, agaŋ ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu agaŋ ndende kilam tuku piriride ta nu Kuate idus ndamba nuŋe wamdus ta agaŋ ndende ta mbolŋge ndo minit. ⁶ Tane rironŋkap. Afuŋge naŋgine yabri pasa tambi tane mbar kame ta ke likap ŋga tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar taŋaŋ kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolŋge minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndoŋ ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunŋo ndoŋ ulendika tane mafereŋ tuku mbal minig. Tane mafereŋ tuku mbal minig taŋamba bulu mbolŋge likap. ⁹ Bulu mbolŋge likade mbal nane wam magenu tiŋreknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam ŋakmba pileŋga Sunŋo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomŋge minmba taŋgine mine mayenu tambi nane tuku mbar kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka maŋau ŋaigonu kade ta tane ismba taŋgine taŋgine kubemba ise ndakap. ¹³ Wam kame ta buluŋge kilŋaniŋgit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolŋge minig. ¹⁴ Ta tuku ande nu teŋenmba sakate.

Kinyumba minit tango ne aboŋga. Naŋe kumaknu maŋau kusrewa le Kristus nu ne kilŋanuwa ŋga sakate. ¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolŋge minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu ŋak minap. ¹⁶ Ait te ŋayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok taŋaŋ mine ndaka Sunŋo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba ŋginiŋganka maim maim maŋau ke ndakap. Tangine ŋgamuŋgal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta ŋakmba taŋgine taŋgine muŋgu mune-munekap. Muŋgu mune-muneka wamdus sinamŋge Sunŋo tuku nyu te-dunŋap. ²⁰ Tane mara mara siŋgine Sunŋo Yesus Kristus idusmba wam ŋakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Muŋgu kilnaig mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunŋo ŋga tane taŋgine taŋgine pasa ismba kumnemŋge minap.

²² Pino kame, tane Sunŋo tuku miŋge kumnemŋge minig taŋamba ndo taŋgine taŋgo kumnemŋge minap. ²³ Kristus nu nuŋe kuasmbi tuku gabat minit. Taŋamba ndo taŋgo kat taŋgine tane tuku gabat minig. Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku ŋgarosu. Nuŋe ŋgarosu ta nu muskil kile-tidiŋgina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemŋge minig taŋamba ndo

pino kame tane wam ŋakmba mbolŋge taŋgine tango kumnemŋge minap.

²⁵ Tango kame, Kristus nu nuŋe kuasmbi tuku suŋgomba kume purmba nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilina taŋamba ndo tane taŋgine pino tuku suŋgomba kume purkap. ²⁶ Kulembi ŋgaro minyaŋgade taŋaŋ nu nuŋe pasambi nane Kuate tuku mbal purferŋnu kile-mayokkina. ²⁷ Nuŋe kuasmbi ta mbar kugatok purferŋnu maditaknu nu ndoŋ minwaig ŋga nu kumna. ²⁸ Taŋamba ndo tango kame taŋgine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba taŋgine pino tuku kume purkap. Ne naŋe pino tuku kume purte ta ne naŋe ŋgarosu tuku turmba taŋate. ²⁹ Tango nu nuŋe ŋgarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuŋe ŋgarosu kulat mayemba saŋgri pilete. Taŋamba ndo sine Kristus tuku ŋgarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuŋe kuasmbi kulat mayete. ³¹ Kuyar pasa teŋenmba sakate.

Tango nu ina mam nuŋe kusreka piyo nuŋe ndoŋ muŋgu kile-denga minwaik. Nale ŋgarosu ndindo mayok kaŋgaik ŋga sakate.

Mulum Pasa 2.24

³² Kuyar pasa te alonu suŋgo kuirok minit le kamuset ta teŋenmba. Kristus nu nuŋe kuasmbi ndoŋ tuku sakate. ³³ Pasa ta tane muŋgu kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tango kame, tane taŋgine ŋgarosu tuku kume purde taŋamba ndo taŋgine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane taŋgine tango tuku nyu idusniŋmba nane kumnemŋge minap.

Ina mam le kiŋo kame tuku pasa

⁶ Kiŋo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemŋge minap. Maŋau ta tiŋreknu. ² Tukul pasa ande teŋenmba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge minap. Tane taŋawap ta kilke te mbolŋge ait kuen mine mayenu mbolŋge minamŋgaig ŋga sakate.

Lo 5.16

Tukul ta suŋgokanu. Kuate nu te-mayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tango kame, tane taŋgine kiŋo kame nda-gariniŋgam tuku sigair sigair ndaniŋgap. Tane Kuate tuku nzali dubimba naŋgine mbar kile-tidiŋga wam magenu ndo tumniŋgap.

Piro tango le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tango, tane taŋgine kulat mbal tuku nyu idusniŋmba kurauka nane kumnemŋge minap. Tane Kristus kumnemŋge minig taŋamba ndo taŋgine kulat mbal kumnemŋge minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliniŋgam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal taŋaŋ minig tukunu wamdus gare ŋakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sunŋo tuku piro keg ŋga gare ŋak pirokap sulumba taŋgo tuku piro ndo keg ŋga idus ndawap. ⁸ Piro tango ko piro kulat taŋgo nu wam mayenu kate ta Sunŋo nu kumumbi lafuwamŋgat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tangine piro mbal mbolŋge wam magenu ndo kap. Tane ɲerɲerka pasa pitinu sa ndaniŋgap. Tane tangine piro mbal ndoŋ tangine Sunŋo ndindo samba mbolŋge minit. Nu taŋgo ɲakmba mbolŋge maŋau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame agaŋ ɲak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satinŋam tuku minit. Tane Sunŋo ndoŋ ulendika nu tuku saŋgri ta mbolŋge saŋgri tinŋap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunŋo ta te-ibeŋam tuku Sunŋo tuku kame agaŋ ɲakmba silike likap. ¹² Sine taŋgo ndoŋ kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa ɲaigonu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta ɲakmba ndoŋ kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame agaŋ ɲakmba sili ɲak likap. Tane taŋawap ta kame ait mbolŋge tane saŋgri tinŋa minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek maŋau let taŋaŋ tinŋap. Maŋau tinŋreknu tawo songgam tuku agaŋ taŋaŋ tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolŋge ɲgamunŋal mukuk tade ta kupe ɲgaro kareŋnu taŋaŋ patikap. ¹⁶ Tane kame agaŋ ɲakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu ɲak saŋgri pitaiwam tuku Kuate nu kumuŋ ɲga nu tuku saŋgri

tomba tinŋgade wam ta kandim taŋaŋ tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinŋgit wam ta hat kareŋnu taŋaŋ kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolŋge Kuate sunŋgomba yabaŋmba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarmba nu tuku mbal ɲakmba tuku yabaŋap.

¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabaŋap le nu ye tuku minŋge bul serwa. Taŋawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kuirok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul taŋgo minet tukunu ye mulinŋtanu wande te mbolŋge minet. Tane Kuate yabaŋap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunŋo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine ɲakmba mineg maŋau te kubeu tinŋguwa le tane kila palm-bimŋgaig. ²² Nunŋge tane kila satinŋmba tane tuku wamdus bul sertinŋguwa ɲga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunŋo Yesus Kristus nale tane singine tira ɲakmba turtinguwaik le tane ɲgamunŋal mukuk kume pur maŋau ɲgamunŋal son saŋgrinu turmba ɲak minap. ²⁴ Tane singine Sunŋo Yesus Kristus tuku kume purmba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPI

Paulus nu Romngge muli wandek sinamngge minmba Filipi mbal tuku warje kuyarna te tugunu terjenmba. Kuate tuku kuasmbi Filipingge nane Paulus turam tuku ndametiŋ afu mangurka nangine tanjo Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romngge nu Paulus ndametiŋ tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudiŋ mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbranŋ Filipi kambim tuku wamdus sunjo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku warje te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu warje te nane tuku gare warje kuyarna. Nane tanjamba gare manjau mbolŋge ndo minwaig ŋga nu nane sanjri pileningina.

1 Kristus Yesus ndoŋ ulendika Kuate tuku mbal Filipingge minig, tangine kulat tanjo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndoŋ Kristus Yesus tuku piro tanjo sile tane ndoŋ pasa-pasakam prowek.

2 Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaŋ make patika ngamunggal wamdus bul sertingwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabanja

3 Ye mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuwet. **4** Ye tane tuku ŋga Kuate yabanjet ta ye gare sunjo tumba yabanjet. **5** Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndoŋ ulendika pasa mayenu sungokam tuku piroka minmba kile minig. **6** Kuatenge piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamngge piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamnggat ta ye kila. **7** Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu sanjri pilewet ta tane ye ndoŋ piro sunjo nyu ŋak ta teg. **8** Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanjaŋ ye tane kanjerkam tuku wamdus sunjo ŋak minet ta Kuate nu kila.

9 Ye tane tuku ŋga yabanjet ta tuku tangine kume pur manjau lato lato sungoka sanjri tingua le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileningap.

10 Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesingam tuku ait prowa. **11** Yesus Kristus nu tane sinamngge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu sungokuwa le nane gudommba nu tuku nyu ta te-dunguwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu sungokuwa ngina

12 O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge sungokate.

13 Ye Kristus tuku piro tanjo minet tukunu muli wandek sinamngge minet ta gafman tuku wande kulatkade

mbal nane afu turmba isnaig. **14** Singine tira afu gudommba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunjo mbolŋge sanjri tinga kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

15 Nane afu ye tuku piro tuku am kikoŋ tinga nangine nyu te-dungam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide ta **16** nane ye tuku kume purmba tanjade. Ye pasa mbolŋge pasa mayenu sanjri pilewen tukunu muli wandekŋge minet te nane kila.

17 Nane afu tuku sakit ta nane nangine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wandekŋge minet te manj lato piti sam saka tanjade. **18** Tanjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane ŋakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. **19** Ye siŋka gare ŋak minet tanjamba minamnggit. Tane ye tuku ŋga Kuate yabanje le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanyate wam kame ta mbolŋge ye muli wande kusrewamnggit ta ye kila.

20 Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sunjo ŋak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolŋge denkuwa ta ye kiko tamnggit. **21** Ye abo ŋak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kanjgit wam ta sungokanu. **22** Ye abo ŋak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sunjo mayok kanjgit. Ta tuku ye wamdus araret. **23** Ye abo ŋak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sungomba iduset. Wam ta sungokanu ta **24** ye tane idustiŋmba turtingam tuku abo ŋak mini ŋga iduset. **25** Ta tuku ye terjenmba iduset. Ye tane sanjri piletingi le tangine ngamunggal son sungokuwa le tane gare ŋak minam tuku ye tane ndoŋ minamnggit. **26** Ye manj tane tugum prowi le tane gare sunjo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamnggaig.

Piti ngamukngge sangri tingam tuku pasa

²⁷ Tane isap. Tangine mine mbolngge Kristus tuku pasa mayenu ta kuraukap. Ye tane tugum prowamnggit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tenjemba isam iduset. Tane ngamunggal ulendi sangri tinga pasa mayenu sungokam tuku wamdus ndindo nak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tangine ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kangertimbamba Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingguwa le nane ngisikam tuku minig ta kamusamnggaig. ²⁹ Kuate nu tane madi-tingina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamnggaig. ³⁰ Tane buk ye mbolngge piti kangernaig. Kile mata afunge nu piti nak minit ngade le isig. Tane ye ndonj wam ngaigonu kile-iberjkam tuku piro ta mbolngge mineg.

Ngamunggal ulendika minam tuku pasa

² Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndonj ulendikade ta sangri tingade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndonj munngu gare nak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamunggal ulendi munngu kume purka wamdus ndindo nak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanga mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tangine wamdusmbi tangine nyu kile-iberjka tira kame tuku nyunge tane litinganu nga idusap. ⁴ Tangine wam ndo idus ndaninggap. Afu tuku wam turmba idusninggap.

Sine Yesus tuku manjau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesusngge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndonj ndindo minnaik ta nu Kuate ndonj kumu kumu nyu sungo minam tuku sangri ti ndangina. ⁷ Nu nunje nyu sungo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanjau promba piro aganj tanjau mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanjau minmba nunje ngaro te-du ndanga Kuate tuku minje dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko nak ta mbolngge kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dungga nyu sungo tuna le nyu nakmba lininjmba mbolngge minit. ¹⁰ Aganj ndende nakmba samba mbolngge kilke mbolngge kumanu mbal tuku tumbaningge mine likade ta nane pro nu tugumngge dagol tidrongga ¹¹ Yesus Kristus nu Sungo nga sakamnggaig. Tanjawaig le Mam Kuate tuku nyu sungokamnggat.

Sine bulu tanjau minbe

¹² O tira kame, ye buk tane ndonj minen le tane ye tuku minje pasa dubikinaig. Kile ye tane ndonj mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinamngge piroka wamdus tinjmba nunje nzali dubikam tuku sangri tingit tukunu tane Kuatenge tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnemngge minap.

¹⁴ Tane wam nakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap. ¹⁵ Njule parak kade mbal ngamukngge tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolngge mbar pasa kugatok minwaig. Furirte le mbai bulu promba ma kiljate tanjau tane nane ngamukngge minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjawaig ta Kristus nu luka prowa le ye tane ngamukngge piroka matuk kan ta tane mbolngge alonu mayok kuwa le ye gare sungo tamnggit. ¹⁷ Tane wamdus sangrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tangine ngamunggal son ta atrau aganj mayenu tanjau nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjau kilke mbolngge kutukuwa ta ye tane ndonj gare nak minamnggit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndonj gare nak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sungo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowamnggat. Tanjamba nu luka pro ye ndonj kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteusngge ndo nu ye ndonj minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo nak minek. ²¹ Tanjo afu nangine wam ta ndo idusningmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. ²² Timoteus tuku manjau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nunje turte tanjau nu ye ndonj pasa mayenu tuku piro karengkate. ²³ Nane ame wam ye mbolngge kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sungo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowamnggit.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye manj nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yinje tira. Nu ye ndonj Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sangri pilewam tuku kumu kumu tingek. ²⁶ Nu manj tane kangerkam tuku wamdus sungo nak minit. Nu guaze nak minna ta tane isnaig tukunu nu piti nak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sungo tumba kume dirna ta Kuatenge nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti nak minet te tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sangrinu pilet. Tane nu manj kangermba gare sungo tap le ye mata wamdus bulkamnggat. ²⁹ Tane Sungo tuku nyu mbolngge nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanjau minig mbal nane tuku nyu idusningmba kile-dunggap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nunje ngarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

Manjau tinjeknu tugusek

³ O tira kame, tane Sungo ndonj ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolngge ye

kanyum ndayate. Ta ndanam? Manau tanje tane turtingam kumuŋ.

² Nane piro mbal afu age tananj lika wam nagonu ke lika ngaro pikam tuku sangri tinggade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa njak minmba Kuate mbarinjmba Kristus Yesus mbolnje gare teg mbal sine ndo ngaro pike manau tugusek njak mineg. Sine tanjo tuku wam idusnjmba ta kumuŋ nja idus ndaweg.

⁴ Ande nu tanjo tuku wam mbolnje nuje ngarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel tanjo mayok ka tanjo sunjo Benyamin tuku tugu. Kusem ait ndindo kugana le nane ye tuku ngaro piknaig. Ye mata Hibru tanjo. Ye sungoka tukul mbolnje Farisi tanjo mayok kan. ⁶ Ye tukul manau maye minam tuku ye ngamunggal kunde-kundeyina le Kristus tuku kuasmbi njaigo sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolnje mbar ande kanjer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ngen ta ye Kristus tam nja ye wam ta njakmba kusreken. ⁸ Son. Yinje Sunjo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunjo nja ye wam afu ta njakmba kusreket. Ye Kristus tuku nja yinje wam sugo njakmba kusreka ye nu te-mayewam tuku idusmba yinje wam ta tigli nget. ⁹ Yinje sangrimbi tukul manau dubimba ta mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndonj ulendika nu tuku kume tuku sangri mbolnje tinjeknu mayok kambim iduset. Kuatenje Kristus tuku son ngade mbal tanjamba tinjeknu kile-mayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi nget. Nu Kuatenje tetina le nu sangri njak minit ta ye sangri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata tanjamba kuramba minmba ka nu kumna tanjamba kumam iduset. ¹¹ Tanjamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa nget.

¹² Manau kame ta ye mbolnje kumuŋgat nja ye idus ndawet. Ye Kristus tananj mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu tananj mayok ka nja wamdus sangrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu tananj mayok kan nja idus ndawet. Ye wam ambokok ta njakmba gilainga Kristus tananj mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanget. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus tananj mayok kube nja nu Kristus Yesus mbolnje sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku sangri njak dirnanget. ¹⁵ Sine Kristus mbolnje sugokeg mbal sine wamdus tananj njak minbe. Tane afu wamdus kise kise njak minig ta Kuate nu tane tumtingamngat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigenj ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane njakmba ye tuku manau kubemba kap. Nane afu sine tuku manau dubide mbal tane nane mata kanjerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara rironj pasa satingen ta kile manj satinjmba wamdus tatrakate. Mbal ta nane tuku mine mbolnje Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta njayo silide. ¹⁹ Nane sinja ngisikamnggaig. Nangine ngarosu nzali maro njak minam tuku nane wamdus ta mbolnje minig. Nane kiko manau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine tanjamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunjo Yesus Kristus nu samba mbolnje

ndeka sine muskil kile-tidingam tuku tairnggeg. ²¹ Nu nuje sangrimbi aganj ndende njakmba kile-ibenja nuje kumnemngge patikate ta nu sangri tamba singine ngarosu gisleknu te mbilmba nuje ngarosu kitek tina tananj singamngat.

Wam pagu pasa yeki yeki

⁴ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndonj ulendika sangri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo njak minmba manj kanjertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tananj minig. Ye tane mbolnje gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolnje wamdus ulendika tumawap. ³ O yinje piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndonj ye tuku piro tuma afu ndonj pasa mayenu sungokam tuku piro karenjkaik. Ye tuku piro tuma ta njakmba abo njak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu wane mbolnje kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunjo tugumngge gare tap. Ye manj lato satingamnggit. Tane gare tap. ⁵ Tane tanjo njakmba ngamukngge ngan manau te-mayokap le kila pilwaig. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam njakmba tuku Kuate gare pasa tumba tangine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanjwap ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnje ngamunggal wamdus bul sertinguwa le tane wam njakmba mbolnje sangri tingamnggaig. Kuate nu ngamunggal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnje sungokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu njakmba tanjo nane nzaliningit ta tangine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu tinjeknu purferjnu maditaknu ta njakmba idusnjmba minap. ⁹ Ye o buk wam njakmba satinjmba ke lika tumtingen le kila patikinaig ta njakmba ke likap. Tane tanjwap ta Kuate nu tane ndonj minmba ngamunggal wamdus bul sertingamngat.

Paulus nu Filipi mbal gare pasa ningina

¹⁰ O Filipi mbal, tane o buk ye turyinaig tanjamba ndo kile manj ye turyade le ye gare sunjo tumba Sunjo tuku nyu te-dunget. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila. ¹¹ Ye aganj afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yinje mine njakmba mbolnje ye wamdus bulok njak minam tuku kila pilen. ¹² Ye aganj ndende gudommba njak e ko aganj ndende denkade ta ye manau arnenj ta kila pilen. Ye aganj ndende sungomba kilmba nyamaganj sungomba njak e ko gubak minmba aganj ndende denkade mine tananj mbolnje minam tuku ta ye kila pilen. ¹³ Kristus nunje sangri sate le ye wam njakmba kam kumuŋ.

¹⁴ Tane ye piti njak minen le turyinaig wam ta mayenaig. ¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig.

Tanenḡe ndo ye idusyumba ndametiḡ afu sinaig ta tane kila. ¹⁶ Ye Tesalonikaḡe minen ta tane mata ye turyumba minnaig. ¹⁷ Ye tane tuku ndametiḡ kilam tuku idus ndawet. Tanḡine maḡau mayenu ta suḡgokuwa le lafunu suḡgokanu mayok kuwa ḡga iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametiḡ tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye aḡaḡ ndende kumumbi ḡak minmba maḡ lato kilet. Tanḡine wam mayenu ta Kuate am mbolḡe atrau aḡaḡ mayenu taḡaḡ mayok kinit le Kuate nu garete. ¹⁹ Tane aḡaḡ afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolḡe tane wam kumumbi tinḡamḡ-

gat. Aḡaḡ magenu ḡakmba nu tugu. ²⁰ Singine Mam Kuate nu tuku nyu suḡgo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal ḡakmba ye tuku gare pasa te saniḡap. Tira kame ye ndoḡ mineḡ te nane mata gare pasa tinḡig. ²² Kuate tuku mbal ḡakmba tane gare pasa tinḡig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa suḡgomba tinḡig.

²³ Singine Suḡgo Yesus Kristus nu ake sinaḡ tane make patikuwa.

Son.

KOLOSI

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romngge muli wandek sinamngge minmba Kolosi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu muli wandek sinamngge minna le Kolosi taŋgo ande nyunu Epafraŋ nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide ŋga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu waŋe te kuyarna.

1 Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinge minmba Kristus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madyina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertingwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabaŋna

3 Sine tane tuku yabaŋeg ta singine Suŋgo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. **4** Tane Kristus Yesus tuku son ŋgade sulumba Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta Epafraŋ nu sine sasingina le isgeŋ. **5** Samba mbolŋge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka taŋade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo suŋgote. Tane ŋgamukŋge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutingina le Kuate nu ake sinaŋ make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. **7** Sine tuku tur taŋgo Epafraŋ nuŋge tane Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau tumtingina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolŋge Kristus tuku piro tugusemba kate. **8** Tane Tukul Guwa ŋak minmba kume pur maŋau dubide ta nuŋge sine wam kubeu siŋgina.

9 Sine tane tuku maŋau ta ismba kile ait ŋakmba mbolŋge tane tuku ŋga Kuate yabaŋmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tingwa le tane wamdus kila ŋak minmba Kuate tuku nzali ŋakmba kila pile mayewap ŋga sine yabaŋeg. **10** Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta taŋgine mine mbolŋge tingga Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimŋgaig. Taŋamba tane wam magenu ŋakmba kile-mayokka Suŋgo Kuate lato lato kila palmbimŋgaig. **11** Kuate nu nuŋge saŋgrimbi tane kumumbi saŋgri tingwa le piti ait mbolŋge tane ŋgamuŋgal wamdus bulok saŋgri tingga gare ŋak minap ŋga iduseg. **12** Tane Mam Kuate tuku nyu te-duŋgap. Nu nuŋge wam magenu kilam tuku nyu siŋgina ta sine nuŋge bulu ŋak ma mbol kumba kilamngig. **13** Sine o buk ma make suŋgo tuku saŋgri kumnemngge mingeŋ ta Kuate nu sine kile-luka

kilmba Kiŋo nuŋge tuku suŋgomba kume purte ta nu kumnemngge patikina. **14** Nuŋge sine tuku muskil kile-tidingam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

15 Sine Kuate kaŋger ndaweg ta nu tuku kiŋo nuŋge mbolŋge nu kaŋgereg. Nu agaŋ ndende ŋakmba mine likade ta liniŋmba o mbolŋge minit. **16** Kuatenge Kiŋo nuŋge sana le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina. Agaŋ ammbi kaŋgerkeg, agaŋ ammbi kaŋger ndakeg, guwa sugo sugo ta ŋakmba nuŋge kile-mayokkina. Kiŋo nuŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu kumnemngge minam tuku sana le kile-mayokkina. **17** Agaŋ ndende ŋakmba mine ndaki-naig le Kuate tuku Kiŋo nu minna. Mara mara nu tuku saŋgri mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge saŋgri tingga minig. **18** Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ŋgarosu minig. Nane abo kitek ŋak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ŋgamukŋge nu ambonga tinggina sulumba agaŋ ndende ŋakmba tuku Suŋgo minit. **19** Kuate nu nzalina le nuŋge wam ŋakmba Kiŋo nuŋge mbolŋge patikina le minig. **20** Nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba ndoŋ wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nuŋge Kiŋo nuŋge nu ail kazrai mbolŋge kumna le nu wam ta mbolŋge ulendikam tuku maŋau te-mayokna.

21 Tane o buk Kuate kasomngge nu tuku ŋgueu mbal minmba wam ŋaigonu ndo kumba minnaig ta **22** kile Kuate nu Kiŋo nuŋge tuku ŋgarosu tuku kume mbolŋge nu tane nuŋge gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nuŋge mbal purfeŋnu mbar kugatok nu tugumngge kile-tidingam tuku nu taŋate. **23** Tane bike ndaka saŋgri tingga Kristus tuku pasa son ŋgade ta biye dewap ta tane Kuate tugumngge taŋamba tingamnggaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairngga minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro taŋgo mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu ŋakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

24 Kile ye tanenu ŋga piti suŋgo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nuŋge ŋgarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nuŋge ŋgarosu turam tuku piti afu kugraket.

Ye Kristus tuku piti tuturanu tana minmba kugraket le nuje ngarusu kumumbi mayok kinit. Nuje ngarusu ta sine nuje kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu nga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tango mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugu-gunu jakmba bitekget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuen-nu kuirok minna le tango tuturmba pronaig ta nane gilai minnaig le ka ka kile nu nuje mbal tumningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine jakmba nuje wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe nga iduste. Nuje wamdus ta tejenmba. Kile Kristus nu sine tuku ngamunggal sinamnge minit le sine Kuate tugumnge kilja sungo tam tuku tairnga mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane jakmba rironj pasa niymba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal jakmba sugoka Kuate tugumnge kumumbi tingguwaig nga sine tanaweg. ²⁹ Nane tanamba mayok kuwaig nga ye wamdus sanggrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku sangri ye mbolnge pirokate tukunu sangri tambu ye piroket.

2 Ye tane kila satinngamngit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kanjer ndayade mbal ye tane jakmba idustimmba wamdus te-sulumba piro karenka minet. ² Tane sangri tinga tangine tangine mungu kume purka wamdus ulendi minap nga ye sunngomba iduset. Tane wamdus kila tugusek jakmba kilmba wamdus ndindo jak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nuje wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila jakmba nu mbolnge kilamngig. ⁴ Mbal afu nangine yabri kila tambu tane didikubekaig nga ye pasa te satinngit. ⁵ Ye kile tane ndonj mine ndaket ta ye tuku wamdus tane ndonj minit. Tane Kristus tuku ngamunggal son sanggrinu jak minmba mine magenu mbolnge minig le ye gare jak minet.

Kristus mbolnge sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus singine Sungo nga tinaig tanamba nu ndonj lika minap. ⁷ Epafra nu tane tumtingina tanamba Kristus ndonj ulendi mayemba sangri jak sugoka son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sungo jak minap.

⁸ Tane rironkap. Nane afu tum manau ngaskolnu kila sugo jak tananj tambu tane yabritimmba didikubekaig. Pasa ta tango tuku wamdus sinamnge prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumnge pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tango tananj mayok kina le Kuate tuku wam jakmba nu mbolnge minig. ¹⁰ Sugo sugo jakmba nu kumnemnge mine likade. Tane nu ndonj ulendikade tukunu tane manau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolnge ngaro pikanu tananj kitek mayok kinaig. Tane waimbi ngaro pike manau te ndakinaig. Kristus nu tangine manau ngaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndonj kumanu tananj kumnaig. Tane Kuate tuku sangri Kristus nu kumna le te-tina ta son nga

Kristus ndonj tinganu tananj tinginaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomnge Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une jakmba saukina sulumba tane Kristus ndonj abo jak kile-tidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sangri kumnemnge minmba nu dubi maye ndagenj tukunu sine pa tam tuku mingerj. Kuate nu sangri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolnge nil dannga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolnge guwa sugo sugo jakmba tuku sangri kile-ibenjkina le nane jakmba am mbolnge sangri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tango tugumnge prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamaganj tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunge tane kilmba pasa mbolnge patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tananj ta jakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolnge mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuje kinambi sangri tinga tane nu ndonj nyu kugatok tananj lok minmba enjel kame mbarinngibe nguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus jak minmba ake sinanj nuje ngarusu payamkate. ¹⁹ Tango ta nu purka nuje gabat Kristus kusrete. Ngarusu nu nuje gabat ndonj minit sulumba ndo nu sangri jak minit. Gabat nu nuje ngarusu kulatka sangri tuwit le ngarusu jakmba ulendika Kuate tuku sangrimbi sunngokate.

²⁰ Tane Kristus ndonj kumanu tananj kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaig ta ndanam saka tane kilke te mbolok mbal tananj minmba tango afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane tejenmba satinngig. Aganj si nda tap. Nyamaganj ta nda nyap. Aganj te kire ndawap nga satinngig. ²² Aganj kame ta kilmba piro ningam le kugawam tuku. Tukul kame ta tango tuku kila mbolnge ndo mayok kinig. ²³ Nane nangine wamdus dubika enjel kame mbarinngam tuku wamdus sanggrinu pilmba ngarusu mape ndakade. Nane nyu kugatok tananj lok minmba tukul karenju ta dubika nangine ngarusu piti serninngig. Manau ta tango am mbolnge sinjka alo jak tananj mayok kinit ta ngarusu kikonj tingam tuku nzali peuwam kumunj kuga.

Tangine wamdus kitek te-mayokap

3 Tane Kuatenge Kristus te-tina le tane nu ndonj tinganu tananj tinginaig tukunu kile tangine wamdus samba mbolok aganj mbolnge patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamnge minyo mbili maditaknu mbolnge minyok minit ta nu tugumnge patikap. ² Tangine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolnge pati ndaka samba tuku aganj kame mbolnge patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tananj kumnaig sulumba kile tangine abo mine manau Kristus ndonj Kuate tugumnge kuirok minig. ⁴ Singine abo kitek ta Kristus

nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilja njak mayok kangaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tangine ngamunggal sinamngge minig ta kume serningap. Fare fare pino ndonj une manjau, wamdus kutur, njule parak manjau, am pile njayo manjau, agaŋ ndende kilam tuku piriride wamdus ta njakmba kume serningap. Ande nu agaŋ ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbariŋte tanjaŋ. ⁶ Wam njaigonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo mbolŋge minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam njaigonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir manjau waŋe pasa fulaiŋ pasa njaigonu ta njakmba nduiye ngumneningap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekinaiŋ. Ta tuku tangine tangine munju yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap nja nu wamdus kitek tane sinamngge tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nuŋe manjau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, njaro pikanu le njaro nda pikanu, yamban tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine njakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine njakmba sinamngge minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditingina tukunu tane tangine tangine munju sinaningmba ranjun magenu njak minmba ye ye ndangap. Tane njan minmba wamdus bafuk njak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilaiŋgina tanjamba ndo tangine tangine mbar gilaiŋgap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur manjambi kile-mayokkap. Tanjawap ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kangat.

¹⁵ Sine njarosu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika nu tuku ngamunggal mukuk sinamngge minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam njakmba ke likeg ta ngamunggal mukuknu manjau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamngge kumunganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tangine tangine munju tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba ninde lika wamdus sinamngge Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam nja tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam njakmba ta ke lika nu mbolŋge Kuate tuku nyu te-dungap.

Ina mam le kiŋo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba tangine tanjo kumnemngge minap.

¹⁹ Tanjo kame, tane tangine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sanjrinumbi piti ser ndaningap.

²⁰ Kiŋo kame, tane wam njakmba mbolŋge ina mam tuku minje dubikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tanjo kame, tane tangine kiŋo kame ake sinaŋ sigair sigair ndaningap. Tane tanjawap ta nane wam magenu kam tuku sanjri kusrede.

Piro tanjo tuku pasa

²² Piro tanjo, tane wam njakmba mbolŋge tangine gabat tuku minje kumnemngge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam njakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket nja gare njak pirokap sulumba piro te tanjo tuku piro nja idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nunje tane lafunu tingamngat wam ta gilai ndangap. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nunje mbal wam magenu ningam tuku patikina. ²⁵ Tanjo ima nu wam njayonu kumba minit ta Kuate nu nane njakmba lafunu ningamngat. Nu ande kusrewa nda.

Piro kulat mbal tuku pasa

⁴ Piro tanjo tuku gabat mbal, tane manjau tinreknumbi tangine piro mbal kulatkap. Tane mata tangine Sunjo samba mbolŋge minit ta gilai ndangap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo njak yabanmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsingua le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kuirok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamngge minet. ⁴ Tane Kuate yabanap le ye kumumbi pasa ta te-mayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumngge minig ta wamdus kuyar mayenu njak mbal tanjaŋ minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagaŋ sol njak tanjaŋ pasa kikonju ndo saka minap. Tanjamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamngaiŋ.

⁷ Singine gulab Tikikus nu sine turka sine ndonj Sunjo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam njakmba kube-wamngat. ⁸ Sine mineg manjau te nunje tane kila satingmba tane tuku ngamunggal wamdus bul ser-tinguwa nja ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tanjo Onesimus nu mata Tikikus ndonj tane tugum kuwaik nja sawet. Nu singine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam njakmba tanje mayok ke likade ta kubeu tingamngaiŋ.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndonj muli wandek sinam tanje minek nu tane gare pasa tingit. Barnabas ndaret nunje Markus nu mata tane gare pasa tingit. Ye o buk tane satingen tanjamba kile manj satinget. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tanjo ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tingit. Yinje piro mbal ngamukngge nane keŋ ta ndo Zu tanjo minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolŋge ye ngamunggal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tango Epafras Yesus Kristus tuku piro tango nu mata tane gare pasa tingit. Tane sangri tinga sugoka Kuate tuku nzali njakmba kila palpe nga nu wamdus sangrinu pilmba mara mara tane tuku nga Kuate yabante. ¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro sangrite le kanjeret.

¹⁴ Singine gulab dokta Lukas nale Demas ndonj tane gare pasa tingik.

¹⁵ Singine tira kame Laodiseange minig ta sine tuku gare pasa te saningap. Nimfa ngade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandeknge mangurkade ndonj singine gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waje te bur suluwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku ningap. Ye Laodisea mbal tuku waje ande kuyarmba pilen ta tane mata waje ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Ye muli wandek sinamnge minet te tane ye gilai ndangap. Kuate nu tane ake sinañ make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Paulus nu Korinŋge minmba Tesalonika mbal tuku waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikaŋge minnaig ta piti serniŋginaig le Paulusŋge nane piti ŋgamukŋge bike ndaka sangri tiŋguwaig ŋga nane tuku waŋe te kuyarna.

1 Tane Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikaŋge minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndoŋ pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertiŋguwa. Son.

Tesalonika mbal tuku ŋgamuŋgal son sangrinu

2 Sine mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaŋeg ait mbolŋge tane tuku nyu turmba te-mayokey. **3** Tane taŋgine ŋgamuŋgal son alonu kile-mayokka taŋgine kume pur maŋaumbi afu turkam tuku matuk tukulka Sunŋo Yesus minde minig ta sangri tiŋgade.

4 O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditiŋmba kilna ta sine kila. **5** Sine o buk tane tugumŋge Kristus tuku pasa mayenu kukligen le Tukul Guwa tuku sangrimbi pasa ta mayok ka tane tuku ŋgamuŋgal nduasekina le tane son ŋginaig. Sine pasa kukligen mbal tane ŋgamukŋge minger le sine tuku maŋau ta tane kila pilnaig. **6** Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sunŋomba kaŋgerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzaŋtingina le tane wamdus bulkinaig. Taŋamba tane Sunŋo tuku maŋau sine tuku maŋau ndui ta dubinaig.

7 Taŋgine maŋau mayenu taŋge Yesus son ŋgade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolŋge mine likade ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina. **8** Tane mbolŋge Sunŋo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbol ndo kine ndakina. Tane Kuate tuku sangri tomba tiŋgade maŋau ta kilke mbol mbal ŋakmba isnaig. Ta tuku sine afu saniŋgam tuku mine ndakade. **9** Kuga. Nane ŋakmba sine tugum pro teŋenmba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumŋge pasa kukligen le tane ismba Mbara tugusek abo tugu ŋak nu kumnemŋge minam saka ŋgamuŋgal biye mbilmba taŋgine yabri mbara ŋakmba kusreka Kuate ndo dubide. **10** Kile tane nu tuku Kiŋo samba mbolŋge ndekam tuku tairŋga minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kiŋo ta Yesus. Nu kumna le Kuaterŋge nu te-tina le nu aboŋga tiŋgina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidiŋge singit.

Paulus nu Tesalonika mbal ŋgamukŋge pirokina

2 O tira kame, sine tane tugumŋge pirokigen ta ake piro ndakigen. Alonu tane mbolŋge mayok kina ta tane kila. **2** Sine tane tugum pro ndamba Filipiŋge pirokigen ta afuŋge rar sunŋo siŋmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ŋgueu patikinaig ta Kuate nu sine sangri pilesingina le sine sangri tiŋga nu tuku pasa mayenu kuklimba satingigen.

3 Sine tane pasa ismba son ŋgap ŋga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritiŋgam tuku pasa ta sa ndakeg. **4** Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku maŋau kaŋgerna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolŋge pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te taŋgoŋge sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ŋgamuŋgal pilerigate ta nu nzaliwa ŋga pasa kukliweg. **5** Sine tane tugumŋge ŋule parak pasa sa ndakigen ta tane kila. Ko tane tuku agaŋ ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigen ta Kuate nu kila. **6** Sine Kristus tuku aposel nyu tigen ta nyu tambi sine tane tuku wamdus didi ndakigen. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

7 Ina ande nuŋe kiŋo kame kulatkate taŋamba ndo sine tane ŋgamukŋge wamdus bafukmbi tane kulatkigen. **8** Sine tane tuku wamdus sunŋo pilgen sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagen. Sine siŋgine wamdus ŋakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusgen.

9 O tira kame, sine tane ŋgamukŋge Kuate tuku pasa mayenu kuklimba minger sulumba sine tane piti tiŋbekig ŋga sine furir ki mindek siŋgine miron ŋgaro turam tuku piro karenka matuk tukuligen ta tane kila. **10** Sine maŋau tiŋreknu mbar kugatok tane Yesus son ŋgade mbal tugumŋge mayok kagen ta tane ŋakmba kila. Kuate nu mata kila. **11** Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuŋe kilŋa tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta taŋgine mine mbolŋge kumumba te-mayokap ŋga taŋgo kame naŋgine kiŋo kame mbolŋge maŋau kade taŋamba sine tane mbolŋge kigen. Sine tane sarsartiŋmba wamdus sangri piletiŋmba riron pasa tiŋgigen.

¹³ Sine tane tugumŋge Kuate tuku pasa kukligen ta tane pasa ta ismba taŋgo tuku pasa taŋaŋ ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa ŋga tinaig. Tane Kuate son ŋgade mbal pasa ta tuku saŋgri tane sinamŋge pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndoŋ ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolŋge mine likade ta tane nane taŋaŋ mayok kinaig. Zu mbal afu naŋgine mbal piti ninginaig taŋamba ndo taŋgine mbal afuŋge tane mata piti tinginaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan taŋgo bale farniŋmba siŋgine Suŋgo Yesus mata balenaig. Taŋamba nane sine mata pitaikinaig. Nane siŋka Kuate gare tuwe ndakade. Nane taŋgo ŋakmba tuku ŋgueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satinŋge le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinŋge tinŋit maŋau ta sine kusrebe ŋga Zu mbal nane sine peusiŋgam dirnaŋgade. Taŋade le naŋgine mbar sugo ke likinaig ta kumunŋgam bafute le nane Kuate tuku pa ŋayonu kaŋgeramŋgaig.

Paulus nu Tesalonika mbal maŋ kaŋgerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolŋge muŋgu kusrekigen ta siŋka ŋgamunŋgalmbi kuga. Ngarosu ndo muŋgu kusrekigen. Sine maŋ tane tumail kaŋgernu tuku wamdus saŋgrinu pilmba ndin sota wamdus suŋgo ŋak mingen. ¹⁸ Ye Paulus sine maŋ tane tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Siŋgine Suŋgo Yesus nu prowa le sine nu tugumŋge tingamŋgig ta sine tane mbolŋge ndo tumail puluka gare suŋgo tumba payamkamŋgig. ²⁰ Siŋgine nyu te-mayokmba gare-garekam tuku agan ta tane ndo.

Paulus nu nane kaŋgernu tuku Timoteus kukulna

3 Sine tane kaŋgernu tuku wamdus suŋgo ta kume seram kumuŋ kuga tukunu sikile ndo Silas ndoŋ Atensŋge minbe ŋga ² sikile tira Timoteus kukulken le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro taŋgo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nuŋge tane tuku ŋgamunŋgal son saŋgri piletiŋmba tane ŋgamunŋgal wamdus bul sertinŋgam tuku nu kukulken. ³ Tane piti ŋgamukŋge minig ta wamdus bike ndaka saŋgri tinŋap ŋga idusken. Sine Kristus tuku mbal piti taŋaŋ kaŋgerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndoŋ mingen sulumba sine Kristus tuku mbal piti kaŋgerkamŋgig ŋga satinŋgigen. Pasa satinŋgigen ta kile alonu kaŋgerde. ⁵ Tane piti afu kaŋgerkade ta ye ismba tane kaŋgerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ŋgamunŋgal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotiŋguwa le ndekap le sine tane tugumŋge piro karenŋkigen ta alo kugatok ŋgubekig ŋga ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba taŋgine ŋgamunŋgal son bike ndaka taŋgine kume

pur maŋau saŋgrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu ŋak minig le sile tane kaŋgerkam tuku wamdus suŋgo pilek taŋamba ndo tane mata sile kaŋgernu tuku wamdus suŋgo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti suŋgo sinamanzer ŋak minmba tane tuku ŋgamunŋgal son tuku maŋau isek le wamdus bul sersikit. ⁸ Tane Suŋgo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamŋge gare tumba saŋgri tek. ⁹ Sine tane idustiŋmba Kuate tuku am mbolŋge gare teg wam taŋge marosiŋgit le sine tane tuku ŋga Kuate tuku nyu te-dunŋge. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kaŋgernu tuku wamdus ndindo ŋak minmba Kuate yabaŋmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ŋgamunŋgal son wam afu denkade ta tumtingam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate siŋgine Suŋgo Yesus nale ndin inum tumsinŋguwaik le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabaŋge. ¹² Suŋgo nu tane tuku kume pur maŋau saŋgri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg taŋamba ndo tane mata taŋgine tira kame, taŋgo ŋakmba tuku lato lato kume purkap ŋga yabaŋge. ¹³ Tane taŋawap ta Suŋgo nu tane tuku ŋgamunŋgal saŋgri piletiŋmba minwa le ma ma siŋgine Suŋgo Yesus nu nuŋe mbal ndoŋ prowa le tane Mam Kuate tugumŋge mbar kugatok purfeŋnu tinŋamŋgaig. Son.

Sine maŋau purfeŋnu ŋak minbe

4 O tira kame, sine Suŋgo Yesus tuku nyu mbolŋge tane wam ande kam tuku sarsartinŋamŋgig. Sine o buk tane ndoŋ minmba mine maŋau Kuate nzalite ta tumtingigen le tane kila pilmba kile taŋamba minig. Tane mine maŋau ta lato lato kumba minap ŋga satinŋge. ² Sine Suŋgo Yesus tuku nyu mbolŋge tane wam pagu pasa satinŋgigen ta tane kila. ³ Tane purfeŋnu minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare taŋgo pino ndoŋ une ndaka ⁴ maŋau tinŋreknumbi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal naŋgine ŋgarosu tuku nzali mbolŋge pino fare fare kilig taŋamba ke ndakap.

⁶ Tane taŋgine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale muŋgu kilik wam ta pur ndanikap. Nane taŋamba kade mbal ta Suŋgo nu lafunu niŋgamŋgat. Sine rironŋ pasa ta buk satinŋgigen le tane isnaig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur ŋak minbe ŋga wi ndakina. Nu sine purfeŋnu minbe ŋga wikina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu taŋgo tuku minŋge pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa siŋgit nu tuku minŋge pitaite.

⁹ Tane taŋgine taŋgine kume purkam tuku Kuateŋge tumtingina. Ta tuku ye tane maŋau ta kap ŋga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolŋge mine likade ta tane nane ŋakmba tuku kume purkade. Taŋgine maŋau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ŋgan mine maŋau mbolŋge minam tuku wamdus saŋgrinu palpe. Taŋgine wam ndo idusniŋmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waambi pirokap. Sine buk taŋamba tane wam pagutiŋgigen. ¹² Tane taŋamba pirokap ta Yesus dubi

ndade mbal tane kangerka tane tuku saka minamng-gaig. Manau ta mbolnge tangine ngarosu kulatka afu piti serninje nda.

Sunggo nu luka prowamnggat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig nga sine tane kila satinngamnggig. Mbal afu Yesus ndon minam tuku idus ndamba nanjine kumig mbal ta tuku malmbika piti sunggo tade. Tane tangine kumig mbal tuku malmbi sunggo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba abongina ta sine son ngeg. Tanjamba ndo Yesus son nga kumig mbal nane Kuatenge kile-tidinguwa le Yesus ndon prowamnggaig ta sine mata son ngeg.

¹⁵ Sine kile pasa satinngamnggig te Sunggo tuku pasa. Sunggo nu prowa le sine kilke te mbolnge abo njak mineg mbal kumanu mbal kile-ngumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sangri mayok kuwa le erjel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudokuwa le Sunggo nu samba mbolnge ndekamnggat. Ndekuwa le nane Kristus son nga kumig mbal ambonga tinngamnggaig. ¹⁷ Nane tanjawaig le kilke te mbolnge son nga mineg mbal sine njakmba kilmba kile-dunguwa le gau mbol ambenge kumig mbal ndon ulendika kumba Yesus tugumngge mangurkamnggig. Tanjabe sulumba sine Sunggo ndon mara mindek minmba minamnggig. ¹⁸ Tane pasa tembi tangine tangine wamdus piti kile-ibenkap.

Yesus prowam tuku ait mambilmba minap

⁵ O tira kame, Sunggo nu ginu ait mbolnge prowamnggat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sunggo tuku ait kuayar tango nu pitik furir prote tanjari mayok kangat ta tane kila. ³ Tango nane sine mine mayeweg nguwaig le Sunggo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolnge prowamnggat. Pino nu kinjo te-palmbim nga pitik rar tate tanjari nane mbolnge prowamnggat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamngge mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar tango prote le nane piriri njayode tanjamba tane piririwe nda. ⁵ Sine njakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tanjari minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu njak mambilmba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnge kinyig. Kule kaminu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanjamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu njak minmba kame tango nune ngaro kigraibkam tuku agan patikade tanjamba patikube. Sine ngamunggal son kume pur manau kilmba tawo songam tuku agan

tanjari silikube. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karenju tanjari kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kangeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sunggo Yesus Kristus mbolnge muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamnggat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndon minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tangine tangine wamdus piti kile-ibenka munju sangri piletinggig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tangine gabat kame nane Sunggo tuku manau tumtinmba tane kile-tidingam tuku rironj pasa satinngig ta tane nane tuku nyu idusnjamba kumnemngge minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusnjagap. Tane tangine tangine wamdus mukuk njak minap.

¹⁴ O tira kame, tangine tango afu ake kaloimba likade ta rironj pasa ningap. Afu wamdus piti njak ta tangine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamunggal son sangri kugatok ta sinzarijnamba turkap. Tango njakmba ngamukngge gubra kugatok ngan minap. ¹⁵ Nane afu tane njaiigo siglikuwaig ndeta manau ndui tamba lafu ndawap. Tangine tira kame ko tango njakmba mbolnge wam magenu ke likam tuku wamdus sangrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare njak minmba ¹⁷ Kuate yabanmba minap. ¹⁸ Tane mbolnge wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanjamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tanjari tane mbolnge uge njak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwange pasa tumninggig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹ Tane wam njakmba pilenga wam njaigonu ngumneniamba wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ Ngamunggal mukuk wamdus bulok manau Kuate nu tugu. Nunge tane tinreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma singine Sunggo Yesus Kristus prowa le tangine ngaro ngamunggal kanu ta njakmba mbar kugatok purfenju mayok kanggaig. Sine tanjamba tane tuku nga Kuate yabanjeg. ²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu sinjka tanjamba kamnggat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabanjap. ²⁶ Tane tangine tangine tira kame ndon munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap.

²⁷ Ye Sunggo tuku nyu mbolnge pasa te satinngig. Wane te burkap le tira kame njakmba iswaig.

²⁸ Singine Sunggo Yesus Kristus nu tane njakmba make patikuwa.

Son.

2 TESALONIKA

Paulus nu Korinŋge minmba Tesalonika mbal tuku waŋe ambonŋa kuyarna le yar ndui ta mbolŋge ndo nu maŋ lato waŋe arnu te kuyarmba pilna le nane tugum kina. Waŋe te tugunu ta teŋenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waŋe ambonŋa kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusŋge kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona ŋga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serniŋgam tuku waŋe arnu te kuyarna.

1 Tane Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikaŋge minig tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndoŋ pasa-pasakam proweg. **2** Mam Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertingwaik. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolŋge prowamŋgaig

3 O tira kame, sine mara mara tane idustiŋmba Ku-ate gare pasa tuweg. Tangine ŋgamuŋgal son sunŋo ŋayote le tane tangine tangine lato lato muŋgu kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta maŋau kumumbi keg. **4** Sine Kuate tuku kuasmbi ŋakmba ŋgamukŋge tane tuku sunŋomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidongade le rar kamusmba tangine ŋgamuŋgal son bike ndaka saŋgri tiŋgade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane saniŋgeg.

5 Kuate nu kumumbi tane piletinŋgit. Tane Kuate kulatkate ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kaŋgerde. Nu piti tambi tane saŋgri piletinŋguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kaŋgaig. **6** Sunŋo Yesus nu nuŋe eŋel kame saŋgri ŋak nane ndoŋ samba mbolŋge pa mane sunŋo taŋaŋ mayok kuwaig le nane afu tane piti tiŋgig ta Kuate nu kumumba pa niŋgamŋgat. **8** Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal siŋgine Sunŋo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane ŋakmba pa sunŋo niŋgamŋgat. **9** Nu nane pa niŋguwa le nane Sunŋo tuku tumail nuŋe kilŋa maŋ kaŋger ndamba mine ŋayonu mbolŋge minmba minamŋgaig. **10** Nu prowa le sine nuŋe mbal nu kaŋgermba mbariŋ-mbariŋmba nu tuku nyu sunŋo ta te-duŋgamŋgig. Sine tane ŋgamukŋge pasa kukligen le tane son ŋginaig ta tane mata nu mbariŋamŋgaig.

11 Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg. Nu tane nuŋe mbal mayok kambim tuku wikina ta tane nu am mbolŋge taŋamba mayok kape ŋga nu yabaŋeg. Tane buk tangine ŋgamuŋgal sonmbi wam magenu ŋakmba kam idusde tukunu Ku-ateŋge nu nuŋe saŋgri tiŋguwa le wam kame taŋamba mayok kuwaig ŋga iduseg. **12** Mayok kuwaig le Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu tane ŋgamukŋge sunŋokuwa le tane nu mbolŋge mata nyu tamŋgaig. Siŋgine Kuate

Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patikade. Son.

Une tuku tugu taŋgo

2 O tira kame, Sunŋo Yesus Kristus prowa le sine ŋakmba nu tugumŋge maŋgurkamŋgig. Sine wam ta tuku pasa afu satinŋgamŋgig. **2** Ande nuŋe kiŋambi Yesus nu buk luka prona ŋga sakuwa ko Paulus nane taŋamba sakinaig ko kuyarnaig ŋga satinŋguwaig ndeta tane pasa ta ismba piriri ŋayomba ŋgamuŋgal piti ndatinguwa. **3** Tane rironŋkap. Nane afu tane yabritiŋbekaig. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawa le ambonŋa taŋgo pino ŋakmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu taŋgo mayok kaŋgat. Taŋgo ta nu ŋgisikam tuku taŋgo. **4** Nu mayok ka taŋgo nu ndo mbariŋwaig ŋga idusmba taŋgo tuku mbara yimyam naŋgine mbariŋniŋgam tuku agaŋ kame ta ŋakmba ndoŋ ŋgueu minmba tidon pankamŋgat. Nu Kuate tuku wande sunŋo sinamŋge minyok minmba ye ndo Kuate ŋga sakamŋgat.

5 Ye tane ndoŋ minen sulumba wam ta tuku satinŋgen ta tane idus ndade? **6** Une tuku tugu taŋgo ta nuŋe ait kumuŋguwa le nu mayok kaŋgat. Saŋgri andeŋge nu mayok kambim tuku peute. Saŋgri ta tane kila. **7** Kile une tuku tugu taŋgo nu kuirkuirka piroka minit. Taŋamba minwa le ma ma saŋgri nu peumba minit ta nu kusrewamŋgat. **8** Kusrewa le une tuku tugu taŋgo nu mayok kaŋgat. **9** Mayok kuwa le Satan nu saŋgri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek saŋgri ŋayo gudomma kile-mayokkamŋgat. **10** Taŋamba nu nane ŋgisikam tuku mbal tugumŋge maŋau ŋaigonu ke lika saŋgri tambi yabriniŋgamŋgat. Nane muskil kile-tidinge niŋgam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ŋgisikam tuku minig. **11** Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus ŋginŋgan serniŋguwa le nane yabri maŋau ta kaŋgerka son ŋgamŋgaig. **12** Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une maŋau kam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundeniŋgig mbal Kuate nu nane pa ŋayonu niŋgamŋgat.

Kuate nu Tesalonika mbal madiniŋgina

13 O tira kame, sine tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo

tane Tukul Guwa mbolŋge Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son ŋgap le tane tuku muskil kile-tidinge tingam tuku tane maditingina. ¹⁴ Tane siŋgine Sunjo Yesus Kristus tuku kilŋa saŋgri sunjo tap ŋga sine tane ŋgamukŋge pasa mayenu kukligen le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka saŋgri tinga siŋgine miŋgemi ko waŋemi Kuate tuku pasa satinŋigen ta dubi mageka bige dedeŋgap.

¹⁶ Siŋgine Mam Kuate nu sine tuku sunjomba kume purmba ake sinaŋ sine make patikate le sine wam mayenu tairŋga minmba ŋgamunŋgal mukuk ŋak mineg. ¹⁷ Siŋgine Sunjo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus saŋgri piletinguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap ŋga Kuate yabaŋet. Son.

Yabaŋam tuku pasa

3 O tira kame, ye pasa te ndo satinŋamŋgit. Sunjo tuku pasa tane ŋgamukŋge sunjokina taŋamba afu ŋgamukŋge sunjokuwa ŋga tane sine tuku ŋga Kuate yabaŋap. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ŋgade. Ta tuku taŋgo ŋaigonu nane sine ŋaigo siglikubekaig ŋga Kuatenŋe sine tursinŋam tuku ŋga yabaŋap.

³ Sunjo nunŋe tane tuku ŋgamunŋgal saŋgri piletingamŋgat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane ŋaigo siglike nda. ⁴ Sunjo nu wamdus siŋgina le sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satinŋigen ta tane taŋamba ndo ke lika minmba minamŋgaig ta sine kila. ⁵ Kuatenŋe tane wamdus purfeu sertinŋuwa le nu tane tuku sunjomba kume purte wam Yesus nu saŋgri tinga bike ndakina maŋau ta lato lato kila patika wamdus saŋgri tingap ŋga ye tane tuku ŋga Kuate yabaŋet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine siŋgine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge wam pagu pasa te satinŋamŋgig. Tira

ande nu sine tane wam pagu tinŋigen pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndoŋ ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ŋgamukŋge mingen ta ake kaloimba mine ndakigen. ⁸ Sine afu tugumŋge nyamagaŋ ake yai ndakigen. Sine ŋakmba piyamba kilgen. Sine tane piti tinbekig ŋga ki furir mindek siŋgine waambi piroka matuk kagen.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku agaŋ ndende ake kilam kumuŋ ta tane sine tuku maŋau ta kubemba taŋamba pirokap ŋga sine piroka tane tuku agaŋ ndende kile ndakigen. ¹⁰ Sine tane ŋgamukŋge mingen sulumba teŋemba wam pagutingigen. Taŋgo ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamagaŋ nye ndakuwa ŋgigen.

¹¹ Tane tuku afu kanyummba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerkaŋe ta afunŋge kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge mbal taŋaŋ wam pagu pasa tembi sarsarinŋamŋgig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba naŋgine nyamagaŋ piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap. ¹⁴ Sine waŋe te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kaŋgermba kiko tuwa ŋga nu ndoŋ ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu ŋgueu taŋgo taŋaŋ kaŋger ndamba nu riroŋ pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamunŋgal mukuk wamdus bulok maŋau Sunjo nu tugu. Nunŋe mara mara taŋgine mine ŋakmba tuku ŋgamunŋgal mukuk wam bul sertinŋuwa. Nu tane ŋakmba ndoŋ minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yiŋe waambi kaiye pasa te kuyaramŋgit. Tane ŋakmba kaiye. Waŋe te ye tuku ŋga tane katesewam tuku ye yiŋe wai kuyar tuku maŋau pilet. Yiŋe waŋe ŋakmba mbolŋge ye taŋawet.

¹⁸ Siŋgine Sunjo Yesus Kristus nu tane ŋakmba ake sinaŋ make patikuwa.

Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus nu tanjo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romnge muli wandek sinam tanje minmba Timoteus idusmba waje te kuyarmba pilna le nu tugum kina. Waje te tugunu tejenmba. Yabri tum tanjo afunge tanjo pino Efesusnge minnaig ta yabrinimba pasa sun-gomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-ibenam saka waje te kuyarna sulumba Timoteus nu sangrimba tinga Kristus tuku pasa tugusek kukliwa nga nu sangri pilena. Tanjamba nu gabat tanjo madingam tuku pasa turmba Timoteus sana.

1 O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ngate ta ne sinja ye tuku kinjo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndonj pasa-pasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidingina le sine Yesus Kristus son nga nu minde mineg. Nalenge ye madiyahinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus singine Sunjo nale ake sinanj ne make pilmba sinanu mapenumba ngamunggal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironjka

3 Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuningam tuku ne Efesusnge mina ngen. **4** Nane yabri wam kube ko nangine wa mbunj kame tuku tugu patit ke lika sun-gomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinanj kualeyaukade sulumba Kuate tuku son nga nu tuku wamdus kila palmbim idus ndade. **5** Ye rironj pasa sanet te nangine nangine munju kume purka minwaig nget. Kuate am mbolnge ngamunggal wamdus mukuk minam tuku kutur manau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son nguwaig ta nangine nangine kume purkam kumun.

6 Nane afu manau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta munju wam kubeka isig. **7** Nane Kuate tuku tukul manau afu tumningam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sangrimba saningig.

8 Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. **9** Tukul pasa ta tanjo tinjeknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku pronan ta tejenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ngumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku manau ke likade ko ina mam ko tanjo afu bale farde **10** ko tanjo pino ndonj fare fare minig ko tanjo pino ndonj minam tuku pino tanjo ndonj minam tuku manau mbilmba manau kise ke likade ko pirokam tuku nga tanjo bige tidigade ko afu yabrinigig ko ki am mbolnge nga yabri pasa sakade ko manau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku pronan. **11** Pasa mayenu Kuatenge sina le kukliwet ta tanjamba ndo sakate. Kuate nu gare manau tuku tugu. Nunje pasa mayenu tanje nu tuku nyu sunjo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

12 Singine Sunjo Kristus Yesus nu ye sangri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyahina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. **13** Ye buk nu pasa njanonu tumba nunje mbal piti ninmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda nga tanjawen ta Kuate nu ye mapeyina le **14** singine Sunjo nu ye ake sinanj make pilmba sun-gomba sinzanyina le kile ye Kristus Yesus tuku son nga tira kame tuku kume puret.

15 Pasa te sinja son ngam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinge ningam tuku ndo kilke te mbol pronan. Mbarde mbal ye nane njakmba lininjamba mbar sunjo njak minen ta **16** Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonja mapeyuwa le nane afu wam ta kanjgermba nane mata nu tuku kume tuku sangri tomba tinga abo tugu tumba minmba minwaig nga idusna.

17 Kuate nu ait njakmba tuku Gabat Sunjo. Nu kumam kumun kuga. Nu ammbi kanjer ndaweg. Nu Mbara Sunjo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunjo te-dunja minmba minbe. Son.

Sangri tinga pirokam tuku pasa

18 O yinjo kinjo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokka ne tanjamba ke likamngat nginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolnge ngamunggal mukuk njak minam tuku mbar manau pitaika Kristus tuku son nga minmba kame tanjo tananj sangri tinga piroka. Afu nangine mbar manau ta yabukade le waj nu mbunj mbolnge fetka ngisikate tanjamba nangine ngamunggal son ngisikate. **20** Himeneus le Aleksander nale mata tanjade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik nga ye nale Satan tuku wai mbolnge patiken.

Kuate yabanjam tuku manau

2 Pasa te ambonja sani le ise mayewa. Ne Kuate ndonj pasata nu tanjo pino turkuwa nga yabanjamba nu gare pasa tawe. **2** Gabat sugo sine kulatkade mbal nane njakmba sine kulat magewam

tuku Kuate yabaŋa. Nane taŋawaig ta sine piti kugatok mine mayenu mbolŋge minmba Kuate dubimba maŋau tugusek kam kumuŋ. ³ Ne taŋamba Kuate yabaŋa ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidiŋge siŋgit nu yabaŋ maŋau ta nzalite. ⁴ Nu taŋgo pino ŋakmba muskil kile-tidiŋge niŋguwa le pasa tugusek kila pilwaig ŋga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndoŋ ulendis- iŋgam tuku taŋgo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumunŋina le nu Kuate tuku wamdus te-mayokmba taŋgo ŋakmba tuku muskil kile-tidiŋgam tuku nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumniŋgi le nane pasa tugusek ta son ŋguwaig ŋga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma ŋakmba mbolŋge taŋgo nane Kuate yabaŋwaig ŋga iduset. Nane gubra maŋau wam ŋaigonu ŋakmba ŋgumneniŋmba maŋau purfeŋnu mbolŋge minmba wai kile-duŋga Kuate yabaŋwaig ŋget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane alerŋ alerŋ ndaka agaŋ ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat pareŋ latomba agaŋ maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolŋge tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal ŋga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Maŋau ta naŋgine mindepiye mayenu taŋaŋ.

¹¹ Kuate nu ambonŋga Adam wakeina sulumba ŋgumnenga Eva wakeina. Adam nu Satanŋge yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanŋge yabrina le Kuate tuku miŋge pitaina. Wam ta tuku pino kame nane taŋgo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaniŋguwaig ŋget. Nane mbolŋge mbolŋge ndamba maninok minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiŋo kile-patika Kuate tuku son ŋga afu tuku kume purmba wam ŋaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Taŋawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat.

Kulat mbal tuku pasa

3 Pasa te siŋka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat taŋgo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat taŋgo nu taŋgo am mbolŋge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo ŋak minmba nuŋe nzali ŋaigonu tidonŋuwa sulumba wamdus kuyar mayenu ŋak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneniŋguwa. Nu Kuate tuku pasa taŋgo pino tum mageniŋguwa. ³ Nu kule kamenu nyumba ŋginiŋgan- ka afu kat ndaniŋguwa. Nu ŋgan minmba afu ndoŋ kualeyau ndakuwa. Nu ndametiŋ tuku suŋgomba idus ndawa. ⁴ Nu nuŋe pino kiŋo kame kulat magekuwa le nuŋe kiŋo kame nu kumnemŋge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuŋe pino kiŋo kulat magekam fugute ta nu ndaŋmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamŋgat?

⁶ Taŋgo ailfu ndo ŋgamunŋgal biye mbilna ta nu kulat taŋgo nda minwa. Nu nuŋe ŋgaro payamkikat. Taŋawa ta nu Satan taŋaŋ lafu ŋayonu tamŋgat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolŋge mata mayenu minwa. Nane nu tuku maŋau ŋayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba ŋayo siliwikat.

Gabat taŋgo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minwaig. Nane pasa mbilmbilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu suŋgomba nda nyuwaig. Nane ndametiŋ kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar maŋau pitaika Kuate am mbolŋge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuirok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane maŋau kade ta pileniŋgap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat naŋgine nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minmba ŋgumnem pasa sa ndakuwaig. Nane naŋgine nzali ŋaigonu tidonŋga maŋau magewaig.

¹² Gabat taŋgo nane pino ndindo ŋak minmba naŋgine pino kiŋo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunŋe nane piro mbal magenu ŋguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ŋgeg ta saŋgri tiŋga kukli- wamŋgaig.

Sine son ŋgeg pasa ta tugunu

¹⁴ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit ŋga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kiŋo kame ŋgamukŋge minmba nane ndoŋ maŋau magenu ke likam tuku kila pale ŋga ye waŋe te kuyaret. Nane Kuate abo tugu ŋak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade taŋaŋ saŋgri tiŋga nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son ŋga nu mbariŋeg wam ta suŋgokanu kuirok ta teŋenmba.

Nu taŋgo ŋgarosu tumba mayok kina. Nu tiŋreknu ta Tukul Guwaŋge tumsinŋina. Eŋel kame nane nu kaŋgernaig.

Kilke ŋakmba mbolŋge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son ŋginaig.

Kuatenge tumba maŋ luka samba mbol kina.

Afu nane yabri pasa dubiwamŋgaig

4 Tukul Guwaŋge maŋau mayok kaŋgaig ta kil- imok sakate. Ngumnenga afu Kristus tuku son ŋgade ta kusremba guwa ŋaigonunŋe nane yabringiŋguwaig le ismba bukla tuku pasa dubiwamŋgaig. ² Yabri tum mbal nane naŋgine mbar tuku piti tidonŋga mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabringiŋmba minamŋgaig. ³ Nane teŋenmba sakamŋgaig. Taŋgo pino muŋgu kile ndakap. Agaŋ kame te nye ndakap ŋgamŋgaig. Pasa ta yabri pasa ndo. Agaŋ kame ta Kuatenge kile-mayokkina. Pasa tugusek kate- semba son ŋgade mbal nane Kuate gare pasa samba

aganj ta kilmba nyuwaig nga nu aganj kame ta kile-mayokkina. ⁴ Kuatenge aganj kile-mayokkina ta njakmba magenu ndo. Kuate nu aganj kame ta magenu ngate le sine nu gare pasa tumba yabanjmba nyube. Mbulam kumuŋ kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶ Wam pagu pasa ta njakmba tira kame saniŋmba mina. Ne tanjawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tango mayenu minamngat. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sanjri pilenamngat. ⁷ Kilke te mbolok nginngan wam kube ta ngumneningga sulumba Kuate tuku minje dubiwam tuku ngamunggal tumtumba mina. ⁸ Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sungokanu. Kile kilke te mbolŋge ngumneningga kilke kitek mbolŋge mata abo njak minmba minamngat. ⁹ Pasa ta siŋka son ngam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tango njakmba tuku muskil kile-tidinge ninggam iduste ta sine nu tuku sanjri tomba tinggeg mbal nu siŋka muskil kile-tidinge siŋgamngat nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenjka mundusingit.

¹¹ Ne wam pagu ta njakmba kuklimba saniŋga. ¹² Nane ne tango mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamunggal son, manjau purferjnu ta njakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubin-uwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndoj burka tugunu kuklimba tumniŋmba mina le ye ne tugum prowamngit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumngge pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolŋge wai patikinaig le ne piro tuku sanjri tina wam ta ne gilai ndanja. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sanjri tingate ta katesewaig. ¹⁶ Nanje mine manjau ko pasa tumningit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidinge tingamngat.

Manjau magenu tango pino mbolŋge kam tuku

⁵ Tango saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi sate tanjamba nu te-tiwa. Tango mbanzonu maib nanje mbolŋge manjau kate tanjamba ka. ² Pino saibo ina nanje tanjan nane mbolŋge ka. Pino mbanzo kulim nanje mbolŋge manjau purferjnu kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalŋge nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kiŋo kame ko wa kame njak ndeta nane ina mamngge nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonga nanjine tugu mbolŋge manjau mayenu kuwaig nga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamngat nga furir mafen mindek nu yabanje. ⁶ Pino kuembol nu nuje ngarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit nga iduste ta nuje kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanjri tinga wam pagu pasa ta turmba nane ningga. Afunje nane manjau njaigonu kade ngubekaig.

⁸ Ande nu nuje ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son nggeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku manjau limba nu siŋka njayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbingge nane kulatkuwaig. Afu buk tango ndindo ndo njak minnaig ta tango kumnaig le kile saibo patika yar 60 tanjan minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kiŋo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneniŋmba Kuate tuku mbal sinzanjriŋmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu njakmba kam tuku wamdus sanjrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo tanjan tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹ Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nanjine nzali tanje nane didikate le manj tango kilmba Kristus ngumnenmba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Manjau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyummba wande wande mbol kumba fare fare pasata waje pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye manj sakamngit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane manj tango kilmba kiŋo kile-patika nanjine wande kulatka minwaig. Tanjawaig le sine tuku ngueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenke nda.

¹⁶ Kristus tuku son ngate ande nuje ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbingge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷ Kusem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya manj lato ninggam kumuŋ. Afu sanjri tinga pasa kukli mayede ta siŋka piya lato ningap. ¹⁸ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap.

Lo 25.4

Pasa ande tejenmba sakate: Tane piro tango tokunu afu tugumngge aganj ndende kilam kumuŋ ngate.

¹⁹ Tango arma ko kenjmba gabat tango nu mbar ande kina nguwaig le ne son nga. Ko ndindonge nu mbarat nguwa kande ne ise ndaka.

²⁰ Nane afu mara mara mbar manjau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba tango njakmba am mbolŋge kile-tidinga le nane afu kanjermba kuru-kuruwaig.

²¹ Kuate, Kristus Yesus, enjel kame Kuatenge madinggina ta nane njakmba am mbolŋge ye pasa te

sanamngit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²² Ande Kuate tuku piro biywa nga pitik madimba wai nu mbolngge pile ndaka. Afunge ne didikuwaig le nane tuku mbar manjau dubi ndawa. Ne manjau kutur jak rironjka.

²³ Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudiŋmba turmba nya le fungul mayekuwa.

²⁴ Tanjo afu tuku mbar manjau kilimngge minig le kilmba pasa mbolngge patikade. Afu mbarde ta kurok minig ta ngumneŋga Kuatenge kile-mayokkamngat. ²⁵ Afu tuku manjau magenu mata kilimngge minig. Afu tuku manjau magenu kurok minig ta sinjka ngumneŋga kilimngge minamnggaig.

Piro mbal tuku pasa

⁶ Kristus tuku son ngade mbal piro aganj tanjan afu tuku pirokade ta nane nanjine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanjawaig ta afunge Kuate tuku nyu nu tuku pasa njaigo siglike nda. ² Nanjine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira nga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nanjine gabat son ngate ta nu tuku kume purmba man lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametiŋ tuku pasa

Ne tanjo pino wamdus kuagneka pasa te sanjnga. ³ Ande nu sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemngge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴ nu nginngan tanjo ndo. Nu ake nunge nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku munju tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba nginnganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mbolngge nane afu tuku mine ta tam tuku am kikonj tinga afu ndonj kualeyaukade sulumba afu tuku nyu njaigo siglikade. Afu ake tuliniŋmba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnemngge minmba ndametiŋ aganj ndende gudommba kilamngig ngade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnemngge minet te kumun ngate ta nu aganj ndende jak tanjan nu sinjka gare jak minit. ⁷ Sine ina sinamngge aganj ndende jak pro ndagen. Sine kumbe sulumba aganj ndende jakmba kusreka ake kanjig. ⁸ Kile sine tawi nyamagan jak minmba ndeta maye.

⁹ Afu aganj ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoningit le ndekade le kilmba njaigo siglikate. Nane wamdus kugatok nanjine nzali kame tanje nane kulatka didikade le dubika ngisikade. ¹⁰ Aganj ndende ko ndametiŋ kilam tuku piriride wam ta manjau njaigonu yeki yeki jakmba tuku tugu. Afu

ndametiŋ kilam piriride ta nane Kuate tuku son nginaig ta kusrenaig sulumba kile ngamunggal rar sunjo jak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tanjo. Ne manjau ta jakmba rironjka. Ne manjau tinreknu ndo kam tuku, Kuate kumnemngge minam tuku, nu tuku son ngam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamngge sanjgri tinga bike ndakam tuku, jakmba ngamukngge ngan minam tuku wam ta jakmba ke mayewam tuku idusmba wamdus sanjgrinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son ngina ta nane gudommba am mbolngge te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sanjgri tomba tingam tuku nane munju lilika pinderkade tanjan matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu aganj ndende jakmba abo ningit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumngge nunge tugu te-mayokna ta ye nale am mbolngge ne sanamngit. ¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afunge pasa ta njayo sili ndawaig. Tanjamba mina le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus mayok kanjat. ¹⁵ Ait kumunjuwa le Kuatenge nu te-mayokamngat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunjo ndindo. Gabat jakmba tuku nu Gabat. Sugo jakmba tuku nu Sunjo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sanjgrinu sinamngge minit le sine patuwam kumun kuga. O buk kile mata ande nu kanjeram kumun kuga. Nu tuku nyu sunjo pasa jak sanjgri njayo minmba minwa. Son.

Aganj ndende jak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne aganj ndende jak mbal sanjnga le nane aganj ndende payamka sine aganj ndende jak mage minamngig nga idus ndawaig. Aganj ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube nga aganj waknyumba wam magenu jakmba sinjgit. Nu tuku sanjgri mbolngge mage minamngig nga iduswaig. ¹⁸ Ne nane sanjnga le wam magenu sunjgomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanjawaig ta nane wam mayenu ngumneŋga tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamnggaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuatenge pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila jak nga pasa tugusek te-ibenje ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila jak nga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda ngade.

Kuate nu ake sinanj tane make patika minwa. Son.

2 TIMOTEUS

Paulus nu buk saibo pilmba Romngge muli wandek sinam tanje minmba nu waje njakmba kuyarninge likina ta tukulmba Timoteus tuku waje arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusngge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba waje te pilna le nu tugum kina.

1 O yije kiyo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndonj pasa-pasakam prowet.

Kuate nu tanjo kame njakmba Kristus Yesus tuku son nguwaig le abo tugu ningamngit nga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nuje nzalimbi ye aposel madiyina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndonj nale ake sinanj ne make pilmba mapenumba ngamunggal wamdus bul sernuwaik. Son.

Sungo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

3 Ye yije mbunj kame tananj Kuate tuku piro biye mayewet nga ye mbar manau njakmba pitaika nu am mbolnje ngamunggal wamdus bulok minet. Ye nu ndonj pasata mara njakmba mbolnje ne tuku nga gare pasa nu tuwet. **4** Ye ne kusrenen le ne malmbikina ta idusmba ye ne kangernumba manj gare sungo tam tuku mara mara wamdus sungo njak minet. **5** Wa naje Lois le ina naje Yunis nale o buk Kuate tuku sangri tomba tinginaik. Ne mata nale tuku manau ta dubite nga iduset. **6** Ta tuku ye tenenmba ne sanamngit. Ye buk ne piro biya nga wai ne mbolnje patiken le Kuate nu piro tuku sangri ne tinna. Ne sangri ta njak minmba piroka. **7** Kuate nu sine Tukul Guwa singina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda singina. Sine nu mbolnje sangri tomba kume pur manau njak minmba ngarosus tuku nzali tidongam tuku manau ta kileg.

8 Ne wam ta idusmba Sungo tuku manau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tanjo mbaranu tananj muli wandek sinamngge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye tenen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumngge sangri tomba piti ta kurawa. **9** Nunge sine tuku muskil kile-tidinge singmba nuje mbal nga madisingina. Sine tuku manau magenu mbolnje kuga. Nu nuje wamdus dubimba sine madisingina. Nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolnje ake sinanj sine make patikina ta **10** kile alonu kangereg. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Kristus Yesus nu mayok ka kume tuku sangri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanjamba sakate.

11 Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le **12** ye piro ta ket tukunu kile piti te

sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku sangri tomba tinget ta ye nu tuku manau kila. Nu ye tuku wai mbolnje piro pilna ta sinjka nu kulatka minmba minwa le ait sungo prowamngat.

13 O Timoteus, ne Kristus Yesus ndonj ulendika nu tuku son nga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. **14** Tukul Guwa sine sinamngge minit. Pasa tugusek Kuatenge tinna ta Tukul Guwa nu ne sangri tinwa le kulat mayewa.

15 Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

16 Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tananj muli wandek sinamngge minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sungomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaningmba mapekuwa nga iduset. **18** Nu Efesusngge mata ye sungomba turyina ta ne buk isna. Ait sungo mbolnje Sungo nu sinanu mapewa nga yabanjet.

Kristus tuku kame tanjo

2 O kiyo, Kristus Yesus nu ake sinanj ne make pilmba sangri tinit ta ne sangri ta njak tinga. **2** Ye tanjo gudommmba am mbolnje pasa kuklimba saken ta ne suk tanjo kateseknu afu sota kangerka pasa ta saningja le nanenge manj afu saninguwaig.

3 Ne sine tananj afunge ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanjo nga sangri tinga kurawa. **4** Kame tanjo nu nuje gabat tuku mingge dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate.

5 Usre mbolnje tanjo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndangade. **6** Tanjo inum piro karenkuwa ta nu ambongga piro alonu kilit. **7** Ne yaba pasa kame ta idus tidinga mina. Ne tanjawa ta Sungo nu wam njakmba tugunu ne tumnamngat.

8 Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mbunj. Nu kummba manj tingina. Ye tanjaka nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanjo ngayonu tananj ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumuja kuga. **10** Wam ta idusmba ye ngamunggal wamdus bulok njak piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal Kristus Yesusngge nane muskil kile-tidinge

ninguwa le nane bulu kilŋa sunŋo minmba minam tuku ta tuwaig ŋga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta siŋka son pasa ndo. Sine Kristus ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta sine nu ndoŋ abo ŋak minmba minamŋgig. ¹² Sine piti sinamŋge saŋgri tiŋga minmba minbe ta sine Kristus ndoŋ gabat sugo minamŋgig. Sine nu ŋgumnebe ta nu mata sine ŋgumneseŋgamŋgat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nuŋe pasa kusrewe nda. Nu siŋka nuŋe pasa ŋgumnewam kumuŋ kuga.

¹⁴ Nane wam ta maŋ iduswaig ŋga Sunŋo am mbolŋge saniŋga le nane pasa tugunu afu tuku muŋgu tuli ndaŋguwaig. Maŋau taŋge nane tur ndaka pasa isig mbal ŋaigo siglikate.

Kuate tuku piro taŋgo mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mbolŋge kiko ndanam tuku ne saŋgri tiŋga piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumniŋga le Kuate nu ne piro kumumbi kate ŋguwa.

¹⁶ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta kareŋ we taŋaŋ sunŋoka nane ŋaigo siglikate le nane tuku maŋau ŋayonu sunŋo ŋayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale teŋemba sakade. Kummba aboŋgam tuku maŋau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba maŋ aboŋge nda ŋga sakade. Pasa tambi nane afu tuku ŋgamuŋgal son kile-ibenkade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunŋo siriwanu taŋaŋ bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta teŋemba sakate. Nane afu Sunŋo tuku mbal minig ta Sunŋo nu nane kila ŋak minit ŋgate. Pasa ande teŋemba sakate. Ande nu ye Sunŋo tuku ŋgate ta nu maŋau ŋaigonu kusrekuwa ŋga sakate.

²⁰ Wande sunŋo ande sinamŋge nza yimyam gudommba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkemi wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro foŋfoŋ kam tuku. ²¹ Taŋgo nu maŋau ŋaigonu ŋakmba ŋgumneŋgig ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku taŋaŋ minit. Miro taŋgoŋge nu nuŋe piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu ŋakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne taŋgo mbanzo tuku nzali ŋaigonu ta rironŋka. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunŋo mbariŋde ta ne nane ndoŋ Kuate tuku son ŋgam tuku, maŋau tiŋreknu ke likam tuku, kume pur maŋau kam tuku, wamdus mukuk minam tuku wam ta ŋakmba tuku wamdus saŋgrinu pale.

²³ Mbal afu nane ŋginiŋgan pasata muŋgu tulingade ta ne maŋau ta ŋgumnewa. Nane taŋamba minmba gubra ŋak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunŋo tuku piro taŋgo tukunu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne taŋgo ŋakmba ŋgamukŋge raŋgun mayenu ŋak minmba pasa tugusemba kuklimba tumniŋmba ŋgan mina. ²⁵ Afu ne te-ibeŋnam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidiŋga. Satan nane nu nuŋe nzali dubiwaig ŋga nane bige tidiŋgina. Ne wamdus bafukmbi kile-

tidiŋga ta Kuateŋge kuwa le nane ŋgamuŋgal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Taŋawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumuŋ.

Kugawam tuku ait

³ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamŋgat. ² Taŋgo pino naŋgine ŋgarosu ndo idusniŋmba minamŋgaig. Nane ndametiŋ kilam piririmba naŋgine nyu ndo payamkamŋgaig. Nane afu tumail panniŋmba ina mam tuku miŋge pitaikamŋgaig. Afuŋge nane turkuwaig ta nane gare pasa niŋge ndaka nane Kuate mata ŋgumnewamŋgaig. ³ Nane afu ŋgamuŋgal niŋge nda. Nane gubra maŋau kusre ndamba naŋgine nzali ŋaigonu fare fare dubikamŋgaig. Nane ŋerŋerka maŋau magenu ŋakmba pitaikamŋgaig. ⁴ Nane gulab kame kilmba ŋgueu mbal niŋgamŋgaig. Nane wamdus kugatok fare fare maŋau ke lika naŋgine ŋgarosu ndo payamkamŋgaig. Nane naŋgine gare tam tuku wamdus sunŋo tumba Kuate fudiŋmba ndo idusamŋgaig. ⁵ Nane ŋgarosu ndo Kuate dubimba nu tuku saŋgri idus ndamba ŋgumnewamŋgaig. Taŋgo kame taŋaŋ ne nane ŋgumneŋga.

⁶ Mbal ta nane gulab taŋaŋ afu tugum kumba yabriniŋgig le pino kame afu wamdus saŋgri kugatok ta nane pasa ta ismba son ŋgade. Pino kame ta naŋgine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara taŋgo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumuŋ kuga.

⁸ O bukok taŋgo Yanes le Yambres Moses te-ibeŋnam bafunaik taŋamba ndo kile mbal taŋge pasa tugusek te-ibeŋnam bafude. Nane tuku wamdus ŋayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ŋgade. ⁹ Nane tuku wam saŋgrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku maŋau tugusek kuga ta kilimok mayok kina taŋamba wam ndui ta ndo nane mbolŋge kilimok mayok kaŋgat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine maŋau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumniŋget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son ŋga piti sinamŋge ŋgamuŋgal wamdus bulok ŋak saŋgri tiŋget. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamŋge bike ndaket. Wam ta ŋakmba ne kila. ¹¹ Tumbranŋ Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti ŋakmba ta sinamŋge Sunŋo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndoŋ ulendika Kuate dubiwam iduste ta siŋka nane nu piti tambimŋgaig. ¹³ Yabri mbal wam ŋaigonu kade mbal ŋakmba nane tuku maŋau lato lato sunŋo ŋayowamŋgat. Nane mbal afu yabriniŋguwaig le Satan nu mbilka nane yabriniŋgamŋgat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa ismba kila pilmba son ŋgina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kiŋo fudiŋndo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil

te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjgate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nunje mironj saniingina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sangri njak minbe nga nu pasa ta singina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manau kile-mayok-ka kile-tidjgate sulumba manau tinjeknu ndo tum-singit le kila pileg.

Kuate tuku pasa kukliwa

⁴ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pileningamngat ta ye nale am mbolnje sanamngit. Kristus Yesus nu mayok ka nunje gageu kilmba kulatkamngat wam ta idusmba ² ne wamdus sangrinu pilmba pasa kuklimba nane saniingina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanjaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu sernijmba kile-tidjnga wamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumnijmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamngaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamngaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimngaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta sanijmba mina.

Paulus nu nunje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tananj kutukamngat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tananj ye piro-ka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ngeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjeknu nga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanjo pileningit. Ait sunjo mbolnje nunje lafu ta samngat. Ye ndo kuga. Nane

afu nu manj mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ningamngat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalnesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manau tuku nzali sunjona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj tenge minit. Ne Markus samba nu ndonj yalpe. Nu ye turyam tuku tanjo mayenu. ¹² Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbrajan sunjo mbol kina.

¹³ Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasnje Karpus tuku wandeknje kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa wane kilmba afu aganjmor ngaronumbi wakeikanu ta sinja kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴ Aleksander nu ainmbi aganj ndende wakeikanu tanjo ne nu rironka. Nu sangri tinja sine tuku pasa mbulmba te-iberjna sulumba nu ye njayo siliyina. Sunjogonge lafunu tambimngat.

¹⁶ Nane abo abo ye pasa mbolnje pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane njakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainguwa nga yabanjet.

¹⁷ Sunjo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sangri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal njakmba isnaig. Nu tanjamba ye turyina ta nane laionnje baleyuwaig nga sakinaig ta tanja ndanaig.

¹⁸ Wam najgonu njakmba ngamuknje nu ye turyumba kigraibka nunje kulatkate ma mbolnje ye palmbimngat. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

¹⁹ Prisila tanjo nunje Akuila ndonj Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane njakmba kaiye pasa ninget.

²⁰ Erastus nu Korinje kusrewen. Trofimus nu Mile-tusnje guazengina le tanje kusrewen le minit.

²¹ Ne dal ndaka murke ait pro ndatemi te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²² Sunjo nu ne ngamungal sangri pilenumba minwa. Nu ake sinanj ne make pilwa.

Son.

TITUS

Paulus nu Titus tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolŋge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusniŋmba ŋgamuŋgal pitina le Griknu taŋgo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ŋgina. Taŋamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka taŋge nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waŋe te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

1 Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro taŋgo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndoŋ pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madiniŋgina mbal ye nane tuku ŋgamuŋgal son sangri pileniŋgi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku miŋge kumnemŋge minwaig ŋga nu ye kukulyina. ² Nane abo minmba minam tuku wam ta son ŋga minde minwaig ŋga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kilemayok ndakina sulumba abo tugu ta siŋgam tuku sakina. Nu siŋka yabrikam kumuŋ kuga. ³ Ait kumuŋgina le mbal afu kukulniŋgina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit ta nu piro ta ye tuku wai mbolŋge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndoŋ ŋgamuŋgal son ndindo ŋak minit tukunu ne siŋka ye tuku kiŋo. Siŋgine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgit taŋgo nale ake sinaŋ ne make pilmba ŋgamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiniŋgam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndagenŋ ta ne kile-tidiŋga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolŋge kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumbraŋ ŋakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat taŋgo afu madiniŋmba patika. ⁶ Gabat taŋgo ta taŋgo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu pino ndindo ndo ŋak minwa. Nu tuku kiŋo kame mata Kristus tuku son ŋguwaig. Nane naŋgine nzali fare dubimba ko miŋge kumnemŋge mine ndakuwaig le afu nane mbolŋge wam taŋaŋ sanu tuku kaŋger ndawaig.

⁷ Gabat taŋgo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu siŋka nu tuku mbar ande sanu tuku kaŋger ndawaig. Nu nuŋe ŋgarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba ŋginŋgan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametiŋ kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneninguwa. Nu maŋau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tiŋreknu minmba maŋau purfeŋnu ndo kuwa sulumba nuŋe nzali ŋaigonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afuŋge tumniŋginaig ta ndo biye dewa. Nu taŋawa ta nu pasa tugusek taŋgo pino tumniŋgam kumuŋ. Afu pasa ta te-iberŋam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumniŋgamŋgat.

Yabri mbal peuniŋgam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommba miŋge kumnemŋge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrinigig. Zu mbal afu kile Kristen ŋgamukŋge minig ta nane gudommba taŋade. ¹¹ Nane ndametiŋ kilam tuku ndo idusmba wam ŋaigonu nda sakam tuku ta tumniŋmba taŋgo afu naŋgine kiŋo kame mata didikade le ŋgamuŋgal son kusrekade. Ne siŋka mbal ta peuniŋga.

¹² Kreta taŋgo ande nu tuan taŋgo taŋaŋ minna sulumba nuŋe mbal tuku teŋenmba sakina.

Kreta mbal nane yabri taŋgo ndo. Nane agaŋmor ŋaigonu taŋaŋ kanyummba nyamagaŋ tuku ndo piriride ŋgina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane saŋgrimba saniŋge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son ŋguwaig.

¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku miŋge dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ŋgumneniŋguwaig.

¹⁵ Mbal afu ŋgamuŋgal purfeŋnu minig ta nane agaŋ ndende ŋakmba purfeŋnu tukul kugatok ŋgade. Afu ŋgamuŋgal purfeŋnu kuga Kristus tuku son nda ŋgade ta nane agaŋ ndende afu purfeŋnu kaŋger ndakade. Nane ŋgamuŋgal purfeŋnu kuga tukunu nane pileniŋgam kumuŋ kuga. ¹⁶ Nane miŋgemi ndo sine Kuate kila ŋgade. Naŋgine maŋau ŋaigonu taŋge sine Kuate gilai ŋgade. Nane Kuate am mbolŋge ŋule parak minig. Nane nu tuku miŋge pitaimba wam mayenu ande kam kumuŋ kuga.

Saibo kame, taŋgo mo, pino mbanzo tuku pasa

2 O tira, ne teŋenmba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumniŋga.

² Taŋgo mage mage nane naŋgine nzali ŋaigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu ŋak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son ŋguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolŋge bike ndaka saŋgri tiŋguwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ŋgumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumniŋguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le naŋgine taŋgo kiŋo

kat nangine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane alen alen ndakuwaig. Nangine wande kulat mayemba rangun mayenu kumba nangine tango tuku minge kum-nemnge minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwenda.

⁶ Tango mo nane mata nangine nzali njagonu kusrekuwaig nga saniंगा. ⁷ Ne nane miroj mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kanjernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga. ⁸ Son pasa ndo nane te-ibenjam kumu nj kuga ta saniंगा. Ne tanjawa ta sine tuku njueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamngai.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nangine sugo tugumnge pirokade ta nane tejenmba saniंगा. Nane nangine gabat kum-nemnge minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nangine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku agar ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunge Kuate sine muskil kile-tidinge singit wam ta mayenu njguwaig.

Sine manau magenu kumba Sungo minde minbe

¹¹ Kuate nu tango njakmba muskil kile-tidingam saka nu ake sina nj tango make patikate wam ta te-mayokna. ¹² Manau ta mbolnge nu sine wam magenu ke likam tuku tumsingit. Sine nu njgumnemba kilke te mbolok nzali njagonu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu njak minmba manau tinjeknu ke lika nu tuku minge kumnemnge minbe. Sine kilke te mbolnge manau mayenu ta njak minmba ¹³ sine gare sungo tam tuku wam ta ndo tairnga minbe. Sine muskil kile-tidinge singit tango Yesus Kristus nu singine Mbara Sungo. Nu nune kilnja sangri njak mayok kuwa le gare sungo tamngig. ¹⁴ Sine manau njagonunge sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidinge singam tuku nune njgarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfenju mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sangrinu pilbe nga nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sangri tinga wam njakmba te saniग्mba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa saniग् le lika. Ande nu ne tuku pasa te njgumne ndawa.

Sine Kuate tuku waknye manau lafube

3 O tira, ne nane saniinga le gabat sugo kulat mbal njakmba kumnemnge minmba nane tuku minge dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Wanje pasa kua-

leyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus bafu njak minmba tango tuku nyu idusningmba nane njakmba mbolnge manau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk njinganka minmba minge pitaika yabri manau dubika mingej. Sine njgarosu kikonj tingam tuku manau le gare tam tuku manau yimyam tanje sine didikinaig le dubikiger. Sine mara mindek manau njagonu ndo dubikiger. Afu sine lisinginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingej. Afunge sine karsursinginaig le singine singine mata munju karsurkiger. ⁴ Sine tanjamba mingej le muskil kile-tidinge singit tango Kuate nu nune rangun mayenu kume pur manau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidinge singina. Sine manau tinjeknu ke likiger le nu tanjandana. Kuga. Nu sine sinanu ake sina nj mapekina. Nu sine tuku mbar minyanja saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine singina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidinge singit ta mbolnge Kuate nu Tukul Guwa singina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sina sine make patika sine tinjeknu njam tuku nu Tukul Guwa singina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te sinja son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sangri tinga saniinga le Kuate tuku son ngade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus sangrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tango pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika munju tulingade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kua-leyaukade. Pasa ta tane turkam kumu nj kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tingawa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tango tananj nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tango njayonu ndo. Nune miroj nune une tuku pa ta tamngat.

¹² Ye Nikopolis tumbraj sungo mbol kumba murke ait mbolnge tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowam tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa biteknganu tango Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le agar ndende afu den ndakuwaik. ¹⁴ Singine tira kame wam paguka le nane wamdus sangrinu pilmba wam magenu ke lika afu agar afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ngade ta tanjamba alonu te-mayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndonj minig mbal te njakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndonj minig mbal sine tananj son nga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te saniinga. Kuate nu tane njakmba ake sina nj make patika minwa.

Son.

FILEMON

Paulus nu Filemon tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Filemon nu taŋgo ande nyu ŋak. Nu Paulus tuku piro mbolŋge Yesus tina tukunu nu Paulus ndoŋ gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro agaŋ taŋaŋ nu tugumŋge piya kugatok pirokina. O buk maŋau ta minna. Taŋgo sugo afu taŋgo pino piyaniŋmba kilmba nane miro taŋaŋ gabat minnaig. Piro mbal ta nane naŋgine sugo tugumŋge piroka piya kugatok naŋgine piro agaŋ taŋaŋ minnaig. Nane naŋgine wamdusmbi naŋgine sugo kusrekam kumuŋ kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal taŋaŋ ŋak minnaig ta nane tukul ande dubi-wanu ta teŋenmba. Yar 7 nane ndoŋ pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuŋe suŋgo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka taŋge nu Paulus te-silika nu tugumŋge pasa mayenu ismba Yesus tuku son ŋga ŋgamuŋgal biye mbilna. Taŋana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuŋe gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra ŋak Onesimus te nda kikat ŋga nu waŋe te Filemon tuku kuyarna.

1 O tira Filemon sile tuku piro tuma taŋgo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandekŋge minet. Ye sikile tira Timoteus ndoŋ ne tugum prowek. **2** Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandekŋge maŋgurkade, pino Apia, sile tuku tira taŋgo Arkipus nu sile taŋaŋ pasa mayenu tuku saŋgri tiŋga pirokate tane ŋakmba tuku waŋe te kuyaret. **3** Siŋgine Mam Kuate Suŋgo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

4 O Filemon, ne Suŋgo Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal ŋakmba idusniŋgit ta nane afaŋge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabaŋet ait mbolŋge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. **6** Naŋe ŋgamuŋgal son saŋgrinu ta nane afu ŋgamukŋge te-mayoka le nane kaŋgermba sine Yesus Kristus mbolŋge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig ŋga idusmba yabaŋet. **7** Ese tira. Ne Yesus tuku mbal ŋakmba idusniŋmba turningit le nane wamdus bulka-de. Ye ne tuku maŋau mayenu ta ismba ye gare suŋgo tumba wamdus saŋgri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

8 O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka ŋga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka ŋga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka ŋga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek teŋge minet. Yeŋge ne kusnanamŋgit. **10** Onesimus nu ne tuku piro agaŋ taŋaŋ ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋaŋ minit. Ye muli wandekŋge

nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. **11** Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyummba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋeŋ sinzaŋsikam kumuŋ.

12 Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. **13** Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa ŋga ŋgailkam iduset ta taŋaig. **14** Ye ambonga ne kusnanam iduset. Ne naŋe wamdus dubimba wam mayenu ka ŋget.

15 O tira, ye teŋenmba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndoŋ minmba minam tuku nu taŋana inde. **16** Kile nu naŋe piro agaŋ taŋaŋ ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndoŋ ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro agaŋ taŋaŋ minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu suŋgomba idusamŋgat.

17 Sile Kristus mbolŋge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kaŋgermba ne ye tate taŋamba nu ta. **18** Nu ne mbolŋge mbar ande kina e ko ne tuku agaŋ ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolŋge ye tuku nyu kuyara.

19 Ye Paulus yiŋe waimbi waŋe te kuyaret. Yeŋge lafuwamŋgit. Ne Kristus mbolŋge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolŋge tina. Ta tuku ne wam ande ŋgai-lyam kumuŋ kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

20 O tira, ne Suŋgo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolŋge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

21 O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba naŋe wamdusmbi suŋgomba kamŋgat ŋga ye idusmba waŋe te ne tuku kuyaret. **22** Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane ŋakmba ye tuku yabaŋmba minig tukunu Kuate nu

ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sunḡo ḡak minet.

²³ Epafraš Yesuš Kristuš tuku piro taḡo ye ndoḡ muli wande te sinamḡe minek nu ne kaiye paša tinit.

²⁴ Markuš Arišarkuš Demaš Lukaš yḡe piro tuma mbal nane mata ne kaiye paša tinig.

²⁵ Siḡine Sunḡo Yesuš Kristuš nu ake sinaḡ tane ḡakmba make patikuwa.
Son.

HIBRU

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son nginaig ta nane tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba. Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋginaig sulumba naŋgine tukul maŋau ambokok kusrek-inaig. Kusrekinaig ta naŋgine mbal afuŋge piti serniŋginaig le nane maŋ tukul kame ta dubikinaig. Taŋanaig le Yesus dubiwanu gabat andeŋge waŋe te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna. Yesus nu ambokok maŋau ŋakmba kumumba maŋau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuŋe ndarembi sine muskil nduiye kile-tidiŋga siŋgine pris gabat suŋgo minit. Ta tuku nane maŋau ambokok saŋgri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig ŋga nu waŋe te kuyarna.

Kuate tuku Kiŋo nu eŋel kame liniŋmba o mbolŋge minit

1 O buk Kuate nu maŋau kise kisémbi nuŋe pasa tugusek tuan taŋgo tuku miŋge mbolŋge kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbuŋ kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolŋge nu nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge nuŋe pasa te-mayokmba sasiŋgina. Agaŋ ndende ŋakmba nu wai mbolŋge patikam tuku nu Kiŋo nuŋe pilna. Tugu mbolŋge Kuate nu sakina le Kiŋo nuŋeŋge kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilŋa nu minit tuku maŋau ŋakmba nuŋe Kiŋo nuŋe mbolŋge minig le kaŋgerkeg. Nale ndindo minik. Kiŋo nuŋeŋge pasa saŋgrinu sakate le agaŋ ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuŋe Kiŋo taŋge taŋgo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Suŋgo Ndindo nu tuku ndinam kumamŋge samba mbolŋge minyokina. ⁴ Taŋana le Kuate nuŋe Kiŋo nyu suŋgo te-mayokna le nu tuku nyu taŋge eŋel tuku nyu liniŋgina. Ta tuku nu nuŋe mironŋ mata eŋel kame ŋakmba liniŋgina. ⁵ Kuate nu nuŋe Kiŋo ta teŋenmba sana.

Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ŋgina.

Mune 2.7

Kuate nu eŋel ande taŋamba sa ndana. Nu maŋ nuŋe Kiŋo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kaŋgit.

Ne ye tuku Kiŋo minamŋgat ŋga sana.

2 Samuel 7.14

Nu eŋel ande taŋamba sa ndana.

⁶ Kuate nuŋe Kiŋo mulum kilke te mbolŋge te-mayokam bafuna sulumba nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame, tane nu tuku nyu te-duŋga nu mbar-iŋap ŋgina.

Lo 32.43

⁷ Kuate nu nuŋe eŋel kame tuku teŋenmba sakina.

Yiŋe eŋel kame nane bubre taŋaŋ kile-mayokket.

Yiŋe kukul mbal pa mane taŋaŋ kile-mayokket ŋgina.

Mune 104.44

⁸ Nu nuŋe Kiŋo tuku pasa teŋenmba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu suŋgo ŋak naŋe mbal kulatka minmba minamŋgat. Kugawe nda.

Ne kumumbi naŋe gageu kulatkate.

⁹ Ne maŋau tiŋreknu ndo nzalinu ne maŋau ŋaigonu ŋakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naŋe mbal ŋgamukŋge ne suŋgomba make pilmba nyu suŋgo tinmba gare tinen ŋgina.

Mune 45.6

¹⁰ Kuate nu nuŋe Kiŋo tuku maŋ teŋenmba sakina.

Suŋgo, ne tugu mbolŋge kilke te-mayokna.

Ne naŋe wai kuyarmi samba pilna.

¹¹ Kilke samba ŋgisikamŋgaik ta ne taŋawe nda.

Ne minmba minamŋgat.

Kilke samba tawi taŋaŋ urfu patika ŋaigonŋgamŋgaik.

¹² Taŋawaik le taŋgo nu tawi tumba filfilte taŋamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamŋgat.

Nane tawi abonu kilmba tiŋgig taŋaŋ ne samba kilke urfunu kile-sika maŋ abonu kile-mayokkamŋgat.

Neŋge ndo mbilka kisémba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamŋgat ŋgina.

Mune 102.25

¹³ Kuate nu maŋ lato nuŋe Kiŋo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam teŋge saŋgri ŋak minyok mina le ma ma yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-iberŋka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina.

Mune 110.1

Nu eŋel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Eŋel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuate teŋge muskil kile-tidiŋgam tuku mineg mbal nu nane kukulningit le pro sine tursiŋgig.

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

2 Kuate tuku Kiŋo nu o mbolŋge minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isgeŋ ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine taŋa ndabe ta sine waŋ taŋaŋ kundu mayenu limba fare fare kumba ka ŋgisikamŋgig.

² O buk Kuate nu eñel kukulningina le nane Moses tukul tunaig ta son sañgri ñak. Singine mbuñ kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine singine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu Sun-gongge te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalñge sine kubeu singinaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine tañamba ndo lafunu tamñgig. ⁴ Kuate nu nuñe pasa ta sañgri pilemba wam yimyambi nuñe sañgri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuñe nzali dubimba Tukul Guwa tuku sañgri yimyam niñge likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuñe eñel madi ndaningina. ⁶ Kuate tuku pasa mbolñge ande nu teñenmba kuyarna.

O Kuate, taño nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba eñel kame kumnemñge pilna.

Tañana sulumba ne mañ nu tumba te-mayokmba nyu sungo tuna.

⁸ Ne agañ ndende ñakmba kilmba nu kumnemñge patikina.

Mune 8.4-6

Tañamba Kuate nu agañ ndende ñakmba kilmba taño kumnemñge patikina. Agañ ande tañgongge kulat ndakanu tañañ mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolñge agañ ndende ñakmba taño kumnemñge minig le sine kañger ndakeg. ⁹ Kañger ndakeg ta Yesus kañgermba nu mbolñge kila pileg. Kuate nu taño ake sinañ make patika Yesus nu ñakmba tuku kumwa nga nu tumba ait fagnu eñel kame kumnemñge pilna. Pilna le nu ñakmba tuku kumna sulumba nyu sungo pasa ñak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu agañ ndende ñakmba kile-mayokkina. Ñakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu taño gudommba nuñe kiño kame mayok ka nuñe kilña tugumñge minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku muskil kile-tidingam tuku taño rar sungo tuna. Yesus nu rar ta mbolñge nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge siñgit.

¹¹ Taño nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndoñ tugu ndindo. Ñakmba Kuate tuku minig. Ta tuku singine Sungo nu sine yabu ndaka yiñe maib kame nga ¹² sine ndoñ minam tuku Mam nuñe teñenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sungo ta yiñe maib kame ndoñ te-mayokmba saka minamñgit.

Ye nañe mbal ngamukñge munembi ne tuku nyu te-dunñamñgit ngina.

Mune 22.2

¹³ Nu mañ kuyar ande mbolñge teñenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku sañgri tomba tinjet ngina.

Aisaia 8.17

Pasa ande mata teñenmba.

Ye yiñe maib kame Kuatenge ye sina ta ndoñ minet ngina.

Aisaia 8.18

¹⁴ Kuate nu Yesus tuna mbal nane ngarosu ñak. Ta tuku Kristus nu sine tañañ ngarosu ñak mayok kina.

Tañamba nu mañau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinja kume tuku sañgri Satan te-iberña sulumba ¹⁵ sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶ Nu eñel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu ñakmba tursingam tuku ndekina. ¹⁷ Ta tuku nu nuñe maib kame minig tañañ mayok kina. Wam ta mbolñge ndo nu sine tuku pris sungo mayok kambim kumuñ. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumñge sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gi-laingate. ¹⁸ Nu sine taño tañañ mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolñge mineg ta nu sine tursingam kumuñ.

Yesus nu Moses lite

3 Tira kame, Kuatenge sine ñakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sungo minit. Ta tuku singine wamdus ñakmba Yesus ndo idus tibe.

² O buk Moses nu Kuate tuku mbal ngamukñge piro ke mayemba minna. Tañamba ndo Yesus nu Kuatenge piro tuna ta nu piro ke mayena. ³ Nale arñeñ piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Taño ande wande pilit ta sine wande tuku nyu te-du ndangeg. Sine taño tuku nyu te-dunñeg. ⁴ Wande ñakmba tañgongge patikade ta Kuate nu agañ ñakmba tugu. ⁵ Moses nu piro taño ndo Kuate tuku mbal ngamukñge piro mayena. Kuate nu ngumnengga wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶ Kristus nu Kuate tuku Kiño minmba Kuate tuku mbal ngamukñge piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sañgrinu pilmba singine Sungo tuku pasa alonu tairnga minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande tañañ mineg.

Ngamunñgal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷ Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu teñenmba sana.

Kile ait te mbolñge tane Kuate tuku pasa isig te

⁸ tañgine mbuñ Moses ndoñ ma baknu mbolñge minnaig tañañ ngamunñgal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro sañgrinu yimyam kañgerkumba

ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku teñenmba saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku mañau katese ndade ngen.

¹¹ Ye nane tuku gubra sungo tumba pasa sañgrinumbi teñenmba saken. Nane ye ndoñ mabte nda ngen.

Mune 95.7-11

Tukul Guwa nu tañamba Kuate tuku miñge pasa sakinna.

¹² Tira kame, tane rironj mayewap. Ande tane ngamuknge wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. ¹³ Ki ait mindek tangine tangine munju sangri pileningap. Tane kile abo njak minig ait mbolnge manau ta kusre ndawap. Tane taja ndawap ta une manau tanje tane didikuwa le tangine ngamunggal tukulkikat. ¹⁴ Ambonja sine Kristus wamdus ndindombi tigerj. Sine manau ta kusre ndamba tanjamba ndo minbe ta sine nu tugumnge gare njak minamngig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku tenenmba sakate. Kile ait te mbolnge tane Kuate tuku pasa isig te tangine mbunj kame tanja ngamunggal tukulmba kilba tukul ndawap nga sakate.

Mune 95.7-11

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ngamunggal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane njakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolnge gubra tina e? Nane wam njaigonu ke lika ma baknu mbolnge kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa sangrimbi nane ye ndonj mabte nda ngina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta. ¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumunj kuga nga idusnaig tukunu nane nu ndonj mabte ndakinaig.

Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste

⁴ Kuate nu tanjo afu nu ndonj mabtam tuku pasa sangrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndonj mabtam tuku wam lisngikat. ² Sine singine mbunj kame buk minnaig tanja kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³ Sine nu tuku pasa ismba son ngeg mbal ndo Kuate ndonj mabta mineg. Kuate nu tugu mbolnge aganj ndende njakmba kile-mayokka nunje piro njakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolnge ande nu mara 7 tuku tenenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolnge nunje piro njakmba sugluka mabtina nga kuyarna.

Mulum Pasa 2.2

Afu nu ndonj mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku tenenmba sakina.

Ye gubra sunjo tumba pasa sangrinumbi tenenmba saken: Nane ye ndonj mabte nda nga saken.

Mune 95.11

⁶ Pasa tanje sine tenenmba tumsinggit. Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste. Nane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndonj mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ngumnenja Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku ait ande te-mayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satngit ta Kuate nu tenenmba sakate.

Kile ki ait te mbolnge tane Kuate tuku pasa isig te ngamunggal tukulmba kilba tukul ndawap ngate.

Mune 95.7-8

Kuate ndonj mabteg wam kilke mbolok kuga

⁸ Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndonj mabte ndakinaig. Nane tanjamba mabtinaig kande Kuate nu ngumnenja manj mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹ Kuate nu nunje piro ke suluna sulumba mabtina tanjamba ndo nunje mbal nu tugumnge mabtamngai. ¹⁰ Sine Kuate ndonj mabteg ta nu nunje piro sugluka mabtina tanjamba ndo sine singine piro tuku sangri kusremba Kuate tuku sangri tomba tinja mabteg. ¹¹ Sine tanjamba nu ndonj mabtam tuku wamdus sangrinu pilmba dirnanjgube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu singine mbunj kame tanja Kuate ndonj mabte nda.

¹² Kuate tuku minje pasa sangri njayo abo njak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok njayo. Nu tanjo tuku ngamunggal nduasemba ka sinam nzinge kilke mbolok manau samba mbolok manau ngamu fetka kilimok kile-mayokkate. Tanjo tuku wamdus nzali kise kise kam idusde ta nu kingenka kila minit. ¹³ Aganj ande Kuate am mbolnge kuirka minam kumunj kuga. Sine tuku wam njakmba nu am mbolnge mayoknge minig. Ngumnenja nu sine pilesingwa le sine ta son ngamngig.

Yesus nu sine tuku pris sunjo

¹⁴ Singine pris sunjo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumnge minit. Nu Kuate tuku kinjo nunje Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe.

¹⁵ Singine pris sunjo nu kilke te mbolnge minmba tago njakmba nu mbolnge pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolnge sine sangri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasingit. ¹⁶ Ta tuku sine kuru kuga tok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sina tanjo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka singine piti ait mbolnge tursinggit.

⁵ Sine tanjo ngamuknge tanjo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine njakmba tuku Kuate am mbolnge pirokade. Sine aganj afu Kuate tambim tuku ninggeg le nane Kuate tuku patikade sulumba singine une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade. ² Pris mbal nane tanjo ndo nane sine tanja mbar njak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. ³ Pris mbal mbar njak tukunu nane tanjo tuku une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade ta nangine une tuku turmba atraukade.

⁴ Tanjo ande nu nunje wamdusmbi atrau piro biyam tuku nunje nyu te-mayokam kumunj kuga. Kuatenje madiningit mbal ndo piro ta biyam kumunj. Abo abo nu Aron tanjamba madina. ⁵ Kristus nu mata nunje wamdusmbi pris sunjo mayok kambim tuku nu nunje nyu te-mayok ndana. Kuatenje Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:

Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina.

Mune 2.7

⁶ Kuate tuku kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ne Melkisedek tanañ pris minmba minamngat ngate. *Mune 110.4*

⁷ Yesus nu kilke mbolok tango minmba nuñe kume mbolñge Kuatenge nu tuku muskil te-tiwam kumuñ nga Kuate yabañmba sunğomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo ñak Kuate kumnemñge minna le Kuate nu tuku yabañ pasa ta isna.

⁸ Yesus nu Kuate tuku Kiño ta nu mata piti sugu kamusna. Piti ta mbolñge Kuate kumnemñge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. ⁹ Nu Kuate tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nuñe Kiño ta teñenmba sana. Ne Melkisedek tanañ pris sunğo minmba minamngat ngina. Nu pris sunğo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidiñga abo minmba minam tuku singit.

Sine Kristus tuku wam ñakmba kila pilmba sugokube

¹¹ Sine Melkisedek tuku wam afu gudommba satinğam iduseg ta tane pasa isam tuku ngaro wasni ñak pronaig tukunu sine tugunu ñakmba tumtingam tuku piro kareñkeg. ¹² Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumuñ kuga. Sine mañ pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiño dabro tanañ amo ndo nyam kumuñ. Tane nyamagañ kareñnu nyam kumuñ kuga. ¹³ Kiño dabro amo ndo nyumba minit tanañ tane mañau tinğreku katese ndamba mbirmbarmba minig. ¹⁴ Tanğo sugonğe ndo nyamagañ kareñnu nyade. Nane mara mara mañau tinğreku dubika wam magenu ñaigonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

⁶ Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgenj tukunu kile sine nu tuku pasa nyamagañ kareñnu suk ta isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. Sine makek mañ lato lato sigrika wande palm-bim kumuñ kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigenj ta kusreka ngamunğal biye mbilmba makek kareñnu siriwanu tanañ ² kule pisne mañau e ko tanğo mbolñge wai patinu tuku mañau sine kila pilgenj. Sine tanğo kummba mañ tinğa e ko mbal ñaigonu lafu ñayonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk kila pilgenj. Ta tuku kile sine pasa alo sugu ñak isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. ³ Kuate nuñe ndin tumsinğawa ta sine ndin ta mbolñge sugokamngig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba mañ kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kanğer ndaweg. Ta ndanam? Kuate tuku bulu tanğe nane tuku wamdus kilñaningina. Kuate nu ake sinanj tanğo make patikate wam ta nanğine wamdus sinamngge kamusnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu nga idusnaig. Kilke kitek tuku sanğri minmba minam tuku ta mata kamusnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam ñakmba ta kila patika mañ kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kiño ngumnemba nu tumba nanğine waimbi lato mañ ail kazrai mbolñge danğganu sukde. Nane nu

tuku nyu ñayo silide le ñakmba kanğerde. Ta tuku nane ngamunğal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku mañau kanğerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolñge ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba tanğo tuku piro turka nyamagañ magenu tinğade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba anğa ñaigonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumnenğa nu kilke ta piyamngat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satinğig ta Kuate nu tane mbolñge tanğawe nda nga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidiñge tinğawa le tane nu kanğeramnggaig. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku mbal turka minig wam ta Kuate nu gilainğe nda. ¹¹ Tane ñakmba tanğine mañau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tairnğa minig ta alonu promba tane tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyummba ngaro wasni ñak mine ndakap. Kuate nu tanğo mbolñge wam magenu kamngit nga sakina ta o buk nane afu nu kumuñ nga ngamunğal mukuk tairnğa minnaig ma ma kile nane Kuate tugumngge kanğerkade. Tane nane tanañ minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuñe pasa sanğri pilewam tuku Sunğo ande nu limba mine ndakina le nu nuñe nyu tamba pasa sanğri pilemba teñenmba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunğo. Ye sinğka ne mbolñge wam mayenu kamngit. Yenge ne tuku ndare te-tugewi le sungokamngat nga Abraham sana le ¹⁵ nu ngamunğal mukuk tairnğa minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanğo sinğine pasa sanğri pilewam tuku sinğine nyu tamba sa ndakeg. Sinğine mbara nu tuku nyumbi sine pasa sanğri pileweg. Mañau ta mbolñge ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumuñ kuga.

¹⁷ Kuate nu nuñe mbal mbolñge wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba sinğka kamngat nga sine idusbe nga nu tanğo tuku mañau dubimba nuñe nyumbi nuñe pasa sanğri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuñe nyumbi sanğri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumuñ kuga. Sine afu Kuatenge tursinğawa nga kua ka nu tugum kineg mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamunğal mukuk alonu tairnğa minbe nga nu wam armba te kile-mayokkina. Nu nuñe pasa sakina sulumba mañ nuñe nyumbi sanğri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolñge sine nu tuku pasa alonu tairnğa mineg mbal wañ anğa ndinğkanu tanañ bike ndakeg. Sinğine anğa ta samba mbolñge tukul tawi sinamngge Kuate tugumngge minit. Purkam kumuñ kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek tanañ pris sunğo minmba nu ambonğa sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu nga Kuate tumailamngge pris piro biymba minmba minit.

Melkisedek nu pris mbal ñakmba liningina

⁷ Melkisedek nu tanğo sunğo nyu ñak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris min-

na. Mara ande Abraham tanjo sugo afu ndoŋ kame bumba nu nane ŋakmba kile-ibenŋka nu luka kumba ndinŋge Melkisedek te-silikina le nu nyaro pasa tuna. ² Tanjana le nu Melkisedek nu tanjo sunjo ŋga nuŋe aŋaŋ ndende ŋakmba maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Maŋau Tinjeknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat.

³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbuŋ kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tanjaŋ minna. Nu Kuate tuku Kiŋo tanjaŋ nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu siŋka nyu sunjo. Siŋgine mbuŋ sunjo Abraham tuku wam kaŋgerap. Nu gabat afu ndoŋ kame buna sulumba gabis aŋaŋ ndende kilna ta maŋgur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna.

⁵ Ngumnenga Levi tuku mbuŋ afu atrau piro biyam tuku Kuatenga madinŋgina. Nane atrau piro biyanaig sulumba naŋgine mbal tuku aŋaŋ ndende maŋgur 10 patika ande didika kilnaig. Nane naŋgine mbal linŋginaig ta tuku kuga. Nane ŋakmba Abraham tuku mbuŋ. Nane Moses tuku tukul ande dubimba naŋgine mbal tuku aŋaŋ ndende kilnaig. ⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu aŋaŋ ndende maŋgur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro pasa tuna. Abraham nu ake tanjo kuga. Kuate nu tanjo mbolŋge wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tanjo nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa Tate ta? Tanjo nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu siŋka Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbuŋ afu naŋgine mbal tuku aŋaŋ ndende maŋgur ande kilnaig ta nane tanjo ndo ŋakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku aŋaŋ ndende maŋgur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tenjenmba sakate. Nu abo ŋak minmba minit ŋgate.

⁹ Melkisedek nu ndinŋge Levi tuku mbuŋ Abraham kaŋgerna le ait ta mbolŋge Levi kugatok ta nu mbuŋ nuŋe tuku fungul sinamŋge minna. Abraham nu nuŋe aŋaŋ ndende maŋgur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuŋe ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tanjaŋ kina. Ta tuku kile Levi tuku mbuŋ afu naŋgine mbal tuku aŋaŋ ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biyamba kulatkuwaig ŋga nu tukul maŋau tanjo pino dubiwam tuku te-mayokna. Naŋgine piro ta mbolŋge tanjo pino Kuate am mbolŋge kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tanjaŋ mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul maŋau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye

sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbuŋ ande atrau mbain mbolŋge atrau ndakina. ¹⁴ Siŋgine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolŋge prona wam ta sine ŋakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal sanŋgina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul maŋau ambokok sinamŋge Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumuŋ kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek tanjaŋ mayok kina wam ta mbolŋge sine kilimok kaŋgereg. Maŋau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuŋe mbuŋ ande pris piro biye ndakina. Nu abo ŋak minmba minam tuku nuŋe sanŋri tambi nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuatenŋe nu tuku tenjenmba sakina. Ne Melkisedek tanjaŋ pris minmba minamŋgat.

¹⁸ Ambokok maŋau ta gisleknu. Tanjo pino tur ndakina. Tukul maŋau mbolŋge nane tinjeknu mayok ndakinaig le Kuate nu maŋau ta te-sina. Kile maŋau kitek Yesus mbolŋge alonu tamŋgig ŋga tairŋga mineg maŋau ta kumuŋ. Sine nu mbolŋge kumumbi mayok ka Kuate tugum kinig.

²⁰ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu sanŋgina ta nuŋe nyumbi pasa sanŋri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuŋe nyumbi pasa ta sanŋri pilemba sana: Ye Sunjo. Ye yiŋe pasa yiŋe nyumbi sanŋri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kisémba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamŋgat ŋgina.

²² Kuate nuŋe pasa sanŋri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuatenŋe katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamŋgat. Ta tuku pasa kitek tanje o buk Moses ndoŋ pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane ŋakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biyamba minanu. ²⁴ Yesus nu abo ŋak minmba minit tukunu nuŋe atrau piro kusrewé nda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolŋge Kuate tugumŋge tanjo tuku yabaŋmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku sanŋri tomba tinja Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidŋga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purferŋnu. Mbar ande nu mbolŋge mine ndakate. Nu sine tanjo tanjaŋ mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenŋe nu te-dunŋa samba mbolŋge pilmba nyu sunjo tuna. ²⁷ Pris ambokok nane mara mindek amboŋga naŋgine une sauka ŋgumnenga tanjo pino tuku une saukam tuku aŋaŋmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu tanja ndana. Nu nuŋe ngarosú kumam tuku pilna le afunŋe nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul maŋau sinamŋge Kuate nu sine tanjo une ŋak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. Ngumnenga nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuŋe nyumbi pasa sanŋri pilena ta nu nuŋe Kiŋo nuŋe pilna. Nuŋe Kiŋo ta nu purferŋnu minmba nu pris sunjo kumumbi mayok ka tanjamba minmba minit.

Yesus nu pasa kitek kulatkate

8 Ye pasa ḡakmba sake likit ta tugunu teḡenmba. Singine pris sunḡo Yesus nu samba mbolḡge Ku-ate tuku ndinam kumamḡge minyok minit. ² Nu samba mbolḡge Kuate tuku wande tugusek ta sinamḡge nuḡe atrau piro kumba minit. Wande ta Kuateḡge pilna tuku. Tanḡonḡe pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane agaḡ yimyam Kuate tumba agaḡmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris sunḡo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu agaḡ ande Kuate atraukam kumuḡ.

⁴ Yesus nu kilke te mbolḡge minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku maḡau mbolḡge tukul dubimba agaḡ yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolḡge atrau piro kade mbal nane samba mbolḡge piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolḡge minna le ye wande kanunu te-mayokmba tumnen taḡamba ndo pale ḡgina.

Kisim Bek 25.40

⁶ Kuate nu alonu sunḡomba prowamḡgaig ḡga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu sunḡokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna tanḡe pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndoḡ pasa katna ta sinamḡge tanḡo pino kumumbi minnaig kande nu maḡ pasa kitek kat ndana kande.

⁸ Kuate nu tukul pasa kumnemḡge minnaig mbal nu nane ndoḡ pasa ḡak minmba teḡenmba sakina.

Ye Sunḡo, ye satinḡamḡgit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndoḡ Yuda mbal turmba pasa kitek sanḡrinu katamḡgit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbuḡ turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolḡge nane pasa sanḡrinu katen taḡamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ḡgumneninḡen.

¹⁰ Ye Sunḡo ye satinḡamḡgit. ḡgumneḡga ait kumunḡuwa le ye pasa kitek teḡenmba Israel mbal ndoḡ katamḡgit. Ye yiḡe tukul pasa ḡakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ḡgamunḡal sinamḡge patike likamḡgit. Ye nane tuku Mbara Sunḡo mini le nane yiḡe mbal minamḡgaig.

¹¹ Nane nanḡine kilke tuma mbal nanḡine ndare Ku-ate tuku kila pilwaig ḡga maḡ tumniḡe nda.

Nyu ḡak nyu kugatok mbal nane ḡakmba ait ta mbolḡge ye kila minamḡgaig.

¹² Ye nane mapeka nanḡine wam ḡaigonu sauke ninḡamḡgit. Tanḡawi sulumba ye nane tuku une ḡakmba ḡilainḡamḡgit ḡgina.

Yeremia 31.31-34

¹³ Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba ḡgisinu bafute.

Kuate mbariḡam tuku kilke mbolok tawi wande

9 Pasa ambonḡa Kuate nu Moses ndoḡ katna ta nane ta sinamḡge fare fare Kuate mbariḡam ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbariḡnaig. Nane nu mbariḡam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig.

² Nane wande tumailamḡge bulu ande mbain mbolḡge pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolḡge patikinaig tuku mata mbain ta mbolḡge minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ḡga-munḡe malanḡa tukulanu tawi sunḡokanu minna. Tawi ta ḡgumnemḡge tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande sunḡo.

⁴ Wande ta sinamḡge mbain ande agaḡ afu pasokanu le mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndoḡ pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ḡgaronu golmbi wakeinaig. Ndambe armba tukul pasa kuyaranu ḡak, gol waim mana fudiḡndo ḡak, Aron tuku ndumdum kuzru prona ta ḡakmba bokis sinamḡge patikinaig. ⁵ Bokis mbolḡge eḡel armba wakeika patikinaig. Eḡel ar ta magenu ndo kilḡa ḡak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu songinaig. Kuate nu tanḡo tuku mbar saukam tuku pris sunḡo nu bokis tukulnu ta mbolḡge agaḡmor ndarenu bareḡanu. Sine kile tawi wande tuku agaḡ ndende ḡakmba satinḡam tuku ait kuga. ⁶ Nane taḡamba tawi wande tuku agaḡ ndende ḡakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yimyam kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ḡgumnemḡge minna ta pris sunḡo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamḡge ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam kambinu. Nu kambim ḡga agaḡmor ndare kilmba nuḡe mbar, tanḡo pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kamus ndanaig ta ḡakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Maḡau ta mbolḡge Tukul Guwa nu teḡenmba sine tumsinḡit. Ambokok maḡau sinamḡge tukul wande tumailamḡge atrau piro kuga ndawa ta ake tanḡo nu tukul wande sunḡo ḡgumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuḡ kuga.

⁹ Tawi wande ta maḡau kitek te tuku kanunu ndo. Maḡau ta sinamḡge nane Kuate mbariḡam ḡga agaḡ yimyam Kuate tuku patika agaḡmor kilmba bale farmba atrauka taḡamba taḡamba minnaig. Nane taḡanaig ta nanḡine mbar maḡau tuku piti nanḡine wamdus sinamḡge minnaig. ¹⁰ Nane kule le nyamaganḡ tuku tukul ḡgarosu agaḡ ndende minyanḡe likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul ḡakmba ta ḡgarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu maḡau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanḡri kugawamḡgaig.

¹¹ Nane tukul maḡau dubika minnaig le ta ḡga-mukḡge Kuate tugumḡge ḡgamunḡal mukuk ḡak minam tuku maḡau prona. Kristus nu pro maḡau ta tuku pris sunḡo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunḡo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanḡonḡe pile

ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunḡo nduiye sinam kina. Nu pris sunḡo ambokok taṅaṅ meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunḡo sinam kine ndakina. Nu nuṅe ndare tumba ka ndare tamba sine piyasiṅmba sine tuku muskil nduiye kile-tidingina.

¹³ Maṅau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau paṅgar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba taṅgo nu wam afu mbolḡge kutur kilanu ta nane mbolḡge bareṅninginaig. Bareṅninginaig le naṅgine ṅgarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndareṅge agaṅmor ndare tuku piro lite. Nu purfeṅnu ndo minmba nuṅe minmba minam tuku maṅau tuku saṅgri mbolḡge nuṅe ṅgarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasiṅgig le wamdus piti ṅak mineg ta nuṅe ndarembi mbar ta ṅakmba sauke suluwa le sine ṅga-munḡal mukuk ṅak Kuate mbariṅam kumuṅ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolḡge pasa amboṅga katna ta kumnemḡge minmba mbarde mbal muskil kile-tidinge ningit. Kile Kuate nu o buk sakina taṅamba nu wikade mbal ṅakmba nuṅe wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Taṅgo ande ṅgumneṅga ye kumi le ye tuku agaṅ ndende yiṅe mbalḡge kilam tuku ṅga idusmba nu waṅe ande kuyarṅba pilit. Taṅgo ta nu kumit le ndo nu tuku agaṅ ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuṅe pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok taṅaṅ minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk taṅgo ndoṅ katna ta alonu mayok kuwa ṅga tane agaṅmor bale farap ṅgina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta teṅenmba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa ṅakmba taṅgo pino saniṅgina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Taṅamba nu sipsip ṅguenu gurgur kilmba hisop ail waṅenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba bareṅna le tukul kuyaranu waṅe taṅgo turmba mbol kinaig.

²⁰ Taṅamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndoṅ pasa katna ta ndare tembi tugu pilit ṅgina.

²¹ Nu wam kina taṅamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamḡge Kuate atraukam tuku agaṅ ndende ṅakmba mbolḡge bareṅningina. ²² Moses tuku tukul maṅau ta sinamḡge kutur ṅakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta taṅgo tuku une sau ndakate.

Yesus nu kummba sine tuku une saukina

²³ Maṅau ambokok sinamḡge nane agaṅmor ndarembi kutur saukinaig. Maṅau ambokok ta samba mbolok maṅau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumḡge minit. Ta tuku samba mbolok agaṅ ndende agaṅmor ndarembi

kutur saukam kumuṅ kuga. Atrau agaṅ purfeṅnumbi ndo kutur saukam kumuṅ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolḡge pris sunḡo nu tukul wande sunḡo sinam kambim ṅga nuṅe ndare tumba kine ndakina. Nu agaṅmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taṅa ndana. Nu nuṅe ṅgarosu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuṅe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolḡge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile taṅamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolḡge nu mayok kina sulumba nuṅe ṅgarosu tamba une ṅakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Taṅgo ṅakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane pileniṅgam tuku ait tairṅga minamḡgaig. ²⁸ Taṅamba ndo Kristus nu nuṅe ṅgarosu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba taṅgo gudomma tuku une saukina. Nu maṅ luka prowamḡgat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinge siṅgam tuku prowamḡgat.

10 Tukul maṅauṅge samba mbolok tuku tugusek maṅau tuku alonu kile-mayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba agaṅmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolḡge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba agaṅmor maṅ kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku agaṅmor kilmba bale fariṅmba atraukinaig sulumba naṅgine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumuṅ kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane agaṅmor kilmba bale farmba agaṅ kise kise ne tanbim tuku patikade wam ta ṅakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ṅgarosu te sina.

⁶ Nane agaṅmor kilmba bale farmba ṅak pasokade ko naṅgine une idusmba agaṅmor bale farmba atraukade wam ta ṅakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamḡgit. Kuyar pasa ye tuku taṅamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali ṅakmba dubikam tuku minet.

Mune 40.6-8

Kristus nu taṅamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugunu teṅenmba. Nu amboṅga sakina: Agaṅmor kilmba bale farmba agaṅ kise kise ne tanbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Agaṅmor kilmba bale farmba ṅak pasokade ko afu naṅgine une tuku atraukade maṅau ta ṅakmba ne nda nzalinate ṅgina. Nane tukul maṅau dubimba maṅau ṅakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu maṅ pasa tuturmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali ṅakmba dubikam tuku minet ṅgina. Nu maṅau kitek Kuate tuku nzali ṅakmba dubikam tuku ta mayok kuwa ṅga tukul maṅau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuṅe ṅgarosumbi Kuate atraukam nduina. Taṅana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus

tuku kume mbolŋge sine nu am mbolŋge kumumbi mayok kageŋ.

¹¹ Tukul maŋau mbolŋge pris mbal nane tawi wande sinamŋge mara mindek tanŋe piroka tiŋ minig. Nane agaŋmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta agaŋmor ndarenuŋge tanŋo tuku une saukam kumuŋ kuga. ¹² Kristus nu tanŋo tuku une saukam tuku nu nuŋe nŋarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau agaŋ une saukam tuku sanŋri minmba minamŋgat. Nu taŋana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamŋge minyoka ¹³ Kuate nu nuŋe nŋueu mbal ŋakmba kile-ibenŋka nu kumnemŋge patikam tuku tairŋga minit. ¹⁴ Nu nuŋe nŋarosu atraukam nduina le sine nu mbolŋge purferŋnu mayok kineŋ mbal Kuate am mbolŋge kumumbi minmba minamŋgig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tum-singit. Nu ambonŋa teŋenmba sakina.

¹⁶ Ye Sunŋo ye sakamŋgit. Ait ande prowa le ye pasa kitek teŋenmba Israel mbal ndoŋ katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku nŋgamuŋgal sinamŋge patike likamŋgit nŋina.

Yeremia 31.33

¹⁷ Tukul Guwa nu lato maŋ teŋenmba sakina.

Ye nane tuku une wam nŋaigonu ŋakmba gi-lainŋamŋgit nŋina.

Yeremia 31.34

¹⁸ Kuate nu sine tuku une ŋakmba sauka gilainŋina tukunu une saukam tuku atrau agaŋ nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

¹⁹ Tira kame, Yesus nu nuŋe ndarembi sine tuku une ŋakmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka nŋaro bulok samba mbolok tukul wande sunŋo sinam kumba Kuate tugum kab. ²⁰ Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuŋe nŋarosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo ŋak minmba minam tuku. ²¹ Nu pris sunŋo mayok ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. ²² Nu sinŋine mbar tuku piti sauke sulumba kule purferŋnumbi sine tuku nŋarosu ŋakmba minyangina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku sanŋri tomba tiŋga nŋarosu bulok Kuate tugum kab. ²³ Sine nu tuku pasa tuku alonu tairŋga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu siŋka nuŋe pasa dubimba sinŋine muskil kile-tidŋge sinŋamŋgat.

²⁴ Sine tira kame nane afu nŋgamuŋgal niŋgam tuku afu mbolŋge maŋau magenu ke likam tuku sinŋine sinŋine nŋgamuŋgal kuagnekube. ²⁵ Sinŋine mbal afu Kuate mbariŋam tuku maŋgur ndakade ta sine taŋa ndabe. Sine maŋgurka sinŋine sinŋine tira ndoŋ muŋgu sanŋri pileniŋbe. Sunŋo prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara maŋgurkube.

Kristus nŋgumnewam tuku maŋau

²⁶ Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba sinŋine nzali ndo dubimba wam nŋaigonu kumba mineg ta atrau agaŋ ande une saukam tuku mine

ndakate. ²⁷ Sine taŋamba mineg ta sine pilesinŋam tuku ait Kuate nuŋe nŋueu mbal kilmba pa kame nŋayo mbol pankamŋgat ta tairŋga minbe.

²⁸ Tanŋo ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake agaŋ taŋaŋ nŋa lukamba likina ta tanŋo armba ko keŋmba nu kaŋgermba nu tumba ka pasa mbolŋge te-timba nu mape ndamba balewanu. ²⁹ Ande nu Kuate tuku Kiŋo nŋumnete ta siŋka nu nŋaro mukuk mine nda. Yesus nuŋe ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake agaŋ nŋgade ta ndare ta mbolŋge ndo nane purferŋnu mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sinaŋ make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane siŋka pa sunŋo tam tuku minig.

³⁰ Kuate nu pasa teŋenmba sakina: Maŋau nŋaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa niŋgamŋgit nŋina ta sine ŋakmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sunŋo. Ye yiŋe mbal ŋakmba pileniŋgamŋgit nŋina.

³¹ Ande nu Kuate minmba minit nu tuku pa kaŋgerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sunŋo tamŋgat.

Sine sanŋri tiŋga dirnangube

³² Ambonŋa bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta tane sanŋri tiŋga dirnangga minnaig. ³³ Nane tane kilmba tanŋo am mbolŋge kile-tidŋga piti sugo tiŋmba tane tumail pantinŋinaig. Mara afu tangine tira afu mbolŋge taŋanaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndoŋ ulendikinaig. ³⁴ Nane afu muliŋ kilanu minnaig ta tane nane ndoŋ piti kuranaig. Nane afunŋe tane tuku agaŋ ndende ake kilmba nŋaigo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sunŋo nda tinaig. Agaŋ kame ta kilke te tuku agaŋ ndo nŋa tangine samba mbolok agaŋ ndende magenu minmba minam tuku ta idus tidinŋinaig. Tangine maŋau mayenu ta gilai ndangap.

³⁵ Tane sanŋri tiŋga dirnangga taŋamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamŋgaig. ³⁶ Maŋau tambi ndo Kuate tuku nzali ŋakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamŋgat nŋa sakina ta tamŋgaig. ³⁷ Ku-ate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamŋgat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamŋgat.

³⁸ Yiŋe tanŋo tiŋreknu nu ye ndo idusyumba ye kumuŋ nŋa saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda.

Habakuk 2.3-4

Kuate tuku kuyar pasa taŋamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka nŋisikade ta sine nane taŋaŋ kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumuŋ nŋa abo ŋak minmba minam tuku mbal mineg. Nŋisike nda.

Kuate tuku sanŋri tomba tiŋgam tuku mbal

11 Sine Kuate tuku sanŋri tomba tiŋgeg wam ta tugunu teŋenmba. Sine wam kame tairŋga mineg ta siŋka kilamŋgig nŋgeg. Agaŋ ndende ammbi kaŋger ndakeg ta sonndo minig nŋa nŋgamuŋgalmbi iduseg. ² Sinŋine mbuŋ kame nane maŋau ndui ta ŋak

minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ningina.

³ Sine Kuate kumuŋ nga sakeg ta nuŋe pasambi samba kilke kile-mayokkina ta sine kila. Sine aganj ndende ammbi kanđerkeg te nu aganj ammbi kanđer ndakeg tambi nu kile-mayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sangri tomba tiŋga aganjmor tumba atraukina. Atrau aganj tanđe Kain tuku atrau aganj lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanđermba nza-lina le nu tanđe tinreknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuŋe maŋau mayenu tanđe sine tumsinmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sangri tomba tiŋgina ta nu kume ndakina. Kuatenđe nu njarosu njak tina le afu nu tuku mindesiŋ kanđeram tuku sotete pisenginaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanđamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu siŋka minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolŋge wam mayenu kamŋgat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumnenđa prowam tuku Noa riron pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son nga nu nuŋe ndare mage minam tuku waŋ ande kusna. Noa tuku maŋau tanđe kilke mbolok mbal tuku maŋau njonu kilimok te-mayokna. Kuate nu kumuŋ ngina ta nu am mbolŋge kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuŋe ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sangri tomba tiŋga nuŋe ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tiŋga kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndon rawe tanđe tanđan minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumuŋ nga ma tam tuku wamdus bulok tairŋga minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolŋge tumbran mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbran ta ndo idusmba wamdus bulok njak tairŋga minna.

¹¹ Kuate nu pasa sangrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ ngina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kiŋo tam tuku ait lina ta nu kiŋo konna le sangri tiŋga fungulok minna. Kuate nu siŋka nuŋe pasa kumuwanđgat nga nu tanđana.

¹² Wam ta mbolŋge tanđe ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbuŋ gudommmba mayok kinaig. Samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig tanđan burnu kumuŋ kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ nga saka minnaig ma ma alonu kanđer ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ngumnenda alonu prowamŋgat nga nane kila minmba gare njak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe tanđe tanđan mineg nginaig. Siŋgine tumbran tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate nga saka minnaig. ¹⁴ Tanđaka sakinaig mbal ta nane tumbran ande minam tuku sota wamdus te-mayoknaig. ¹⁵ Nanđine tumbran o buk kusrenaig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbran ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota min-

naig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara nginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbran ta kuanেকে ningina.

¹⁷ Kuate nu nuŋe kiŋo Isak tuku teŋemba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kanđaig nga sana. Nu Abraham tuku ngamunggal son tagona le nu Kuate tuku sangri tomba tiŋga nuŋe kiŋo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu teŋemba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamŋgat ngina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu tanđan mam nuŋe nu maŋ luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuŋ nga nuŋe kiŋo armba Yakob le Esau wam ngumnenda mayok kanđaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Yakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ nga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kiŋo armba wam ngumnenda mayok kanđaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biyemba tambi ngaro sangri pilemba loka Kuate tuku nyu te-dunđa nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ nga Israel mbal Isip kusrewam tuku saningina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba tanđine ma kitek mbolŋge ngukap ngina.

²³ Ngumnenda Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiŋo mayenu nga Kuate tuku sangri tomba tiŋga Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubenginaig le tambun kenmba minna.

²⁴ Moses nu sunđokina sulumba Kuate nu kumuŋ nga nu Farao tuku wa nga nyu sunjo tunaig wam ta ngumnena. ²⁵ Kilke te tuku nzali njaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ngumnendingina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunjo minnaig ta nane ndon ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku aganj ndende magenu kilam tuku ta aganj nja fudiŋndo tanđan nga mbulmba pitaikina. Nu afunđe tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ngamunggal mukuk njak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku sangri tomba tiŋga Farao tuku gubra kanđermba kuru kuru ndaka sangri tiŋga Isip kusrena. Sine siŋgine ammbi Kuate kanđeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kanđeranu tanđan sangri tiŋga minna. ²⁸ Kuate nu kumuŋ nga nu Pasowa ait sunjo tugu pilmba kame eŋel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa nga nu nane saningina le nane sip-sip baleniŋmba ndarenu kilmba nanđine wande malanja piseneninginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ nga Yu Gurgur ngamunđe bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane ma-ta sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane njakmba ngisikinaig.

³⁰ Ngumnenda Israel mbal Kuate nu kumuŋ nga Yeriko tumbran mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab tanđe didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ nga Israel tanđe armba tumbran ta katesewam pronaig le nu nale turka yubengina. Ta tuku nuŋe ngueu mbal kame pronaig ta nane

Yeriko mbal njakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommmba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan tango njakmba satinŋam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane njakmba Kuate nu kumuŋ nŋa tejenmba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenjinaig. Afu sanŋri tinŋa maŋau tinjeknu ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolnŋe wam magenu kam tuku saninŋina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku minŋe tukulnŋinaig.

³⁴ Nane afu pa sunŋo sinamnŋe patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanŋine nŋueu mbalnŋe bagimbi bale faram bafunaig ta nane sanŋri tinŋa kua kinaig. Afu sanŋri kugatok ta Kuate tuku sanŋri mbolnŋe sanŋri tinŋinaig. Nane kame buwam tuku sanŋri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nanŋine kutu kummba maŋ abonŋinaig le kilnaig.

Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal afu piti yimyam kanŋerkenaig. Nane afunŋe nane Kuate kusre-waig nŋa nŋarosu rar sunŋo ninŋinaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunŋo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba am-seseninmba muli karennumbi nŋusnŋe likinaig. Afu mulin kilmba wandeknŋe patikinaig. ³⁷ Nane afu ndamembi bale farninŋinaig. Afu so sunŋombi nŋa-munŋe kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farninŋinaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku nŋaro fulka tinŋe lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolnŋe tabe poŋ pilemba ndame burok ko kilke burok sinamnŋe nane kuirka sinamanzer sunŋo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndoŋ ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane njakmba Kuate nu kumuŋ nŋa dirnanŋa saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninŋina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanŋer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanŋam? Kuate nu sine tuku ait mbolnŋe wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairnŋuwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinŋe sinŋamnŋat.

12 Sine nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal ta tuku maŋau mayenu ta idusninmba sinŋine nzali yimyam nŋumneninmba ame unenŋe sine didikate ta kusreka sine tanŋo kame usre mbolnŋe dirnanŋa pinderka piya mayenu tam idusde tanŋan ² sinŋine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine nŋamunŋal son teg ta Yesus mbolnŋe teg. Teg le ka sanŋri tinŋate ta nunŋe sanŋri pilete. Yesus nu nŋumnenŋa gare sunŋo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunŋo ta tanŋaig nŋa kuramba kumna. Kummba tinŋina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnŋe nyu sunŋo njak minit.

³ Mbal nŋaigonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu nŋayo silinaig ta nunŋe sanŋri kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku maŋau ta idusmba tanŋine sanŋri tinŋade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane maŋau tinjeknu dubiwam tuku sanŋri tinŋade le afunŋe wam

ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamnŋe sanŋri tinŋam tuku sakina ta tane gilainŋade nŋa iduset. Kuate nu tane nunŋe kiŋo kame tuku tejenmba sakina.

Yinŋe kiŋo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta sanŋri kusremba baklel ndawa.

⁶ Ye Sunŋo. Ye tejenmba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu te-tiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yinŋe kiŋo nŋa tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nŋuset.

Sindaun 3.11-12

Kuate nu tanjamba sakina.

⁷ Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidinŋam tuku tanjate nŋa sanŋri tinŋap. Tane Kuate tuku kiŋo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiŋo ima nu mam nunŋe tuku pa kamus ndate? ⁸ Kuate nu nunŋe kiŋo kame kile-tidinŋam tuku pa ninŋit. Tane nu tuku pa kamus ndawap ta tane nu tuku kiŋo kame nda minig. Tane ma nŋamukok kiŋo kame tanjan minig. ⁹ Sinŋine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidinŋam tuku pa sinŋinaig ta nane kumumbi kade nŋa nane kumnemnŋe minger. Sinŋine samba mbolok Mam nu sinŋine kanu kulatkate sine pa ninŋit ta sine sinŋa wamdus bulok njak nu kumnemnŋe minbe. Ta mbolnŋe sine mine mayenu tamnŋig.

¹⁰ Sine kiŋo kame minger le sinŋine mam kame sine kile-tidinŋam tuku nanŋine wamdus fagnu tamba pa sinŋinaig. Sinŋine Mam Kuate sine nu ndoŋ purfernu tuma minbe nŋa wam mayenu ta tam tuku nu pa ninŋit. ¹¹ Sinŋine Mam sine pa sunŋo ninŋit le ta sinamnŋe sine gare kugatok nŋamunŋal rar njak mineg ta ima nu pa ta mbolnŋe sanŋri tinŋate ta nŋumnenŋa nu alonu kanŋerka nu wamdus bulok njak minamnŋat. ¹² Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sanŋri tinŋap. ¹³ Tane wamdus sanŋrinu pilmba maŋau tinjeknu ndo ke likap. Tanjawan le tane tuku afu sanŋri kugatok ta nane sanŋri tinŋamnŋaig.

¹⁴ Tanŋo njakmba ndoŋ wamdus bafumbi minam tuku wamdus sanŋrimba palpe. Tane tinjeknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanŋap. Ande nu tinjeknu mayok ndakuwa ta nu Sunŋo kanŋere nda. ¹⁵ Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinaŋ tanŋo make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus nŋueu njak mayok ka tane njakmba nŋaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. ¹⁶ Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndoŋ unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanjan Kuate tuku wam ake agaŋ tanjan nŋa bukngikat. Esau nu kiŋo mulum tukunu mam nunŋenŋe Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnŋe nu gubana le nyamagan piyanu mambo nunŋe nyaro pasa ta tuna.

¹⁷ Nŋumnenŋa nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sunŋo tumba mam nunŋe kusnana kande nu tambim kumuŋ kuga. Nu maŋ nŋamunŋal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane njakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok aganj ndende tugum proweg

¹⁸ Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nangine ammbi aganj ndende kanjerkinaig. Tabe ta mbolnge pa bulu sunngo mayok ka ma furir sunngo ndeka bubre sangri njayo tinga minna. ¹⁹ Ta sinamnge tabil singon sunngo mayok ka Kuate tuku mingge pasa ande prona le tanngo pino nane pasa ta ismba kuru kuru sunngo tumba Moses sarsamba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig nginaig. ²⁰ Kuate nu rironj pasa ande tenjemba sakina: Aganjmor ko tanngo tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ngina.

²¹ Wam mayok kinaig ta nane kanjerka kuru kuru sunngo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sunngo tumba isu pirirwet nga sakina.

²² Tane pasa kitek sinamnge minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba minit nu tuku tumbranj Sion tabe tugum prode. Tumbranj sunngo ta Yerusalem kitek samba mbolnge minit. Tumbranj ta sinamnge enjel gudommba mangur sunngo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kinjo kame ambonga mayok kinaig nu samba mbolnge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanje mangurkade. Kuate nu tanngo njakmba pilesingit ta nu mata tanje minit. Nane Kuate tuku mbal tinreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbranj ta mbolnge minit. Kuate nu pasa sangrinu kitek katna ta nunge alonu kile-mayokkate. Nunje ndare kutuna tanje Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tum-singit ta tane pitaibekaig. Moses nu kilke te mbolnge Kuate tuku rironj pasa saningina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamngat. Kile Yesus nu samba mbolnge rironj pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sunngo te nda nga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolnge nunje pasa Moses ndonj katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa sangrinu sakate: Ye kilke manj nduiye buru-buruwamngit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamngit ngate. ²⁷ Kuate nu ye manj nduiye buru-buruwamngit ngate ta tugunu tenjemba. Nu aganj ndende kile-mayokkina te buru-buruninguwa le njakmba ngisikamngaig. Aganj ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamngaig.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kagenj mbal singine tumbranj tugusek samba mbolnge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kumnemnge minmba nu tuku nyu tedungube. Mbarinj manjau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sunngo tigli njakmba pasokate tananj minit.

Kuate gare tambim tuku manjau

13 Tangine tira mbal ngamunggal munngu ninggekaningekam tuku manjau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane

kulat magekap. Nane afu buk tanjanaig ta nane enjel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandeknge minig ta tane nane ninanka nane ndonj piti tuma kurawanu tananj minap. Ko afunge tane tuku afu rar ningig ta nane mata ninanka nane ndonj rar tuma kamusanu tananj minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tanngo ndonj munngu kilik manjau mayenu ta ake aganj nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manjau ta purte ta nu mbar sunngote. Pino tanngo njak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane njakmba pileningamngat.

⁵ Tane ndameti nj kilam tuku piriri ndawap. Tane aganj ndende njak minig ta te kumunj nga idusap. Kuate nu tenjemba sakina: Ait njakmba mbolnge ye ne ndonj minmba kusrene nda ngina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine mingge bulokmbi tenjemba sakube.

O Sunngo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tanngo tuku ngueu manjau kuru kuru ndaket.

Mune 118.6

Sine tanjamba sakube.

⁷ Tangine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tum-singinaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sangri tomba tinginaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ngumnenga ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironjkap. Nane afunge wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyam-aganj tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manjau ta dubide mbal manjau tanje nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam tanje singine ngamunggal sangri pilete. ¹⁰ Sine atrau mbain kitek njak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manjau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnge nyamaganj tumba nyam tuku nyu kugatok. ¹¹ Israel mbal tuku pris sunngo nu aganjmor tuku ndare kilmba tanngo pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sunngo sinam kina. Nane aganjmor ta ndemnu njakmba kilmba tumbranj sunngo kusremba kilimnge pasokinaig.

¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbranj sunngo kilimnge rar sunngo tumba ail kazrai mbolnge balenaig le kumna. Kummba nunje ndarembi sine tuku une saukina le purfenju mayok kagenj. ¹³ Ta tuku sine singine manjau yimyam ambokok njakmba kusreka kilim ka Yesus ndonj ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanjamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnge tumbranj ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbranj sunngo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dungube. Manjau tamba sine njakmba atrau aganj balemba Kuate atraukanu tananj keg.

¹⁶ Nane afu mbolŋge wam magenu kam tuku gilai ndaŋgap. Afu nane agaŋ ndende denkade ta taŋgine agaŋ ndende tambi turkap. Maŋau kame ta Kuate am mbolŋge atrau agaŋ mayenumbi atraukanu taŋaŋ. Nu kaŋgermba gare suŋgote.

¹⁷ Taŋgine gabat kame kumnemŋge minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ŋgumneŋga ka Kuate tugumŋge piro ta tuku sakamŋgaig ŋga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku miŋge dubikade ta nane gare ŋak tane kulatkade. Nane piti ŋak pirokade ta piti ta luka tane mbol kaŋgat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolŋge mbar tuku wamdus piti kugatok ŋga iduseg. Sine maŋau tiŋreknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku ŋga Kuate yabaŋap. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane suŋgomba Kuate yabaŋap.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Taŋana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu

suŋgo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu taŋgo suŋgo minit. ²¹ Kuate nu ŋgamuŋgal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nuŋge wam magenu kumumba tiŋguwa. Tane Yesus Kristus tuku saŋgri tomba tiŋgap le saŋgri taŋge Kuate nu tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge nuŋe nzali ŋakmba kile-mayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu suŋgo ta minmba minwa. Son.

²² Yiŋe tira kame, ye pasa kuennu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane saŋgri piletiŋgam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu muliŋtinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satiŋget. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndoŋ tane tugum prowamŋgik.

²⁴ Taŋgine gabat kame Kuate tuku mbal ŋakmba siŋgine gare pasa te saniŋgap. Taŋgine tira afu Ital-iŋge minig ta nane mata tane gare pasa tiŋgig.

²⁵ Kuate nu ake sinaŋ tane make patikuwa. Son.

YAKOBUS

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumnerga nu manj kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nangine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit. Waŋe te Yakobusŋge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku waŋe mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

1 Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunjo Yesus Kristus nale tuku piro tanjo minet. Yerŋe tane tuku waŋe te kuyarmba pilet.

Piti ngamukŋge sanjri tingap

2 Tira kame, tanjine ngamuŋgal son piti ngamukŋge sanjri tingguwa ta bike ndakam tuku manjau tane mbolŋge sanjri tingamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kanjerka gare-garekap. **4** Ngamuŋgal son bike ndakam tuku sanjri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma manjau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

5 Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabanjap le nuŋge sunjgomba tingamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunjgomba waknyate tuku. Nu tanjo wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. **6** Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ nga nu yabanjap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubrenge yu fitte le yu tonggel tingate tanjap. **7** Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inummba tugusemba ke ndakate. Tanjap tanjo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit nga idus ndawa.

9 Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. **10** Tane tuku afu aganj ndende sunjgomba ŋak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Aganj ndende ŋak mbal mindesil bot tanjap pitik kugawamŋgaig. **11** Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ngisikate. Tanjamba ndo tanjo aganj ndende ŋak nuŋe piro ngamukŋge nu kummba nuŋe aganj ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

12 Tanjo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba sanjri tingate ta nu gare ŋak minanu tanjap minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal tanjamba ningam tuku sakina.

13 Tane tagotingam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenge ye tagoyate nga sa ndakap. Andenŋe Kuate wam ŋayonu kam tuku tagowam kumuŋ kuga. Nu mata tanjo ande wam ŋay-

onu kam tuku tago ndate. **14** Tanjo nu nuŋe nzali ŋay-onunŋe nu didikate sulumba wam ŋayonu kam tuku tagote. **15** Nu nzali ŋayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ŋayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ŋayonu ta sunjgoka nu te-ŋgisite.

16 Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbar-bekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasinggit. **17** Aganj magenu ŋakmba nu tugumŋge ndekade. Bulu ŋakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok kinig tanjamba nu kise mayok nda kinit. Nu purferŋnu ndo minmba minit. **18** Nuŋe nzali mayok kina le nu nuŋe pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal ŋakmba ngamukŋge sine ambonja nu tuku kiŋo kame mayok kagenj.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

19 Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap.

20 Tanjo nu gubra tate ta Kuate nu nzalite manjau mayenu te-mayok ndate. **21** Ta tuku tanjine wamdus kutur tanjine wam ŋaigonu ŋakmba kusrekap sulumba tane ngan minmba Kuate nu nuŋe pasa tanjine wamdus sinamŋge pilna ta kumnemŋge minap. Kuate tuku pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tingam kumuŋ.

22 Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuŋ ngade ta tanjine wamdusŋge yabritingit. **23** Tanjo ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanjo ande kanummbi nuŋe tumail kingermba kanjerte tanjap. **24** Nu nuŋe tumail kanjerte sulumba nu kumba nuŋe tumail ndanj ndanj ta nu pitik gilaingate tanjap. **25** Ande nu Kuate tuku pasa purferŋnu tanjo tuku muskil kile-tidingate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndanja kumu-kumuwa ta nu gare sunjo ŋak minit.

26 Ande ye Kuate dubimba mbariŋet ngate sulumba nu nuŋe mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuŋe wamdusŋge yabrite. Nuŋe mbariŋte manjau ta alo kugatok. **27** Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzanjningmba turkap. Tane kilke te tuku manjau ŋaigonu ŋakmba kusrekap. Mbariŋ manjau ta Kuate am mbolŋge tugusek.

Tango tuku mindepiye pile ndaningap

2 Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumngge nyu sunjo ngak minit ta tane nu tuku mbal minmba ngarusu mindepiye mbolngge tanjine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satingamngit. Kusem ait mbolngge ande nu tawi mayenu tinmba mindepiye mayete le ande nu sanzalu tawi urfunu tingit le nale kumu kumu prowik.

³ Tane tango tawi mayenu ngak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenge mbili mayenu mbolngge minyoka nga sade sulumba tango sanzalnu ta ake aganj nga ne ka sinje tinga ko pro iben tenge minyoka nga sade ta ⁴ tane Yesus tuku manau mbilm-ba wamdus tugusekmbi munju pile ndangade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son nga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Aganj ndende sunjomba ngak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolngge sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuje kume purde mbal nu ndorj minmba minamngaig nga sakina. ⁶ Tane ndanam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenge piti sunjo tinmba tane didika kilmba ka pasa mbolngge kile-tidingade? Aganj ndende sunjomba ngak mbalngge tanjade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta aganj ndende sunjomba ngak mbalngge njayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande tenenmba sakate. Tane tanjine ngarusu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumngge minig mbal tuku kume purap ngate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumu-kumumba minap.

⁹ Tanjine ammbi tanjine munju pilengade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa ngakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul ngakmba lukakanu tanjan. ¹¹ Ta ndanam? Kuate nu tukul ande tenenmba sakina: Tango pino munju kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tango ande bale ndawap ngina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa ngakmba lukakanu tanjan.

¹² Tukul kitek Yesusngge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pile-singamngat. Sine ta idusmba munju kume purkube. ¹³ Ande nu tukul manau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tango ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunggal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngate sulumba manau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinungat. ¹⁵ Tanjine tira ande tawi le nyamagan tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok ngak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta

pasa ta nu ndanjmba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tanjan ndo ande nu Kuate tuku sangri tomba tinget sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tenenmba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manau ta mbolngge yije ngamunggal son ne tumnam kumu ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjambi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla njaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinja nginngan tango ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngit.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngit. Singine mbun Abraham nu nuje kinjo atrau mbain mbolngge pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolngge tinjeknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sangri tomba tingina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolngge nuje ngamunggal son kumumbi mayok kina. ²³ Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tenenmba. Abraham nu Kuate tuku sangri tomba tingina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tango tinjeknu ngina. Tango te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolngge tango tinjeknu minit.

²⁵ Ye pasa andembi man tumtingamngit. Rahab nu tango didik farmba minna le Yosuanje Zu tango arm-ba kukulnikina le pino ta tuku tumbrajan wam katesewam pronaik le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumu ngina nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolngge tinjeknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu ngarusu kusrete ta ngarusu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son nget nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

Mane fudinndo ta sangri njayo

3 Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar manau kanjerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommba piro ta pitik nda tap. ² Sine ngakmba mbareg tuku. Ande nu nuje mane tugu kulat mayete ta nuje ngarusu tuku nzali ngakmba kile-ibenjam kumu. Tango ta nu purferju.

³ Hos pongade mbal ta nane ain fudinndo tumba nanjine nzali dubiwam tuku hos tuku mingek sinamngge patikade. Ain naji fudinndo tambi aganjmor sungokanu ta mbilam kumu.

⁴ Wan tuku manau mata kanjerap. Wan sungokanu bubre sunjo tinga wan kadute le pinderkate. Wan kulat tango nu animbi kambim tuku iduste sulumba

ulum ñai fudiñdo tambi wanj sungo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵ Tanjamba ndo mane nu aganj ñai fudiñdo ta sangri ñayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudiñdo ta duñe sinamñge ndeka pa sungo tingate. ⁶ Tanjamba ndo singine mane te mata pa tananj. Nu aganj ñai fudiñdo kilke te tuku wam ñaigonu ñakmba kile-mayokkam kumuñ. Nu Satan tugumñge wam ñaigonu kilmba ñgarosu kutur tuwit sulumba tanjo tuku mine ñayo silite.

⁷ Tangonje aganjmor yimyam, sar umanj, aganj rabmba likade, kualeganj ta ñakmba kuapi niñmba kulatkade le ñgan patikade. Nane afu buk tanjanaig ta ⁸ tanjo nu nuñe mane tanjamba kulatka te-ibenjam kumuñ kuga. Mane te aganj ñayonu ndo. Nu kame mbenj tananj kame aganj ñak minmba mburerikate. ⁹ Sine singine mane tembi singine Mam Sunjo tuku nyu tedunjegeg sulumba manj tanjo kasureg. i ... Kuate nu tanjo nuñe suk wakeina. ¹⁰ Minje ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta ñayonu ndo. ¹¹ Kule burok ndui tambi kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuñ kuga. ¹² Fik ail mbolñge olif alonu prowam kumuñ e? Ko grep muli mbolñge fik prowam kumuñ e? Yu sinamñge mata kule prowam kumuñ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³ Tane ñgamukñge ima nu ye kila sunjo ñak wamdus kuyar mayewet ñga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolñge mina sulumba nanje nyu payam ndaka. ¹⁴ Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba nanje ñgarosu ndo idusmba ñakmba tidonj pank minit ta nanje nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu ñak minet ñga yabri ndaka. ¹⁵ Ande nu tanjamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumñge te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumñge tate. ¹⁶ Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba nanjine ñgarosu ndo idusmba ñakmba tidonj pankade mbal nane ñgamukñge gubra manjau sunjoka nane pur yimyamkade sulumba wam ñaigonu gudommba ke likade.

¹⁷ Ande nu ñgamunjal kuyar tugusek Kuate tugumñge tate ta nu alonu teñenmba kile-mayokkate. Nu manjau purfeñnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu ñakmba sinanu wam magenu nane mbolñge ke likate. Nu yabri manjau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolñge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane ñgan minmba wamdus mukuk tanjo ñgamukñge te-mayokde mbal alonu nane mbolñge manjau tinjeknu mayok kinig.

Kilke te tuku manjau ndonj ulendi ndakap

⁴ Ngarosu tuku nzali yimyam tanjine wamdus sinamñge kame bumba minig. Ta tuku tane kualeyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam

idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tingade ta kilam fugumba kualeyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabanj ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabanje ta tane tanjine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tingit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manjau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku ñgueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manjau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ñgueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande teñenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu singina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sangri ñak sine kulatkate. ⁶ Ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinanj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande teñenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ñgueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ñgate.

Sindaun 3.34

⁷ Ta tuku tane ñgan patika Kuate kumnemñge minmba tane sangri tinga dirnanga minap le Satan nu tane kusreka kua kanjat. ⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum prowamñgat. Tane mbarde mbal tane tanjine une manjau kusrekap. Wamdus ar ar ñak minig mbal tane wamdus ñaigonu kusrekap sulumba wamdus ndindo ñak purfeñnu minap. ⁹ Tane tanjine une tuku sinanu Kuate am mbolñge malmbikap. Tanjine nzumilkade manjau mbilmba wamdus piti sunjo tap. Tane gare manjau mbilmba ye mbaren ñga kikonu lok minap. ¹⁰ Tane tanjawap ta Sunjo nu tane kilmba kile-mayokkamñgat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tanjine tanjine munju ñgumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ñgumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ñgumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba nanje ma ta tukulñge tate le ne tukul tuku pile tanjo mayok kinit. ¹² Kuatenje ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanjo minit. Ande mine ndakate. Nunje ndo sine tuku muskil kile-tidingsam kumuñ. Nunje ndo sine pitaikam kumuñ. Ne ima le tira ande pilete?

Payamkam tuku manjau kuraukap

¹³ Tane afu teñenmba sakade. Kite ko indole ye tumbrañ sunjo ande mbol kumba tanje yar ndindo piroka ndametinj sunjomba kilamngit ñgade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tananj kile kangereg le pitik kugate tananj. ¹⁵ Ta tuku tane teñenmba sakap: Kuate nuñe nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamngig ñga sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tanjine

ngarosu ndo payamkade manjau ta njakmba njaigonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku kila njak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

Aganj ndende tuku ndo idusde mbal piti tamnjaig

5 Aganj ndende gudommba njak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kanjerkamnjaig ta tuku tane malmbi sunjowap. ² Tangine aganj ndende ta mengam tuku minig. Tangine tawi magenu subingge nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mboljge tane kilke te tuku aganj ndende kile-manjurkade ta tangine ndametiñ use purka sasukam tuku minig. Tane tangine mironj ndo idusmba ndametiñ tode le use purka sasukade. Ngumnenga tangine mbar use purkade wam ta mboljge kilimok mayok ka pa tananj tija tangine ngarosu pasokamngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mboljge nyam-aganj kilnaig ta tane kumumbi nane piya ninje ndakinaig. Piya inumnu tane tugumngge minig tanje tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malmbi ta Ku-ate Sunjo nu isit. ⁵ Tane aganj ndende magenu njak gare sunjo tumba nzumilka minig mbal tane aganj-mor buk nyam tuku kumungate tananj tane baletingam tuku ait patukate. ⁶ Tane tanjo magenu kilmba yabri pasa mboljge patika bale farninginaig ta nane nangine ngarosu turam tuku sanjri kugatok.

Tane ngan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sunjo prowam tuku tairnja minap le ma ma nu prowamngat. Tane piro miro tanjo tuku manjau kanjerap. Nu nyamaganj ngu denjpurmba wamdus bulok minmba alonu tairnja minit le sawe piymba ka ka ki prote le nyamaganj kilit. ⁸ Tanjamba ndo tane ngamunggal wamdus bulok njak minmba sanjri tingap. Sunjo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine mungu gubra pile ndakap. Tane tanjawan ta Sunjo nu tane piletingamngat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mboljge ngamunggal mukuk wamdus bulok minmba sanjri tinginaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap.

¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjingaig tukunu nane gare sunjo njak mbal njgeg. Yob nu piti sinamngge ngamunggal mukuk njak minmba sanjri tija minna. Sunjo nu tanjo mapeka sinzanjingit tanjamba ndo nu ngumnenga Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinjamngit. Tane pasa ande sakam nga ki am mboljge ko kilke am mboljge ko aganj ande nyu mboljge tangine pasa sanjri pile ndawap. Tane au ngam idusmba kande au ndo ngap. Kuga ngam idusmba kande kuga ndo ngap. Tane tanja ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mboljge kile-tidingamngat.

¹³ Tane tuku ande piti njak ndeta nu Kuate yabanja. Ande nu wamdus bulok njak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dunga mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze njak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sanjri idusmba gureñ pisnemba yabanjaig.

¹⁵ Tane Sunjo tuku sanjri tomba tija nunge guaze pitaiwamngat nga yabanja ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta njakmba sauke tambimngat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndonj kile-mayokka sakap sulumba tane man mage minam tuku Kuate yabanja. Tanjo tijreknu ande nu Kuate yabanja ta nu tuku yaban manjau sanjri njak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia nu sine mineg tejen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sanjrinu pilmba Kuate yabanja le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu man sawe piywa nga yabanja le sawe piyna le kilke mboljge nyamaganj njakmba tinginaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek manjau kusremba baringa ndekuwa le andenge nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamngat. ²⁰ Ande nu une tanjo tumba ndin mayenu tumte le nu ngamunggal biye mbilmba nunje mbar kusrekate ta nu tanjo ta tuku kanu turte le nu ngisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS

Petrus nu waje te Kristus tuku kuasmbi ma tugu njakmba mbolnge mine likinaig ta tuku kuyarna. Ait ta mbolnge nane sungomba piti yeki yeki sugokanu kanjerkenaig tukunu nu nane piti sinamnge bike ndaka sangri tingguwaig nga waje te kuyarna.

1 Kuate tuku mbal tane rawe tango tanja Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta njakmba mbolnge mine likade tane njakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndor pasatam prowet. **2** Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuje ndare mbolnge purfernu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane madingina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sina make patika ngamunggal mukuk wamdus bul sertinguwa. Son.

Sine abo njak minmba minam tuku minde mineg

3 Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abonga tingina wam ta mbolnge Mam Kuate nu sine sungomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineg. **4** Kuate nu samba mbolnge sine kilam tuku madisingina wam mayenu ta kutur kugatok. Menge nda. Mayenu minmba minamngat. **5** Sine Kuate nu kumu nggeg mbal nu nuje sangrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbolnge muskil kile-tidinge singamngat.

6 Tane kile ait fagnu piti yimyam kumusde ta muskil kile-tidinge tingam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. **7** Nane agan afu gol kanjeranu suk ta kilmba sirka gol e nga katesewam tuku pasokade. Tanjamba ndo tangine ngamunggal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanja tane pasokade. Piti mbolnge tangine ngamunggal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbolnge sungokanu ngisikam tuku agan gol ta lite. Tane ngamunggal son njak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu njak minmba minamngaig.

8 Tane Yesus kanjer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanjer ndade ta tane nu tuku sangri tomba tingade. Tane tanjade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit le tangine ngamunggal son tuku alonu tade. Ta mbolnge tangine gare manjau sunjo njayote.

10 Kuate nu ake sina sine make patika muskil kile-tidingate ta tuan tango kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig.

11 Kristus tuku Guwange tuan tango kame tumningina le Kuatenge madina tango nu rar sunjo tuwa sulumba

nyu sunjo pasa njak tamngat ta nane isnaig. Ismba nuje ait ginu prowamngat ko kilke te ndanjanmba minwa le nu prowamngat nga katesewam tuku soti-naig. **12** Sotinaig ta Kuate nu tuan tango kame ta saningina: Tangine ngarosu turam tuku piro ndakade. O ngumnenga mbal afu tuku tane pirokade nga saningina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolnge Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sangri mbolnge Kristus tuku pasa mayenu tinginaig. Wam kame tane isnaig ta enjel kamege katesewam tuku wamdus sunjo njak minig.

Kuate nu sine mine mayebe nga wikina

13 Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu njak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamngat wam ta idusmba minap. **14** Tane o buk Kuate gilai minmba tangine nzali ngaigonu dubikinaig ta kile kusrekap. Tane kiyo kame magenu tanja Kuate kumnemnge minap. **15** Kuate nu tane nuje kiyo kame minam tuku wikina ta nu purfernu tukunu tane nu tuku wam te-purmba tangine mine mbolnge purfernu minap. **16** Kuate tuku kuyar pasa tejenmba sakate. Ye purfernu minet tanjamba ndo tane yije mbal purfernu minap ngate.

17 Tane Kuate nu singine Mam ngade ta nu sine tanja njakmba tuku manjau kumumbi pilesingit. Ta tuku tane rironka kilke te mbolnge minmba nu kumnemnge minap. **18** Tangine mbun kat tangine tuku manjau alo kugatok dubika minnaig le ta ngamuknge Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingina ta gol le silwa ngisikam tuku agan tambu nu tane piya ndatingina. **19** Nu Kristus tuku ndare tambu tane tuku muskil kile-tidinge tingina. Nane sipsip fatnu mayenu balemmba Kuate atraukade tanja Kristus nu purfernu minmba nuje ngarosu kumam tuku pilna. **20** Kuate nu agan ndende nda kile-mayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolnge tane turkam tuku mayok kina. **21** Tane nu mbolnge Kuate tuku sangri tomba tingade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunjo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumu nga nu tairnga minig.

Sine tira kame ngamunggal ninbe

22 Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tangine mine magenu mbolnge minmba mingembi ndo sa

ndaka tangine ngarosumbi turmba tangine tira kame tuku kume purde. Ta tuku tane kile tangine ngarosu ngakmbambi tangine tangine munngu kume purkam tuku wamdus sangrinu palpe. ²³ Tane kiyo dabro kitek tanan man mayok kinaig. Tanggo tuku manau dubimba ina sinamnge mayok nda kinaig. Abo ta ngisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmba minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴ Kuate tuku kuyar pasa tenjemba sakate.

Kilke mbol mbal anga tanan minig.

Nangine mindepiye anga botnu tanan.

Anga ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵ Sunngo tuku pasa tanawe nda.

Nu minmba minamngat ngate.

Aisaia 40.6-8

Nane afu pasa mayenu tane tugumnge kuklinaig ta not.

² Tane manau ngaigonu ngakmba kusreka wam afu yabri ndakap. Tangine yabri manau yabuka sine tinreknu mineg nga sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ngumnem pasa sa ndakap. ² Tane buk Kuate tuku rangun mayenu katesenaig. Ta tuku kiyo dabro amo nyam paraningit tanan tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratinguwa. Tane tanjamba nyumba minap ma ma sugo-sugowap le muskil kile-tidinge tingamngat.

Ndame mayenu abo ngak

⁴ Ndame ande tanngo kamenge gisleknu nga te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame sunngo ngina ta Kristus. Ndame ta abo ngak. Tane nu tugumrowap. ⁵ Promba ndame abo ngak tanan minmba Kuate tuku wande palmbim tuku tangine ngarosu patikap. Tanawap sulumba tane Kuate tuku pris tanan mayok ka tangine manau magenumbi Kuate atraukanu sukamngag. Tane Yesus Kristus ndon ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau agan ta nzalite. ⁶ Kuyar pasa tenjemba sakate.

Ye ndame sunngo madimba tumba Sion tumbran tuku ndame ngakmba nu mbolnge sangri tingam tuku palm-bimngit. Ande nu ndame ta tuku sangri tomba tingguwa ta nu tumail pulunngat ngate.

Aisaia 28.16

⁷ Tane ndame ta tuku sangri tomba tingade mbal nu tane am mbolnge ndame sungokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa tenjemba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame ngakmba nu mbolnge sangri tingade ngate.

Mune 118.22

⁸ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tanngo kame ndame ta mbolnge kupe dannga mbike-ka barinungag nga sakate.

Aisaia 8.14-15

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngumnede mbal nane baringade ta ⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuatenge maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunngo Ku-

ate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnge tane wika kilmba nunge bulu mayenu mbolnge patikina. ¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal min-naig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu ngak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenge rawe tanngo tanan minig. Tane ngarosu kikon tingam tuku nzali ngakmba ngumneningap. Ngarosu tuku nzalinge tangine kanu ngaigo siglikate. ¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuknge mine mayenu mbolnge minap. Tane tanawap ta nane tane wam ngaigonu kanu nga ngumnem pasa tingguwaig sulumba tane tuku mine mayenu kangeramngag. Kangerwaig le Kuate nu nane tugumrowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamngag.

¹³ Kilke mbol mbal nangine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manau mayenu temayokmba nane kumnemnge minap. ¹⁴ Kilke tuku gabat sunngo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbolnge pirokade nane ngakmba kumnemnge minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu ngayonu niyamba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade. ¹⁵ Tane manau tinreknu kumba tamba nane wamdus tugusek kugatok mbal tuku minge tukulningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanan likap. Sine tukul pasa kumnemnge mine ndakeg nga wam ngaigonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemnge minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷ Tane tanngo ngakmba idusniyamba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemnge minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tangine kulat mbal tuku nyu idusniyamba nane kumnemnge minap. Kulat mbal rangun magenu ta ndo kuga. Mingge sangrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemnge minap. ¹⁹ Tane mbar ndade le afu ake sinan tane katingig le sine Kuate tuku mbal nga wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede. ²⁰ Tane mbarde le afunge katingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane manau tinreknu kade le katingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu nga rar sunngo tina sulumba piti mbolnge sine nu tuku manau dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunge nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail panndaningina. Nane nu ngaro rar sunngo tunaig ta nu lafumba riron pas ande sa ndaningina. Kuate nu tanngo kumumbi pileningit nga nu wam ta ngakmba nu wai mbolnge patikina. ²⁴ Singine manau ngaigonu kusreka mine kitek mayenu mbolnge minbe nga nu sine tuku

une kilmba ail kazrai mbolŋge kumna. Nu tuku mba-make tanġe sine tuku muskil kile-tidŋge singina le sine mage mineġ. ²⁵ Sine sipsip taŋaŋ ndin mbarmba ŋgisika mingeŋ ta kile Sipsip Kulat Tanġo tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

Pino le tanġo tuku pasa

3 Pino kame, tane tanġine tanġo kat tanġine tuku minġe kumnemŋge minap. Tane taŋamba minmba tanġine tanġo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tanġine ŋgan maŋau tambi nane Kuate dubiwam tuku didikamŋgaig. ² Tane alen alen ndaka Kuate kumnemŋge minmba katesek maŋau ŋak minap le tanġine tanġo kat tanġine nane maŋau ta kaŋgermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waŋe mara mara pareŋ latomba mindepiymba tawi magenu tiŋmba taŋamba ŋgarosu tuku mindepiye sunġomba idus ndawap. ⁴ Tane ŋgamunġal tuku mindepiye wamdus bafuknu ŋgan maŋau kile-mayokkap. Maŋau ta kugawe nda. Minmba minamŋgat. Kuate am mbolŋge sunġokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane taŋamba ŋgamunġal tuku mindepiye ŋak minmba naŋġine tanġo kat naŋġine kumnemŋge minnaig. ⁶ Tane Sara tuku maŋau kaŋgerap. Nu Abraham kumnemŋge minmba yiŋe gabat ŋga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka maŋau tiŋreknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tanġo kame, tane mata ranġun mayenu ŋak tanġine pino kame ndoŋ minap. Nane tane tuku saŋgri kumunġ kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arŋeŋ ake sinaŋ make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tanġine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabaŋ pasa ise ndakikat.

Sine ŋgamunġal ulendi ŋak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinġamŋgit. Tane ŋakmba wamdus ndindo tap. Piti muŋgu turturkap. Tanġine tanġine kume purkap. Tanġine nyu kile-mayok ndakap. Tane muŋgu sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolŋge wam ŋaigonu kuwaig kande tane lafumba wam ŋaigonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantinġuwaig kande tane lafumba tumail pan ndaniŋgap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu niŋgap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba sakate.

Ande nu nuŋe mine ŋakmba mbolŋge gare minam idusmba kande nu pasa ŋayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

¹¹ Nu maŋau ŋaigonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane ŋakmba ndoŋ ŋgamunġal mukuknu minam tuku wamdus saŋgrinu pilwa.

¹² Kuate nu tanġo tiŋreknu kulatkate.

Nu nane tuku yabaŋ pasa isit.

Nu wam ŋaigonu kade mbal tuku ŋgueu minit.

Kuate tuku pasa taŋamba sakate.

Mune 34.12-16

Sine maŋau tiŋreknu tuku rar tam kumunġ

¹³ Tane wam magenu kam tuku wamdus saŋgrinu palpe ta ande nu tane kilmba ŋaigo siglike nda. ¹⁴ Ko afunġe tane maŋau magenu kap le kilmba rar tinġuwaig kande taŋaig. Kuate nu tane mbolŋge wam magenu kamŋgat. Tane tanġo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap. ¹⁵ Tane Kristus nu sine tuku Sunġo ŋga nu kumnemŋge minap. Ande nu ndaŋam tane Kristus minde minig ŋga kusnatiŋguwa ndeta tane lafuwam ŋga nu idusmba pasa mukuk sawap. ¹⁶ Tane Kuate am mbolŋge mbar tuku piti kugatok minap. Tane taŋamba Kristus ndoŋ ulendika mine mayenu mbolŋge minig le afunġe tane ŋgumnem pasa tinġig ta ŋgumnem pasa ta luka naŋġine kiko tuwaig. ¹⁷ Kuate nu nzaliwa le afunġe tane maŋau tiŋreknu tuku rar tinġuwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afunġe rar tinġuwaig ta ŋayo.

Kristus nu tanġo tuku une saukam tuku kumna

¹⁸ Kristus mata mbar ndamba purfeŋnu minmba sine une ŋak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku taŋana. Nane nu tuku ŋgarosu balenaig ta nu nuŋe kanu mbolŋge abo ŋak mayok kina. ¹⁹ Nuŋe kanu kumba ka kanu afu muliŋ kilmba ndalekanu ma mbolŋge minnaig ta pasa niŋgina. ²⁰ Muliŋ kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolŋge nu waŋ kusmba minna le Kuate nu ŋgan minmba nane tairtairŋgina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Taŋanaig le nane 8 ndo waŋ ta poŋginaig. Poŋginaig le kule tanġe waŋ tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidŋgina.

²¹ Kule pisne maŋau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidŋge tinġit. Ŋgarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolŋge kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tinġina tane wam ta tuku saŋgri tomba tinġa tanġine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabaŋmba kule pisne tade le muskil kile-tidŋge tinġit. ²² Yesus nu tinġina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sunġo ŋak minit le erjel kame guwa kise kise saŋgri ŋak ta ŋakmba nu kumnemŋge minig.

Sine Kristus tuku mbal rar tamŋig

4 Kristus nu ŋgarosu ŋak minmba nu rar sunġo tina. Tane mata wamdus ndui ta ŋak minap. Ande nu une maŋau te-ibenam tuku ŋgarosu rar tate ta nu une maŋau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolŋge minmba ŋgarosu tuku nzali ŋakmba tidonġa Kuate tuku nzali kumnemŋge minap.

³ Tane buk kiko kugatok ŋgarosu tuku nzali ŋgail ndaka une maŋau kam tuku wamdus saŋgrinu pilnaig. Tane kule kamenu sunġomba nyumba afu ndoŋ maŋgurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal maŋau nzaliniŋgit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndonj maim maim sugo kile-mayokka wam n̄aigonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri n̄ayomba ngumnem pasa tinggig.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku minit ta nane nu tugumngge nangine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nangine kanu Kuate tan̄anj minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turniᅇbe

⁷ Aganj ndende n̄akmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku tangine n̄garosu tuku nzali n̄akmba tidongga wamdus kuyar mayenu n̄ak lika Kuate yaban̄mba minap. ⁸ Tangine tangine lato lato munggu kume purkap. Man̄au tan̄ge tangine mbar gudomm̄ba saukate. ⁹ Tangine tangine wande munggu ngailka ande gubra n̄ak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinanj san̄gri yimyam tingina ta tane kulat mageka tamb̄i tangine tangine munggu turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumngge tumba kukliwa. Ande nu afu turniᅇgam kande nu Kuaten̄ge san̄gri tuwit tamb̄i nane turkuwa. Tane tan̄amba kap ta wam n̄akmba mbolᅇge Yesus Kristus tuku san̄gri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afun̄ge tedungamnggaig. Nu nuᅇ nyu kilᅇa san̄gri n̄ak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tan̄anj tane pasokade ta tuku tane piriri n̄ayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndonj ulendika nu piti kamsna tan̄amba piti afu kamsude ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sun̄go pasa n̄ak mayok kuwa le tane nu ndonj gare sun̄go tamnggaig. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndonj minit tukunu nane tan̄ade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Wam n̄aigonu ke ndakap. Tan̄go ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tan̄anj kumba rar kamsap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu n̄ak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndan̄gap. Tane Kristus tuku nyu n̄ak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nuᅇ mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pileniᅇmba ame piti niᅇgamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande teᅇnmba sakate.

Tan̄go magenu nane muskil kile-tidingam tuku man̄aun̄ge liniᅇgam ndafloniᅇgit.

Ata. Kuate idus ndamba wam n̄aigonu kade mbal ta sin̄ka ngisikamnggaig ngate.

Sindaun 11.31

¹⁹ Kuate nu nuᅇ nzali dubiwa le afun̄ge rar tingiwaig kande tangine n̄garosu Kuate wai mbolᅇge pilmba man̄au tiᅇreknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

⁵ Tane gabat kame, ye mata gabat tan̄go minet. Kristus nu rar sun̄go tina ta yiᅇ ammbi nu kan̄geren. Nu nyu sun̄go kilᅇa san̄gri n̄ak mayok kuwa le ye nu ndonj kilᅇa san̄gri n̄ak minamnggit. Ye tane sarsartiᅇmba satingamnggit. ² Kuate tuku sipsip tane ngamukᅇge mine likade ta tane kulat mageningap. Tangine piro ta kanyum ndamba gare n̄ak biyap. Kuate tuku nzali ta tan̄amba. Tane ndametiᅇ kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus san̄grinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kumnemngge minig ta miᅇge san̄grimbi kulat ndakap. Tangine mine mayenu ta dubiwaig n̄ga tumningap. ⁴ Tane tan̄amba pirokap ta sipsip kulat tan̄go tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo n̄ak minmba minamnggaig.

⁵ Tane mbanzo n̄akmba mage mage kumnemngge minap. Tane Kuate tuku mbal n̄akmba nyu kile-iberᅇka munggu turturkap. Kuyar pasa ande teᅇnmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngueu minit. Nyu te-iberᅇmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ngate.

Sindaun 3.34

⁶ Ta tuku tane tangine nyu kile-iberᅇka Kuate tuku san̄gri kumnemngge minap. Tane tan̄amba minap le man̄au ta ngamukᅇge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidinga kulatka minit tukunu tangine piti n̄akmba nu tuku wai mbolᅇge patikap.

⁸ Tane wamdus kuyar mayenu n̄ak kurauka likap.

Tangine ngueu Satan nu laion tan̄anj nu gubanu n̄erᅇrka tane tuku ande balemba nyam tuku likate.

⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba san̄gri tinga Satan tuku miᅇge pitaimba ye mbulit n̄ga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolᅇge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kan̄gerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kamsap le Kuate nu ake sinanj tane make patikate nuᅇge tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tiᅇreknu kile-mayokka san̄gri piletinguwa le tane san̄gri tingamnggaig. Nuᅇ kilᅇa sun̄go ta minmba minamngat. Tane kilᅇa ta mbolᅇge minap n̄ga nu Kristus mbolᅇge tane wikina. ¹¹ Nu san̄gri sun̄go n̄ak minmba minwa. Son.

¹² Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit n̄ga iduset. Nuᅇge ye turyat le wanj fudiᅇndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolᅇge minit ta Kuate nu ake sinanj make patikate wam tugusek n̄ga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romᅇge minig ta tane kaiye pasa tinggig. Kuate nu nane madiningina. Yiᅇ kiᅇo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tinggit. ¹⁴ Tane tangine tangine tira kame ndonj kume pur man̄au alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal n̄akmba ngamunggal mukuk n̄ak minap.

Son.

2 PETRUS

Petrus nu waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba. Yabri tum taŋgo afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig nga nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waŋe tembi nane tuku wamdus kuaneka saŋgri pileniŋgina.

1 Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro taŋgo nu tuku aposel ye tane ndoŋ pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku taŋgo Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ŋgamuŋgal son ŋgade ta sine ndoŋ alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le singine Suŋgo Yesus tuku maŋau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul sertinguwaik. Son.

Sine Kristus tuku maŋau mbolŋge sugokube

³ Nu nuŋe maŋau mayenu siŋgam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumuŋge saŋgri teg sulumba mine mayenu mbolŋge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolŋge kam tuku sakina ta nuŋe saŋgri tambi siŋgit le sine kilke tuku kutur ŋgarosu tuku nzali mbolŋge mayok kina ta kusremba Kuate tuku maŋau te-puram kumuŋ.

⁵ Ta tuku tane wamdus saŋgrinu pilmba taŋgine ŋgamuŋgal son ta kumuŋ kuga nga maŋau magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Taŋamba taŋgine ŋgarosu tuku nzali ŋakmba kile-ibenkap sulumba piti ait sinamŋge bike ndaka dirnaŋga Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemŋge minmba ⁷ taŋgine taŋgine muŋgu turkap sulumba taŋgo ŋakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane maŋau magenu taŋaŋ ŋak minmba lato lato kap ta tane singine Suŋgo Yesus Kristus tuku maŋau kila minig ta te-mayokamŋgaig. ⁹ Ande nu maŋau magenu taŋaŋ kugatok ta nu am tukulkanu taŋaŋ minmba Suŋgo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilaiŋgate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditiŋmba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus saŋgrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Taŋawap ta tane bariŋga Kuate kusrewa nda. ¹¹ Ngumneŋga Kuatenge nyu tiŋguwa le tane singine muskil kile-tidiŋgam tuku taŋgo Suŋgo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare ŋak kape le nu tane kulatka minmba minamŋgat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satinŋet te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolŋge tane saŋgri tiŋgade ta

ye kila ta ye maŋ wam kame ndui ta lato lato satinŋam tuku iduset.

¹³ Mine minemba ye kumamŋgit. Singine Suŋgo Yesus Kristus nu ye taŋamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolŋge minmba tane wam kame ta idusniŋmba minap nga satinŋamba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndaŋgam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine singine Suŋgo Yesus Kristus saŋgri ŋak maŋ luka ndekam tuku satinŋigerŋ ta taŋgo tuku wamdus kuyarmi yabri wam kube sa ndatiŋgigerŋ. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilŋa saŋgri kaŋgergerŋ. ¹⁷ Sine Kristus tuku kilŋa mayok kina tabe mbolŋge nu ndoŋ mingeŋ le Mam Kuate Suŋgo nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba saŋgri suŋgo tumba samba mbolŋge nu tuku teŋenmba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare suŋgo tet nga sakina le isgeŋ.

¹⁹ Kuate tuku tuan taŋgo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta saŋgrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make suŋgo sinamŋge buluŋgate taŋaŋ tane kilŋatiŋguwa. Kilŋatiŋmba minwa le ma ma mafereŋ tuku buluŋge taŋgine ŋgamuŋgal kilŋa mayewamŋgat.

²⁰ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan taŋgo kame nane naŋgine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwaŋge wamdus niŋgina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkinaig. Ta tuku ande nu nuŋe wamdusmbi ndo tuan taŋgo kame tuku pasa tuguŋu bitekŋgam kumuŋ kuga.

Yabri tum mbal

2 O buk Israel mbal ŋgamukŋge yabri tuan taŋgo turmba mayok kine likinaig. Taŋamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ŋgamukŋge mayok ka afu ŋaigo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamŋgaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kura ta nane nu pitaide le maŋau ta pitik ndo luka nane tuku kanu ŋaigo siglikate. ² Nane kiko kugatok kutur maŋau kade ta nane gudommba dubiwamŋgaig. Dubiwaig le afu nane kaŋgerka Kristus tuku kuasmbiŋge taŋade nga tugusek maŋau talamba ŋgumnem pasa tambimŋgaig. ³ Yabri gabat nane ndametiŋ kilam tuku piririmba tane yabritiŋmba tane tuku ndametiŋ suŋgo didikamŋgaig. O buk Kuate nu

tanjo pileniŋmba pa kumumbi niŋgam tuku sakina ta nu gilai ndaŋgate. Nu nane pankuwa le ngisikamŋgaig.

⁴ Kuatenge eŋel ŋaigonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma ŋayo ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairŋgade.

⁵ Tanjo abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjo pilna le wam ŋaigonu ke likinaig mbal ta ŋakmba ngisikinaig. Tanjo tiŋreknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi 7 ta turmba nu kigraibkina le nane ngisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbraŋ ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolŋge patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsingit. ⁷ Nu tanjo tiŋreknu Lot ndo turna le paŋge uge ndakina. Lot nu une mbal ngamukŋge minmba nane kiko kugatok kutur maŋau kinaig ta kaŋgermba nu wamdus te-sulumba piti sunjo tina.

⁸ Nu tanjo tiŋreknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar ŋaigonu kaŋgerka ismba nu piti sunjo tina.

⁹ Wam kame ta ŋakmba teŋenmba tumsingit. Mbal magenu tagoniŋgam tuku ait mbolŋge Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal ŋaigonu pa tumba pileniŋgam tuku ait tairŋguwaig nga patikate.

¹⁰ Ngumnengga pileniŋmba naŋgine ngarosu tuku nzali dubimba kutur sunjo tade sulumba Sunjo pitaide ta nu pa sunjo niŋgamŋgat.

Ndaŋam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu naŋgine pasambi tumail panniŋgig? ¹¹ Ata. Eŋel kame nane guwa ŋaigonu kame ta tuku saŋgri linaŋgig ta nane Kuate tugumŋge nane kilmba pasa mbolŋge patika nane tuku nyu ŋaigo sigli ndakade.

¹² Mbal ŋaigonu ta nane agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok naŋgine ngarosu tuku nzali ndo dubikade. Nane agaŋmor taŋaŋ bige tidinga bale faram tuku minig. Nane agaŋ afu sine ammbi nda kaŋgerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail panniŋgig. Ta tuku nane agaŋmor taŋaŋ kilmba bale faramŋgaig. ¹³ Nane afu rar sunjo niŋgig ta nane mata lafunu taŋamba tamŋgaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol maŋgurka isukusmba mbesigna maŋau te-mayokam tuku nzalinŋgig. Nane tane ndoŋ maŋgurka isukusmba yabritiŋgig ta nane gare sunjo tade. Nane tane tuku maŋau mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba ŋayo silide. ¹⁴ Nane pino ŋakmba kaŋgerka am kikoŋ tiŋgade. Nane une maŋau kade ta maro ndaniŋgig. Nane wamdus saŋgri kugatok mbal didikam tuku yabrinŋgig. Nane wam ŋakmba tuku wamdus piririmba wamdus saŋgrinu pilig. Nane siŋka Kuate tuku kasur mbolŋge minig. ¹⁵ Nane ndin tiŋreknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kiŋo Balam nu agaŋ ndende sunjomba kilam tuku piririmba wam ŋayonu kam idusna taŋamba nane mata taŋade. ¹⁶ Balam nu wam ŋayonu kam idusna le doŋki ande pasatam kumuŋ ku-ga ta nu taŋgonge pasatanu sukmba nu sawe likina

sulumba tuan tanjo Balam tuku nginŋgan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tanjo ta nane kule nguruŋ kule parakate taŋaŋ. Bidu bubrenge tumba pinderkate taŋaŋ. Ma make sunjo buto ŋayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane naŋgine ngaro payamka pasa alo kugatok tuku miŋge fetkade. Nane afu ailfu ndo ngamunŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekinaig ta nane ngarosu tuku nzali ŋaigonu maŋ dubikuwaig nga didika wam ŋaigonu afu tumniŋgig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig nga tukul ande sine peu ndasiŋgit ngade ta naŋgine kutur maŋaunŋge ndalekate le nane ta kumnemŋge minig. Maŋau ŋayonu andeŋge tanjo tuku saŋgri te-ibenŋe ta nu agaŋ ta tuku piro agaŋ taŋaŋ minit.

²⁰ Nane afu siŋgine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge siŋgit tuku tanjo kila pilig sulumba kilke tuku kutur maŋau kusrede ta maŋ luka kutur maŋau tumba saŋgri ta kumnemŋge ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile ŋayonu sunjo sinamŋge minig.

²¹ Nane maŋau tiŋreknu kila pilnaig sulumba maŋ Kuate tuku pasa ngumnede ta ose. Nane mine ŋayonu mbolŋge minig. Nane maŋau tiŋreknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbolŋge yaba pasa ande minit ta nane mbolŋge kilimok mayok kinit ta teŋenmba. Age ande ŋuleka luka nuŋe ŋule nyate ngate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba maŋ ruga pisit ngate.

Sunjo nu luka ndenungat

3 Tira kame, ye waŋe inum te tane isam tuku maŋ kuyaret. Waŋe te mbolŋge mata tane wam magenu idusniŋmba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku dir pasa idusniŋmba siŋgine Sunjo muskil kile-tidinge siŋgam tuku tanjo nu tuku pasa turmba idusniŋgap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satingigerŋ le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbolŋge afu promba naŋgine ngarosu tuku nzali dubika ngamunŋgal son tuku maŋau talaka nzumilmba sakamŋgaig: ⁴ A ... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbikina? Ait kuen ŋayo kina ma ma siŋgine mbuŋ kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta taŋamba ndo minit nga sakamŋgaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainganu sukmba kusrede ta teŋenmba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamŋge prowe lika kilke ta kulenge laipniŋgina. ⁶ Ngumnengga kilke ta kule ndui tanje songina le ngisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanje pasokam tuku madinikina le nale ait sunjo ta tairŋga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam ŋaigonu ke likade mbal nane ngisikamŋgaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndaŋgap. Kuate am mbolŋge ki ait ndindo ta yar 1,000 taŋaŋ minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolŋge ki ait ndindo taŋaŋ

kinig. ⁹ Sunġo nu prowam tuku sakina ta nane afunġe nu dalkate nġade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustiġmba nġan minmba tairnġate. Nu tanġo inum ndindo nġisikam tuku idus ndamba nġakmba nġgamunġgal biye mbilwaig nġa tairnġate.

Kilke samba nġisikamnġaik

¹⁰ Sunġo tuku ait kuayar tanġo tanġan prowamnġat. Ait ta mbolnġe fudu sunġo mayok ka samba nġisikamnġat. Samba tuku sanġri yimyam pa kamenunġe nġisike sulumba kilke aġan ndende tur pasokamnġat.

¹¹ Aġan kame nġakmba tanġamba nġisike suluwamnġaig. Ta tuku tane Kuate kumnemnġe minmba mine maġau mayenu tiġreknu nġak minap. ¹² Tane Kuate tuku ait sunġo ta minde minap. Ait sunġo ta prowa le paġne samba ugmba samba tuku sanġri yimyam pa kamenunġe nġisike suluwamnġaig. ¹³ Nu sakina tanġamba sine samba kilke kitek tairnġa mineġ. Maġau tiġreknu ndo kilke ta mbolnġe minamnġat.

¹⁴ Tira kame, tane aġan magenu tanġan tairnġa minig tukunu tane Kuate am mbolnġe purferġnu piti kugatok

tingam tuku wamdus sanġrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate nġa idus ndawap. Nu nġan minmba sine muskil kile-tidinġam tuku ait sinġit nġa idusap. Singine tira mayenu Paulus nu Kuatenġe wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanġamba kuyarna. ¹⁶ Nu nuġe waġe nġakmba mbolnġe wam te tuku ndo kuyarna. Nuġe waġe afu mbolnġe pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanġine wamdusmbi mbilniġmba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanġine mironġ nġaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa nġakmba kilmba tanġamba ndo nġaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku rironġ pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabri-tiġmba didikuwaig le tanġine wamdus sanġrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Singine Sunġo Yesus Kristus muskil kile-tidinġe singam tuku tanġo nu tane ake sinan make patikate ta tane nu tuku maġau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilnġa sanġri sunġo nġak minit ta tanġamba minmba minwa.

Son.

1 YOHANUS

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waŋe te kuyarna. Waŋe te mbolŋge nu kume pur maŋau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunŋomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

1 Mingge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolŋge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinŋamŋgit. Nu kilke te mbolŋge mayok kina le siŋgine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kanŋermba waimbi mata kiregeŋ. Ake sa ndaket. Wam kanŋermba isgeŋ ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndoŋ minna le nu te-mayokna. Sine mineg taŋamba tane Mam Kuate le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus ndoŋ munŋu gare ŋak minap ŋga nu tuku satinŋamŋgit. ⁴ Sine ŋakmba ulendika gare-garekube le gare maŋau ta sunŋokuwa ŋga waŋe te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiŋo tugumŋge pasa isgeŋ ta satinŋamŋgit ta teŋenmba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudiŋndo mata nu mbolŋge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamŋge minanu taŋaŋ minmba sine Kuate ndoŋ munŋu gare ŋak mineg ŋgube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek maŋau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamŋge minmba purfeŋnu ndo minit. Sine mata bulu sinamŋge minanu taŋaŋ minbe ta siŋgine siŋgine munŋu gare ŋak mineg le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus tuku ndare taŋge sine tuku mbar ŋakmba saukate. ⁸ Sine mbar kugatok mineg ŋgube ta siŋgine wamdusŋge yabrisinŋgit. Tugusek maŋau sine siŋka gilai. ⁹ Sine siŋgine mbar kile-mayokkuba ta Kuate nu siŋka tiŋreknu minmba nuŋe pasa kumumba mbar ta gilainga sine tuku maŋau ŋaigonu ŋakmba saukamŋgat. ¹⁰ Sine mbar maŋau afu ke ndakigeŋ ŋgube ta Kuate nu sine mbar ŋak ŋgate pasa ta pitaiweg. Nu yabri taŋgo ŋganu sukeg. Sine taŋamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamŋge mine ndakate.

Kristus nu sine tursinŋgit

2 O yiŋe kiŋo kame, tane mbar maŋau ke ndakap ŋga waŋe te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndoŋ pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tiŋreknu. ² Nuŋge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndoŋ ŋgamunŋgal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal ŋakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³ Ande nu ye Kuate kila ŋga nu tuku mingge dubi ndate ta nu yabri taŋgo ndo. Nu tugusek maŋau siŋka gilai minit. Sine Kuate tuku mingge dubimba minbe ta mingge bulokmbi ye Kuate kila ŋgam kumuŋ.

⁵ Ande nu Kuate tuku mingge dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolŋge sunŋoka kumunŋgate. Ande nu ye Kuate ndoŋ sailket ŋgate ta nu Kristus maŋau kina taŋamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku maŋau te-purbe ta sine mingge bulokmbi sine Kuate ndoŋ mineg ŋgam kumuŋ.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilŋatiŋmba minit. Ta tuku pasa kitek taŋaŋ kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolŋge mayok ka tane mbolŋge mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamŋge minet ŋga afu ka-surningit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuŋe tuku kume purte ta nu bulu sinamŋge minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu taŋgo afu kasurningit ta nu ma make sinamŋge minit. Ma makeŋge nu tuku am songate le ndin kanŋer ndate taŋaŋ.

¹² Kiŋo kame, Kristus tuku piro mbolŋge Kuatenŋge tane tuku mbar sauka gilaingina ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Taŋgo mo, tane buk Satan te-ibenŋaig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹⁴ Kiŋo kame, tane Mam Kuate kila minig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Taŋgo mo, tane sanŋri ŋak. Kuate tuku pasa tane tuku ŋgamunŋgal sinamŋge minit le Satan te-ibenŋaig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunŋomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku maŋau agaŋ ndende ta tuku nzali sunŋo nda tap. Ande nu taŋawa ta nu Mam Kuate tuku wamdus sunŋo te ndakate. ¹⁶ Kilke te tuku

mañau ta nğarusu tuku nzali dubide ko am kikoñ tiñgade ko nanjine mine ta tuku payamkade wam ta nğakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumñge pro ndade. ¹⁷ Kilke te nğisikamñgat. Am kikoñ tiñgade mañau ta kugawamñgat. Ande nu Kuate tuku nzali du-bite ta nu abo minmba minamñgat.

Kristus tuku nğueu tanjo

¹⁸ O kiño kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku nğueu tanjo mayok kanjat nğinaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku nğueu mbal gudommmba buk mayok kinig le sine wam ta kanjermmba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndoñ minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndoñ minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolñge nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig tanjamba mine ndakade. Kristus nu Tukul Guwa tiñgina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig nğa kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolñge mayok nda kinit. Tane wam ta kila nğa wañe te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuatenge madi ndana nu Kristus kuga ngate ta nu yabri tanjo ndo. Nu Kristus tuku nğueu tanjo. Nu Mam Kuate nuñe Kiño nuñe turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kiño pitaite ta Mam Kuate nu ndoñ mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kiño nu Kristus ngate ta Mam Kuate nu ndoñ minit.

Tukul Guwanje pasa tugusek tumsingit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta nğamunjal sinamñge biye dewap. Tane tanjawañ ta Mam Kuate le Kiño nuñe tane nale ndoñ minamñgaig. ²⁵ Kuate nu agañ ande siñgam tuku sasiñgina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabritingam bafude le ye wañe te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. Andenje nu tane tum nda tiñguwa. Kristus nu Tukul Guwa tiñgina le nu tane sinamñge minmba wam nğakmba kumumbi tumtingit. Tumtingit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndoñ sailkam tuku tumtingit tanjamba nu ndoñ sailka minap.

²⁸ Kiño kame, siñka tane nu ndoñ sailkap. Tanjawañ ta nu mañ mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolñge tiñgamñgaig. ²⁹ Kuate nu siñka tiñreknu ta tane kila. Ande nu mañau tiñreknu kate ta nu Kuate tuku kiño ta tane kila palmbimñgaig.

Sine Kuate tuku kiño kame mineg

³ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuñe kiño kame ngate le sine siñka nu tuku kiño kame mineg. Kilke te tuku mañau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiño kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolñge sine Kuate tuku kiño kame mineg. Nğumnenja mine mayenu mbolñge ndanmba mayok kanjig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuñe wam nğakmba ta tugusemba kanjerka nu minit tanjamba ndo minamñgig.

³ Ande nu wam ta idusmba tairnğa minit ta nu Kristus tanjañ purfeñnu minam tuku sanjri tiñga wam njaigonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une mañau nğakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une nğakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuñe miroñ siñka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndoñ sailkate ta nu une mañau kumba mine ndakate. Ande nu une mañau kumba minit ta nu Kristus kanjer ndamba nu gilai minit.

⁷ O kiño kame, tane kuraukap. Andenje tane yabritingikat. Kristus nu tiñreknu ndo. Ande nu mañau tiñreknu ndo dubikate ta nu mata tiñreknu minit.

⁸ Ande nu une mañau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolñge mbar mañau kina ta kile nu tanjamba ndo minit. Kuate tuku Kiño nu Satan tuku piro te-ibenjam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kiño minit ta nu Mam nuñe tuku mañau te-purna tukunu nu une mañau kumba mine ndakate. Nu siñka Kuate tuku kiño tukunu nu une mañau ta kumba minam kumuñ kuga. ¹⁰ Ande nu mañau tiñreknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kiño kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Satan tuku minig ta sine mañau ta mbolñge kilimok kateseweg.

Kume pur mañau

¹¹ O buk tane siñgine siñgine muñgu kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna tanjamba mine ndakube. Nu Satan tuku kiño minmba nu maib nuñe balena. Ta ndanjam? Kain tuku mañau nğayonu. Maib nuñe tuku mañau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Tanjamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtingamñgaig. Nane tanjawañ le tane wamdus sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi siñgine siñgine kume pureg wam ta mbolñge sine kateseweg. Sine kume tuku sanjri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolñge mineg nğa kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku sanjri kumnemñge minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit tanjañ. Ande nu tanjo baleningit tuku tanjo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbolñge kume pur mañau kumumbi kanjereg. Nu sine turkam tuku nuñe nğarusu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina tanjamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu agañ ndende nğak minmba tira ande agañ ndende denkanu ta kanjermmba wamdus karen pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kiño kame, sine miñgembi ndo afu tuku kume pureg nda nğube. Sine tugusemba nane tuku kume

purbe sulumba waimbi mata alonu te-mayokbe.

¹⁹ Sine tanjamba kume pur manjau kube ta sine manjau tugusek tuku kiŋo kame mineg nga Kuate am mbolŋge ngamunjal mukuk ŋak minam kumuŋ. Singine mbar wamdus sinamŋge kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisiŋmba sine tuku manjau ŋakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine singine wamdus sinamŋge mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku miŋge dubimba manjau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabaneg ta nu siŋka siŋgit. ²³ Kuate nu teŋenmba sine sasiŋgit. Sine nuŋe Kiŋo Yesus Kristus tuku son nga nu sine sasiŋgina tanjamba singine singine munju kume purkube nga sasiŋgit. ²⁴ Kuate tuku miŋge dubide mbal nane nu ndoŋ sailkade le nu nane ndoŋ minit. Nu nuŋe Guwa siŋgina ta mbolŋge sine kila pilmba Kuate nu sine ndoŋ minit ŋgeg.

Kuate tuku Guwa le guwa kise

4 Tira kame, tane mbal afu tugumŋge pasa ismba pitik son nda ŋgap. Yabri tuan tanjo gudommba kilke tugu ŋakmba mbolŋge kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa ŋak e ko guwa kise ŋak. ² Ande nu sakate: Kuatenge madina tanjo nu kilke mbolok ŋgaro tumba mayok kina nu Yesus nguwa ta nu Kuate tuku Guwa ŋak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu tanjamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ŋgueu tanjo ndo. Kristus tuku ŋgueu tanjo mayok kanjat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolŋge minit.

⁴ O kiŋo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamŋge minit ta nu sanjri ŋayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamŋge minit tanjo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan tanjo ta buk kile-iberŋkinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok manjau dubide kuasmbi tanje ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenŋge ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolŋge wam tugusek tuku Guwa le yabrisiŋgit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur manjau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur manjau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine singine singine munju kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kiŋo. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur manjau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nuŋe Kiŋo ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolŋge abo tugu teg. Wam ta mbolŋge nu sine tuku sunjomba kume purte ta kilimok kanjereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingenŋ le nu ake sinan sine tuku kume purmba sine ndoŋ ngamunjal mukuk minam tuku Kiŋo nuŋe pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunj-gokanu nga sine mata singine singine munju kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kanjer ndate ta sine singine singine munju kume purkeg ta Kuate nu sine ndoŋ minit. Nu tanjate le sine nu tuku kume pureg manjau ta sunjoka kumungate.

¹³ Kuate nu nuŋe Guwa siŋgina wam ta mbolŋge sine kateseweg. Sine Kuate ndoŋ sailkeg le nu sine ndoŋ minit nga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal ŋakmba tuku muskil kile-tidinge niŋgam tuku nuŋe Kiŋo nuŋe pilna le ndekina. Sine wam ta kanjergen mbalŋge tane satingeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ngate ta Kuate nu ndoŋ minit le nu Kuate ndoŋ minit. ¹⁶ Wam ta mbolŋge sine kila pilmba miŋge bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte ŋgeg. Kuate nu kume pur manjau miro. Ima nu kume pur manjau dubite ta nu Kuate ndoŋ minit le Kuate nu ndoŋ minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le manjau ta sunjoka kumunjuwa ta sine kilke te mbolŋge Kristus tanjan Kuate ndoŋ mine mayewamngig. Ta tuku ait sunjo mbolŋge sine kiko kuru kuru kugatok minamngig.

¹⁸ Ande nu siŋka kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur manjau sunjoka kuru kuru pitaita. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamngit nga iduste. Nu tuku kuru kuru manjau tanje kume pur manjau te-iberŋte.

¹⁹ Kuate nu ambonga sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nga tanjo afu kasurningit ta nu yabri tanjo ndo. Ta ndanam? Nu tanjo ammbi kanjerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndanmba Kuate ammbi kanjer ndamba nu tuku kume puramngat? Ta ndo kumuŋ kuga. ²¹ Kuate nu teŋenmba wam sasiŋgit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa ngate.

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-iberŋam kumuŋ

5 Ima nu Yesus nu Kuatenge madina tanjo ngate ta nu Kuate tuku kiŋo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kiŋo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku miŋge dubiweg ta sine nu tuku kiŋo kame tuku mata kume pureg.

³ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku miŋge dubiwamngig. Sine Kuate tuku kiŋo kame mayok kagen mbal sine kilke te tuku wamdus ŋaigonu ŋakmba kile-iberŋkam kumuŋ. Wam ta mbolŋge sine Kuate tuku miŋge dubiwam tuku piti ndasiŋgit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kiŋo nga nu tuku sanjri tomba tinja kilke te tuku wamdus kuyar te-iberŋam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolŋge nu tuku tugu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolŋge ndo kuga. Nu kummba ndare kutukina ta mbolŋge

mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek maṅau nu miro. Nunḡe mata Kristus tuku tugu tumsingit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare agaṅ keṅmba taṅge wam ndui ta ndo tumsingig.

⁹ Sine taṅgo tuku pasa afu ismba son ḡgeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu taṅgo tuku pasa lite ta siṅka sine son ḡgam tuku. Kuate nu Yesus yiṅe Kiṅo ḡgate.

¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yiṅe Kiṅo ḡgate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri taṅgo ḡganu sukte. Ande nu Yesus tuku saṅgri tomba tiṅgate ta Yesus nu Kuate tuku Kiṅo ta nu nuṅe ḡgamuṅgal sinamṅge kamuste. ¹¹ Kuate nu teṅenmba sasingit. Ye abo tugu minmba minam tuku tiṅgen. Abo tugu miro ta yiṅe Kiṅo ḡga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kiṅo tumba nu ndoṅ minit ta nu abo tugu ta mata tumba ḡak minit. Ima nu Kuate tuku Kiṅo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abo tugu minmba minamṅgat

¹³ Tane Kuate tuku Kiṅo tuku saṅgri tomba tiṅgade mbal tane siṅka abo minmba minamṅgaig. Wam ta tane kila palpe ḡga waṅe te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaṅeg

ta nu sine tuku yabaṅ pasa isit ḡga wamdus bulok ḡak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabaṅ pasa isit ta alonu siṅgamṅgat ḡga wamdus tero ndakeg.

¹⁶ Une maṅau afu Kuate nu sauka gilainḡate. Ande nu une maṅau taṅaṅ kuwa le kaṅgermba Kuateṅge sinzaṅwa ḡga yabaṅap ta nu abo minamṅgat. Mbar maṅau ḡakmba Kuateṅge sauka gilainḡate le taṅgo ḡgisi ndakade. Une maṅau ande Kuate nu sau ndakate le taṅgo ka ḡgisikade. Ande nu une maṅau taṅaṅ kuwa le nu tuku ḡga Kuate yabaṅap ḡga sa ndatiṅget.

¹⁸ Kuate tuku kiṅo kame une maṅau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kiṅo nu nane ki-graibkate le Satan nu nane ḡaigo siglikam kumuṅ kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu ḡakmba Satan tuku saṅgri kumnemṅge minig. ²⁰ Kuate tuku Kiṅo pro sine tuku wamdus purfeu sersingina le Mbara Tugusek kila mineg. Sine Mbara Tugusek nuṅe Kiṅo nuṅe Yesus Kristus nale ndoṅ mineg. Kristus nu nuṅe miroṅ nu Mbara Tugusek. Nu abo minmba minam tuku tugu.

²¹ Yiṅe kiṅo kame, tane yabri mbara afu dubi ndaka ḡgumneniṅgap.

Son.

2 YOHANUS

Yohanusnge waje arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu terjenmba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nga minmba pino tango tam tuku kuaneka minnaig taranj. (Dir Pasa 19.5-10 kanjerap).

Pino ta tuku kiyo kame ta kuasmbi ta tuku tango pino. Aba nangine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

1 Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat tango saibonu ye ne naje kiyo kame ye tane ndonj pasa-pasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine njakmba ngamuknge minmba minamngat nga sine njakmba tane tuku kume purmba mineg.

3 Mam Kuate nuje Kiyo nuje Yesus Kristus nale si-ka sine tuku sungomba kume purde. Nale mara mara ake sina sine make patika sine sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sersinjmba minamngaik.

Tane munngu kume purka minap

4 Ne tuku kiyo kame afu Mam Kuate tuku minje ta kumumba tugusek manjau dubikade le ye ismba gare toret. **5** O pino, ye tane sarsartinjmba sine njakmba singine singine munngu kume purkube nget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgenj. **6** Sine tanjamba kume pur manjau njak minbe ta sine Kuate tuku minje dubi-wamngig. Nu terjenmba sasijgina. Tane kume pur manjau dubiwap ngina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

7 Yabri pasa sakade mbal gudommba kilke tugu njakmba mbolnge kine likade. Kuatenge madina tango

nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nga pitaide. Tanjade mbal nane yabri tango ndo. Nane Kristus tuku ngueu. **8** Sine pirokigerj le alonu manjau tugusek tane mbolnge mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ngisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

9 Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuje wamdusmbi manj tutur-turte ta Kuate nu ndonj mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biymba minit ta Kuate le Kiyo nuje nale nu ndonj minik.

10 Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. **11** Ande nu tumba nuje wande mbol kuwa ta nu piro njayonu ta tuku piro tuma tango taranj minamngat.

12 Ye pasa afu sungomba tane satijgam tuku ta waje te mbolnge kuyarningam idus ndawet. Ye tane tugum promba munngu kanjerka pasa-pasakumba gare sungo tube nga iduset.

13 Aba tangine Kuatenge madina ta nuje kiyo kame ndonj nane tane tuku kaiye pasa pilig. Son.

3 YOHANUS

Yohanus nu saibo pile mayemba waŋe keŋnu te taŋgo ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye siŋka ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat taŋgo saibonu ye ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam ŋakmba ŋgarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabaŋet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son ŋga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kiŋo kame maŋau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku maŋau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamŋgat. ⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu siŋginaig le sine Kristus tuku kuasmbi teŋge mineg te sine isgeŋ. Ne nane Kuate tuku piro mbal ŋga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku naŋgine tumbraŋ kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumŋge nane agaŋ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sineŋge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndoŋ piro tuma taŋaŋ minbe.

Diotrefes tuku maŋau ŋayonu

⁹ Ye buk waŋe ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta Diotrefes nuŋe mironŋ gabat minam saka ye

tuku pasa pitaimba te-iberŋna. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku maŋau ta tane tugumŋge te-mayokamŋgit. Nu ake sinaŋ ye tuku nyu ŋayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuniŋmba Kristus tuku mbal ŋgamukŋge pitaikate.

Demetrius tuku maŋau mayenu

¹¹ O tira, ne maŋau ŋayonu ta dubi ndawa. Maŋau magenu ndo dubika mina. Ande nu maŋau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu maŋau ŋayote ta nu Kuate gi-lai.

¹² Taŋgo pino ŋakmba Demetrius tuku maŋau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku maŋau tugusek kilimok mayok kinit ŋga sakade le iseg. Ye mata nu tuku maŋau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu suŋgomba ne sanam tuku ta waŋe te mbolŋge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro muŋgu kaŋgerka pasa-pasakam iduset.

¹⁵ Ne ŋgamuŋgal mukuk ŋak mina ŋga ye Kuate yabaŋet. Tira kame afu teŋge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndoŋ minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te sanaŋga le iswaig. Son.

YUDAS

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumnerga nu manj kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nangine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit. Waŋe te Yudasŋge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waŋe mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

1 Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro taŋgo. Tane Mam Kuatenge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusŋge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

2 Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sertinmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

3 Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sunngomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironj pasa ndo kuyaret. Sine son ngeg pasa Kuate nuŋe mbal singina ta taŋgo afunŋe pasa ta mbilam tago-tagode ta tane sanjgri tinga pitaikap. **4** Tane gilai minig le Kuate ngumnede mbal afu tane ngamukŋge mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane nangine wamdusmbi Kuate tuku manjau mayenu mbilmba nu sine make patikate ŋga kiko kugatok unekade sulumba singine Sunngo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mbolŋge mbal ta ngisikamŋgaig ŋga sakina.

5 Tane wam te buk isnaig ta manj lato idusam tuku satinŋamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipŋge muskil kile-tidingina sulumba ngumnerga mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. **6** Nu eŋel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba nangine kulatkanu ma kusrekinaig ta Kuate nu nane ma make sunngo sinamŋge patika muli karennumbi kuse likina le minmba minig. Ait sunngo mbolŋge Kuate nu nane pilenimmba pa ninŋamŋgat.

7 Sodom le Gomora tumbraŋ afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kanjernaig. Eŋel ŋaigonu nane manjau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino taŋgo ndoŋ mine manjau mbilmba une ŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Manjau ŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋit.

8 Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kinambi ngarosus kutur tuwig sulumba nangine kulat mbal pitaika sambab mbolok guwa magenu tumail panningig. **9** Ata. Eŋel kame tuku gabat sunngo Mikael nu Satan ndoŋ Moses tuku mindesin tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sunngonŋe ne sane likamŋgat ŋga Satan sana. **10** Ndanam tuku yabri tum mbal nane agaŋ afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig? Nane

agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok nangine nzali ndo dubikade le wam ta luka nangine kanu ŋaigo siglikate. **11** Osese. Nane Kain tuku manjau dubide. Nane Balam taŋaŋ ndametiŋ kilam tuku piririmba wam ŋaigonu kam idusde. Nane Kora taŋaŋ Kuate tuku pasa pitaimba ngisikade.

12 Tane wamdus ndindo ŋak manjgurka pagumba nye sunngo ait mbolŋge nane kiko kugatok taŋaŋ tane ndoŋ isukusmba tane tuku manjau mayenu ta kutur mbilmbilde. Nane mbesignaŋga afu taŋaig ŋga nangine ngarosus ndo isukusneningig. Nane gau dabuk dabuk bubrenge tumba pinderkate taŋaŋ ake ŋule parak pasa sakade. Nane kumzaŋ ail nangine ait mbolŋge alo ndade le gode le kumig taŋaŋ. **13** Yu mbalo subalnu tu ŋak mayok kinig taŋaŋ nangine kiko manjau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade taŋaŋ nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sunngo nane tuku madina le nane ta sinamŋge minmba minamŋgaig.

14 Adam tuku sikar sikar tuku wa nuŋe Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa teŋenmba sakina. Tane isap. Sunngo nu nuŋe eŋel gudommba ŋak prowamŋgat. **15** Nu prowa sulumba taŋgo pilenimmba nane nu pitaimba manjau ŋaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa ŋaigonu tuwig mbal nane ŋakmba kilmba pasa mbolŋge patikamŋgat ŋgina.

16 Yabri tum mbal nangine mine ŋakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nangine ngarosus tuku nzali kutur dubikade. Nane minŋge fetka nangine ngarosus payamka afu tuku agaŋ ndende kilam tuku wam sa kuakiŋgade.

Rironj pasa afu

17 Tira kame, singine Sunngo Yesus Kristus tuku aposel kame nane manjau afu ngumnerga prowam tuku sakinaig ta gilai ndanŋap. **18** Nane teŋenmba satinŋinaig. Kugawam tuku ait mbolŋge nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ngumnemba nangine ngarosus tuku nzali kutur ŋak ta dubikamŋgaig ŋga satinŋinaig. **19** Mbal kame taŋge taŋgo pur yimyam ningig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

20 Nane taŋade ta tanenŋe Kuate tuku pasa sine son ngeg ta idusmba ŋak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolŋge Kuate yabaŋap. **21** Kuate nu tane tuku kume

purte wam ta kusre ndamba nu tugumŋge minap. Singine Sunŋo Yesus Kristus nu tane mapetinguwa le abo ŋak minmba minamŋgaig wam ta ndo tairŋga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaniŋmba turkap. ²³ Afu ŋgisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo ŋak minig ta nane sinaniŋmba nane tuku maŋau ta tane rironŋkap.

²⁴ Mbara Sunŋo ndindo nu singine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge muskil kile-tidinge singit ta nu tane bar-ŋgubekaig ŋga nu tane kulatkam kumuŋ. Ngumneŋga nuŋe kilŋa saŋgri ŋak tane tugumŋge tane gare ŋak mbar kugatok kile-tidingam kumuŋ. Nu kilŋa sunŋo saŋgri ŋayo nyu sunŋo minmba minna ta kile minit. Nu taŋamba minmba minamŋgat.

Son.

DIR PASA

Yesus tuku dubiwanu tanjo Yohanus nu waŋe te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu muliŋtumba Patmos nuy mbolŋge pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolŋge minmba nu kiŋatanu suk agaŋ gudommba kaŋgerkina. Wam kame ngumneŋga prowe likamŋgaig ta Yohanus am mbolŋge kanunu taŋaŋ mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu taŋaŋ waŋe te mbolŋge kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommba tuku sakina ta afu kateseŋgam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta teŋenmba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam ŋakmba kulatkate. Ngumneŋga nu wam ŋaigonu ŋakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu siŋka tanjo ŋakmba pileniŋmba lafunu niŋgamŋgat. Kuate nu wam kame ŋakmba kulatkate tukunu nuŋe mbal piti ŋgamukŋge ŋgan minmba bike ndakuwaig ŋga tumsingit.

1 Pasa te Yesus Kristusŋge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kaŋgaig ta Kuatenge nuŋe piro mbal tumniŋgam tuku Yesus Kristus sana le nu nuŋe eŋel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tanjo Yohanus tumyina. **2** Ye wam kaŋgerken ta kilemayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusŋge te-mayokna ta turmba ŋakmba sake liket.

3 Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu garegarekamŋgat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamŋgaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

4 Asia ma mbolŋge Kristus tuku kuasmbi 7 tane ŋakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndoŋ pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna taŋamba minmba minamŋgat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaku tumailamŋge minig nane ndoŋ tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal mukuk wamdus bul ser-tiŋguwaig. **5** Yesus Kristus mata tane mbolŋge taŋawa. Nuŋge Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ŋgamukŋge nu amboŋga tiŋgina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo ŋakmba tuku gabat minit.

Nu sine ŋakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidiŋge siŋgina sulumba **6** sine nuŋe Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolŋge pris piro biyam tuku madisiŋgina. Kuate nuŋge ndo nyu sunjo pasa ŋak saŋgri ŋayo minmba minwa. Son.

7 Tane isap. Nu gau mbolŋge ndekuwa le tanjo ŋakmba nu kaŋgeramŋgaig. Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal mata nu kaŋgeramŋgaig. Kilke mbolok mbal ŋakmba nu kaŋgermba malmbi wika-rauwamŋgaig. Siŋka taŋamba prowamŋgat. Son.

8 Sunjo Kuate Saŋgri ŋayo nu kile minit buk minna taŋamba minmba minamŋgat ta nu teŋenmba sakate.

Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yeŋge ndo tugu ŋgate.

Yohanus nu kiŋatanu suk Yesus kaŋgerna

9 Ye Yohanus tane tuku tira tanjo. Sine ŋakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba ŋakmba nu tuku gageu mayok ka saŋgri tiŋga dirnaŋgeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye muliŋtumba Patmos nuy mbolŋge pilnaig. **10** Ye tanje minen le kusem ait mbolŋge Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemŋge pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok ka teŋenmba sayina: **11** Ne wam kaŋgerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waŋe kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbraŋ kame ta kine likuwaig ŋga sayina.

12 Sayina le imanje sayate ŋga ye mbilka gol lam 7 minnaig le kaŋgerken. **13** Gol lam 7 ta ŋgamukŋge ande Katesek Tanjo tanje tiŋgina le kaŋgeren. Nu tawi kuenu silika gol let tawo laipmba kusna. **14** Nuŋe gabat waŋe kaukauknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu taŋaŋ. **15** Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolŋge piyit le ugmba minmba uge liŋnu mayok kinit taŋaŋ. Nu tuku pasa yu fudu suk. **16** Nuŋe wai ndinam tamba mbai 7 kile ŋak minna. Kame bagi agok ŋayo agonu armba ŋak nu tuku miŋgeŋge mayok kina. Nu tuku tumail uge liŋnu ndo ki gabat fumŋge bulu saŋgrinu prote taŋaŋ.

17 Ye nu kaŋgermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tanjo kumanu taŋaŋ minen le nu nuŋe wai ndinam ye mbolŋge pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yeŋge ndo amboŋganu minet. Ngumne tukulanu mata yeŋge ndo. **18** Ye abo ŋak minmba minet. Ata. Ne ye kaŋgerya. Ye buk kumen ta ye abo ŋak minmba minamŋgit. Ye nyu ŋak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbraŋ ta yeŋge kulatkate. **19** Ne wam kaŋgerkate te afu kile prode afu ngumneŋ-

ga prowamngaig ta n̄akmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yiŋe wai ndinam tembi kile n̄ak minit le kaŋgerkat ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kaŋgerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku eŋel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

Efesus mbal tuku waŋe

² Kuate tuku eŋel Efesusŋe ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teŋenmba kuyara. Yiŋe wai ndinambbi mbai 7 kile n̄ak minmba gol lam 7 nga-mukŋe kine promba minet yeŋe nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta n̄akmba ye kila. Tane piro karenkade. Tane piti ngamukŋe saŋgri tiŋga dirnaŋgade. Tane wam n̄aigonu kade mbal ngumneniŋmba mbal afu sine Kristus tuku aposel ngade le tane nane tagoniŋmba nane tuku yabri maŋau kila pilig. ³ Tane piti ngamukŋe ngan minmba ye tuku n̄ga piti kugra-ka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam n̄akmba magenu ndo ta ye tane ndoŋ pasa n̄ak. Tane ambon̄ga ye tuku suŋgomba kume purnaig ta kile tane ye tuku suŋgomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdus pulutiŋguwa le ngamuŋgal biye mbilmba ye tuku suŋgomba kume purnaig maŋau ta maŋ kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba taŋgine lam yaitiŋgi le nuŋe minanu ma mbolŋge mine nda.

⁶ Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta teŋenmba. Tane wam n̄aigonu Nikolas ^I tuku maŋau dubide mbal ke likade ta tane riron̄ka talakade ta ye mata taŋawet.

⁷ Taŋgo nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Taŋgo ima nu saŋgri tiŋga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinamŋe ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyamŋgat.

Smirna mbal tuku waŋe

⁸ Kuate tuku eŋel Smirnaŋe ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teŋenmba kuyara. Yeŋe ndo ambonganu minet. Ngumne tukanu mata yeŋe ndo. Ye buk kumen sulumba maŋ abon̄gen. Yeŋe pasa te pilet.

⁹ Ye tane kila. Tane piti suŋgo tumba aŋaŋ ndende kugatok minig ta tane aŋaŋ ndende suŋgomba n̄ak minanu taŋaŋ minig. Zu mbal afu tane tumail pan-tiŋgig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰ Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotiŋguwa le nane afuŋge tane muliŋ kilmba wandekŋe patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tiŋgamŋgit.

¹¹ Taŋgo nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Taŋgo ima nu saŋgri

tiŋga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta nu kummba maŋ kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waŋe

¹² Kuate tuku eŋel Pergamumŋe ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teŋenmba kuyara. Kame bagi agok n̄ayo agonu armba n̄ak ta ye tuku miŋge mbol minit. Yeŋe pasa te tane tuku pilet.

¹³ Tane tumbraŋ minig ta nane n̄akmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku taŋgo ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

¹⁴ Tane tuku maŋau ta maye ta ye tane ndoŋ pasa n̄ak. Tane tuku afu Balam tuku maŋau dubide. O buk gabat suŋgo Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan taŋgo Balam kusnana le nu ndin tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba taŋgo pino ndoŋ fare fare unekinaig.

¹⁵ Taŋamba ndo tane tuku afu Nikolas tuku maŋau dubide. ¹⁶ Tane maŋau n̄aigonu ta kusreka ngamuŋgal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi miŋgekŋe minit tembi tane bale faramŋgit.

¹⁷ Taŋgo nu kilba n̄ak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Taŋgo ima nu saŋgri tiŋga wam n̄aigonu kile-iben̄kuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambimŋgit. Ye ndame kaukauk mbolŋge nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nuŋe miron̄ nyu ta kila minamŋgat.

Tiatira mbal tuku waŋe

¹⁸ Kuate tuku eŋel Tiatiraŋe ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teŋenmba kuyara. Ye Kuate tuku Kiŋo yiŋe am pa bulu mayok kinit taŋaŋ. Yiŋe kupe mbain ain pa suŋgo mbolŋge uge liŋnu mayok kinit taŋaŋ. Yeŋe pasa te tane tuku pilet.

¹⁹ Tane wam kade ta n̄akmba ye kila. Tane ye tuku saŋgri tomba tiŋgade maŋau kume pur maŋau afu turniŋgig maŋau saŋgri tiŋga dirnaŋgade maŋau ta n̄akmba ye kila. Tane ambon̄ga maŋau magenu ke likinaig ta kile liniŋmba lato mbolŋge kade.

²⁰ Tane tuku maŋau ta maye ta ye tane ndoŋ pasa n̄ak. Pino n̄ayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino n̄ga ye tuku piro mbal tuku wamdus didikate le nane taŋgo pino ndoŋ fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ngamuŋgal biye mbilwa n̄ga nu tairn̄ga minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti suŋgo tuwi le nu guaze tumba kinye n̄ak minamŋgat. Nane nu ndoŋ unekinaig ta ngamuŋgal biye mbil ndawaig ta nane mata piti suŋgo tamŋgaig. ²³ Ye nu tuku mbal n̄akmba bale faramŋgit. Taŋawi le ye taŋgo tuku ngamuŋgal pileŋga kaŋger tiwet ta ye tuku kuasmbi n̄akmba kila palmbimŋgaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamŋgit.

^I Nikolas nu yabri tum taŋgo ande

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunje Satan tuku manau ngade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tingge nda. Ye pasa te ndo satinngamnggit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamnggit.

²⁶ Tango ima nu sangri tingga wam njaigonu kile-ibenka ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamnggat. ²⁷ Yiye Mam nu sangri sina tanjamba ye suk nu sangri tuwi le ain ndumndum tananj afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tananj nane ka-gruningamnggat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimnggit.

²⁹ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Sardis mbal tuku waje

3 Kuate tuku enjel Sardisnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane Kuate du-bimba sangri njak minig ngade ta tane sirika kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonga tinggap sulumba ye tuku manau fudimmba kade le ngisikam bafute ta te-sungowam tuku wamdus sangri palpe. Tane wam ke likade ta yiye Mbara am mbolnje kumumbi mayok kinig le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son nginaig ta man idusmba tanjine kanyum ta kusremba ngamunggal biye mbilap. Tane tanja ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tanjo tananj prowamnggit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tanjine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukauk tinggi le tinmba ye ndonj lika minamnggaig.

⁵ Tango ima nu sangri tingga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta nu sirika tawi kaukauk ta tingge njak minamnggat. Ye nu tuku nyu waje mbolnje sau ndaki le nu abo njak minmba minamnggat. Ye yiye Mam nuje enjel kame ngamuknje nu tuku nyu te-mayokmba nu yiye mbal ngamnggit.

⁶ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku waje

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfiange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Ye purfernu kateseknu ndo. Kuate nu David sangri tuna sangri ta ye njak minet. Ye malanga ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sangri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ngamuknje ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanga mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenge tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sines ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnennga ye nane saningi le nane pro tane tugumnje dagol tidronga ye tane tuku kume puret ta nane katesewamnggaig.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamdus ndindo njak ye tairnga minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamnggit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamnggit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tanjine lafu mayenu pitaiwamnggaig.

¹² Tango ima nu sangri tingga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta nu yiye mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tananj siriwi le nu Kuate tugumnje minmba minamnggat. Ye yiye Kuate tuku nyu nuje tumbranj tuku nyu turmba nu mbolnje kuyaramnggit. Nuje tumbranj ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumnje samba mbolnje ndekamnggat. Yiye nyu kitek mata nu mbolnje kuyaramnggit.

¹³ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku waje

¹⁴ Kuate tuku enjel Laodiseange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjenmba kuyara. Son manau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba te-mayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamunge minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tenjenmba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumu minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satinngamnggit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukauk piyamba tinggap. Tane am tukulok minig ta am maranga mambilam tuku ye tuku gurenj marasin piyamba am minyanggap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinje lika pa tingget. Tane ngamunggal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanga tugumnje tingga katkatmba minet. Ima nu nuje malanga talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamnggik.

²¹ Ye sangri tingga manau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sunjo tumba yiye Mam tugumnje nuje minyonu mbili maditaknu mbolnje minyok minet. Tanjamba ndo tango ima nu sangri tingga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndonj yiye minyonu mbili maditaknu mbolnje minamkik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-ngamude mbal

⁴ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denjurmbe kile ye manj kinatanu suk samba mbolnje malanga ande talok minna le kanjeren sulumba njin tugu ambonja tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjemba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngaig ta tumnamngit ngina. ² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolnje minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnje minyokina le kanjeren. ³ Minyo mbili ta mbolnje minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kanjerkana tanjan uge lijnu ndo. Wanzu ndame uge lijnu emerald tanjan tinga minyo mbili laipmba minna le kanjeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-ngamumba minnaig le kanjerkana. Minyo mbili kame ta mbolnje tanjo mage mage nyu njak tawi kugenu kaukau siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kanjerkana. ⁵ Minyo mbili maditaknu tugumnje teli njak bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamnje sati 7 bulunga minnaig le kanjerkana. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamnje ma ande yu suk glas tanjan lijlenkanu kanjeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kanjerkana. Aganj kame ta am gudommba njak. Ngumnemnje tumailamnje amnje ndo kumunganu minnaig le kanjerkana. ⁷ Aganj bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nanjine ngarosu amnje ndo kumunganu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba tenjemba sakade.

O Sunjo Kuate ne sanjri njayo. Ande ne linam kumunj kuga.

Ne purfejnu, purfejnu ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamngat ngade.

⁹ Kuate abo njak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyokate le aganj bailkamba abo njak ta nu mayenu nga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dungade le ¹⁰ tanjo mage 24 nyu njak ta mata nane nu tumailamnje truk ka nu tuku nyu te-dungade. Nane nanjine gol hat paska minyo mbili tugumnje panka tenjemba mune ulig.

¹¹ O sinjine Sunjo Kuate, ne aganj ndende njakmba kile-mayokkina.

Ne nanje nzali dubimba aganj ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sanjri njakmba njak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dungag ngade.

Waje filfilanu nzingail njak

⁵ Tanjo minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyokina ta nu nune wai ndinammbi waje filfilanu te njak minna. Waje ta sinanu sanjilnu kuyar njak ta nzingail 7-mbi katnga tukanu. ² Tanjamba enjel sanjrinu ande mata kanjeren. Nu wi kuenjka tenjemba sakina: Ima nu waje nzingail 7 njak te paska talkam kumunj e nga sakina sulumba ³ nu samba mbolnje kilke mbolnje kumnemnje tanjo ande sota waje nzingail 7 njak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waje ta talka kanjerkana kumunj kuga tukunu ye malmbi sungowen. ⁵ Ye malmbika minen le tanjo mage nyu njak ta tuku andenje ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolnje ande laion tanjan David tuku mbunj nu kumunj. Nunje nane njakmba kile-iberjina tukunu nu waje nzingail 7 njak ta paska talkam kumunj nga sayina. ⁶ Tanjakina le ye mambilmba minyo mbili maditaknu ta tugumnje aganj bailkamba abo njak tanjo mage nyu njak ta ngamuknje Sipsip Fat balewanu nzilal njak ta tinj minna le kanjeren. Nu nau 7 njak. Amnu mata 7. Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa 7. Nunje Guwa ta kukulningit le kilke njakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tanjo minyo mbili mbolnje minyok minna ta tuku wai ndinam mbolnje waje filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waje filfilanu yaina le aganj bailkamba abo njak tanjo mage 24 nyu njak ndon nane Sipsip Fat tugumnje dagol tidronga truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu njak ta turmba kile njak minnaig. Pa guwa tingate ta Kuate tuku mbal kame tuku yabanj pasa. ⁹ Nane mune kitek tenjemba ulnaig.

O Sipsip Fat nenje ndo kumunj.

Ne baleninaig le kumna tukunu waje filfilanu ta ne yaimba waje nzingail 7 njak ta paskam kumunj.

Ne nanje ndarembi tanjo gudommba tuku muskil kile-tidinge njingina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbranj pasa yeki yeki ngarosu yeki yeki kilke tugu njakmba ta nenje ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane njakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolnje pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanjana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamngaig.

Nane tanjamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmba enjel gudommba burnu kumunj kuga nane minyo mbili maditaknu te-ngamunaig le kanjerkana. Enjel kame ta nane aganj bailkamba abo njak tanjo mage 24 ta ndonj pasa ande sakinaig le isen. ¹² Nane kuenjka tenjemba sakinaig.

Sipsip Fat afunje balenaig le kumna ta nu ndo sunjo.

Nyu sunjo sanjri njakmba wamdus kuyar mayenu ta njakmba nunje ndo miro. Sine kumumbi nu tuku nyu te-dungag njinginaig.

¹³ Kile samba mbolŋge kilke mbolŋge kumnemŋge yu sinamŋge agar ŋakmba tejenmba sakinaig.

Tango minyo mbili maditaknu mbolŋge minit nu Sipsip Fat ndoŋ nale sangri ŋakmba ŋak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu te-dunŋa minmba minbe ŋginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le agar bailkamba abo ŋak ndek sakinaig: Ese. Mayede ŋginaig le tango mage 24 nane dagol tidroŋga ndek truk ka nale mbariŋnikinaig.

Sipsip Fat nu waŋe nzingail 6 paskina

6 Kile ye kiŋatanu suk Sipsip Fat kanŋeren ta nu waŋe nzingail 7 ŋak ta tuku inum tumba amboŋga paskina. Paskina le agar bailkamba abo ŋak ta tuku ande pasa ŋin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ŋgina le isen.

² Kile hos kaukuk ande prona le kanŋeren. Tango mbol tanŋe minyokina ta nu tui paŋgar biye ŋak minna le andeŋge pro nu hat nyu ŋak tuna le nu nane afu kile-ibenkam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waŋe 7 nzingail ŋak ta tuku arnu paskina le agar bailkamba abo ŋak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ŋgina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tango mbol tanŋe minyokina ta andeŋge pro nu nyu tumba kame bagi tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba muŋgu bale-balekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail keŋnu paskina le agar abo ŋak keŋnu ta ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. Tanjamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kanŋeren. Tango mbol tanŋe minyokina ta nu skel ande te ŋak minna. ⁶ Agar bailkamba abo ŋak nane ŋgamukŋge ye pasa ŋin tugu tejenmba isen. Guba sunŋo prote. Ki ait ndindo tuku piya tambi nane tuku nyamagar ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku gureŋ grep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail baillkanu paskina le agar abo ŋak baillkanu ndek sakina: Ne yale ŋgina le isen. ⁸ Tanjamba ye mambilmba hos ŋgarosunu kulonŋ ŋak ande kanŋeren. Tango mbol tanŋe minyokina ta nyunu kume maŋau. Kumanu mbal tuku tumbraŋ nu dubi-dubimba minna. Nale andeŋge nyu nikina le nale tango fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyam agar mor ŋguikok ta ŋakmbambi kuasmbi inum bale farka keŋmba kusrekinai.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunŋe bale fariŋginaig ta kanŋerken. Nane atrau mbain kumnemŋge minmba ¹⁰ tejenmba kuenka sakinaig: O Sunŋo, ne kateseknu purfeŋnu ndo. Kilke mbol mbal sine bale fariŋginaig ta ne ginu le nane pileniŋmba lafuwamŋgat ŋga sakinaig le isen. ¹¹ Nane tanjamba sanaig le andeŋge nane mindek tawi kaukuk kugen nu niŋmba saniŋgina: Tane maŋ fudiŋmba mabtap le tangine piro tuma mbal tangine tira kame afunŋe tane bale fariŋginaig tanjamba ndo nane bale

fariŋguwaig le ye tane tuku ndare lafuwamŋgit ŋgina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waŋe nzingail 6-nu paskina le kilke mbolŋge mumni sunŋo prona. Tanjana le ki dabuka kumiŋ dabuknu sukna le tambun gurka ndare tanjaŋ mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunŋoŋge kulisokŋgate le alonu guabnu purpurkade tanjaŋ samba mbolŋge mbai supika kilke mbolŋge ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yanŋo filfilde tanjaŋ samba filfilka kumba ka kugana le tabe nyu ŋakmba dir ka nangine ma kusrekinai. ¹⁵ Tanjanaig le kilke kulat mbal, nyu ŋak mbal, kame gabat sugo sugo, agar ndende ŋak mbal, sangri ŋak mbal, sanzal mbal, tango kame ŋakmba ndek tabe ndame ŋak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidon patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolŋge minyok minit nale Sipsip Fat ndoŋ sine tuku gubra ŋak ta nale sine kanŋer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait sunŋo gubra temayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolŋge tingam kumuŋ ŋga sakinaig le isen.

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

7 Kile ye kiŋatanu suk eŋel bailkamba kanŋerken. Nane kilke make bailkamba ta mbolŋge bubre prowe likade tuku ndin tukulniŋmba tiŋge likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaniŋguwaig ŋga nane tanjanaig. ² Tanjanaig le ye eŋel ande ki prote kumamŋge mayok ka mbuna le kanŋeren. Eŋel ta nu Kuate abo tugu ŋak tuku mbal madiniŋgam tuku suku murko te ŋak minna. Nu eŋel bailkamba kilke yu ŋaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenka saniŋgina: ³ Tane yauk. Sine siŋgine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolŋge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta ŋakmba ŋaigo siglikap ŋgina.

⁴ Tango tumail pasi mbolŋge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 ŋginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tugu tugu 12,000. Ruben tugu tugu 12,000. Gat tugu tugu 12,000. ⁶ Aser tugu tugu 12,000. Naftali tugu tugu 12,000. Manase tugu tugu 12,000. ⁷ Simeon tugu tugu 12,000. Levi tugu tugu 12,000. Isakar tugu tugu 12,000. ⁸ Sebulan tugu tugu 12,000. Yosef tugu tugu 12,000. Benyamin tugu tugu 12,000. Kuasmbi ta nane ŋakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolŋge patikinaig.

Tango gudommba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kanŋeren sulumba kiŋatanu suk tango maŋgur sunŋokanu ande kanŋeren ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ndare kise kise ŋgarosu yeki yeki tumbraŋ pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukuk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamŋge tiŋga pator waŋe bige ŋak minnaig le kanŋerken. ¹⁰ Nane kuenka tejenmba sakinaig: Siŋgine Mbara minyo mbili maditaknu mbolŋge minit nale Sipsip Fat ndoŋ sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋginaig ŋginaig. ¹¹ Nane tanjaminaig le eŋel kameŋge minyo mbili maditaknu te-ŋgamumba

tanjo mage nyu njak 24 aganj baillkamba abo njak ta njakmba kile-ngamukka minyo mbili tumailamnge truk ka Kuate mbarinjmba sakinaig:

¹² Ese. Sine singine Mbara tuku nyu sunjo ta tedungube o. Nu nyu sunjo nu sangri njayo wamdus kuyar mayenu njak minmba minwa o nginaig.

¹³ Kile tanjo mage nyu njak ta tuku andenje ye kusnayina: Tanjo kame tawi kugennu kaukauk njak ta ima kate. Aninge prowaig nga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sunjo, ye gilai. Ne nane kila ngen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ngamuknge minnaig tuku pronai. Nane nanjine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyanjinaig le kaukauk mayok kinaig. ¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamnge nu tuku nyu tedungga minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnje minit nu nane tugumnge minmba kulatkamngat.

¹⁶ Nane manj gubaninge nda. Nane kule paraninge nda. Nane kinje pasoka ma paknu kamuse nda.

¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumnge minit ta nunje nane kulatkamngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamngai. Tanjawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serningamngat nga sayina.

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

⁸ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mbolnje ma betkirena. ² Hap aua tanjamba kugana le ye kinatanu suk enjel 7 kanjgerken. Nane Kuate tumailamnge tinga minig tuku. Kile andenje pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanjana le enjel kise ande promba atraukam tuku mbain tugumnge gol nza pa guwa mundur mayenu tingam tuku te njak minna le andenje enjel ta pa guwa sungomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yabanj pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamnge gol mbain mbolnje piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yabanj pasa tur enjel tuku wai mbolnje tinga mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanjana le enjel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanje pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le teliŋ bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina.

Enjel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile enjel kame 7 tabil kile njak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumnge nunje tabil ta fitkina le pa sawe tinj ndare mbilanu njak kilke mbolnje ndekinaig. Ndeka kilke fet kejanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi anga mata tanjamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile enjel arnu ta nunje tabil fitkina le aganj binj suk ugmba minna ta andenje bukngina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet kejanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok aganj mata ndindo

kummba armba minnaik. Wanj mata tanjamba ndo ndindo njayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile enjel kejnru ta nunje tabil fitkina le samba mbolnje kulu sunjo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet kejanu ta kulu tuku pa tanje ndindo mbolnje ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli Njajo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommmba nyumba kume likinaig.

¹² Kile enjel baillkanu ta nunje tabil fitkina le ki tambun mbai njakmba fet kejanu ta inum njayo silimba armba mine likinaig. Tanjamba ki ait inumnu dabuka armba bulu njak. Furir ait inumnu ma make armba bulu njak.

¹³ Kile ye kinatanu suk panjus ande kanjgeren ta nu bunja mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Enjel kejnmba nanjine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunjo kumusamngai nga sakina le isen.

⁹ Kile enjel 5-nu ta nunje tabil fitkina le enjel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andenje ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. ² Tuna le nu malanja ta talkina le pa guwa sunjo tafil njak tingina. Pa guwa tanje ki songina le ma njakmba dabukina.

³ Tanjana le pa guwa sinamnge aganj wak suk mayok kine lika kilke njakmba kumunjinaig. Tanjanaig le andenje nane zinjansail tuku kame ninjmba saningina: ⁴ Tane pibi ail kuzru njago sigli ndakap. Tanjo tumail mbolnje Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo njago siglika ngina ⁵ sulumba nu nane baleningam tuku peuningmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunjo ninjgap nga saningina.

Zinjansailnje tanjo makete le rar sunjo kamuste tanjan nane rar sunjo kamusmba minamngai. ⁶ Ait ta mbolnje nane kumam tuku ndin sotete pisengamngai. Nane kumam tuku dirnanjugaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk aganj ta kame mbal tuku hos tanjan. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat wane pino gabat wane suk kugennu. Nane tuku maketiŋ laion maketiŋ suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tanjan. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommmba karis didika pinderkade le fudukade tanjan. ¹⁰ Nane tuku dadu ta zinjansail dadunu suk aganj pitiram tuku njak. Nane tambun 5 tanjo rar ningam tuku kame dadu mbolnje patikina. ¹¹ Nane tuku kulat tanjo nu ma buto sinam nzikok tuku enjel. Nu tuku nyu ta Hibru pasambi Abadon ngade. Nane Grik pasambi Apolion ngade. (Nyu ta tugunu: Aganj ndende njago siglikanu tanjo).

¹² Piti sunjo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile enjel 6-nu ta nunje tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu baillkamba sinam tanje pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumnge minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka enjel 6-nu nunje tabil biye njak minna ta sana: Ne kumba ka enjel baillkamba kule sunjo

Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kuklininga nga sana. ¹⁵ Enjel baillkamba ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo jakmba mbolnje kam tuku nanjine yar tambun ait ta prowam nga ndalekanu tairnga minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliningina le ye kame mbal hos jak gudomm-ba kanjerken ta andenje nane burka 200,000,000 ngina le isen.

¹⁷ Ye kinjatanu suk kame mbal hos jak ta tenjemba kanjerken. Hos ponginaig mbal nane tawi karejnu tawo sonu tuku silikinaig. Tawi karejnu ta gurgur ize kulon jak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku mingeknje aganj kamenu kejmba pa bulu pa guwa pa sonj paknu mayok kinaig. ¹⁸ Aganj kamenu kejmba nane tuku mingeknje mayok kinaig tamba nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo jakmba mbolnje ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu mingje mbolnje dadu mbolnje minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbenj gabat suk. Nane tamba tanjo make ninje likinaig.

²⁰ Aganj kamenu kejmba mbolnje kume ndakinaig mbal ta nane nanjine manau najgonu kusreka ngamunggal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbarinjnjamba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumunj kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dungga minnaig. ²¹ Nane mungu bale manau, make manau, fare unekade manau, kuayar manau ta jakmba kusreka ngamunggal biye mbil ndanaig.

Yohanus nu waje filfilanu fudinndo tina

10 Ye manj kinjatanu suk samba mbolnje enjel ande sanjri njayo ndekina le kanjeren. Nu gaunje songina le jak ndekina. Nu tuku gabat fumnje wanzu tinganu jak. Nu tuku tumail pasi ki kilnjate tanjan. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tanjan. ² Nu tuku wai mbolnje waje fudinndo filfilanu talok te jak minna. Nu nuje kupe ndinam yu mbolnje tinga kupe najnam tabeknje tingina. ³ Nu laion suk wi kuenjina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolnje pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa nga sayina.

⁵ Enjel kupe inum yu mbol tinga kupe inum tabeknje tingina le kanjeren ta nu pasa sanjrinu sakam nga nu wai ndinam te-dunggina. ⁶ Te-dungga Kuate abo tugu jak nu samba kilke yu aganj ndende jakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolnje nuje pasa sanjri pilemba sakina: Kile ait kumunggate. Kuate nu manj afu tairnje nda. ⁷ Enjel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tanjo kame sanjngina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye abonja samba mbolnje pasa ande isit ta nu manj lato ye sayina: Ne kaye ngina. Enjel kupe inum yu mbolnje inum tabeknje tinga waje fudinndo talok nuje wai mbolnje minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye enjel tugum kumba waje fudinj ta yabanjen le nu ndek ye

sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku njin tugu sinamnje nguimnzaj najrnu kikonju tanjan kamusmba fungul sinamnje kagli njayo kamusamngat nga sayina.

¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta njin tugu sinamnje najrnu kikonju kamusen ta fungul sinamnje kagli njayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne manj wam afu kuirok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu jakmba tuku kuasmbi ngaros yeki yeki tumbranj pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta jakmba sanjnga.

Tango armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

11 Kile andenje aganj dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tinga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tanjo giganmba sinam tanje Kuate tuku nyu tedungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnje pilna. Nane Kuate tuku tumbranj sunjo ta tambun 42 kupe gurunga tumba njayo silimba minamngaig. ³ Tanjawaig le ye tanjo armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tinjmba pro ki ait 1,260 ta mbolnje ye tuku pasa kuklimba minamngaig nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu jakmba tuku Sunjo nuje am mbolnje minik ta tanjo ar ta tuku sakade. ⁵ Tanjo afunje nale najgo siglikam bafuwaig ta nakile mingeknje pa mayok ka ngueu mbal pasokuwa le kume faramngaig. Ande nu tanjamba nale najgo siglikam bafuwa ta nu sinjka kume ta kanjeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sanjri jak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaig. Nale piti ndanj kam tuku sakuwaik ta tanjamba ndo prowamngat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganjmor nguikok najyonu ma buto sinam nzingje minit tuku ta nu pro nale ndonj kame bumba nale kile-ibenjka bale faramngat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesinj tumbranj sunjo tuku ndin make mbinje minamngaig. Tumbranj sunjo ta yaba-yabanga Sodom le Isip ngade tuku. Tumbranj ta mbolnje nane singine Sunjo ail kazrai mbolnje balenaig.

⁹ Nale tuku mindesinj tanjamba minwaik le kilke tugu jakmba tuku kuasmbi ngaros yeki yeki ndare kise kise tumbranj pasa yeki yeki ta jakmba pro ki ait kejmba inumnu turmba nale tuku mindesinj kanjerka nane afunje nale ngukam tuku peuningamngaig.

¹⁰ Kilke mbol mbal jakmba nane gare-gareka pagumba nye sunjokumba mune kupesmba nanjine gare aganj afu mungu ninje ninjeka minamngaig. Ta ndanam? Kuate tuku tuan tanjo ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo ninjinaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka tanjawamngaig.

¹¹ Ki ait kejmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumnje ndeka nale sinam kina le nale abonja tinginaik. Tanjanaik le nane nale kanjerkinaig mbal ndek piriri najyomba kuru kuru sunjo tinaig. ¹² Nale

tinginaik le samba mbolŋge pasa kuenjka tejenmba sanikina: Mbol te mbape ŋgina. Tanjakina le nale tingga gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ŋgheu mbal ŋakmba nale kanjerkinaig.

¹³ Ait ta mbolŋge ndo mumni sunjo promba tumbraj sunjo ta fet 10-anu ta ndindo ŋayo silimba 9 kusrekinaig le minnaig. Mumni sunjo tanje tango 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanjermba kuru kuru sunjo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-dunŋinaig.

¹⁴ Piti sunjo arnu buk kugawat. Kile keŋnu prowam bafute.

Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuŋe tabil fitkina le samba mbolŋge pasa gudommaba kuenjka sakinaig: Kile singine Sunjo nu madina tanjo ndoŋ nale kilke tugu ŋakmba kulatkam tuku sanjri tik. Nu tanjamba kulatka minmba minamŋgat ŋginaig. ¹⁶ Kile tanjo mage 24 nyu ŋak Kuate tumailamŋge nanjine minyo mbili sugo mbolŋge minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbariŋmba tejenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sanjri ŋayo. Ne o buk minna kile ne tanjamba ndo minit.

Ne nanje sanjri tamba kilke tugu ŋakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pileningam tuku ait prote. Nanje piro mbal, nanje tuan tanjo kame, nanje mbal ŋakmba ne kumnemŋge minnaig afu nyu ŋak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke ŋaigo siglikinaig mbal kile nane lafu ŋayonu tam tuku ait prote ŋginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolŋge Kuate tuku wande malanja talkina le nuŋe pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telij buluŋga kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tij sugokanu ndekinaig.

Pino ande mberj sunjo kulmban suk ndoŋ mayok kinaik

12 Kile samba mbolŋge aganj kanunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tanjaŋ kaika ŋak minna. Nu tambun mbolŋge tij minmba nuŋe gabat mbolŋge nyu ŋak tuku hat mbai 12 ŋak kaika minna. ² Nu funjulok minna sulumba nu kiŋo te-palmbim bafumba ŋgaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolŋge aganj kanunu ande tugu sunjokanu ŋak mberj sunjo kulmban suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 ŋak mayok kina. Nuŋe gabat ŋakmba nyu ŋak tuku hat kaike likanu ŋak minna. ⁴ Samba mbolŋge nu mbai kuasmbi ndindo nuŋe dadumbi gureŋmba armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai ŋakmba mbolŋge kina le kilke mbolŋge ndeke likinaig. Mberj kulmban suk ta pino ta kiŋo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kiŋo te-pilna le andeŋge nu pitik ndo

didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kiŋo ta sungoka nuŋe sanjri ain ndumn-dum tamba kilke mbol mbal ŋakmba kulatkamŋgat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolŋge wakeina ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuatenje nu nyamaganj tumba minna.

⁷ Kile samba mbolŋge kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuŋe kuasmbi kilmba mberj kulmban suk ta sunjo ndoŋ kame bunaig. Tanjanaig le mberj ta nuŋe enjel ŋaigonu kilmba nane ndoŋ kame buna.

⁸ Nane kame bunaig ma ma mberj tuku kuasmbi kile-iberjka mberj sunjo tumba nuŋe enjel ŋaigonu ndoŋ pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbraj nduiye kusrenaig. Tanjamba mberj o buk abo abo minna ta nyunu bukla ŋayonu nyunu ande Satan nu tanjo yabriniŋmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolŋge pasa ande kuenjka sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumŋge singine tira kilmba pasa mbolŋge patikate ta enjelŋge nu tumba bukŋginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidingga nuŋe sanjri te-mayokmba nuŋe gageu kulatkate. Nu nuŋe madina tanjo tuku nyu sunjo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nanjine ŋgarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-iberjnaig. ¹² Ta tuku samba mbolŋge minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolŋge minig mbal ose. Tane piti sunjo tamŋgaig. Satan nuŋe ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunjo tumba tane tugum ta prote ŋgina.

¹³ Mberj kulmban suk bukŋginaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kiŋo te-pilna ta balewam koronja. ¹⁴ Koronja le Kuatenje nu bunga ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanje minwa le Kuatenje nyamaganj tuwa le nyuwa ŋga nu paŋus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunga kina le mberj nu pino te-ŋgisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunjo pinderkate tanjaŋ pino koronjmba kina.

¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mberjŋge kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana.

¹⁷ Tanjana le mberj kulmban suk ta nu pino ta tuku gubra sunjo tumba nu tuku kiŋo kame afu ndoŋ kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal ta nane pino ta tuku kiŋo kame minig.

¹⁸ Kile mberj sunjo ta nu piyalŋge tij minna le kanjeren.

Aganjmor ŋguikok ande yu sinamŋge bitek mayok kina

13 Ye maŋ kiŋatanu suk aganjmor ŋguikok yu sinamŋge bitek mayok kina le kanjeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 ŋak. Nau kame ta ŋakmba mbolŋge nyu ŋak tuku hat kaikanu ŋak minnaig. Gabat 7 mbolŋge Kuate ŋgumnem tambinu nyu ŋak minnaig.

² Agaŋmor ŋguikok ta lepat kaŋgeranu taŋaŋ kaŋgeren. Nuŋe kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Miŋgenu laion suk. Mbeŋ sunŋo kulmbaŋ suk ta nu nuŋe saŋgri nuŋe nyu sunŋo agaŋmor ŋguikok ta tuku wai mbolŋge patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunŋo ŋak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal ŋakmba agaŋmor ŋguikok ta kaŋgermba piriri ŋayomba nu dubinaig.

⁴ Mbeŋ kulmbaŋ suk ta nuŋe nyu sunŋo agaŋmor ŋguikok tuna le taŋgo kame ndek mbeŋ ta tuku nyu mbariŋnaig. Nane agaŋmor ŋguikok ta mata mbariŋmba sakinaig: Ima nu nyu sunŋo agaŋmor ŋguikok tenjen minit? Ande nu te-ibenam kumuŋ kuga ŋga sakinaiŋ.

⁵ Andeŋge nu peu ndana le agaŋmor ŋguikok ta nuŋe nyu te-duŋga Kuate ŋgumnem pasa tuna. Nu taŋamba tambun 42 nuŋe saŋgri te-mayokna sulumba ⁶ nuŋe pasambi Kuate ŋgumnem pasa sunŋomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolŋge minig ta ŋakmba pasambi ŋaigo siglikina. ⁷ Nu andeŋge peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenjina. Taŋana le andeŋge nu nyu tuna le nu kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ŋgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbraŋ pasa yeki yeki ta ŋakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal ŋakmba agaŋmor ŋguikok ta mbariŋamŋgaig. Kuate tuku mbal ndo agaŋmor ŋguikok ta mbariŋe nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuŋe mbal tuku nyu ta abo ŋak minmba minam tuku waŋe mbolŋge kuyarkina. Waŋe ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waŋe.

⁹ Ande nu kilba ŋak ndeta pasa sakamŋgit te iswa.

¹⁰ Kuate nu ande muliŋtam tuku madiwa ta taŋawamŋgat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata taŋawamŋgat. Piti taŋaŋ mbolŋge Kuate tuku mbal nu tuku saŋgri tomba tiŋguwaig.

Agaŋmor ŋguikok ande kilke sinamŋge bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kiŋatanu suk agaŋmor ŋguikok ande kilke sinamŋge bitek mayok kina le kaŋgeren. Nu sipsip fat tuku nau armba ŋak ta nu tuku pasa mbeŋ kulmbaŋ suk nu tuku pasa taŋaŋ kame ŋayo. ¹² Nu agaŋmor ŋguikok amboŋga prona ta tuku nyu sunŋo tumba saŋgri ndui tambi kilke mbol mbal saniŋgina le nane agaŋmor ŋguikok amboŋga prona ta mbariŋnaig. Agaŋmor ŋguikok ta nu kumam tuku we sunŋo ŋak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Agaŋmor ŋguikok ŋgumnenga prona ta nu wam kame kitek saŋgrinu kile-mayokka taŋgo am mbolŋge pa pilna le samba mbolŋge ndekina. ¹⁴ Andeŋge nu peu ndana le nu agaŋmor ŋguikok amboŋga prona ta tuku nyu mbolŋge wam kame saŋgrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabriniŋmba didikina. Didika wam pagukina le nane agaŋmor ŋguikok kame mbolŋge bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-duŋginaig. ¹⁵ Nu andeŋge peu ndana le nu agaŋmor ŋguikok kanunu ta miŋge guwa

tuna le nu ndek pasatina. Nane afu saŋgri tiŋga agaŋmor ŋguikok kanunu nyu te-du ndaŋginaig ta afuŋge nane bale faram tuku saniŋgina.

¹⁶ Agaŋmor ŋguikok ta nu saŋgri tiŋga sakina le taŋgo nyu ŋak, nyu kugatok, agaŋ ndende ŋak, sanzalnu, naŋgine mironŋ ŋgaro kulatkade, piro agaŋ taŋaŋ minig ta nane ŋakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolŋge nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta agaŋmor ŋguikok tuku nyu ko nuŋe nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane agaŋ inum piyawam kumuŋ kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu ŋak ta nu agaŋmor ŋguikok tuku namba ta mbolŋge nu tuku nyu katesewam kumuŋ. Taŋgo ta tuku namba ta 666.

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

14 Ye kiŋatanu suk Sion tabe mbolŋge Sipsip Fat tiŋ minna le kaŋgeren. Nane gudomma 144,000 nu ndoŋ tiŋ minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuŋe tuku nyu tumail mbolŋge kuyaranu ŋak.

² Kile samba mbolŋge zigna sunŋo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afuŋge mune ulmba gita katde le fudu kinig taŋaŋ isen. ³ Minyo mbili madi-taknu, agaŋ bailkamba abo ŋak, taŋgo mage 24 nyu ŋak nane tumailamŋge nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolŋge minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidinga kilna tukunu nanenge ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndoŋ kutur maŋau ke ndakinaig. Nane purfeŋnu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndoŋ likade. Nane buk kilke mbol mbal ŋgamukŋge Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidingina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enjel keŋmba tuku pasa

⁶ Ye kiŋatanu suk enjel ande samba mbolŋge bunŋa kina le kaŋgeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig ŋga sakam kina. Nu kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ŋgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbraŋ pasa yeki yeki ta ŋakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenjka sakina: Kuate nu taŋgo ŋakmba pileŋgam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka te-duŋgap. Nuŋge samba kilke yu kule ŋakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbariŋap ŋga sakina le isen.

⁸ Enjel ande ta kina le kile maŋ arnu ta pro sakina: Babilon tumbraŋ sunŋo nu buk ŋgisikina. Nu nuŋe fare fare uneka kilke tugu ŋakmba didikina le maŋau ndui ta kumba minmba kule kamenu taŋaŋ nyumba ŋginŋgankinaig ŋga sakina.

⁹ Enjel arnu ta kina le kile keŋnu ta pro kuenjka sakina: Nane afu agaŋmor ŋguikok mbariŋmba nuŋe kanunu ta turmba mbariŋmba nu tuku suku kuyar naŋgine tumail pasi ko wai ndinam mbolŋge patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunŋo nza mbolŋge tolmba niŋguwa le nyamŋgaig. Nyuwaig sulumba Kuate tuku enjel kame am mbolŋge Sipsip Fat am mbolŋge nane pa bulu pa soŋ paknu mbolŋge rar sun-

go kamusmba minamngaig. ¹¹ Pa guwa ta tingga minmba minwa le nane aganjmor nguikok mbarinjmba nuje kanunu ta turmba mbarinjmba nu tuku suku kuyar patikanu njak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kumnemnge minmba Yesus tuku son nga nu tuku sangri tomba tingguwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolnge tenjemba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunngo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunngo tamngaig nga sakina. Tanjakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane nanjine piro karenju kusreka mabte mayewamngaig. Nane nanjine piro magede tuku lafunu tomba kinig ngina.

Nyamaganj kilam tuku ait

¹⁴ Ye manj kinatanu suk gau kaukauk mbolnge tanngo ande sine suk minyok minna le kanjeren. Nu gol hat kaika bagi kagonok agok njayo njak minna le kanjeren.

¹⁵ Kile enjel ande Kuate tuku wandek sinamnge promba wi kuenjka tanngo gau kaukauk mbolnge minna ta sana: Kile ait kumungat. Kilke mbolnge nyamaganj njakmba manderkaig. Nanje bagimbi piroka nyamaganj alonu kila ngina. ¹⁶ Tanjamba sakina le tanngo gau kaukauk mbolnge minna ta nu nuje bagi kagonok tamba kilke mbolnge piroka nyamaganj alonu kilna.

¹⁷ Tanjana le enjel kise ande samba mbolnge Kuate tuku wandek sinamnge prona. Nu mata bagi kagonok agok njayo njak. ¹⁸ Nu prona le manj enjel ande Kuate tuku atrau mbain tugumnge prona. Enjel ta nu pa njakmba kulatkate tuku. Nu kuenjka enjel bagi kagonok agok njayo njak ta sana: Kilke mbolnge grep muli alonu manderkaig. Nanje bagimbi alonu kugerka kila ngina le ¹⁹ nu ndek nuje bagimbi grep alonu kat purpurbamba kilmba grep alonu tidonj firfirkade le kulenu prote tuku ma ta sinamnge pankina. Ma ta tumbranj sunngo kilimnge minna. Nu Kuate tuku gubra tanjanj minna. ²⁰ Nane grep alonu ta kupembi tidonj firfirkinaig le ndare promba kule sunngo tanjanj pinderka kuennu 300 kilomita butonu 5 fit tanjamba prona le kanjeren.

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

¹⁵ Ye manj kinatanu suk aganj kanunu tugunu alo sunngo njak samba mbolnge mayok kina le kanjeren ta enjel 7 nane piti 7 kile-mayokkam tuku pronaig. Piti 7 ta prowaig le Kuate tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa njak tanjanj kanjeren. Nane sangri tingga aganjmor nguikok ngumnemba nu tuku kanunu mbarinj ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk pialnge tingga Kuate tuku gita kile njak minnaig le kanjeren.

³ Nane Kuate tuku piro tanngo Moses tuku mune Sip-sip Fat tuku mune nindmba tenjemba sakade.

O Kuate Sunngo, ne sangri sunngo pasa njak.

Ne wam ke likate ta sangri njaiigo magenu ndo.

Ne tuku manjau njakmba tugusek tinjeknu ndo. Nenge ndo kilke tugu njakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunngo, nane njakmba ne tuku nyu te-dunnga kurauka minamngaig. Nenge ndo purferju minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tanngo pino njakmba kanjerkade. Ta tuku kilke mbol mbal njakmba pro ne mbarinjnamngaig ngade.

Enjel 7 Kuate tuku gubra nza kutuninginaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolnge Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanjeren. ⁶ Wande ta sinamnge enjel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanjeren. Nanjine tawi kugennu kaukauk kilnja njak. Nane tuku tawo mbolnge gol let laipmba tingganu njak.

⁷ Kile aganj bailkamba abo njak ta tuku andenge ndek nza 7 kilmba enjel 7 ta ningina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu njak minnaig. ⁸ Kuate tuku wandek sinamnge nu tuku kilnja sangri ta tuku pa guwa sunngo tafil njak tingina le ande nu wande ta sinam kambim kumunj kuga. Enjel nane piti sugo 7 kile-mayokkuwaig le ndo ande nu manj wande ta sinam kambim kumunj.

¹⁶ Kile samba mbolnge Kuate tuku wandek sinamnge pasa ande kuenjka enjel 7 ta tenjemba saningina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu njak ta kilke mbolnge kutuningap nga saningina.

² Tanjakina le enjel ande ambonga nuje nza tomba kilke mbolnge kutuna. Kutuna le nane aganjmor nguikok dubimba nu tuku kanunu mbarinjmba nu tuku suku kuyar njak mbal ta we sugo njaignon mundur njak nane mbol prowe likinaig.

³ Kile enjel arnu ta nuje nza tomba yu mbolnge kutuna le yu ndek tanngo kumaknu tuku ndare suk dabukina le yu sinamok aganj ndende njakmba kume farnaig.

⁴ Kile enjel kenju ta nuje nza tomba kule mbolnge kutuna le kule ndare kuilke likinaig. ⁵ Tanjanaig le enjel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purferju ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sanggrinu te ke likat. ⁶ Tanngo nane ne tuku tuan tanngo kame ne tuku mbal sunngomba bale farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumnge pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sunngo Kuate, ne sangri njayo. Ne kumumbi nane mbolnge wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile enjel baillkanu ta nuje nza tomba ki mbolnge kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tingga tanngo kame njakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tanngo nane Kuatenge piti te njakmba kate nga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ngamungal biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndanginaig.

¹⁰ Kile enjel 5-nu ta nuje nza tomba aganjmor nguikok tuku minyo mbili mbolnge kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunngo ndekina le nuje gageu

ḡakmba rar sunḡo kamusmba mane makemba min-naig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolḡe minit nu kasurmba nanḡine wam ḡaigonu kusre ndakinaig.

¹² Kile eḡel 6-nu ta nuḡe nza tumba kule sunḡo Yufretis mbolḡe kutuna le kule paraka taḡo sugo nyu ḡak ki prote kumamḡe prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Taḡana le ye mambilmba mberḡ sunḡo kulmbaḡ suk, agaḡmor ḡguikok, yabri tuan taḡo nane tuku miḡgeḡe guwa ḡaigonu keḡmba girpo suk mayok kinaig le kaḡgerken. ¹⁴ Guwa keḡmba ta bukla ḡaigonu. Nane kumba wam saḡgrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo ḡakmba didika Kuate Saḡgri ḡayo tuku ait sunḡo mbolḡe nu ndoḡ kame buwam tuku kuaneka kile-maḡgurkinaig.

¹⁵ Kile Sunḡo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar taḡo taḡaḡ pitik ndo prowamḡgit. Ye prowi le afu nane ye tairḡa nanḡine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamḡgaig. Afu nanḡine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tamḡgaig ḡa sayina.

¹⁶ Bukla ḡaigonu keḡmba nane gabat sugo kile-maḡgurkinaig ma ta Hibuḡ pasambi Armagedon ḡgade.

¹⁷ Kile eḡel 7-nu ta nuḡe nza tumba ma ḡgamu ambenḡe kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumḡe pasa ande wi kuenḡa sakina: Kile ku-gawat ḡgina.

¹⁸ Taḡakina le teliḡ bulunḡa kuaila fuduka mumni sunḡo pasa ḡak mayok kina. Maḡau taḡaḡ ta taḡo nane buk kaḡger ndanaig tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumbranḡ sunḡo ta fet keḡna le kilke ḡakmba tuku tumbranḡ sugo sugo ta ḡaigoḡe likinaig. Kuate nu Babilon tumbranḡ sunḡo lafunu tambim tuku gilai ndaḡgina. Nuḡe gubra sunḡo nu mbolḡe pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata ḡakmba ḡgisike likinaig. ²¹ Sawe tiḡ sugo pitinu 50 kilo taḡaḡ samba mbolḡe taḡo ḡgaro mbolḡe ndeka minnaig le nane sawe tiḡ ta tuku ḡgaro rar sugo kilmba Kuate ka-surnaig.

Une pino sunḡo ta lafu ḡayonu tina

17 Kile eḡel 7 nza ḡak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbranḡ sunḡo ḡayonu pino taḡaḡ taḡo didik farte ta nu tuku piya ḡayonu ta ne tumnamḡgit. Tumbranḡ ta kule gudommba tugumḡe minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku maḡau kutur sunḡo ta dubimba kilke mbol mbal ḡakmba nu tuku une maḡau kule kamenu taḡaḡ nyumba ḡginḡgankade ḡa sayina.

³ Taḡakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kiḡatanu suk eḡel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka taḡe pino ande agaḡmor ḡguikok gurgur mbolḡe minyokina le kaḡgeren. Agaḡmor ḡguikok ta gabatnu 7 naunu 10 ḡak. Nuḡe ḡgarosu mbolḡe nyu kame Kuate ḡgumnem pasa tumba kuyaranu ḡak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunḡo ḡak minmba tawi gurgur ize ḡak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tiḡ ḡak. Nu gol nza nuḡe kutur maḡau ḡule parak maḡau liganu te ḡak minna. ⁵ Kuyar ande nuḡe tumail mbolḡe minna ta nuḡe nyu tugu sunḡo alo ḡak. Nyu ta tenḡemba. *Ye Babilon tumbranḡ sunḡo. Pino taḡo didik farte mbal wam kutur ḡule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nanḡine.*

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino taḡe nane gudommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu taḡaḡ nyumba ḡginḡgankina le kaḡgeren. Ye nu kaḡgermba pirerek purka wamdus tesuluwen le ⁷ eḡel nu ndek ye sayina: Ne wamdus tesulu ndawa. Pino agaḡmor ḡguikok mbolḡe minit si agaḡmor ḡguikok gabat 7 nau 10 ḡak ta ye nale tuku tugu biteḡḡa sanamḡgit. ⁸ Ne agaḡmor ḡguikok kaḡgerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu maḡ ma bu-to sinam nziḡe mbumba mayok kuwa le afunḡe nduiye balewamḡgaig. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waḡe mbolḡe kuyar ndakina ta nane agaḡmor ḡguikok nu minmba kumna ta maḡ mayok kuwa le kaḡgermba pirerek purkamḡgaig.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu ḡak nane pasa te katesewam kumuḡ. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolḡe minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta taḡo nyu ḡak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamḡgat. ¹¹ Agaḡmor ḡguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu ḡak mayok kaḡgat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamḡgaig.

¹² Nau 10 ne kaḡgerkat ta gabat sugo nyu ḡak 10. Kile nane nyu ḡak mine ndakade. Agaḡmor ḡguikok nu sunḡo mayok kuwa le ait ta mbolḡe nane nyu ḡak mayok ka aua ndindo ndo nanḡine gageu kulatkamḡgaig. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanḡine saḡgri ḡakmba agaḡmor ḡguikok wai mbolḡe patikamḡgaig. ¹⁴ Nane tinga Sipsip Fat ndoḡ kame buwaig le nu nuḡe kuasmbi ndoḡ nane kile-iberḡkamḡgat. Nuḡe ndo Sunḡo. Nu sugo ḡakmba tuku gabat minmba minit tukunu nuḡe nane kile-iberḡkamḡgat. Nuḡe kuasmbi ta yiḡe ḡa madiniḡmba wikina le nane nu ndo dubide tuku ḡa ye sayina.

¹⁵ Taḡamba nu maḡ ye sayina: Kule gudommba pino taḡo didik farte tugumḡe kaḡgerkat ta taḡo kuasmbi ḡgarosu yeki yeki tumbranḡ pasa yeki yeki.

¹⁶ Ne nau 10 kaḡgerkat ta nane agaḡmor ḡguikok ndoḡ pino taḡo didik farte ta kasuramḡgaig. Nane nu tuku mindepiye ḡakmba yaiwaig le nu wagek minamḡgat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesiḡ piywaig le ugamḡgat. ¹⁷ Nane Kuatenḡe wamdus niḡguwa le taḡo nyu ḡak 10 ta wamdus ulendimba nanḡine saḡgri agaḡmor ḡguikok tuku wai mbolḡe palmbimḡgaig. Kuate nu wam ḡakmba sakate ta mayok kuwaig le nuḡe ait kugawamḡgat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbran sungo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo njakmba kulatkate. Ejel tanjamba ye sayina le isen.

Babilon tumbran sungo ngisikina

18 Kile ye manj kinatanu suk ejel ande nyu sungo njak samba mbolnge ndekina le kanjeren. Nu nunje kilja tamba kilke tugu njakmba kiljaningina. ² Nu wi kuenka sakina: Babilon tumbran sungo ta ngisikina. Kile guwa le bukla najgonu sar umanj kutur njak njak nanenge ndo tumbran sungo ta sinamnge minig. ³ Nu nunje une manjau kutur njak kule kamenu tanjan kilke njakmba ningina le nane nyumba nginnganka najgonginaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak kinaig. Nu nyu sungo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri najyona le ndameti nj pirokinaig mbal nane nu mbolnge sunngomba kilnaig ngina.

⁴ Kile samba mbolnge pasa ande tejenmba sakina. Babilon tumbran sungo tuku une gudommaba. Andernge kile-manjgurkuwa ta ka samba kirewam kumunj. Ye Kuate. Ye nu tuku wam najgonu ta gilai ndanget. Yine mbal tane tumbran sungo najyonu ta kusrewap. Tane nu ndonj ulendika mbarap sulumba nu tuku piti najgonu nu ndonj tubekaig. ⁶ Nunje mbalnge afu najigo siglikinaig tanjamba ndo nu najyo siliwap. Nane tuku wam najgonu ta kumumbi lafumba manj lato ningap. Nane kule kaglinu afu ninginaig le nyinaig tanjamba ndo kule kaglinu najyo wakeimba ningap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbran sungo nu nunje ngarosu payamka nunje aganj ndende tamba mine mayena. Kile nunje manjau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sungo tape. Nu nunje wamdusmbi sakate. Ye sungo nyu njak. Ye pino kuembol tanjan kuga. Ye ngamunggal rar te nda nga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolnge ndo guaze afu ngamunggal rar guba sungo ta njakmba nu mbolnge prowamngat. Nu panje uge suluwamngat. Ye Sungo Kuate ye sanjri najyo. Yenge tumbran sungo ta pilewet nga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak ke lika nu ndonj aganj ndende sunngomba kilnaig ta nane tumbran sungo ta ugmba pa guwa sungo tingwa le kanjermba ninanka wikaraumba malmbikamngat. ¹⁰ Nane nu tuku rar kurukuruka maskenngat tinga sakamngat: O tumbran sungo Babilon, ne nyu sungo njak ta ae osese. Nanje pa lafunu pitik ndo ne mbolnge prote nga sakamngat.

¹¹ Kilke mbolnge ndameti nj pirokade mbal nane nu sine tuku aganj piyawe nda nga nu tuku idusmba ngamunggal piti njak malmbikamngat. ¹² Nane tuku aganj ndende tumbran tanje piyaningina ta tejenmba. Gol silwa ndame magenu igog tinj. Tawi afu kaukauk magenu afu ize njak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur njak. Aganj afu elefant maketi njmbi wakeikanu. Aganj afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar njak basle njnu tamba wakeikanu. ¹³ Sinamon nguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, gure nj, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane tanjo mata

piro aganj tanjan. Aganj kame ta njakmba piyawam tuku tumbran sungo ta tugumngat patike likanu.

¹⁴ Ndameti nj pirokade mbal ta nane tejenmba Babilon tuku sakamngat. Ne aganj ndende kilam tuku wamdus sungo pilna ta kile nanje aganj ndende magenu nanje nyu sungo turmba nduiye ngisikade. Ne manj kanjerke nda nga sakamngat.

¹⁵ Tumbran sungo ta mbolnge piroka ndameti nj sunngomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenngat wikaraumba malmbika tejenmba sakamngat. ¹⁶ Ae osese. Tumbran sungo, nanje mbal gabat sugo tuku tawi kaukauk ize njak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tinj mindepiye ta njak minnaig. Osese. Aua ndindo tanjan mindepiye magenu njakmba ta uge sulte nga sakamngat.

¹⁷ Wanj tuku gabat kame piro mbal nane afu nanjine aganj ndende piyawam tuku wanj mbolnge mine likade ta njakmba maskenngat tinga ¹⁸ tumbran sungo ta ugmba pa guwa sungo promba minwa le wikaraumba sanungat: Tumbran sungo nyu njak tanjan ande aningge minit nga sakamngat. ¹⁹ Nane ngamunggal rar sungo tumba tuptup kilmba nanjine ngaro piseninjmba wikaraumba sakamngat: Tumbran sungo osese. Sine wanj mbolnge likeg mbal ne mbolnge ndameti nj sunngomba kileg ta ne aua ndindo mbolnge ndo njakmba uge sulte nga sakamngat.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tanjo Kuate tuku mbal tane njakmba gare-garekap. Tumbran sungo ta tane kilmba najigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile ejel ande sanjri najyo ndame sungo ande tedungga tumba yu mbolnge buknga sakina: O Babilon tumbran sungo, ne wit firfiranu ndame tanjan sunngomba ndeka fuduka pitik ndo ngisikamngat. Ne andernge manj kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane njakmba fudu maninka ma betkirewamngat. Nanje piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamngat mine nda. Ndameti nj sungo wit firfirtu tuku fudu mata manj ise nda. ²³ Ande ne sinamngat manj lam buluwe nda. Tanjo mungu kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumngat pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal njakmba ngamukngat gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nanje kuanye manjau tamba kilke mbol mbal njakmba yabrinngina. ²⁴ Kuate tuku tuan tanjo nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolnge minit nga sakina.

Babilon ngisikina le gare-garekinaig

19 Ye kinatanu suk samba mbolnge manjur sungo tuku zigna isanu suken ta tejenmba. Sine Kuate tuku nyu te-dungube.

Nunje sine tuku muskil kile-tidinge singit.

Nu kilja sanjri njakmba tuku miro.

² Nunje ndo njakmba kumumbi pileningit.

Pino tanjo didik farmba kilke mbol mbal nunje une manjau najigo siglikate ta Kuatenje kumumbi tumba pasa mbolnge pilot.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale farningina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit nginaig.

³ Tanjamba nane maŋ lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tumbranŋ sunŋo ta ugmba minmba minamngat nginaig le ⁴ tanŋo mage 24 nyu ŋak agaŋ baillkamba abo ŋak ndoŋ ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolŋge minit ta nu tuku nyu te-dungga sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-dungube nginaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sunŋo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumngge pasa ande kuenŋka sakina: Tane Kuate tuku miŋge kumnemngge minig mbal afu nyu ŋak afu nyu kugatok tane ŋakmba nu tuku nyu te-dunggap ngina. ⁶ Tanjakina le maŋgur sunŋo tuku zigna yu fudu ko kuaila sunŋo fudukanu suk isen ta teŋenmba.

Singine Kuate Saŋgri Nayo nu agaŋ ndende ŋakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-dungube.

⁷ Sine gare sunŋo tumba nu tuku nyu sunŋo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukuk uge liŋnu tuna le silikina. Nane tanjamba sakinaig le isen. Tawi kaukuk kaŋgeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tiŋreknu ke likanu tanjaŋ.

⁹ Kile eŋel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolŋge pagumba nye sunŋo pilmba wikuwa le nane pro minyokamnggaig mbal gare sunŋo tamnggaig ngina. Tanjamba nu maŋ lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek ngina.

¹⁰ Tanjakina le ye nu tuku kupe tugumngge truk ka nu mbariŋam bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne naŋe tira kame ndoŋ Yesu tuku pasa tugusek kile-mayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-dungga nu ndo mbariŋa ngina.

Yesu nu pasa tugusek kile-mayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan tanŋo tumningit le kile-mayokkade.

Yesu nu agaŋmor ŋguikok ndoŋ kame bunaik

¹¹ Kile ye kiŋatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kaŋgeren. Tanŋo hos ta mbolŋge minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nuŋe ŋgueu mbal pileniŋmba nane ndoŋ kame bute. ¹² Nu tuku am pa bulu tanjaŋ. Nu tuku gabat mbolŋge hat nyu ŋak gudommmba minnaig. Nuŋe ŋgaro mbolŋge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nuŋe ndo kila. ¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu ŋak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa nginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kugennu kaukuk purfeŋnu sili-ka hos kaukuk poŋga nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu ŋakmba kile-iberŋkam tuku nuŋe miŋgekŋge kame ba-gi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi saŋgri tiŋga nane kulatkamngat. Tanŋo grep kule kilam tuku

grep tidonŋ firfirfade tanjaŋ nu Kuate Saŋgri Nayo tuku gubra tambi nane tidonŋ firfirkamngat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolŋge fel mbolŋge nyu ande kuyaranu ŋak ta teŋenmba. *Ye ndo Sunŋo, ye sugo ŋakmba tuku Gabat*

¹⁷ Kile ye mambilmba eŋel ande ki mbolŋge tiŋ minna le kaŋgeren. Sar umaŋ gudommmba bunga mbolŋge lika minnaig le nu wi kuenŋka saŋingina: Kuate tuku pagumba nye sunŋo ait prowat o. Tane yalpe. Tane ŋakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tanŋo saŋgri ŋaigo, hos kame, hos poŋganu mbal, tanŋo nyu ŋak, tanŋo nyu kugatok ta ŋakmba tuku ndem nyam tuku pro maŋgurkap ŋga saŋingina.

¹⁹ Ye maŋ mambilmba agaŋmor ŋguikok nu kilke ŋakmba tuku sugo sugo nangine kame mbal ndoŋ maŋgurkinaig le kaŋgerken. Nane maŋgurka hos kaukuk mbolŋge minyokina tanŋo ta tuku kame mbal ndoŋ kame buwam sakinaig. ²⁰ Nane kame bunaig ta nu agaŋmor ŋguikok yabri tuan tanŋo turmba kile-iberŋka ndalekina. Yabri tuan tanŋo ta nu buk agaŋmor ŋguikok tuku saŋgrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabriniŋmba didikina le nane agaŋmor ŋguikok tuku suku kuyar nangine ŋgarosu mbolŋge ŋak minmba nu tuku kanunu mbariŋnaig. Kile nane agaŋmor ŋguikok yabri tuan tanŋo ndoŋ abo kilmba pa bulu pa soŋ paknu kule kualiŋ suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanŋo nu hos kaukuk mbolŋge minyokina ta nu tuku miŋgek sinamngge ba-gi agoknu mayok kina le nu ba-gi tambi nuŋe ŋgueu mbal ŋakmba bale far suluna. Tanjana le sar umaŋ wikina ta ŋakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

²⁰ Kile ye kiŋatanu suk eŋel ande samba mbolŋge ndekina le kaŋgeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunŋo kile ŋak minna. ² Nu ndek mbeŋ o buk abo abo minna ta nyunu bukla ŋayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbol mbal yabri ndaniŋguwa ŋga nu tumba ma buto sinam nziŋge bukŋga malaŋga su ndiŋna le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu maŋ mayok ka ait fagnu ndo tanŋo yabriniŋgamngat.

⁴ Ye maŋ mambilmba minyo mbili maditaknu afu kaŋgerken. Nane minyo mbili kame ta mbolŋge minyokinaig mbal Kuateŋge nyu niŋgina le nane afu pasa mbolŋge patika pileniŋginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kaŋgerken ta nane buk kilke mbolŋge minmba Kuate tuku pasa Yesu tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afuŋge nane tuku ŋinfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nangine tumail ko wai mbolŋge agaŋmor ŋguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbariŋ ndanaig tuku. Kile nane aboŋga Kristus ndoŋ gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ŋgamukŋge nane aboŋga aboŋga tiŋginaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane aboŋga tiŋgamnggaig.

⁶ Nane afu ambonja abonja tingamngai mbal ta nane gare sunjo tamngai. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tana Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndon gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamngai.

Kuate nu Satan te-iberja

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le enjel andenge malaŋga talka Satan kukliwa le maŋ mayok kangat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu ŋakmba yabringamngat. Tanamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-mangurkamngat. Mangur sunjo ta fulbul tana burnu kumuŋ kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu ŋakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbran sunjo Kuate nuŋe kume purte ta turmba koramngai. Korwaig le samba mbolngge pa sunjo ndeka nane uge suluwamngai. ¹⁰ Satan nu tango yabrinimba minna ta Kuaterge nu tumba bukngwa le pa bulu pa soŋ paknu kule kualij suk ma ta mbol kangat. Agamngor ŋguikok nale yabri tuan tango ndon nale mata pa ndui ta sinamngge minamngai. Nane furir ki mindek rar sunjo tumba minmba minamngai.

Tango pileningam tuku ait

¹¹ Kile ye kinatanu suk minyo mbili sunjokanu maditaknu kaukau Sunjo nu ta mbolngge minyok minna le kangeren. Kilke le samba nu tumailamngge mine ndaka kua ka ka ngisikinaik.

¹² Ye mambilmba kumanu mbal nyu ŋak nyu kugatok nane ŋakmba minyo mbili sunjo tumailamngge tin minnaig le kangerken. Nane afu yu sinamngge kumnaig ta ŋakmba tinginaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranngge minnaig ta mata tinginaig. Nane ŋakmba tinginaig le Kuate nu ndek waŋe afu talke likina sulumba waŋe ande minmba minam tuku mbal tuku nyu ŋak ta turmba talkina. Kumanu mbal ŋakmba tinginaig le nangine wam ke likanu waŋe ta mbolngge minnaig le kangerka kumumbi pileningina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume maŋau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sunjo kule kualij suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu waŋe mbolngge mine ndakinaig ta ŋakmba kilmba pa sunjo mbolngge pankina.

Samba kilke kitek

21 Ye kinatanu suk samba kilke kitek kangerken. Samba kilke ambokok ta ngisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumngge samba mbolngge ndekina le kangeren. Tumbran ta pino nu tango tam tuku mindepiye mayete tana ŋak ndekina le kangeren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumngge pasa sunjo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tango ngamukngge minamngat. Tanawa le Kuate nu nane ndon minwa le nane nu tuku gageu minamngai. ⁴ Nu nane ndon minmba nane tuku am

kule ŋakmba sauke sulumba para serningamngat. Nane maŋ kume nda. Ngamunggal piti te nda. Malm-bike nda. Rar kamuse nda. Ambokok maŋau ta ŋakmba ngisikamngai nga sakina.

⁵ Sunjo nu minyo mbili maditaknu mbolngge minit ta nu sakina: Ai te. Ye agaŋ ndende ŋakmba kitek kilemayokket ngina. Tanamba nu maŋ lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ngina.

⁶ Kile nu maŋ sayina: Kile piro kugawat. Tugu palm-bim tuku kugawam tuku ta yenge ndo tugu. Yenge ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenge ndo. Kule paraninggit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok niŋgi le nyumba minamngai. ⁷ Tane sanjri tanga maŋau ŋaigonu kile-iberkap ta wam magenu ŋakmba sakete kangerkamngai. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kinjo kame minamngai. ⁸ Ngaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam nule parak kade mbal, baleninggig mbal, tango pino ndon fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbariŋde, yabri pasa sakade ta ŋakmba kilmba pa bulu pa soŋ paknu kule kualij suk sinamngge pankamngit. Wam ta kume arnu nga sayina.

⁹ Kile enjel 7 ngumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu ŋak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamngat ta tumnamngit ngina. ¹⁰ Tanakina le Tukul Guwa ye mbol kina le enjel ta ye tumba bin sunjo ande mbol kumba ka tange Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumngge samba mbolngge ndekina le tummya. ¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilŋa ŋak ndekina. Ndam piya o mbolngge nyunu yasper uge liŋnu glas tana purfernu kangeren. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malaŋga 12 ŋak. Enjel 12 malaŋga kulatke likinaig. Malaŋga ta mbolngge Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu ŋak minnaig. ¹³ Tumbran ta fonde ngirpe bailkanen malaŋga keŋ keŋ ŋak minnaig. ¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolngge wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolngge kuyarkanu ŋak minnaig.

¹⁵ Enjel ye ndon pasatina ta nu tumbran fonde malaŋga kugenu katesewam tuku gol papani biye ŋak minna. ¹⁶ Tumbran fonde ngirpe bailkanen kumu kumu. Nuŋe gol papanimbi tumbran kuenu katesena ta kuen ŋayo 2,200 kilomita. Tumbran kuenu sunjonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ Enjel nu fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tango agaŋ kuenu katesewam tuku burkeg tanamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermbi wakeiwano. Tumbran ta golmbi wakeiwano. Gol ta glas tana purfernu ndo. ¹⁹ Ndam 12 mbolngge fonde minna ta ndame magenu uge liŋnu yeki yeki nyu nangine tenemba. Ande nyunu yasper. Ande ize ŋak nyunu safir. Ande kaukau agat. Ande kambol ŋak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukau katlisano sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulon ŋak krisolit. Ande kambol ŋak beril. Ande kulon ŋak topas. Ande kambol ŋak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Ndam kame ta turanga ta mbolngge fonde wakeinaig. ²¹ Iogog tin su-

go 12 tamba malanga wakeikinaig. Igog tinj ndindo malanga ndindo. Tumbranj tuku ndin ta gol glas tanjan purferjnu ndo.

²² Tumbranj ta mbolnje Sunjo Kuate Sangri Njajo nale Sipsip Fat ndoj minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kile-dungade. ²³ Kuate tuku kilja sunjo tumbranj ta kiljate le Sipsip Fat nu tumbranj ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbranj ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbranj ta tuku bulu mbolnje lika minamngaig. Kilke tuku gabat sugo sugo njakmba nanjine aganj ndende magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamngaig. ²⁵ Mara mindek malanga ta talok minamngaig tukulke nda. Ta ndanam? Tumbranj ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal njakmba nanjine wam magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamngaig.

²⁷ Aganj kutur njak wam njule parak kade mbal yabri mbal nane ndo tumbranj ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku waje mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjgaig.

22 Kile enjel nu manj kule nyumba minmba minam tuku ta ye tumyina. Kule ta glas tanjan uge lijnu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaknu kumnemnje ndeka ² tumbranj ta tuku ndin tanjan ngamu ngamu pinderka kinit. Kule make arjer ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamnje alowam 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wanjenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Aganj ande Kuate nu kasurte ta tumbranj ta sinamnje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbranj ta kulatkuwaik le nuje piro mbal nu mbarinamngaig. ⁴ Nane Kuate kanjermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamngaig. ⁵ Tumbranj ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaninguwa le nane tanjo sugo nyu njak minmba minamngaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamngaig.

Yesus nu mine minemba prowamngat

⁶ Kile enjel manj sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tanjo kame wamdus nijgina sulumba wam kame mine minemba prowamngaig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enjel kukulna. ⁷ Nu tejenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Waje te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane garegarekamngaig nga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tumyina ta nu mbarinam tuku nu tuku kupe tugumnje ndek

truk kan. ⁹ Ye tanjawan le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, naje tira kame, tuan tanjo kame, waje te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarinja nga sayina.

¹⁰ Tanjamba nu manj ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamngaig. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku te-mayoka. ¹¹ Wam njagonu kade mbal nane wam njagonu lato lato kuwaig. Wamdus kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinjeknu minig ta nane mata manjau tinjeknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tejenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamngit. Tanjo nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamngit. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulunu ta mata yenje ndo nga sakate.

¹⁴ Nane afu wam njagonu kusreka nanjine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamngaig. Kuate nu nane nyu ningguwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamngaig. Nane tumbranj ta tuku malanga sinam kanjgaig.

¹⁵ Kutur manjau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tanjo pino ndoj fare fare unekade mbal, baleningig mbal, yabri mbara kanunu mbarinjingig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbranj ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu manj sakina: Ye Yesus yije kuasmbi njakmba wam te saningam tuku yije enjel kukulen le ne tugum prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo ngina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane waje te tuku dir pasa isig mbal ye rironj pasa satinjamngit. Ande nuje wamdusmbi pasa kise turmba sakuwa ta Kuateenje waje te mbolnje piti mine likade te lato mbolmba nu mbolnje patikamngat. ¹⁹ Ande nuje wamdusmbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuateenje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbranj ail nyumba minmba minam tuku ye waje te mbolnje tugu biteknget te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sinjka mine minemba prowamngit ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinanj make patikuwa.

Son.